

NOBEL MÜKAFATI
LAUREATLARININ ƏSƏRLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin
**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi
haqqında”** 2007-ci il 24 avqust tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur.

“Şərq-Qərb”
Bakı – 2010

川端 康成

Inventas vitam juvat excoluisse per artes
Ustalıǵa yüksələrək bu dünyanı xoş edənə

NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Yasunari Kavabata

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

“Şərq-Qərb”

Bakı – 2010

ISBN 978-9952-34-265-9

Tərcümə edən: Saday Budaqlı

Ön sözün müəllifi: Rüstəm Kamal

Redaktor: Nərgiz Cabbarlı

Korrektorlar: Fəridə Səmədova
Elsevər Muradov
İbrahim Hübətov

Bədii tərtibat və
dizaynın müəllifi: Tərhan Qorçu

Kompüter düzümü: Hikmət Aydınova

Yasunari Kavabata. Seçilmiş əsərləri.

Bakı: "Şərq-Qərb", 2010, 608 səh.

Mətn: Bakı Slavyan Universiteti, "Kitab aləmi" NPM, 2010

Bədii tərtibat, səhifələnmə: "Tutu" nəşriyyatı, 2010

© "Şərq-Qərb" ASC, 2010

YASUNARİ KAVABATA: GÖZƏLLİK TƏNHƏ QƏLBİN SƏSİ KİMİ

Yasunari Kavabata (1899-1972) XX əsr dünya ədəbiyyatının samurayıdır, Nobel mükafatını qazanmış ilk yapon yazıçısıdır. Y.Kavabata 1899-cu ildə həkim ailəsində dünyaya gəlmişdir. Osaka yaxınlığındakı Akutaqava rayonunun bir kəndində doğulsa da, Kiotonu həmişə öz vətəni saymışdı.

Kavabatanın atası dövrünün yüksək təhsilli, ədəbiyyatla, incəsənətlə maraqlanan mədəni şəxslərindən olmuşdur. Gələcək yazıçının taleyi lap əvvəldən gətirməmişdir: o üç yaşında ikən atasını itirir, ondan bir il sonra anası vərəm xəstəliyindən dünyasını dəyişir və körpəni ana babasının himayəsinə verirlər. On altı yaş tamam olanda isə babası ölür və bu dəfə uşağı ana qohumları himayə etməli olur. Bu acı, kədərli xatirələr onun yaddaşında və yaradıcılığında, xüsusən «On altı yaşlı yeniyetmənin gündəliyi» adlı ilk əsərində əksini tapır.

İbarakidə orta məktəbə gedir. Uşaqılıqda rəssam olmaq arzusunda olur, ancaq 12 yaşında yazıçı olmaq qərarına gəlir.

Yetimlik üzüntüləri və ağır itkilər onda tənhalıq hissini çox erkən gücləndirsə də, həyat onun ürəyini sərtləşdirmədi. Y.Kavabata tərcümeyi-halında yazır: «Mən çox erkən yetim qalsam da, insanlar məndən öz mərhəmətini əsirgəmədilər və mən nə başqalarını incitdim, nə də nifrət etməyi bacardım».

Kavabata 1920-ci ildə Tokio universitetinin ingilis filologiyası şöbəsinə daxil olur, ancaq bir ildən sonra yapon filologiyası şöbəsinə keçir. İlk məqalələri «Cuneyte» («Yeni istiqamət») tələbə jurnalında çap olunur, yazıçı Kan Kikutinin diqqətini cəlb edir və sonuncu kursda Kavabataya

«Bunday cüncü» («Dövrün ədəbiyyatı») adlı ədəbi jurnalın redaksiya heyətinin üzvü olmasını təklif edir.

1931-ci ildə Xidekoyla evlənir və xanımı ilə Yaponiyanın qədim samuray paytaxtı Kamakura şəhərində məskunlaşır, burada onların bir qızı dünyaya gəlir.

1948-ci ildə yapon PEN-klubunun prezidenti seçilir.

1960-cı ildə ABŞ-da üçaylıq elmi ezamiyyətdə olur, Amerika universitetlərində yapon ədəbiyyatından mühazirələr oxuyur.

Kavabata Nobel nitqində yapon yazıçılarının intihar etməsini pisləyir. «İntihar etiraz forması ola bilməz. Kim həyatını intiharla bitirirsə, müqəddəslikdən uzaqdır». Hər bir yazıçı intiharını onu dəhşətə gətirirdi, xüsusən istedadlı yazıçı Rünoske Akutaqavanın ölümü ilə heç cür barışa bilmir, Y.Misimanın yapon hərbi bazasında uğursuz çevriliş cəhdindən sonra ritual intiharını ağılsız hərəkət adlandırdı.

Taleyin kinayəsinə bax: Kavabata 16 aprel 1972-ci ildə, 72 yaşında Tokio kənarında, Dzusi kurort şəhərciyində, bağ evində özünü dəm qazıyla boğaraq intihar edir. Təbiətçə çox həlim, bir qarışqanı belə incitməyən Kavabata şöhrət ilğımından qaçıb, gözdən-könüldən uzaqda, tənha yaşamağa üstünlük verirdi. Onun bu gözlənilməz ölümü Yaponiyada hamını şoka salır, cəmiyyətdə müxtəlif şayiələrə, ehtimallara yol açır. Yapon yazıçıları assosiasiyasının prezidenti Fumio Niva bəyanat verərək, Kavabatanın intihar etməsinə heç bir əsaslı səbəb olmadığını, başqa bir görkəmli yapon yazıçısı Yasusi İkoue bir ay öncə Kavabata ilə görüşdüyünü və onda faciəli sonluğun əlamətlərini sezmədiyini söyləyirlər.

Kavabata «Kuraki müəllimin dəfni» adlı ilk hekayəsini orta məktəbdə oxuyarkən yazmışdır. 1915-ci ildə «Leytenant N.», «Yumşaq qarlı gecə», «Bənövşəyi fincan» hekayələri yazılır.

1929-cu ildə «Asaxi simbun» qəzetində «Asakuslu şən qızlar» povesti çap olunur.

Kavabata gəncliyində Qərb modernistlərindən təsirlənsə də, öz yolunu axtararaq orta əsr yapon nəsr ənənəsinə üz tutur. Kavabata özü bu haqda etiraf edirdi: «...mən zaman-

zaman (Qərb modernizminin – R.K.) nümunələri təqlid etsəm də, mahiyyətə mən Şərq insanıydım. Və bu yola heç vaxt xəyanət etmədim».

Yapon ənənəsi əcdadlara sevgi, bütövlüyə bağlılıq deməkdir. Yapon Kabuki teatrının tədqiqatçısı Masakatsu Qundzi də bu fikri təsdiq edir: «Yapon ifaçılıq sənətinin ideali gələcəyə istiqamətlənməyib... Onda əcdadlara müraciət tendensiyası güclüdür... Keçmişdə ideallar və örnəklər axtarmaq müəyyən mənada Şərq təfəkkürünün əlamətidir». Maraqlıdır: «keyko» – «repetisiya» sözü «keçmişə müraciət etmək» mənasındadır. Kavabatanın əcdadların yoluna, klassik yapon ənənəsinə qayıtması da bu düşüncədən irəli gəlirdi.

Kavabata yaradıcılığa neosensualizm («Sinkankakix») cərəyanının nümayəndəsi kimi başlayır. «İdzulu rəqqasə», «Kristal çərçivə»dəki novellalar, «Elegiya» və b. «şüur axını» (M.Prustun, C.Coysun təsiri ilə) metodu ilə yazılmışdır, bu əsərlərdə neosensualizmin və ekzistensializmin təsiri açıq-aşkar hiss edilməkdədir. «Quşlar və vəhşi heyvanlar» (1933) adlı yarımçıq povestində Kavabata, yapon tənqidçilərinin fikrincə, buddizmin «boşluq» və yaxud «heçlik» konsepsiyası ilə Qərb dekadansının və nihilizminin elementlərini birləşdirmişdir. Bu əsər ölüm və həyat, qeyb aləminin gözəlliyi haqqında düşüncələrdir. Bir subay qəhrəman insanlarla ünsiyyətdən imtina edib, heyvanlar aləminə üz tutur, yalnız cavanlığında sevdiyi qızın xatirələri ilə yaşayır.

Kavabatanın müharibəyəqədərki yaradıcılığında «yödyö» – «ifadə olunmayan duyğu» konsepsiyası üstünlük təşkil edir. Onun «Ovuc boyda hekayələr»i ənənəvi yapon nəsrinin kiçik formasında yazılmışdır. Bu kiçik qısa mətnlər Kavabata sənətkarlığının və bu konsepsiyanın parlaq örnəkləridir: yazıçı şey – nəsnə ilə «vəhdəti-vücudda» olaraq, hər şeyin ruhunu, qəlbini («kokoro»), mahiyyətini dərk edir. Həqiqət və Gözəllik ona bəsirət məqamında açılır.

Kavabata 30-cu illərdə eksperimentlərdən əl çəkir. 1937-ci ildən başlayaraq «Qarlı diyar» (1947) romanı üzərində, təxminən, on il işləyir. Roman elliptik üslubda, XVII əsr yapon poeziyası, hayku ruhunda yazılmışdır, zərif

psixologizmə malikdir. Süjet novellaların bir-birinə pərçimlənməsi yolu ilə elə qurulur ki, nəticədə romanın hər bir fəslə ayrıca əsər, «nəsrədə hayku» təsiri bağışlayır.

«Qarlı diyar» romanının süjeti belədir: Simamura adlı səyahətçi, diletant tənqidçi məşuqəsi – geysa¹ Komako ilə görüşmək üçün Yaponiyanın quzeyinə, qarla örtülü bir diyara getməli olur. Ancaq qatarda başqa bir qızla – Yokoyla rastlaşır. Yoko yazıçı təxəyyülündəki qeyri-real dünyanın təcəssümüdür. Romanda novellalar – fəsilələr Yaponiyanın sivil dünyadan uzaq, qarla örtülmüş sakit bir güşəsində Simamuranın ölçülü-biçili, sakit həyatını və bu iki xanımla münasibətlərini təsvir edir.

Qəhrəman Qarlı diyarın hüdudlarından kənara çıxan kimi, sanki, «gözdən itir», oraya qayıdan kimi «zühur edir». Əsl güzgü effektidir. «Qarlı diyar» irreal və illüзор dünyanın güzgüdə əksidir.

Komako özü də irrealdir. Ona görə də onun real dünya ilə əlaqəsi mümkünsüzdür, sevgi onu xoşbəxt etmir.

Roman bir də onunla maraqlıdır ki, əsərin baş qəhrəmanı Simamura obrazı ilə yazıçı, əslində, ikinci dünya müharibəsi ərəfəsində sosial problemlərdən yaxalarını kənara çəkmiş, öz iç dünyaları ilə ilgilənən yapon ziyalılarının sosial portretini verir.

«Minqanadlı durna» (bəzi tərcümələrdə «Min bir durna» kimi verilir) romanı da həmin problemin məntiqi davamıdır. Romanda süjetin əsasını ənənəvi çay mərasimi təşkil edir. Çay mərasiminin ritualları və atributları, sadəcə, mədəni-tarixi, etnoqrafik-poetik təsvirlər deyil, həm də üç süjet xəttinin oyatdığı ağrı, günah və sevinc duyğularını simvolizə edir, yapon aydınlarının mənəvi problemlərinə toxunulur. Yapon qadınının gözəlliyindən və ənənəvi yapon mədəniyyətinin bir hissəsi olan əski keramikanın gözəlliyindən heyrətlənmə hissi romanın emosional, fəlsəfi-estetik refleksiyasıdır.

«Dağın səsi» romanının lirik qəhrəmanı Sinqo ətraf mühitlə harmoniyada yaşamağı bacarır. Bu harmoniyanın

---

¹ Geysa – müştəriləri istənilən şəkildə (o cümlədən musiqi, rəqs, maraqlı söhbət, ənənəvi çay dəstgahı və s. ilə) əyləndirmək üçün ilk növbədə yapon mədəniyyətindən peşəkar təlim görmüş qadın

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

mənbəyi – həyat gücünü təbiətdən almaq bacarığıdır. Sinqo ixtiyar çağında yaşanılmış ömrü ilə bağlı düşüncələrlə baş-baş qalır. O, daim keçmişi xatırlayır, bu günü isə müşahidə edir. Ölüm mövzusu və «ifadə olunmayan duyğu» konsepsiyası əsərin estetik-fəlsəfi leytmotivini təşkil edir.

«Köhnə paytaxt» (1961) romanı yazıçıya dünya şöhrəti gətirir, 1968-ci ildə isə ona Nobel mükafatını qazandırır. Roman sürətlə dəyişən kapitalist dünyasında əski yapon mədəniyyətinin taleyi ilə bağlı nostalji duyğuların, narahatlığın bədii ifadəsidir. Epik təhkiyə lirik, həzin və kədərli ovqatla yüklənib. Yasunari Kavabata təəssüf hissi ilə qeyd edir ki, Yaponiyada əski ənənələr artıq itməkdədir, onun yerini kommersiyalaşma ruhu tutur. Bu mənada hadisələrin məkanı kimi Kiotonu – qədim yapon paytaxtını seçməsi təsadüfi deyil: Kioto əski yapon mədəniyyəti hələ də qorunub saxlanıldığı yerdədir. «Köhnə paytaxt»da iki qadından (biri gerçək dünyaya, onun güzgü əksi olan digəri isə irreal dünyaya məxsusdur) – Tieko və Naeko adlı əkiz bacılardan bəhs edilir. Bu bacılardan Tieko uşaq vaxtı atılır, bir kimono¹ dizaynerinin ailəsində böyüyür.

Bir dəfə Tieko dağlarda gəzərkən bir almanın iki yarısı kimi ona çox oxşayan qıza – bacısı Naekoya rast gəlir. Tieko Naekodan varlı evinə verildiyi gün atasının ağacdan yıxılıb öldüyünü, bir neçə il sonra anasının rəhmətə getdiyini öyrənir.

«Göl» romanı yazıcının başqa dekadent əsərləri ilə («Yatan gözəllər» və «Əl») yaxından səsləşir. Romanın adı ilə qəhrəmanın doğulduğu yerlərin assosiativ əlaqəsi diqqət çəkir. Kavabata Z.Freydin psixanalitik araşdırmaları ilə tanış idi və «göl» sözünü təsadüfən seçməmişdi. «Göl», yəni təmiz su üzü həyatda gerçəkləşməyən analıq obrazının simvolik ifadəsidir.

Bu əsərdə də qadın gözəlliyi mövzusu qəddarlıq, çirkinlik, iyrenclik və ölüm mövzusu ilə çulğaşır. Əsərin baş qəhrəmanı Qimpey şagirdi ilə intim əlaqədə olduğu üçün

¹ *Kimono* – hərfi mənası “paltar” deməkdir; enli qolları, ötürməli yaxası olan, enli qurşaqla bağlanan xalataoxşar qadın və kişi geyimi

məktəbdən qovulur. Onun işi-peşəsi gənc qızları güdmək, onların intim həyat təfərrüatlarını öyrənməkdir.

Yapon ədəbiyyatşünaslığında, bir qayda olaraq, iki yazıçını – Ekomitsu Riiti və Yasunari Kavabatanın yaradıcılıq üslublarını müqayisə edirlər, Kavabata «aylı yazıçı», Ekomitsu «günəşli yazıçı» kimi təqdim olunur. Ekomitsunun əsərlərində kişi başlanğıcı, Kavabatada isə qadın başlanğıcı üstündür. Kavabatada gözəllik zərif və yumşaq, Ekomitsuda isə kobud və sərt tərzdə təqdim olunur.

Dzen fəlsəfəsinin prinsipləri Kavabata yaradıcılığının ruhuna, əsərlərinin toxumasına hopub. Dzen həyat tərz, yaşam üsuludur – şüurun dəyişməsinə, dünyanın bütöv halda ekstetik qavrayışına xidmət edir. Onun etik-fəlsəfi və estetik prinsipləri əski bədii ənənələrlə birləşərək yapon incəsənətinin özünəməxsus inkişafına böyük təsir göstərmiş, demək olar ki, yapon mədəniyyətinin bütün sahələrində dərin kök atmışdır.

«Dzen» sözü bir çox hallarda Avropa dillərində «meditasiya» kimi də tərcümə olunur. Meditasiya kiçik mətnlərlə dərinləndirən düşüncəyə dalmaqdır, sufi təbiri ilə desək, «zikir etməkdir».

Dzen təliminə görə, əsl gerçəklik hissələrə bölünmür, bütöv, tam halda mövcuddur, ona görə də analitik təhlilə gəlmir. Dzen prinsipinin mahiyyəti nəsnelərin – şeylərin əsl təbiətini məntiqi mühakimələr yolu ilə deyil, gözlənilmədən, intuisiya ilə dərk etmək mümkünlüyüdür.

Dzen sənətində həqiqət «sözdən kənardadır», susmaq, sözü sona qədər deməmək, estetik işarətlər (naluk) onun bədii komponentləridir.

Dzen estetikasına görə, təbii sadəlik, uşaq sadələvhlüyü əsl sənətkarın yolunu müəyyənləşdirir. Əsər əvvəlcədən düşünülmüş planla, idraki sxemlərlə deyil, «öz-özünə» yaranmalıdır. Kavabata «Ovuc boyda hekayələr»i ilə bağlı deyirdi ki, onlar yaradılmayıb, sadəcə, yaranıblar. Hokku da Satori məqamında, boşluqdan doğulur. Ona görə də Basyō şagirdlərinə tövsiyə edirdi: «Kükna küknardan, bambuqu bambuqdan öyrənin». «Öyrənmək» xilqətin ürəyinə girmək, onunla yaşamaqdır. Elə onda da hokku yaranır».

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Dzen prinsipi insana istisnalıq statusu vermir, dünyaya da insan əməllərinin arenası kimi baxmır. Dzen estetikasında insan təbiət hadisələrindən biri kimi çıxış edir, insan təbiətlə ayrılmaz vəhdətdədir.

İnsan özünü axtaranda dzen həqiqətini dərk edir. İnsan ömrünün hər bir anı daxili mahiyyətin ifadəsi kimi əzəlidir, ilahidir. Hər bir fərdi həyat böyük sənət əsəridir. İnsanın kamil olub-olmaması içində olan boşluğu hiss etmək dərəcəsiindən asılıdır.

Dzen təlimində kəpənək ömrün faniyinin və qısalığı-nın metaforasıdır. Bu konsepsiyada ömrün qısalığı gözəllik anlayışı ilə vəhdətdədir. Dzen ömrün hər bir kiçik anı – gilənarın çiçəkləməsi, şəh damcıları – estetikdir. Deməli, insan ömrü (əgər bu ömür mənalı və parlaq yaşanılsa) qısa olduğuna görə gözəldir. Ölüm etiketinə görə, hər bir insan üzündə təbəssüm, yüngül və gözəl ölməlidir.

Dzen fəlsəfəsində ilkinliklə təmasda olmaq şeylərin əsl mahiyyətini görməyə imkan verir. Başqasının əsl təbiətini duymaqla insan özünü, öz içini də dərk edir. Bəyəm müdrik Basyo demirdi: «Kim Yaradılış Ruhuna (Dzoka) can atırsa, ilin dörd mövsümündə başqa cür olur. Heç nə görmür, hər şeydə Çiçək görür. Heç nə haqqında düşünmür, yalnız Ay haqqında düşünür. Kim hər şeydə Çiçəyi görmürsə, cahildir. Kimin ürəyində Çiçək yoxdursa, vəhşiyə bənzər».

Kavabata yaradıcılığı konkret detallarla və onların simvolik mənası arasında dəqiq tarazlığın tapılması baxımından ənənəvi yapon ədəbi hadisəsidir. Hər hansı yaşam hadisəsinin birbaşa deyil, parlaq obraz vasitəsi ilə təsvirini vermək Kavabata sənətkarlığında səciyyəvi cəhətdir.

Dzen fəlsəfəsi, «Qendzi haqqında povest» və klassik yapon poeziyası (hokku və tanka) onun bədi zövqünü cilləlamış, təhkiyə və süjetqurma estetikasını formalaşdırmışdır.

Kavabata yaradıcılığına qəhrəmanlıq pafosu yaddır, əsərlərində savaşı qəhrəman obrazı yoxdur. Lirikə, poeziya gündəlik həyatın adiliyindədir, hər anındadır, dzen təlimində olduğu kimi, Kavabata da: «Bir çiçəyin möhtəşəmliyi yüz çiçəkdən yaxşıdır» – qənaətindədir. «Küll

zərrədə, zərrə külldədir» prinsipi Kavabatanın bədii düşüncəsinin xarakterini şərtləndirir. O göstərir və sübut edirdi ki, hətta nəzərə çarpmayan predmet vasitəsi ilə həqiqətə çatmaq və görünməz dünyanın Gözəlliyini duymaq mümkündür.

Ustad Kavabata istənilən hadisədə gizli, sirli gözəlliyin mövcudluğunu axtarır. «İdzulu rəqqasə» əsərindəki «Gözəllik həvəsi məndə insana qarşı xüsusi zərif duyğu oyadır» deyimini onun yaradıcılıq kredosu hesab etmək olar

Kavabata Nobel nitqində dzen kahinlərinin poeziyasına müraciət edir, Dogenin (1200-1253) «Əzəli obraz» adlı bir şerindən örnək gətirir:

Yazda – çiçəklər.

Yayda – ququ quşu.

Payızda – ay.

Təmiz soyuq qar – qışda.

Müdrək Kavabata inanırdı ki, hər bir xilqətin, hər bir nəsnənin qəlbi (kokoro) var. «Kokoro» vahiddir, hər kəsin, hər şeyin öz qəlbi var. Qəlb haqqında dzen təlimində deyildiyi kimi: «Əgər kainatın bir qəlbi varsa, deməli, hər bir qəlb kainatdır» (müq.ət. Nəsimidə: «Məndə sığar iki cahən, mən bu cahana sığmazam»). Kavabata Yasunari bu münasibətlə «Elegiya» əsərində müqəddəs İkkyunun şerini yada salır:

Dağların ətəyində badımcən, yemiş.

Və Kamaqava çayının suları!

Hamısı lütfəndir, hamısı Gözəllik payı!

Kavabata nəsrə Qəlbi olanlar, Gözəlliyi duyanlar və tənhalər üçündür.

Rüstəm Kamal

YAPONİYA

GÖZƏLLİYİNDƏN

DOĞULANLAR

Yasunari Kavabatanın
Nobel nitqi

*Yazda – çiçəklər.
Yayda – ququ quşu.
Payızda – ay.
Təmiz soyuq qar – qışda.*

Dzen kahini Dogen (1200–1253) yazdığı bu şeirin adını «Əzəli obraz» qoyub.

*Qışda doğan ay,
Buludların arxasından çıxıb
Məni ötürürsən.
Qar səni üşütmür?
Külək səni titrətmir?*

Bu şeir isə müqəddəs Möenindir (1173–1232). Xatirə üçün nə isə yazmağımı xahiş eləyəndə mən bu şeri yazıram. Möenin şeirinin əvvəlindəki uta-monoqatariyə¹ bənzəyən ətraflı müqəddimə həmin şeirin mənasını anladır.

«Gecə. 12 dekabr 1224-cü il. Göy üzü buludludur. Ay görünmür. Mən saraya girib bardaş quraraq fikrə daldım. Nəhayət, gecəyarısı oldu, yuxum gəlmədiyindən yuxarı pavilyondan aşağı pavilyona düşdüm. Ay buludların arxasından

¹ *Uta-monoqatari* – Heyan dövründə (IX–XII əsrlər) yaranan, şeirin nəsrə növbələşdiyi ədəbiyyat janrı

çıxıb qarda bərq vurdu. Belə yol yoldaşıyla dərədə ulayan canavar da mənim üçün qorxulu deyil. Bir müddət aşağı pavylyonda qalıb çıxdım. Ay yenə itmişdi. Onun gizləndiyi vaxt, gecəyarısından sonrakı zəng çaldı və mən yenə yuxarı qalxdım. Bu vaxt ay yenə buludların arxasından çıxıb, yenə məni müşayiət elədi. Yuxarı qalxıb zal tərəfə getdim. Ay isə buludları qova-qova qonşu dağın zirvəsində gizlənməyə tələsirdi. Yəqin, birlikdəki gəzintimizi sirr kimi saxlamaq istəyirdi».

Onun arxasınca yuxarıdakı şeir gəlir. Sonra: «Ayın dağın zirvəsinə sığındığını görüb zala keçdim.

*Mən də zirvəyə qalxaram,
Sən də gəl, ay.
Bu gecəni, gecələri
Birlikdə keçirək».*

Bütün gecəni zaldamı oturub, ya səhərəyaxın oraya gələn Möe yazır:

«Səhər gözümü açanda pəncərədən ayı gördüm. Bütün vaxtı qaranlıqda oturmuşdum və dərhal başa düşmədim bu işıq haradandır: mənim işıqlanan qəlbimdir, ya aydır...

*Ürəyim işıq saçır,
Ay isə elə bilir
Onun işığıdır, əks olunur.*

Əgər Sayqönü sakura şairi adlandıırırlarsa, onda Möe ay şairidir.

*Oy necə işıqlıdı, işıqlıdı.
Oy necə işıqlıdı, işıqlıdı, işıqlıdı.
Oy necə işıqlıdı, işıqlıdı.
Oy necə işıqlıdı, işıqlıdı, işıqlıdı, işıqlıdı
Ay!»*

Gecəyarısından sübhə qədər Sayqönün: «Şeir yazanda, onu yazdığın barədə düşünmə» sözlünə əməl edərək Möe

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

«qışda doğan ay haqqında» üç şeir yazıb. Möe açıq ürəklə bir dostu kimi, yaxın bir adamı kimi ayla söhbət eləyir.

«Aya baxanda mən ay oluram... Mənim baxdığım ay mənə çevrilir. Mən təbiətin seyrinə dalıb ona qovuşuram».

«Qışda doğan ay» şerinin ətraflı müqəddiməsindən aydın olur ki, dini-fəlsəfi fikirlərə dalan Möe zala keçəndə, ayla ünsiyyətdən yaranan duyğularını şerə çevirib. Xatirə üçün nəsə yazmağımı xahiş eləyəndə, heyrətamiz dərəcədə zərifliyinə, səmimiliyinə görə mən bu şeri seçirəm.

Ey qışda doğan ay, mən dzen üçün zala gedəndə, ya oradan qayıdanda, sən gah buludların arxasında gizlənirsən, gah da buludların arxasından çıxıb izimi işıqlandırırısan. Səninlə birlikdə olanda dərədə ulayan canavar da mənim üçün qorxulu deyil. Qar səni üşütmürmü? Külək səni titrətmirmi?

Bu şeirləri ona görə xatirə kimi yazıram ki, onda insana, təbiətə qarşı xeyirxah duyğular var, o, yapon qəlbinin zərifliyini ifadə eləyir.

Bottiçellinin dünyada tanınmış tədqiqatçısı, Şərq və Qərb incəsənətinin bilicisi professor Yasiro Yukio bir dəfə deyib ki, yapon incəsənətinin xüsusiyyətini vur-tut bir poetik cümlə ilə ifadə etmək olar: «Yaxın dostun haqqında heç vaxt qara, çiçəyə, aya baxanda olduğu qədər düşünmürsən». Qarın, ayın gözəlliyindən zövq alanda, ilin dörd mövsümünə heyran olanda, gözəlliklə qarşılaşmaq ürəyini çırpdıranda dostun üçün daha çox darıxırsan: sevincini onunla bölüşmək istəyirsən. Bir sözlə, gözəlliyin seyrinə dalmaq şəfqət və sevgi hissələri oyadır və onda «insan» sözü «dost» kimi səslənir.

İlin dörd mövsümünün gözəlliyini təcəssüm etdirən «qar, ay, çiçək», yapon ənənələrinə görə, ümumiyyətlə, gözəlliyi təcəssüm etdirir – dağın, çayın, otun, ağacın, təbiət hadisələrinin, o cümlədən insan hissələrinin.

«Yaxın dostun barədə heç vaxt qara, çiçəyə, aya baxanda olduğu qədər düşünmürsən» – bu duyğu çay mərasiminin əsasını təşkil edir. Çay süfrəsində görüş – «duyğuların görüşüdür». Yaxşı mühit, yaxşı adamlar, ilin gözəl çağı. Yeri gəlmişkən, əgər kimsə mənim «Minqanadlı durna»

romanımda çay mərasiminin zahiri və daxili gözəlliyini göstərmək istədiyimi düşünürsə, yanılır. Mən daha çox indiki çay mərasimlərinin səviyyəsizliyi barədə öz əndişələrimi bölüşmək istəmişəm.

*Yazda – çiçəklər,
Yayda – ququ quşu.
Payızda – ay.
Təmiz soyuq qar – qışda.*

Əgər siz fikirləşirsinizsə ki, Dogenin ilin dörd mövsümündən – yaz, yay, payız, qış – bəhs edən şerində yaponlara çoxdan məlum olan bayağı, çeynənmiş təbiət obrazları vurtut yanaşı düzülüb, düşünün! Əgər onların, ümumiyyətlə, şeir olmadığını deyəcəksinizsə, deyin! Ancaq onlar qoca Rōkanın (1758–1831) ölümqabağı yazdığı şerə necə də oxşayır:

*Məndən sonra
Nə qalacaq?
Yayda – çiçəklər,
Dağlarda – ququ quşu,
Payızda – ağcaqayın yarpaqları.*

Dogenin şerində olduğu kimi, burada da sadə obrazlar, sadə sözlər yanaşı düzülüb, ancaq onlar Yaponiyanın mahiyyətini ifadə eləyir.

*Uzun, dumanlı
Yaz günü
Uşaqlarla
Top oynayıram.*

*Külək sərin.
Ay işıqlı.
Eh, keçmiş yada salaq!
Bu gecəni səhərədək
Rəqs eləyək!*

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

*Nə deyim –
Mən də adamlardan
Kənar durmuram,
Ancaq tək olmaq
Mənə xoşdu.*

Rökanın qəlbi bu nəğmələr kimi idi. Otdan düzəldilmiş komayla kifayətlənirdi, cır-cındırda gəzirdi, çöllərdə dolaşır, uşaqlarla oynayırdı, kəndçilərlə laqqırtı vururdu, ancaq etiqaddan, ədəbiyyatdan ciddi söhbətlər eləmir. O, tapdanmamış yolla gedirdi: «Üzdə təbəssüm, sözdə sevgi». Ancaq məhz Rökan Edo dövrünün¹ axırlarında öz şeirləri və xəttatlıq sənətiylə qədim sənətkarların zərif üslubuna sadıq qalaraq müasirlərinin bayağı zövqünə qarşı dururdu. Şeirləri və xəttatlıq nümunələri bu gün də Yaponiyada yüksək qiymətləndirilən Rökan ölümqabağı yazdığı şeirdə özündən sonra heç nə qoymadığını deyirdi. Məncə, o demək istəyirdi ki, onun ölümündən sonra da təbiət belə gözəl olacaq və özündən sonra bu dünyada yalnız bunu qoyub gedə bilər. Burada qədimdə yaşayanların duyğularını və Rökanın dini hisslərini görmək elə də çətin deyil. Rökanın sevgi şeirləri də var. Mənim xoşuma gələnlərdən biri də budur:

*Of, nə müddətdi
Sənin həsrətinlə azab çəkirim!
İndi bir yerdəyik...
Daha nə arzulayacaq?*

Altmışyaşlı qoca Rökan iyirmi doqquz yaşlı gənc rahibə Teysini görüb, dəlicəsinə ona vurulur. Qadınla görüş həsr etdiyi bu şeir, sanki, əbədiyyətə, çoxdan arzusunda olduğu sevgiyə qovuşmağın sevincindən yaranıb.

*İndi bir yerdəyik...
Daha nə arzulayacaq? –*

şair öz şerini bu cür səmimiyyətlə bitirir.

¹ Edo dövrü – XVIII əsrin sonu–XIX əsrin əvvəli

Rökən mənim «Qarlı diyar» povestində təsvir etdiyim Etiqoda (indiki Niiqata əyaləti) doğulub. Yaponiyanın şimalında yerləşən bu əyalətə Sibirin Yapon dənizindən keçən soyuq küləkləri gəlib çatır. O, ömrü boyu bu əyalətdə yaşayıb. Rökən yetmiş dörd yaşında vəfat edib. Lap qoca vaxtı ölümün yaxınlaşdığını hiss eləyəndə onun könlü işıqlanıb. Mənə elə gəlir ki, ölümün astanasında «son baxışında» zahid şairə şimal təbiəti xüsusilə gözəl görünüb. Mənim «Son baxış» adlı esem var. Orada intihar etmiş Akutaqava Rünoskenin (1892–1927) son məktubundan məni sarsıdan bəzi cümlələr misal gətirilir: «Mən, yəqin, heyvani qüvvə adlanan yaşamaq instinktindən tədricən məhrum olmuşam. Mən əsəblərin iltihablaşdığı buz kimi şəffaf dünyada yaşayıram... İntihar etmək fikri məndən əl çəkmir. Ancaq təbiət heç vaxt mənə bu qədər gözəl görünməyib! Sizə, yəqin, gülməli görünür: təbiətin gözəlliyinə heyran olan adam intihar haqqında düşünür. Ancaq təbiət ona görə belə gözəldir ki, mənim son baxışında əks olunur».

1927-ci ildə otuz beş yaşında Akutaqava intihar elədi. Mən onda «Son baxış»da yazmışdım: «Bu dünyada yaşamaq nə qədər ağır olsa da, intihar könlü işıqlandırır. Özünü öldürən adam nə qədər mərd olsa da, ona müdrik deyə bilmərəm. Nə Akutaqavanı, nə müharibədən sonra intihar edən Dadzay Osamunu (1909–1948), nə bir başqasını mən anlamıram və onlara rəğbət bəsləmirəm. Mənim avanqardist rəssam dostum vardı. O da cavan öldü, o da tez-tez intihar haqqında düşünürdü. «Son baxış»da mən onu nəzərdə tutmuşdum. O, təkrar eləməyi xoşlayırdı: «Ölümdən böyük sənət yoxdur», ya «Ölmək yaşamaq deməkdir». Budda məbədinə doğulan, Budda məktəbini bitirən bu adam ölümə Qərbdə olduğundan fərqli baxırdı: «Düşünən adamlar arasında axı kim intihar haqqında düşünməyib?» Yəqin, elədir. Elə rahib İkkyunu (1394–1481) götürək. Deyilənə görə, iki dəfə özünü öldürmək istəyib. Bu adamı hətta uşaqlar tanıyır, onun haqqında çoxlu lətifə var. İkkyu haqqında belə danışrlar ki, «uşaqlar onun dizinin üstünə çıxıb, saqqalını sıgallayırmışlar, quşlar əlindən yem alırmış». Görünür, İkkyu

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

səmimi, xeyirxah rahib olub. İkkyyu həm də əsl dzençi olub. Deyirlər, o, imperatorun oğlu olub. Altı yaşında onu Budda məbədinə veriblər, elə o vaxtlar da poetik istedadı üzə çıxıb. İkkyyu həyat və dinin mahiyyəti haqqında əzablı düşüncələrə dalırdı. «Allah, əgər varsan, məni xilas elə! Əgər yoxsan, qoy məni gölün dibindəki balıqlar yesin». O, doğrudan da, özünü gölə atıb, ancaq onu xilas eləyiblər. Bir hadisə də baş verib: İkkyyunun müəllim olduğu Daytokudzi məbədinin bir rahibi intihar eləyib, buna görə rahiblərin bəzisini sürgün eləyiblər. Özünü günahkar hiss eləyən İkkyyu dağlara çəkilərək ölmək qərarına gəlib və özünü acıdan öldürüb.

O, öz şeirlər kitabını «Köun» («Dəli buludlar») adlandıırıb və bunu özünə təxəllüs götürüb. Bu kitabda, elə sonrakılarda da orta əsrlər kansisinə¹, xüsusən dzen poeziyasına xas olmayan elə erotik şeirlər, intim təfərrüatlar var ki, oxuyanda hətta adamı tər basır. İkkyyu dzen qadağalarına məhəl qoymurdu: balıq yeyirdi, çaxır içirdi, qadınlarla görüşürdü. Azadlığı naminə monastır qaydalarını pozurdu. Bəlkə, həmin iğtişaşlar dövründə adamlarda ruh yüksəkliyi yaratmaq üçün əsl insanın necə yaşamalması olduğunu göstərmək istəmişdi?

Kiotodakı Daytokudzi məbədi indi də çay mərasimlərinin keçirildiyi ən sevimli yerdir. İkkyyunun çay otağının taxçasındakı xəttatlıq nümunələri müştəriləri buraya cəlb eləyir. Həmin nümunələrdən ikisi də məndə var. Birində yazılıb: «Buddanın dünyasına girmək asandır, şeytanın dünyasına girmək çətindir». Bu sözlər məni təqib edir. Mən onları da tez-tez kimin üçünsə xatirə kimi yazıram. Bu sözləri müxtəlif cür başa düşmək olar. Onların mənası genişdir. Ancaq «Buddanın dünyasına girmək asandır» sözlərinin arxasınca «şeytanın dünyasına girmək çətindir» sözlərini oxuyanda, İkkyyu öz dzen mahiyyəti ilə mənim ürəyimə girir. «Həqiqət, Xeyirxahlıq və Gözəllik» axtaran sənət adamları «şeytanın dünyasına girmək çətindir» sözlərində gizlənən istəyi, həvəsi həmişə hiss eləyirlər. «Şeytanın dünyası» yoxdursa, «Buddanın dünyası» da yoxdur. «Şeytanın dünyasına» girmək çətindir», ruhən zəif olan adamların buna gücü çatmaz.

¹ Kansi – Çin dilində yazılan yapon şeri

«Buddayla qarşılaşsan, Buddanı öldür. Patriarxla qarşılaşsan, patriarxı öldür» – məşhur dzen şüarıdır. Budda məktəbləri kənardan xilasa (tariki) və öz mənəvi gücünün sayəsində xilasa (dziriki) inananlara bölünürlər. Dzen, təbii ki, sonuncuya aiddir. Bu kəskin sözlər buradan doğur.

Ardıcılları kənardan xilasa inanan Sin (Həqiqət) təriqətinin yaradıcısı Sinran (1173–1262) bir dəfə deyib: «Əgər yaxşı adamlar cənnətdə təzədən doğulurlarsa, bilmirəm onda pis adamlar haqqında nə deyim?!» Sinranın və İkkyunun «Buddanın dünyası», «şeytanın dünyası» sözləri arasında yaxınlıq – könül və fərq var. Sinran həm də deyib: «Bir şagirdim də olmayacaq». «Patriarxla rastlaşsan, patriarxı öldür», «Bir şagirdim də olmayacaq» – sənətin acı taleyi bu deyilmi?

Dzen məktəblərinə ibadət təsvirləri yaddır. Doğrudur, dzen məbədlərində Buddanın təsvirləri var, ancaq məşq yerlərində və meditasiya üçün zallarda Buddanın heykəli və təsviri yoxdur. Şəxsi «məni» itib «Heç nə» başlayana qədər gözüyumulu, hərəkətsiz oturlar. Ancaq bu, Qərbdə başa düşülən «Heç nə» deyil. Bu, hər şeyin sərhədsiz olduğu boşluqdur. Bu, ucsuz-bucaqsız könül dünyasıdır.

Əlbəttə, dzendə də müəllimlər var, onlar şagirdləri mondonun¹ köməyi ilə öyrədirlər, qədim dzen ədəbiyyatıyla tanış edirlər, ancaq şagird öz fikirlərinin yeganə sahibi olaraq qalır və satori² vəziyyətinə yalnız öz gücü hesabına çatır. Burada məntiqdən daha çox intuisiya, başqa elmlərdən əxz olunanlardan daha çox daxili oyanış – satori əhəmiyyət kəsb edir.

Həqiqətə «sözlər darısqallıq eləyir», həqiqət «sözdən kənardadır». Bu, «göy gurultusuna bənzər sükut»da dəqiq ifadə olunub.

Deyilənə görə, dzen təriqətinin Çində ilk patriarxı Daruma-daysi³ doqquz il mağarada üzü divara tərəf otura-raq satorini hiss eləyib. Dzendə oturaraq meditasiya eləmək ondan başlayıb.

¹ *Mondo* – mənası rasional yox, intuitiv üsulla qavranmağa hesablanan ustadla şagird arasında dialoq

² *Satori* – işıqlanma, aydınlaşma, könlün qəfil oyanışı hesabına həqiqəti dərk etmək

³ *Böyük ustad Daruma* – hindli şahzadə Bodidarmanın yaponca adı, VI əsrdə Çində çan təriqətinin banisi

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

*Soruşsalar – deyərsən,
Soruşmazlar – deməzsən.
Qəlbində gizlətdiyin nədir,
Alicənab Daruma?*

İkkyudan daha bir ibrətamiz şeir:

*Nə bilək –
Qəlbın mənası
Nədir?
Sumiedə¹
Şamağacının xışılıtsı.*

Şərq rəssamlığının canı bundadır. Sumie şəklinin mənası boş məkanda fırçanın qısa zərbələrindədir.

Tin-Nun² deyib: «Əgər budağı məharətlə çəksən, küləyin necə uğuldadığını eşidərsən». Dzen müəllimi Dogen isə deyib: «Məgər könlün işıqlanmasına gedən yol bambuqun səmindən keçmirmi? Könlün işıqlanması sakuranın çiçəkləməsində deyilmi?» Məşhur ikebana ustası İkenobo Sen-ō (1532–1554) deyib («Gizli kəlamlar»da): «Bir ovuc su, ya xırda bir ağac təsəvvürümüzdə böyük dağ, iri çayı canlandırır. Bir anın içində sonsuz sayda çevrilmələrin seyrini yaşamaq olar. Bütün bunlar seyrbazın möcüzələrinə bənzəyir».

Yapon bağları təbiətin əzəmətinin simvoludur. Əgər Avropa bağları simmetrik prinsiplərə uyğun salınarsa, yapon bağları, adətən, asimmetrikdir. Görünür, simmetriyadan çox asimmetriya hüdudsuzluğu və forma müxtəlifliyini təcəssüm etdirir. Doğrudur, asimmetriya yaponlara xas zəriflik və gözəlliklə tarazlaşdırılır. Yapon bağsalma sənətinin qaydalarından artıq bütün xırdalığına qədər düşünülmüş mürəkkəb heç nə yoxdur. «Darıxdırıcı landsaftda» iri və xırda daşlar elə düzülür ki, daş yığını dağ, çay, hətta qayalara çırpılan okean

¹ *Sumie* – tuşla çəkilmiş şəkil. Sudzuki bu növ rəssamlıq üsulunu belə səciyyələndirir: «Sizə elə gəlir ki, fırça rəssamın əlində onun iradəsindən asılı olmadan öz-özünə hərəkət eləyir. Əgər fırça və kağız arasında hansısa bir fikir yaransa, bütün effekt yoxa çıxar».

² *Tin-Nun* (1687–1763) – Çin rəssamı və şairi

dalğaları təəssüratını yaradır. Yığcamlığın hüdudu – yapon bonsayı və bonsekidir¹. «Landşaft» sözü «sansuy» – «san» (dağ) və «suy»dan (su) ibarətdir və təbiətdəki, eləcə də şəkildəki, ya bağdakı mənzərəni, həm də «yalqızlığı, baxım-sızlığı», nəşə «kədərli, miskin» bir şeyi ifadə eləyə bilər.

Əgər çay haqqında elmdə yüksək qiymətləndirilən, «harmoniya və pərəstişi, təmizlik və rahatlığı» göstərən «vabi-sabi»² qəlbin zənginliyini ifadə eləyirsə, balaca, sadə çay otağı genişlik və zərifliyin simvoludur.

Gülün gözəlliyini bir gül yüz güldən daha artıq hiss elətdirir.

Hələ Rikyu³ ikebana üçün açılmış qönçəni götürməməyi öyrədirdi. Yaponiyada indi də çay mərasimləri vaxtı çay otağının taxçasına bir dənə açılmamış qönçə qoyurlar. Gülləri mövsümə uyğun seçirlər, qışda – qış, misal üçün, qaulteriya⁴, ya başqa kameliyalardan xırda çiçəkləriylə fərqlənən «vabisuke» kameliyası. Bir dənə ağ qönçə götürürlər. Ağ rəng – ən təmizi və dolğundur: qalan hamısını özündə birləşdirir. Qönçədə şəh olmalıdır. Gülə su çiləmək olar. Mayda çay mərasimi üçün seladon güldanda ağ pion qönçəsi xüsusilə yaxşıdır. Qönçənin də üstündə şəh olmalıdır. Ümumiyyətlə, təkçə qönçədə yox, gül qoymamışdan əvvəl çini güldana da su çiləmək lazımdır.

Yaponiyada çini güldanlar arasında qədim iqa (XV–XVI əsrlər) daha çox qiymətləndirilir. Onlar həm də ən bahalıdır. İqaya su çiləyəndə onlar, elə bil, cana gəlir. İqa gur odda bişirilir. Küləşin külü və tüstüsü onun üstünə yayılır və temperatur aşağı düşəndə güldan, elə bil, şirəylə örtülür. Bu, ustanın işi deyil, rənglərin qəribə ahəngi sobadan, sobaya atılan süxurlardan asılıdır. Qədim iqalardakı səliqəsiz iri naxışlar suyun təsiriylə parıltı alır və qönçədəki şehlə eyni ritmdə nəfəs almağa başlayır.

Çay mərasimində istifadə etməmişdən əvvəl təbii gözəlliyini alması üçün, adətən, piyaləni də isladırırlar. İkenobo

¹ *Bonseki* – sinidə daşlardan yığılmış miniatür bağ

² *Vabi-sabi* – bu söz birləşməsi adinin gözəlliyini nəzərə çarpdırır.

³ *Rikyu* (1522–1591) – çay mərasimi ustası

⁴ *Qaulteriya* – çiçəkləyən həmişəyaşıl kol

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Sen-o belə deyirdi: «Çöl, dağ, sahil – öz təbii görünüşündə». Öz ikebana məktəbiylə o, çiçək anlayışına yenilik gətirdi, göstərdi ki, qırıq güldandakı, qurumuş budaqdakı çiçək də könlü işıqlandıra bilər. «Qədimdə gülü yan-yana düzərək müdrikliyə qovuşurdular». Dzenin təsiriylə, bir də, yəqin, iğtişaşlar dövründə yaşamalığı üçün onun könlü Yaponiyanın gözəlliyində oyanmışdı.

Yapon uta-monoqatarilərinin ən qədim məcmuəsi «İse-monoqatari»də¹ bir xeyli kiçik novella var, onun birində Arivara Yukixiranın qonaqları qarşılıyanda güldana hansı çiçəyi qoyduğundan danışılır: «İncəqəlblı adam olduğundan, güldana qeyri-adi qlisiniya qoydu: elastik gövdəsinin uzunluğu üç fut yarım idi». Təbii ki, üç fut yarım uzunluğu olan qlisiniya qeyri-adidir, hətta inanmağın gəlmir, ancaq mən bu bitkidə Heyan mədəniyyətinin rəmzini görürəm. Qlisiniya əsl yapon ruhunda incə, zərif çiçəkdir. Çiçəkləyəndə azca əyilir, küləkdən azca yırğalanır, yayın əvvəlində yaşıllığın arasında nəzərə çarpmıdan görünüb itir, o, mono-no avareni² özündə çox mükəmməl təcəssüm etdirir. Uzun-gövdəli qlisiniya, yəqin, çox gözəl olardı.

Təxminən, min il əvvəl Tan mədəniyyətini qəbul edən Yaponiya çox gözəl Heyan mədəniyyətini yaradıb. Yaponlarda gözəllik duyğusunun yaranması – yuxarıda təsvir etdiyim qlisiniya kimi qeyri-adi möcüzədir. Poeziyada şeirlərdən ibarət ilk «Kokinsyu» imperator antologiyası 905-ci ildə çıxıb. Nəsrdə yapon klassik ədəbiyyatının şedevrləri X–XI əsrlərdə yaranıb: «İse-monoqatari» (X əsr), Murasaki Sikibunun (970–1002) «Gendzi-monoqatari»si; Sey Sönaqonun (966–1017) «Makura-no sosi»si («Başaltından qeydlər»). Heyan dövründə səkkiz əsr ərzində ədəbiyyata təsir edən yapon gözəllik ənənələrinin əsası qoyulub. «Gendzi monoqatari» yapon nəsrinin bütün dövrlər üçün zirvəsidir. Hələ də ona çatan əsər yaranmayıb. Artıq xaricdə də çoxları

¹ «İse-monoqatari» – İse haqqında povest (X əsr). Müəllifi şair Arivara Narixira hesab edilir.

² *Mono-no avare* – «Əşyaların füsunkarlığı», hər şeydə gizlənən və şairin üzə çıxarmalı olduğu kamil gözəllik; insana harmoniyani, dünyayla vəhdəti hiss etdirən gözəllik.

hələ X əsrdə belə gözəl və müasir ruhda əsər yaranmasını möcüzə adlandırırlar. Uşaqlıqda qədim dili elə də yaxşı bil-mirdim, buna baxmayaraq, Heyan ədəbiyyatını oxuyurdum və bu povest ürəyimi yerindən oynatmışdı. Yapon ədəbiyyatı həmişə ona can atıb. Tətbiqi incəsənətdən tutmuş bağların salınmasına qədər, poeziyadan danışmağa belə dəyməz, bütün incəsənət növləri «Gendzi»də gözəlliyin mənbəyini tapıb.

Murasaki Sikubu, Sey Sönaqon, İdzumi Sikibu (979–?), Akadzome Emon (957–1041) və başqa qadın şairlərin hamısı saray xanımlarıydı. Heyan mədəniyyəti saray mədəniyyəti idi. Onun zərifliyi bundan doğur. «Gendzi-monoqotari» və «Makura-no sosi» dövrü bu mədəniyyətin çiçəklənmə dövrüdür.

Az sonra imperator sarayı o qədər zəiflədi ki, hakimiyyət zadəganlardan döyüşçülərə – samuraylara keçdi. Kamakura dövrü (1192–1333) başladı. Samurayların hakimiyyəti yeddi yüz il – Meydziyə qədər (1868) davam etdi. İntəhası, nə imperator sistemi, nə də saray mədəniyyəti itib batmadı.

Kamakura dövrünün əvvəlində Heyan «Kokinsyu»nun poetik sənət qaydalarını inkişaf etdirən «Yeni Kokinsyu» (1205) şeirlər antologiyası da tərtib edildi. Əlbəttə, onda söz oyununa meyil var, ancaq əsasən öen, yugen, ödzö¹ onu müasir simvolik poeziyaya yaxınlaşdıran hissələrin illüziyası ruhundadır. Şair Sayqō-xosi (1118–1190) hər iki – Heyan və Kamakura dövrünü birləşdirib.

*Hey onun haqqında düşündüm,
Elə də yuxuya getdim.
Və o gəldi...
Eh, bunun yuxu olduğunu bilsəydim,
Heç oyanmazdım.*

*Yuxuların ciğirlərində
Yorulmadan
Arxasınca gedirəm.*

---

¹ Öen – füsunkar, valehedici; yugen – sirli, möhrəm; ödzö – fikri axıra qədər deməmək, şeylərin gizli mahiyyəti. Bütün bunlar yapon estetikasının əsas kateqoriyalarıdır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

*Ancaq nədənsə, ayıqlıqda
Bir dəfə də qarşıma çıxmayıb.*

Bu şeir Ono-no Komatinin «Kokinsyu» antologiyasındandır. Şeir yuxudan bəhs etsə də, ondan gerçəklik qoxuyur. «Yeni Kokinsyu»dan sonra yaranan poeziya isə təbiətə yaxındır.

*Günəşdə qızınan
Sərçələrin cikkildədiyi
Bambuq meşəsi
Payızın rənginə boyanıb.*

*Tək-tənha xaqi kolunun
Yarpaqlarının uçuşduğu,
Payız küləyinin əsdiyi bağda
Qürub günəşi
Hasarın arxasında batır.*

Bu isə Kamakura dövrünün sonu, imperatriçə Eyfukunun (1271–1342) şeridir. Yaponlara xas zərif qüssə duyulan bu şeir, mənəcə, çox müasirdir.

«Təmiz soyuq qar – qışda» yazan kahin Dogen, «Qışda doğan ay» şerinin müəllifi müdrik Mōe – onların hər ikisi «Yeni Kokinsyu» dövrünə aiddir.

Mōe və Sayqe poeziya haqqında fikirlərini bölüşürdülər. «Rahib Sayqe hər dəfə gələndə şeirdən söhbət salırdı. «Mənim poeziyaya öz baxışım var», – deyirdi. – Mən çiçəkləri, ququ quşunu, qarı, ayı vəsf eləyirəm. Əslində isə bütün bunlar gözlərimizin qabağını örtən, qulaqlarımızı dolduran eyni görüntüdür. Məgər bizim yazdığımız şeirlər həqiqi sözlərdir? Çiçəkdən yazanda axı onun, doğrudan da, çiçək olduğunu düşünmürsən. Ayı vəsf eləyəndə, onun, doğrudan da, ay olduğunu düşünmürsən. Biz can atdığımız, meylimizi çəkən şeylərin yalnız oxşarını yaradırıq. Göy qurşağı doğur, adama elə gəlir ki, solğun səma rənglənib. Gün çıxır və bomboş səma işığa bələnir. Ancaq axı səma öz-özünə rənglənmir, öz-özünə işıqlanmır. Biz də bu səma

kimi heç bir iz qoymadan müxtəlif şeyləri cürbəcür rənglərə boyayırdıq. Yalnız belə poeziya Buddanın Həqiqətini ifadə eləyir».

Bu sözlərdən yapon, daha doğrusu, Şərqi ideyası olan «Heçlik», «Yoxluq» duyulur. Tənqidçilər mənim əsərlərimdə də «Heçliyi» tapırlar. Ancaq bu heç də Qərbdə nihilizm kimi tanınan anlayış deyil. Məncə, biz ruhən fərqliyik.

Dogenin ilin dörd mövsümünü vəsf edən «Əzəli obraz» şeri elə məhz dzendir.

Yasunari Kavabata NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

DAĞIN SƏSİ
(roman)

DAĞIN SƏSİ

(roman)

1

Sinqo Oqata üz-gözüünü turşutdu, ağzını azca açdı – nəsə düşünənə oxşayırdı. Fikrə getdiyi kənardan, bəlkə, bir o qədər də bilinmirdi. Deyəsən, kədərlənmişdi.

Oğlu Süiti o saat bunu sezdi, ancaq belə şey tez-tez baş verdiyindən narahat olmadı.

Süiti atasının halını başa düşürdü: o, sadəcə, fikrə getməyib, çalışır nəyisə xatırlasın.

Atası şlyapasını çıxarıb, əlindən buraxmadan, dizinin üstündə saxladı. Süiti şlyapanı dinməzəcə götürüb, tor zənbilə qoydu.

– Bu-u, nədir o... – Belə dəqiqələrdə Sinqo sözləri çətinliklə tapırdı. – Bu yaxında kəndə gedən qulluqçunun adı nəydi?

– Məncə, Kayödür.

– Hə, hə, Kayö. O nə vaxt getdi?

– Keçən həftənin dördüncü günü, deməli, beş gün əvvəl.

– Beş gün əvvəl? Qulluqçu haqq-hesabını vur-tut beş gün əvvəl kəsib, ancaq artıq onun nə üzünü, nə geyimini xatırlayıram. Dəhşətdir.

“Atam şişirdir”, – Süiti fikirləşdi.

– Kayönün getməyinə iki-üç gün qalmışdı. Gəzintiyə çıxmağa hazırlaşmışdım, getanı¹ geyə-geyə dedim: “Ayağım-dakı nədir elə, ekzema deyil ki?” Kayö isə cavab verdi: “Nə danışırınsınız, vur-tut sevimli döyənəyinizin üstü açılıb”. Doğrusu, bu, mənə hətta mütəəssir elədi. Görünür, doğrudan da, gəzintidə döyənəyimi sürüb açmışam. Mən fikirləşdim ki, “sevimli” sözü mənə aiddir. Kövrəldim. Ancaq indi başa

---

¹ *Geta* – taxta başmaq

düşürəm ki, “sevimli döyənək” deyirmiş. Belə ki, mütəəssir olmağa dəyməzmiş. Sadəcə, düzgün ifadə eləməyib. Bu da məni çaşdırıb. Yalnız indi anladım, – Sinqo dedi. – Səhvimi başa düşürsən?

– Başa düşürəm

– Əlbəttə, o, sadəcə, düzgün ifadə eləməyib, bu da məni çaşdırıb.

Atası əyalətdən idi və qrammatikada özünə çox da güvənmirdi, Süiti isə Tokioda oxumuşdu.

– Səhvimi indi anladım, ancaq qulluqçunun adını heç cür xatırlaya bilmirəm. Nə üzünü, nə geyimini xatırlayıram. Kayö bizdə, deyəsən, yarım il yaşadı?

– Hə.

Süiti atasının unutulmuşluğuna çoxdan alışmışdı, ona görə də toxtaqlıq vermədi.

Bununla barışmaq vaxtı çatsa da, Sinqo bir az narahat olmuşdu. Nə qədər çalışırdı, ancaq Kayönü gözünün qabağına gətirə bilmirdi. Yaddaşını sentimental təfərrüatlarla oyatmağa cəhd elədi.

Bax elə indi də Kayönün təzim edərək onu dəhlizdən necə yola saldığını xatırlayır. “Nə danışsınız, vur-tut sevimli döyənəyinizin üstü açılıb”, – dediyini də xatırlayır.

Vur-tut bircə anı, yarım il evlərində yaşamış qulluqçunun onu dəhlizdən ötürdüyünü yadına salmağın necə çətin olduğunu görəndə Sinqo ömrün keçib-getdiyini hiss eləyir.

2

Sinqodan bir yaş böyük olan arvadı Yasuko altmış üç yaşlı haqlayıb.

Onların bir oğlu, bir qızı var. Fusako böyükdü, onun iki qızı var.

Yasuko yaxşı qalıb. Ərindən yaşlı görünmür. Ona görə yox ki, Sinqo əldən düşüb, adətən, arvad ərindən yaşca

kiçik olur, əgər ərindən yaşlı görünürsə, bunda qeyri-təbii heç nə yoxdur. Həm də boyu balaca, qıvracaq. Yasuko heç vaxt gözəl olmayıb, cavanlıqda isə ərindən yaşlı görünüb, ona görə əriylə adam arasına çıxmağı xoşlamayıb.

Sinqo nə qədər fikirləşsə də, neçə yaşında arvadının ondan böyük olduğu duyğusunu itirdiyini yadına sala bilmirdi. Onun hesablamasına görə əllidən sonra. Adətən, qadın tez qocalır, ancaq onlarda hər şey tərsinədir.

Altmış yaşında Sinqonun boğazından qan gəldi, yəqin ki, ciyərindən idi, amma özünü ciddi yoxlatmadı, müalicə olunmadı. Doğrudur, bu, sonra təkrar olunmadı.

Xəstəlik Sinqonu qocaltmadı. Əksinə, dərisi hamarlaşdı. Yatağa düşdüyü yarım ayda dodaqlarının rəngi cavanlıqda olduğu kimi duruldu.

Sinqo əvvəllər ciyərlərindən şikayət eləməmişdi. Altmış yaşında birdən-birə boğazından qan gələndə kefi pozuldu, məyuslaşdı, ancaq müalicədən imtina elədi. Süiti bunu qoca tərsliyinə yozdu, di gəl ki məsələ başqaydı.

Yasuko yaxşı yatır, yəqin, sağlam olmağındandı. Hərdən Sinqoya elə gəlir, gecələr yalnız Yasukonun xorultusuna ayılır. On beş yaşından başlamışdı xoruldamağa, valideynlərinin onu göstərmədikləri həkim qalmamışdı, ancaq ərə gedəndən sonra keçdi. Və on il əvvəl yenə xoruldamağa başladı.

Sinqo, adətən, Yasukonun burnunu sıxıb dartır. Əgər bu kömək eləməsə, boynundan tutub silkələyir. Kefi yaxşı olanda belə eləyir, pis olanda isə, üstəlik, uzun illər bir yerdə yatdığı bədənin taqətsizliyini hiss eləyir.

Bu gecə Sinqonun ovqatı pis idi. İşığı yandırır tərs-tərs Yasukoya baxdı. Sonra boynundan yapışıb silkələdi. Boynu tərlidi.

Sinqo fikirləşdi ki, arvadının oyanması üçün, bəlkə də, əlini uzadıb ona toxunmaq kifayətdir. Birdən ona yazığı gəldi.

Baş tərəfindən jurnalı götürdü, ancaq möhkəm istiydi, bürküydü, şüşəbəndə çıxaraq pəncərə taxtalarını taybatay açıb bardaş qurdu.

Aylı gecəydi.

Pəncərə taxtalarından o yanda zivədən Kikukonun donu asılmışdı. Ağımsov rəngdəydi. “Yəqin, yuyub səribmiş, götürməyi unudub, – Sinqo fikirləşdi, – bəlkə də, qəsdən bayırda qoyub ki, şəh yusun.

“Tss, tss, tss, tss, – bağdan səs eşidildi. Sol tərəfdə, az qala, karnizə toxunan gilənardakı cırcırma idi. Məgər cırcıramanın belə iyrenc səsi var? – Sinqo şübhə elədi. Hər halda, cırcırma idi.

Maraqlıdır, görən, cırcıramalar da pis yuxulardan qorxurlar?

Cırcırma uçub miçətkənə qondu.

Sinqo cırcıramanı tutdu, ancaq o cırlıdamırdı.

– Laldır, – Sinqo mızıldadı. – Bu, başqa cırcıramadır, cırlıdayan deyil.

Daha işığa gəlməsin deyə, Sinqo var gücüylə onu gilənarın kəlləsinə tulladı. Cırcıramadan yenə səs çıxmadı. Pəncərə taxtasından yapışmış şüşəbəndin məhəccərindən əyilərək nə qədər göz gəzdirsə də, cırcıramanın gilənara qonub-qonmadığını ayırd eləyə bilmədi. Aylı gecə adama uzun gəlir. Elə bilirsən, heç bitib-tükənməyəcək.

On avqusta hələ çox qalıb, ancaq artıq cırcırma cırlıdayır.

Sanki, yarpaqdan yarpağa şəh damcılayır.

Sonra Sinqo dağın səsini eşitdi.

Külək yox idi. Bədr gecəsinə az qalıb, hər yan işığa bələnib, gecənin rütubətli havasında alçaq meşədəki ağacın qaraltısı astaca yırgalanır. Yox, küləkdən yırgalanmır.

Sinqonun durduğu şüşəbəndin altındakı qıjının da yarpaqları tərpənmir.

Bəzi gecələr Kamakuranın bataqlıq sahillərindən dalğaların səsi eşidilirdi, ona görə də Sinqo düşündü ki, bəlkə, dənizdir uğuldayan, ancaq yox, dağın uğultusuydu.

Küləyin uğultusuna da oxşayırdı və yeraltı uğultuda olduğu kimi onda dərinliklərdə gizlənən güc də hiss olunurdu. Elə bil, uğultu başındaydı, qulaqlarının səsə düşmədiyini yoxlamaq üçün Sinqo başını silkələdi.

Uğultu kəsildi.

Uğultu kəsildi, ancaq Sinqonu qorxu bürüdü. O üşəndi – bəlkə, bu, əcəlinin çatdığına işarədir?

Küləyin uğultusu? Dənizin uğultusu? Qulaqlarının küyültüsü? Sinqo hər şeyi sakitcə götür-qoy eləməliydi. Bəlkə, o, bu səslərdən birini eşidir? Yox, bu elə, doğrudan da, dağın uğultusuydu.

Lap şeytan əməliydi, dağları uğuldamağa məcbur eləyirdi.

Gecə rütubətli olduğundan, sıldırımlı dağ daha da zəhmli, keçilməz sədd kimi görünürdü. Dağ Sinqonun evinə lap bitişik idi və uca divarı xatırlatsa da, əslində, nəhəng yumurtanın yarısına bənzəyirdi.

Dağın böyür-başında, arxasında başqa dağlar ucalırdı, ancaq uğuldayan məhz Sinqonun evinə bitişik dağ idi.

Ağacların başı üzərindən orada-burada ulduzlar gözə çarpırdı.

Pəncərəni örtəndə Sinqo qəribə bir əhvalatı xatırladı.

On gün qabaq dostunu təzə çay evində gözləyirdi. Dostu hələ gəlməmişdi, geysalardansa təkcə biri gəlmişdi, qalan ikisi gecikirdi.

– Qalstuku çıxarın. Yaman istidir, – geysa dedi.

– Aha.

Sinqo geysaya onun qalstukunu çıxarmağa icazə verdi.

Onlar yaxından tanış deyildilər, ancaq geysa onun qalstukunu şəkil asılmış taxçanın böyründəki pəncəyin cibinə qoyub, özü haqqında danışmağa başladı.

İki ay əvvəl geyşa ilə çay evini tikən podratçı bir-birinə aşıq olurlar və qərara alırlar ki, birlikdə intihar eləsinlər. Ancaq sianlı kaliumu içmək vaxtı çatanda geyşa tərəddüd eləyir ki, əziyyət çəkmədən ölmək üçün bunun dozası bəs eləyəcəkmi.

– Öldürücü dozadır, bu dəqiqdir, – o adam mənə dedi. – Bax, hər doza ayrıca bağlamadadır, doğrudur? Deməli, nə qədər lazımdırsa, tökülüb. – Ancaq mən yenə inanmadım. Şübhəm get-gedə artırdı. “Dərman tozunu kim verib sənə? Bəlkə, qəsdən az töküblər ki, bizə dərs olsun, əziyyət çəkək? Mən səndən soruşuram, hansı həkim, ya əczaçı verib bunu sənə, sənsə elə təkrarlayırsan – deyə bilmərəm. Qəribədir. Birlikdə ölməyi qərara almışıq, ancaq sən belə adi bir şeyi də deyə bilmirsən. Axı sonra, onsuz da, bilməyəcəyəm”.

“Əməlli-başlı məzhəkədir”, – az qalmışdı Sinqonun ağzından çıxsın, ancaq susdu.

Geyşa təkid eləyir ki, sianlı kaliumu kiməsə çəkdirənə qədər intiharını təxirə salsınlar.

– Hamısı buradadır, onu özümlə gəzdirirəm.

“Şübhəli əhvalatdır”, – Sinqo fikirləşdi. Söhbətin məhz bu çay evini tikən podratçıdan getdiyi yadında qalmışdı.

Qadın bağlamayı çantasından çıxararaq açıb içindəkini göstərdi.

– Hm, – Sinqo bağlamaya ötəri göz gəzdirib mızıldadı. Bunun, həqiqətən, sianlı kalium olduğunu müəyyən eləyə bilmədi.

Pəncərəni örtəndə həmin geyşanı xatırladı.

Sinqo yenə yatağına uzandı, ancaq dağın uğultusunun canına saldıği xofdan danışmaq üçün altmış üç yaşlı arvadını oyatmağa qıymadı.

Süiti də Sinqo işləyən firmada xidmət eləyirdi, həm də atasının yanında “xatırladıcı” vəzifəsini yerinə yetirirdi.

“Xatırladıcı” vəzifəsini öz üzərinə həm də Yasuko – bu da çox təbii idi – və Süitinin cavan arvadı Kikuko götürmüşdü. Belə ki, ailənin üç üzvü Sinqonun sönən yaddaşını əvəz eləyirdi.

Firmada bu vəzifə katibənin öhdəsinə düşürdü.

Süiti atasının kabinetinə girdi, küncdəki kiçik kitab şafından kitab götürüb başladı vərəqləməyə.

– Oy-oy-oy, – deyərək, Süiti katibənin stoluna yaxınlaşıb, açıq səhifəni ona göstərdi.

– Nə olub? – Sinqo azca gülümsədi.

Süiti kitabı ona uzatdı. Kitabda yazılmışdı:

“Burada ismət anlayışı itirilməyib. Qadına olan məhəbbətindən kişinin, kişiyyə olan məhəbbətindən qadının əzab çəkmədən həzz almasının və sevginin uzunömürlü olmasının yeganə əlacı bir-birini yalnız aşıq-məşuq gözündə görməməkdir. Ümumiyyətlə, daxili harmoniyanı saxlamağın yolu budur...”

– Haradan söhbət gedir? – Sinqo soruşdu.

– Parisdən. Yazıçı Avropaya səyahət eləyib.

Daha Sinqonun beyni incəlikləri, paradoksları elə də qavramaq qabiliyyətində deyildi, ancaq oxuduğu ona paradoks görünmədi, onu qəflət yuxusundan ayıltı.

Çətin ki, bu sözlər Süitiyə bərk təsir etmiş olaydı. Ona katibə ilə bir yerdə evə getmək üçün vur-tut bəhanə lazım idi. Sinqo bunu o saat anladı.

Kamakurada elektrik qatarından düşəndə Sinqo fikirləşdi ki, Süiti ilə vədələşib eyni vaxtda evə qayıtsalar, ya evə Süitidən gec gəlsə, daha yaxşı olar.

Avtobuslar ağzınacan doluydu, ona görə Sinqo piyada getməyi qərara aldı.

Balıq dükanının yanında dayanıb içəri boylandı. Dükən sahibiyə salamlaşaraq içəri girdi. Krevetkalar olan çəlləyin suyu bulanıqdı. Sinqo barmağının ucunu lanqustlara toxun durdu. Tərpənməsələr də, görünür, hələ diriydilər. Bir yığın molyusk qalaqlanmışdı. Sinqo bunlardan almaq fikrinə düşdü.

– Sizə neçəsi lazımdır? – dükən sahibi soruşdu.

Sinqo bir az karıxdı.

– Doğrudan, neçə dənə? Üç dənə. İrisindən.

– Bir dəqiqə gözləyin, indi hazırlayırıq.

Dükən sahibiyə oğlu sərt çanaqları mətbəx bıçağının ucuyla açanda eşidilən xırçılı Sinqonu çimçışdirdi.

Dükən sahibi molyuskların yuyulmuş ətinə doğrayanda dükənə iki qız girdi.

– Sizə nə lazımdır? – o, molyuskları doğraya-doğraya soruşdu.

– Stavrida lazımdır.

– Neçə dənə?

– Bir dənə.

– Elə bir dənə?

– Hə.

– Bircə dənə?

Stavridalar xırdaydı. Ancaq qızlar dükən sahibinin səsinə istehzaya fikir vermədilər.

Dükən sahibi stavridanı kağıza büküb onlara uzatdı.

Arxada duran qız, deyəsən, daha ürəkliydi, rəfiqəsinin dirşəyinə toxundu.

– Bəlkə, yavanlıq da götürək?

Qabaqda dayanıb əlində stavrida tutan qızın gözü lanqustlarda qalmışdı.

– Şənbə gününə kimi bu lanqustlardan qalar? Mənimki bunu çox xoşlayır.

İkinci qız heç nə demədi.

Sinqo altdan-altdan qızlara göz qoyurdu.

Müasir ləçərlərdir. Çiyin açıq, ayaqlarında məst. Ancaq ikisinin də bədəni yaxşıydı.

Dükən sahibi molyuskların doğranmış ətini mətbəx taxtasının ortasına yığıdı və onları yenə üç çanağa yerləşdirər yerləşdirər nifrətlə dedi:

– Belələri Kamakurada indi zibil kimidi.

– Bunun nəyi pisdir? Əksinə, gözəldir, – Sinqo etiraz elədi.

Dükən sahibi molyuskların ətini çanaqlara başdansaovdu yerləşdirirdi və onların bir-birinə qarışdığı, öz çanaqlarına qoyulmadığı Sinqonun nəzərindən qaçmadı.

“Bu gün cümə axşamıdır, şənbəyə, az qala, üç gün var, ancaq axır vaxtlar balıq dükənlərində həmişə lanqust olur, – Sinqo düşündü – doğrudanmı, bu yontalanmamış qızlar lanqustları elə bişirirlər ki, qonaq qabağına çıxara biləsən? Yox, istəyirsən qızart, istəyirsən buğda bişir, ya qaynat, onsuz da, lanqust adi yeməkdir”.

Sinqo qızlar barədə, həqiqətən, hörmətlə düşünürdü və hətta onları sonra bir qədər qüssəylə xatırladı.

Ailədə dörd nəfərdilər, ancaq üç molyusk alıb. Sinqo, sadəcə, Süütünin yeməyə gəlməyəcəyini bilirdi, ancaq bununla gəlini Kikukonu pis vəziyyətdə qoyacağını ağına gətirməmişdi. Satıcı “Neçə dənə?” soruşanda, fikirləşmədən Süütini hesabdan silmişdi.

Yolüstü mağazaya girib qinqo da aldı.

4

Sinqonun evə balıq dükənindən elədiyi bazarlıqla gəlməyi görünməmiş hadisəydi, ancaq Yasuko və Kikuko hey-rətləndiklərini büruzə vermədilər.

Bəlkə də, atası ilə bir yerdə qayıtmalı olan Süüti gəlmədiyi üçün öz hissələrini belə gizlətməyə çalışmışdılar.

Molyuskları və qinqonu Kikukoya verib, Sinqo mətbəxə keçdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bir fincan şərbət ver.

– Bu saat, bu dəqiqə, – Kikuko dedi, ancaq Sinqo özü artıq su kranını açmışdı.

Tasda lanqust və krevetkalar vardı. Təsadüfə bax. Balıq dükanında tərəddüd eləmişdi ki, krevetka alsın, ya almasın. Təbii ki, həm lanqust, həm də krevetka almazdı.

Krevetkaların rənginə baxıb Sinqo dedi:

– Yaxşıdırlar.

Onlar hələ diri və parıltılıydılar.

Kikuko mətbəx bıçağının küt tərəfiylə qinqonu sındırırdı.

– Üzdən dəymişə oxşayır, ancaq yeməli olmaz.

– Elə düşünürsən? Düzü, mənə də elə gəlirdi ki, ilin bu vaxtı qinqo yeməli olmaz.

– Gəlin mağazaya zəng vuraq.

– Yaxşı. Mən aldığım molyuskların dadı elə krevetkaların dadı kimidir. Ona görə üstəlik krevetka almadım.

– Tədbirli tərənmissiniz. – Kikuko dodağını yaladı.

– Molyuskları elə öz çanağında qaynadırıq, lanqustları qızardırıq, krevetkaları xəmirin içinə qoyub bişirərik. Göbələyi artıq almışam. Ata, siz bostana badımcan gətirməyə getməzsiz?

– Gedərəm.

– Xırdalarından olsun. Bir də göyerti dərin. Bəlkə, təkcə krevetkalar bəs eləyər?

Şam yeməyinə Kikuko iki dənə qaynadılmış molyusk verdi.

Sinqo bir az tərəddüdlə dedi:

– Məncə, biri də olmalıdır.

– Fikirləşdim ki, nənəylə babanın dişi tutmur, kənar adamlarsız ikilikdə ləzzətlə yeyərlər, – Kikuko dedi.

– Nə?.. Boş-boş danışma. Evdə nəvə yoxdur, sənə “baba”dan dəm vurursan.

Yasuko başını aşağı salıb qımışdı.

– Bağışlayın, – Kikuko cəld qalxıb, bir dənə də qaynadılmış molyusk gətirdi.

– Kikukonun sözünə baxıb ikilikdə yesək, yaxşı olardı, – Yasuko dedi.

Yerinə düşdüyünə görə Kikukonun sözləri Sinqonun ürəyincə oldu. Dörd yox, üç molyusk aldığı üçün yaranmış pərtliyi malalamağa gəlinin sözləri kömək elədi. Özü də necə sadəilliklə dedi; yox, onun başı işləyir.

Bəlkə də, Kikuko bayaqdan götür-qoy eləyirmiş ki, necə yaxşı olar: özü yeməyib molyusku Süitiyə saxlasın, ya birini anayla iki yerə bölsün? İntəhası, Sinqonun ürəyindəkiləri Yasuko duymadı.

– Hamısı ona görədir ki, molyusk vur-tut üç dənədir. Biz dörd nəfərik, sənsə üçünü almısan, – Yasuko yenə köhnə söhbətə qayıtdı.

– Süitinin şam yeməyinə gəlməyəcəyini bilirdim, daha onun üçün niyə almalıydım?

Yasuko qəmli-qəmli gülümsədi. Bəlkə də, yaşlı olduğuna görə təbəssümü elə də acı görünmədi.

Kikuko da kədərləndiyini bürüzə vermədi. Hətta Süitinin hara getdiyini də soruşmadı.

Kikuko səkkiz qardaş-bacının ən kiçiyiydi.

Böyüklərin yeddisi də çoxdan ailə qurub, hamısının uşağı var.

Kikukonun anasının belə çox doğub-törəyə bilməsinə Sinqo hərdən heyrətlənirdi.

Kikuko bəzən Sinqonun hələ də onun qardaş-bacılarının adını yadında saxlaya bilmədiyindən gileylənirdi.

Kikuko o vaxt doğulmuşdu ki, anası deyibmiş həvəsdir-bəsdir, bundan sonra doğmayacağam, həm də daha uşağa qalmayacağına əminiymiş. Bu yaşında doğmağa utanırmış, öz qocalmayan bədənini lənətləyirmiş, hətta uşağı salmaq da istəyib, ancaq bir şey alınmayıb. Doğuş ağır keçib – maşayla çıxarası olublar.

Kikuko bunları anasından eşitdiyini deyirdi və əhvalatı bütünlüklə Sinqoya danışmışdı.

Sinqo anlaya bilmirdi ki, ana öz qızına belə şeyi necə danışa bilib və Kikuko belə şeyi qayınatasına necə danışa bilir.

Kikuko o vaxt saçını alnından geri verib, maşadan qalmış nazik çapığı göstərmişdi.

Bu zorla sezilən çapığı görüb, Sinqo Kikukonu daha çox sevdi.

Ailələrində Kikukoya olan münasibət, adətən, sonbeşiyə olan münasibət kimi idi. Doğrudur, onu elə də ərköyünləşdirməmişdilər, sadəcə, əzizləmişdilər. Uşaqlıqda nisbətən zəif olmuşdu.

Onlara gəlin gələndə Sinqo fikir vermişdi ki, Kikuko özü də bilmədən çiynlərini çox işvəylə oynadır. Sinqo onda saf, sadələvh bir naz-qəmzə hiss eləmişdi.

Qamətli, ağbəniz Kikukoya baxa-baxa Sinqo hərdən Yasukonun böyük bacısını xatırlayırdı.

Cavanlığında Sinqo ona vurulmuşdu. Bacısının ölümündən sonra Yasuko yeznəsigilə köçdü ki, yetimlərə baxsın. O, canına qıymadan işləyirdi. Yasuko böyük bacısının yerini tutmağı arzulayırdı. Qəşəng yeznələrini sevirdi, həm də bacısının xatirəsi onun üçün əziz idi. Bacısı olduqca gözəl idi, heç cür inanmırdın ki, onları bir ana doğub. Bacısının eri Yasukoya, az qala, nağıl qəhrəmanı kimi görünürdü.

Yasuko yeznə üçün də, uşaqlar üçün də münasibiydi, ancaq yeznə özünü o yerə qoymurdu. Guya, onun məhrəm arzusundan xəbərsizdi. Özkefinə yaşayırdı. Elə görünürdü ki, rəhmətlik bacısının evində qulluqçuluq eləmək Yasukonun alnına yazılıb.

Bunu bilib, Sinqo Yasukoyla evlənməyi qərara aldı.

İndi, otuz il keçəndən sonra Sinqo səhv etdiyini düşündür. Ailənin möhkəmliyi onun necə yaranmasından asılı deyil.

Ancaq hər halda, Yasukonun bacısı onların ürəyində özünə möhkəm yer eləmişdi. Nə Sinqo, nə Yasuko heç vaxt ondan söhbət salmırdılar, amma onu unuda da bilmirdilər.

Oğlu evlənib, Kikuko evə gəlin gələndə Sinqonun xatirələri yenidən oyandı, sanki, yaddaşında şimşək çaxdı, ancaq xatirələr indi o qədər də ağırlı deyildi.

Kikuko ilə evləndiyi heç iki il olmazdı, di gəl Süiti artıq özünə qadın tapmışdı. Sinqo bunu anlaya bilmirdi.

Kənddən çıxmış, cavanlığında başı çox bələlar çəkmiş Sinqodan fərqli olaraq, Süiti heç vaxt sevgidən əzab çəkməmişdi, ehtirasdan üzülməmişdi.

Onun nəyə görə narahat olduğunu hiss eləmir, Süitin ilk dəfə haçan qadın tanıdığından da Sinqo xəbər tutmadı.

“İndi Süiti, şübhəsiz, hansı bir geysaya, bəlkə də, lap ləçərə ilişib”, – Sinqo onu ürəyində qınadı. Firmadakı katibəylə isə yəqin, ancaq rəqsə gedir, həm də çox ola bilsin ki, qız ona atasının gözündən vur-tut pərdə asmaq üçün lazımdır. Hər halda, məşuqəsi elə də gözəl deyil. Sinqo Kikukonu gözəl sayırdı. Süiti qadınla gəzəndən, Kikukoyla yaxınlıqları nəşə başqa cür olmuşdu. Kikuko əməllicə dəyişmişdi.

Gecəyarı oyanıb – bu, şam yeməyinə qaynadılmış molyusk verildiyi gündü – Sinqo Kikukonun səsini eşitdi, onun səsi heç vaxt belə olmamışdı.

“Kikuko bilmir ki, Süitin gəzdiyi qadın var,” – Sinqo düşündü.

– Doğrudanmı, atan bir molyusk az almaqla istəyib sənin əvəzindən üzr istəsin? – o pıçıldadı.

Yox, Kikuko, əlbəttə, heç nə bilmir, ancaq ola bilsin, hiss eləyir ki, arada qadın məsələsi var.

Mürgülməyə macal tapmamışdı ki, səhər açıldı. Sinqo qəzeti götürməyə çıxdı. Ay hələ yüksəkəydəydi. Qəzetlərə göz gəzdirib, yenə uzandı.

5

Tokio vağzalında Süiti cəld elektrik qatarına sıçrayıb yer tutdu, ardınca Sinqo içəri girəndə ayağa durub, yerini atasına verdi.

Sonra öz cibindən atasının eynəyini çıxarıb axşam qəzetləriylə bir yerdə Sinqoya uzatdı. Sinqonun da üstündə eynək vardı, ancaq adətən, yadından çıxarıb haradasa qoyurdu, ona görə Süiti onun üçün ehtiyat eynək gəzdirirdi.

Süiti qəzetin üstündən Sinqoya tərəf əyilib dedi:

– Bu gün Tanidzakiylə danışdım, onun qulluqçu işləmək istəyən məktəb rəfiqəsi var. Axı bizə qulluqçu lazımdır.

– Hə? Onun Tanidzakinin rəfiqəsi olmasının eybi yoxdur?

– Burada nə var ki?

– Qulluqçu Tanidzakidən hər şeyi öyrənib, “şər deməsən, xeyir gəlməz”, sənin işlərini qoyar Kikukonun ovcuna.

– Cəfəngiyatdır. O nə danışı bilər ki?

– Qulluqçu olmaq istəyən qızın nə yuvanın quşu olduğunu sən yaxşı bilərsən. – Sinqo gözünü yenə qəzetə dikdi.

Onlar Kamakurada düşəndə Süiti dedi:

– Tanidzaki mənim bəməndə sənə bir şey danışdı?

– Heç nə danışmayıb. Mənim yanımda o, lal olur.

– Doğrudan? İnanılası şey deyil. Qulaq as, ata, mən sənə katibənə bir az girişirəm, yəqin, narazısan, hətta məni mühakimə də edirsən.

– Burada təəccüblü nə var ki? Hər halda, çalış, Kikuko xəbər tutmasın.

Guya, vur-tut indi gizlədiləsi heç nə qalmadığından Süiti dedi:

– Yox, deyəsən, Tanidzaki sənə nəsə danışdı.

– Doğrudanmı, Tanidzaki bilə-bilə ki gəzdiyin qadın var, sənənlə əylənməyə razı olur?

– Nə deyim... Qismən qısqanclıqdandır.

– Cəfəngiyatdır.

- Onu atacağam. Atmaq istəyirəm.
- Səni başa düşə bilmirəm. Əgər belədirsə, gəl açıq danışaq.
- Atandan sonra hər şeyi açıq danışaram.
- Hər halda, çalış ki, Kikuko bir şey bilməsin.
- Yaxşı. Ancaq yəqin, Kikuko artıq hər şeyi bilir.
- Elə?

Sinqo tutuldu.

Evdə də hələ dilxor idi, şam yeməyindən sonra dinməz-cə süfrədən durub öz otağına getdi.

Kikuko ona bir dilim qarpız gətirdi.

– Kikuko, duzu unutmusan, – onun arxasınca Yasuko da içəri girdi.

Kikuko və Yasuko qapının ağzında bardaş qurub oturdular.

– Sən eşitmədin ki, Kikuko sənin arxanca “qarpız, qarpız” deyib qışqırır? – Yasuko soruşdu.

– Eşitmədim. Bilirdim ki, onu soyumağa qoyublar.

– Kikuko, o eşitməyib, – Yasuko gəlinə sarı çöndü.

– Atam, nədənsə, bu gün hirslidir.

Sinqo bir az susub dedi:

– Axır vaxtlar qulağıma nəsə olub. Bu yaxında otağın havasını dəyişmək üçün şüşəbəndin pəncərəsini açmışdım, mənə elə gəldi ki, evin dalındakı dağ uğuldayır. Qarı isə sakitcə yatırdı.

Yasuko və Kikuko dağa baxdılar.

– Məgər dağ uğuldayar? – Kikuko heyrtləndi.

– Çox-çox əvvəllər bunu anamdan soruşmuşdum. O da mənə dedi ki, böyük bacım dağın uğuldadığını ölümündən qabaq eşidib.

Sinqo diksindi. “Belə şeyi unutmaq bağışlanmazdır,” – o fikirləşdi. Axı necə olub ki, dağın uğuldadığını eşidəndə, bunu xatırlamayıb?

Kikuko da həyəcanlanmış halda susurdu; o, bu dəfə öz gözəl çiynlərini oynatmadı.

CIRCIRAMA QANADI

1

Qızı Fusako iki uşağı ilə gəldi.

Böyüyün dörd yaşı var, kiçiyin hələ bir yaşı da tamam olmayıb. Görən, Fusako sonra da belə fasilələrlə doğacaq? Əlbəttə, növbəti uşaqdan danışmaq hələ tezdir, ancaq bununla belə, Sinqonun qəfil ağzından çıxdı:

– Birini də doğacaqsan?

– Yox, ata, daha istəmirəm. Məgər sənə deməmişəm?

– Fusako ehtiyatsızlıqla körpəni qoyub, bələyini aç-aça soruşdu: – Bəs sizin Kikuko hələ doğmaq fikrində deyil?

Bu da onun ağzından qəfil çıxdı, ancaq uşağa sarı baxan Kikuko donuxdu.

– Dəymə, qız qoy beləcə uzansın, – Sinqo dedi.

– “Qız” yox – Kuniko. Sən ki bilirsən, adını babası qoyub.

Kikukonun sifətinin nə hala düşdüyünü, deyəsən, bircə Sinqo sezmişdi. Ancaq o da buna baş qoşmadı, azadlığa çıxmış körpənin ayaqlarını necə oynatdığından ləzzət alırdı.

– Dəymə ona. Gör, necə rahatlanıb. Əvvəl yeri, yəqin, istiymiş, – Yasuko uşağa yaxınlaşıb, onun qarnını, ayaqlarını sıgallaya-sıgallaya dedi. – İndi sənin anan, bacın vanna qəbul eləyib tər-təmiz olacaqlar.

– Dəsmal verim? – Kikuko yerindən sıçradı.

– Özümlə gətirmişəm, – Fusako dedi.

Deməli, bir günlüyə gəlməyib.

Fusako furosikidən dəsmal və dəyişək çıxartdı; böyük qızı Satoko qaşqabağını sallayıb, onun çiyinə sığınmışdı. İçəri girəndən bir dəfə də ağzını açmamışdı. Satokonun gur qara saçları vardı.

Fusakonun öz yükünü gətirdiyi furosikini Sinqo tanıdı, hətta ərə gedəndə onu evdən apardığı da yadına düşdü.

Fusako belində Kuniko, bir əlində boğça, bir əliylə də Satokonu darta-darta vağzaldan piyada gəlmişdi. “Əcəb işdir”, – Sinqo fikirləşdi.

Zay uşaqdı bu Satoko, gərək beləcə dalınca sürüyəsən. Həm də dəcəldir, anasına, onsuz da, çətindir, əməlli-başlı yorulur.

“Maraqlıdır, – Sinqo düşündü, – Kikukonun özünə həmişə bəzək-düzək verməyi Yasukoya, yəqin, o qədər də xoş gəlmir?”

Fusako vanna otağına gedəndən sonra, Yasuko qızın baldırındakı buğumları sığalladı.

– Məncə, o, Satokodan gümrahdır, sən necə düşünürsən?

– Yəqin, ata-analarının arasında hər şey sahmana düşüb, didişməyi tərgitmələri doğulduğuna görədir, – Sinqo dedi.

– Sinqo isə valideynlərinin arası dəyəndə doğulmuşdu, bu da ona təsir eləyib.

– Dörd yaşlı uşaq nə qanır?

– Hər şeyi qanır. Bu da müəyyən dərəcədə təsir eləyib.

– Yox. Satoko lap doğulduğu gündən...

Körpə qəfildən qarnı üstə çöndü, iməkləyib sözdindən¹ tutaraq ayağa durdu.

– Oy, oy! – Kikuko uşağı götürüb qonşu otağa apardı.

Yasuko da qalxdı. Fusakonun yükünün içindən pul kisəsini götürüb baxdı.

– Sən nə eləyirsən? – Sinqo bunu sakitcə desə də, hirsindən əsirdi. – Qoy yerinə.

– Elə niyə? – Yasuko soruşdu.

– Qoy deyirəmsə, qoy. Niyə götürürsən? – Sinqonun əlləri titrəyirdi.

– Hər halda, oğurlamaq üçün götürməmişəm.

– Bu, oğurluqdan da pisdir.

---

¹ Södzü – yapon evlərində siyirməli çöl divarı

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Yasuko pul kisəsini yerinə qoydu. Ancaq yenə dili atdı:
– Öz qızımın dolanışığı ilə maraqlanmağın nəyi pisdir ki? Qayıdacaq evə, uşaqlara yemək almağa isə bir şeyi yoxdur, onda nə eləyəcək? Eləcə, bilmək istədim, görün Fusakonun pulu varmı.

Sinqo tərs-tərs Yasukonu süzdü.

Fusako vanna otağından qayıtdı.

Onun üçün xoşagəlməz olan bu söhbəti tezəcə qurtarmaqdan ötrü Yasuko dedi:

– Qulaq as, Fusako, mən indi sənin pul kisənə baxdım, atansa məni danladı. Bəlkə, mən, doğrudan da, düz iş görməmişəm? Məni bağışla.

– Yox əşi, burada pis nə var ki?!

Yasukonun hər şeyi Fusakoya danışmağı Sinqonun ürəyini lap bulandırdı.

Yasukonun fikrincə, qızla ana arasında belə münasibətlər təbii idi və bəlkə də, elədi, Sinqo düşündü. Bədəninin əsməyinə gəlincə isə, yəqin, qoca heysizliyi get-gedə özünü hiss elətdirir.

Fusako atasının necə qızardığını sezdi və anasının axtarışından çox, onun hirsindən qorxdı.

– Buyur, nə qədər istəyirsən bax. Buyur, – az qala, ümitsizliklə dedi və pul kisəsini anasının qarşısına qoydu.

Bu, Sinqonu lap özündən çıxartdı.

Yasuko pul kisəsinə toxunmadı.

– Aixara əmindir ki, pulum olmasa, evdən gedə bilmərəm, ona görə pul kisəsi boşdur, – Fusako dedi.

Kikukonun əlindən tutub gətirdiyi qızcığaz birdən tarazlığını itirib yıxıldı. Kikuko qızı qucağına götürüb onlara yaxınlaşdı.

Fusako koftasını qaldırıb, qızına döş verdi.

Fusako heç vaxt gözəlliyilə seçilməyib, ancaq bədəni də, özü də gözəgəlimlidir. Döşü hələ şuxluğunu itirməyib. Südlə dolduğundan böyük və bərk görünürdü.

– Bazar günüdür, bəs niyə Süiti evdə yoxdur? – Fusako qardaşını soruşdu.

Ancaq dərhal da anladı ki, öz sualı ilə ata-anasının ovqatını heç də yaxşılaşdırmadı.

2

Sinqo evə çatacatda dayanıb qonşu həyətdə bitən günəbaxanlara baxmağa başladı.

Gözünü çəkmədən günəbaxanlara yaxınlaşdı. Günəbaxanlar uzanıb qarının hər iki tərəfindən başlarını sallamışdılar və Sinqo onların arasında dayananda yolu kəsdi.

Həmin evdə yaşayan qız ona yaxınlaşdı. Sinqonun arxasında dayanıb səbirlə gözlədi.

O, əlbəttə, Sinqo ilə günəbaxanın arasından yanpörtü keçə bilərdi, ancaq Sinqonu tanıdığından, səbirlə gözlədi.

Axır ki, Sinqo onu gördü.

– Nə iridir, həm də gözəldir, – o dedi.

Qız utancaqlıqla gülümsədi.

– Hərəsində bircə dənədir.

– Bircə dənə. Ona görə də belə iridirlər. Çoxdan açıblar?

– Hə.

– Neçə gün olar açıblar?

On iki-on üç yaşlarında olan qız cavab verə bilmədi. Duruxub Sinqoya baxdı, sonra onunla bir yerdə gözünü yenə günəbaxana dikdi. Qız gündən yanmışdı, yumrusifətdi, ancaq əlləri, ayaqları namnazik idi.

Qıza yol vermək üçün Sinqo yana çəkilib yolun o biri tərəfinə də baxdı – orada, evlərin yanında da günəbaxanlar bitmişdi.

Birində həтта üçü bitmişdi. Doğrudur, bunlardan, qızın evinin yanındakılardan iki dəfə balacaydılar, hamısı da lap təpəsində bitmişdi.

Sinqo evə gedə-gedə günəbaxanlara sarı boylanırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Ata, – Kikuko onu səslədi.

Kikuko Sinqonun arxasında dayanmışdı. Əlində zənbil vardı, zənbildən soya zoğlarının ucu çıxmışdı.

– Evə gedirsiniz? Yolda da günəbaxanlardan ləzzət alırsınız?

Kikuko dilxor idi, Sinqonun günəbaxanları seyr elədiyinə görə yox, ona görə ki, yenə Süütsiz qayıtmışdı və heç nə olmamış kimi günəbaxanlara tamaşa eləyirdi.

– Nə gözəldirlər, – Sinqo dedi. – Lap nəhənglərin başı boydadırlar, doğrudur?

Kikuko etinasızlıqla başını tərپətdi.

“Nəhənglərin başı” sözləri indicə ağına gəlmişdi. Əvvəl onlara baxanda heç bu cür düşünməmişdi.

Ancaq günəbaxanın güllərini nəhənglərin başı ilə müqayisə edəndə Sinqo onların gücünü, eyni zamanda son dərəcə kamilliyini hiss elədi.

Ləçəklər, elə bil, tacdır, dəyirmi gülün ortasında isə çox hissəni erkəkciyələr və dişiciklər tutub. Onlar bir-birinə sıxılaraq gülü, demək olar, tamamilə örtüblər. Ancaq vuruşdan əsər-ələmət yoxdur, aralarında dinclik və əmin-amanlıq hökm sürür.

Güllər adam başından böyükdü. Güllərin onu valeh eləyən kamilliyini Sinqo insan beyninin kamilliyinə bənzətdi.

Sinqo düşündü ki, təbiətin yaratdığı bu heyrətamiz sər-vətdə qüdrətli kişi başlanğıcı var. Disk erkəkciyə və dişiciklərlə doludur, deməli, onda hər iki başlanğıcı var: həm kişi, həm qadın, ancaq Sinqo güldə təkə kişi başlanğıcını hiss eləyirdi.

Gün batırdı, onunla bir yerdə axşam sakitliyi də çökürdü. Erkəkciyə və dişiciklərlə dolu diskin ətrafındakı ləçəklər sarı donlu qızlara bənzəyirdi.

Kikuko böyründə dayanmışdı, onun hərəkəti gəlinə qəribə görünə bilərdi. Sinqo günəbaxanlardan gözünü çəkib, evə tərəf yollandı.

– Bilirsən, axır vaxtlar başım nəşə qaydasında deyil. Bəlkə, ona görə günəbaxanlara baxa-baxa mən elə hey baş haqqında düşünürdüm. Məgər baş da bu gül kimi gözəl deyilmi? Hələ elektrik qatarında düşünürdüm ki, onlar təmizlənməyə, ya təmirə verilsəydi, nə yaxşı olardı. Əlbəttə, baş kəsmək qəddarlıqdı, ancaq onu ehmalca boyundan götürüb, paltar yumaya verdiyimiz kimi verəsən universitet klinikasına – məgər bu ağılasıgmadır? Klinikada beyni yuyalar, xarab olmuş hissələri təmir eləyələr, bədənsə üç gün, lazımsa, bir həftə sakitcə yata. Sakitcə, heç bir yuxu görmədən.

Kikuko göz qapaqlarını azca endirdi.

– Siz, yəqin, yorulmusunuz, ata, – o dedi.

– Hə. Bu gün firmada adam əlindən tər pənmək olmurdu. Siqaretdən bir qullab almağa macal tapmamış, külqabıya qoymalı olurdum. Başqasını yandırıb, yenə külqabıya qoyurdum. Bir də baxıram ki, üç dənə eyni boyda siqaret kötiyü tüstüləyir. Özümü hətta naqolay hiss elədim.

Sinqo elektrik qatarında, doğrudan da, beyinlərin yuyulmasını, ancaq yuyulmuş beyindən daha çox, sakitcə uyuyan bədəni arzulamışdı. Başı üzülmüş bədənin necə də şirin yuxusu olar. Doğrudur, o yorulub.

Bu gün səhərəyaxın iki yuxu görmüşdü, ikisində də yuxusuna ölü girmişdi.

– Bəlkə, məzuniyyət götürəsiniz? – Kikuko dedi.

– Doğrudan da, məzuniyyət götürüb dağlara getmək istəyirəm. Axı başı götürüb təmirə vermək mümkün deyil. İstəyirəm, dağları seyr eləyəm.

– Getsəniz, doğrudan, yaxşı olar, – Kikuko azca şıltaqlıqla dedi.

– Hə. Ancaq indi Fusako axı bizdədir. O da, yəqin, bir az dincəlməyə gəlib. Bəlkə, Fusakoya görə evdə olsam yaxşıdır? Ya, bəlkə, əksinə, evdə olmasam yaxşıdır? Sən necə fikirləşirsən?

– Ah, belə yaxşı atası olduğuna görə mənim Fusakoya yamanca paxıllığım tutur.

Kikuko bunu qərribə tərzdə dedi.

Oğlunun yenə onunla bir yerdə qayıtmadığı üçün özünü necə pis hiss etdiyini gəlin duymasın deyəmi, Sinqo nə gəldi danışdı onun başını qatır? Bəlkə, düşünmədən belə edir, ancaq hər halda, bunun da təsiri var.

– Ax, bu gün sən istehzayla danışsən, – Sinqo bu sözləri qərəzsiz desə də, Kikuko təəccübləndi. – Əgər mən yaxşı ata olsaydım, Fusakonun başına bu işlər də gəlməzdi.

Kikuko pərt oldu, yanaqları, hətta qulaqları da qızardı.

– Yox, ata, bu, sizin günahınız deyil.

Sinqo hiss elədi ki, Kikuko ona təskinlik vermək istəyir.

3

Sinqo soyuq içkiləri hətta yayda da xoşlamırdı. Bu, çoxdan adət halını almışdı, Yasuko heç bir içkini ona soyuq vermirdi.

Səhər yuxudan duranda, axşam işdən qayıdanda ilk əvvəl bir neçə fincan isti çay içirdi – yayda beləydi. Kikuko da o saat buna öyrəşdi.

İndi də günəbaxanlara tamaşa eləyib yenicə evə qayıtmışdı ki, Kikuko ona çay gətirdi. Sinqo çayı yarıya qədər içib, əyninə nazik kimono geyindi və əlində fincan şüşəbəndə çıxdı. Gəzişə-gəzişə çaydan qurtum-qurtum içirdi.

Kikuko ona soyuq yaş dəsmal, siqaret gətirdi, fincanına yenə çay süzdü.

Sinqo soyuq dəsmalla sifətini sildi, eynək taxmağa həvəsi gəlmədi, başladı bağa göz gəzdirməyə.

Bağı ot basmışdı. Uzaq küncdə yonca və yabanı pampas otu bir-birinə qarışmışdı.

Yoncalıqda kəpənəklər uçuşurdu. Adama elə gəlirdi ki, açıq-yaşıl yarpaqların arasında görünüb-itən kəpənəklərin sayı-hesabı yoxdur. Sinqo onların yarpaqların üstü ilə

uçacağı, ya uçub gedəcəyini gözləyirdi, ancaq onlar yoncalığın içində uçuşurdu.

Sinqo kəpənəklərdən gözünü çəkmirdi və birdən ona elə gəldi ki, orada balaca bir dünya var. Yarpaqların arasında uçuşan kəpənəklərin gözəl qanadları görünüb-itirdi.

Sinqo bədr gecəsinə az qalmış dağdakı ağacların arasında ulduzların necə sayrışdığını xatırladı.

Yasuko şüşəbəndə çıxıb bardaş qurdu. Yel-piklənə-yel-piklənə dedi:

– Süiti bu gün yenə gec gələcək?

Sinqo başını döndərmədi.

– Bax, yoncalıqda kəpənəklər uçuşur. Görürsən?

– Görürəm.

Birdən kəpənəklər yoncalıqdan qalxdılar, elə bil, Yasukonun onları görməyi xoşlarına gəlməmişdi. Kəpənəklər üç dənə idi.

– Oy, düz üç dənədir.

Adi xırda kəpənəklərdir.

Kəpənəklər taxta hasarın üstündə dövrə vurub, qonşu həyətdəki şamağacına tərəf uçdular. Bir-birinin arasında dəqiq məsafə saxlayaraq sürətlə şamın lap kəlləsinə qalxdılar. Bağdakı başqa ağaclar kimi şamağacı da budanıb səliqəyə salınmamışdı – başı göyə dirənirdi.

Bir azdan kəpənəklərin biri uçub bağı keçərək yenə yoncalığın üstündə dövrə vurdu.

– Bu səhər oyanmağa az qalmış yuxuda iki dəfə ölü görmüşəm, – Sinqo dedi. – Tasumiya məni əriştəli qarabaşaq şorbasına qonaq elədi.

– Sən də şorbani yedin?

– Nədir, gərək yeməyəydin?

“Doğrudanmı, ölünün yuxuda verdiyi yeməkdən ölmək olar?” – Sinqo düşündü.

– Heç bilmirəm necə oldu? Elə bil ki, yemədim. Ancaq dadlı şorbaya oxşayırdı.

Deyəsən, həqiqətən, əriştəli qarabaşaq şorbasından yeməmiş oyanmışdı.

Kənarları hündür dördkünc məcməyi Sinqonun indi də yadındaydı – çölgü qara, içi açıq-qırmızı, hətta şorbanın rəngini də xatırlayırdı.

Bircə onu bilmir, bu rəngləri yuxuda görüb, yoxsa oyanan anda gözüünün qabağına gəlib. Hər halda, indi hər şeydən aydın bu əriştəli qarabaşaq şorbasını təsəvvür eləyir. Qalanı yadında dumanlı qalıb.

Şorba olan məcməyi həsirin üstünə qoyulmuşdu. Sinqo, elə bil, ayaq üstə durmuşdu. Tasumiya və ailəsi isə, elə bil, oturmuşdular. Və elə bil, Sinqonun oturması üçün döşəkçə çatışmırdı. Sinqonun ayaq üstə durması qəribəydi, ancaq deyəsən, ayaq üstə də qaldı. Vəssalam, xatırladığı bunlar idi.

Yuxu Sinqonu oyatdı, ancaq oyananda da yuxu aydınca yadındaydı. Səhər də hələ yadındaydı. Axşam isə, demək olar, tamam unuttu. Təkcə əriştəli qarabaşaq şorbası olan səhnəni xatırlayırdı, ona qədər, ondan sonra nə varsa – hamısı yaddaşından silinmişdi.

Yetmişdən çox yaşı olan, bir neçə il əvvəl rəhmətə getmiş dülgərin adı Tasumiya idi. Sinqo köhnə tərzdə işləyən bu ustanı xoşlayırdı, hərdən ona nəsə sifariş eləyirdi. Ancaq Tasumiya ona elə yaxın olmamışdı ki, ölümündən üç il sonra yuxusuna girsin.

Əriştəli şorba, yəqin, emalatxana yemək otağıyla bitişik olduğuna görə yuxusuna girmişdi və Sinqo emalatxanaya gələndə qoca çox vaxt yemək otağında olurdu, ancaq Sinqo bir dəfə də olsun, yemək otağına keçməmişdi. Ona görə əriştəli şorbanın yuxusuna girməyi təəccüblü idi.

Tasumiyanın altı uşağı vardı, hamısı da qız idi.

İndi, bu axşamçağı həmin qızın Tasumiyanın qızlarından biri olub-olmadığını yadına sala bilmirdi. Ancaq yuxuda qıza toxunmuşdu.

Ona toxunduğu dəqiq yadındadır. Di gəl, qızın kim olduğunu heç cür xatırlaya bilmir. Hətta xatırlamağına nəyin kömək eləyəcəyini də bilmir.

Oyananda, deyəsən, qızın kim olduğunu çox gözəl bilirdi. Hətta bu səhər azca mürgü vurandan sonra da onu aydınca gözünün qabağına gətirirdi. İndi, axşamçağı isə heç cür xatırlaya bilmir.

Bu, Tasumiyanı gördüyü yuxunun davamıydı, ona görə onun qızlarından biri olduğunu güman eləyirdi, ancaq buna əmin deyildi. Məsələ onda idi ki, Sinqo, sadəcə, Tasumiyanın qızlarının heç birinin sifətini xatırlaya bilmirdi.

O yuxunun davamı olduğuna şübhə yox idi, ancaq əriştəli şorbadan savayı heç nəyi xatırlamırdı. İndi yadına gəlirdi ki, ən aydın məhz əriştəli qarabaşaq şorbasını görmüşdü. Bəlkə, yuxunun mahiyyəti ondan ibarət idi ki, qıza toxunmağın qorxusundan oyanmalıydı?

Yox, elə qorxmamışdı ki, yuxudan oyanaydı.

Bunların bağlı olduğu şəraiti də xatırlamırdı. Qızın sifətini də yadına sala bilmirdi. Yalnız nəsə yumşaq bir şeyə toxunmağı yadındaydı. Əlini toxundurdu, qız isə bu hərəkətini cavabsız qoyub yana çəkildi.

Sinqo heç ayıq vaxtda da qadınlarla belə ədəbsiz davranmamışdı. Gənc qızla bu cür davranmağı isə heç ağlasığan deyildi.

Onun artıq altmış iki yaşı tamam olub, ancaq qəribədir ki, bu cür ədəbsiz, hətta ədəbsiz də yox, daha doğrusu, kədərli yuxular görür, Sinqo oyananda çaşqınlıqla düşündü.

Ancaq o saat da yuxuya getdi. Və o saat da yenə yuxu gördü.

Gonbul Aita əlində sake¹ dolu qrafın Sinqonun evinə gəlmişdi. Görünür, çox içmişdi, sifəti qızarmışdı, elə bil, ütmüşdülər, özünü sərxoş kimi aparırdı.

---

¹ Sake – düyüdən hazırlanan ənənəvi yapon spirtli içkisi

Bütün yuxudan Sinqo yalnız bunu xatırlayırdı. Ancaq bunun indiki, ya əvvəl yaşadığı evdə baş verdiyini təsəvvür eləyə bilmirdi.

Aita on il qabaq Sinqonun işlədiyi firmanın direktoru ydu. Keçən ilin axırında beyninə qan sızmasından ölmüşdü. Ölümünə bir neçə il qalmış bərk arıqlamışdı.

– Mən bir dənə də yuxu görmüşəm. Aita əlində bir qrafin sake bizim evə gəlmişdi, – Sinqo Yasukoya dedi.

– Aita-san? Əgər, doğrudan da, Aita-sandırsa, necə keflənə bilirdi? Qəribədir.

– Doğrudur. Axı onun astması vardı, beyninə qan sızanda bəlgəmdən boğulmuşdu. O, doğrudan, içmirdi. Həmişə də özüylə balaca şüşədə dərman gəzdirirdi.

Bununla belə, yeriyəndə kefli kimi yırğalanan Aita gözünün qabağında idi.

– Deməli, Aita ilə keflə məclisi qurmusunuz?

– Yox, heç içmədik. Aita mənə yaxınlaşdı, ancaq heç oturmağa da macal tapmamış mən oyandım.

– Yaxşı deyil. Ölülər, özü də ikisi birdən.

– Yəqin, məni aparmağa gəliblənmiş, – Sinqo dedi.

Bu il xeyli yaxın adam ölmüşdü. Belə ki, ölülərin yuxusuna girməyi tamamilə təbii idi.

İntəhası, dülgər də, Aita da yuxusuna ölü kimi girməmişdilər. Sinqonun yuxusunda onlar canlı adamlar idi.

Tasumiyanın və Aitanın sifətini bu səhər yuxuda tamamilə aydın görmüşdü. Əgər onları xatırlamaq istəsəydi, heç belə aydın təsəvvür eləməzdi. Aitanın həyatda heç vaxt görmədiyi içkidən qızarmış sifətinin hər cizgisi indi yaxşı yadındadır.

Tasumiya da, Aita da elə aydın, gözünün qabağındadır, di gəl, əlini toxundurduğu qızın sifətini heç cür xatırlaya bilmir. Sinqo hətta qızın kim olduğunu da bilmir. Niyə? Anlamır.

Sinqo fikirləşdi: bəlkə, vicdan əzabı qızın sifətini unutturub? Yox. Axı onda hələ yatırdı, hələ əməlli-başlı

oyanmamışdı, necə ola bilərdi ki, öz hərəkətinin əxlaqi tərəfini düşünsün? O yalnız ümitsizlik hiss eləmişdi.

Yuxuda ümitsizlik hiss elməsi Sinqonu təəccübləndirmədi.

Əlbəttə, Yasukoya bu barədə heç nə demədi.

Şam yeməyi hazırlayan Kikuko və Fusakonun mətbəxdən səsləri eşidilirdi. Nədənsə, çox hündürdən danışır-dılar.

4

Hər axşam gilənar ağacından evə cırcırama dolur.

Sinqo bağa çıxıb gilənar ağacına yaxınlaşdı.

Ağacdən uçan cırcıramaların qanadları ətrafa səs saldı. Onların çoxluğu Sinqonu heyrtləndirdi, ancaq qanadlarının çıxartdığı səs onu daha çox heyrtləndirdi. Elə bil, cırcıramalar yox, bir dəstə sərçə uçur.

Sinqo nəhəng ağaca bir xeyli göz gəzdirdi – cırcıramalar hələ də uçmaqdaydı.

Göyü bürüyən buludlar şərçə doğru axışırdı. Havaya baxanda iki yüz onuncu günün fəlakət gətirməyəcəyi hiss olunurdu¹. “Ancaq bu gecə, yəqin, dağlardan külək əsib temperaturu salacaq”, – Sinqo düşündü.

Kikuko gəldi.

– Nə olub, ata? Niyə cırcıramalar belə qaynaşır?

– Doğrudan da, elə küy salıblar, guya, dəhşətli fəlakət baş verib. Belə ifadə var: “Ördəklərin şappıldaayan qanadları”, ancaq mən əməllicə heyrtləndim, cırcıramaların qanadları nə yaman səs çıxarırmış.

Kikuko əlində qırmızı saplı iynə tutmuşdu.

– Məni isə, daha çox, onların cırıltısı heyrtləndirib.

– Mən, nəyə, onların cırıltısına fikir vermədim.

---

¹ Yaz girəndən sonra iki yüz onuncu gün (təxminən, 1 sentyabr) pis gün sayılır. Həmin ərəfədə tez-tez qasırğa, sel və başqa təbii fəlakətlər baş verir.

Sinqo Kikukonun nə elədiyinə baxdı. O, Yasukonun köhnə alt kimonosundan qırmızı uşaq kimonosu tikirdi.

– Satoko hələ də cırcıramalarla əylənir? – Sinqo soruşdu.

Kikuko başını tərpətdi. Sonra, az qala, dodaqlarını aralamadan dedi:

– Hə.

Tokioda yaşayan Satoko üçün cırcırma əcaib bir şey idi, bəlkə, xarakteri beləydi, ancaq ilk günlər onlardan qorxurdu, buna görə Fusako bir dəfə cırcıramanın qanadını qayçıyla kəsib qızına verdi. Bundan sonra Satoko cırcırma tutmağa bəndiydi, o saat Yasukoya, ya Kikukoya deyirdi ki, qanadlarını kəsin.

Yasukonun bu heç xoşuna gəlmirdi. Deyirdi ki, Fusako uşaqlığında belə qəddar olmayıb. Deyirdi ki, Fusakonu əri belə qəddar eləyib.

Qanadları kəsik cırcıramanı bir sürü sarı qarışqanın necə sürüyüb apardığını görəndə Yasukonun rəngi əməllicə ağarmışdı.

Sinqo çaşmışdı, hətta heyrətlənmişdi, – əvvəllər heç vaxt belə xırda şey Yasukonu özündən çıxartmazdı.

Ancaq yəqin, nəşə pis şey ürəyinə damdığına görə belə həyəcanlanmışdı, məsələnin heç də cırcıramada olmadığını Sinqo gözəl başa düşürdü.

Böyükələr onun sözünə qulaq asıb, cırcıramanın qanadını kəsməyə nə qədər qız inadından dönmədi, sonra Satoko bilirdi cırcıramanı neyləsin. Özünü elə göstərirdi ki, guya, cırcıramanı gizlətmək istəyir və böyükələrin onun nə edəcəyinə göz qoyduğunu bilə-bilə qaşqabağını töküüb onu bağa tullayırdı.

Fusako hər gün Yasukoya öz həyatından şikayətlənirdi, ancaq haçan evə qayıdacağını demirdi, bundan belə çıxırdı ki, onun vacib saydığı söhbət hələ irəlidedir.

Yerinə girəndə Yasuko qızının şikayətlərini Sinqoya çatdırırdı. Fusakonun şikayətlərinin çoxunu Sinqo qulaqardına vururdu, ancaq hiss eləyirdi ki, Yasuko hamısını danışmır.

Əlbəttə, o, valideynlərilə məsləhətləşməyə gəlmişdi, ancaq yaşı otuza çatmış bir qadın üçün öz dərd-sərini atasıyla bölüşmək o qədər də asan deyildi. Qızı iki uşaqla təzədən evə qaytarmaq da asan deyildi. Söhbət, beləcə, gündən-günə təxirə salınırdı – hadisələri qabaqlamaq istəmirdilər.

– Atam Kikukoyla yaman mehribandır, – Fusako bir dəfə dedi.

Bu, şam yeməyi vaxtı olmuşdu, Süiti və Kikuko da süfrədə oturmşdular.

– Əlbəttə. Biz Kikukoyla mehriban da olmalıyıq, – Yasuko sakitcə cavab verdi.

Fusakonun dediyinə cavab verməmək də olardı, ancaq Yasuko, hər halda, cavab verdi. Bu vaxt gülümsəsə də, Fusakonun ağzından vurmaq üçün demişdi.

– Burada təəccüblü nə var ki, axı Kikuko da bizimlə mehribandır.

Kikuko məmnunluqdan qızardı.

Yasuko, guya, yumşaq danışdı. Ancaq səsində tənə sezilirdi.

Hiss olunurdu ki, üzündən xoşbəxtlik yağan gəlinini sevir və üzündən bədbəxtlik yağan qızını sevmir. Hətta sözlərində qərəz də duyulurdu.

Sinqo bunu Yasukonun özündən narazı olduğuna yozurdu. Belə bir şeyi Sinqo da hiss eləyirdi. Ancaq buna baxmayaraq, Sinqo üçün bir az gözlənilməz idi, fikirləşirdi ki, öz hisslərini bədbəxt qızının qarşısında büruzə vermək Yasukoya, ahıl arvada, anaya yaraşmaz.

– Bu, məni qane eləmir. Mənimlə, onun əriylə siz belə mehriban deyilsiniz, – Süiti bunu zarafatla demirdi.

Sinqonun Kikukoya həssaslıqla yanaşdığını təkcə Süiti ilə Yasuko yox, Kikukonun özü də gözəl bilirdi və bu haqda heç kim danışmırdı, Fusako isə qəflətən bunu dilinə gətirdi, – Sinqo çox kədərləndi.

Sinqo üçün Kikuko onların bu qayğılı, sevincsiz evlərində işıqlı bir pəncərə idi. Sinqonun uşaqları onun arzuları kimi deyildilər, heç özləri də istədikləri kimi yaşamağı bacarmırdılar, buna görə də qan qohumluğunun ağır yükü onu əzirdi. Təkcə cavan gəlin onu sevindirirdi.

O, doğrudan da, gəlinə qarşı mehribandı, gəlsin olmasın, Kikuko onun tənhalığının zülmətinə düşən işıq idi. Kikukoya olan həssas münasibəti onun özü üçün məlhəm idi.

Sinqonun yaşı ilə bağlı xasiyyəti Kikukonu narahat eləməirdi. Kikuko ondan heç çəkinməirdi.

Fusakonun sözləri, sanki, Sinqonun bu kiçik sirrini məhv eləyirdi.

Bu söhbət üç-dörd gün əvvəl şam yeməyi vaxtı olmuşdu.

İndi gilənarın altında durub Satokonun cırcıramalarını xatırlayanda Fusakonun o vaxt dediyi sözlər yadına düşdü.

– Fusako gündüz yatmaq fikrinə düşüb?

– Hə, Kunikonu yırğalayır, özü də onunla bərabər yatdı, – Sinqonun gözüünün içinə baxa-baxa Kikuko cavab verdi.

– Satoko məzəli uşaqdır. Fusako Kunikonu yırğalamağa başlayan kimi kəsdirir böyrünü, anasına sığmır, o da yatır. Onlara baxmaq çox xoşdur.

– Mehriban qızıdır.

– Nənə nəvəsini sevmir, ancaq on dörd-on beş yaşına çatanda əməlli-başlı ona oxşayacaq, hətta onun kimi xoruldamğa başlayacaq.

Kikuko karıxdı.

O, bayaq paltar tikdiyi otağa qayıtdı, Sinqo başqa otağa tərəf getdi, ancaq Kikuko onu səslədi:

– Ata, siz, demə, rəqsə gedirsinizmi?

– Nə? – Sinqo döyükdü.

– Bunu artıq hamı bilir. Mən elə təəccübləndim ki...

Sinqo, doğrudan da, srağagün axşam öz katibəsiylə dansinq holla getmişdi.

Bu gün bazar günüdür. Demək, dünən bu Xideko Tanidzaki hər şeyi Süitiyə çatdırıb, Süiti isə Kikukoya danışıb – başqa cür ola da bilməz.

Sinqo çoxdandır rəqsə getmirdi. Xidekonu dəvət eləyəndə qız mat qaldı. Dedi ki, əgər Sinqoyla getsə, firmada dedi-qodu başlayacaq, bu da onun üçün yaxşı olmayacaq. “Biz isə heç kimə demərik”, – Sinqo çıxış yolu tapdı. Ancaq elə səhərisi gün hər şeyi Süitinin ovcuna qoyub.

Süiti hər şeyi Xidekodan öyrənib, dünən də, bu gün də özünü elə aparırdı, guya, heç nədən xəbəri yoxdur. Ancaq tezcə hər şeyi arvadına danışıb.

Süiti, yəqin, Xidekoyla tez-tez rəqsə gedirdi, buna görə Sinqo onu dəvət eləmək qərarına gəldi. Xidekoyla gedəcəyi dansinq hollda Süitinin gəzdidiyi qadının da olacağını güman eləyirdi.

İntəhası, Sinqo o qadını xarici görünüşündən tanıya bilmədi, soruşmaq da istəmədi.

Özü də, unamadığı gözlənilməyən kavalərlə – Sinqoyla bir yerdə olanda qızın, elə bil, başı gicəlləndi, özünü qeyri-adi aparmağa başladı və Sinqo təhlükə hiss eləyib büzüşdü.

Xidekonun vur-tut iyirmi iki yaşı var, ancaq döşləri artıq ovuc dolduracaq qədər böyükdür. Qəfil Sinqonun yadına parnoqrafik şəkillər düşdü.

Belə basabasda parnoqrafik şəkilləri xatırlamaq gül-məli və hətta qəribəydi.

– Gələn dəfə səninlə gedəcəyəm, Kikuko, – Sinqo dedi.

– Düz deyirsiniz? Doğrudan, məni aparın.

Kikuko pörtüdü.

Maraqlıdır, görəsən, rəqsə ancaq Süitinin məşuqəsinə görə getdiyini hiss eləyirmi?

Onun rəqsə getməsini evdə bilmələri Sinqonu narahat eləmirdi, onun gizli niyyətini, Süitinin məşuqəsinə görmək niyyətini Kikukonun duya biləcəyindən qorxmuşdu.

Sinqo şüşəbəndə qayıdıb, oradan Süitinin otağına sarı getdi, astanada dayanıb dedi:

– Hər şeyi Tanidzakidən öyrənmisən?

– Axı bizim evə dəxli olan xəbərdir.

– Xəbərə bax da. Onunla bir də rəqsə gedəndə, ona babat don al. Yaxşı?

– Ha-ha. Yoxsa utanmısan, ata?

– Xahiş eləyirəm, bəsdir. Sadəcə, kofta-yubka geyinmişdi, belə yaxşı deyil.

– Onun hər şeyi var. Ancaq sən onu qəfil dəvət elədiyindən pis geyinibmiş. Əgər əvvəlcədən danışsan, geyinməyə bir şey tapar, – deyərək Süiti üzünü yana çevirdi.

Uşaqlarla yatan Fusakonun yanından ötüb, Sinqo yemək otağına girdi və böyük divar saatına baxdı.

– Artıq saat beşdir, – vaxtı yoxlayırmış kimi mızıldadı.

BULUDLARIN ALOVU

1

Qəzetlər yazmışdı ki, iki yüz onuncu gün, çox güman, sakit keçəcək, ancaq elə iki yüz onuncu günün gecəsi qasırga qopdu.

Bu yazı çoxdan yadından çıxmışdı. Onu heç hava haqqında məlumat da adlandırmaq olmazdı. Burası da var ki, qasırga yaxınlaşanda qəzetlərdə proqnozlar, xəbərdarlıqlar çap olunmağa başladı.

– Gəl bu gün evə tez qayıdaq, – Sinqo oğluna dedi.

Katibəsi Xideko onun geyinməyinə kömək elədi, sonra özü də tələsik yığışdı. Ağ plaşını geyinəndə döşləri itdi, sanki, onları əzdilər.

Rəqsə gedəndən sonra Xidekonun balaca döşləri həmişə Sinqonun nəzərini çəkirdi.

Xideko pilləkənlə tələsik Sinqo və Süitinin arxasınca qaçıb, çıxışda onlarla yanaşı dayandı. Elə leysan töküdü, bayıra baxmaq belə dəhşətliydi.

– Sən hara gedəcəksən? – söz ağzından çıxan kimi Sinqo susdu. Artıq iyirmi dəfəydi bu sualı verirdi, ancaq cavab yadından çıxırdı.

Kamakura vağzalında da qatardan düşənlər talvarın altında dayanıb selə baxırdılar.

Günəbaxanların bitdiyi həyəətə çatanda yağışın şırıltısının, küləyin vıyılısının arasından “Paris bayramı”ndakı mahnını eşitdilər.

– Öz kefindədir, – Süiti dedi.

Kikukonun Liz Qotinin plastinkasını oxutduğunu bilir-dilər.

Mahnı qurtaran kimi bir də başladı.

Mahnının, təxminən, ortalarında örtülən pəncərə taxtalarının səsi gəldi.

Sonra Kikukonun pəncərə taxtalarını örtə-örtə mahnını zümzümə elədiyini eşitdilər.

Kikuko tufanın, mahnının səmindən onların dəhlizə girdiyini hiss eləmədi.

– Dəhşətdir! Ayaqlarım islanıb, – dəhlizdə çəkmələrini çıxara-çıxara Süiti dedi.

Kikuko qaçıb gəldi.

– Oy, siz artıq gəlmisiniz?! – o, sevincək olmuşdu.

Süiti çəkmələrini ona uzatdı.

– Yəqin, atam da islanıb, – Kikuko dedi.

Mahnı qurtaranda Kikuko iynəni yenə plastinkanın üstünə qoyub, Sinqo və Süitinin yaş paltarlarını əlində tutaraq dayandı.

Süiti qurşağını aç-aça dedi:

– Kikuko, sənin plastinkanın səsi küçədə eşidilir.

– Yaman qorxurdum, ona görə səsinə artırdım. Sizdən ötrü elə narahat idim, özümə yer tapa bilmirdim.

Kikuko, doğrudan da, şən və həyəcanlı idi, elə bil, onun da içində tufan qopmuşdu.

Sinqoya çay süzmək üçün mətbəxə gedə-gedə züm-zümə eləyirdi.

Süiti fransız şansonetkalarını xoşladığından onların plastinkalarını alırdı.

O, fransız dilini bilirdi. Kikuko fransızca heç başa düşmürdü, ancaq Süiti ona bəzi sözləri öyrətmişdi və həmin müğənniləri yaxşıca yamsılayırdı. Liz Qoti “Paris bayramı”nda qüssədən ölmək istəyən qız haqqında oxuyurdu. Ölmək Kikukonun heç ağına da gəlmirdi, sadəcə, mahnını öz babat səsiylə yamsılamaqdan ləzzət alırdı.

Kikuko ərə gedəndə məktəb rəfiqələri ona dünya xalqlarının laylalarının dəstini bağışlamışdılar. İlk vaxtlar o mahnıları oxutmaqdan doymurdu. Yaxınlıqda adam olmayanda özü də zümzümə eləyirdi.

Sinqo bu mahnıları çox xoşlayırdı. Ona elə gəlirdi ki, bu mahnılar qadının şərəfinə yaradılıb.

Kikuko laylalara qulaq asanda öz qızlıq çağlarını xatırlayırdı.

– Mən öləndə dəfnimdə laylalar olan plastinkanı oxudun. Yaxşı? Dua, nitq-zad lazım deyil, – Sinqo bir dəfə öz gəlinindən xahiş eləmişdi. Guya, zarafatla deyirdi, ancaq gözləri yaşarmışdı.

Kikuko hələ də doğmamışdı və görünür, beşik nəğmələri onu usandırmışdı – Sinqo çoxdandır onları eşitmirdi.

“Paris bayramı”ndakı mahnı qurtarana yaxın səs zəiflədi, sonra tamam kəsildi.

– İşığı keçirdilər, – Yasuko yemək otağından dedi.

– Hə, doğrudan, söndürdülər. Bu gün daha işıq olmayacaq. – Kikuko plastinkanı götürdü. – Ana, gəlin tez şam eləyək.

Yemək yeyəndə, yarıqlardan dolan külək nazik şamı üç dəfə söndürdü.

Tufanda dənizin gurultusu da eşidilirdi və bu gurultu tufanın uğultusundan daha çox qorxu oyadırdı.

2

Sönən şamın qoxusu Sinqonun burnundan getmirdi.

Küləyin şiddətindən ev titrəyirdi. Yasuko əvvəlcədən yatağın yanına qoyduğu kibrit qutusunu əliylə axtarıb tapdı, silkələdi ki, boş olmadığına inansın, həm də kibritin hazır qoyulduğunu Sinqonun yadına salsın.

Sonra ehməlcə Sinqonun əlinə toxundu.

– Hər şey qaydasındadır?

– Qaydasındadır. Bağda külək nəyisə uçura bilər, ancaq onsuz da, bayıra çıxmaq mümkün deyil.

– Necə bilirsən, görün, Fusakonun da hər işi qaydasındadır?

– Hansı Fusakonun?

Sinqo kimdən söhbət getdiyini unutmuşdu.

– Hə-ə, əlbəttə, qaydasındadır. Belə tufanda, yəqin, əriylə erkən yatağa giriblər.

– Yaxşı, gəl yataq, – Yasuko söhbətdən yayınıb susdu.

Süitiylə Kikukonun danışıqları eşidilirdi. Kikuko Süitiyə nazlanırdı.

Bir az keçmiş Yasuko yenə dilləndi:

– İki xırda uşaqları var. Yoxsa bizimkilər...

– Aixaranın anasının da ayaqlarına nəsə olub. Deyəsən, əsəbdəndir.

– Əlbəttə, əlbəttə, əgər Fusako Aixaradan ayrılırsa, anasının bütün qayğıları oğlunun üstünə düşəcək.

– O heç yerimdir?

– Deyəsən, bir az hərəkət eləyir. Belə tufanda... İndi orada darıxdırıcıdır.

Altmış üç yaşlı Yasukodan “darıxdırıcı” sözünü eşitmək Sinqoya qərribə gəlirdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Hər yerdə darıxdırıcıdır, – o dedi.

– Ömrü boyu qadın özünə cürbəcür saç formaları düzəl-
dir – bunu bir qəzetdə oxumuşam. Çox doğrudur.

– Hansı qəzetdə?

Yasukonun dediyinə görə, gözəl qadınların rəsmi-
nə çəkən bir rəssam kişinin, gözəl qadınları çəkən rəssam
qadının xatirəsinə yazdığı nekroloq belə başlayırmış.

Əslində, hər şey əksinəydi, məqalədə ömrü boyu saç
formasını dəyişməyən rəssam qadından danışılırdı. İyirmi
yaşından vəfat etdiyi yetmiş beş yaşına qədər, yəni əlli beş il
ərzində həmişə saçını başının ortasına yığıb daraqla bərki-
dirmiş.

Yasuko, görünür, qadının ömrü boyu saçını eyni cür
daramasına təəccüblənib və düşünüb ki, əksinə, qadın ömrü
boyu saçını cürbəcür formada darayır.

Bir neçə günün qəzetlərini yığıb, onları yenidən oxumaq
Yasukonun adətiydi. Ona görə hansısa bir məqalədən misal
çəkəndə haradan oxuduğunu bilmək olmurdu. Bundan
başqa, radioda axşam xəbərlərinin xülasəsinə çox diqqətlə
qulaq asırdı və hərdən adamı mat qoyan qeydlər söyləyirdi.

– Səncə, Fusako da özünə cürbəcür saç formaları düzəl-
dəcək? – Sinqo soruşdu.

– Əlbəttə. O axı qadındır. Qədim yapon saç formasında
gəzən biz qadınlardan onun nəyi əskikdir? Fusakoya da saç
formasını dəyişmək xoşdur, deyəcək, mənim Kikukodan
nəyim əskikdir?

– Fusako burada olanda onunla çox rəhmsizcəsinə dav-
randın. Mənə elə gəlir, ümitsizlik içində çıxıb getdi.

– Ola bilsin, sənin xasiyyətin mənə keçib. Axı sən Kiku-
kodan savayı heç kimi sevmirsən.

– Elə şey yoxdur. Özündən bir cəfəngiyat uydurub,
özün də ona inanırsan.

– Mənim haqlı olduğumu gözəl bilirsən. Həmişə Fusa-
koya laqeyd olmusan, təkcə Sütini sevmisən. Danacaqsan?

Sən belə adamsan. Bax, indi Süiti özünə kənarda qadın tapıb, ancaq sən ona bircə söz də demirsən. Kikukoya yazığın gəlir, intəhası, elə Kikukoya pislik eləyirsən. Gəlin də atanı kədərləndirməmək üçün qısqanmağa belə cəsarət eləmir. Adamın ürəyi sıxılır. Bu qasırga məni götürüb aparsaydı, canım qurtarardı.

Sinqo heyrət içindəydi.

Ancaq daha da qızıqan Yasukonun cavabında vur-tut dedi:

– Qasırga.

– Hə, qasırga. Bəlkə, Fusako istəyirdi onunla boşanma barədə danışmaq, biz isə ona qarşı heç də yaxşı hərəkət etmədik.

– Ola bilməz. Yəni iş gəlib boşanmaya çıxıb?

– Mən boşanmanın-zadın fikrini çəkmirəm, bircə onu təsəvvür eləyirəm ki, qızın iki uşaqla üstünə qayıtsa, nə sir-sifət göstərsən...

– Sən elə həmişə o sir-sifətdəsən.

– Üstəlik, sənin ürəyinə yatan Kikukon da var. Yaxşı, Kikukonu bir kənara qoyaq. Düzünə qalsa, məndə də az yoxdur. Kikuko ağzını açanda adamın ürəyi rahatlanır, Fusako isə başdan-ayağa narahatçılıqdır... Ərə gedənə qədər, hər halda, belə deyildi. Heç vaxt ağlıma gəlməzdi ki, valideynlər öz qızlarına, nəvələrinə bu cür münasibət bəsləyələr. Dəhşətdi. Günahın hamısı səndədir.

– Deməli, mən Fusakodan da pisəm.

– Bax indi də riyakarlıq eləyirsən. Mən deyəndə ki, günah səndədir, yəqin, istehzayla gülümsəyib dilini çıxardın, sadəcə, qaranlıq olduğu üçün görmədim.

– Nə yaman çərəncisən. Ağzına gələni danışırısan.

– Fusakoya yazığım gəlir. Sənin də ona yazığın gəlir?

– Onu lap elə indi ərindən ayırmaq olar. – Sinqo qəfil xatırladı. – Fusakonun özü ilə gətirdiyi furosikini¹ gördün?

– Furosiki?

---

¹ *Furosiki* – yük daşımaq üçün böyük şal

– Hə, furosiki. Mənə o saat elə gəldi ki, onu haradasa görmüşəm, ancaq bilmirəm harada, mənəcə, bizim köhnə furosikidir.

– O böyük, pambıq parçadan olan? Fusako ərə gedəndə, yəqin, ona tualet stolunun güzgüsünü büküb qoymuşuq. Yadındadır, böyük güzgüydü.

– Ola bilsin.

– Öz yükünü həmin furosikiyə yığdığını görəndə mən də birtəhər oldum. Hətta fikirləşdim ki, furosikidənsə, toy gəzintisinə çıxdığı çamadana yığsa, yaxşı olardı.

– Çamadan ağırdı. Üstəlik də, iki uşaq. O, moda arxasınca qaçmır.

– Axı Kikuko bizimlə yaşayır, heç olmasa, ondan utanaydı. Həm də bu furosiki sənin evinə gələn gələndə yükümü yığdığım həmin furosikidir.

– Doğrudan?

– Onun yaşı hələ lap çoxdur. Bacımdan yadigardır. Onun ölümündən sonra həmin furosikiyə dibçəyilə bir yerdə cırtdan ağcaqayın büküb bizə qaytarmışdılar.

– Bəs belə, – Sinqo astadan dedi.

Yasukonun kənddə yaşayan atasının sevimli məşğuliyyəti cırtdan ağaclar becərmək idi. Ən çox da cırtdan ağcaqayın becərməyi xoşlayırdı. Yasukonun bacısı həmişə atasına kömək eləyirdi.

Sinqo tufanın gurultusunu dinləyə-dinləyə yerinin içində uzanıb, iki cırtdan ağcaqayının arasında dayanan bu adamı təsəvvür elədi.

Qızı ərə gedəndə atası ona ağac bağışlamışdı. Bəlkə də, bunu qızı xahiş eləyibmiş. O vəfat eləyəndə isə mərhumun atasına bu ağacın necə əziz olduğunu bildiyindən və ağaca baxan qulluqçu olmadığına görə əri onu qaytarıb. Bəlkə də, atasının özü geri gətirib.

Sinqonun fikrini məşğul edən bu qırmızı yarpaqlı ağcaqayın indi Yasukonun kənddəki evinin mehrabında dururdu.

Deyəsən, Sinqonun bacısı payızda ölüb, Sinqo xatırladı. Sinanoda payız tez gəlir.

O ölən kimi ağacı geri qaytarmışdılar. Yarpaqları qızardığından mehraba qoymaq üçün çox münasib idi. Bəlkə, Sinqo, sadəcə, Yasukonun bacısından ötrü darıxdığına görə bu haqda düşünürdü? Buna elə də əmin deyildi.

Yasukonun bacısının vəfatının ildönümünün nə vaxt olduğunu Sinqo unutmuşdu.

Ancaq Yasukodan da soruşmadı.

– Mən heç vaxt ağaclara qulluq eləməirdim. Görünür, xasiyyətim belədir. Həm də mənə həmişə elə gəlirdi ki, atam yalnız bacımı sevir. Mən, doğrudan da, hər cəhətdən ondan geri qalırdım, heç nəyi bacım kimi eləyə bilmədiyimə görə pis olurdum.

Yasukonun məhz bu sözləri ondan bacısının öldüyü günü soruşmağına mane olurdu.

Sinqonun Süitiyə məhəbbətindən söhbət düşəndə o, həmişə deyirdi:

– Çox güman ki, mən Fusakoya oxşayırdım.

Sinqo heyrtləndi – hətta furosiki də ona Yasukonun bacısını xatırladır – və susdu.

– Gəl yataq. Biz qocalar üçün yuxuya getmək çətinləşib, – Yasuko dedi. – Tufan aləmi dağıdır, Kikuko isə uğunub-gedir... Gah da elə hey öz plastinkasını oxudur. Qıza yazı-ğım gəlir.

– Sən öz dediyinə əməl etmirsən.

– Nəyə əməl etmirəm?

– İndicə özün dedin ki, yataq, ancaq yerinə girən kimi çənənin altına salırsan.

Cırtan ağcaqayın Sinqonun fikrindən çıxmırdı.

Bəlkə, Sinqo bu qıpqırmızı ağcaqayın haqqında ona görə düşünürdü ki, indi də, Yasukoyla evləndiyi vaxtdan otuz il keçsə də, onun bacısına olan sevgisi hələ köz bağlamamış yaraydı.

Yasukodan bir saat gec yerinə uzanmış Sinqo gurultuya oyandı.

– Nə olub?

Qaranlıqda əl havasına yeriyən Kikukonun şüşəbənddən ayaq səsləri eşidildi.

– Oyanmısınız? Deyəsən, tufan məbədin damını qoparıb, dəmir təbəqələr bizim damın üstünə düşüb, – o dedi.

3

Məbədin damı büsbütün qopmuşdu.

Məbədin xidmətçiləri səhər tezdən gəlmişdilər ki, Sinqonun evinin üstünə və bağa düşmüş dəmir təbəqələrini yığsınlar.

O biri gün Sinqo dolama yolla Yokosukadan keçərək Tokioya çatıb, özünü firmaya yetirdi.

– Necəsiniz? Yəqin, heç yatmamısınız?

Sinqo ona çay gətirən katibəyə baxdı.

– Hə. Gözümü yummamışam.

Xideko qasırğanın nələr törətdiyini danışdı – bunu işə gələndə elektrik qatarının pəncərəsindən görmüşdü.

Sinqo iki siqaret çəkib dedi:

– Bu gün rəqsə gedə bilməyəcəyəm.

Xideko ona baxıb gülümsədi.

– Səninlə rəqs elədiyim günün səhəri belim ağrıdı. Yaş özünü hiss elətdirir, – Sinqo dedi.

Xidekonun sifətində şıltaq bir təbəssüm gəzdi.

– Bəlkə, geri çox dartındığınıza görədir?

– Dartınmaq? Ola bilsin. Sən “əyilmək” demək istəyirsən?

– Sizinlə rəqs eləyəndə mənə hər toxunduqca geri dartırdınız, elə bil, sizə xoş gəlmirdi, elə bil, məndən aralı durmaq istəyirdiniz.

– Belə de... Bunu bilmədən eləmişəm. Yox, yox, qəsdən eləməmişəm.

– Amma...

– Ola bilsin, sadəcə, şax durmağa çalışmışam. Ümumiyyətlə, mən buna fikir verməmişəm.

– Doğrudan?

– Ona görə sənə elə gəlib ki, siz cavanlar bir-birinizə yapışıb şit rəqs eləyirsiniz.

– Oy, gör nə deyirsiniz.

Sinqo hələ onda düşünmüşdü ki, Xideko həyəcanlanıb və bir az sərbəstlik eləyir, ancaq buna baxmayaraq, onunla rəqs eləmək xoş idi. Bəlkə, məhz buna görə sıxılırdı?

– Keçib, gəl bir dəfə də gedək, söz verirəm ki, sənə sıxılıb rəqs eləyəcəyəm.

Xideko başını aşağı salıb qımışdı.

– Gedək. Ancaq bu gün yox. Heç cür vaxtım yoxdur, məni bağışlayın.

– Əlbəttə, bu gün yox.

Sinqo fikir verdi ki, Xideko ağ kofta geyinib və saçını ağ lentlə çəkib.

Ağ kofta heç, ancaq ağ lent, görünür, onun ağılığını nəzərə çarpdırmaq üçündür. Kifayət qədər enli lentlə saçını kip çəkib, arxada düyünləmişdi. Bir sözlə, qasırga geyimi.

Saçını qulağının dalına yığıb, tarım çəkilmiş saçının kənarlarında gündən yanmamış dərisi görünürdü.

Əynində zərif yun parçadan tünd-göy yubka var. Yubka köhnədir.

– Bundan sonra Süiti sənə dəvət eləməyib?

– Yox.

– Sənə toxunur, hə? Ata səninlə rəqs eləyir, cavan oğul isə özünü kənara çəkir. Yazıq qız.

– Neyləyəsen. Özüm dəvət etməli olacağam.

– Yəni demək istəyirsən, sizə nə dəxli?

– Məsxərə eləsəniz, gələn dəfə sizinlə rəqsə getməyəcəyəm.

– Eləmərəm. Əgər sən özün Süitini seçmişənsə, mən kənara çəkilirəm.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Bu sözlər Xidekoya təsir elədi.

– Sən, yəqin, Süitinin görühdüyü qadını tanıyırsan?

Xidekonun özünü naqolay hiss elədiyi sezildi.

– O, dansinq hollıdandır?

Xideko dillənmədi.

– Onun neçə yaşı var?

– Neçə yaşı var? Arvadından böyükdür.

– Gözəldir?

– Hə, çox gözəldir. – Xidekonun dili dolaşırdı. – Xırıltılı səsi var. Hətta xırıltılı da deyil, nəşə cingiltilidir, titrəkdir. Özü deyir ki, çox hissiyyatlı səsi var.

– Bu nə deməkdir?

Xideko lap açıq danışanda Sinqo qulaqlarını tutmaq istədi.

Baş düşəndə ki, Süitinin məşuqəsi, elə Xidekonun özü nə yuvanın quşudur, xəcalət çəkdi, iyrəndi.

Xırıltılı səsin hissiyyatlı olduğunu eşitmək Sinqonu hey-rətləndirmişdi. Ümumiyyətlə, Süiti də Xidekonun tayı idi.

Sinqonun üzünün ifadəsini görüb Xideko susdu.

Həmin gün Süiti Sinqo ilə bir yerdə evə tez qayıtdı və evin qapısını bağlayıb dördlükdə, ailəliklə “Kandzintö”¹ fil-minə baxmağa getdilər.

Süiti üst köynəyini çıxarıb, paltarını dəyişəndə Sinqo onun sinəsində, kürəyində qırmızı ləkələr gördü və fikirləşdi ki, yəqin, Kikukonun barmaq izləridir, Süitini tufan olanda qucaqlayıb.

“Kandzintö”də baş rolları ifa eləyən üç aktyor – Kosiro, Udzaemon və Kikuqoro artıq vəfat eləmişdilər.

Sinqo, Süiti və Kikuko – hərəsi onların oyununu bir cür başa düşürdü.

– Bu məşhur cəngavəri Kosironun ifasında neçə dəfə gördüyümüz sənin yadındadır? – Yasuko Süitidən soruşdu.

– Unutmuşam.

¹ “Kandzintö” – Kabuki teatrının populyar pyeslərindən biri

– Hər şeyi yaman tez unudursan!
Ay küçəni işıqlandırmışdı və Sinqo göyə baxdı.
Ay, elə bil, alovun mərkəziydi. Sinqoya qəfil belə göründü.
Ayın ətrafındakı buludlar olduqca ecazkar bir formaday-
dılar və alov qürub şəfəqinə də oxşayırdı, fişəng işığına da.
Ancaq bu işıq solğun idi, Ay da solğun idi. Sinqo birdən
payızın qoxusunu duydu.
Yumru Ay şərqə tərəf enirdi. Buludlara bürünüb onları
öz oduyla alovlandırmışdı.
Ayı bürüyən alovlu buludlardan savayı yaxınlıqda başqa
bulud yox idi və tufandan sonra səma qarqaraydı.
Bütün mağazalar, dükanlar bağlanmışdı. Küçədən əl-ayaq
kəsilmişdi, təkə kinodan qayıdanlar idi.
– Dünən gecə yatmamışıq, bu gün yerimizə tez girək,
– Sinqo qüssəylə dedi.
“Həyatda həlledici an, nəhayət, beləcə gəlib çatır,
– o düşündü, – qərar vermək labüdlüyü başının üstünü
kəsdirir”.

ŞABALID

1

– Baxın, qinqo tumurcuqlayıb.
– Kikuko, yəni sən indi görürsən? – Sinqo dedi. – Mən
çoxdan görmüşəm.
– Təccüblü heç nə yoxdur, ata, axı siz elə yerdə otu-
rursunuz, qinqo həmişə gözünüzün qabağındadır.
Sinqoyla üzbəüz oturmuş Kikuko ağaca sarı çevrildi.
Yemək otağında hərənin öz daimi yeri vardı.
Sinqo üzü şərqə oturur. Ondan solda oturan Yasukonun
üzü cənubadır. Sağda Süitidir – üzü şimaladır. Kikuko üzü
qərbə oturur, deməli, Sinqoyla üzbəüz. Bağ evin cənub və

şərqini əhatə eləyir, qocalar, demək olar, ən yaxşı yerləri tuturlar. İki qadına gəlincə, onlar elə yerdə oturlar ki, süfrədən durub mətbəxə getmək, gətirdiklərini stola düzmək rahat olsun.

Stol arxasında dördü də hətta yeməyəndə belə həmişə eyni yeri tuturlar – bu, öz-özünə alınır.

Ona görə Kikuko həmişə arxası qinqoya tərəf oturur.

Ancaq bu böyüklükdə ağacın vaxtsız tumurcuqladığını görməmişsə, deməli, Kikukonun işləri qaydasında deyil. Sinqo narahat oldu.

– Doğrudan, sən buna fikir verməmişən? Axı hər gün pəncərə taxtalarını açırsan, şüşəbəndi süpürürsən, – Sinqo dedi.

– Nə bilim.

– Qəribədir. Elə bircə onu götürək ki, sən həyəət girəndə evə düz qinqo tərəfdən gəlirsən, doğrudur? İstər-istəməz ona baxmalı olursan. Yoxsa başını aşağı salıb, fikirli-fikirli yeriyirsən?

– Heç bilmirəm nə deyim. – Kikuko çiyini çəkdi.

– Daha siz baxdığınız şeylərə diqqətlə baxacağam, ata.

– Belə yaramaz, – Sinqo qəmgin-qəmgin cavab verdi.

Sinqo istəyir ki, onun gördüyünü gəlin də görsün, – Sinqonun ömründə hələ bu qədər sevdiyi adam olmamışdı.

Kikuko qinqodan gözünü çəkmirdi.

– Dağda da yarpaqlayan ağaclar var.

– Doğrudur. Necə fikirləşirsən, yəqin, tufan o ağacların da yarpaqlarını qoparıb?

Sinqonun evinin arxasındakı dağ məbədin lap yanından ucalır. Məbədin çərəi onun yamacına söykəyib. Çərədən o yanda isə qinqo bitir. Yemək otağından elə görünür ki, sanki, bu ağaclar dağda bitir.

Qasırga qopduğu bir gecənin içində qinqolar büsbütün çıpaqlaşmışdı.

Tufan qinqonun da, gilənarın da yarpaqlarını tökmüşdü. Onlar Sinqonun evinin yanındakı ən böyük ağacları idi və

küləyin qarşısında asanca duruş gətirirdilər, ancaq yarpaqlar güclü küləyə, onsuz da, davam gətirmirlər.

Tufandan sonra giləlarda hələ bir az soluxmuş yarpaq qalmışdı, sonra onlar da qopdular; indi gilənar tamam çıpaqdı.

Hətta dağdakı bambuqların yarpağı da büzüşmüşdü. Bəlkə, ona görə ki, dəniz yaxın idi və küləyə duzlu dəniz suyu hopmuşdu. Tufan bambuqların ucunu qoparıb bağa atmışdı – onlar indi də orada atılıb qalmışdılar.

Nəhəng qınqo təzədən yarpaqlayır.

Sinqo küçədən tini burulub evə gələndə qarşısına bu ağac çıxır. Bu ağacı o hər gün görür. Yemək otağından da görür.

– Qınqo gilənardan güclüdür. Bu nəhəng ağaclara baxıb fikirləşirəm ki, görəsən, onlar bir-birindən nəylə fərqlənirlər, – Sinqo dedi.

– Bu qoca ağac gör nə qədər gücə malik olmalıdır ki, hətta payızda təzədən yarpaqlaya bilsin! Ancaq yarpaqları xırdadır, hə?

– Hə. Fikirləşirəm, görəsən, onlar yazdakı yarpaqlar kimi böyük ola biləcəklərmi, yəqin ki, yox.

Xırdalığından savayı, yarpaqlar həm də seyrəkdi. Budaqları örtə bilməmişdilər. Yaşılımtıl, demək olar, sarıydılar.

Payız günəşi səhər-səhər qınqonu işıqlandıranda, ağac tamam çıpaq görünürdü.

Məbədin arxasındakı dağ başdan-başa həmişəyaşıl ağaclardı. Onların yarpaqları üçün heç bir tufan qorxulu deyil.

Sıx bitmiş həmişəyaşıl ağacların təpəsində adda-budda yaşılımtıl yarpaqlar peyda olmuşdu. Kikuko onları gördü.

Yasuko, yəqin, arxa qapıdan girmişdi. Krandan axan suyun şırıltısı eşidildi. O, nəşə deyirdi, ancaq suyun şırıltısından Sinqo heç nə ayırd eləyə bilmirdi.

– Nə? – o, bərkədən qışqırdı.

– Anam deyir, yonca çiçəkləyib, – Kikuko izah elədi.

– Hə-ə.

– Deyir, pampas otu da çiçək açıb.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Hə-ə.

Yasuko yenə nəşə deyirdi.

– Bəşdir, xahiş eləyirəm. Mən heç nə eşitmirəm, – Sinqo, axır ki, dözmədi.

Kikuko başını aşağı salıb oğrunca gülümsədi.

– Mən sizə deyərəm.

– Deyərsən? Lazım deyil. Sadəcə, nəşə öz-özüylə danışır.

– Dünən yuxuda kənddəki evin uçduğunu görüb.

– Hm.

– Nə dediniz, ata?

– “Hm”dan başqa deyiləsi sözüüm yoxdur.

Suyun şırıltısı kəsildi və Yasuko qışqırdı:

– Kikuko, xahiş eləyirəm, çiçəkləri güldana qoy. Qəşəng-dilər, ona görə dərdim. Zəhmət olmasa, güldana qoy.

– Bu saat. Ancaq əvvəlcə ataya göstərim.

Kikuko bir qom yonca və pampas otu gətirdi.

Yasuko əlini yuyub, saxsı Siqaraki güldanına su tökdü və əlində güldan o da otağa girdi.

– Evin yanındakı amarant elə qəşəng çiçək açıb...

Yasuko bu sözləri deyib oturdu.

– Günəbaxanlar olan evin yanında da amarant bitir,

– Sinqo günəbaxanların gözəl güllərini tufanın qopardığını xatırlayaraq dedi.

Gövdəsi qırıq-qırıq olub yola səpələnmişdi. Gülləri də bir neçə gün küçədə atılıb qaldı. Elə bil, adam başlarıydı.

Ləçəklər solmuşdu, yoğun gövdələr qurumuşdu və bunların hamısı toz-torpağa batmışdı.

Sinqo evə qayıdanda özü də istəmədən onları ayaqlayırdı, ancaq çalışırdı baxmasın.

Başları qopmuş yarpaqsız çılpaq gövdələr hələ də qapının yanında atılıb qalmışdı. Onların böyründə budaqlarından dəymiş meyvələr sallanan bir neçə qinqo bitmişdi.

– Qonşudakı qinqolar kimisi bu yaxınlıqda heç kimdə yoxdur, – Yasuko dedi.

– Yuxuda görmüşəm ki, kənddəki ev tamam uçub, – Yasuko dedi. Bu, onun ata eviydi.

Yasukonun valideynlərinin ölümündən sonra ev xeyli vaxtdı boş qalmışdı.

Atası evi Yasukoya vəsiyyət eləmək istəyirdi, ona görə böyük qızını ər evinə köçürdü. Böyük qızını çox sevən ata Yasukoya yazığı gəldiyi üçün belə eləmişdi, çünki onun gözəl bacısının öz həyatını qurmağa daha çox imkanı olduğunu başa düşürdü.

Yəqin, bacısının ölümündən sonra onun evinə gedib, yerini tutmaq ümidiylə var gücüylə işlədiyinə görə qızından ürəyi sınımışdı. Bəlkə də, Yasuko valideynləri və ata ocağı sarıdan üstünə düşəcək məsuliyyətdən qorxub belə hərəkət eləmişdi, atası isə öz qərarına peşman olmuşdu.

Yasuko ilə Sinqonun ailə qurmağı, elə bil, atasını sevin-dirmişdi.

Ölümündən sonra evə heç kimin baxmayacağı fikri ilə, sanki, barışmışdı.

Onların evləndikləri vaxt Yasukonun atası indiki Sinqo-dan cavan idi.

Yasukonun anası əvvəl öldü və atasının ölümünə qədər bir az meşə sahəsindən və malikanədən savayı bütün torpaq artıq satılmışdı. Hətta heç bir qiymətli əşya qalmamışdı.

Meşə və malikanə Yasukonun adına yazılmışdı və bunlara göz olmağı o, kənddəki qohumlarına tapşırılmışdı. Vergiləri ödəmək üçün onlar, yəqin, tədricən meşənin axırına çıxmalı olmuşdular.

Bu illər ərzində Yasuko kənddəki evə pul xərcləməmişdi, ancaq qazanc da götürməmişdi.

Müharibə illərində kəndə adamlar köçürüləndə evə müştəri tapmaq olardı və Yasukonun qətiyyətsizlik göstərdiyinə görə Sinqo indiyə kimi heyifsilənir.

Sinqo və Yasukonun toyu kənddəki evdə oldu. Sağ qalan bircə qızının nikah mərasimini bəyin evində yox, gəlinin evində təşkil elədilər – atasının arzusu beləydi.

Sinqonun yadındaydı ki, sake dolu piyalələri dəyişdirəndə şabalıd qopub düşdü.

Şabalıd bağ cığırının daş səkisinə dəyərək sıçrayıb, qijiltıyla axan dağ çayına düşdü. Şabalıdın daşa dəyəndən sonrakı uçuşu elə gözəliydi ki, Sinqo heyrətdən az qaldı qışqırsın: “O-o”. Dərhal da ətrafındakılara baxdı.

Onların heç biri qopub düşən şabalıda fikir verməmişdi.

Səhər Sinqo çaya endi. Çayın lap kənarında şabalıdı gördü.

Şabalıd buralara həmişə tökülürdü və bu, heç nikah mərasimində düşən şabalıd olmaya da bilərdi, ancaq Sinqo onu götürüb fikirləşdi ki, əhvalatı Yasukoya danışsın.

Ancaq şabalıd əhvalatında nəsə uşaq sadələvhlüyü vardı. Buna Yasuko, ya başqa biri inanacaqdımı?

Sinqo şabalıdı otluğa tulladı.

Yasukonun inanmayacağından çox, onun böyük bacısının ərindən utanırdı.

Əgər bacanaq şabalıdın düşməyini görməsəydi, Sinqo elə dünənki nikah mərasimində bu haqda danışardı.

Bacanağın toyda iştirakı Sinqonu sıxırdı, özünü, az qala, təhqir olunmuş sayırdı.

Hələ toydan sonra da Yasukonun bacısını sevdiyindən, özünü alçaldılmış hiss eləyirdi və hətta böyük bacı ölüb, kiçik bacı Yasukoyla evlənsə də, Sinqo bu adama sakit baxa bilmirdi.

Bundan başqa, Yasuko da kifayət qədər təhqir olunmuş vəziyyətdə idi. Bacısının ölümündən sonra yeznənin evində qaldığı müddətdə o, özünü elə aparırdı, guya, Yasukonun əsl məqsədindən xəbərsizdir və baldızından, sadəcə, vicdanlı bir qulluqçu kimi istifadə eləyirdi.

Onu yaxın qohum kimi Yasukonun toyuna dəvət eləmək çox təbii idi, ancaq Sinqo özünü elə naqolay hiss eləyirdi ki, hətta ona tərəf baxmamağa çalışırdı.

Bacanaq yenə son dərəcə gözəl idi – olanı danmaq olmaz. Sinqoya elə gəlirdi bacanaq oturan yerin ətrafına işıq çilənib.

Yasuko üçün bacısı, onun əri nağıl dünyasının qəhrəmanlarıydı və Yasukoyla evlənəndən sonra Sinqo da əmin oldu ki, bacanaq – onun heç vaxt çata bilməyəcəyi adamdır.

Onun öz əlçatmazlığından nikah mərasimini soyuqqanlılıqla və kinayə ilə seyr elədiyini Sinqo hər dəqiqə duyurdu.

Və Sinqonun bu xırda əhvalatı – şabalıdın düşməyini – o vaxt Yasukoya danışmamağı onların ailə həyatına həmişəlik kölgə saldı.

Fusako doğulanda Sinqo gizləncə ümid eləyirdi ki, bəlkə, Yasukonun böyük bacısı kimi gözəl oldu. Əlbəttə, arvadına bu barədə deyə bilməzdi. Ancaq Fusako yaraşıqsız uşaq oldu, hətta anasından da yaraşıqsız.

Sinqonun dediyi kimi, böyük bacının qanı kiçik bacının vasitəsilə yenidən üzə çıxmadı. Ürəyində arvadından əlini üzdü.

Yasukonun öz evini yuxuda gördüyündən üç-dörd gün sonra kənddəki qohumlardan teleqram gəldi ki, Fusako uşaqlarıyla oraya gedib.

Teleqramı Kikuko alıb Yasukoya verdi, o isə Sinqo gələne qədər vurnuxa-vurnuxa qaldı.

– Kənddəki evin yuxuma girməyi pis əlamət imiş,
– Yasuko dedi, ancaq Sinqonun teleqramı necə arxayın oxuduğunu görüb sakitləşdi.

– Hm, kəndə gedib?

“Hər halda, sağ-salamatdı”, – ən əvvəl Sinqo bunu düşündü.

– Maraqlıdır, görəsən, niyə bizə gəlməyib?

– Bəlkə, fikirləşib ki, bura gəlsə, o saat Aixara xəbər tutar?

– Bəs Aixaranın özü sənə nəşə deyib?

– Yox.

– Yəqin, onların arası əməllicə dəyib. Arvad uşaqları götürüb evdən gedir...

– Bəlkə, Fusakonun özü keçəndəfəki kimi yenə valideynlərinin üstünə qayıtmaq istəməyib. Elə Aixaranın da bizə gəlməyə üzü yoxdur.

– Nəşə, bu işlər mənim xoşuma gəlmir.

– Kəndə necə gedib çıxıb bildiyinə lap mat qalmışam?

– Heç olmasa, bura gələydi.

– “Heç olmasa”... Elə soyuqqanlıqla deyirsən ki. Fusakonun evə qayıtmaq istəmədiyinə, onun bədbəxtliyinə biz günahkarıq. Bayaقدan ürəyim sıxılır, doğrudanmı, valideynlə uşaq arasında belə münasibət mümkündür?

Sinqo üz-gözünü turşutdu və çənəsini qabağa verib, qalstukunu açmağa başladı.

– Yaxşı, sonra danışarıq. Mənim kimonom hanı?

Kikuko Sinqonun ev paltarlarını gətirdi. Onun kostyumunu götürüb, dinməzcə otaqdan çıxdı.

Bayaقدan Yasuko başını aşağı salıb dinməzcə dayanmışdı, ancaq Kikuko çıxan kimi mızıldadı:

– Ola bilər, Kikuko da evdən getsin.

– Doğrudanmı, valideynlər öz övladlarının ailə həyatına görə bu dərəcədə cavabdehirlər?

– Qadının nə çəkdiyini sən bilməzsən... Qadının çəkdiyi əzabı kişi çəkmir.

– Deməli, sənə, qadın başqasının halını asanca anlaya bilər?

– Bu gün Süiti yenə vaxtında gəlməyib. Niyə o səninlə birlikdə qayıda bilmir? Həmişə onsuz gəlirsən. Kikuko da təkcə sənənin kostyumunu tutur.

Sinqo dinmədi.

– Fusako barəsində Süitiylə məsləhətləşmək istəmirsən? – Yasuko dedi.

– Yəqin, Süitini kəndə göndərmək lazımdır. Qoy onu bura gətirsin.

– Süitinin getməyindən Fusakonun xoşu gəlməyə bilər. Axı Süiti həmişə onu məsxərəyə qoyur.

– İndi bu haqda düşünməyin yeri deyil. Şənbə günü onu yollayırıq.

– Bütün kənddə bizi biabır elədi. Özümüz bir dəfə də olsun, ora getməmişik, guya, nə kənd var, nə qohum-əqrəba, Fusako isə, ürək qızdırmağa bir adam olmasa da, kəndə gedib.

– Orada kimə lazımdır?

– Bizim boş evdə yaşamağa olacaq. Xalası çətin ki, onu yanında saxlaya bilsin.

Yasukonun xalası səksəni haqlamışdı. İndi ailənin böyüyü olan xalası oğlu ilə də Fusako əlaqə saxlamırdı. Yasukonun kənddə nə qədər qohumu olduğu da Sinqonun yanında deyildi.

Fusakonun kəndə gedib, Yasukonun yuxuda uçmuş gördüyü evdə yaşaması Sinqonun heç ürəyindən deyildi.

3

Şənbə günü səhər Süiti evdən çıxıb, Sinqo ilə birlikdə firmaya gəldi. Qatarın yola düşməyinə hələ qalırdı.

Süiti atasının kabinetinə girdi.

– Çətiri sənə verirəm, – atasının katibəsi Xidekoya dedi.

Xideko başını azca yana əyib gözünü qıydı.

– Ezamiyyətə gedirsiniz?

– Hə.

Süiti çamadanı yerə qoyub, Sinqoyla üzbəüz stulda oturdu.

Xideko gözünü Süitidən çəkmirdi.

– Özünü soyuqdan gözlə, deyəsən, havalər soyuyacaq.

– Yaxşı. – Süiti Xidekoya baxa-baxa Sinqoya müraciət elədi: – Bu gün onunla rəqsə gedəcəyəm söz vermişəm.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Elə?

– Onunla sən get, ata.

Xideko pörtüdü.

Sinqo dalğın halda susurdu.

Süiti getmək üçün ayağa duranda Xideko çamadanı götürdü ki, onu yola salsın.

– Lazım deyil.

Süiti çamadanı ondan alıb, qapının arxasında gözdən itdi.

Onu atıblarmış kimi, Xideko qapının ağzında dayanıb pərt halda əlini yellədi, sonra kefsiz vəziyyətdə yerinə qayıtdı.

Doğrudan pərt olmuşdu, yoxsa özünü elə göstərirdi? Sinqo bunun dərininə getmək istəmədi, ancaq Xidekonun özünü belə yüngül aparmağı onu da ürəkləndirdi.

– Sənə söz verib, ancaq... Heyif.

– Bizim dövrdə söz vermək boş şeydir.

– Mən onun müavini vəzifəsini öz üzərimə götürə bilərəm.

– Hm.

– Nədir, yaramıram?

– Niyə ki.

Xideko təəccüblə ona zilləndi.

– Süitinin gəzdirdiyi qadın da rəqsə gələcək?

– Yox.

Süitinin məşuqəsi haqqında Xidekodan öyrəndiyi onun vur-tut xırıltılı hissiyyatlı səsinin olması idi. İstəməirdi buna bənzər daha nələrsə eşitsin.

Hətta onun katibəsi də bu qadınla görüşüb, Süitinin ailəsi isə onu tanımır – həyat belədir, ancaq Sinqo bunu qəbul eləyə bilmirdi.

Xüsusilə də indi, qarşısında Xideko olduğu vaxt bununla heç barışa bilmirdi.

Belə baxanda Xideko nərmə-nazikdi, zərifdi, ancaq Sinqonun qarşısında alınmaz qala kimi durub, elə bil, həyatını pərdə arxasında gizlədib. Onun nə düşündüyünü haradan biləsən?

– O, səni rəqsə aparanda həmin qadınla görüşmüşsən?
– Sinqo elə soruşdu ki, guya, bu, onu elə də maraqlandırmır.

– Hə.

– Tez-tez?

– Yox, yox.

– Süiti sizi tanış eləyib?

– Yox, tanış eləyib deyəndə...

– Heç nə başa düşmürəm. Səni ona görə özüylə apar-
mışdı ki, həmin qadınla görüşəsən? Niyə? Onda qısqanclıq
oyatmaq üçün?

– Mənim onlara mane olmaq fikrim yoxdur, – Xideko
başını yırğaladı.

Sinqo başa düşdü ki, Xideko, həqiqətən, Süitiyə dost
kimi yanaşır, ancaq hər halda, bir azca qısqanır.

– Mane olsan yaxşıydı.

– Siz bunu istəyirsiniz? – Xideko başını aşağı salıb
güldü. – O da tək gəlmir.

– Nə? Həmin qadın kişiylə gəlir?

– Niyə axı kişiylə? Başqa qadınla.

– Belə de! Onda narahat olmağa dəyməz.

– Məsələ belədir ki, – Xideko mənalı-mənalı Sinqoya
baxdı, – onlar bir yerdə yaşayırlar.

– Bir yerdə yaşayırlar? İki qadın birlikdə otaq kirayə
eləyiblər?

– Yox. Balaca bir ev kirayələyiblər.

– Sən nə danışırsan? Sən onlara getmişsən?

– Hə, – Xideko tutuldu.

Sinqo yenə təəccübləndi və tələsik soruşdu:

– O ev haradadır?

Xideko qızardı.

– Heç bilmirəm necə hərəkət eləyim, – o pıçıldadı.

Sinqo dinmədi.

– Xonqoda, universitetin yaxınlığındadır.

– Hə-ə.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Xideko ondan canını qurtarmaq üçün sözünə davam elədi:

– Dar küçədir, həmişə ala qararıqlıq olur, ancaq ev qəşəngdir. İkinci qadın, doğrudan, gözəldir, mənim ondan daha çox xoşum gəlir.

– Süütünin görüşdüyü qadının rəfiqəsi?

– Hə. Elə məlahətlidir ki.

– Qəribədir. Bəs bu iki qadın nə ilə məşğuldurlar? İkisi də təkdi?

– Hə. Ancaq dəqiq bilmirəm.

– İki qadın bir yerdə yaşayır... Qəribədir.

Xideko başını tərətədi.

– Ömrümdə belə məlahətli qadın görməmişəm. Hər gün onunla görüşməyə hazırım, – azca şıltaqlıqla dedi. Xideko elə danışırdı ki, sanki, həmin qadının məlahətli olması onun açıq danışmasına imkan verirdi.

Sinqo təəccüb içində idi.

Bir ara ona elə gəldi ki, Süütünin məşuqəsini gözdən salmaq üçün Xideko bu qadını tərifləyir, ancaq əsl niyyətini anlama bilmirdi.

Xideko pəncərəyə sarı baxdı.

– Deyəsən, gün çıxır.

– Hə, oxşayır. Pəncərəni aç.

– Süiti-san çətiri qoyub gedəndə fikirləşdim ki, onsuz necə keçinəcək? Ezamiyyətə getdiyi vaxt havanın açılması yaxşı oldu.

Xideko Süütünin firmanın işinə görə ezamiyyətə getdiyini düşünürdü.

O, pəncərə taxtasını qaldıraraq, əlini çəkmədən duruxdu. Donunun ətəyinin bir tərəfi qalxmışdı. Deyəsən, fikrə getmişdi. Sonra başını aşağı salıb, pəncərədən çəkildi.

Xidmətçi içəri girib bir neçə məktub gətirdi.

Xideko məktubları ondan alıb, Sinqonun stolunun üstünə qoydu.

– Yenə yas. Bezdim. Görəsən, bu dəfə kimdir? Toriyama? – Sinqo poçta baxa-baxa mızıldadı. – Bu gün saat ikidə. Axır ki, arvadı arzusuna çatdı.

Xideko Sinqonun öz-özünə danışmasına öyrəşdiyindən, yalnız altdan-altdan ona göz qoyurdu.

Sinqo ağzını açıb, laqeyd görkəmdə oturmuşdu.

– Bu gün rəqsə gedə bilməyəcəyəm. Dəfn mərasimidir, – o dedi. – Arvadının klimaksı başlayanda bu adama gün verib, işıq vermədi. Hətta yeməyini də kəsdi. Doğrudan da, yeməyini kəsdi. Təkcə səhər-səhər nəşə yeyə bilirdi, ancaq bu yemək də onun üçün deyildi. Arvadının uşaqlar üçün hazırladığı yeməkdən yeyirdi. Arvadın qorxusundan axşamlar evə gec qayıdırdı. Şəhərdə gəzirdi, kinoya gedirdi, hətta kabarelərdə olurdu, evə arvadı, uşaqları yatanda qayıdırdı. Uşaqlar da öz analarına kömək eləyirdilər, çəkinmədən atalarını ələ salırdılar.

– Bunlar axı nə səbəbdən baş verib?

– Heç bir səbəb yoxdur. Hamısının günahı klimaksdadır. Klimaks dəhşətli şeydir.

Xideko, deyəsən, Sinqonun onu doladığını fikirləşdi.

– Bəlkə, əri günahkardı?

– Bir vaxtlar nümunəvi məmur idi. Sonra şəxsi firmaya keçdi. Dəfn mərasimini, hər halda, məbəddə layiqincə keçirəcəklər. Məmur olanda da özünü sadə aparırdı.

– Ailəsini də, yəqin, yaxşı dolandırırmış?

– Təbii.

– Heç nə anlamıram.

– Hə. Sənin kimilər başa düşməz. Ancaq əlli-altmış yaşlarında nə qədər desən, hörmətli adam var ki, arvadlarının qorxusundan çalışırlar evdə az olsunlar, gecədən keçənə kimi küçələrdə veyllənirlər.

Sinqo çalışdı Toriyamanın sifətini yadına salsın, amma bundan bir şey çıxmadı. Axı on il oldadı görüşmürdülər.

“Maraqlıdır, görəsən, Toriyama öz evində ölüb?”

4

Sinqo dəfn mərasiminə gəlib, ətirli çubuq yandırdı və kurs yoldaşlarından kimisə görmək ümidiylə məbədin darvazası önündə dayandı, ancaq heç kim gözə dəymirdi.

Sinqo yaşda heç kim yox idi.

Görünür, gec gəlmişdi.

Sinqo məbədin içinə boylananda, girişdə dayanan insanların hərəkətə gəldiyini gördü.

Mərhumun ailə üzvləri məbədin baş tərəfində idilər.

“Mərhumun arvadı, yəqin, sağdır”, – Sinqo düşündü və doğrudan da, tabutun yanında arıq bir qadın dayanmışdı – görünür, o idi.

Saçı rənglənmişdi, ancaq deyəsən, çoxdandı bərbərxanada olmamışdı – saçlarının dibi tamam ağarmışdı.

Sinqo bu yaşlı qadına təzim eləyəndə düşündü ki, yəqin, Toriyama çox xəstə yatıb və ona qulluq eləməkdən qadının saçını rəngləməyə macalı olmayıb. Ancaq belini dikəldib, tabutun yanında bir dənə də ətirli çubuq yandıranda öz-özünə pıçıldadı: “Kim bilir?”

Pilləkənləri qalxaraq məbədə daxil olub, mərhumun ailə üzvlərinə təzim eləyəndə, Toriyamanın arvadının onunla pis rəftar elədiyini tamamilə unutmuşdu. Ancaq tabutun yanında hüznə dayananda bunu xatırladı. Sinqo sarsılmışdı.

O, dul qadını görməmək üçün məbəddən çıxdı.

Sinqo heç də Toriyama və onun arvadına görə yox, bu dərəcədə huşsuzluğuna görə sarsılmışdı. Daş döşənmiş cıdırta məbədin darvazasına doğru çox pis ovqatla getdi.

“Hər şey unudulacaq, hər şey məhv olacaq” – Sinqonun başında bu sözlər fırlanırdı.

Toriyama ilə arvadının münasibətlərinin necə olduğunu bilən çox az adam qalıb. Hətta onlar bir müddət də yaşasalar, heç nə dəyişməyəcək – artıq hər şey keçmişdə qalıb.

Təkcə arvadının xatirələrinə inanmalı olacaqlar. Vicdanla, qərəzsiz geri baxa biləsi heç kim qalmayacaq.

Sinqonun kurs yoldaşları bir yerə yığışanda və söhbət Toriyamadan düşəndə heç kim onun barəsində ciddi danışmırdı. Hamı ancaq gülürdü. Danışan bircə şeyə çalışırdı – Toriyamanı lap gülməli təsvir eləsin.

Həmişə yığışanlardan ikisi Toriyamadan əvvəl ölmüşdü. Sinqonun birdən ağılına gəldi ki, nə Toriyama, nə arvadı, sadəcə, başa düşmərdülər, niyə o, ərini ələ salır və niyə Toriyama buna imkan verir.

Toriyama heç nə başa düşmədən də qəbrə getdi. Sağ qalan arvadı üçün isə bütün bunlar keçmiş döndü, artıq Toriyamanın olmadığı keçmişə. Onun arvadı da heç nə anlamadan öləcək.

Kurs yoldaşlarının yığışdığı evdə beş-altı dənə qədim No maskası var idi. Bir dəfə Toriyama oraya gələndə ev sahibi həmin maskaları ona göstərib. Toriyama maskalara baxa-baxa bir xeyli oturub, heç cür getmək istəmirmiş. Bu adamın dediyinə görə, Toriyama əvvəllər görmədiyi bu maskalarla belə çox maraqlandığından yox, sadəcə, arvadı yatana qədər ona vaxt keçirmək lazım olduğu üçün evə getməyə tələsmirmiş.

“Maraqlıdır, Sinqo düşündü, – əllini adlamış ailə başçısı hər gün gecədən keçənə qədər şəhərdə dolaşanda nələr fikirləşirmiş?”

Toriyamanın tabutun üstündən asılan fotosəkli Yeni ildə, ya başqa bir bayram günündə çəkilməmişdi – şəkildə yumru sifətindən dinclik yağan adam təmtəraqlı geyimdə təsvir olunmuşdu. Fotoqrafın retuşu onun çöhrəsində qəmdən əsər-əlamət qoymamışdı.

Sifətindən dinclik yağan qəşəng Toriyama elə cavandı ki, tabutun yanındakı arvadın heç tayı deyildi. Hətta elə görünürdü ki, Toriyama ömrü boyu ona zülm elədiyi üçün arvadı belə qocalıb.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Toriyamanın arvadı boydan balacaydı, ona görə Sinqo onun saçının dibinin başının ortasında da ağ olduğunu gördü. Çiyinləri düşükdü və hiss olunurdu ki, çox arıqdır.

Oğlu və qızı analarının yanında dayanmışdılar, ancaq Sinqo onları yaxşı görmürdü.

– Evdə nə var, nə yox?

Sinqo məbədin darvazası ağzında dayanıb hazırlamışdı ki, əgər köhnə dostlarından kimisə görsə, ondan bunu soruşsun.

Əgər bunu ondan soruşsaydılar, deyəcəkdi:

– Hələ hər şey qaydasındadır, ancaq heyif ki, qızımın, oğlumun ailəsində vəziyyət elə də yaxşı deyil.

Bunu əgər kiminləsə dərdini bölüşmək istəsə, deyəcəkdi.

Ancaq bu olmayacaqdı, heç bir qüvvə köhnə dostları ürəklərini açmağa məcbur eləyə bilməzdi. Başqasının işinə qarışmağa öyrəşməmişdilər. Danışa-danışa tramvay dayanacağına qədər gedib ayrılacaqdılar.

Ancaq belə bir söhbət Sinqoya çox xoş olardı:

– Budur, Toriyama da öldü, indi şəklinə baxanda deməzsən ki, arvadı ona zülm eləyirmiş, doğrudur?

– Toriyamanın oğlu, qızı öz həyatlarını gözəl qurublar, çox güman, bu, arvadının xidmətidir, sən razısan?

– Bizim dövrdə övladın ailə həyatı üçün ən əvvəl valideynlər cavabdehirlər.

Sinqo bu sözləri öz köhnə dostlarına deməyə hazırlamışdı. Bu sözlər elə hey başında fırlanırdı, haradan ağlına gəlmişdi – bilmirdi.

Məbədin darvazasının damında bir topa sərçə cikkil-dəşirdi.

Onlar irəli çıxmış karnizin üstünə tökülüşürdülər, sonra uçub damın əyri ucuna qonurdular, sonra yenə karnizə tökülüşürdülər.

Sinqo məbəddən firmaya qayıdanda onu iki müştəri gözləyirdi.

Xidekodan stolun arxasındakı şkafdan viski gətirməsini xahiş eləyib, ondan bir az çayına tökdü. Viski yaddaşına kömək eləyirdi.

Müştəriləri qəbul eləyəndə, nədənsə, dünən səhər evlərinin yanında gördüyü sərçələri xatırladı.

Onlar pampas otunun içində dənələnirdilər. Maraqlıdır, nəse dənəyirlər, ya həşərat yeyirlər? – Sinqo fikirləşdi və birdən gördü ki, sərçələrin içində tənək quşları da var.

Sərçələrin arasında tənək quşlarını da görəndə Sinqo daha diqqətlə baxmağa başladı.

Bir neçə quş sünböldən-sünbülə qonub, öz ağırlıqları ilə onları yerə qədər əyirdilər. Tənək quşu vur-tut üç dənəydi. Onlar qəşəngdilər. Tənək quşları sərçələr kimi vurnuxmurdular.

Cilalı qanadlar, parıltılı sinə – tənək quşları çox qəşəngdilər. Sərçələr onların yanında toza-torpağa bulaşmış kimi görünürdülər.

Sinqonun tənək quşları xoşuna gəlirdi – onların oxumağı sərçələrin cikkiltisindən fərqliydi, ədaları da bir başqa cür idi.

Tənək quşları ilə sərçələrin arasında dava düşüb-düşməyəcəyini görmək üçün Sinqo bir müddət onlardan gözünü çəkmədi.

Sərçələr sözləşibləmiş kimi hamısı bir yerdə pırıldayıb qalxırdı, tənək quşları da ayrıca dəstəyidilər, özlərini sərbəst hiss eləyirdilər, amma bir yerə toplaşanda da davaya oxşar heç nə baş vermirdi.

Sinqo onlara valeh olmuşdu. Səhər yuyunanda gördüyü bu mənzərəni, yaqın, məbədin darvazasının üstündə gördüyü sərçələr ona xatırlatmışdı.

Müştəriləri ötürəndən sonra Sinqo qapını onların arxasınca örtüb Xidekoya sarı döndü.

– Mənə Süütünin görüşdüyü qadının evini göstərsənmi?

Sinqo bu haqda ondan xahiş eləməyi hələ müştərilərlə danışıqda fikirləşmişdi, ancaq Xideko üçün onun xahişi gözlənilməz oldu.

Onun rəngi qaçdı, bütün görkəmiylə etirazını bürüzə versə də, dərhal razılaşdı. Boğuq səslə çəkinə-çəkinə dedi:

– Orada nə eləmək istəyirsiniz?

– Səni pis vəziyyətdə qoymaram.

– Onunla görüşmək istəyirsiniz?

Sinqo həmin qadınla bu gün görüşüb-görüşməyəcəyini hələ düşünməmişdi.

– Məgər Süiti qayıdandan sonra onunla birlikdə gedə bilməzsəniz? – Xideko bir az sakitləşmişdi.

Sinqo onun süni bir təbəssümlə gülümsədiyini sezdi.

Xideko maşında da hələ dilxor idi.

Xidekonu alçaltmağı Sinqoya da ağır gəlirdi. Bu xahişlə təkcə Xidekonu yox, elə özünü də, oğlu Süitini də alçaldırdı.

Sinqo Süütünin olmadığı vaxt bu məsələyə əncam çəkəcəyinə ümid eləyirdi. Ancaq hiss eləyirdi ki, ümidi boşa çıxacaq.

– Siz əgər danışmaq istəyirsinizsə, mənə, onunla bir yerdə qalan qadınla danışsanız, yaxı olar, – Xideko dedi.

– Sənin xoşuna gələn qadınla?

– Hə. Qoyun mən onu firmaya dəvət eləyim, orada da danışın.

– Nə deyim, olsun, – Sinqo tərəddüdlə dedi.

– Bir dəfə Süiti içib bərk kefləndi, başladı hay-küy salmağa. Həmin qadının üstünə qışqırdı ki, oxusun, o da məlahətli səslə oxuyanda Kinuko ağladı. Əgər Kinuko həmin qadının oxumağından ağlayırsa, demək, onun sözünü eşidir.

Xidekonun qəribə danışıq tərzi var. Bu Kinuko kimdir? Yəqin, Süütünin məşuqəsidir.

Süitinin içəndə özünü belə aparmağı Sinqonun ağına da gəlmirdi.

Universitetin yanında maşından düşüb, dar küçəyə buruldular.

– Əgər Süiti bundan xəbər tutsa, firmadan getsəm yaxşıdır, o heç vaxt bunu mənə bağışlamaz, – Xideko astadan dedi.

Sinqo özünü pis hiss elədi.

Xideko dayandı.

– O daş hasarın yanından dönmək lazımdır, oradan dördüncü evdir, üstündə “İkeda” yazılmış lövhə var. Mən getməyəcəyəm, onlar məni tanıyır.

– Bu günlük bəsdir, onsuz da, sənə xeyli əziyyət verdim.

– Axı niyə? Demək olar, çatmışıq... Ailəyə əmin-amanlıq gətirsəniz məgər pis olar?

Xideko onu dilə tutsa da, hiss olunurdu ki, bütün bu əhvalat onun üçün xoşagəlməzdir.

Sinqo beton hasara alınmış – Xideko daş hasar demişdi – həyatində iri ağcaqayın bitmiş evi keçdi, dördüncü ev İke-
daya məxsus heç nə ilə seçilməyən köhnə, balaca evdi. Evin şimala baxan girişi qaranlıqdı, ikinci mərtəbədəki şüşəbəndə açılan şüşə qapı bağlıydı, evdən səs-səmir eşidilmirdi.

Sinqo evin yanından ötdü. Heç nə onun nəzərini cəlb eləmədi.

Evin yanından ötəndə Sinqo kədərləndi. Bu ev onun oğlunun həyatında nələrə gizlədir? Ancaq Sinqo ora girməyə özünü haqlı saymırdı.

O, geriyyə başqa yolla qayıtdı.

Xideko əvvəlki yerində yox idi. Maşından düşdükləri geniş küçədə də görünmürdü.

Evə gələndə Kikukonun gözünə baxmamağa çalışaraq dedi:

– Süiti bircə dəqiqəliyə firmaya dəyib, o saat da yola düşdü. Yaxşı ki, hava açılib.

Özünü əzgin hiss elədiyindən, yerinə tez girdi.

– Süiti neçə günlüyə məzuniyyət götürüb? – Yasuko yemək otağından soruşdu.

– Bilirsən, mən ondan soruşmadım. Ancaq onun bütün işi Fusakonu bura gətirməkdir, yəqin, iki-üç gün çəkər, – Sinqo yerinin içindən cavab verdi.

– Bu gün Kikuko mənim köməyimlə pambıq adyala üz çəkib.

“Fusako iki uşaqla gəlir, Kikukonun üstünə nə qədər iş-güc töküləcək”, – Sinqo fikirləşdi.

Əgər Süitini özlərindən ayırsalar, necə olar? – Sinqo düşündü, dərhal da Süitinin məşuqəsinin Xonqoda gördüyü evi gözünün qabağına gəldi.

Sinqo Xidekonun onun xahişinə necə müqavimət göstərdiyini xatırladı. Onunla bir yerdə işləyir, ancaq belə hiddətləndiyini ilk dəfə görürdü.

Ola bilsin, Kikukonun hiddətləndiyini heç vaxt görməyəcək. Bir dəfə Yasuko ona demişdi ki, Kikuko atanı kədərləndirməmək üçün çalışır qısqanmasın.

Yasukonun xorultusuna oyanan Sinqo onun burnunu sıxdı. Yasuko heç yatmayıbmış kimi gümrəh səslə dedi:

– Necə fikirləşirsən, Fusako yenə həmin furosikiylə gələcək?

– Yəqin.

Onlar susdular.

YUXUDA ADA

1

Azıb gəlmiş it zirzəmidə küçükləmişdi. Yalnız kənar adam “küçükləyib” deyərdi, ancaq elə Sinqonun ailəsi üçün də it yad idi. Zirzəmidə küçükləmişdi və evdəkilərin heç biri bunun nə zaman baş verdiyini bilmirdi.

– Ana, Teru nə dünən, nə bu gün gəlib, bəlkə, haradasa balalayıb? – yeddi gün əvvəl Kikuko mətbəxdə soruşdu.

– Nə deyim, ola bilsin, – Yasuko laqeydcəsinə cavab verdi.

Sinqo ayaqlarını kürədə qızdırı-qızdırı özünə yaşıl çay dəmləyirdi. Bu payız səhərlər yaşıl çay içməyə vərdiş eləmişdi və onu özü dəmləyirdi.

Kikuko səhər yeməyi hazırlaya-hazırlaya Terudan danışdı, bununla da söhbət kəsildi.

Kikuko dizi üstə oturub, soya paxlasından hazırlanmış bir kasa şorbanı Sinqonun qarşısına qoyanda, Sinqo ona çay süzdü.

– Bəlkə, bir fincan içəsən?

– Yaxşı olar...

Hələ belə şey olmamışdı və Kikuko yerini rahatladı.

Sinqo ona göz gəzdirdi.

– Obində¹ də, kimononda da xrizantemlər var. Xrizantemin mövsümü artıq keçib. Fusakonun ucbatından bu il sənin ad gününü də unutduq.

– Heç də yox, mənim obimdə dörd nəcib bitkinin hamısı var. Onu bütün il boyu geyinmək olar.

– “Dörd nəcib bitki” nə deməkdir?

– Səhləb, bambuq, gavalı, xrizantem, – Kikuko ucdan dedi. – Əlbəttə, nəyinsə üstündə onları görmüsünüz, ata, bilməmiş olmazsınız. Şəkillərdə də olur, kimonoların üstündə də.

– Sadə rəsmlərdir.

Kikuko fincanı süfrəyə qoyub dedi:

– Ətirli çaydır.

– Bu yaşıl çayı yasına getdiyim mərhumun – adı nəydi onun – ailəsi mənə göndərib. İndi yenə başlamışam yaşıl çay içməyə. Əvvəllər həmişə içirdim. Bizim evdə, ümumiyyətlə, başqa çay içilməzdi.

---

¹ *Obi* – kəmə əvəzi kimononun belinə bağlanan enli parça

Süiti həmin gün firmaya Sinqodan tez getmişdi.

Dəhlizdə çəkmələrini geyinə-geyinə Sinqo çalışdı ailəsi yaşıl çay göndərən mərhum dostunun adını yadına salsın. Əlbəttə, Kikukodan soruşa bilərdi, ancaq dinmədi. Bu dostu mədən sularının mehmanxanasında qəfildən ölmüşdü, oraya cavan bir qadınla getmişdi.

– Çoxdandır Teru görünmür, – Sinqo dedi.

– Hə, nə dünən, nə də bu gün görünməyib, – Kikuko cavab verdi.

Sinqonun evdən çıxmağa hazırlaşdığını görəndə, adətən, Teru artırmaya yaxınlaşıb, onu darvazaya qədər ötürürdü.

Sinqo bu yaxınlarda Kikukonun artırmada Terunun qarnını sıgalladığını xatırladı.

– Qarnı yaman şişib, adamın ürəyini bulandırır, – Kikuko küçükləri əliylə müəyyən eləməyə çalışaraq, üz-gözünü turşudub dedi. – Görəsən, neçə dənədir?

Teru qəribə tərzdə ağarmış gözlərini Kikukoya dikdi, sonra yanı üstə çönüb, qarnını qabağa tutdu.

Terunun qarnı Kikukonun dediyi qədər də şişməmişdi ki, ürək bulandırardı. Qasığının dərisi, elə bil, nazilib qızarmışdı, məmələrinə toz-torpaq yapışmışdı.

– Məməsi on dənədir?

Bunu Kikukodan eşidib, Sinqo da uzaqdan itin məmələrini saymağa başladı. Ən üstdəkilər balacaydılar – elə bil, soluxmuşdular.

Terunun yiyəsi vardı, hətta itin boynuna nömrəli xalta keçirmişdilər, ancaq görünür, yiyəsi pis yedizdirdiyindən evdən qaçmışdı. Əvvəllər Teru qonşuların mətbəxinin böyürbaşında hərlənirdi. Kikuko səhər və axşam yeməyinin artığına onun üçün saxladığı dadlı tikələri də əlavə eləməyə başlayandan, it günün çox hissəsini Sinqonun evinin yanında olurdu. Gecələr bağdan Terunun hürüşü eşidilirdi, düşünmək olardı ki, ümumiyyətlə, onlara alışıb. Ancaq hətta Kikuko da onu öz həyətlərinin iti saymırdı.

İntəhası, həmişə yiyəsinin evində küçükləyirdi.

Ona görə də Teru bir neçə gün gözə görünməyəndə, Kikuko fikirləşdi ki, yəqin, yiyəsinin evində balalayıb.

Balalamaq üçün yenə yiyəsinin evinə qayıtması hətta Sinqoya toxunurdu.

Ancaq bu dəfə Teru Sinqonun evinin zirzəmisində küçükləmişdi. On gün heç kim bundan xəbər tutmadı.

Bir dəfə Sinqo Süitiylə birlikdə firmadan qayıdanda Kikuko dedi:

– Ata, Teru balalayıb.

– Sən nə danışırsan? Harada?

– Zirzəmidə, qulluqçuların otağının altında.

– Hm.

Qulluqçu gedəndən sonra onun balaca otağını anbar eləyib, əllərinə keçəni ora yığırdılar.

– Teru, demə, zirzəmiyə giribmiş, mən ora baxmışam, deyəsən, orada küçüklər var.

– Bəs neçə dənədir?

– Qaranlıq olduğundan əməlli-başlı baxa bilmədim. Lap küncə giriblər.

– Hə, aydındır. Deməli, bizim evdə balalayıb?

– Anam hələ neçə gün əvvəl mənə demişdi ki, Teru bütün günü damın böyründə fırlanır, özünü qərribə aparır, pəncəsiylə torpağı eşir. Özünə yer axtarırmış. Dama ot döşəsəydik, yəqin, elə orada da balalayarmış.

– Küçüklər böyüyəndə onları neyləyəcəyik? – Süiti dedi.

Terunun onun evində balaladığına Sinqo da sevinirdi, ancaq azıb gəlmiş itin küçüklərini atmalı olacaqları fikri onu ağrıdırdı.

– Doğrudanmı, Teru bizim evdə balalayıb? – Yasuko dedi.

– Məsələ də elə bundadır.

– Deyirsən, qulluqçunun otağının altında balalayıb, axı bu, yeganə otaqdır ki, orada heç kim yaşamır, deməli, bu yeri Terunun özü seçib.

Yasuko hələ də kürənin yanında oturaraq altdan-altndan Sinqoya baxırdı.

Sinqo da kürənin yanında oturdu, çaydan bir qurtum alıb Süitiyə dedi:

– Yadındadır, Tanidzaki qulluqçu tutmaqda bizə kömək eləyəcəyini demişdi, sən onunla daha danışmamısan?

Sinqo özünə yenə çay süzmək istəyəndə Süiti onu saxladı:

– Külqabıdır, ata.

Fikri dağınıq olduğundan, Sinqo çayı külqabına töküdü.

2

– Bir dəfə də Fudziyə qalxmadan beləcə qocaldıq, – kabinetində otura-otura Sinqo mızıldadı.

Qəfil ağına gələn bu fikirdə nəşə sehrli mənə duyduğundan onu bir də təkrarladı.

Ola bilsin, ötən gecə Matsusima adasını yuxuda gördüyü üçün bu sözlər ağına gəlmişdi.

Sinqo ömründə Matsusima adasında olmasa da, onu yuxuda görmüşdü. Səhər buna təəccübləndi.

İndiyə qədər Yaponiyanın görməli yerlərinin heç birində olmayıb – nə Matsusimada, nə Ama-no xasidatedə – Sinqo fikirləşdi. Bircə dəfə, o da mövsüm vaxtı yox, qışda Kūsüdən ezamiyyətdən qayıdanda yolüstü Amokodakı Miyadzima adasında olmuşdu.

Səhər yuxunu adda-budda xatırlayırdı, ancaq adadakı şamağacılarının, dənizin rəngi yaxşı yadındaydı. Bunun Matsusima adası – şamlar adası olduğunu dəqiq xatırlayırdı.

Şamların altındakı çəmənlikdə Sinqo qızı qucaqlamışdı. Kiminsə görəcəyindən qorxub gizlənmişdilər. Yəqin, ikilikdə dəstədən ayrılmışdılar. Qız çox gənc idi. Lap yeniyetmə idi. Özünün neçə yaş olduğunu bilmirdi. Qızla şamların arasında qaçmağından belə çıxırdı ki, o da gəncdir. Hər halda, qızı qucaqlayanda, yəqin, yaş fərqi hiss eləməirdi.

Özünü də gənc kimi aparırdı. Ancaq ona elə gəlmirdi ki, gəncliyinə qayıdıb və bütün bunlar çoxdan olub. İndiki kimi altmış iki yaşında qaldığı halda, özünü iyirmi yaşlı gənc təsəvvür eləyirdi. Yuxunun qəribəliyi elə bunda idi.

Dəstə motorlu qayıqla dənizin içərilərinə doğru üzürdü. Qayıqda bir qadın ayaq üstə qalxıb, onlara yaylıq yellətdi. Hətta oyanandan sonra da göy dənizin fonunda yellənən ağ yaylığı aydınca xatırlayırdı. Sinqo ilə qızı kiçik adada tək qoymuşdular, ancaq bu, onları heç narahat eləməirdi. Sinqo bircə şey haqqında düşünürdü: o, dənizdəki qayığı görür, ancaq qayıqdan onun qızla gizləndiyi sığınacaq görünmür.

Sinqo elə ağ yaylığı görəndə oyanmışdı.

Səhər yerindən duranda yuxudakı qızın kim olduğunu Sinqo artıq bilmirdi. Qızın sifəti də, hətta ümumi cizgiləri də yoxa çıxmışdı. Ona toxunduğundan da heç bir duyğu qalmamışdı. Bircə mənzərənin rəngləri yaxşı yadıındaydı. Ancaq niyə bunlar Matsusimada baş verirdi, niyə yuxuda Matsusimamı görmüşdü – bunu başa düşə bilmirdi.

Sinqo heç vaxt Matsusimada olmamışdı, heç vaxt qayıqla kimsəsiz adaya üzməmişdi.

Sinqo istəyirdi evdəkilərlə danışsın ki, görsün, əsəb pozğunluğuna görəmi rəngli yuxular görüb, ancaq ürək eləməirdi. Yuxuda qız qucaqladığı üçün özünü naqolay hiss eləyirdi. Yuxuda özünü, bugünkü adamı cavan görməyindəsə qeyri-adi nə vardı ki?

Zamanın yuxudakı müəmmalı dolaşılıqlığı hətta Sinqonu əyləndirirdi.

Əgər birdən o qızın kim olduğunu bilsə, yuxunun bütün müəmması bir anın içində dağılıb gedər, Sinqo kabinetində siqaret çəkə-çəkə düşündüyü vaxt qapı yavaşca döyülüb açıldı.

– Sabahın xeyir, – Sudzumoto içəri girdi. – Dedim, bir dəyim, görüm gəlmisənmi.

Sudzumoto şlyapasını çıxartdı. Xideko yerindən sıçradı ki, onun paltosunu tutsun, ancaq Sudzumoto əynini soyun-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

madan oturdu. Sinqo heyrətlə onun keçəl başına baxdı. Qulaqlarının yanına qocalığa xas olan qəhvəyi ləkələr düşmüşdü, özünün də görkəmi nəşə səliqəsiz idi.

– Xeyirdirmi səhər tezdən yanıma gəlmisən?

Özünü gülümsəməkdən saxlayıb, Sinqo öz əllərinə baxdı. Onun da əllərinin üstü, biləyi yavaş-yavaş qəhvəyi ləkələrlə örtülürdü.

– Midzuta yadındadır, qadının qucağında ölən...

– Hə, hə, Midzuta, – Sinqonun yadına düşdü. – Tamamilə doğrudur, məhz mərhum Midzutanın ailəsi mənə yaşıl çay hədiyyə göndərib. Yenə səhər-səhər yaşıl çay içməyə vərdis eləmişəm. Əla çay hədiyyə göndəriblər.

– Yaşıl çay yaxşıdır. Ancaq cavan qadının ağuşunda ölməkdən gözəl nə ola bilər? Belə ölümlər barədə eşitmişdim, di gəl, heç vaxt fikirləşməzdim ki, bizim Midzutanın başına gələ bilər.

– Hm.

– Hətta paxıllığım tutur.

– Sən də gombulsan, həm də keçəl, belə ki, hələ şansın var.

– İntəhası, mənim elə yüksək təzyiqim yoxdur. Midzuta isə həmişə iflicdən qorxurdu, heç vaxt tək qalmırdı, xüsusilə də evdən harasa gedəndə.

Midzuta mədən sularındakı mehmanxanada qəfildən keçinmişdi. Dəfndə dostları pıçıladaşdırdılar ki, Sudzumoto demiş, o, cavan bir qadının ağuşunda ölüb. “Midzuta mədən sularına qadınla getdiyindən, güman eləyirlər ki, məhz buna görə ölüb”, – Sinqo sonra fikirləşmişdi və bu söhbətin inandırıcı olmadığını qət eləmişdi. Ancaq həmin qadının dəfnə gəlib-gəlməyəcəyi, hər halda, onun üçün maraqlıydı. Bəziləri qadının dünyanın ən iyrenc məxluqu olduğunu deyir, bəziləri isə, əksinə, iddia eləyir ki, əgər qadın kişini sevirsə, o da sevimli ola bilər.

Bu altmış yaşlı dostlarının nə vaxtsa universitetdə bir yerdə oxuduqlarına görə şit-şit danışmaqlarını Sinqo

qocalıq düşkünlüyünün bir təzahürü sayırdı. İndi də bir-birini tələbəklik illərindən yadlarında qalmış ayamaları, ya qısaldılmış adla çağırırdılar. Onlar bir-birini gənclikdən tanıyırdılar; bu, onları yalnız yaxınlaşdırmırdı, həm də qarşılıqlı ədavət doğururdu, axı onların hər biri öz qat kəsmiş xudbinliyinin qınında möhkəmcə gizlənmişdi. Onlar vəfat eləyən Toriyama haqqında elə bu yaxınlarda ağzına nə gəldi danışan Midzutanın özünü indi məsxərəyə qoyurdular.

Sudzumoto dəfndə də həvəslə, qibtəylə qadın ağuşunda ölməkdən danışırdı, ancaq Sudzumotonun da özünə ləzzət eləyən səbəbdən öldüyünü təsəvvür eləyəndə Sinqonun ürəyi bulandı.

– Yox, yaşlı adama belə ölüm yaraşmaz, – dedi.

– Əlbəttə. Axı daha bizim yuxularımıza qadın girmir, – Sudzumoto onunla razılaşdı.

– Sən heç Fudziyə qalxmısan? – Sinqo dedi.

– Fudziyə? Fudzi dağına? – Sudzumotonun sifətindən çəşqınlıq oxundu. – Yox, çıxmamışam. Bu barədə niyə soruşursan?

– Mən də çıxmamışam. Bircə dəfə də Fudziyə qalxmadan qocalıb getdik.

– Nə? Nəyə eyham vurursan?

– Boş-boş danışma, – Sinqo etinasızlıqla dedi.

Qapının yanında oturub sayğacda haqq-hesab çəkən Xideko ehmalca qımışdı.

– Mən get-gedə inanmağa başlayıram ki, Fudziyə qalxmadan, Yaponiyanın üç görməli yerində olmadan öz ömrünü başa vuran adamlar elə də az deyil. Maraqlıdır, görəsən, neçə faiz yaponiyalı Fudziyə çıxıb?

– Məncə, heç bir faiz də olmaz.

Sudzumoto yenə ən sevimli mövzusuna qayıtdı:

– Ancaq Midzuta kimi xoşbəxt adamlar on minlərdən, yox, yüz minlərdən biridir.

– Yaxşı, fərz eləyək ki, onun bəxti gətirib, bəs ailəsi necədir?

– Hə, elə ailəsindən danışacaqdım. Midzutanın arvadı yanıma gəlmişdi, – Sudzumoto işgüzar görkəm aldı. – Xahişə gəlmişdi. – O, stolun üstündəki furosikini açmağa başladı. – Maskalardı, No maskaları. Bunları almağımı xahiş elədi. Gəldim, sənə göstərəm.

– Maskalardan başım çıxmır. Necə ki bilirəm Yaponiyanın üç görməli yeri var, ancaq heç birində olmamışam.

Furosikidə iki maska vardı. Sudzumoto onları futlyarından çıxartdı.

– Buna Dzido maskası deyirlər, buna isə Katsusiki. Hər ikisi uşaq maskasıdır.

– Bunlar uşaqdır?

Sinqo əlini Katsusiki maskasına uzadıb, qulaqlarındakı deşikdən keçirilmiş bağından tutaraq maraqla gözdən keçirməyə başladı.

– Alnında kəkil çəkilib. Maskanın forması qınqonun meyvəsinə oxşayır. Bu hələ həddi-bülüğa çatmamış uşaqdır. Ağzını açıb gülümsəyir.

– Hm.

Sinqo maskaya yaxşı baxmaq üçün onu lap uzağa tutdu.

– Tanidzaki-kun, mənim eynəyimi oradan ver, – Xidekoya dedi.

– Yox, yox, lazım deyil. Belə yaxşıdır. No maskasına, qolunu açıb bir az yuxarı qaldıranda baxmaq yaxşıdır. Biz qocaların uzağı yaxşı görməyi burada həтта yerinə düşür. Üstəlik də, onda maska aşağı baxır, həm də kölgələnir.

– Kiməsə yaman oxşayır. Elə bil, canlıdır.

– Maskanı “kölgələndirmək” və “ışıqlandırmaq” terminləri var; “kölgələndirmək” – yəni qabağa əymək, o saat maska kədərlənir, “ışıqlandırmaq” isə arxaya əyməkdir, onda, elə bil, şənlənir, – Sudzumoto izah elədi, – sağa və sola döndərmək “qəbul etmək”, “rədd etmək” adlanır.

– Ancaq hər halda, kiməsə yaman çox oxşayır, – Sinqo yenə dedi.

– Uşağa, deyəsən, oxşamır, daha çox, cavan oğlana oxşayır.

– Keçmişdə uşaqlar tez yetkinləşirmişlər. Həm də bu, nağıl qəhrəmanının sifətidir. Hətta “No” teatrında da belə maska nadir şeydir. Diqqətlə baxanda oğlandır. Dzido, deyəsən, xeyirxah ruhdur. Onu həmişə əbədi oğlan kimi təsvir ediblər.

Sinqo Dzido maskasını Sudzumotonun öyrətdiyi kimi döndərməyə başladı.

Dzidonun saçı kappaların¹ saçı kimi qabaqdan qısa vurulmuşdu.

– Hə, necə eləyək? Gəl mənə şərik ol, – Sudzumoto dedi.

Sinqo maskanı stolun üstünə qoydu.

– Sənə müraciət eləyib, sən də al.

– Mən almışam. İş orasındadır ki, Midzutanın arvadı beş maska gətirib. Mən iki qadın maskasını götürmüşəm. Dilə tutdum, birini də Umino aldı. Sənə də təklif edirəm.

– Demək, mənə artıq-urtuğu qalıb. Kələkbaz, özünə qadın maskaları götürmüşsən.

– Səncə, qadın maskaları yaxşıdır?

– Əlbəttə, yaxşıdır. Ancaq onlar daha yoxdur.

– Yaxşı, mən onları sənə gətirərəm. Əgər onları alacaqsansa, buyur. Midzutaya bu cür ölüm qismət oldu, arvadının sifətini görəndə yazığımı gəldi ona, boyun qaçıra bilmədim. Ancaq bunlar qadın maskalarından daha məharətlə düzəldilib. Məgər bu əbədi uşaq pisdirdi?

– Midzuta ölüb, hələ ondan əvvəl bu maskaları Midzutanın evində görən Toriyama da ölüb. Yox, bu, mənə pis təsir eləyər.

– Bəlkə, Dzido maskasını götürəsən? Hər halda, əbədi uşaqdır.

– Sən Toriyamanın dəfninə getmişdin?

---

¹ *Kappa* – nağıllarda suda yaşayan əfsanəvi adam

– Yox, məktub yazıb üzrxahlıq elədim ki, gələ bilməyəcəyəm, – Sudzumoto ayağa qalxdı. – Nəsə, onları sənin yanında qoyuram, boş vaxtlarında baxarsan. Əgər xoşuna gəlməsə, başqalarına təklif eləyə bilərsən.

– Xoşuma gəldi, ya gəlmədi, fərqi yoxdur, mən bu maskaları alası deyiləm. Onlar, deyəsən, doğrudan da, gözəldir, ancaq “No” teatrını onlardan məhrum edib, lazımsız şey kimi saxlamaq, onları, sadəcə, məhv eləmək deməkdir. Doğru demirəm?

– Qoy bu, səni narahat eləməsin.

– Qiymətləri neçədir? Yəqin, bahadır? – Sinqo dedi.

– Hə, yadımdan çıxmasın deyə, Midzutanın arvadından xahiş elədim, qiymətlərini yazsın. Bax onlar bu kağızlardadır. Maskalar, təxminən, o qiymətlərədir, ancaq yəqin, bir az keçər.

Sinqo eynəyi taxıb, kağızın bağlandığı lenti əlinə götürdü və gözü önündəki bütün əşyalar aydın göründüyü an Dzidonun üz cizgilərinin, xüsusilə də dodaqlarının necə gözəl olduğunu görüb az qaldı qışqırsın.

Sudzumoto kabinetdən çıxanda Xideko Sinqonun stoluna yaxınlaşdı.

– Gözəldir, hə?

Xideko dinməzcə başını tərpətdi.

– Onu taxmaq istəyirsən?

– Yox, nə danışırsınız, birtəhər görünərəm. Əynimdə kimono olsaydı, başqa məsələ, – Xideko dedi, ancaq Sinqo əlində maska ona yaxınlaşanda Xidekonun özü onu taxıb, lenti boynunun dalında bağladı.

– İndi, zəhmət olmasa, yavaş-yavaş başını döndər.

– Yaxşı.

Xideko yerindən tərpənmədən başını otərəf-butərəfə döndərməyə başladı.

– Gözəldir, gözəldir, – Sinqo qeyri-ixtiyari öz-özünə dedi. Maskanın canlanması üçün bu hərəkətlər kifayət elədi.

Xidekonun əynində gilənar rəngində don vardı, gur saçları maskanın hər iki tərəfindən çıxmışdı – o çox cəlbedici görünürdü.

– Bəsdir?

– Bəsdir.

Sinqo onu No maskaları haqqında soruq kitabçası almağa göndərdi.

3

Hər iki maskada ustaların adı vardı. Sinqo soruq kitabçasından onların, Muromati¹ dövrünün ustaları olmasalar da, kifayət qədər tanınmış sənətkarlar olduğunu öyrəndi. Əlində ilk dəfə No maskası tutan Sinqo onların, hər halda, saxta olmadığına əmin oldu.

– Ay, nə idbardırlar. Nədir bunlar? – Yasuko eynəyini taxıb maskalara baxmağa başladı.

Kikuko qımışdı.

– Ana, siz qəsdən atanın eynəyini taxmısınız?

– Dəxli yoxdur. Qoca eynəyi hamıya yarayar, – Sinqo onun əvəzinə cavab verdi.

– Kimdən almışamsa, yarayıb.

Yasukonun taxdığı eynəyi Sinqo cibindən çıxarıb vermişdi.

– Ər həmişə zirək olur. Üstəlik də, bizim evdə nənə hamıdan böyükdür.

Sinqonun kefi kök idi. Əynini dəyişmədən kürənin böyründə oturub ayaqlarını qızdırmağa başladı.

– Gözün nurdan düşməyinin orası pisdir ki, qarşına qoyduqları yeməyi görmürsən. Xüsusilə də xırda şey olanda heç ayırd eləyə bilmirsən. Gözüm pis görməyə başlayanda nimçədəki düyü xəşilə dönürdü, dənələri seçə bilmirdim. O saat da düyü öz dad-tamını itirdi, – Sinqo diqqətlə No maskalarına baxa-baxa dedi.

---

¹ *Muromati dövrü* – 1338–1573-cü illər

Nəhayət, Kikukonun onun ev kimonosunu önünə qoyub əynini dəyişməsinə gözlədiyini gördü. Süütünin hələ evə qayıtmadığını da sezdi.

Kürənin böyüründəki maskadan gözünü çəkmədən, Sinqo durub paltarını dəyişməyə başladı.

Həm də Kikukonun baxışlarıyla qarşılaşmaqdan qorxduğu üçün belə eləyirdi.

Kikuko yaxına gəlib maskaya baxmaq üçün heç bir cəhd göstərmədən onun paltarlarını yərbəyer edirdi. “Yəqin, Süiti yenə də vaxtında gəlmədiyindən pərişandır”, – Sinqo ağrıyla fikirləşdi.

– Nə əcaibdirlər, elə bil, adam sifətləridir, – Yasuko dedi.

Sinqo kürənin yanına qayıtdı.

– Səncə, hansı yaxşıdır?

– Deyəsən, bu, – Yasuko əlini Katsusikiyə toxundurub fikirləşmədən dedi. – Elə bil, canlıdır.

– Hm. Səncə, bu?

Sinqo onun tələsik qərar çıxardığını düşündü.

– Bunlar eyni dövrə aiddir, ancaq ustalar müxtəlifdir. Toötomi Xideösi¹ dövrünündür. – Sinqo bunu deyib Dzido maskasını ehmalca götürdü.

Katsusiki kişi maskasıydı, qaşları da kişi qaşığıydı, Dzido maskasının isə cinsi bilinmirdi, gözləri geniş açılmışdı, nazik kaman qaşları qız qaşlarına oxşayırdı.

Sinqo maskanın üzərinə əyildi; sanki, hamar qız dərisiydi, onun nurdan düşmüş gözlərində dəri qəfil yumşaldı, insan hərərəti aldı – maska canlıymış kimi gülümsədi.

Ol.. Sinqonun hətta nəfəsi təntidi. Maskaya tərəf lap əyildi, – füsunkar, şən təbəssümlə canlı qadın gülümsəyirdi.

Gözləri və ağızı, həqiqətən, canlıydı. Boş göz yerlərində hətta qara gilələr görünürdü. Al dodaqlarının yumşaqlığı hiss olunurdu. Sinqo nəfəsini içinə çəkib, onun burnuna toxundu – qapqara gilələr süzülürdü, alt dodaq ona sarı

¹ Toötami Xideösi – 1585–1598-ci illərdə Yaponiya hökmdarı

uzandı. Sinqo az qaldı maskanı öpsün. Sonra dərindən köks ötürüb ondan aralandı.

Bütün bunlar ona inandırıcı görünmədi. Kəsik-kəsik nəfəs alırdı.

Sinqo üz-gözünü turşudub, Dzido maskasını yenə futlyara qoydu. Futlyar qırmızı ağacdandı. Katsusikinin futlyarını Yasukoya uzatdı.

– Maskanı içinə qoy.

Al-qırmızı rəng – keçmişdə dodaq boyası bu rəngdə olardı – təkcə dodaqları bildirmirdi, həm də dərinə işləmişdi və Sinqoya elə gəlirdi, Dzidonun alt dodağını hətta ən gizli nöqtələrinə qədər görür. Ağzı azca açıq idi, dodaqları qar içində qırmızı gül bənzəyirdi.

No maskasında adamı çəkən, dönə-dönə baxmağa, hətta toxunmağa məcbur eləyən nəsə var. Ola bilsin, ustanın özü bu cür təsirli alınacağına gözləmiş. “No” teatrının səhnəsindən, xeyli aralıdan maska həmişə canlı görünür. Bu təbii idi, ancaq indi, yaxından da yenə canlıydı – bu, yəqin, maskanı sevə-sevə düzəldən ustanın sirriydi.

Bütün bunlar Sinqonun özünün də ona qarşı meyl hiss elədiyindən idi. Maskaya canlı qadından daha artıq məftun olmuşdu, yəqin, gözləri nurdan düşdüyünə görə belədir, – Sinqo təbəssümlə düşündü.

O axı yuxuda qız qucaqlamışdı. Xideko da maskanı taxanda çox cəlbedici görünmüşdü, elə indi az qaldı Dzidonu öpsün. “Əgər bu müəmmal hərəkətlər davam eləsə, ailəsinin axırı necə olacaq”, – Sinqo düşündü.

Gözləri pis görməyə başlayan Sinqo cavan qadınlara yaxınlaşmırdı. Bəlkə, qocalar hər şeyi tutqun gördüyü üçün?

– Bu maskalar Midzutanın idi, yadına gəlir, mədən sularında ölmüşdü, biz hələ onun ailəsindən yaşıl çay hədiyyə aldıq, – Sinqo Yasukoya müraciətlə dedi.

– Nə əcaibdirlər, – o təkrar elədi.

Sinqo çayına viski töküüb içməyə başladı.

Kikuko soyalı kəsmiklə və tərəvəzlə xanı balığı bişirmək üçün mətbəxdə soğan doğrayırdı.

4

İyirmi doqquzu gününün səhəri, Yeni ilə bir neçə gün qalmış Sinqo yuyunanda Terunun öz küçüklərini necə günə çıxardığını gördü. Balalarını zirzəmidən əvvəllər də çıxarırdı, ancaq küçüklərin dörd, ya beş olduğunu Sinqo dəqiq bilmirdi. Küçük zirzəmidən çıxan kimi Kikuko onu cəld tutub evə aparırdı. Küçüyü qucağına almağa bəndiydi, o saat sakitləşirdi, ancaq qalanları adam görüb yenə zirzəmiyə doluşduğundan hamısı birlikdə hələ bir dəfə də bağa çıxmamışdı, ona görə Kikuko onların dörd, ya beş dənə olduğunu dəqiq bilmirdi.

İndi, doğrudan da, beş küçük özünü günə verirdi.

Sinqonun sərçələrə və tənək quşlarına tamaşa elədiyi dağın yamacındakı həmin yer idi. Bombadan qorunmaq üçün xəndək qazanda bura torpaq gətirmişdilər, müharibə vaxtı bu torpaq qalağının üstündə hətta tərəvəz də yetişdirmişdilər. İndi küçüklər onun üstündə uzanıb özlərini günə verirdilər.

Sərçə və tənək quşlarının sünbüllərini tərtemiz dənədiyi pampas otunun dağın yamacında quru saplaqları qalmışdı, yalnız torpaq tökülən yerdə onlar tərəvətini itirməmişdi. Təpə şirəli otlar örtülmüşdü və Terunun öz küçükləri üçün məhz bu yeri seçməyi Sinqonu heyretləndirdi.

Adamlar hələ yuxudan oyanmamış, oyanıb səhər yeməyi hazırlayana qədər, Teru küçüklərini yaxşı yerə çıxarıb, günə verə-verə yedizdirir. Heç kimin narahat eləmədiyi dəqiqələrdə onlar doyunca ləzzət almağa macal tapırlar. Bu dinclik yağan mənzərədən mütəəssir olan Sinqo əvvəl-əvvəl belə düşündü.

Artıq dekabrın iyirmi doqquzu idi, ancaq Kamakurada günəş elə qızdırırdı ki, elə bil, payızın ən gözəl çağlarıydı.

Ancaq diqqətlə baxanda gördü ki, dinclik-filan yoxdur – beş kiçik bir-birini itələyə-itələyə əmcəklərdən ötrü vuruşur, onları var gücləriylə pəncələriylə sıxıb, südü, elə bil, nasosla sümürürdülər. Kiçiklər çox qıvraq idilər. Görünür, o qədər böyümüşdülər ki, daha özləri torpaq qalağına çıxıb bildirdilər. Teru hərdən onları özündən kənara itələyirdi, iti caynaqlarıyla cırmaqlayıb qanatdıqları əmcəklərinə toxunmasınlar deyə qarnını sıxırdı.

Axır ki, Teru qalxıb əmcəklərinə girişmiş kiçikləri özündən uzaqlaşdıraraq təpədən qaçdı. Anasına o birilərdən bərk yapışmış qara kiçik aşağı yuvarlandı.

Az qala, bir metr hündürlükdən aşdı və Sinqo onun əvəzinə qorxdı. Ancaq kiçik heç nə olmamış kimi sıçrayıb torpağı imsiləyə-imsiləyə qaçdı.

“Ay səni”, – Sinqo öz-özünə dedi. Ona elə gəlirdi ki, bu səhnəni ilk dəfədir görür, amma həm də, elə bil, artıq haradasa görmüşdü. Sinqo fikrə getdi.

– Əlbəttə, Sotatsunun tablosunda, – o pıçıldadı. – Əhsən.

Sinqo Sotatsunun “Kiçik” tablosunun reproduksiyasını görəndə əvvəl-əvvəl fikirləşmişdi ki, oyuncaq it çəkilib, indi isə şəkildə əsl it çəkildiyini anlayıb mat qaldı. Bu qara kiçüyə bir az zəriflik, gözəllik versən, o saat həmin şəkil alınardı.

Sinqo bu barədə fikirləşəndə heyratlı dərəcədə canlı olan Katsusiki maskasının ona kimisə xatırlatdığını düşündü.

Katsusiki maskasını düzəldən ustayla rəssam Sotatsu eyni əsrdə yaşamışdılar.

Sadə dillə desək, Sotatsu həyat iti çəkmişdi.

– Bura gəlin. Bütün kiçiklər artıq buradadır.

Kiçiklərin dördü də yumalana-yumalana təpədən düşdülər.

Sinqo hiss elədi ki, nə qara kiçik, nə o biriləri Sotatsunun tablosundakı mənzərəni daha təkrar eləməyəcəklər.

Kiçüyün Sotatsunun tablosuna, Dzido maskasının müasir qadına çevrilməsi, bəlkə, nəsə bir xəbərdarlıqdır?

Sinqo Katsusiki maskasını divardan asdı, Dzido maskasını isə şkafda gizlətdi.

Sinqonun çağırdığı Yasuko və Kikuko küçüklərə baxmaq üçün əlüzyuyana yaxınlaşdılar.

– Necə olub, yuyunanda onlara fikir verməmisiniz? – Sinqo dedi və Kikuko ehmalca Yasukonun çiyinini qucaqlayıb cavab verdi:

– Səhərlər iş-gücdən qadınların göz açmağa imkanı var ki? Doğru demirəm, ana?

– Əlbəttə. Bəs Teru hanı? – Yasuko dedi. – Harasa qaçıb, yazıq balaları isə döyük-döyükə qalıblar.

– Heyif ki, onları azdırası olacağq, – Sinqo dedi.

– İksinə hökmən yer taparıq, – Kikuko dedi.

– Doğrudan? Onları götürmək istəyən var ki?

– Hə. Biri Terunun yiyəsidir. Deyir, dişisini götürər.

– Elə? Teru evdən qaçıb, indi yiyəsi də istəyir onun əvəzinə küçüyünü götürsün?

– Görünür, elədir. Teru isə, ana, yəqin, yeməyə gedib,

– Kikuko Yasukonun bir az əvvəlki sualına cavab verib, sonra Sinqoya dedi: – Teru ağıllıdır, hamı onun fərasətinə mat qalıb. Bizim küçədə harada, nə vaxt yemək yeyildiyini dəqiq bilir, düz vaxtında özünü oraya çatdırır.

– Sən nə danışırsan?! Dolanışığın yolunu yaxşı tapıb.

Sinqo məyus oldu. Doğrudanmı, o, səhər yeməyi yeyəndə, ya şam eləyəndə, Teru qonşuların yemək vaxtını güdür?

– Daha doğrusu, yemək yeyiləndə gəlmir, sonra gəlir ki, artıq-urtuğunu yesin, – Kikuko əlavə elədi. – Terunun bizim evdə balaladığını bu yaxınlarda qonşulara dedim, onlar da həmişə məndən Terunu soruşurdular. Qonşu uşaqları isə gəlmişdilər ki, Terunun küçüklərinə baxsınlar. Siz onda evdə yox idiniz, ata.

– Məşhurluq buna deyərlər.

– Hə, yaman məşhurlaşblar. Qonşu qadın mənə maraqlı bir şey danışdı. Dedi ki, əgər Teru gəlib sizin evdə balalayıbsa,

sizdə yenə kimsə doğacaq. Teru gənc xanıma dərs vermək istəyib. Məgər bu, sevindirici hadisə deyil? – Yasuko dedi və Kikuko qızarıb əlini onun çiyindən götürdü.

– Oy, ana.

– Qonşu qadın belə dedi.

– Məgər iti adamla müqayisə eləmək olar? – Sinqo dedi.

Ancaq bu sözlər də heç yerinə düşmədi.

Buna baxmayaraq, Kikuko başını qaldırdı.

– Terunun qayğısına Amamiya-sanın babası daha çox qalır. Deyir, bəlkə, mənə kiçük verəsiniz. Məncə, etibarlı adamdır. Mənimlə elə səmimi danışdı, özümü lap birtəhər hiss elədim.

– Nə olar, qoy götürsün, – Sinqo dedi. – Di yaxşı, gedək evə.

Amamiya Terunun yiyəsinin qonşusu idi, ancaq iş yerini itirəndən sonra evini satıb Tokioya köçmüşdü. Evdə əl-ayaq eləyən qoca ər-arvad onlarla qalırdı. Amamiyanın Tokiodakı evi balaca olduğundan onları özü ilə apara bilməmişdi, ona görə Kamakurada qalıb özlərinə ev kirayələmişdilər. Ömrü boyu Amamiyanın evində yaşayan bu qocaya hamı Amamiyanın babası deyirdi.

Teru Amamiyanın babasına hamıdan çox isinişmişdi. Hətta ev kirayələyib başqa yerə köçsələr də, qoca hərdən Terunu görmək üçün gəlirdi.

– Ona kiçük verəcəyimizi babaya tez demək lazımdır. Qoy sevin. – Kikuko bunu deyib otaqdan çıxdı.

Sinqo onun arxasınca baxmadı. Qara küçüyə göz qoyanda pəncərənin önündə bitən böyük ayıpəncəsinin böyrü üstə yıxıldığını gördü. Çiçəyi tökülmüş, saplağı dibindən qırılmışdı, ancaq hələ solmamışdı.

– Ayıpəncəsi dözümlü bitkidir, – Sinqo dedi.

GİLƏNAR AĞACI QIŞDA

1

Yeni il gecəsi başlayan yağış bütün günü yağdı.

Yeni ildə bir az gec də durmaq olardı, ancaq Fusakonun qızı Satoko ertədən şüşəbənddə oyan-buyana qaçıb Sinqonu oyatdı.

Kikuko artıq durmuşdu.

– Satoko-tyan, bura gəl. Gəl bir yerdə tərəvəzli düyü kökəsi bişirək, səninlə dadlı bayram yeməyi hazırlayaq. Satoko-tyan mənə kömək eləyəcək, doğrudur? – Kikuko, yəqin, şüşəbənddə qaçmaması üçün Satokonu mətbəxə çağırırdı, ancaq qız heç nə eşitmirmiş kimi atılıb-düşməyində idi.

– Satoko, Satoko, – hələ yerinin içində olan Fusako çağırırdı. Satoko anasına da cavab vermədi.

Yasuko oyanıb Sinqoya dedi:

– Yeni il yağışla açılıb.

– Aha.

– “Fusako hələ yerinin içindədir”, – deyən Satokoya görə Kikuko durmağa məcbur olub.

Yasuko “məcbur olub”u bir az uzatdı və dili topuq çaldı. Sinqo buna təəccübləndi.

– Çoxdandır mənə yeni il səhəri uşaqlar oyatmamışdı, – Yasuko dedi.

– İndi hər gün belə olacaq.

– Çətin ki. Aixaranın evində şüşəbənd yoxdur, Satoko indi həvəslidir, tezliklə öyrənib tərgidər.

– Bilmirəm. Onun yaşda uşaqlar şüşəbənddə qaçmağı xoşlayırlar. Taxtalar yaman cırıldayır.

– Ayaqları hələ zəifdir, – Yasuko Satokonun ayaq səslərinə qulaq asa-asa dedi. – Bu il artıq beş yaş tamam olacaq, ancaq özünü üç yaşlı uşaq kimi aparır, yaman dəcəldir. Yeri

gəlmişkən, mənim altmış üç, sənin altmış iki yaşın var, intəhası, aramızda bir elə fərq hiss olunmur.

– Sən səhv eləyirsən. İlk baxışdan bu, qərribə görünə bilər. Ancaq məsələ ondadır ki, mən ilin əvvəlində doğulmuşam, sən sonunda, deməli, nə qədər müddətsə biz eyni yaşda oluruq.

– Əlbəttə, – Yasuko razılaşdı.

– Nə deyirsən buna? Böyük kəşfdir.

– Haqlısan. Ancaq daha çarəsi yoxdur, biz, doğrudan da, yaşırıq, – Yasuko pıçıldadı.

– Satoko, Satoko, Satoko! – Fusako yenə çağırırdı.

Satoko anasının yanına qayıtdı.

– Gör ayağın necə donub, – Fusakonun səsi eşidildi.

Sinqo gözünü yumdu.

Bir az sonra Yasuko yenə dilləndi:

– Qoy, heç olmasa, biz durana qədər qaçsın. Biz durmağa bəndik, anasına yapışib altdan-altdan baxacaq.

İkisi də bir-birində nəvələrinə məhəbbət oymatmaq istəyirdilər.

Hər halda, Yasuko haqqında dəqiq demək olardı ki, Sinqoda qıza məhəbbət oymatmaq istəyir.

Ya Sinqonun özü ürəyində bu məhəbbəti oymatmağa çalışırdı?

Satokonun şüşəbənddəki tappılısı, əlbəttə, yuxudan doymamış Sinqoya xoş gəlmirdi, onu əsəbiləşdirirdi, ancaq bir elə də yox.

Doğrudur, bu, onda xoş duyğular da oymamırdı. Görünür, onda, həqiqətən, məhrəbanlıq çatışmır.

Satokonun qaçdığı şüşəbənddə pəncərələrin açılmadığına və qaranlıq olduğuna Sinqo fikir vermədi. Yasuko isə bunu gördü. Və qaranlıqda qaçan qıza yazığı gəldi.

2

Fusakonun uğursuz ailə həyatı Satokonun uşaqlığına kölgə salmışdı. Bu, Sinqonun ürəyini ağrıtmaya bilməzdi, ancaq ona rahatlıq verməyən hələ çox qayğılar var idi. Qızının dağılan ailəsini daha heç nə xilas eləyə bilməzdi.

Sinqo çaşıb qalmışdı.

Qızın ər evindəki gün-güzəranı üçün valideynlərin nə qədər məsuliyyət daşdığı hamıya məlumdur, ancaq məsələ yalnız boşanmaya gəlib çatanda qızın nə qədər gücsüz olduğunu anlamağa başlayırsan.

Fusako iki uşaqla Aixaradan ayrılıb valideynlərinin yanına qayıdacaq, intəhası, deyə bilməzsən ki, hər şey qaydasına düşəcək. Bununla Fusakonun yarası sağalmayacaq. Həyatı da sahmana düşməyəcək.

Doğrudanmı, qadının dağılmış ailə həyatını bərpa etmək daha mümkün deyil?

Payızda Fusako Aixaradan acıq eləyəndə valideynlərinin yanına qayıtmamışdı, anasının kəndinə getmişdi.

Sinqo və evdəkilər Fusakonun ərindən ayrıldığını onun kənddən yolladığı teleqramdan bildimişdilər.

Sonra Süiti onu valideynlərinin yanına gətirmişdi.

Bir ilə yaxın onlarda qalandan sonra, Fusakonun özü demiş-kən, Aixara ilə son dəfə danışmaq üçün təzədən geri qayıtmışdı.

Doğrudur, Sinqo hesab eləyirdi ki, Aixara ilə Süiti danışsa, yaxşı olar, ancaq Fusako qulaq asmayıb özü getdi.

Yasuko ona uşaqlarsız getməyi təklif eləyəndə, Fusako çığır-bağır salmışdı:

– Uşaqların məsələsi hələ həll olunmayıb, heç mən özüm bilmirəm onlar kiminlə qalacaq.

O getdi və xeyli müddət qayıtmadı.

Belə işlər ən əvvəl ər ilə arvada aiddir, ona görə Sinqo ilə evdəkilərin gözləməkdən savayı başqa əlacları qalmadı, – çox narahat günlər idi.

Fusakodan hələ də bir xəbər yox idi.

Bəlkə, Aixara ilə qalmaq qərarına gəlib?

– Fusako nə eləyəcəyini bilmir, – Yasuko dedi.

– Bəlkə, onun nə eləyəcəyini bilməməsinə məhz biz günahkarıq, – Sinqo cavab verdi və hər ikisinin qanı qaraldı.

Və budur, düz Yeni il axşamında Fusako gözlənilmədən qayıtdı.

– Oy, nə olub?

Yasuko qorxa-qorxa Fusako ilə uşaqlara baxdı.

Fusako çətiri bağlamağa çalışırdı, ancaq əlləri əsirdi və görünür, çətinin bir neçə simi qırılmışdı.

Yasuko çətiri görüb soruşdu:

– Məgər yağış yağır?

Kikuko yaxınlaşıb Satokonu qucağına götürdü.

Kikuko bir az əvvəl soya sousunda bişmiş balıq və tərəvəzi nimçələrə çəkməkdə anaya kömək eləyirdi.

Fusako arxa qapıdan birbaşa mətbəxə girmişdi.

Sinqo elə fikirləşdi ki, Fusako bir az borc pul almaq üçün gəlib, ancaq hər şey başqa cür imiş.

Yasuko da əlini silib yemək otağına keçdi, oturmadan diqqətlə Fusakoya baxdı.

– Bu nə deməkdir, Aixara-san arvadını düz Yeni il ərəfəsində evdən buraxır, – o dedi.

Fusako dinməzəcə ağladı.

– Əl çək ondan. Məgər görmürsən, onlar əməlli-başlı ayrılıblar, – Sinqo dedi.

– Elə? Nə olsun, harada görünüb arvadı Yeni ildə evdən qovasan!

– Mən özüm gəlmişəm, – Fusako göz yaşları içində etiraz elədi.

– Lap yaxşı. Aydın oldu, sən Yeni ili doğmalarınla bir yerdə qarşılamaq üçün gəlmişən. Mən isə ağzıma gələni danışdım. Bağışla məni. Yeni ildə oturub hər şeyi müzakirə eləyərək.

Yasuko mətbəxə getdi.

Yasukonun sözləri Sinqoya toxundu, ancaq bu sözlərdə ana məhəbbəti də hiss elədi.

Sinqo fikirləşdi ki, yoxsa onların qarşısında bir az xəcalət çəkdiyindən, qızı Yeni il axşamı arxa qapıdan evə qayıdanda Yasukonun ona yazığı gəlmişdi, səhəri qaranlıq şüşəbənddə qaçanda da Satokoya ürəyi yanmışdı.

Yeni il səhəri Fusako hamıdan çox yatdı.

Bütün ailə süfrə arxasında oturub, Fusakonun necə qarqara elədiyinə qulaq asa-asa onu gözləyirdi, onun yuyunmağı isə qurtarmaq bilmirdi.

Hamı özünü birtəhər hiss eləyirdi və Süiti dözməyib Sinqonun piyaləsinə sake süzdü.

– Hələ adama birini içək, – dedi. – Atamın saçı əməlli-başlı ağarıb.

– Nə etmək olar... Bizim yaşda ağ saç hər gün bir az da artır, hər gün nədir, göz görə-görə ağarır.

– Nə danışsan?!

– Doğru deyirəm. Bax. – Sinqo başını qabağa əydi.

Süitiylə bərabər Yasuko da Sinqonun başına baxdı. Kikuko da onlardan geri qalmadı.

Fusakonun kiçik qızı onun qucağında oturmuşdu.

3

Fusako və uşaqlar üçün bir dənə də kürə qoydular, Kikuko da onların yanına keçdi.

Yasuko Sinqo ilə Süitinin üzbəüz oturub sake içdikləri kürənin böyründə özünə yer elədi.

Adətən, Süiti evdə az içirdi, ancaq yəqin, yeni ilin ilk günü yağış yağdığından öz normasını ötdü və qarşısında atası oturmayıbmış kimi yalnız özünə süzüb piyaləni piyalə dalınca boşaltdı, o qədər içdi ki, sifətinin ifadəsi tamamilə dəyişdi.

Süitinin Kinukonun evində içib keflənəndə, onunla qalan qadını oxumağa məcbur elədiyini, Kinukonun isə ağladığını

Xideko bir dəfə Sinqoya danışmışdı və Süütünin indi kefləndiyini görüb həmin əhvalatı xatırladı.

– Kikuko, Kikuko-san, – Yasuko çağırdı. – Bir neçə dənə də naringi gətir.

Kikuko gedib naringi gətirdi.

– Sən də bura gəl... Yoxsa oturub ikilikdə dinməzəcə içirlər, – Yasuko dedi.

– Atam, doğrudan da, heç nə yemir, – Kikuko Süütiyə ötəri bir nəzər salaraq dedi.

– Atamın həyatı barədə bir az fikrə getmişdim, – Süüti istehza ilə mızıldadı.

– Mənim həyatım barədə? Mənim həyatımda səni nədir belə maraqlandıran? – Sinqo soruşdu.

– Ola bilsin, mən aydın danışmıram, ancaq misal üçün, əgər adamı zorla məcbur eləyirlərsə qərar qəbul eləsin, o da qəbul eləyirsə, bu nədir – uğur, ya uğursuzluq? – Süüti dedi.

– Başa düşmürəm nəyə eyham vurursan, – Sinqo sifəti turşutdu. – Yeni ilin yanvarıdır. Süfrəmizdəki qurudulmuş ançousların, balıqla omletin dadı məni müharibədən əvvəlki vaxtlara qaytardı. Bu mənada, demək olmazmı ki, uğurdur?

– Qurudulmuş ançouslar, balıqla omlet?

– Elədir. Sən axı bunu nəzərdə tuturdun. Dediğin kimi, əgər atanın həyatı barədə bir az fikirləşmişənsə.

– Hətta lap azca fikirləşmişəmsə?

– Yeni ilə qədər yaşamışam, süfrədə qurudulmuş ançouslar, yan-yörəmdə uşaqlar – bax budur adi insanın həyatı. Gör bu vaxta kimi nə qədər adam ölüb.

– Tamamilə haqlısan.

– Ancaq valideynlərin uğuru, uğursuzluğu onların uşaqlarının ailə həyatındakı uğuru və uğursuzluğudur. Bu məsələdə tamamilə uğursuzluqdur.

– Sən belə hesab eləyirsən, ata?

Yasuko narazı baxışlarla onlara baxırdı.

– Bəsdirin, xahiş eləyirəm. Yeni il təzəcə girib, siz isə artıq başlamısınız. Axı Fusako buradadır, – astadan deyib, sonra Kikukodan soruşdu: – Fusako haradadır?

– Dincəlməyə getdi.

– Bəs Satoko?

– Satokoyla Kuniko da.

– Gör ha, üçü də yadır? – Yasuko təəccüblə dedi. Sifə-tində qocalara xas olan sadələvh bir ifadə göründü.

Həyət qapısı çırpıldı və Kikuko kimin gəldiyini bilmək üçün ayağa qalxdı. Xideko Tanidzaki Yeni ili təbrik eləmək üçün gəlmişdi.

– Gör ha, belə yağışda gəlib.

Sinqo, doğrudan, təəccüblənmişdi və Yasukonun sözü-nü o da təkrarladı: “Gör ha”.

– İçəri gəlmək istəmir, – Kikuko dedi.

– Hə?

Sinqo qalxıb dəhlizə çıxdı.

Xideko paltosunu əlində tutub dayanmışdı. Əynində qara məxmər don vardı. Üzünə çoxlu pudra vurmuşdu. Təzim edərək dayandığından, lap balaca görünürdü.

Xideko bir az sıxıntıyla salamladı.

– Belə yağışa baxmayaraq, gəlmisən. Əminəm ki, bu gün daha heç kim gəlməyəcək, elə mən də heç hara çıxan deyiləm. Yəqin, üşümüsən, gəl içəri, bir az qızın.

– Yaxşıdır. Sağ olun.

Sinqo çaşıb qalmışdı: doğrudanmı, Xideko nə haqdasa danışmaq istəyirdi, yoxsa, sadəcə, yağışa, soyuğa düşdüyü-nə görə elə görkəm almışdı ki, sanki, indicə öz taleyindən şikayətlənəcəkdi?

Ancaq onun bu yağışda səbəbsiz gəlmədiyini hiss etdi.

Xideko artıq otağa girməyə hazırlanmışdı.

– Bilirsən, mən də getmək qərarına gəldim. Məni gözlə, bir yerdə gedək. Təkcə İtakuraya dəyəcəyəm, hər il onu təbrik eləyirəm. O, bizim firmanın keçmiş direktorudur.

Sinqonu bu gün səhərdən bürümüş həyəcan Xidekonun gəlişiyə daha da artmışdı və o, tələsik hazırlaşmağa başladı.

Sinqo dəhlizə çıxanda Süiti süfrənin kənarında uzanmışdı, Sinqo qayıdıb geyinməyə başlayanda yenidən qalxdı.

– Tanidzaki gəlib, – Sinqo dedi.

– A-a.

Elə bil, bunun Süitiyə dəxli yox idi, Xidekoyla görüşməyə hazırlaşmırdı.

Sinqo otaqdan çıxanda Süiti atasını baxışlarıyla ötürərək dedi:

– Hava qaralana qədər qayıt.

– Tez qayıdacağam.

Teru darvazaya kimi onlarla getdi.

Haradansa peyda olmuş qara küçük anasını yamsılaraq Sinqonun qabağıyla darvazaya sarı qaçdı. Yanlarının tükü yaş idi.

– Mənim gözəlim...

Xideko küçüyə tərəf əyildi.

– İt bizim evdə beşini doğub. Dördünü paylamışıq. Bircə bu qalıb, – Sinqo dedi. – Elə onu da götürürlər, artıq danışmışıq.

Elektrik qatarı boş idi.

Vaqonun pəncərəsindən çəpəki yağan yağışa baxanda Sinqonun kefi duruldu. “Yaxşı ki, evdən çıxdım”, – o fikirləşdi.

– Hər il bu zaman elektrik qatarı dolu olurdu. Xatimana məbədinə gedirdilər, bu gün isə heç kim yoxdu.

– Sən axı hər il bizi təbrik eləməyə gəlirsən, – Sinqo dedi.

– Hə.

Xideko başını aşağı dikdi.

– Hətta siz firmadan gedəndən sonra da, hər il Yeni ilinizi təbrik eləməyə gələcəyəm.

– Ərə gedəndə, gəlməyi tərgidəcəksən, – Sinqo dedi.

– Nəsə baş verib? Mənə elə gəlir ki, nə haqdasa danışmaq istəyirsən.

– Yox.

– Çəkinmə, danış. Doğrudur, başım daha əvvəlki kimi işləmir, yavaş-yavaş xərifləyirəm.

– Niyə belə danışırsınız? – Xideko dedi. – Məsələ belədir: mən firmadan getmək istəyirəm.

Sinqo üçün bu, gözlənilməz deyildi, buna baxmayaraq, özünü itirdi, bilmədi nə desin.

– Bircə onu fikirləşməyin ki, yeni ilin ilk günü səhər tezdən buna görə qapınızı kəsdirmişəm, – Xideko böyük-böyük danışdı. – Gec-tez bunu deməliydim.

– Əlbəttə.

Sinqonun qanı qaraldı.

Fikirləşdi ki, üç il onun katibəsi olan Xideko birdən-birə başqa qadına çevrilib. Özünə oxşamayan tamam başqa bir qadına...

İş vaxtı Xidekoya elə də diqqət yetirməmişdi. Xidekonu yalnız katibə gözündə görmüşdü.

Buna baxmayaraq, könlündən keçdi ki, onu fikrindən daşıdırsın. Ancaq buna çalışmadı.

– Deməli, firmadan getmək istəyirsən, bunun da təq-sirkarı, görünür, mənəm. Axı Süitinin görüşdüyü qadının yaşadığı evi göstərməyə, buna razı olmasan da, səni mən məcbur elədim, indi də Süitiylə bir firmada işləmək sənin üçün xoşagəlməzdir. Doğru deyirəm?

– Doğrudan da, bunu eləmək mənim üçün çox xoşagəlməzdir, – Xideko açıqca dedi. – Ancaq sonra fikirləşdim ki, bir ata kimi bunu məndən xahiş eləməyə bilməzdiniz. Sizin xahişiniz tamamilə təbii idi. Bundan başqa, pis iş tutduğumu mən özüm də yaxşı başa düşürdüm. Süiti-san məni rəqsə dəvət eləyəndə o qədər sevinirdim ki, rəqsdən sonra Kinukonun evinə getməyə həvəslə razılaşırdım. Özümü görün nə qədər alçaltmışam.

– Alçaltmışan? Bu lap ağ oldu.

– Mən, doğrudan da, çox pis hərəkət eləmişəm. – Xideko gözlərini kədərli-kədərli qıydı. – İndi mən firmadan çıxıram,

sizin mənə etdiyiniz yaxşılıqların əvəzində isə Kinukodan xahiş eləyəcəyəm ki, Süitidən ayrılınsın.

Xidekonun sözləri Sinqonu heyrtləndirdi. Özüni bir-təhər hiss elədi.

– Bizim dəhlizdə onun arvadını gördün?

– Kikukonu? Hə. Özümü pis hiss elədim. Qəti qərara almışam ki, nəyin bahasına olur-olsun Kinukoyla danışım.

Xidekonun bu işə belə ürəkdən can atması Sinqonun da ürəyinə bir yüngüllük gətirdi.

Fikirləşdi ki, bəlkə, onun köməyiylə hər şey, doğrudan da, qaydasına düşəcək?

– Bunu mənim xahişimlə eləmədiyinə inanıram.

– Sizə minnətdarlıq xatirinə öz istəyimlə bu qərara gəlmişəm.

Sinqoya bu toxundu – Xideko öz balaca ağzıyla çox təmtəraqlı sözlər deyirdi.

Hətta istədi desin: “Öz ağılsız hərəkətindən daşın”. Ancaq görünür, Xideko öz “cəsarətindən” həyəcanlanmışdı.

– Kişiləri başa düşmürəm, belə gözəl arvadın ola, sən-sə... Kinukoyla necə əyləndiyinə baxa bilmirəm. Əgər Kinukonun yerinə arvadı olsaydı, arvadını nə qədər istəsə də, onu heç vaxt qısqanmazdım, – Xideko dedi.

– Ancaq onu qısqanmayan qadın axı hansı kişiylə lazımdır? Sinqo acı-acı gülümsədi.

– Arvadını uşaq adlandırır. Tez-tez mənə deyirdi ki, o hələ lap uşaqdır.

– Sənə? – Sinqonun səsinə əsəbilik duyuldu.

– Hə, mənə də, Kinuko-sana da... “Uşaqdır, ona görə atamın ondan xoşu gəlir”, – deyirdi.

– Cəfəngiyatdır.

Sinqo Xidekoya baxdı.

Xideko özünü itirdi.

– Ancaq axır vaxtlar demir. Axır vaxtlar, ümumiyyətlə, arvadından danışmır.

Sinqo hirsindən əsirdi.

O, Süitinin Kikukonun necə qadın olduğunu danışdığından da şübhələnirdi.

Yəni gənc arvadını fahişə gözündə görmək istəyirmiş? Axmaqlıqdır, əxlaqsızlıqdır, Sinqo fikirləşdi.

Süiti öz arvadı haqqında Kinukoya, hətta Xidekoya danışır – əxlaqsızlıq onun aqlını, mərifətini əlindən alıb.

Sinqo hiss elədi ki, Süitiyə qarşı qəddar ola bilər. Kinukoya, Xidekoya qarşı qəddar ola biləcəyini də hiss elədi.

Doğrudanmı, Kikukonun təmizliyi, saflığı Süiti üçün heç nədir?

Ailənin ən kiçiyi, hamının əzizlədiyi Kikukonun qəşəng, uşaq kimi zərif çöhrəsi Sinqonun gözünün qabağına gəldi.

Sinqo gəlininə görə hərdən oğluna nifrət elədiyini duysa da, özü ilə bacarmırdı.

Bəlkə, Sinqo oğlunun Kikukoya olan münasibətinə ona görə hirsələnirdi ki, ürəyinin dərinliklərində bir qeyri-adilik yaşadırdı, – Yasukonun böyük bacısına vurulduğu halda, onun ölümündən sonra özündən bir yaş böyük Yasukoyla evlənmişdi.

Kikuko qısqanclıq zülmətində ona görə çaşır qalmışdı ki, Süiti onunla evlənən kimi özünə başqa qadın tapmışdı və Süitinin bu rəhmsizliyi, qəddarlığı qarşısında, daha doğrusu, bunların sayəsində Kikukoda, görünür, qadınlıq hissi oyanmışdı.

Sinqo fikirləşdi ki, Xideko Kikukodan daha az qadındır.

O susdu – öz kədəriylə hirsini boğmağamı çalışırdı?

Xideko əlcəklərini çıxarıb, saçını səliqəyə salmağa başladı.

4

Yanvarın ortası olduğuna baxmayaraq, Atamidəki mehmanxananın bağında gilənar çiçəklənmişdi. Beləsinə qısqılənarı deyirlər – ilin sonunda artıq çiçəklə örtülməyə başlayır, ancaq Sinqoya elə gəldi ki, başqa bir dünyanın baharına düşüb.

Qırmızı gavalının çəhrayı çiçəyini şaftalının çiçəyinə oxşatdı. Gavalının ağ çiçəklərini əriyin çiçəyi bildi.

Gilənarın göldəki əksi onu cəlb etdiyindən, Sinqo öz nömrəsinə girməyib, gölün üstündən salınmış körpüyə çıxaraq çiçəklərə tamaşa eləməyə başladı.

Sonra çətirə oxşayan qırmızı gavalıya baxmaq üçün qarşı sahilə keçdi.

Gavalı ağacının altından bir neçə ağ ördək çıxdı. Ördəklərin sarı dimdikləri, yaş sarı pəncələri Sinqoya baharı xatırlatdı.

Sabah firma burada qəbul təşkil eləyəcəkdi və Sinqo bu qəbulu hazırlamağa gəlmişdi. Bu barədə mehmanxana ilə razılaşmaqdan savayı onun başqa işi yox idi.

Eyvanda kresloya yayxanıb, çiçəkləmiş bağa baxmağa başladı.

Ağ azaliya da çiçəkləmişdi.

Ancaq Dzikkoku aşırımında qara buludlar göründü və Sinqo nömrəyə girdi.

Stolun üstündə iki saat vardı – cib və qol saati. Qol saati iki dəqiqə qabağaydı.

– Çox nadir hallarda iki saat vaxtı eyni göstərar. Bu da bəzən adamı əsəbiləşdirir.

– Əgər səni əsəbiləşdirsə, ikisindən birini gəzdir, – Yasuko dedi, belə danışmaq onun çoxdankı vərdişiydi.

Şam yeməyindən əvvəl yağış başladı, tufan qopdu.

İşıqlar söndü və Sinqo yerinə tez girdi.

Yuxudan oyananda bağdan it hürüşü eşitdi. Küləyin viyılısı dalğalanan dənizin uğultusunu xatırladırdı.

Alnını tər basdı. Otaqda hava durmuşdu, isti və bürküydü, yazda tufan vaxtı dəniz kənarında belə olur.

Sinqo çətin nəfəs alırdı, yenə boğazından qan gələcəyindən qorxdu. Altmış yaşında bir dəfə bu baş vermişdi, ancaq o vaxtdan bəri təkrar olunmamışdı.

– Ciyərimdən deyil, mədəm bulanır, – Sinqo pıçıldadı.

Qulaqlarında küt ağrı hiss elədi, sonra bu ağrı gicgahlarına, nəhayət, alınma keçdi. Sinqo boynunu və alını ovxalamağa başladı.

Dağlardan əsən küləyin yağışla qarışıq vıyılması dənizi təlatümə gətirirdi.

Küləyin vıyılması arasından bir səs də eşidilirdi.

Bu, Tanna tunelindən keçən qatarın uğultusuydu. Sinqo belə güman elədi. Düz bilmişdi. Tuneldən çıxan qatar fit verdi.

Ancaq fit səsini eşidəndə Sinqonu birdən qorxu bürüdü və yuxusu tamam qaçdı.

Fit səsi çox uzun çəkdi. Yeddi min səkkiz yüz metr uzunluğunda tuneldən keçmək üçün yeddi-səkkiz dəqiqə vaxt lazım idi, deməli, Sinqo fit səsini qatar tunelə o yandan girəndə eşitmişdi. Ancaq mehmanxanada, tunelin çıxışından bir kilometr uzaqda ola-ola, qatar Kannamidə əks tərəfdən tunelə girdiyi vaxt fit səsini necə eşidə bilərdi?

Bu səs gurultu qopararaq tuneldə irəliləyən qatarı onun təsəvvüründə canlandırırdı. Tuneldə olduğu müddətdə qatar onun gözüünün qabağından getmədi. Qatar tuneldən çıxanda Sinqo rahat nəfəs aldı.

Yox, hər halda, qəribəydi. Səhər mehmanxana xidmətçilərindən soruşmağı qərara aldı, hətta dəmiryolu stansiyasına zəng etmək də olardı.

Keyli vaxt gözüne yuxu getmədi.

– Sinqo-san, Sinqo-san, – hələ yuxudan oyanmamış eşitmişdi və bunun yuxu, ya gerçək olduğunu anlaya bilmirdi.

Onu bu cür ancaq Yasukonun rəhmətlik bacısı çağırırdı.

Sinqo yarıyuxulu vəziyyətdə ləzzətlə gərnəşdi.

– Sinqo-san, Sinqo-san, Sinqo-san.

Səs bağa açılan pəncərədən gəlirdi.

Sinqo tamam oyandı. Bayırda çay şırıldaırdı, uşaqlar çığırışırdı.

Sinqo durub pəncərəni açdı.

Aydın bir səhər idi. Qış günəşi, sanki, yaz yağışında yuyulmuş ılıq şüalar saçırdı.

Çayın böyründəki yolla yeddi-səkkiz uşaq məktəbə tərəf gedirdi.

Sinqoya elə gəlmişdi ki, onu çağırırlar, ancaq yəqin, elə uşaqlar qışqırırlarmış.

Bununla belə, Sinqo başını pəncərədən çıxarıb, diqqətlə çay kənarındakı bambuqluğa baxdı.

SƏHƏR SULARI

1

“Atamın saçları əməlli-başlı ağarıb” deyəndə, Sinqo Süitiyə cavab vermişdi ki, bizim yaşda ağ saç hər gün artır, hər gün nədir, göz görə-görə artır. Bu söhbət Yeni ilin səhəri olmuşdu, Sinqo da Kitamotonu xatırladığı üçün belə cavab vermişdi.

Sinqonun universitet yoldaşlarının yaşı indi altmışı ötüb, müharibə illərində və məğlubiyyətdən sonra onlardan çoxunun taleyi acı oldu. Əlli yaşın ucalığından aşağı uçmaq dəhşətlidir, yıxılsan, çətin ki, bir də ayağa durasan. Bundan başqa, əlli yaş həm də oğullarının cəbhədə ölə biləcəyi yaşdır.

Kitamoto üç uşağını itirmişdi. İşlədiyi firma hərbi sifarişləri yerinə yetirməyə başlayanda, onun ixtisası heç kimə lazım olmadı.

– Güzgü qabağında oturub ağ saçlarını çəkməkdən, yəqin, başına hava gəlib.

Sinqonun köhnə dostu bir dəfə firmaya gələndə bunu Kitamoto haqqında demişdi.

– Daha iş getməyinə ehtiyac yox idi, bekarçılıqdan bir az havalandı, başladı ağ saçlarını çəkməyə. Evdəkilər əvvəl-əvvəl buna fikir vermədilər. Boş şey saydılar... Ancaq Kita-

moto hər gün güzgü qabağında otururdu. Elə dünən çəkdiyi tükün yerindən səhər təzəsi çıxırdı. Ağ tüklər o qədər çoxaldı ki, onların hamısını çəkmək qeyri-mümkün oldu. Kitamoto güzgü qabağında hər gün daha artıq otururdu. Axtaranda onu güzgü qabağında tapırdılar – oturub tüklərini çəkirdi. Güzgüdən ayrılan kimi yenə təzədən qayıdırdı. Elə bir ucdan ağ tüklərini çəkirdi.

– Başında tük qalmazdı ki, – Sinqo güldü.

– Burada gülməli heç nə yoxdur. Doğrudan da, axırda başında bir dənə də tük qalmadı.

Sinqo qəhqəhə çəkdi.

– Sənə danışdıqlarımın hamısı həqiqətdir. – Dostu və Sinqo qeyri-ixtiyari bir-birinin başına baxdılar. – Kitamoto nə qədər çox ağ tük çəkirdisə, başı bir o qədər tez ağarırdı. Ağ tükləri çəkməyə macal tapmamış, yanındakı bir neçə qara tük ağarırdı. Ağ tüklərini çəkə-çəkə başının nə qədər çox ağardığını görürdü. Sözlə deyiləsi deyil. Üstəlik də, saçı hiss ediləcək dərəcədə seyrəlirdi.

Sinqo gülməyini boğub soruşdu:

– Arvadı da dinməzçə oturub, onun tüklərini çəkməyinə baxırdı?

Dostu özünü o yerə qoymadan sözüne davam elədi:

– Tədricən başında saç qalmadı. Qalanlar da ağ idi.

– Yəqin, onu ağrıdırmış?

– Tükü çəkəndə? Qara tükü çəkməkdən çox qorxduğuna görə, hər tükü ehtiyatla çəkirdi, yəqin, elə də ağrıtmirmiş. Ancaq çox çəkdiyindən başının dərisi iltihab elədi, hətta azca toxunanda belə dözülməz ağrı verirdi – bunu mənə həkimi dedi. Doğrudur, qan çıxmırdı, ancaq başı büsbütün qızarmışdı, elə bil, ütmüşdülər. Axır ki, onu psixiatriya müalicəxanasına qoydular. Başında qalan olan-qalan tükü də xəstəxanada çəkdi. Dəhşətli əhvalatdır. Əməlli-başlı axmaqlıqdır. Qocalıqdan qorxurdu. Özünü cavanlaşdırmağa can atırdı. Kim bilir, başına hava gəldiyinə görəmi

ağ tüklərini çəkirdi, ya ağ tüklərini çəkməyə meyil elədiyinə görəmi havalandı?

– İntəhası, yəqin, cavanlaşdı.

– Doğrudan, cavanlaşdı. Təsəvvür elə ki, möcüzə baş verdi. Bir müddət sonra başına qapqara saç gəldi.

– Qərribə əhvalatdır, – Sinqo güldü.

– Bu, həqiqətdir, inan mənə. – Dostu gülmürdü.

– İllərin dəliyə dəxli yoxdur. Başımıza hava gəlsə, yəqin, biz də cavanlaşarıq.

Dostu Sinqonun başına baxdı.

– Yox, mən əlimi üzümüşəm, ancaq sən hələ ümid eləyə bilərsən.

Dostu, demək olar, keçəl idi.

– Bəlkə, mən də çəkməyə başlayım? – Sinqo mızıldadı.

– Cəhd elə. Ancaq axırıncı tükə kimi çəkməyə sənün ürəyən gəlməz.

– Doğru deyirsən, gəlməz. Həm də ağ tüklər mənə az maraqlandırır. Çətin ki, dəlilik bahasına yenə qarasaçlı olmaq istəyəm.

– Çünki sənün dayaqların möhkəmdir. Sən insan kədəri və əzabları arasında sakitcə üzürsən.

– Dayaz fikirdir. Ağ tüklərini çəkmək əvəzinə Kitamotoya saçlarını rəngləməyi məsləhət görməyə oxşayır, yəni belə daha asandır, – Sinqo dedi.

– Rəngləmək özünü aldatmaqdır. Əgər özümüzü aldatsaq, Kitamotonun başına gələn möcüzə heç vaxt bizim başımıza gəlməz.

– Sən dediyin kimi, möcüzə baş verib saçları qaralsa da, cavanlaşsa da, hər halda, Kitamoto ölüb.

– Sən dəfnə getmişdin?

– Öldüyündən xəbərim olmamışdı. Mühəribədən sonra hər şey öz axarına düşəndə eşitdim. Ancaq eşitsəm də, çətin ki, Tokioya gedərdim, axı o vaxt ən dəhşətli hava hücumları olurdu.

– Qeyri-normal hadisədir, bu çox davam eləyə bilməzdi. Ağ tüklərini çəkməklə Kitamoto, sözsüz ki, qocalığa, vaxtın gedişinə qarşı çıxmaq istəyib, ancaq insan üçün ayrılan müddət tamam başqa şeydir. Saçı qaraltmaqla ömrü uzatmaq olmaz. Bəlkə, hətta əksinə olar. Ola bilsin, ağ saçlardan sonra qara saçların əmələ gəlməyi ona gətirib çıxarır ki, mənəvi güc tükənir, ömür qısalır. Yox, Kitamotonun bu qorxulu oyunu bizim üçün deyil, – dostu başını yırğalayib sözünü bitirdi.

Bambuq pərdələrin çubuqlarına oxşayan yanlara daranmış seyrək saçları onun keçəl başına cıgırlar salmışdı.

– Bizimkilərdən rastlaşdıqlarımın hamısının saçı ağarıb. Müharibə vaxtı hələ qara saçlarım vardı, müharibədən sonra qar kimi ağardı, – Sinqo dedi.

Sinqo dostundan eşitdiklərinin heç də hamısına inanmırdı. Onun danışdığı əhvalatı daha çox qeybətə oxşadırdı.

Ancaq Kitamotonun ölməyi həqiqət idi, bunu başqalarından da eşitmişdi.

Dostu gedəndən sonra Sinqo təklidə onun danışdığı əhvalatı xatırlayıb qəribə hisslər keçirdi. Əgər Kitamotonun ölməyi doğrudursa, ölümündən əvvəl saçlarının qaralması da, ola bilsin, doğrudu. Əgər yenə qara saçlarının çıxması doğrudusa, ola bilsin, bundan əvvəl başına hava gəlməyi də doğrudu. Əgər başına hava gəlməyi doğrudusa, ola bilsin, başından olan-qalan bütün tükləri çəkməyi də doğrudu. Əgər başından bütün tükləri çəkməyi doğrudusa, güzgüyə baxa-baxa saçlarının ağarması da, ola bilsin, doğrudu. Deməli, dostunun danışdıqları həqiqət idi. Sinqo çaşqınlıq içindəydi.

“Yadımdan çıxdı soruşum, Kitamoto öləndə saçları qara idi, ya ağ?”

Sinqo bunu deyib güldü. Ancaq ürəyində deyib, ürəyində də güldü. Belə ki, özündən başqa bunu heç kim eşitmədi.

Ancaq dostunun danışdığı əhvalatda, hətta həqiqət olsa da, heç bir şışirtmə olmasa da, Kitamotonu məsxərəyə qoyduğu hiss olunurdu. Bir qoca ölmüş başqa bir qoca haqqında riyakarcasına, soyuqqanlıqla danışır. Bu söhbətdən Sinqonun ürəyində ağır təəssürat qaldı.

Sinqonun məktəb yoldaşlarından ikisinə – Kitamoto və Midzutaya qeyri-adi ölüm nəsib olmuşdu. Midzuta cavan qadınla getdiyi mədən sularında qəfil keçinmişdi. Keçən ilin sonunda Sinqonu dilə tutmuşdular ki, Midzutadan qalan No maskasını alsın, Kitamotonun xatirinə isə Xideko Tanidzakinini firmaya işə götürmüşdü.

Midzuta müharibədən sonra ölmüşdü və Sinqo onun dəfninə gedə bilmişdi. Hava hücumlarının qızgın çağında ölən Kitamotonun dəfnindən xeyli gec xəbər tutdu və yalnız Xideko Tanidzaki, Kitamotonun qızının zəmanət məktubu ilə firmaya gələndə Kitamotonun ailəsinin hələ də müharibə vaxtı köçürüldükləri Qifu prefekturasında yaşadığını ilk dəfə onda eşitdi.

Xideko dedi ki, Kitamotonun qızının məktəb rəfiqəsidir. Kitamotonun qızının öz rəfiqəsini işə götürməyi xahiş etməsi onun üçün çox gözlənilməz idi. Bu qızı bir dəfə də görməmişdi. Xideko dedi ki, o da müharibədən sonra Kitamotonun qızıyla bir dəfə də görüşməyib. “Bunların heç hansı bir ağıln yiyəsi deyil”, – Sinqo fikirləşdi. Əgər Kitamotonun qızı anasıyla məsləhətləşmişdisə, elə anası məktub yaza bilərdi, daha qızına tapşırmazdı.

Ona görə Sinqo bu qızı işə götürməyi özünə borc bilirdi.

Əvvəl-əvvəl Xideko ona yapışıqsız, nəşə yüngültəbiətli göründü.

Buna baxmayaraq, Xidekonu özünə katibə götürdü. Artıq üç il idi işləyirdi.

Üç il bir göz qırpımında keçib-getdi, ancaq Xidekoyla bağlı nə qədər hadisələr vardı, Sinqo sonra düşündü. Bu

üç il ərzində Xideko Süitiylə rəqsə də getmişdi, onun məşuqəsinin evinə də ayaq açmışdı. Həmin qadının evinə gedib baxmaq fikrinə düşəndə, Sinqoya həтта yolu da göstərmişdi.

Nəhayət, bütün bunlar Xidekonu bezdirmişdi, elə firmadan da zəhləsi getmişdi.

Sinqo Xideko ilə Kitamoto haqqında heç vaxt danışmamışdı. O, yəqin, məktəb rəfiqəsinin atasının dəli olub öldüyünü bilmirdi. Görünür, Kitamotonun qızıyla o qədər yaxın deyildilər ki, bir-birinin evinə getsinlər.

Sinqo Xidekonu özünə yaxın bilirdi və o, işdən çıxmağa hazırlaşanda necə mehriban, alicənab qız olduğunu başa düşdü. Ərə getmədiyi üçün onun mehribanlığının, alicənablığının həm də saflığından irəli gəldiyini düşündü.

2

– Ata? Oy, nə tezdən durmusunuz.

Kikuko yuyunmaq üçün ovcuna yığıdığı suyu töküüb, Sinqodan ötrü əlüzyuyanı doldurdu.

Əlüzyuyana qan damcıladı. Qan suda yayıldı.

Boğazından qan gəldiyi Sinqonun yadına düşdü, ancaq bu daha təmizdi. Kikukonun da boğazından qan gəldiyini düşündü, intəhası, qan onun burnundan axırdı.

Kikuko dəsmalı burnuna sıxmışdı.

– Başını arxaya əy, arxaya əy. – Sinqo Kikukonun kürəyinə toxundu. Kikuko, elə bil, bu təmasdan qaçmaq üçün irəli əyildi. Sinqo onun çiyindənən yapışaraq əlini alnına qoyub, başını geri əydi.

– Oy, ata, artıq hər şey qaydasındadır. Məni bağışlayın. Kikuko belə desə də, qan ovcundan dirsəyinə axırdı.

– Tərpənmə, sakitcə otur, indi isə söykən.

Sinqonun köməylə Kikuko dizlərini yerə qoyub divardan tutdu.

– Söykən, deyirəm sənə, – Sinqo təkrar elədi.

Kikuko gözüni yumub sakitləşdi. Elə bil, özündən getmişdi, ağarmış sifəti uşaq üzü kimi məsum idi. Sinqo onun alnında saçının örtüyü çapıǵı sezdi.

– Hər şey qaydasındadır? Əgər qan dayanıbsa, get yataq otaǵında uzan.

– Heç nə olmaz. Daha hər şey qaydasındadır. – Kikuko dəsmalla burnunu sildi. – Əlüzyuyanı tamam batırdım, bu saat yuyaram.

– Lazım deyil, qoy dursun.

Sinqo tələsik əlüzyuyanın suyunu axıtdı. Su lap dibdə qırmızımtıl rəng almışdı.

Əlüzyuyandan istifadə eləməyib, su qızdırılan qazandan ovcuna su götürərək üzünə vurdu.

Sinqo fikirləşdi ki, arvadını oyatmaq lazımdır, qoy Kikukoya kömək eləsin.

Ancaq həm də fikirləşdi ki, Kikuko qayımanasına öz zəifliyini göstərmək istəməz.

“Kikukonun burnundan qan fəvvarə vurdu, yox, fəvvarə vuran Kikukonun əzablarıydı”, – Sinqo düşündü.

O, güzgü qabaǵında darananda Kikuko gəldi.

– Kikuko.

– Bəli, – o döndü və dayanmadan mətbəxə keçdi. Kikuko xəkəndaz dolu köz gətirirdi. Sinqoya elə gəldi ki, közdən qıǵılcım səpələnir. Kikuko közü yemək otaǵında kürəyə tökəcəkdə.

– Oy! – Sinqo heyrətdən həтта qışqırdı. Qızı Fusakonun gəldiyini tamam unutmuşdu.

Yemək otaǵı alaqranlıq idi, çünki qonşu otaqda Fusako iki uşaǵıyla yatdığından şüşəbəndin pəncərə taxtalarını açmamışdılar.

Kikukoya kömək eləmək üçün qoca arvadını durǵuzmaq darsa, Fusakonu durǵuzmaq yaxşıdır.

Bunlar düzdür, ancaq arvadını durǵuzub-durǵuzmaǵı düşünəndə, həтта Fusakonun varlığını belə unutmuşdu, bax, bu qəribə idi.

Sinqo kürənin böyründə oturdu və Kikuko ona isti çay süzdü.

– Yəqin, başın fırlanır?

– Bir az.

– Hələ lap ertədir, yaxşı olardı, gedib uzanasan.

– Yox, əgər ehtiyatla hərlənsəm, heç nə olmaz. Gedim qəzətləri gətirim, hava dəysə, düzələrəm. Deyirlər, qadının burnundan qan gəlicsə, narahat olmağa dəyməz, – Kikuko həmişəki kimi mülayim tərzdə dedi. – Bu soyuqda, ata, siz niyə belə tezdən durmusunuz?

– Doğrudan da, niyə? Mən hələ məbəddə zəng çalınandan əvvəl durmuşam. O isə həmişə, qışda da, yayda da saat altıda çalınır.

Sinqo Süitidən tez dursa da, firmaya ondan sonra getdi. Qışda, adətən, belə olurdu.

Nahar vaxtı Süitini yaxınlıqdakı Avropa restoranına dəvət elədi.

– Yəqin, Kikukonun alnında çapıq olduğunu bilirsən?

– Sinqo soruşdu.

– Əlbəttə, bilirəm.

– Görünür, çapıq həkimin maşasının izidir, doğum ağır keçibmiş. Bu, onun doğulanda keçirdiyi əzabların izi deyil, ancaq Kikukonun halı qarışanda, bu, o saat gözə çarpır.

– Sən bu səhərkini deyirsən?

– Hə.

– Yəqin, burnu qanadığındandır. Rəngi qaçdığına görə çapıq nəzərə çarpıb.

“Doğrudanmı, Kikuko burnunun qanadığını Süitiyə danışmağa macal tapıb?” – Sinqo məyusluqla düşündü.

– Keçən gecə Kikuko heç yatmayıb, hə?

Süiti üz-gözünü turşutdu. Bir az susub dedi:

– Bizim evə kənardan gələn bir adama bu qədər diqqət yetirməyinə dəyməz, ata.

– Sən kimə “bizim evə kənardan gələn adam” deyirsən?
Öz arvadına?

– Yaxşı, başqa cür deyim: oğlunun arvadına bu qədər diqqət yetirməyinə dəyməz.

– Sən nəyi nəzərdə tutursan?

Süiti cavab vermədi.

3

Sinqo qəbul otağına girəndə Xideko oturub onu gözləyirdi, yanında isə tanımadığı bir qadın vardı.

Xideko dərhal ayağa durdu.

– Çoxdandır sizdə olmuram. Daha havalar əməllicə istiləşib. – Onun sözlərini salamlamaq əvəzi də saymaq olardı.

– Xeyli olar. Artıq iki aydır.

Xideko bir az kökəlmişdi, üzünə qalın pudra vurmuşdu. Sinqo xatırladı ki, bir dəfə rəqsə gedəndə, ona elə gəlmişdi, Xidekonun döşü ovuca sığışa bilər.

– Bu, İkeda-sandır. Mən sizə bir dəfə demişdim...

– Xideko ağlamağa hazırlanmış kimi öz qəşəng gözlərini qıyıb qadını təqdim elədi. Həmişə məsuliyyətli anlarda bu cür eləyirdi – belə axmaq vərdişi vardı.

– Çox xoşdur. Oqata.

Sinqo özünü məcbur eləyə bilmədi ki, Süitinin qayğısına qaldığı üçün ona minnətdarlığını bildirsin.

– İkeda-san sizinlə görüşmək istəmirdi, deyirdi, bu görüşə ehtiyac yoxdur, bu, onun üçün xoşagəlməzdir. Mən, demək olar, onu zorla gətirmişəm.

– Bəs belə? – Yenə Xidekoya müraciət elədi. – Bura rahatdır mı? Başqa yerə gedə bilərik.

Xideko sualedici nəzərlərlə İkedaya baxdı.

– Mənim üçün bura da yaxşıdır, – İkeda könülsüz dedi.

Sinqo hətta karıxdı, ancaq özünü o yerə qoymadı.

Xideko, elə bil, doğrudan da, demişdi ki, Süitinin məşuqəsiylə yaşayan qadını Sinqoyla tanış eləyəcək. Ancaq onda Sinqo bu sözlərə fikir verməmişdi.

Firmadan getdiyi iki aydan sonra Xideko, hər halda, sözüənə əməl eləmişdi. Sinqo üçün bu, çox gözlənilməz idi.

Bəlkə, Süitiylə gəzdirdiyi qadın, nəhayət, ayrılmaq qərarına gəlmişlər? İkedada, ya Xideka bu haqda söz açana kimi Sinqo gözləmək fikrində idi.

– Xideko məni elə dilə tutdu ki, boyun qaçırmağın faydasız olduğunu başa düşdüm, budur, indi sizin yanınızdayam. – İkedanın səsində səmimiyyət hiss olunmurdu. – Bundan başqa, mən özüm də fikirləşdim ki, sizinlə görüşməyə dəyər. Mən axı oğlunuzdan ayrılması üçün Kinuko-sanı çoxdandır dilə tuturam, ona görə fikirləşdim, sizinlə görüşüb, köməyinizlə onları ayırsaq yaxşı olar.

– Mən razıyam.

– Xideko mənə dedi ki, sizə çox borcludur və Süiti-sanın arvadına yazığı gəlir.

– Onun arvadı, doğrudan da, yaxşıdır, – Xideko tez dilləndi.

– Xideko-san bu sözləri Kinuko-sana da deyib, ancaq yaxşı arvadı olduğu üçün indi kişidən ayrılmaq istəyən çox az qadın tapılar. “Mən başqasının kişisini qaytararam, ancaq onda qoy mənə özümünkünü, müharibədə həlak olanı qaytarsınlar, – Kinuko-san, adətən, belə deyir. – Əgər onu mənə sağ-salamat qaytarsaydılar, – o deyir, – nə qədər gəzəyən olsa da, nə qədər arvadbaz olsa da, mən yenə onu sevərdim. Sən necə bilirsən, İkedada-san?” – məndən soruşur. Bəs mən nə cavab verim? Əri cəbhədə həlak olanların hamısı elə düşünür, mən də elə düşünürəm. “Məgər ərlərimizi müharibəyə göndərdiklərinə görə biz az əziyyət çəkmişik? – Kinuko-san soruşur. – Bəs onlar həlak olanda bizim halımız necəydi? Süiti mənim yanıma gəlir, bu doğrudur, ancaq axı arvadı onun həyatı sarıdan narahat olmamalıdır, o, sağ-salamat öz evinə qayıdacaq. Məgər mən düz demirəm?”

Sinqo acı-acı gülümsədi.

– Arvadı nə qədər yaxşı olur-olsun, əri ki cəbhədə ölməyib, – İkeda sözünə davam elədi.

– Qəribə məntiqlidir.

– Doğrudur, ancaq bunu kefli olanda deyib ağlayırdı...

Onlar Süitiylə içib keflənmişdilər və Kinuko hey deyirdi: ona çatdır ki, sən ərinin cəbhədən qayıtmağını gözləməli olmamısan. Sən yanına qayıdası ərini gözləyirsən. Bunu ona de, mütləq de. Mən də onların yanında idim. Sizə elə gəlmirmi ki, ərini müharibədə itirmiş dul qadının məhəbbətində nəsə bir həyasızlıq var?

– Bu nədə özünü bürüzə verir?

– Kişiyə, elə Süiti-sanın özünə də içib keflənmək yaramaz. Belə vaxtlarda Kinuko-sana qarşı çox kobud olur, onu məcbur eləyir oxusun. Kinukonun isə oxumaqdan zəhləsi gedir, mən oxuyası oluram, mənim də səsim zəifdir. Axı Süiti-sanı sakitləşdirməsək, qonşuların yanında biabır olarıq... Mən birinci dəfə oxumağa məcbur olanda, özümü təhqir olunmuş saydım, xətrimə dəydi, ancaq fikirləşdim ki, bunu sərxoşluğundan eləmir, bu, onun cəbhə vərdişidir. Yəqin, Süiti-san cəbhədə qadınlarla məhz bu cür əylənirmiş. Təsəvvürümə gətirdim ki, cəbhədə həlak olmuş ərim də qadınlarla əylənəndə Süiti-san kimi ədəbsiz hərəkətlər eləyirmiş. Sinəmdə, elə bil, nəsə qırıldı, başım dumanlandı, özümü ərimin əyləndiyi qadının yerində təsəvvür eləyib, başladım ağlamağa, ən bayağı mahnılar oxumağa. Sonra bunu Kinukoya danışdım. Dedim, bu ancaq mənim ərimə aiddir, amma bəlkə də, təkcə ona yox. O vaxtdan bəri Süiti-san hər dəfə məni oxumağa məcbur eləyəndə Kinuko ağlayır...

Bütün bu əhvalat Sinqoya sayıqlama kimi göründü. O, qaş-qabağını salladı.

– Bu məsələni tez qurtarmaq hər ikiniz üçün yaxşı olardı.

– Əlbəttə. Süiti-san gedəndən sonra çox vaxt Kinuko mənə deyir: İkeda-san, əgər belə davam eləsə, biz məhv ola-

rıq. Süiti-sandan ayrılmaq onun üçün də yaxşı olardı. Ancaq ona elə gəlir ki, ayrılısa, doğrudan da, məhv olar, onsuz qalmaqdan qorxur. Qadın...

– Dəhşətli heç nə olmaz, – kənarda oturan Xideko dedi.

– Əlbəttə. O elə yaxşı dərzidir ki... Xideko-san da bunu bilir.

– Hə.

– Baxın, əynimdə nə varsa, hamısını Kinuko-san tikib, – İkeda bunu deyib, əynindəkiləri nümayiş etdirirmiş kimi ayağa qalxdı. – Bəlkə də, baş dərzidən sonra ikinci odur. Onu salonda çox qiymətləndirirlər. Xideko-sandan ötrü bir-cə dəfə ağız açan kimi işə götürdülər.

– Deməli, sən də salonda işləyirsən?

Sinqo təəccüblə Xidekoya baxdı.

– Bəli, – Xideko azca qızarıb başını tərpətdi.

Xidekonun hansı ağılla Süitinin məşuqəsinin tövsiyəsilə salona işə düzəlib, bu günə İkedanı onun yanına gətirdiyini Sinqo başa düşə bilmirdi.

– Məncə, Kinuko-san maddi cəhətdən Süiti-sana o qədər də baha başa gəlmir, – İkeda dedi.

– Mən də belə fikirləşirəm. Maddi cəhətdən elədir, ancaq... – Sinqo əsəbiliklə sözə başlamışdı ki, o saat da susdu.

– Süiti-sanın necə Kinuko-sanı ələ saldığını görəndə həmişə ona deyirəm ki, gərək ayrılınsınlar.

İkeda başını aşağı dikib, əllərini dizinin üstünə qoyaraq oturmuşdu.

– Süiti-san da evə ürək ağrısıyla qayıdır. Ürəyindən yara almış əsgər. – O, başını qaldırdı. – Arvadıyla onu özünüzdən ayıra bilərsinizmi? Əgər ikilikdə qalsalar, bəlkə, Kinuko-sandan ayrılar. Mən artıq çoxdandır bu haqda düşünürəm. Ağılıma yüz şey gəlib...

– Yaxşı. Mən fikirləşərəm. – Sinqo başını tərpətdi. O, dilucu cavab verdi, elə bil, İkedanın təklifini rədd elədi, intəhası, ürəyinin dərinliyində onunla razı idi.

Sinqo İkedə kimi qadına inana bilməzdi, buna görə daha ona heç nə demədi, vur-tut qulaq asdı.

Sinqo onu dilə tutası olmadı, yanına açıq söhbət üçün gəlməmişdisə, bəs niyə gəlmişdi? Axı, doğrudan da, açıq danışdı. “Bəlkə, Kinukonu təmizə çıxarmaq üçün? Çox güman, təkcə buna görə yox, yəqin, mən hətta Xidekoyla İkedaya minnətdar olmalıyam”, – o düşündü.

Hər halda, onların gəlişinin səmimiyyətinə onda heç bir şübhə yaranmadı.

Di gəl ki, Sinqonun heysiyyətinə toxunulmuşdu və yolüstü firmanın, adətən, qəbul düzəltdiyi kiçik restorana buruldu. Artıq zala girməyə hazırlaşmışdı ki, geyşalardan biri onun qulağına nəsə pıçıldadı.

– Nə? Yaxına əyl, heç nə eşitmirəm, – geyşanın çiyindənən yapışıb əsəbiliklə dedi. O saat da əlini çəkdi, ancaq geyşə çiyinini sıgallaya-sıgallaya qışqırdı:

– Oy, ağrıdır.

Sinqo üzünü bozartdı və geyşə ona sığımb şüşəbəndə tərəf apardı.

Evə saat on birə yaxın gəldi. Süiti hələ qayıtmamışdı.

– Axşamınız xeyir.

Yemək otağı ilə üzbəüz otaqda Fusako balaca qızına döş verirdi, – o, dirsəklənib başını qaldırdı.

– Salam, – Sinqo otağa boylandı. – Satoko yatır?

– Hə, indicə yuxuya gedib. Elə bir az əvvəl məndən soruşdu ki, ana, hansı çoxdur: on min iyen, ya milyon iyen? – Sonra uğunub getdi. Dedi ki, baba qayıdanda ondan soruşum, o saat da yatdı.

– Hm. Müharibədən əvvəlki on min iyen və müharibədən sonrakı milyon iyen, – Sinqo güldü. – Kikuko, mənə bir stəkan su ver.

– Bu saat. Su? Bəs xörək yeməyəcəksiniz?

Sinqonun xahişi Kikukonu təəccübləndirdi. O qalxıb su gətirməyə getdi.

– Ancaq quyudan gətir. Xlorlu sudan xoşum gəlmir.

– Yaxşı.

– Müharibədən qabaq mən hələ ərdə deyildim, Satoko hələ doğulmamışdı, – Fusako artıq yerinin içindən dedi.

– Nə müharibədən əvvəl, nə müharibədən sonra – ən yaxşısı ərə getməməkdir.

Quyuyu nasosunun uğultusunu eşidib Yasuko dedi:

– Nasos işləməyə başlayan kimi bu uğultudan canımı üşütmə alır. Qışda Kikuko ertədən sənə çay qoymaq üçün quyudan su götürməyə gedəndə, mən hələ yataqda bu uğultunu eşidib, o saat hiss eləyirəm ki, bayırda soyuqdur.

– Deyirəm, bəlkə, Süütiylə arvadımı özümüzdən ayıraç,

– Sinqo astadan arvadına dedi.

– Ayıraç?

– Yəqin, belə yaxşı olar.

– Ola bilsin. Xüsusən də, əgər Fusako bizdə çox qalacaqsın...

– Ana, əgər onları mənə görə evdən çıxarmaq istəyirsinizsə, lazım deyil, mən gedəcəyəm.

Fusako yataqdan durub onlara yaxınlaşdı.

– Yaxşı olar, mən ayrı qalım. Vəssalam.

– Bizim söhbətin sənə heç bir dəxli yoxdur, – Sinqo əsəbiliklə dedi.

– Dəxli var. Özü də çox. Aixara mənə deyirdi ki, atan səni heç vaxt sevməyib, ona görə sənə belə pis xasiyyətin var. Bunu eşitmək çox ağırdır, özümü ağlamaqdan zorla saxlayırdım.

– Xahiş eləyirəm, rahat ol. Artıq sənə otuz yaşın var.

– Yox, daha rahat olmaqdan keçib.

Fusako döşünü örtüdü.

– Nənə, gəl yataq.

Kikuko bir stəkan suyla içəri girdi. O biri əlində çox iri yarpaq tutmuşdu. Sinqo suyu başına çəkdi.

- Bəs bu nədir? – O, Kikukodan soruşdu.
– Əzgil yarpağıdır, hələ lap körpədir. Ay işığında gördüm quyunun böyründə nəşə yırgalanır, parıldayır. Dedim, görəsən, nədir, baxdım ki, əzgilin təzə yarpaqlarıdır, böyüyüblər.
– Sən hələ lap uşaqsan, – Fusako istehzayla dedi.

GECƏ EŞİDİLƏN SƏS

1

- Sinqo çıxırtıya oyandı, kişi səsinə oxşayırdı.
Bilmədi, it ulayır, ya adam səsidir. Anlaşılmaz səsi əvvəl-əvvəl, sadəcə, çıxırtıya oxşatmışdı.
Fikirləşdi ki, bəlkə, Teru ölümqabağı ulayır. Bəlkə, onu zəhərləyiblər? Sinqonun gicgahları bərk-bərk atdı.
– Oy! – Canı sıxıldı. Ürəyi sancdı.
Bu yerdə tamam oyandı. İt ulamırdı, kimsə qışqırırdı. Dili dolaşırdı, elə bil, boğazını sıxırdılar. Sinqo üşüyürmüş kimi titrəyirdi. Kiməsə hücum çəkiblər...
– Eşitmirsən?! Eşitmirsən?!
Boğuq, ümitsiz bir qışqırıq... Demək olar, anlaşılmırdı.
– Eşitmirsən?!
Onu öldürürlər, o isə “eşitmirsən” deyir, elə bil, özünü təmizə çıxarır, ya nəyə görə əyənə yalvarır.
Həyəət qapısını döyürdülər. Sinqo büzüşdü, qalxmaq üçün yerində qurcuxdu.
– Kikko-o! Kikko-o!
Süütünin səsiydi, Kikukonu çağırırdı. Dili elə dolaşırdı ki, “ku”nu deməyə təqəti çatmırdı. Əməllicə kefliydi.
Sinqo halsızlaşıb başını yenə balınca qoydu. Ürəkdö-yünməsi hələ keçməmişdi. Nəfəsini qaydaya salmaq üçün sinəsini ovuşdurdu.

– Kikko-o. Kikko-o.

Görünür, Süiti qapını əliylə döymürdü, özünü darvaza-ya çırpırdı.

Sinqo köks ötürdü – açmaq lazım gələcəkdi.

Ancaq birdən fikirləşdi ki, o açmağa getsə, yaxşı düşməz.

Axı Süiti sevgi və ümitsizliklə məhz Kikukonu çağırırdı. Sinqo onun bu cür səslə çağırıldığını heç vaxt eşitməmişdi. Bu, dəhşətli qorxudan, dözülməz ağrıdan, ya ölümcül təhlükəylə rastlaşanda anasını çağırən körpənin harayına oxşayırdı. Günah girdabına batmış Süiti Kikukonu çağırırdı. Öz əzab çəkən ürəyini ona açırdı, ona yalvarırdı. Elə bilirdi Kikuko onu eşitmir və kefli, mehriban səslə çağırmaqda davam eləyirdi. Az qala, ona baş əyirdi.

– Kikko-o. Kikko-o.

Süitinin ümitsizliyi Sinqoya sirayət eləyirdi. Özü heç vaxt arvadını belə ümitsizliklə və məhəbbətlə çağırmamışdı. Yəqin, ona görə ki, yad eldə vuruşan zaman Süitinin keçirdiyi ümitsizliyi hiss etmək ona nəsib olmamışdı.

Sinqo dinşədi – Kikuko oyansaydı, yaxşı olardı. Bununla belə, oğlunun yazıqlaşmış səsini gəlinin eşidəcəyindən bir az utanırdı. “Əgər Kikuko durmasa, Yasukonu oyadacağam, – o fikirləşdi, – ancaq Kikuko dursa, yaxşı olar”.

Sinqo isti qrelkanı ayağıyla yatağın kənarına itələdi.

Yaz girəndə qrelka qoymaqdandır ki, gicgahları atır.

Qrelkanı onun yatağına qoymaq Kikukonun vəzifəsi idi.

– Kikuko, qrelka pis olmazdı, – Sinqo hərdən deyirdi.

Qrelkanı yatağa Kikuko qoyanda yataq öz istiliyini çox saxlayırdı, həm də qrelka həmişə bərk bağlanmış olurdu.

Yasuko ağrısı da, ağrımasa da qrelkanı xoşlamırdı, hətta bu ağbirçək vaxtında da xoşlamır. Onun ayaqları həmişə istidir. Əlli yaşına qədər arvadının böyründə qızınırdı, ancaq axır vaxtlar ayrı yatırlar.

Yasuko heç vaxt ayaqlarını Sinqonun qrelkasına qoymur.

– Kikko-o! Kikko-o! – Yenə həyəət qapısı tərəfdən eşidildi.

Sinqo gecə lampasını yandırıb saata baxdı. Az qala, üçün yarısıydı.

Tokiodan Kamakuraya axırncı elektrik qatarı gecə birdə çatır, yəqin, Süiti vağzaldakı bara da dəyib.

Onun qışqırığına qulaq asa-asa Sinqo fikirləşdi ki, görünür, oğlunun tokiolu məşuqəsiylə əlaqəsi qırılmaq üzrədir.

Axır ki, Kikuko durub, dal qapıdan həyəət çıxdı.

Sinqo rahatlanıb işığı söndürdü.

– Sən onu bağışla, – Kikukoya müraciət eləyirmiş kimi öz-özünə mızıldandı.

Süiti, yəqin, Kikukodan sallanmışdı.

– Ağrıdır, ağrıdır, burax, – Kikuko dedi. – Əlinlə saçım-dan tutmusan.

– Doğrudan?

Mətbəxdə büdrəyib ikisi də yıxıldı.

– Bəsdir. Sakit... Dizimə qoy... Belə içsən, ayaqların şişəcək.

– Ayağım şişəcək? Gop eləmə.

Kikuko, yəqin, Süitinin ayağını dizinə qoyub, çəkməsini çıxarmağa çalışırdı.

O bağışladı. Sinqo hələ tamamilə sakitləşməmişdi, ancaq belə dəqiqələrdə Kikuko ərini bağışlayanda həmişə sevinirdi.

Kikuko, görünür, lap əvvəldən ərinin onu çağırmasını eşidirmiş.

Bununla belə, Sinqo onun necə xeyirxah olduğunu hiss elədi: məşuqəsinin yanından qayıdan sərxoş Süitinin ayağını dizinə qoyub çəkməsini çıxarır.

Süitini yerinə uzadıb, Kikuko arxa qapını və həyəət qapısını bağlamağa getdi.

Süitinin xorultusunu həтта Sinqo da eşidirdi.

Süitini arvadı qarşıladı, yatağa saldı və o artıq yatır, bəs Süitinin yanında ağlını itirincəyə qədər içdiyi Kikuko, görün, neyləyir? Məgər onun evində içib qalmaqal salmır, məgər onu ağlamaq dərəcəsinə çatdırmır?

Üstəlik, ola bilsin, Süiti məhz Kikukoyla görüşdüyünə görə onun arvadının, çox vaxt özünə fikir verməsə də, budları yoğunlayıb.

2

Süitinin xorultusu tezliklə kəsildi, ancaq Sinqo daha yata bilmədi, fikirləşdi ki, doğrudanmı, Yasukonun xoruldamaq vərđişi oğluna keçib?

Elə deyilsə, bu gün, sadəcə, çox içdiyinə görə xoruldayır.

Doğrudur, axır vaxtlar Sinqo arvadının xoruldadığını eşitmirdi.

Görünür, hələ soyuqdur deyə bərk yatır.

Yuxusuz qaldığı gecənin səhəri Sinqonun yaddaşı pisləşir, üstəlik, hərdən kövrək də olur. Bax indi də Süitinin Kikukonu çağırıldığını eşidəndə kövrəlmişdi. Məgər boş yerəmi Süitinin dili dolaşır? Məgər öz pis hərəkətini kefliliklə ört-basdır eləmək istəmirdimi?

Anlaşılmaz bir səslə arvadını çağırən Süitinin səsindəki sevgini və ümitsizliyi, oğlundan məhz bunu gözlədiyinə görə sezmişdi.

Necə olsa da, o cür çağırıldığı üçün Sinqo Süitiyə hər şeyi bağışladı. Fikirləşdi ki, Kikuko da onu bağışlamaya bilməz. Bu fikir ata xudbinliyindən doğmuşdu.

Elə görünürdü ki, Kikukoya Süitidən yaxşı münasibət bəsləyən olmaz, ancaq buna baxmayaraq, ürəyinin dərinliyində həmişə doğma oğlunun tərəfini saxlayırdı.

Sinqo özünü biabırçı aparır. Tokioda məşuqəsinin yanında içib, evə gəlib hasarın dibində ağnayırdı.

Süitinin hələ bəxti gətirdi ki, qapını açmağa Sinqo çıxmıdı – o susmazdı, Süiti də o saat ayılırdı. Kikukoya nə var! Sallandı çiyindənən, o da dinməzəcə gətirib evə saldı.

Kikuko – Süitinin qurbanı – elə özü onu bağışladı.

Əgər onlar Sinqo ilə Yasukonun bir yerdə yaşadıkları qədər yaşayası olsalar, iyirmi yaşı yenicə tamam olmuş Kikuko hələ ərinin çox bağışlayası olacaqdı. Kikuko həmişə bağışlamağa qadirdimi?

Ancaq ailə həyatı deyilən şey – ər-arvadın bir-birinə elədikləri pisliliyi udan dərin bataqlıqdır. Kikukonun Süitiyə və Sinqonun Kikukoya sevgisini də, Süitiylə Kikukonun ailə həyatının bataqlığı son damlasına qədər udacaqdı.

Sinqo hesab eləyirdi ki, müharibədən sonrakı qanunvericilikdə ailənin əsasını, əvvəllər olduğu kimi, valideynlərlə uşaqların yox, ər-arvadın təşkil etməyi çox ağıllı işdir.

– Hə, ailə həyatının bataqlığı, – o mızıldadı. – Süitiylə Kikukonu özümüzdən ayırmaq lazımdır.

Ən məhrəm fikirləri pıçıltıyla təkrar eləmək qocalığın vərdisi idi.

– Ailə həyatının bataqlığı, – o pıçıldadı. – Bu o deməkdir ki, ər-arvad bir-birinə elədikləri pisliliyi ikilikdə dözməliyədilər və onu bataqlığa gömməliyədilər.

Axı ağıllı arvad ərinin bütün pisliklərinə dözməlidir.

Tezliklə bahardır.

Sinqo qaşını qaşdı.

Hətta gecə oyanmaq da qışdakı kimi xoşagəlməz deyil.

Hələ Süitinin çığırtsını eşidənə qədər Süiti qərribə bir yuxudan ayılmışdı. Oyananda yuxu yadıındaydı. Ancaq Süiti sarıdan təşvişə düşəndə, demək olar, tamam unuttu.

Yəqin, yuxu ürəkdöyünməsinə görə yadından çıxmışdı.

Yuxudan yalnız on dörd-on beş yaşlı qızı necə abort elədikləri və “Beləliklə, bu qız müqəddəs oldu” sözləri yadında qalmışdı.

Sinqo yuxuda hekayə oxuyurdu. Hekayə məhz bu sözlərlə qurtarırdı.

Sinqo hekayəni oxuyurdu və tamaşaya, ya filmə baxırmış kimi eyni vaxtda həm də onu görürdü. Sinqo yuxuda iştirakçı deyildi, tamaşaçı idi.

On dörd-on beş yaşında abort eləlib müqəddəs olmaq heyrətamiz şeydir, ancaq bunun tarixçəsi uzun idi. Sinqo yuxuda oğlanla qızın təmiz məhəbbəti haqqında hekayə oxuyurdu. Ayılında hələ də yuxunun təsiri altında idi.

Deyəsən, qız həтта hamilə olduğunu bilmirdi və abort haqqında heç fikirləşmirdi, yalnız onu ayırıqları oğlandan ötrü darıxırdı, – əhvalat, təxminən, beləydi: qeyri-təbii və xoşagəlməz.

Unudulmuş yuxunu sonradan xatırlamaq çətindir. Hekayəni oxuyanda keçirdiyi hiss də yuxuydu.

Qızın yuxuda, deyəsən, adı vardı, deyəsən, onun üzünü də görmüşdü, ancaq yuxuda dumanlı halda qızın boyu, daha doğrusu, necə incə-mincə olduğu qalmışdı.

Gərək ki, avropasayağı geyinmişdi.

Sinqo qızın sifətinin Yasukonun böyük bacısının sifəti olduğuna özünü inandıрмаğa çalışdı, ancaq yəqin, səhv eləyirdi.

Şübhəsiz, dünən axşam qəzetindəki xəbərə görə elə yuxu görmüşdü.

“Qız əkiz doğub. Aomori də yaz hadisələri” böyük başlıqlı məqalədə çap olunmuşdu: “Aomori prefekturasının ümumi müalicə şöbəsinin yoxlaması nəticəsində biz dəhşətli faktlarla qarşılaşmışıq: qadınlar arasında yevgenika qanununa əsasən, on beş yaşlıların beşində, on dörd yaşlıların üçündə, on üç yaşlıların birində, ikincidərəcəli orta məktəb qızlarının (on altı-on səkkiz yaş) dörd yüzündə hamiləlik dayandırılıb. Xirosaki şəhərinin orta məktəb qızları arasında hamiləlik halı – bir, Aomori şəhərində – bir, Minamisuyuru qəzasında – dörd, Kitasuyuru qəzasında – birdir. Cinsi əlaqə barədə məlumatları olmadığından, peşəkar həkimlərin səyinə baxmayaraq, bunların onda iki faizi ölüb, iki tam onda beş faizi ağır vəziyyətdədir, biz isə peşəkar həkimliyə heç bir dəxli olmayan adamların əlində ölən azyaşlı anaların həyatı sarıdan yalnız böyük təşviş keçirməkdəyik”.

Vur-tut dörd doğuş hadisəsi qələmə alınmışdı. Kitasugaru qəzasındakı orta məktəbin on dörd yaşlı şagirdi keçən ilin fevralında əkiz doğmuşdu. Ana və körpələr özünü yaxşı hiss eləyirdi. Gənc ana məktəbdə oxumağındaydı. Valideynləri qızlarının hamiləliyindən hətta xəbər tutmamışdılar.

İkincidərəcəli orta məktəbin on yeddi yaşlı şagirdi öz sinif yoldaşılıq evlənmək qərarına gəlmiş və keçən ilin yayında uşağa qalıb. Uşaqlar hələ məktəbli olduqlarına görə hər ikisinin valideyni onları hamiləliyi kəsməyə məcbur eləyiblər. Ancaq qız və oğlan deyir: “Bu, bizim üçün oyun deyil, biz, onsuz da, tezliklə evlənəcəyik”.

Qəzədəki xəbər Sinqonu heyrləndirmişdi. Elə ona görə yuxuda qızın necə abort edildiyini görmüşdü.

Ancaq Sinqonun yuxusu qızla oğlanın ayıblı, pis hərəkəti haqqında deyildi, onların təmiz məhəbbəti, “müqəddəs olan qız” haqqında idi. Yuxudan əvvəl bunları çoxdan unutmuşdu.

Sinqonun sarsıntısı gözəl yuxuya çevrilmişdi. Niyə?

Ola bilsin, Sinqo öz yuxusu ilə abort elətdirmiş qızı da, özünü də xilas eləmişdi.

Hər halda, yuxuda nəşə şəfqət, mərhəmət duyğusu vardı.

Bəlkə, yuxuda öz içindəki şəfqət duyğusu oyanmışdı?

Bəlkə, oğlanla qızın təmiz məhəbbəti haqqında yuxunu qoca yaşında ona ərməğan göndərən tamam itirmədiyi olan-qalan cavanlığıydı? – Sinqo ümidlə düşündü.

Oyanıb şəfqət duyğusuyla dinlədiyi Süitinin qışqırığında hiss elədiyi sevgi və ümitsizliyə də elə bu ümid səbəb olmuşdu.

3

Səhəri Sinqo hələ yataqdaykən Kikukonun Süitini necə silkələdiyini eşitdi.

Axır vaxtlar Sinqo ertədən oyanır və bilmir neyləsin – yatmağı xoşlayan Yasuko başlayacaq donquldamağa:

“Saçını da ağardıb, yenə yuxusu yoxdur, biabırçılıqdır” – gəlindən qabaq durmaq da yaxşı deyil, o bunu başa düşür və Sinqo ehmalca artırmaya çıxır, qapını açır, qəzeti götürüb, yenə yerinə girir və tələsmədən başlayır oxumağa.

O, Süitinin yuyunmağa getdiyini eşidir.

Yəqin, dişini təmizləmək istəyir, ancaq diş fırçasını ağzına soxan kimi halı qarışır, – yəqin, qusdu.

Kikuko xırda addımlarla mətbəxə qaçdı.

Sinqo qalxdı. Mətbəxdən qayıdan Kikukoyla şüşəbəndə toqquşdu.

– Oy, siz artıq durmusunuz, ata.

Kikuko gözlənilməz maneəyə rast gəlibmiş kimi birdən dayandı – yanaqları pörtdü. Əlində tutduğu stəkandan sake töküldü. Yəqin, keflilikdən sonra özünü pis hiss elədiyinə görə mətbəxdən Süitiyə soyuq sake aparırdı.

Kikukonun boyasız, solğun sifəti qızardı, yuxulu gözlərində çaşqınlıq oxundu, gözəl dişlərini açıqda qoymuş qansız dodaqlarında utancaq təbəssüm göründü. O necə də zərifdir, – Sinqo fikirləşdi.

Doğrudanmı, Kikukoda uşaqlıqdan belə çox şey qalıb? Sinqo gecə gördüyü yuxunu xatırladı.

Əslinə qalsa, qəzetin haqqında yazdığı yeniyetmələrin evlənilib uşaq doğmasında qəribə heç nə yoxdu. Qədimdə nə qədər desən, tez evlənənlər vardı.

Sinqonun özü bu uşaqların yaşında Yasukonun böyük bacısından ötrü dəli-divanəydi.

Kikuko Sinqonun yemək otağına getdiyini görüb, pəncərə taxtalarını açmağa tələsdi.

Yaz günəşi otağa doldu.

Kikuko, elə bil, işığın çoxluğundan qorxub, əlini başına apardı, yatanda qarışmış saçlarını düzəltdi.

Məbədin həyətindəki qınqo hələ yarpaqlamamışdı, ancaq səhər günəşinin şəfəqləri altında puçurlu tumurcuqların artıq ətri hiss olunurdu.

Kikuko tez paltarını dəyişib, bir fincan yaşıl çay gətirdi.
– Bağışla, ata, bir az gec oldu.

Yataqdan duran kimi Sinqo həmişə yaşıl çay içir. Nə qədər quru çay atmaq lazım olduğunu təyin eləmək çox çətindi. Kikukonun dəmlədiyi çay ən dadlıdır.

Maraqlıdır, görün, onun boşanmış qızı bunu Kikukodan yaxşı bacararmı? – Sinqo fikirləşdi.

– Kefli başı indi içkiylə düzəldirlər. Köhnə vaxtlarda ayılmaq üçün vur-tut yaşıl çay içirdilər. Sən çox elə də əl-ayağa düşmə, – Sinqo zarafat elədi.

– Oy, ata, siz artıq hər şeyi bilirsiniz?

– Qışqırığa ayıldım. Əvvəl elə bildim, Teru ulayır.

– Nə deyirsiniz!

Kikuko başını aşağı salıb oturmuşdu, deyərdin, ayağa durmağa təqəti yoxdur.

– Mən Kikukodan əvvəl oyanmışdım, – Fusako o biri otaqdan dedi. – Dəhşətli səs idi, hətta qorxdum, ancaq Teru hürmürdü, bildim ki, Süütidir.

Fusako yemək otağına gecə kimonosunda, qızını əmizdirə-əmizdirə girdi. Sifəti gözəgəlimli olmasa da, döşləri ağdı, gözəldi.

– Bu nə görkəmdir? Pinti, – Sinqo dedi.

– Aixara son dərəcə pintidir, mən də oldum onun tayı. Əgər pintiyə ərə getdin, sən də pintiyə dönürsən. Neyləyə-sən?

Kunikonu sağ döşündən ayırıb, sol döşünə keçirə-keçirə Fusako qaşqabaqlı halda dedi:

– Əgər qızının pinti olmağını istəmədinsə, gələcək ərinin pinti olub-olmadığını öyrənmək lazım idi.

– Kişiyə qadın eyni deyil.

– Hamısı birdir, Süütiyə bax.

Fusako əlüzyuyana qədər getdi.

Kikuko əlini uzatdı. Fusako uşağı kobudcasına onun üstünə atdı, qız ağladı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Fusako ona fikir vermədən otaqdan çıxdı.

Yasuko yuyunub gəldi.

– Ver. – O, qızı aldı. – Bəs bu uşağın atası neyləməlidir? Fusakonun Yeni il ərəfəsində bizə gəldiyi gündən iki aydan çox keçib. Deyirsən, Fusako pintidir, məgər sən pinti deyilsən? Elə sən də pintisən. Yeni ildə qızın da özündən iş çıxarıb, yaxşı vaxt tapa bilməyib, qəfil başa düşüb ki, onunla yaşaya bilmir. Qızının dediyindən bir şey başa düşə bilmirsən. Aixara-sanın da heç tayı-bərabəri yoxdur, arxasınca gələ bilərdi. – Yasuko uşağa baxa-baxa danışırdı. – Sənin katibən Tanidzakini Süiti bir dəfə yarıdul adlandırmışdı. Elə Fusakonu da yariboşanmış adlandırmaq olar.

– “Yarıdul” nə deməkdir?

– Ərə getməyə imkan tapmayıb, ancaq sevgilisini cəbhədə itirib.

– Axı müharibə vaxtı Tanidzaki hələ lap uşaq idi.

– Yəqin, olarmış on altı-on yeddi yaşı. Çox mümkündür ki, unudulmaz bir adamı varmış.

Yasukonun “unudulmaz adam” sözü Sinqo üçün gözlənilməz idi.

Süiti heç nə yeməmiş getdi. Görünür, özünü pis hiss eləyirdi, üstəlik, işə gecikirdi.

Sinqo səhər poçtunu gözləmək üçün evdə ləngidi. Kikukonun Sinqonun qarşısına qoyduğu məktublardan biri onun özünəydi.

– Kikuko! – Sinqo məktubu ona verdi.

Məktubun kimə olduğuna baxmayıb, onu başqaları ilə bir yerdə gətirib Sinqoya vermişdi. Kikukoya məktub gec-gec gəlirdi, indi də məktub gözləməirdi.

Kikuko dərhal məktubu oxumağa başladı.

– Rəfiqəməndir. Abort elətdirib, ancaq ondan sonra halı pisləşib, indi Xonqodakı universitet klinikasında yatır, – o dedi.

– Sən nə danışırsan!

Sinqo eynəyi çıxarıb, Kikukoya baxdı.

– Yəqin, hansı mamaçayasa gizli elətdirib. Bu, çox təhlükəlidir.

“Qəzet məqaləsi, yuxu, səhər gələn məktub – təsadüfə bax”, – Sinqo düşündü.

Ürəyindən keçdi ki, Kikukoya öz yuxusunu danışsın.

Sinqo dinməzəcə Kikukoya baxırdı, elə bil, onun gəncliyindən güc alırdı; fikirləşdi ki, yuxusunu danışsın, o saat da qorxdu – birdən Kikuko da hamilə olar və o da hazırlaşar abort elətdirsin, onda yuxu haqqında söhbət lazımsız fikirlər doğurardı.

4

Elektrik qatarı Kitakamakura düzənliylə gedəndə Kikuko heyrətlə qışqırdı:

– Gavalı nə yaman çiçəkləyib!

Elektrik qatarının pəncərəsindən düzənlikdə bitmiş çoxlu gavalı ağacı görünürdü. Sinqo istəsə də, istəməsə də hər gün onlara baxırdı.

Günün altında ağ çiçəklər bir az soluxmuşdu.

– Bizim bağda da çiçəkləyib, – Sinqo dedi. Ancaq orada vur-tut iki-üç ağac idi. “Çiçəkləyən bu qədər gavalı ağacını isə bu il Kikuko ilk dəfə görür”, – o fikirləşdi.

Kikukoya məktub az-az gəlirdi və çox az-az olurdu ki, harasa getsin. Evdən yalnız nəsə almaq üçün çıxırdı.

Kikuko universitet klinikasındakı rəfiqəsini yoluxmaq istəmişdi və Sinqo da onunla gedirdi.

Süitinin görüşdüüyü qadının evi universitetlə düz üz bəüz idi. Sinqo bundan bir az narahat idi.

Elektrik qatarında Kikukodan hamilə olub-olmadığını soruşmağa yenə ürək eləmədi.

Soruşmaq o qədər də çətin deyildi, sadəcə, görünür, fürsəti əldən vermişdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Artıq neçə illərdi Yasukodan qadın haqq-hesablarını soruşmurdu. Klimaksı başlayandan Yasuko bu haqda danışmağı tərgitmişdi. Ona görə yox ki, həmişə sağlam idi, görünür, daha geri gedirdi.

Yasukoyla haçansa aralarında belə söhbət olduğunu Sinqo artıq çoxdan unutmuşdu.

İndi də Kikukodan hamilə olub-olmadığını soruşmaq istəyəndə bunu xatırladı.

Əgər Yasuko onların klinikanın doğum şöbəsinə getdiyini bilsəydi, yəqin, Kikukonu da həkimə göstərmək lazım olduğunu deyərdi.

Yasuko uşaq barədə Kikukoyla çox danışmışdı və Sinqo bunun Kikuko üçün necə xoşagəlməz olduğunu görürdü.

Əlbəttə, Süütiyə hər şeyi açıq danışır. Qadının açıq danışa bildiyi kişi onun gözünün işığıdır. Qadın özünə kişi tapan kimi əriylə açıq danışmağı yığışdırır. Sinqo bunu köhnə bir tanışından eşitmişdi və yadıındaydı ki, bu, onu çox maraqlandırmışdı.

Hətta qız valideynlərilə belə axıra qədər səmimi olmur.

İndiyə kimi Sinqo da, Kikuko da Süütünin qadını olduğunu dilə gətirməkdən çəkinmişdilər.

Əgər Kikuko hamilədirsə, onun qadın kimi yetişməsinə daha çox Süütünin məşuqəsi səbəb olub.

Bütün bu əhvalat çox xoşagəlməzdi, ancaq söhbətin insandan getdiyini unutmurdu və uşaq barədə Kikukodan soruşmağı qəddarlıq sayırdı.

– Amamiyanın babası dünən gəlmişdi. Anam sizə deməyib? – Kikuko qəfil dedi.

– Yox, deməyib.

– Amamiya onları Tokioya aparır, gəlmişdi vidalaşsın. Xahiş elədi, Terunu qaytaraq. İki böyük bağlama peçenyə gətirmişdi.

– İtə?

– Bəli. Anam dedi ki, itə gətirib, amma birini adama da saxlamaq olar. Amamiya-sanın ticarət işləri yaxşı gedir, yenə özünü tutmağa başlayıb, qoca elə sevinirdi.

– Sən nə deyirsən! Çox az-az olur ki, hər şeyini, hətta evini satmağa məcbur olan tacir təzədən ayağa qalxa, başlaya varlanmağa. Onun getdiyi vaxtdan on il bir an kimi keçib-gedib. Hər gün bu elektrik qatarıyla getməkdən bezmişəm. Hərdən dostlarımla restoranda görüşürəm – bu da artıq on ildir davam eləyir, darıxdırıcıdır, həm də yoruluram. Görünür, onların qarşısında dayanmağın vaxtı çatıb.

Sinqoya elə gəldi ki, Kikuko “onların qarşısında dayanmağı” başa düşməyib.

– Emma cəhənnəm adasının hökmlərləri qarşısında dayanmağı nəzərdə tuturam. Deyə bilərik ki, bizə qismət olan qırım-qırıntıda günahsızdıq. Axı söhbət həyatın məhz qırım-qırıntısından gedir. Bəs insanı ona nəsb olunan qırım-qırıntıya görə cəzalandırmaq həddindən artıq qəddarlıq deyilmi?

– Necə yəni?

– Məgər kimsə onun üçün ayrılan ömrü əməlli-başlı yaşayıb? Çətin ki. Məsələn, götürək mənim hərdən getdiyim restoranın paltarasanını. O, bircə şeyi bilir – gələnlərdən ayaqqabı alıb, gedənlərə ayaqqabı vermək; hər gün beləcə təkrar olunur. Hansısa bir qoca düşünmədən deyəcək ki, bundan yaxşısı heç lazım da deyil. Ancaq bu axı həyatın qırım-qırıntısıdır. Bir ofisiantdan soruşsaq, deyəcək ki, bu paltarasan babanın taleyi dəhşətlidir. Öz zirzəmisində kürənin böyründə oturub, dörd yanında ayaqqabı dolu yeşiklər, bir ucdan ayaqqabı təmizləyir. Zirzəmi lap girəcəkdədir, qışda – soyuq, yayda – isti olur. Evdəsə, yəqin, öz qarısının beyninə yeridir ki, qocalar evində necə yaxşı yaşayırdılar.

– Elə anam da belədir. Tez-tez təkrar eləyir ki, cavanlar həmişə ölmək istəyir. Ciddi söhbət deyil.

– O, nahaq yerə belə demir, məndən çox yaşayacaq. Yeri gəlmişkən, cavanlardan kimi nəzərdə tuturdu?

– Kimi? – Kikuko karıxdı. – Rəfiqəmin bugünkü məktubunda da...

– Səhər gələn məktubda?

– Bəli. O, ərdə deyil.

– Hm.

Sinqo susdu, Kikuko da bu söhbəti davam etdirmək istəmirdi.

Elektrik qatarı Tosukadan indicə çıxmışdı. Xodoqaya hələ çox vardı.

– Kikuko, – Sinqo dedi. – Mən çoxdandır bu barədə fikirləşirəm. Sən Süütiylə bizdən ayrı yaşamaq istəmirsən?

Kikuko Sinqoya baxaraq onun sözünün dalını gözlədi, sonra kədərli səslə soruşdu:

– Niyə, ata? Fusako gəldiyinə görə?

– Yox, bunun Fusakoya dəxli yoxdur. Fusako boşanmış kimidir, yəqin, buna görə ona rəhmin gəlir, ancaq o, Aixaradan tamam ayrılrsa da, bizdə çox qalmayacaq. Ayrı yaşayacaq, mən dediyim isə təkcə səninlə Süütiyə aiddir. Ayrı yaşamaq sən üçün yaxşı olmazmı?

– Yox. Siz mənə qarşı elə mehribansınız, ata, mən sizinlə qalmaq istəyirəm. Sizsiz mənim üçün çətin olar.

– Bu, mənə çox xoşdur.

– Siz məni elə əzizləyirsiniz ki... Mən axı ailənin ən kiçiyəm. Məni evdə də əzizləyirdilər, atam məni çox sevirdi, mən də hər şeydən ötrü atamın üstünə qaçmağa öyrənmişdim.

– Atanın səni çox sevdiyini yaxşı bilirəm. Həmişə mənə müraciət eləməyinin necə xoş olduğunu təsəvvür eləyə bilməzsən. Sənsiz yaşamaq mənim üçün ağır olardı. Məncə, Süüti haqqında hər şeyi bilirən, ancaq indiyə qədər bu barədə danışmaq istəmirdim. Görürsən, mən necə atayam. Bəlkə, tək yaşasanız, hər şey qaydasına düşər?

– Yox. Siz mənə heç nə deməsəniz də, həmişə məndən ötrü narahat olmusunuz, bunu yaxşı bilirəm. Mən sizin yanınızda qalmaq istəyirəm. – Kikukonun iri gözlərində

yaş gilələndi. – Mən ayrı yaşamaqdan qorxuram. Həmişə tək-tənha oturub elə hey gözləmək... Bu, necə dözülməzdir, necə kədərlidir, necə dəhşətlidir!

– İntəhası, tək gözləyəcəksən. Di yaxşı, elektrik qatırı belə söhbətin yeri deyil. Hər halda, yaxşı-yaxşı fikirləş.

Kikuko elə indidən qorxurmuş kimi titrəyirdi.

Tokio vağzalında düşüb, Sinqo Kikukonu taksilə Xonqoya apardı.

Bəlkə, doğma atası da onu sevdiyindən, ya indi bərk həyəcanlandığından Sinqonun bu hərəkəti ona qəribə görünmədi.

Onlar Süitinin məşuqəsinin yaşadığı küçəyə çatanda, heç bir şübhəli şey sezməsə də, Sinqo ehtiyat üçün sürücüdən xahiş etdi ki, düz universitet klinikasının həyətinə sürsün.

BAHAR ZƏNGLƏRİ

1

Gilənar çiçəkləyəndə Kamakurada buddizm paytaxtının yeddiyüzlü bayram edilirdi və bütün günü məbəd zəngləri çalınırdı.

Ancaq nədənsə, Sinqo hərdən bunu eşitmir. Kikuko işləsə də, danışsa da yenə eşidir, Sinqo isə qulaq asmasa, eşitmir.

– Eşidirsiniz? – Kikuko dedi. – Yenə çalınır. Eşidirsiniz?

– Ayırd eləyə bilmirəm. – Sinqo başını əydi. – Bəs sən, nənə?

– Əlbəttə, eşidirəm. Doğrudan, sən eşitmirsən? – Yasuko həvəssiz danışdı.

Beş günün qəzetlərini dizinin üstünə qoyub, yavaş-yavaş vərəqləyirdi.

– Çalırılar. Çalırılar, – Sinqo dedi.

Zəng səsini qulağı bircə dəfə alan kimi, sonra asanca ayırd eləyirdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Axır ki, eşidib sevinirsən. – Yasuko eynəyini çıxarıb Sinqoya baxdı. – Rahiblər isə məbəddə əldən düşüblər, bütün günü zəng çalırlar.

– Məbədə gələn dindarlardır zəngi çalanlar, bir zərbə on iyendir. Heç də rahiblər deyillər, – Kikuko dedi.

– Uydurursan ha özündən.

– Yox, doğrudan, bu zəngləri mərhumlar üçün dua zəngləri adlandırırlar... Deyirlər, məbəddə həтта nə qədər adamın zəng çalacağına plan qoyublar – ya yüz mindir, ya milyon.

– Plan?

Sinqoya bu qəribə gəldi.

– Məbəddəki zənglər çox qüssəli səslənir, mən onları xoşlamıram.

– Bu nə sözdür? Niyə axı qüssəlidir?

Sinqo fikirləşdi ki, apreldə bazar günü yemək otağında, bax beləcə, oturub çiçəkləyən gilənarlara tamaşa etmək necə yaxşıdır.

– Yeddiyüzdilliyi. Nəyin yeddi illiyi? Kimlərsə deyir, Böyük Buddanın¹ yeddiyüzdilliyi, başqaları deyir, müqəddəs Nitrenin² yeddiyüzdilliyi, – Yasuko dedi.

Sinqo cavab verə bilmədi.

– Kikuko, bəs sən bilirsən?

– Bilmirəm.

– Qəribədir. Özü də, guya Kamakurada yaşayırdı.

– Ana, sizdəki qəzetlərdə maraqlı bir şey var?

– Bəzi şeylər var, – Yasuko qəzetləri Kikukoya uzatdı.

Onlar səliqəylə üst-üstə yığılmışdı. Qəzetin birini özünə saxladı. – Elə bu qəzetdə oxumuşam. İki qocanın evi necə tərək elədiklərini oxuyanda ürəyim sıxıldı. Bu əhvalat başımdan heç çıxmır. Yəqin, sən də oxumusan.

– Hə.

¹ Böyük Budda – Kamakurada Kotokuin məbəbindəki Budda Amidanın böyük heykəli nəzərdə tutulur. 1256-cı ildə tökülüb.

² Nitren – Nitren sektasının banisi

– “Hamının avarçəkmə həvəskarlarının atası adlandırıldığı Yapon avarçəkmə cəmiyyətinin prezident müavini...”
– Yasuko məqalənin ardını öz sözləriylə danışmağa başladı:
– O, bundan başqa qayıqlar və yaxtalar düzəldən şirkətin də direktoruymuş. Onun altmış doqquz yaşı varmış, arvadının altmış səkkiz.

– Niyə axı sənün ürəyin sıxılıb?

– Orada oğulluğuna, onun arvadına və nəvələrinə vida məktubları çap edilib.

Yasuko yenə qəzeti oxumağa başladı:

– “Hamının unudduğu, acınacaqlı həyat sürən adamın necə miskin olduğunu gözüümüzün qabağına gətirib, biz həmin günə qədər yaşamaq istəmirik. Vikont Takaqinin¹ ruhi vəziyyəti bizə məlumdur. Bizcə ən yaxşısı səni sevdikləri, hörmət elədikləri vaxt həyatdan getməkdir. Və ailə üzvlərimizin səmimi sevgisiylə, dostlarımızın və yaşadığımızın diqqətilə əhatə olunmuş halda həyatdan getməyi qərara aldım”. Bunu oğulluğuna və onun arvadına yazıb. Nəvələrinə isə yazıb: “Yaponiyanın istiqlalıyyət günü yaxınlaşır, ancaq onun gələcəyi zülmətə bürünüb. Əgər müharibənin dəhşətlərindən gözü qorxmış gənclər və tələbələr sülh istəyirlərsə, Qandiyə məxsus olan zülmə müqavimət göstərməmək ideyasına tapınmalıdırlar. Biz çox qocayıq, inandığımız düzgün yolla getməyə, sizi də arxamızca aparmağa bizim artıq qüvvəmiz çatmır. Sizə yük olacağımızı yaşa çatmağı gözləmək ağılsızlıqdır, həmin vaxta qədər yaşamaq – bütün ömrün üstündən xətt çəkmək deməkdir. Biz yalnız onu istəyirik ki, xatirəmizi əziz tutasınız. Hara gedəcəyimizi hələ bilmirik. Bircə arzumuz var – sakitcə uyumaq”.

Yasuko susdu.

Sinqo ona yanpörtü oturub, çiçəkləyən gilənarlara baxırdı.

Yasuko qəzet oxumağa davam elədi:

---

¹ Vikont Seytoki Takaqi 1948-ci ildə evdən gedib. Sonralar onun meyiti Takao dağında tapılıb. Onun ölümü müharibədən sonrakı Yaponiyada aristokratianın öz nüfuzunu itirməsilə barışmamasının tipik nümunəsi sayılır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– “Evdən Tokioya getdilər və Osakadakı bacısına dəyib, yoxa çıxdılar. Osakada yaşayan bacısının artıq səksən yaşı var”.

– Bəs arvadının vida məktubu hanı?

– Nə?

Yasuko dalğın halda başını qaldırdı.

– Arvadı məktub qoymayıb?

– Arvadı? Nənəni deyirsən?

– Əlbəttə. Onlar axı ikilikdə ölmək istəyiblər; deməli, arvadı da məktub yazıb qoymalıydı. Təsəvvür elə, ikimiz bir yerdə ölməyi qərara alırıq, sən istəyirsən son anda nəşə deyəsən; məgər məktub yazmazsan?

– Yox, mənim nəyimə lazımdır, – Yasuko fikirləşmədən cavab verdi. – Əgər cavandırlarsa, bir yerdə ölməyi qərarlaşdırıblarsa, kişi və qadın ayrıca məktub yazır. Kədərlə anlayırlar ki, bir yerdə yaşamaq qismət deyilmiş. Əgər bunu ər-arvad eləyirsə, kişinin ikisinin adından yazmağı kifayətdi. Mən axı sənin vida məktubuna nə əlavə eləyə bilərəm?

– Sən belə hesab eləyirsən?

– Əgər təkcə ölmək istəsəm, onda başqa məsələ.

– Bəs nə, tək öləndə ortaya yüz cür çətinliklər, narahatçılıqlar çıxır.

– Nə danışsən, bütün bunlar boş şeydir. Üstəlik də, bizim yaşımızda.

– Elə qayğısız danışsən, guya, heç ölüm barədə fikirləşməyirsən, ümumiyyətlə, heç ölməyə hazırlaşmırsən, – Sinqo güldü. – Bəs sən, Kikuko?

– Mən nə eləyərdim?

Kikuko bunu inamsızlıqla astadan dedi.

– Əgər Süitiylə bir yerdə ölmək qərarına gələrdinizsə, sən vida məktubu yazmaq istəyərdinmi?

Sinqo dediyinə o saat da peşman oldu. “Bunu nəhaq dedim”, – o fikirləşdi.

– Bilmirəm. Bu, doğrudan da, baş versə, bilmirəm nə edərdəm. – Kikuko sağ əlinin baş barmağını o birisinə keçirdi.

Sonra Sinqoya baxdı. – Ancaq mənə elə gəlir ki, ata, sizə məktub yazıb qoyardım.

Kikuko uşağ kimi doluxsundu, gözündə yaş gilələnmişdi.

“Yasuko heç vaxt ölüm haqqında fikirləşmir, Kikuko isə, yəqin, düşünür”, – Sinqo hiss elədi.

Kikuko başını aşağı dikdi və hönkürməkdən özünü güclə saxlayıb otaqdan qaçdı.

Yasuko onun arxasınca baxdı.

– Qəribədir. Birdən-birə buna nə oldu? Əsəbi olub. Adicə əsəbilikdir.

Sinqo köynəyinin yaxasını açıb, əlini sinəsinə qoydu.

– Ürəkdöyünməsidir? – Yasuko soruşdu.

– Yox, sinəm göynəyir. Bərkiyib, həm də göynəyir.

– On beş yaşlı qız döşü kimi.

Sinqo sol döşünü sığalladı.

“Ər-arvad bir yerdə intihar eləmək qərarına gəlirlər, ancaq vida məktubunu təkcə kişi yazır, arvad nəyə görə yazmır. Görəsən, arvadı, sadəcə, məsuliyyəti ərin boynuna yıxır, ya özünü onunla canbiri bilir?”

Yasukonun qəzet oxumasına qulaq asa-asa, Sinqo bu sualı özünə verib, cavab tapmağa çalışdı.

Ola bilsin, bir yerdə çox ömür sürdüklərindən eyni adama çevrilirlər, ya qarı öz fərdiliyini itirir və ərin yazdığına əlavə eləməyə, sadəcə, sözü yoxdur? Ola bilsin, arvadın ölməyə elə bir səbəbi olmasa da, itaətkarcasına ərinin arxasınca gedərək, onunla bir yerdə intihar eləyir və onun vida məktubuna qoşularaq, özünü bu yolla təəssüfdən, peşmançılıqdan, şübhədən xilas eləyir. Mat qalmasıdır.

Budur, onun qarısı da deyir ki, əgər bir yerdə intihar eləsək, mənim məktub yazmağıma nə ehtiyac, sən tək yazarsan, bu, tamamilə kifayətdir.

Kişi öləndə qadın onun itaətkar yol yoldaşındır, doğrudur, hərdən qadınla kişi yerlərini dəyişir, ancaq çox vaxt qadın dinməz-söyləməz kişiyə tabe olur, indi artıq qocalmış

belə qadınlardan biri onunla yanaşı oturub – bu fikir Sinqonu heyrtləndirdi.

Kikukoyla Süitinin ailə həyatı qısa olmaqdan savayı, üstəlik də, dağılmaq təhlükəsi qarşısındaydı.

“Əgər Süitiylə bir yerdə intihar eləyəsi olsa, vida məktubu yazıb-yazmayacağını Kikukodan soruşmaq nəzakət-sizlik, qəddarlıqdır” – Sinqonun sualı Kikukonu ağrıtdı.

Kikukonun necə dəhşətli uçurum qarşısında olduğunu Sinqo indi başa düşdü.

– Sən Kikukonu çox əzizləyirsən, budur bax, sualından ağladı, – Yasuko dedi. – Sən təkcə Kikukonu sevirsən, ancaq nəsə vacib bir şeyi həll etmək lazım gələndə səndən söz qopartmaq çətindir. Fusako sənın qızındır, məgər onun da başına eyni şey gəlməyib?

Sinqo bağa, çiçəyə bürünmüş gilənara baxırdı. Bu nəhəng ağacın kötüyünün dibindən araliya¹ kolu qalxmışdı.

Sinqonun araliyanı görməyə gözü yox idi və gilənar çiçəkləyənə qədər onu qırmağa hazırlaşır, ancaq vur-tut martdır, hələ qalın qar durur, gilənar isə artıq çiçəkləyib.

Üç il qabaq bir dəfə araliyanı kəsmişdi, ancaq sonra daha sıx bitdi. Onda fikirləşdi ki, dibindən çıxarmaq lazımdır, sonra baş qoşmadı.

Yasukonun sözləri, nədənsə, Sinqoda araliyanın qalın açıq-yaşıl yarpaqlarına lap nifrət oyatdı. Əgər bu kollar olmasa idi, gilənarın iri, nəhəng gövdəsi açıları və zərif budaqları maneə görmədən hər tərəfi çətir kimi tutardı. Doğrudur, araliyaya baxmayaraq da qol-budaq atmışdı.

Çiçəklər o qədər çox idi ki, bundan artığını təsəvvür eləmək mümkün deyildi.

Qürub günəşinin şəfəqləri altında çiçəklər göyde uçuşurdu. Onlar elə də parıltılı, elə də böyük deyildilər, deyərdin, havadan toxunublar. İndi bu çiçək mövsümündə onların tezliklə töküləcəyinə inanmağın gəlmirdi.

¹ *Araliya* – süpürgə kimi gülləri və iri yarpaqları olan kol bitkisi

Ancaq ləçəklər, hər halda, bir-bir, iki-bir qopub torpaqda adacıqlar yaratmışdı.

– İntihar eləyən haqqında, ya cavan adamın ölümü haqqında məqalə oxuyanda deyirsən: neyləyəsən, bu da biri, ancaq söhbət qocadan gedirsə, adama həmişə çox ağır gəlir, – Yasuko dedi. – Ən yaxşısı hələ hamı sevəndə, hörmət eləyəndə həyatdan getməkdir. – Elə bil, Yasuko artıq ikinci, üçüncü dəfəydi həmin yaşlı adamlar haqqındakı məqaləni oxuyurdu. – Bu yaxınlarda altmış yaşlarında bir qoca, uşaq iflicindən əziyyət çəkən on yeddi yaşlı oğlunu klinikaya, özü də ən yaxşı klinikalardan birinə qoymaq üçün Totiqidən Tokioya gətiribmiş, ancaq bundan əvvəl uşağa şəhəri göstərmək qərarına gəlir; qoca bütün günü onu belində gəzdirir və oğlundan ayrılmaq fikri qocaya o qədər ağır gəlir ki, cib dəsmalıyla onu boğur. Məncə, qəzetdə bu barədə yazıblar.

– Sən nə danışırsan? Oxumamışam, – Sinqo cavab verdi və birdən qüssəylə Aomori prefekturasındakı hamilə qızlar haqqında məqaləni və öz yuxusunu xatırladı.

O, hər halda, necəsə öz qarısından seçilir.

2

– Kikuko-sa-an, – Fusako çağırdı. – Maşın sapı qırır. Bəlkə, sınıb? Xahiş eləyirəm, baxasan. Zingerdi, deməli, gərək yaxşı olsun, yoxsa mən vecsizəm? Bəlkə, əsəbiləşirəm, ondandır? Güman ki, xarab olub. O axı mən hələ tələbə olandan bizdədir, köhnəlib.

Kikuko otağa girdi.

– Bilirsiniz, gəlin mən sizin üçün tikim.

– Nə deyirəm ki. Satoko məndən yapışıb, əl çəkmir, əməllicə əsəbiləşdirir məni. Elə qorxuram əlini tikəm. İynəyə əli çatmayacaq, bilirəm, amma əlini elə hey bura uzadır deyə, çox diqqətli olmalıyam ki tikiş əyri getməsin. Bu ala-bəzək parçadan, uşağın görünüb-itən əllərindən göztüm alacalanır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bəlkə, yorulmusunuz?

– Yox əşi, sadəcə, əsəbiləşmişəm. Əgər yorulmağa qalsa, sən yorulursan, Kikuko-san. Bizdə təkcə babayla nənə yorulmur. Baba olandan, altmışı adlayandan lap xərifləyib; gör ha, döşü göynəyir.

Kikuko universitet klinikasına rəfiqəsinə dəyməyə gedəndə qayıdanbaş qızlara parça almışdı.

Buna görə paltar tikəndə Fusako Kikukoya qarşı belə mehribandı.

Ancaq Kikuko Fusakonun əvəzinə maşının arxasına keçəndə, Satoko ona hirsə baxdı.

– Xalan sənə parça pay alıb, niyə istəmirsən özü də tikə?

– Fusako üzr istəyirmiş kimi Kikukoya dedi: – Sən allah, onu bağışla. Qız lap Aixaraya çəkib.

Kikuko Satokonun çiyinini qucaqladı.

– Babanla, ananla Böyük Buddaya get. Orada çoxlu uşaqlar görəcəksən, onlar rəqs eləyəcəklər.

Fusako Sinqonu çağırırdı və üçlükdə evdən çıxdılar. Onlar Xase küçəsiylə gedəndə tütün dükanının girişində Sinqonun gözüne cırtan kameliya dəydi. Siqaret alıb, ağacı təriflədi. Ağacın üstündə beş-altı çoxləçəkli çiçək vardı.

– Xallı ağ çiçəklər elə də qəşəng olurlar, ancaq heyif ki, təkcə dağ kameliasını cırtan yetişdirmək olur, – tütün dükanının sahibi Sinqonu evin arxasındakı bağa dəvət edərək dedi. Tərəvəz ləklərinin yanında torpağa cərgə ilə cırtan ağaclar yetişdirilmiş dibçəklər qoyulmuşdu. Bunlar da yoğun gövdəli qoca dağ kamelionaları idi.

– Ağaclar gücdən düşməsin deyə onların çiçəklərini qopartmışam, – dükən sahibi dedi.

– Deməli, artıq çiçək açırlar? – Sinqo soruşdu.

– Bir aləm çiçək açır, mən ancaq hər ağacda ikidən-üçdən artığını qoymuram qalsın. Dükən girəcəyindəki kameliyanın üstündə iyirmi-otuzu vardı.

Dükən sahibi başladı cırdan ağaclara necə qulluq eləməkdən danışmağa. Sonra onları yetişdirən həvəskarlar barədə əhvalatlar danışdı. Ona qulaq asa-asa Sinqo ticarət küçəsindəki əksər vitrinə cırdan ağaclar qoyulduğunu xatırladı.

– Çox sağ ol. Çox maraqlıydı. – Sinqo çıxışa doğru getdi.

– Məndə, heyif ki, sizə münasib nümunə yoxdur, bunu başa düşürəm, ancaq hər halda, həyətdə gördüyünüz dağ kamelivaları o qədər də pis deyil. Bircə ağac götürün, bu, tənbellikdən əl çəkməyin ən yaxşı yoludur, boynunuza düşəcək: onun formasını saxlamaq lazımdır, gərək çalışsan, qurumasın, – dükən sahibi onu dilə tutdu.

İndicə aldığı siqareti Sinqo gedə-gedə yandırdı.

– Qutuda Böyük Budda çəkilib. Yəqin, siqareti məxsusi Kamakuradan ötrü buraxıblar. – O, qutunu Fusakoya göstərdi.

– Mənə də göstər, – Satoko da əlini uzatdı.

– Yadındadır, keçən payız evdən gedəndə, Sinsyuya yollanmışdın.

– Mən evdən getməmişdim, – Fusako etiraz elədi.

– Yaxşı, sən bizim kənd evində cırdan ağac görmədin?

– Görmədim.

– Əlbəttə. Axı bütün bunlar qırx il əvvəl olub. Baban, ananın atası, cırdan ağacların möhkəm həvəskarıydı. Ancaq ananın buna heç meyli yox idi, özündə həssaslıq çatışmırdı-nədir, ona görə atası ağaclara qulluq eləməyi böyük qızına tapşırmışdı. O çox gözəli idi, inanmazdın ki, onlar bacıdılar. İndi də gözümün qabağındadır, qış səhəri, ağacların altı qarla örtülmüşdü, o, başıaçıq, nazik qız kimonosunda qarı necə kürüyür. Bu elə gözəl idi ki... Sinsyu soyuq yerdir, onun ağzından buğ çıxırdı.

O vaxt Sinqoya elə gəlirdi ki, onun ağzından çıxan buğ da qız təmizliyi qoxuyur.

Başqa nəslə mənsub olan Fusakoya heç bir dəxli olmayan xatirələr Sinqonu çəkib aparmışdı.

– Bu dağ kamelionaları isə otuz-qırx il səbirlə bəslənənə oxşamırlar.

Cırtan ağaclar çox qoca olmalıdırlar. Dibçəkdəki ağacın gövdəsi dolaşmış güclü əzələyə oxşayana qədər çox illər keçir.

Maraqlıdır, görən, mehrabda qızaran cırtan ağcaqayın Yasukonun bacısının ölümündən sonra kimin əlinə keçib? Bəlkə, sadəcə, quruyub?

3

Onlar üçlükdə məbədə yaxınlaşanda uşaqlar cərgəylə artıq Böyük Buddanın qarşısındakı daş döşənmiş cığırдан keçirdilər. Bəzilərinin sifətindəki yorğunluqdan onların uzaqdan gəldiyi hiss olunurdu.

Adamlar divar kimi qabağı kəsdiyindən irəli görünmürdü və Fusako Satokonu qucağına götürdü. Satoko uşaqların əynindəki gül kimi rəngbərəng kimonolara maraqla baxırdı.

Sinqo eşitmişdi ki, bu məbəddə Akiko Ōsanonun¹ üstünə beşmisralıq şəri həkk olunmuş başdaşı var. Onlar xiyanın içərilərinə getdilər və başdaşlarının birinin üstündə Akikonun dəfələrlə böyüdülmüş avtoqrafını gördülər.

– Doğrudan da, bu, onun “Sakya-Muni...” şeridir, – Sinqo dedi.

Ancaq məlum olanda ki Fusako hamının bir vaxt əzbərlədiyi bu məşhur beşmisralıq şəri bilmir, Sinqo heyrətləndi. Akikonun şerində belə sözlər vardı: “Kamakura öz Buddası ilə məşhurdur, necə gözəldir Sakya-Muni...”

– Böyük Budda Sakya-Muni deyil, Budda Amidadır. Öz şerində Akiko adi səhv eləyib. Böyük Buddayla Sakya-Munini həmişə dolaşmaq salırlar.

Başdaşının böyründə çadır qurulmuşdu. Orada bir fincan tünd çay içmək olardı. Çay mərasimində iştirak etmək üçün Fusakoda Kikukonun verdiyi talon vardı.

¹ Akiko Ōsano (1878–1942) – görkəmli yapon qadın şairi

Çayın rəngini görüb Sinqo qərara gəldi ki, bundan Satokoya da vermək olar, ancaq qız fincanı artıq tələsik əlinə götürmüşdü. Bu, çox ucuz fincan idi, beləsinə əsl çay mərasimində görməzsən, ancaq Sinqo, hər halda, əlində tutmuşdu.

– Acı olar.

– Acı?

Bir udum alan kimi Satoko üz-gözünü büzüşdürdü.

Rəqqasələr dəstəsi çadıra girdi. Onların, təxminən, yarısı girişdəki balaca qatlama stullarda oturdular, qalanları oturanların böyrünə yığıldılar. Uşaqların üzü çox pudralanmışdı və hamısı uzunqol əlvan kimono geyinmişdi.

Onlardan arxada cavan gilənar ağacları sıx çiçək açmışdı. Ancaq onlar qızların təzə əlvan kimonolarının yanında solğun görünürdülər. Bağın qarşı tərəfindəki ağacların yarpaqlarında günəşin şəfəqləri oynayırdı.

– Su, ana, su, – Satoko rəqqasə qızlara baxa-baxa dedi.

– Su yoxdur. Evdə içərsən, – Fusako onu dilə tutdu.

Birdən Sinqo da su içmək istədi.

Mart günlərinin birində Sinqo elektrik qatarında Tokioya gedəndə, təxminən, Satoko yaşda bir qızın Sinaqama stansiyasında fontandan necə su içdiyini görmüşdü. O, kranı axıra qədər açanda su göyə fısqırdı və qız ləzzətlə güldü. Onun gözəl, gülər çöhrəsi vardı. Anası kranı bir az da burdu. Qız elə ləzzətlə su içirdi ki, Sinqo dərhal hiss elədi – bahar, doğrudan da, gəlib. Bu əhvalat indi yadına düşdü.

Sinqo fikirləşdi ki, bu, əbəs yerə deyil – rəqqasə qızlara baxanda Satoko da, o da su içmək istəmişdi.

– Kimono istəyirəm. Kimono al, al, – Satoko zırıldadı.

Fusako ayağa qalxdı.

Rəqqasə qızların biri, təxminən, Satoko yaşdaydı, ona qısa qalın qaş çəkmişdilər. Suyuşirin qız idi. Zınqırovlara oxşayan geniş açılmış gözlərinin küncələri qırmızı rənglə azca xətlənmişdi.

Fusako gözünü qızdan çəkməyən Satokonun əlindən tutub sürüyürdü və qız çadırdan çıxanda Satoko ona sarı dartındı.

– Kimono istəyirəm, kimono, – Satoko bir ucdan təkrar eləyirdi.

– Kimononu sənə uşaq bayramında bağışlayacaqlar. Baban bağışlayacaq, – Fusako eyhamla dedi. – Axı bu qız da ömründə ilk dəfədir kimono geyinib. Əvvəllər onun da vur-tut osimesi vardı. Osime – onu bürüdükləri adicə köhnə yay kimonosunun qırıqlarıdır.

Dincəlmək üçün girdikləri çay pavilyonunda Sinqoya çay gətirdilər. Satoko acgözlüklə iki stəkan içdi.

Onlar məbədin bağçasından çıxıb evə gedəndə anasının əlindən tutmuş həmin qəşəng kimonolu qız Satokonun böyründən tələsik keçdi. “Təki Satoko onu görməyəydi”, – Sinqo fikirləşib nəvəsinin çiyini qucaqladı, ancaq daha gecdi.

– Kimono! – Satoko qızın kimonosunun qolundan tutmağa çalışdı.

– Əl çək! – Qız kənara dartındı, ancaq yöndəmsiz tər-pəndi; az qala, yerə dəyən kimononun uzun qoluna dolaşıb, daş döşənmiş küçəyə yığıldı.

– Oy! – Sinqo üzünü tutub qışqırdı.

Vurdular. Sinqo yalnız öz qışqırığını eşitdi, ancaq görü-nür, qışqıran çox idi.

Avtomobil qıçırtıyla dayandı. Donub qalmış camaatın arasından bir neçəsi qabağa sıçradı.

Qızın özü qalxıb anasına sığındı və birdən hönkürdü.

– Bəxti gətirdi, bəxti gətirdi. Xoşbəxtlikdən, əyləclər yaxşı işləyir. Gözəl maşındır, – kimsə dedi.

– Əgər sınıq-salxaq maşın olsaydı, çətin sağ qalardı.

Satokonun gözləri axdı, sanki, indicə ürəyi keçəcəkdə, sifətində qan qalmamışdı.

Fusako qorxaraq qızın anasını sorğu-suala tutmuşdu: qız əzilməyib ki, kimonosu cırılmayıb ki.

Anası heç cür özünə gələ bilmirdi.

Qızcıgöz daha ağlamırdı, göz yaşları pudralı sifətinə iz salmışdı, ancaq gözləri yuyulmuş kimi parıldayırdı.

Evdə kimi Sinqo susdu, danışmağa həvəsi yox idi.

Evdən uşaq ağlamağı eşidilirdi və Kikuko qucağında uşaq, lay-lay deyə-deyə qarşılarına çıxdı.

– Bağışlayın, məndə durmadı. Bacarmadım, – Kikuko Fusakoya dedi.

Bacısının ağlamağından, ya evdə həyəcan keçirdiyindən Satoko da ağladı.

Fusako ona əhəmiyyət verməyərək, Kikukodan uşağı alıb, döşünü çıxartdı.

– Oy, hətta döşümü də soyuq tər basıb.

Sinqo Rökənin¹ “Səma tufanı” kallıqrafik şəkli asılmış qarşı divara baxırdı. Bu şəkil Sinqoya çox ucuz başa gəlmişdi – görünür, saxta idi. Başı çıxan adamlar ona belə demişdi və indi Sinqonun özü də inanırdı ki, bu, əsl deyil.

– Biz Akikonun başdaşını gördük, – o, Kikukoya dedi.
– Akikonun əliylə “Sakya-Muni...” yazılıb.

– Doğrudan?

4

Şam yeməyindən sonra Sinqo evdən çıxıb manufaktura mağazalarını və ucuzlaşdırılmış paltarlar mağazalarını gəzdi.

Ancaq Satokoya uyğun bir şey tapmadı.

Satoko onu narahat eləmişdi.

Hətta onun sarıdan qorxmışdı.

Qız hələ bapbalacadır, ancaq özgənin əynində yaraşlıq bir şey görəni kimi onu almaq istəmişdi.

“Bəlkə, Satokoda paxıllıq, ya acgözlük başqa uşaqlardan daha çox inkişaf eləyib? Ya, görünür, lap tez böyüyüb? Yox, yəqin, sadəcə, əsəbidi”, – Sinqo fikirləşdi.

---

¹ Rökən (1757–1831) – məşhur şair və xəttat

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Əgər rəqs üçün yaraşıqlı kimono geyinmiş bu qızı maşın basıb öldürsəydi, görəsən, indi neyləyərdilər? Qızın kimonosundakı gözəl naxış-şəkillər Sinqonun gözü qabağında idi. Belə yaraşıqlı kimonoları hətta vitrinlərə də heç zaman qoymurlar.

Əliboş qayıtması Sinqonu yaman dilxor eləmişdi.

Görəsən, Yasuko necə yol verib ki, qızın indiyə kimi ancaq köhnə kimonolardan tikilmiş osimesi olsun? Fusakonun dediklərində tikanlı sözlər az deyildi. Doğrudur, bir az şişirdə də bilərdi. Doğrudanmı, qıza heç vaxt adi uşaq kimonosu da almayıblar? Ancaq bəlkə, Fusako eyham vurur ki, Satokoya avropa geyimi alım?

– Unutmuşam, – Sinqo bərkdən dedi.

Yadından çıxıb, deyəsən, Yasuko demişdi ki, əgər Fusakonun qayğısına yaxşı qalsaydılar, bəlkə, yaraşqsız qızdan da qəşəng nəvə doğulardı. “Daha heç nəyi düzəldə bilməzsən”, – Sinqo vicdan əzabı çəkdi.

“Hələ doğmamış bilsən kimi doğursan – rəhmə layiq valideyn olmazdı, ürəyimizi göynədən uşaqlar dünyaya gəlməzdi...”

“No” teatrındakı bir pyesdə deyilən bu sözlər qəfil Sinqonun yadına düşdü, sadəcə, yadına düşdü, daha gecikmiş peşmançılıq ona əzab vermədi.

Köhnə Budda dünyadan köçdü, təzə Budda hələ yaranmayıb. Yuxuda o, qəfil qoca nöker görkəmində canlanacaq – gerçəklikdə o kim olacaq? İnsan şəkli alıb təzədən yaranmaq necə çətinindir...¹

Rəqqasə qızığığazın kimonosundan yapışmaq istəyəndə Satokonun kin və qəzəb bürümüşdü və bu da, görünür, ona Fusakodan keçib. Bəlkə də, Aixaradan. Əgər Fusakodan keçibsə, maraqlıdır, kimin – ananın, ya atanın qanıdır damarlarında axan?

¹ Yapon teatr incəsənətinin klassik janrlarından olan “No” teatrında oynanılan pyesdən cümlə

Əgər Sinqo Yasukonun böyük bacısıyla evlənsəydi, onların, yəqin, Fusako kimi qızları doğulmazdı, yəqin, Satoko kimi nəvəsi də doğulmazdı.

Hər halda, qərībədir – Sinqo çoxdan ölmüş adamı hələ də sevir.

İndi onun altmış üç yaşı var, ancaq ölənün o vaxt yaşı iyirmidən azca artıq idi, ondan böyük idi.

Sinqo evə qayıdanda, Fusako kiçik qızını qucaqlayıb yatağında uzanmışdı. Onların otağını yemək otağından ayıran fusuma açıq olduğundan onu gördü.

– Yatırlar.

Sinqonun otağa boylandığını görəndə bunu Yasuko dedi.

– “Ürəyim elə döyünür, elə bil, bu saat sinəmdən çıxacaq, heç olmasa, bir az rahatlanmaq lazımdır”, – Fusako mənə dedi, yuxu dərmanı içib, o dəqiqə də yatdı.

Sinqo başını tərپətđi.

– Bəlkə, örtək?

– Bu saat. – Kikuko ayağa durdu.

Satoko Fusakonun kürəyinə bərk-bərk sığınmışdı. Ancaq gözləri açıq idi. Hər halda, qərībə uşaqdır. Dinməzəcə uzanıb, amma yatmır.

Satokoya kimono almağa getdiyini Sinqo demədi.

Görünür, Fusako da anasına Satokonun nə hoqqa çıxartdığını danışmamışdı.

Sinqo başqa otağa keçdi. Kikuko köz gətirdi.

– Otur.

– Bu dəqiqə. – Kikuko çıxıb, su dolu bardaq qoyulmuş məcməyi ilə qayıtdı. Təkcə bardaq üçün, yəqin ki, məcməyi lazım olmazdı, ancaq böyründə güllər də vardı.

Sinqo gülləri götürdü.

– Nə gülüdür belə? Zəngiçəyidir?

– Yox, qara zanbaqdır.

– Qara zanbaq?

– Hə, rəfiqəm gətirib mənə, o, çay mərasimini öyrədir.
– Kikuko Sinqonun arxasındakı divar şkafindan çox da böyük olmayan güldan götürdü.

– Doğrudanmı, qara zanbaq deyilən budur? – Sinqo hələ də təəccüblənirdi.

– Rəfiqəm danışırdı ki, bu yaxınlarda Dövlət muzeyində Rikyunun¹ ildönümündə çay mərasimi təşkil edilib. Dar boğazlı qədim tunc güldana qara və ağ zanbaq qoyublarmış. Çox gözəl imiş...

– Hm.

Sinqo qara zanbaqlara baxdı. İki zanbağın hərəsində iki gül vardı.

– Bu yaz, ən azı, on bir, ya on iki dəfə qar yağdı.

– Hə, çox yağdı.

– Yazın əvvəlində Rikyunun ildönümündə yerdə hələ qalın qar vardı. Belə vaxtda qara zanbağın olması çox təəccüblüdür. Yəqin, dağlardan dərmişlər.

– Rəngindən bir az qara kameliyaya oxşayır.

– Aha.

Kikuko güldana su tökdü.

– Rikyunun bu ildönümündə onun ölümqabağı yazdığı şeirləri və xarakiri² elədiyi qılıncı da nümayiş etdirilib.

– Sən nə danışırsan! Deməli, rəfiqən çay mərasimini öyrədir?

– Bəli. Müharibənin sonunda onun əri həlak olub. Hələ ərinin sağlığında tez-tez çay mərasimi təşkil eləyirmiş, indi onun dadına çatır.

– Hansı məktəbi təmsil eləyir?

– Musya-no kodzi məktəbini.

Çay mərasiminə bələd olmayan Sinqo heç nə başa düşmədi.

¹ *Sen Rikyu* (1522 – 1591) – məşhur çay mərasimi ustası

² *Xarakiri* – şərəf-ləyaqətin ləkəsiz qalması naminə icra edilən intihar: ortaçağ yapon (samuray) ənənəsinə görə, qaçılmaz həqarət təhlükəsi qarşısında intihar edən şəxs dizüstə oturub xəncərlə öz qarnını yırtar, arxada duran dostu-sirdaşı isə dərhal qılıncla onun boynunu vurardı.

Kikuko dayanıb gözlədi ki, Sinqo gülləri qaytaran kimi onları güldana qoysun.

– Onlar, görünür, başlarını azca sallayaraq bitir. Solmağa başladıqlarına görə belə deyil.

– Bəli. Mən axı onları həmin dəqiqə suya qoydum.

– Zəngiçiçəyinin başı, məncə, azca sallanmış olur.

– Nə?

– Mənə elə gəlir ki, bu güllər zəngiçiçəyindən bir az xırdadır, hə?

– Deyəsən, xırdadır.

– Əvvəl-əvvəl onlar tamam qara görünür, ancaq əslində, qara deyillər, sumaqı çalarlı tünd-bənövşəyidirlər. Yaxşı, sabah gündüz ona əməlli baxaram.

– Gün işığında qırmızımtıl-yasəmənliyə çalırlar.

Güllər tam açsalar belə, üç santimetr də olmazdılar. Hərəsinin altı ləçəyi vardı; dişicik – üçbarmaqçıq, erkəkçik – beş. Dörd tərəfində bitmiş yarpaqlar bütün gövdəni bir bərabərdə pillə-pillə örtmüşdü. Onlar balacaydılar, üç, üç yarım santimetr uzunluğunda. Sinqo gülü iylədi.

– Pinti qadın iyi verir, – fikirləşmədən dedi.

Fikrində pis bir şey tutmamışdı, ancaq Kikuko qızarıb başını aşağı saldı.

– Ətri xoşuma gəlmədi, – Sinqo səhvini düzəltdi. – Özün iylə.

– Mən gülü sizin kimi belə diqqətlə öyrənmək istəmirəm, ata.

Kikuko gülləri yığmağa başladı.

– Çay mərasimi üçün dörd gül, doğrusu, xeyli artıqdır, ancaq bəlkə, hamısını qoyaq?

– Hə, qoy.

Kikuko qara zanbaqları döşəməyə qoydu.

– Şkafda, bu güldanın durduğu yerdə maskalar olmalıdır, zəhmət olmasa, ver.

– Bu saat.

“No” teatrındaki pyesdən bir cümlə Sinqonun yadına düşdü və bu da ona maskaları xatırlatdı.

O, Dzido maskasını götürdü.

– Bu, xeyirxah ruhdur – əbədi uşaqdır. Mən bunu alanda... sənə danışıbmışam?

– Yox.

– Bunu alanda, Tanidzakidən, yadındadır, firmada kati-bəmdə, xahiş etdim maskanı üzünə taxsın. Bu elə gözəl idi. Mən heyran oldum.

Kikuko Dzido maskasını üzünə tutdu.

– Qaytanımı arxadan bağlayım?

Sinqo hiss elədi ki, maskanın göz yerindən ona Kikukonun gözləri baxır.

– Maska ancaq hərəkətdə canlanır.

Sinqonun artıq bir dəfə keçirdiyi yenə o təmiz, ancaq qadağan olunmuş hissdən ürəyi döyündü, alıb evə qayıdanda, az qalmışdı, maskanın qıpqırmızı məlahətli dodaqlarından öpsün.

Şöhrətsiz keçən ömür dəhşətli deyil, təki ürəyin çiçəyi solmaya...

Deyəsən, bu sözlər də “No” teatrındaki həmin pyesdəndi.

Sinqo Kikukonun oyan-buyana döndərdiyi üzündəki gözəl uşaq maskasından gözünü çəkə bilmirdi.

Kikukonun sifəti balacaydı, çənəsini maska büsbütün gizlədirdi və birdən azca görünən çənəsinin ucundan boy-nuna bir damcı göz yaşı süzülürdü. Sonra ikinci, sonra üçüncü, sonra elə bir yandan axdılar.

– Kikuko, – Sinqo dedi. – Bu gün rəfiqənlə görüşəndə, yəqin, fikirləşmişən ki, əgər Süitidən ayrılсан, sən də çay mərasimlərini öyrədəcəksən, hə?

Kikuko-Dzido başını tərpətdi.

– Ancaq əgər ayrılсаq da, mən yenə sizə gəlib, sizin üçün çay mərasimi düzəldəcəyəm, – maskanın altından qətiyyətlə dedi.

Birdən Satokonun ağlaması eşidildi.

Həyətdə Teru bərkdən hürdü.

“İşlər pisdi”, – Sinqo düşündü. O hiss elədi ki, Kikukonun qulağı həyətdədir: görəsən, bazar günləri də məşuqəsinin yanına gedən Süiti qayıtmadı ki?

QUŞ EVİ

1

Qonşu məbəddəki zəng qışda da, yayda da düz səhər altıda çalır və Sinqo qışda da, yayda da lap ertədən, zəng səsinə eşidən kimi durur.

Lap ertədən durur – bu, o demək deyil ki, hökmən yataqdan durur. Sadəcə, lap ertədən oyanır.

Ancaq səhər saat altı qışda da, yayda da eyni şey deyil. Məbədin zəngi bütün ili saat altıda çalındığından Sinqo ona fərq qoymur, ancaq axı yayda bu zaman artıq gün çıxır.

Sinqonun baş tərəfində həmişə iri cib saati olsa da, saata nadir hallarda baxır – bunun üçün işığı yandırır eynəyi taxmaq lazımdır. Eynəksiz böyük əqrəbi kiçikdən ayırmağa çətinlik çəkir.

Bundan başqa, Sinqo heç vaxt yatıb yuxuya qalmır. Əksinə, ertədən oyanır.

Qışda saat altı hələ çox tezdir, ancaq Sinqo yataqda uzana bilmədi, durub qəzetləri götürməyə getdi.

Qulluqçu gedəndən hamıdan tez Kikuko durub ev işlərini görür.

– Ata? Belə tezdən...

Kikukonun sözləri Sinqonu karıxdırdı.

– Yox, yenə gedib uzanacağam.

– Uzanın. Hələ çay da qaynamayıb.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Kikukonun çoxdan oyanması Sinqoya xoş idi.
Neçə illərdi qış səhərinin zülmətində oyananda Sinqonu
qüssə бүriyür.

Ancaq yaz gələndə Sinqo oyananda könlü açılır.

May ayının artıq ikinci yarısıydı, Sinqo zəng səsinin
dalınca çalağan qıyyəsi eşitdi.

– A-a, yenə odur, – Sinqo pıçıldayıb başını qaldıraraq
qulaq asdı.

Çalağan evin üstündə dövrə vurub, deyəsən, dənizə
tərəf uçdu.

Sinqo yerindən qalxdı.

Dişini təmizləyə-təmizləyə gözünü göydən çəkməsə də,
çalağanı görmədi.

İntəhası, Sinqoya elə gəldi ki, evin üstündəki səma çala-
ğanın uşaq səsi kimi zərif qıyyəsini hələ saxlayıb.

– Kikuko, məncə, qıyyə çəkən bizim çalağandır, – Sinqo
mətbəxə tərəf çönüb dedi.

Kikuko buğlanan düyünü taxta çəlləkciyə qoyurdu.

– Başım qarışdığından eşitmədim.

– Deməli, yenə bizə təşrif buyurub.

– Ola bilsin.

– O, keçən il də tez-tez qıyyə çəkirdi. Hansı ay olardı?
Məncə, yenə may idi, hə? Yaddaşım yaman korlanıb.

Sinqo Kikukoya baxdığına görə o, başından lenti açdı.

Görünür, yatanda saçını lentlə bağlayır.

Kikuko düyüylə dolu balaca çəlləyin ağzını bağlamayıb,
tələsik Sinqoya çay hazırlayırdı.

– Əgər bizim çalağan varsa, demək, bizim tənək quşla-
rımız da var.

– Hm. Bizim alaqarğalarımız da var.

– Alaqarğa?..

Sinqo güldü.

Doğrudan, əgər çalağan “bizim çalağan” ola bilirsə, ala-
qarğalar da “bizim alaqarğalar” ola bilər.

– Guya, ev də, bağ da təkcə adamlarıdır, ancaq onlar quşlara da məxsusdur, – Sinqo dedi.

– Onda bunu birələrə, mığmığalara da aid etmək olar.

– Boş-boş danışma. Birələr, mığmığalar evin sahibi ola bilməzlər. Onlar evdə qışlamırlar.

– Ancaq birə qışda da olur. Deməli, onlar, hər halda, evdə qışlayır.

– Birələrin neçə il yaşadığını bilmirəm, ancaq keçən ilki birə olmur.

Kikuko Sinqoya baxıb güldü.

– Tezliklə bizim ilan da çıxacaq.

– Keçən il qorxduğun bağailanı?

– Bəli.

– Bəs nə, bax o – bizim evin əsl sahibidir.

Keçən il yayda Kikuko bazarlıqdan qayıdanda arxa qapıda bağailanı görüb qorxudan qışqırmışdı.

Onun qışqırığına Teru özünü çatdırıb ələmi başına götürmüşdü...

İt yerə sinib bağailanına sarı atıldı – deyirdin, bu saat ondan yapışacaq, – sonra geri çəkilib, yenə təzədən cumurdu.

Bağailanı başını azca qaldırıb, qırmızı dilini çıxartdı, hətta Teruya tərəf baxmadı da, yavaşca sürünüb dal qapının kandarının altına girdi.

Kikukonun dediyinə görə, ilan qapıdan iki dəfə uzun idi, deməli, iki metrədən artıq, biləkdən də yoğun olardı.

Kikuko həyəcanla danışdı, Yasuko isə tamamilə sakit idi.

– Bu, bizim evin sahibidir. Bizim evdə sən gəlməmişdən çox qabaq yuva salıb.

– Bəs birdən Teru onu qapaydı, onda nə olacaqdı?

– O, Teruya qalib gəlirdi. Dolanardı ona. Teru bunu başa düşdü, ona görə boş-boşuna özünü yırtırdı.

Neçə vaxt Kikuko qorxusundan arxa qapıya yaxın düşmədi. Şübhəndən gedib-gəlirdi.

Döşəmənin altında, ya çardaqda nəhəng ilan yaşadığını fikirləşmək, hər halda, vahiməliydi.

Ancaq bəlkə də, bağailanı evin arxasındakı dağda yaşayırdı. Çox nadir hallarda görünürdü.

Bu dağ Sinqonun mülkünə daxil deyildi. Hətta onun kimə məxsus olduğunu da bilmirdi.

Sıldırım dağ, az qala, evə yapışmışdı və orada yaşayan vəhşi heyvanlar üçün Sinqonun evi dağın təbii davamıydı.

Dağda bitən ağacların, kolların yarpağı, çiçəyi bağa tökülürdü.

– Çalağan qayıtdı, – Sinqo mızıldadı və o saat da ucadan dedi: – Kikuko, deyəsən, çalağan qayıtdı.

– Doğrudan da. Məncə, onun çığırtısıdır.

Kikuko tavana baxdı.

Çalağanın çığırtısı bir müddət eşidildi.

– Bir az əvvəl dənizə tərəf uçmuşdu?

– Hə, çığırtısı, elə bil, o tərəfdən eşidilir.

– Yəqin, dənizə yem dalınca uçubmuş, indi geri qayıdır,

– Kikuko dedi və Sinqo fikirləşdi ki, görünür, doğru deyir.

– Tutduğu balığı yemək üçün özünə yer axtarır.

– Teru hökmən onun əlindən alacaq.

– Yox, yüksəyə qalxacaq, Teru ora çıxı bilməz.

Keçən il də, o biri il də eyni şey olmuşdu – Sinqo oyanıb hər dəfə çalağanın səsinə eşidəndə, ona ürəyində xoş bir duyğu hiss eləmişdi.

Təkcə Sinqo yox, bütün ailə “bizim çalağan” sözünü işlədirdi.

Bir, ya iki çalağan olduğunu Sinqo dəqiq bilmirdi. Bəlkə, hər il eşitdiyi eyni çalağanın çığırtısıydı? Nəsil dəyişməsi olmamışdı? Bəlkə, valideyn çalağanlar çoxdan ölüb, indi çığıran balalarıdır? Bu haqda Sinqo ilk dəfə bu səhər düşündü.

Sinqoya və ailəsinə qoca çalağanın keçən il öldüyü, bu il qıy vuranın isə təzəsi olduğunu bilməmək və yarıyuxulu ona qulaq asa-asa “bu elə bizim çalağandır” düşünmək xoş idi.

Çalağanın məhz Sinqonun evinin arxasındakı dağı seçməsi təəccüblüydü, çünki Kamakurada nə qədər desən, bu cür alçaq dağlar vardı.

Səninlə rastlaşmaq çətin olsa da, bu, mənə qismət olub, səni eşitmək çətindir, ancaq o, mənim payıma düşüb. “No” teatrının bir pyesində belə deyilir. Bəlkə, bu elə çalağana da aiddir?

Çalağan Sinqo və onun ailəsiylə yaşasa da, yalnız hərdən mehriban bir səsle onlara nəsə qışqırırdı.

2

Kikuko və Sinqo səhərlər hamıdan tez durub söhbət eləyirdilər; əgər Sinqo Süiti ilə ikilikdə danışmaq istəsəydi, bunu yalnız elektrik qatarında eləyə bilərdi.

Rokunoqava çayının üstündəki körpünü keçdilər. “Deməli, indicə İkeqami meşəsi görünəcək”, – Sinqo fikirləşdi. Səhərlər vaqonun pəncərəsindən İkeqami meşəsinə baxmağa vərmiş eləmişdi.

Neçə illərdir yanından keçəndə bu meşəyə baxsa da, ikigövdəli şamağacını vur-tut bu yaxında görmüşdü.

Bütün meşədə ən hündür ağac idi. Onun gövdələri qucaqlaşmaq istəyirlərmiş kimi zirvədə bir-birinə sarı əyilmişdi. Budaqları isə o qədər yaxın idi ki, elə bil, qucaqlaşmışdılar.

Bütün meşədə bu ikigövdəli şamağacı hamısından uca idi və deyərdin ki, həmişə nəzərə çarpmalıdır, di gəl, nədən-sə, Sinqo indiyə qədər onu sezməmişdi. Daha həmişə gözü-nə sataşırdı.

Bu gün səhər leysan tökdüyündən ikigövdəli şamağacı zorla seçilir.

– Süiti! – Sinqo çağırdı. – Kikukoya nə olub?

– Elə bir qorxulu şey yoxdur.

Süiti həftəlik məcmuə oxuyurdu.

Kamakura vağzalında iki jurnal alıb, birini atasına vermişdi. Sinqo onu oxumadan əlində tutmuşdu.

– Hər halda, nə olub? – Sinqo sakitcə təkrar elədi.

– Başağrısından şikayətlənir.

– Qəribədir. Anan mənə dedi ki, dünən Kikuko Tokioya gedibmiş, axşam qayıdan kimi isə yatağa girib, hələ belə şey olmamışdı. Anan fikirləşib ki, yəqin, Tokioda başına bir iş gəlib. Şam eləməyib. Axşam sən doqquzda qayıdıb onun otağına girəndəsə, başladı sakitcə ağlamağa ki, biz eşitməyək. Məgər belə şey olmayıb?

– Bir-iki günə, yəqin, ayağa durar. Qorxulu bir şey yoxdur.

– Qəribədir. Başağrısından belə ağlamırlar. Məncə, bu gün tezdən yenə ağlayırdı.

– Hə.

– Fusakonun yeməyi onun otağına aparacağı Kikukoya pis təsir eləyib. Üzünü ondan gizlədirmiş. Fusako həтта inci-yib. Mən də fikirləşdim ki, nə baş verdiyini səndən soruşum.

– Nəyə lazımdır bu söhbətlər, elə bil, bizim evdə Kikukonun hər addımını izləyirlər... – Süiti başını qaldırmadan oturmuşdu. – Məgər xəstələne bilməz, axı, onsuz da, çox az xəstələnir.

Sinqo hirsələndi.

– Xəstəliyinin adı nədir?

– Abort.

Süiti bunu sərt dedi – elə bil, tüpürdü.

Sinqo diksindi. Və qarşı tərəfdəki skamyaya baxdı. Orada iki amerikalı əsgər oturmuşdu və Sinqo onların yapon dilini bilmədiyinə inanaraq söhbəti açdı.

O, xırıltılı səslə soruşdu:

– Həkim elədi?

– Hə.

– Dünən? – Sinqo mızıldadı.

Süiti jurnalı bir kənara qoydu.

- Hə.
- Elə həmin gün də evə qayıdıb?
- Aha.
- Sən onu məcbur elədin bu işə?
- Özü dedi ki, eləyəcək, məndən soruşmadı.
- Kikukonun özü? Yalan deyirsən.
- Yox, düz deyirəm.
- Niyə? Niyə Kikuko belə fikrə düşüb?
- Süiti susdu.
- Sən özün hər şeydə təqsirkarsan.
- Bəlkə, elədi. Mən heç nə eləyə bilmədim, tərs damarı tutdu ki, indi heç cür saxlaya bilmərəm.
- İstəsəydin, onu fikrindən daşındırardın.
- İndi daşındıra bilmədim.
- “İndi” nə deməkdir?
- Özün gözəl bilirsən. Ümumiyyətlə, o deyir ki, bizim hal-hazırkı münasibətimizdə uşaq istəmir.
- Hiss eləyir ki, sənin qadının var?
- Görünür, hə.
- “Görünür, hə” nə deməkdir? – Hirsindən Sinqonun nəfəsi təngidi. – Bu, Kikuko üçün, az qala, intihardır. Sənə elə gəlmi? Bu, doğrudan da, az qala, intihardır, sənin hərəkətlərinə qarşı adicə etiraz deyil.
- Atasının hirsli görkəmi Süitini qorxutdu. Hətta dala çəkildi.
- Sən Kikukonun ürəyini qırmısan. İndi hər şey məhv oldu.
- Kikuko, heç demə, çox tərs imiş.
- Məgər o, qadın deyil? Məgər o, sənin arvadın deyil? Əgər onunla mehriban olsaydın, əzizləsəydin, o, sevinə-sevinə uşaq doğardı. Və bunu heç cür sənin məşuqənlə bağlamazdı.
- Hə, ancaq bağladı.
- Kikuko gözəl bilir ki, anan səbirsizliklə nəvə gözləyir. Axı xeyli vaxtdı uşağa qalmadığına görə hətta utanırdı. Çox-

dan həsrətində olduğu uşağı məhv eləyəsən – Kikuko ancaq ona görə belə eləyib ki, sən onun ürəyini qırmısan.

– Sən səhv eləyirsən. Sadəcə, Kikuko həddindən artıq ismətlidir.

– İsmətlidir?

– İşə bax ki, məndən uşaq doğmaq ona pis gəlib...

– Nə?

– Kimə lazımdır bu işin təfərrüatı?

“Doğrudanmı, Süiti özünə qarşı belə nifrət qazanıb?”

– Sinqo fikirləşdi.

– Mən buna inana bilmirəm. Hətta Kikuko sənə belə şeylər deyibsə, hətta özünü səninlə belə aparıbsa da, inanmaq olmur ki, səbəb budur. Ər arvadının ismətini məsxərəyə qoyur – məgər bu elə birinci sübut deyilmi ki, ərin sevgisi cılızdır? Kim axı sevdiyi qadının şıltaqlığını ciddi qəbul eləyir? – Sinqo daha özünü ələ ala bilmirdi. – Nəvə üzünə həsrət qalacağını biləndə Yasuko nə deyəcək?

– Qoy anam, Kikukonun uşağı ola biləcəyi fikriylə təsəlli tapsın.

– Sən nə danışırsan? Sən onun doğacağına boyun olursan?

– Boyun da ola bilərəm.

– Sözüün yalnız onu təsdiq eləyir ki, sən göylərdən qorxmursan, Kikukonu sevmirsən.

– Sən qəlizləşdirirsən. Ancaq hər şey çox sadədir.

– Hər şey sadədir? Fikirləş, gör nə deyirsən. Kikukonun necə ağladığını yadına sal.

– Yox, mən deyə bilmərəm ki, uşaq istəmirəm, ancaq indi biz pis vəziyyətdəyik, aramızda hər şey qaydasında deyil, uşaq, onsuz da, biz fikirləşdiyimiz kimi olmayacaqdı.

– Mən bilmirəm, sən pis vəziyyət deyəndə nəyi nəzərdə tutursan, ancaq mənə, Kikukonun vəziyyəti heç də pis deyil. Əgər pis vəziyyətdə olan varsa, o da sənsən. Kikukonun elə xarakteri yoxdur ki, əlini əlinin üstünə qoyub gözləsin, haçan pis vəziyyətə düşəcək. Axı sən Kikukonun

qısqanmamağı üçün heç nə eləməmişən. Elə buna görə də uşağı itirdin. Və yadında saxla, uşaqla iş bitməyəcək.

Süiti çəkinə-çəkinə Sinqoya baxdı.

– Bir də məsuqənin yanından gəlib, öz çirkli çəkmələrini Kikukonun dizinə qoyub, soyundurmağa məcbur eləsən, məndən incimə, – Sinqo dedi.

3

Həmin gün Sinqo firmanın işi üçün banka yollandı, sonra isə orada işləyən dostu ilə nahara getdi. Onlar üçün yarisına qədər söhbət elədilər. Restorandan Sinqo firmaya zəng vurdu və oraya dəymədən evə qayıtdı.

Kikuko qucağında Kuniko şüşəbənddə oturmuşdu.

Kikuko tələsik qalxmağa çalışdı, Sinqonun belə tez qayıdacağını gözləmədi.

– Lazım deyil. Otur. Görürəm, daha yataqdan qalxmısan; yaxşısan? – Sinqo da şüşəbəndə çıxdı.

– Yaxşıyam. İstədim qızı geyindirəm.

– Bəs Fusako hanı?

– Satoko-tyanı özü ilə götürüb poçta getdi.

– Nəyinə lazımdır poçta getmək? Hələ uşağı da sənin üstünə tullayıb.

– Gözlə. Əvvəlcə paltar verək baba əynini dəyişsin,

– Kikuko qıza dedi.

– Eybi yox, eybi yox. Əvvəlcə onu geyindir.

Kikuko gülümsər çöhrəsini Sinqoya sarı çevirdi. Dodaqlarının arasından mirvari kimi xırda dişləri göründü.

– Di indi biz Kunikonu geyindirərik.

Kikuko ona əlvan ipək kimono geyindirib, üstündən nazik qurşaq bağladı.

– Ata, Tokioda da artıq yağış kəsib?

– Yağış? Mən Tokio vağzalında elektrik qatarına oturanda hələ yağırdı, bura çatandasa, hava artıq gözəl idi.

Havanın nə zaman, yolun harasında açıldığını heç sezməmişəm.

– Kamakurada da bayaq yağış yağırdı, kəsən kimi Fusako-san poçta yollandı.

– Dağ hələ tamam yaşdır.

Qızı şüşəbənddə uzatdılar, o, çılpaq ayaqlarını qaldırıb, əllərilə tutdu – ayaqlarını əllərindən yaxşı idarə eləyirdi.

– Hə, hə, bax belə, gəl indi dağa baxaq. – Kikuko onun altına əsgə saldı.

Alçaqdan Amerika hərbi təyyarəsi uçub keçdi. Qız səsə dağ səmtə çöndü. Təyyarə görünmürdü, ancaq onun nəhəng kölgəsi dağın ətəyilə sürünüb yoxa çıxdı. Yəqin, qızcığaz da bu kölgəni gördü.

Heyrətdən qızın gözlərinin necə parıldadığı Sinqonu təəccübləndirdi.

– Hava basqınının nə olduğundan onun xəbəri yoxdu. İndi müharibə nə olduğunu bilməyən nə qədər uşaq doğulub.

Sinqo Kunikoya baxdı. Gözlərindəki parıltı itmişdi.

– Kunikonun gözünün indiki ifadəsinin fotosunu çıxartmaq mümkün olardı... Təyyarənin dağdakı kölgəsi də orada əks olunaydı. Başqa şəkildə isə...

Uşaq ölür, ona təyyarə hücum eləyib.

Sinqo bunu demək istədi, ancaq Kikukonun elə dünən abort elətdirdiyini xatırlayıb susdu.

Hər halda, bu cür iki şəkildə əks oluna biləsi dünyada nə qədər uşaq var.

Kikuko qəfil qızın qoltuğundan tutub, əsgə olan əliylə yanbızından yapışaraq, vanna otağına qaçdı.

Kikuko sarıdan narahatçılıq onu həmişəkindən tez evə dönməyə məcbur eləmişdi. Bu haqda fikirləşə-fikirləşə Sinqo yemək otağına qayıtdı.

– Nə tez gəlmişən? – Yasuko otağa girdi.

– Haradaydın?

– Başımı yuyurdum. Yağış kəsib təzədən gün çıxanda birdən başım qaşındı. Qoca başdır – ona görə qaşınır.

– Bilmirəm, mənim başım qaşınmır.

– Yəqin, sənə keyfiyyətli baş qoyublar, – Yasuko güldü.

– Gəldiyini eşitdim, ancaq başısuldu çıxmadım, qorxdum ki, hirsələnərsən.

– Qarının baş yumağına dəyərmisən? Keçəl qırxdır, saçından da çay qarışdırmaq üçün fırça düzəltdir.

– O da doğrudur. Ancaq çay qarışdırmaq üçün fırçanı – o vaxt belə adlanırdı – başlarında tək cə qarılar gəzdirmirdi. Edo dövründə kişilər də, qadınlar da saçlarını qısa vurdu-rurdular və onu çay fırçası kimi başlarının dalında yığıb bağlayırdılar. Mən Kabuki teatrında görmüşəm.

– Yığıb bağlamaq yox, təmiz qırxdırmaq – mən bax bunu sənə təklif eləyirəm.

– Elə də olar. Bizim hələ saçımız çoxdur.

Sinqo astadan:

– Kikuko tamam ayağa durub? – dedi.

– Hə, yavaş-yavaş durur... Hələ çox solğun və zəifdir.

– Uşaqla əlləşir. Yəqin, bunu eləməsə, yaxşı olar.

– Fusako qızdan muğayət olmağı xahiş eləyib, onu Kikukonun yatağına uzatdı. Qız da dərhal yatdı.

– Özün niyə götürməydün?

– Kuniko ağlayanda mən başımı yuyurdum.

Yasuko ayağa qalxıb, Sinqonun ev kimonosunu gətirdi.

– Elə tez qayıtdın, qorxdum ki, yəqin, xəstələnmişən.

Kikuko, deyəsən, vanna otağından çıxıb öz otağına tərəf getdi. Sinqo onu çağırırdı:

– Kikuko. Kikuko.

– Bəli.

– Kunikonu bura gətir.

– Yaxşı, bu saat.

O, qızın əlindən tutub yeridə-yeridə otağa girdi. Kikuko özünü sahmana salmağa, paltarını dəyişməyə macal tapmışdı.

Kuniko Yasukonun çiyindənən yapışdı. Sinqonun şalvarını təmizləyən Yasuko, əlini uzadıb qızın ayaqlarından tutdu.

Kikuko Sinqonun paltarını apardı.

Onu qonşu otaqdakı şkafa asıb, sakitcə qapısını örtüdü. O, qapının iç tərəfinə vurulmuş güzgüdə öz əksini görüb qorxdı. Tərəddüd eləyirdi, bilmirdi yemək otağına qayıtsın, ya yerinə uzansın.

– Kikuko, sən yatağa uzansan, yaxşı olar, – Sinqo dedi.

– Yaxşı.

Sinqonun səsi Kikukonu diksindirdi. Və yemək otağına boylanmadan, öz otağına getdi.

– Sənə elə gəlmir ki, Kikuko özünü, nəşə, qəribə aparır?

– Yasuko üz-gözünü turşutdu.

Sinqo dinmədi.

– Ona nə olduğunu başa düşmürəm. Zorla gəzir, elə qorxuram ki, indicə yıxılacaq.

– Aha.

– Hər halda, Süitinin işləriylə nəşə maraqlanmaq lazımdır.

Sinqo başını tərpətdi.

– Bəlkə, Kikuko ilə açıq danışasan? Kunikonu götürüb Fusakonu qarşılamağa gedərəm, həm də axşam yeməyinə nəşə alaram. Fusako da az aşın duzu deyil.

Yasuko uşağı qucağına götürüb ayağa qalxdı.

– Fusako niyə poçta gedib? – Sinqo soruşdu.

Yasuko ayağını saxladı.

– Mən də bu haqda fikirləşmişəm. Bəlkə, Aixaraya məktub yollamaq üçün gedib? Artıq yarım ildir ayrılıblar... Hə, bu günlərdə yarım il tamam olacaq. Yeni ildə gəlmişdi.

– Məktubu yaxınlıqdakı poçt qutusuna da ata bilərdi.

– Yəqin, fikirləşib ki, məktubu poçt qutusuna atsa, tez çatar. Neyləyəsən, öz Aixarasını xatırlayan kimi ağı başından çıxır.

Sinqo acı-acı gülümsədi. Hiss elədi ki, Yasuko hələ də nəyəsə ümid eləyir.

Görünür, ahıl yaşına qədər ailəsini qoruyub saxlayan qadında nikbinlik dərin kök salır.

Sinqo buna qədər Yasukonun oxuduğu dörd-beş günün qəzetini götürüb, onlara baxmağa başladı.

Bir məqalə diqqətini çəkdi: “İki min il əvvəl açan lotos”.

Keçən ilin yazında Tiba şəhəri yaxınlığında Kamiqava çayının sahilində qazıntılar zamanı çıxan Yaöi¹ dövrünün oyulma qayığında üç lotos toxumu tapılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, toxumların iki min ildən çox yaşı var. Lotos üzrə mütəxəssis olan nəbatat professoru bu toxumları əkib və bu ilin apreliyində şitili üç yerə köçürüb: Tiba kənd təsərrüfatı təcrübə stansiyasının nohurlarına, Tiba parkına və Tibanın Xatamati küçəsindəki bir şərəbçinin evinə. Görünür, bu şərəbçi qazıntı aparmağa kömək eliyibmiş. O, dibçəyə su töküüb şitili ora basdırır və qoyur bağa. Şərəbçinin lotosu birinci açır. Bu haqda xəbəri eşidən nəbatat professoru cumur şərəbçinin evinə və gözəl gülləri sığallaya-sığallaya bir ucdan təkrar eləyir: “Açdı, açdı”. Bu haqda qəzetdə ətraflı yazılmışdı. Yazılmışdı ki, gül iyirmi dörd ləçəkdən ibarətdir.

Məqələnin altında eynəkli, saçına dən düşmüş professorun açmış lotosa toxunduğu yerdə şəkli verilmişdi. Şəklin altındakı yazıdan Sinqo bildi ki, professorun altmış doqquz yaşı var.

Açmış lotosdan zövq alan Sinqo əlində qəzet Kikukonun otağına getdi.

Bu otaq Süitiylə onun idi. Yazı stolunun – Kikukonun cehizinin – üstünə Süütünün şlyapası qoyulmuşdu. Şlyapanın böyründə bir qalaq poçt kağızı vardı, görünür, Kikuko məktub yazmağa hazırlaşmışdı. Stolun yeşiyi naxışlı kətanla örtülmüşdü.

Ətir qoxuyurdu.

– Necəsən? Rahat uzan, qalxma. – Sinqo stulda oturdu.

---

¹ Yaöi – Yaponiyanın ən qədim dövrlərindən biri (b.e.ə. III/II – b.e. II/III əsrləri)

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Kikuko gözdolusu Sinqoya baxdı. Sinqonun durmağa icazə vermədiyinə görə özünü birtəhər hiss eləyirdi, onun yanında uzanmaqsə ədəbsizlikdi. Yanaqları azca allanmışdı. Ancaq alını ağ idi və bu ağ alında qalın qaşları gözəl görünürdü.

– İki min il əvvəlin lotosu cücərib gül açıb, qəzətdə görmüsən?

– Bəli, görmüşəm.

– Deməli, görmüsən? – Sinqo mızıldadı və azacıq fasi-lədən sonra: – Sən bizdən heç nəyi gizlətməseydin, hər şey yaxşı olardı, – dedi. – Sən elə həmin gün evə qayıtmısan, bir ziyanı olmadı?

Sinqonun sözləri Kikukonu sarsıtdı.

– Hələ keçən ay uşaq haqqında danışmışdın... Mən elə onda hər şeyi başa düşdüm.

Kikuko yataqdan qalxmadan başını yırğaladı.

– Onda mən heç nə bilmirdim. Əgər bilsəydim də, uşaq barədə danışmağa utanardım.

– Bəs belə? Süiti mənə dedi ki, sən çox ismətlisən...

– Kikukonun gözündə yaş gilələndiyini görüb, Sinqo sözünün dalını gətirmədi. – Daha özünü həkimə göstərməyəcəksən?

– Sabah dəyəcəyəm.

Səhər Sinqo evə qayıdanda Yasuko artıq onu səbirsizliklə gözləyirdi.

– Kikuko valideynlərinin yanına gedib. Onu yatağa salıblar... Saat ikidə Sakava-san zəng eləmişdi, telefonu Fusako götürdü. O deyib ki, Kikuko onlardadır, özünü elə də yaxşı hiss eləmir, yorğan-döşəyə düşüb. Deyib, iki-üç günə yaxşılaşar, onda gətirəcəklər.

– Bəs belə.

– Fusakodan xahiş eləyib ki, Süitiyə çatdırsın ki, sabah gəlib ona dəyə bilər. Anası həmişə yanında. Bəlkə, ona görə valideynlərigildə yatmaq istəyib?

– Boş sözdür.

– Bəs onda nə məsələdir?

Sinqo pencəyini soyundu, qalstukunu çıxartmaq üçün başını qaldırıb dedi:

– Abort elətdirib.

– Nə? – Yasuko mat qalmışdı. – Necə axı, bizdən gizli... Kikuko? İndinin uşaqları dəhşətdir.

– Sən nə qədər diqqətsizsən, ana. – Fusako qucağında Kuniko, yemək otağına girdi. – Məsələn, mən bilirdim ki, o, bunu eləyəcək.

– Sən haradan bilirdin? – Özü üçün də gözlənilmədən Sinqo onu sorğu-suala tutdu.

– Bunu deyə bilmərəm. O, ümumiyyətlə, sakitlikdə özü-nə gəlib, sağalmaq istəyir.

Sinqo deməyə söz tapmadı.

ŞƏHƏR PARKI

1

– Atamı görürsən? – Fusako şam yeməyindən sonra boşqabları məcməyiyə yığırdı. – Doğma qızından çox, gəlindən nazi ilə oynayır. Doğrudur, ana?

– Fusako. – Yasuko ona təpindi.

– Məgər düz demirəm? Əgər o hesab eləyirsə ispanaq çox bişib, elə desin ki, çox bişib. Bir də axı pəlçığa ha dönməmişdi. Yaxşısı budur, qaynar mədən suyunda bişən ispanaq yesin.

– Necə yəni, qaynar mədən suyunda?

– Məgər qaynar mədən suyunda yumurta qaynadıb, onun buğunda da lobyalı piroq bişirmirlər? Mən özüm axı sənə radon suyunda qaynamış yumurta gətirmişdim. Onların ağı bərk olur, sarısı – boş... Kiotoda, bir ucuz qəlyanaltda onları çox yaxşı hazırladıqlarını axı sənə danışmışdım.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Ucuz qəlyanaltıda?

– Hə, Kiotoda beləsi var. Kasıblar onu yaxşı tanıyır.

Orada ispanağı da gözəl hazırlayırlar.

Yasuko güldü.

– Atam vaxtlı-vaxtında və eyni dərəcədə qaynayan radon suyunda bişirilmiş ispanaq yesə, hətta yanında Kikuko-san olmasa belə, həmişə gümrah, sağlam olardı, – Fusako tamamilə ciddi danışdı.

– Bu söhbət məni açmır. Hər şey barədə çox istehza ilə danışsın.

Fusako ağır məcməyini zorla qaldırdı.

– Doğrudanmı, yemək təkcə ona görə dadsız olur ki, gözəlçə oğlumuzla gəlinimiz bizimlə deyil?

Sinqo başını qaldırıb, Yasuko ilə baxışdı.

– Çərənləmə.

– Bax, həmişə belədir. Yanında nə bir söz de, nə ağla.

– Körpə ağlayanda neyləyəsən, – Sinqo, az qala, ağzını açmadan mızıldandı.

– Mən uşağı demirəm. Özümü deyirəm. – Fusako məcməyinin ağırlığından səndələyərək mətbəxə getdi. – Uşağın ağlamağı təbiidir.

Tasa boşaldılan qablar taqqıldadı.

Yasuko diksindi.

Fusakonun hıçqırığı eşidildi.

Satoko tərs-tərs Yasukoya baxıb, mətbəxə qaçdı.

“Onun nə ağır baxışı var”, – Sinqo düşündü.

Yasuko da qalxdı, yanlarında iməkləyən Kunikonu götürüb, Sinqonun dizinin üstündə otuzdurdu.

– Ona göz ol.

Və mətbəxə getdi.

Sinqo Kunikonu qucaqladı – qız qəşəng idi, koppuş idi. Qızı bərk-bərk özünə sıxıb, ayaqlarından tutdu. Bapbalaca, yumşaq pəncələri ovcuna sığışdı.

– Qıdığın gəlir?

Görünür, “qıdığın gəlir”in nə olduğunu qız başa düşmürdü.

Sinqo buna əmin deyildi, ancaq xatırlayırdı ki, bələyini dəyişmək üçün Fusakonu çılpaq uzadanda, qoltuqlarının altını qıdıqlayırdı, o da burnunu qırıqdırırdı, əllərini oynadırdı.

Fusakonun uşaqlıqda da çirkin olduğunu Sinqo çalışdı yadına salmasın. Bunu xatırlamağa bənd idi ki, Yasukonun böyük bacısının gözəl çöhrəsi gözünün qabağına gəlirdi.

Uşağın böyüdükcə dəfələrlə dəyişəcəyinə ümidi özünü doğrultmamışdı və illər keçdikcə bu ümid yoxa çıxmışdı.

Nəvəsi Satokonun üz-gözü, elə bil, anasından babatdı, ona görə Kunikonun böyüyəndə qəşəng olacağına güman var.

Bəlkə, nəvələrinin biri Yasukonun böyük bacısına oxşayacaq? Belə fikirləşəndə Sinqonun öz-özündən zəhləsi getdi.

Ancaq öz-özündən nəqədər zəhləsi getsədə, Sinqo xəyala dalmaya bilmədi: bəlkə, doğulmayan nəvəsi – Kikukonun saldırdığı uşaq Yasukonun böyük bacısına oxşayacaqmış, bəlkə, Kikukonun qızı dünya gözəli olacaqmış? Bu fikir onu sarsıtdı.

Sinqo uşağın pəncələrini əlindən buraxdı, Kuniko onun dizindən sürüşüb, mətbəxə sarı iməklədi. İməklədikcə qolları qatlanırdı, ayaqları dolaşırdı və Sinqo “ehtiyatlı ol” qışqıran kimi qızıcığaz yıxıldı.

İrəli yıxılıb böyrü üstə çöndü və sonra ağladı.

Yasuko qucağında Kuniko, onun dalınca anasının ətəyindən tutmuş Satoko yemək otağına qayıtdılar.

– Atam daha öz aləmindədir. Düzdür, ana? – Fusako qabları silirdi. – Evə qayıdıb əynini dəyişəndə alt və üst kimonosunu sağdan sola çəkib qurşaq bağladı, hətta necə qəribə göründüyünü də sezmədi. Görkəmi, doğrudan da, qəribəydi. Hələ onu bu cür görməmişdim. Nə olub ona? Başa düşmürəm.

– Yox, artıq bir dəfə olub, – Sinqo kefini pozmadan dedi. – Kikuko hələ o vaxt dedi ki, Ryukyuda kim necə istəyir, elə bağlayır – sağdan sola da, soldan sağa da.

– Ryukyuda? Sən nə danışırsan? Bu, necə ola bilər axı?

Fusakonun hətta sir-sifəti dəyişdi.

– Sənin könlünü almaq üçün Kikuko nə desən uydurar, sənin də ürəyinə yağ kimi yayılır. Gör nələr uydurur.

Sinqo yeni partlayışın qarşısını almağa çalışdı.

– “Dzyuban” – alt kimononu belə adlandırırlar – portuqal dilindən götürülüb. Portuqaliyada bunun hansı tərəfə bağlandığını isə mən də bilmirəm.

– Bu da Kikuko-sanın alimliyinə nəticəsidir?

Söhbətə Yasuko qarışdı:

– Yay kimonosunu atan hətta astarını geyinir.

– Bir var dalğınlıqdan astarını geyinəsən, bir də var elə dərin fikrə gedəsən ki, sağdan sola çəkib bağlayasan.

– Kunikoya de, kimononu özü geyinsin. O da bilməyəcək, hansı tərəfə bağlamaq düzgündür – soldan sağa, ya sağdan sola.

– Atamın uşaqlaşmağı, məncə, hələ tezdir, – Fusako ipə-sapa yatmırdı. – Ümumiyyətlə, ana, bütün bunlar çox kədərlidir. Sevimli gəlininin ata evinə getdiyindən vur-tut bir neçə gün keçib, atam artıq kimononu sol tərəfə bağlayır. Onun doğma qızı isə, yeri gəlmişkən, artıq yarım ildir ərindən ayrılıb.

Doğrudan da, Fusakonun qayıtdığı o yağışlı yeni il ərəfəsindəki gündən yarım il ötüb. Yeznə Aixara isə susur və Sinqo o vaxtdan bir dəfə də onunla görüşməyib.

– Hə, yarım il, – Yasuko təsdiqlədi. – Fusakonun başına gələnlə Kikukonun başına gələn arasında, guya, heç bir bağlılıq yoxdur, di gəl ki, yenə də...

– Niyə axı bağlı deyil? Məncə, ikisi də bağlıdır.

– Təbii ki, axı söhbət onun uşaqlarından gedir, o da, əlbəttə, istəyər sizin çətinliyinizi həll eləsin.

Fusako başını aşağı dikib susdu.

– Fusako, əgər nəsə demək istəyirsənsə, hamısını açıq danış. Axıra qədər açıq danış. Üstəlik də, Kikuko indi burada yoxdur.

– Mən səni qınamaq istəmirəm, bəlkə də, düz demirəm, ancaq istəyirəm ki, xörəyi Kikuko-san hazırlamasa da, sən iştahayla yeyəsən. – Fusako yenə ağladı. – Özünü fikirləşin, atam dinmədən həvəssiz-həvəssiz yeyir. Bundan sonra mən yaşamaqdan da bezirəm.

– Fusako, sən niyə bizə heç nə demirsən? Neçə gün əvvəl poçta getmisən. Aixaraya məktub yollayırdın?

Fusako çaşqınlıqla başını silkələdi.

– Məktub yollayası özgə adamın yoxdur. Mən də fikirləşirdim, yəqin, Aixaraya yollamısan.

Yasuko özünə xas olmayan sərtliklə danışdı.

– Yoxsa pul yollamısan?

Onun sözündən Sinqo başa düşdü ki, Yasuko gizlincə Fusakoya xərclik verir.

– Aixara indi haradadır? – Sinqo cavab gözləyərək, Fusakoya sarı çöndü. – Görünür, evdə yoxdur. Təxminən, ayda bir dəfə başına nə gəldiyini bilmək üçün yanına firmanın bir işçisini göndərirəm. Doğrusu, daha çox, anasına dolanmaq üçün pul verməkdən ötrü. Fusako, axı sən orada yaşasaydın, təbii ki, onun qayğısına qalardın.

– Əlbəttə.

Yasuko acıqla soruşdu:

– Firmanın işçisini yollayırsan?

– Artıq söz-söhbət lazım deyil. İnanılmış adamdır, belə ki, hər şey qaydasındadır. Əgər Aixara evdə olsaydı, özüm yanına gedib danışardım. Ayağını zorla sürüyən qarıyla görüşəsi olacağam, başqa yol yoxdur.

– Bəs indi Aixara nəylə məşğuldur?

– Gizlicə narkotika alveri eləyir, ümumiyyətlə, buna oxşar bir şeydir. Şübhəli adamdır. Əvvəllər gecə-gündüz sərxoşluq eləyərdi, indi, üstəlik, özü narkomana çevrilib.

Yasuko qorxmuş halda Sinqoya baxdı.

Aixara sarıdan yox, bu günə qədər bütün bunları gizlədən əri sarıdan qorxdı.

Sinqo sözüünə davam elədi:

– Ayağımı zorla sürüsə də, deyəsən, anası da evdə yaşamır. Orada nəşə kənar adamlar qalır. Bir sözlə, Fusako, sənın daha evın yoxdur.

– Elədirsə, bəs onun əşyaları haradadır?

– Ana, şkaf da, mələfə zənbili də boşdur, – Fusako dedi.

– Hə? Sən axı vur-tut bir dənə furosikiylə qayıtdın. Doğrudanmı, hər şey puç olub? Ağlasıqmazdır... – Yasuko köks ötürdü.

Sinqo fikirləşdi ki, Fusako Aixaranın harada olduğunu bilir və hələ də yanına qayıtmağa ümid eləyir.

Necə oldu ki, heç kim Aixaranı bu düşkünlükdən saxlaya bilmədi; nə Fusako, nə Sinqo, nə Aixaranın özü? Sinqo qaranlıq çökən bağa baxdı.

2

Saat onda Sinqo firmaya gələndə onu Xideko Tanidzakinin məktubu gözləyirdi.

“Gəlmişdim sizinlə görüşüb, gənc xanım barəsində danışam. Sonra sizə dəyərəm”.

Xideko “gənc xanım” yazanda, əlbəttə, Kikukonu nəzərdə tuturdu.

– Tanidzaki saat neçədə gəlmişdi?

– A-a, mən artıq buradaydım, elə sizin stolunuzu silirdim, yəqin, səkkizə yaxın olardı.

– Gözlədi?

– A-a, o qədər də yox.

Natsukonun “a-a”nı uzatmaq vərdisindən Sinqonun heç xoşu gəlmirdi. Görünür, onların kəndində belə danışrdılar.

– Sütiylə görüşmədi?

– Yox, mənəcə, görüşməmiş getdi.

– Demək belə. Səkkizə yaxın... – Sinqo öz-özünə hündürdən dedi.

Xideko, yəqin, işdən əvvəl qaçıb gəlibmiş, bir də ancaq nahar fasiləsində gələ bilər.

Xidekonun böyük kağızın kənarına yazdığı xırda heroqliflərə bir də göz gəzdirib, Sinqo pəncərədən çölə baxdı.

Səmanın belə açıq olmağı həтта may ayı üçün də çox tez idi.

Bu cür səmanı elektrik qatarında Tokioya gələrkən yolda görmüşdü. Göyə baxan bütün sərnişinlər pəncərələri açmışdılar.

Rokunoqava çayının üstüylə uçub, az qala, bərq vuran suya toxunan quşlar gümüşə çalrdılar. Qırmızı avtobus da, elə bil, bu mənzərəni tamamlayırdı – o, körpüylə şimala tərəf gedirdi.

– Səma tufanı. Səma tufanı... – Sinqo gölün üstündəki meşəyə baxa-baxa Rökanın bu misrasını fikirli-fikirli təkrar elədi.

– Oy! – Sinqo üzünü pəncərəyə söykədi.

Görünür, o şamağacı İkeqami meşəsində bitmir. Daha yaxındadır.

İkeqami meşəsində ən iri ağac olan ikigövdəli şamağacı bu səhər meşədən yaxında görünürdü.

Tutqun yaz havalarının ucbatından meşəyə qədər olan məsafəni dəqiq təyin eləmək mümkün olmurdu.

Sinqo bunu indi təyin etmək üçün pəncərədən çəkilmirdi.

Hər gün vaqonun pəncərəsindən bu şamağacına baxırdı, həтта harada bitdiyini dəqiq bilmək üçün bir dəfə onun yaxınlığına getmək istəmişdi.

“Hər gün baxırdı” – əslində isə ikigövdəli şamağacını gördüyü gündən elə də çox keçməmişdi. Neçə illiərdi Xommondzi məbədinin ucaldığı İkeqami meşəsinin böyründən keçəndə dalğın nəzərlərlə onu süzüb, meşədən savayı heç nəyi sezməmişdi.

Şamağacının heç də meşədə bitmədiyini yalnız bu gün Sinqoya məlum olmuşdu. O da may səhərində havanın çox açıq olması sayəsində.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Qüllələrinin bir-birinə doğru əyildiyi, budaqlarının qucaqlaşdığı ikigövdəli şamağacı barəsində, beləcə, yeni şey öyrənmişdi.

Dünən şam yeməyindən sonra Sinqo Aixaragilə adam göndərib, qoca anasına nə cürsə kömək eləməyə çalışdığını danışanda, Fusako birdən ayağa sıçrayıb müti halda sakitcə dayanmışdı.

Sinqonun Fusakoya yazığı gəlmişdi, fikirləşmişdi ki, hər halda, qızının evində nələrsə öyrəndi, ancaq bu öyrəndikləri iki-gövdəli şamağacının harada bitdiyi kimi ona aydın deyildi.

İkeqamidəki şamağacı – Sinqo bir neçə gün əvvəl vaqonun pəncərəsindən ona baxanda, Kikukonun abort elətdirdiyini Süiti boynuna almışdı.

Şamağacı daha adi ağac deyildi – Kikukonun abortu ilə bağlanmışdı. İndi hər dəfə işə gedəndə, evə qayıdanda həmin şamağacı Kikukonu onun yadına salacaqdı.

Bu gün də elə oldu.

Süiti məsələnin nə yerdə olduğunu etiraf etdiyi səhər ikigövdəli şamağacı yağışda zorla seçilirdi və İkeqami meşəsinə qarışmış görünürdü. Ancaq abortu yadına salan, meşədən ayrı gördüyü şamağacı bu gün ürəyində nəsə pis duyğu oyatmışdı. Bəlkə də, hava çox gözəl olduğuna görə beləydi.

– Hətta belə xoş havada da adam özünü pis hiss eləyərmiş, – Sinqo qaşqabaqlı halda mızıldadı və kabinetin pəncərəsindən görünən səmadan gözünü çəkib işə başladı.

Gündüz Xideko zəng vurdu ki, bu gün çox məşğuldur, təcili yay kostyumu tikir, ona görə gələ bilməyəcək.

– Deməli, daha işin başından aşır?

– Bəli.

Xideko bir az susdu.

– Salondan zəng eləyirsən?

– Bəli. Kinuko-san burada yoxdur, – o, Süitinin məşuqəsinin adını çəkdi. – Onun getməyini gözləyirdim.

– Hm.

– Alo. Mən sizə sabah səhər dəyərəm.

– Səhər? Yenə səkkizdə?

– Yox. Səhər sizi mütləq gözləyəcəyəm.

– Belə təcildir?

– Bəli. Təcildir. İlk baxışdan, bəlkə, o qədər də təcili görünməyə bilər. Ancaq məncə, çox təcildir. İstəyirəm tez hamısını sizə danışsam. Yaman həyəcan keçirirəm.

– Çox həyəcanlanırsan? Bu, Süitiylə bağlıdır?

– Görüşəndə danışsaram.

Xidekonun “həyəcanına” çox da baş qoşmağa dəyməzdi, ancaq onun nə haqdasına danışmaq üçün ikinci dəfə gəlməyə hazır olması Sinqonu narahat eləyirdi.

Sinqonun narahatçılığı get-gedə artırdı və saat üçdə Kikukoya zəng vurdu.

Xidmətçi onu çağırana qədər dəstəkdə xoş musiqi eşidildi.

Kikuko valideynlərilə gedəndən onun barəsində Süitiylə danışmamışdı. Süiti də bundan qaçırdı.

Kikukoya valideynlərilə baş çəkməyə də ürək eləmir.

“Kikukonun elə xasiyyəti yoxdur ki, ata-anasına Kinukodan, ya abortdan danışa”, – Sinqo fikirləşdi. Ancaq kim bilir...

Xoş musiqi sədaları arasında Kikukonun şad səsi eşidildi.

– ... Ata! Ata, sizi gözlətdiyimə görə bağışlayın.

– Eybi yox. – Sinqo o saat sakitləşdi. – Özünü necə hiss eləyirsən?

– İndi artıq yaxşıyam. Bağışlayın ki, belə iş tutdum.

– Eybi yoxdur.

Sinqo bilmirdi daha nə desin.

– Ata! – Kikuko yenə sevincək dedi, – mən sizi görmək istəyirəm. Olarmı elə indi yanınıza gəlirim?

– Elə indi? Bacararsan?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bacararam. İstəyirəm tezliklə sizi görüm, onda evə qayıtmaqdan da o qədər utanmıram. Yaxşı?

– Yaxşı. Səni firmada gözləyəcəyəm.

Musiqi davam eləyirdi.

– Alo. – Sinqo dəstəyi qoymaq istəyirdi. – Nə yaxşı musiqidir.

– Oy, söndürməyi unutmuşam... Şopenin “Böcəklərin rəqsi”dir. Evə qayıdanda bu plastinkanı özümə gətirəcəyəm.

– Tezmi gələcəksən?

– Tez. Ancaq sizinlə firmada görüşməyi o qədər də istəmirəm. Bayaقدan fikirləşirəm, harada görüşsək yaxşı olar.

Nəhayət, Kikuko onunla Sindzüku şəhər parkında görüş təyin etdi.

Sinqo əvvəlcə üz-gözünü turşutdu, ancaq sonra güldü.

Görünür, Kikuko elə bilirdi ki, beyninə əla fikir gəlib.

– Siz orada təzədən doğulacaqsınız, ata, park elə yaşılıqdır...

– Haçansa bir dəfə o parkda olmuşam, itlərin sərgisinə getmişdim.

– Mən də sizinlə itlərə baxmağa məmnuniyyətlə gedədim, – Kikuko güldü.

Dəstəkdə hələ də “Böcəklərin rəqsi” eşidilirdi.

3

Kikukoyla razılaşdığı kimi Sinqo şəhər parkına Okidomon darvazası tərəfdən girdi. Girişdə elan asılmışdı: uşaq arabasının girov qiyməti – saati otuz, həsirlərin girov qiyməti – günü iyirmi iyen.

Cığırla amerikalı ər-arvad gedirdi, kişi – qızın əlindən, qadın – alman poynterasının xaltasından tutmuşdu.

Parkda başqa adamlar da vardı, ancaq bu cavan amerikalı cütlükdən savayı cığırla sakitcə gəzişən bir kimsə yox idi.

Sinqo onların arxasınca getdi.

Cığırdan solda qara şamağacına oxşayan sıx Himalay sidrliyi idi. Sinqo bu parkda heyvanları sevənlər cəmiyyətinin təşkil etdiyi xeyriyyə məclisində olanda iri Himalay sidrliyi görmüşdü, ancaq onların hansı tərəfdə bitdiyini indi heç cür xatırlaya bilmirdi.

Cığırdan sağdakı ağacdan lövhə asılmışdı: ya “mazi ağacı”ydı, ya “dekorativ şam” – heroqliflər bir az pozulmuşdu.

Sinqo tez gəldiyini düşünüb, gölün böyründəki cığırla yavaş-yavaş getdi. Kikuko gölün lap kənarındakı skamyada, arxası qinqo ağacına tərəf oturmuşdu.

Kikuko qalxıb ona təzim etdi.

– Sən danışıdığımızdan tez gəlmisən. Beşin yarısına hələ on beş dəqiqə var, – Sinqo saatına baxdı.

– Siz mənə zəng eləyəndə elə sevindim ki, o saat evdən çıxıb qaçdım. Nə qədər sevindiyimi sözlə deyə bilmirəm, – Kikuko tez-tez danışdı.

– Bax, görürsən, gözləməli olmusan. Əynin yalın deyil?

– Ola bilsin. Bu sviter mən tələbə olan vaxtdan qalıb, – Kikuko sıxıldı. – Atamgildə mənim paltarlarımdan, demək olar, heç nə qalmayıb. Əgər bacım öz kimonosunu verməseydi, yəqin, gələ bilməyəcəkdim, bu gün hava sərin dir.

Kikuko səkkiz qardaş və bacının ən kiçiyidi, bacılarının hamısı ərə gedib ayrı yaşayırdılar, demək, bacı deyəndə qardaşının arvadını nəzərdə tuturdu.

Tünd-yaşıl sviter qısaqol idi və Sinqo Kikukonun qolunu bu il ilk dəfə çıpaq görürdü.

Validəynlərigilə qaçdığından Kikuko bir az sıxılırdı və Sinqonun ona yazığı gəlirdi.

Söhbəti necə başlayacağını bilmədiyi üçün Sinqo mehribanlıqla soruşdu:

– Sən Kamakuraya – bizim yanımıza qayıdacaqsan?

– Bəli. – Kikuko başını tərpətdi. – İstəyərdim qayıdım.

O, çiyini oynadıb, Sinqoya baxdı. Çiyini oynatdığını Sinqo sezmədi, onu Kikukodan gələn ətir heyrətləndirdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Süiti səni yoluxub?

– Bəli. Ancaq siz mənə zəng eləməsəydiniz...

Yoxsa onun üçün qayıtmaq çətin olardı – yəqin, bunu nəzərdə tutur.

Kikuko sözünü kəsib, qınqonun altına girdi.

Təzə-tər saçlaqlar, sanki, onun incə boynuna ağırlıq eləyirdi.

Gölün ortasındakı balaca adada – əsl yapon mənzərəsiydi – fahişəylə amerikalı əsgər əylənirdi. Gölün kənarındakı skamyada gənc oğlanla qız oturmuşdu.

Kikukonun arxasınca Sinqo göldən sağdakı çəmənliyə çıxdı.

– Necə böyükdür, – o heyrətləndi.

– Siz burada yenidən doğulacaqsınız, ata. – Kikuko, görünür, Sinqonu bura gətirdiyi üçün öyünürdü.

Ancaq cığırın qırağındakı əzgilin yanında duran Sinqo çəmənliyə ayaq basmağa ürək eləmir.

– Nə gözəl əzgilidir. Heç kim ona dəyib-dolaşmır, o da rahatca, hətta aşağıdakı budaqlarını da yana açıb.

Sinqo ağacın necə sərbəst və təbii böyüdüyünə heyran qalmışdı.

– Ecazkar formadır. Bir dəfə bura – bu çoxdan olmuşdu – itlərə baxmağa gələndə, məni qollu-budaqlı Himalay sidr-ləri valeh eləmişdi. Maraqlıdır, görəsən, bağın hansı səmtindəydi?

– Sindzükuya yaxın.

– Tamamilə düzdür, mən, deyəsən, doğrudan da, Sindzuku tərəfdən girmişdim.

– Siz mənə telefonda dediniz ki, bura itlərə baxmağa gəlmisiniz, hə?

– Hə. İt o qədər də çox deyildi, heyvanları mühafizə cəmiyyəti parkda xeyriyyə qəbulu təşkil etmişdi. Yaponlar az gəlmişdi, xaricilərsə yaman çox idi. İşğalçı orduda xidmət edənlər, diplomatlar, hamısı da arvad-uşaqlı. Yay idi.

Hind qızları qırmızı, açıq-mavi ipək geyimdə çox gözəl idilər. Hər addımda hind, amerika malları ilə dolu köşklər qoyulmuşdu. O zaman belə şeylərə rast gəlmək çətin məsələydi.

Bu, vur-tut bir neçə il qabaq olmuşdu, ancaq ilini Sinqo dəqiq xatırlaya bilmirdi.

Sinqo danışa-danışa diqqətlə əzgilə baxırdı.

– Bizim gilənarı bürüyən aralıyanı kökündən çıxartmaq lazımdır. Evə qayıdanda mütləq yadıma sal, yaxşı?

– Mütləq.

– Mən gilənarımızı budaqları daranmadığına görə xoşlayıram.

– Əlbəttə, budaq nə qədər çox olarsa, çiçəkləri də o qədər çox olar... Yadıңызdadır, keçən ay gilənar çiçəkləyəndə, sizinlə məbəd zənglərinə qulaq asdıq – budda paytaxtının yeddi yüz illiyi idi.

– Doğrudan yadıңызdadır?

– Mən heç vaxt, heç vaxt unutmamam, həm də çalağının qıy vurmasını eşitdik.

Kikuko Sinqoya lap yaxınlaşdı və nəhəng dzelkvanın budaqları altından əylərək keçib, böyük çəmənliyə çıxdılar.

Uzanıb gedən hüdudsuz, yamyaşıl xalını görəndə Sinqonun ürəyi çırpındı.

– Nə genişlikdir. Hətta inana bilmirsən ki, biz Yaponiyada, üstəlik də, Tokionun mərkəzindəyik. – Sinqo Sindzükuya tərəf baş alıb gedən böyük yaşıl qazona baxdı.

– Görürsən, vista qayğısına qalıblar, o çox genişdir.

– Bəs vista nədir?

– Perspektiv deməkdir. Uzaqlara yayılan çəmənliyə və onun ortasında düyün düşmüş cığıra baxın.

Kikuko danışdı ki, bir dəfə dərstdən sonra bütün siniflə buraya gəliblər və müəllim hamısını onlara izah eləyib. Müəllim deyib ki, səliqəsiz halda qədim ağacların bitdiyi bu nəhəng qazon ingilis üslubunda planlaşdırılıb.

Cavan qızlar, oğlanlar qazona yayılmışdılar. Bəzisi uzanmışdı, bəzisi oturmuşdu, bəziləri gəzirdi. Orada-burada beş-altı nəfərlik tələbə dəstələri və uşaqlar görünürdü. “Sevgililər üçün cənnətdir”, – mat qalmış Sinqo fikirləşdi və hiss elədi ki, bura onun yeri deyil.

Ola bilsin, cavanlar özlərini belə azad-asudə aparırlar ki, daha imperator ailəsinə məxsus olmayan azad parkdadırlar.

Sinqo Kikukoyla bərabər qazona çıxıb, burada görüş verən cütlərin böyründən keçsə də, heç kim onlara fikir vermirdi. Sinqo da onlara baxmamağa çalışırdı.

Maraqlıdır, görəsən, indi Kikuko nə haqda fikirləşir? Qoca qayınata gəlinlə parka gəlib, – guya, burada elə bir şey yoxdur, ancaq bu, Sinqo üçün qeyri-adi idi.

Kikuko onunla Sindzuku parkında görüşmək barədə vədələşəndə, Sinqo buna heç bir məna verməmişdi, ancaq indi Kikukonun təklifi ona qəribə gəlirdi.

Qazonda iki-üç ağac o birilərdən öz nəhəngliyilə seçilirdi və bu güc, qüdrət qarşısında dayana bilməyib, Sinqo onların birinə sarı getdi.

Gözünü çəkmədən bu nəhəng ağaca yaxınlaşanda, gücün, şirənin onun canına axdığını, təbiətin ondan və Kikukodan kədəri necə yuyub apardığını Sinqo hiss elədi. “Siz orada yenidən doğulacaqsınız, ata”, – o çox düz deyib, – Sinqo fikirləşdi.

Bu, liriödnedron ağacıydı. Uzaqdan bir ağac görünsə də, yaxına gələndə Sinqo qarşısında üç ağac gördü. Onların gülləri zanbağa oxşayırdı. Həm də dağ laləsinə oxşayırdı, ona görə də ağac liriödnedron – dağ laləsi adlanırdı – lövhədə belə yazılmışdı. Vətəni – Şimali Amerika, tez böyüyür, yaşı – əlliyyə yaxın.

– Doğrudanmı, vur-tut əlli? Deməli, məndən cavandır, – Sinqo təəccüblə ağaca baxdı.

İri yarpaqlı budaqları elə geniş açılmışdı ki, altında iki adamı sərbəstcə gizlədərdi.

Sinqo skamyaya çökdü, ancaq çox otura bilmədi.

Sinqonun tez durmağı Kikukonu hətta heyrətləndirdi.

– O güllərin yanına gedək, – Sinqo dedi.

Uzaqda, qazonun o biri tərəfində liriöndredon ağacının əyilmiş budaqlarına çatan ağ güllər – yəqin, gül ləki idi – öz parlaqlığıyla seçilirdi. Qazonu keçəndə Sinqo dedi:

– Bu parkda generallarla – rus-yapon müharibəsi qəhrəmanlarıyla tətənəli görüş təşkil eləmişdilər. Mənim onda heç iyirmi yaşım da yox idi. Onda hələ kənddə yaşayırdım.

Çiçək ləkinin hər iki tərəfində ağaclar sıralanmışdı. Sinqo onların arasındakı skamyada oturdu.

Kikuko ayaq üstə dayandı.

– Mən sabah səhər qayıdacağam. Anama deyin, mənə danlamasın... – Bu sözləri deyib, Kikuko Sinqonun yanında oturdu.

– Əgər evə qayıdana qədər mənə nəşə demək istəyirsənsə...

– Sizinlə çox şey barəsində danışmaq istəyərdim, ata.

4

O biri gün Sinqo yuxudan xoş ovqatla durdu, ancaq Kikuko qayıdana qədər evdən çıxması oldu.

– O xahiş elədi ki, sən onu danlamayasan, – Yasukoya dedi.

– Danlamayım? Hələ mən özüm ondan üzr istəməliyəm. – Yasukonun sifəti açıldı.

Sinqo Kikukoyla yalnız telefonla danışdığını dedi.

– Kikuko həmişə sənin sözünə qulaq asır.

Sinqonu yola salmaq üçün Yasuko artırmaya çıxdı.

– Di yaxşı yol.

Sinqo firmaya çatmışdı ki, Xideko gəlmişdi.

– O-o, qəşəngləşmişən. Hətta gül gətirmisən?! – Sinqo gülürüzlə onu qarşılıdı.

Inventas vitam
iuvat excoluisse
per artes

– Salona, onsuz da, gecikmişdim, vaxtım çox olduğundan tələsmədən, piyada gəldim. Gülsatan qız isə elə qəşəngdi.

Xideko ciddi görkəmlə Sinqoya yaxınlaşıb barmağı ilə stola yazdı: “Şahidsiz”.

– Nə?

Sinqo həтта karıxdı.

– Xahiş eləyirəm, bir az bayıra çıx, – Natsukoya dedi.

Natsuko otaqdan çıxana kimi Xideko güldanı tapıb, üç qızılgülü ora qoydu. Əynindəki paltar, görünür, salon qızlarının formalı paltarıydı, Xidekonu bir az dolu göstərirdi.

– Bağışlayın, dünən sizi gözləyə bilmədim, – Xidekonun dodaqları əsəbilikdən gərilməmişdi. Dalbadal iki gündür sizi narahat eləyirəm...

– Boş şeydir. Otur.

– Sağ olun. – Xideko oturub başını aşağı dikdi.

– Bu gün mənim ucbatımdan gecikəcəksən?

– Bəli. Çarə yoxdur.

Xideko başını qaldırıb sinqoya baxdı – qız kəsik-kəsik nəfəs alırdı, elə bil, bu saat ağlayacaqdı.

– Danışmaq olar? Mən çox hiddətlənmişəm, yəqin, ona görə belə həyəcanlanıram.

– Danış.

– Bu, gənc xanıma aiddir. – Xideko dilini sürüdü.

– O, deyəsən, hamiləliyini kəsib.

Sinqo dinmədi.

Xideko bunu haradan bilir? Çətin ki, Süiti demiş ola. Ancaq axı Süitinin məşuqəsi Xidekoyla bir salonda işləyir. Sinqo narahat oldu.

– Onun hamiləliyi kəsməyi dərd yaradır... – Xideko yenə dilini sürüdü.

– Bunu sənə kim deyib?

– Həkimə vermək üçün pulu Süiti-san Kinuko-sandan alıb.

Sinqonun ürəyi sıxıldı.

– Bu, hörmətsizlikdir, ələ salmaqdır. Belə hərəkət qadına qarşı təhqirdir. Süiti-san yaman daşürəkdir. Gənc xanıma elə yazığım gəldi, elə yazığım gəldi. Süiti-san, yəqin, Kinuko-sana pul verir, ona görə də pulu özününkü sayır, ancaq hər halda, bu çox pis hərəkətdir. Süiti-san heç kimi saymır. Axı o qədər pulu haradan istəsə, tapa bilərdi. Məgər heç kimi saymamaq yaxşıdır?

Xideko, az qala, titrəyirdi.

– Kinuko-san da ondan geri qalmaz – dinməzəcə ona pul verib. Onu heç cür başa düşə bilmirəm. Mənim ona acığım tutur, bunlar məni iyrendirir, hətta onu görməmək üçün salondan çıxmaq istəyirəm. Bax buna görə gəldim sizinlə danışsam. Başa düşürəm, gərək boş söhbətlərimlə sizin zəhlənizi tökməyəydim, ancaq...

– Əksinə, mən sizə minnətdaram.

– Sizinlə işləyəndə mənə qarşı elə mehriban olmusunuz, ötəri görsəm belə, gənc xanım da mənim çox xoşuma gəlib, ona görə hamısını sizə danışmaq istədim.

Xidekonun dolmuş gözləri parıldıyırdı.

– Çalışın, onlar ayrılınlar.

– Hm.

O, əlbəttə ki, Kinukonu nəzərdə tuturdu, ancaq Sinqo onun dediyini başqa cür yozdu: çalışın, Süitiylə Kikuko ayrılın.

O sarsılmışdı, həm də karıxmışdı.

Sinqonu heyrətləndirən Süitinin laqeydliyi, düşkünlüyü idi, ona elə gəldi ki, özü də həmin bataqlığa qər q olur. Onu qorxu bürüdü.

Xideko ürəyini boşaldıb, getməyə hazırlaşdı.

– Tələsmə, – Sinqo onu xalaxətrin qalmasını deyə saxlamağa çalışdı.

– Yenə gəlib sizə dəyəcəyəm. İndisə getsəm yaxşıdır, mən elə utanıram, elə ağlamaq istəyirəm.

Sinqo Xidekonun necə xeyirxah, təmiz qız olduğunu hiss elədi.

Əvvəllər Kikukonun zəmanətiylə salona işə girən Xidekonun daşürəkliliyinə əsəbiləşirdi, ancaq Süiti də, elə özü də Xidekodan qəddar idi.

Sinqo dalğınlıqla Xidekonun qoyub getdiyi al-qırmızı qızılgüllərə baxırdı.

Kikuko həddindən artıq ismətlidir ki, başqa qadını olan Süitidən uşaq doğmaq istəməyib, ancaq Kikukonun isməti tapdanmadımı?

Sinqo qeyri-ixtiyari gözlərini yumub, Kikukonun indi heç nədən xəbərsiz Kamakuradakı evlərinə qayıtdığını təsəvvür elədi.

YARA İZİ

1

Bazar günü tezdən Sinqo gilənarın dibində bitmiş araliyanı kəsməyə başladı.

“Dibindən çıxartmasam, araliyanın çətin ki, kökü kəsilsə”,
– Sinqo öz-özünə mızıldandı:

– Eybi yox, pöhrələyən kimi yenə kəsərəm.

Araliyanı kəsdiyi birinci dəfə deyildi, ancaq o yenidən qol-budaq ataraq daha da sıx bitirdi. Ağac-kolu dibindən çıxarmağı isə Sinqo xoşlamırdı. Üstəlik, buna daha gücü də çatmırdı.

Araliyanın pöhrələrini kəsmək çox da çətin deyildi, ancaq o qədər çox idilər ki, Sinqo həтта tərlədi.

– Qoy sənə kömək eləyim, – Süiti ona yaxınlaşdı.

– Lazım deyil, – Sinqo soyuq tərzdə dedi.

Süiti uzaqlaşmadı.

– Məni Kikuko yollayıb. Atam araliyanı kəsir dedi, get, kömək elə.

– Bəs belə. Eybi yox, az qalıb...

Sinqo kəsilmiş pöhrələrin üstündə oturub evə tərəf baxdı – şüşəbənddə Kikuko üzünü şüşə qarıya söykəyib dayanmışdı. Kimononun üstündən açıqrəngli obi bağlamışdı.

Süiti atasının dizinin üstündən mişarı götürdü.

– Hamısını kəsdim?

– Hə.

Sinqo Süitinin necə cəld işlədiyinə baxırdı.

Aralıyanın axırıncı pöhrələri də yanı üstə düşdü.

– Bunları da kəsdim? – Süiti ona sarı çöndü.

– Yox, yox. Dayan. – Sinqo qalxdı. Böyürdə bir neçə gilənar pöhrəsi baş qaldırmışdı. “Yəqin, onlar ana kökdən gəlib, deməli, bu, sadəcə, budaqdı, ayrıca ağac deyil”, – o fikirləşdi.

İri gövdənin aşağısı da pöhrələmişdi. Sinqo bir neçə addım geri çəkildi.

– Məncə, gövdədən yox, yerdən qalxan pöhrələri kəsmək yaxşı olar, – dedi.

– Yəni elə yaxşıdır?

Süitinin gilənar pöhrələrini kəsməyə əli gəlmirdi. Sinqonun fikri onun ağına batmırdı.

Kikuko bağa çıxdı.

Süiti əlindəki mişarla gilənar pöhrələrini göstərdi.

– Atam hələ də bir fikrə gələ bilmir – kəssin, ya yox; o güldü.

– Məncə, kəsmək yaxşıdır, – Kikuko düşünmədən cavab verdi.

Sinqo Kikukoya sarı çöndü.

– Heç cür baş açə bilmirəm – budaqdır, ya yox.

– Elə şey ola bilməz ki, torpaqdan budaq çıxa.

– Kökdən gələn budaq bəs necə adlanır? – Sinqo güldü.

Sinqo dinməzəcə gilənar pöhrələrini kəsməyə başladı.

– Ancaq gilənarın dibindəki pöhrələri, məncə, saxlamaq lazımdır, qoy azad-asudə böyüsun. Aralıyanı elə onlara mane olduğu üçün kəsdim, – Sinqo dedi. – Hə, gövdənin aşağısındakı pöhrələri saxlamaq lazımdır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Kikuko Sinqoya baxdı.

– Yemək üçün çubuqlara, ya diştəmizləyəne oxşayan bu zərif budaqlar elə gözəl çiçəklər açmışdı ki.

– Adamın heç inanmağı gəlmir. Doğrudanmı, hələ çiçək də açıbmışlar. Mən heç sezməmişdim.

– Açmışdılar. Hər budaqda iki-üç çiçək, hətta ən kiçiyinin hərəsində bir çiçək.

– Maraqlıdır.

– Pöhrələr, əlbəttə, böyüyəcək, ancaq bu zərif budaqlar Sindzüku parkındakı əzgilin aşağısındakı budaqlar kimi əzəmətli olana qədər mən qarıyaram.

– Yox bir. Gilənar tez böyüyür, – Sinqo dedi və Kikonun gözünün içinə baxdı.

Kikuko ilə Sindzüku parkına getdiyini Sinqo nə arvadına, nə də Süitiyə demişdi.

Doğrudanmı, Kikuko evə çatan kimi hər şeyi açıb ərinə danışib? Yox, açıb-danışmaq məsələsi deyil, daha doğrusu, buna heç bir məna vermədən, sadəcə, hamısını ona danışib.

Süitiyə, yəqin, çətindir demək: “Deməli, siz Kikukoyla Sindzüku parkında görüşmüşünüz”, – və yəqin, bu haqda birinci Sinqo danışmalı idi. Ancaq hər ikisi susdu. Nə isə ikisinin də mane olurdu. Ola bilsin, Süiti Kikukodan hər şeyi eşitdiyindən özünü bilməməzliyə qoymuşdu.

Hər halda, Kikuko işarə eləmədi ki, o sussun.

Sinqo gilənarın gövdəsindən çıxan pöhrələrə baxırdı. Bu xırda zoğların Sindzüku parkındakı ağacların aşağısındakı budaqlar kimi qol-budaq atacağına təsəvvürünə gətirdi. Əlbəttə, ağacın çiçəklərlə dolu budaqlarının, az qala, yerə dəyəne qədər uzanması son dərəcə gözəldi, ancaq gilənarda heç vaxt belə budaqlar görməmişdi. O hətta budaqları gövdəsinin lap dibindən çıxan iri gilənar ağacı gördüyünü də xatırlamırdı.

– Kəsilən budaqları hara aparım? – Süiti soruşdu.

– Bir küncə yığ.

Süiti onları qucağına alıb apardı. Bir neçə şax götürüb Kikuko da onun arxasınca getdi.

– Lazım deyil, Kikuko... Sənə olmaz, – Süiti qayğı ilə dedi.

Kikuko başını tərpedərək, araliyanın budaqlarını yerə qoyub dayandı.

Sinqo evə girdi.

– Kikuko niyə bağa getmişdi, orada nə eləyirdi? – Gündüzlər yatanda kiçik qızı miğmiğadan qorumaq üçün köhnə miçətkəni çitəyən Yasuko eynəyini çıxartdı. – Bazar günü ikisi də bağdadır – belə şey görünməyib. Kikuko qayıdandan onların münasibəti, mənəcə, yaxşılaşıb. Təəccüblüdür.

– Buna baxmayaraq, Kikukonun kefi yoxdur, – Sinqo mızıldadı.

– Yox, demək olmaz ki, həmişə kədərlidir, – Yasuko əminliklə dedi. – Axı Kikuko gülürüzdür, çoxdandır onun gözləri belə gülməyib. Kikukonun gülümsəyən sifətini görəndə, doğrudur, indi bir az arıqlayıb, mən...

– Hm.

– Bəlkə, Süiti də daha evə tez qayıdacaq, bazar günləri də heç hara getməyəcək.

Sinqo dinməzəcə oturmuşdu.

Süitiylə Kikuko otağa girdilər.

– Ata, sənin üstündə əsdiyin gilənarın zoğlarını Satoko sındırıb. – Süiti zoğları Sinqoya uzatdı. – Fikirləşdim ki, Satoko üçün maraqlıdır, o da araliyanı sındırır, demə, gilənarın zoğlarını sındırılmış.

– Belə-belə işlər. Uşağın sındırdığı zoğlar, – Sinqo dedi. Kikuko Süitinin arxasında gizlənmişdi.

2

Kikuko evə qayıdanda Sinqoya elektrik üzqırxanı, Yasukoya kimono üçün qurşaq, Satoko və Kunikoya uşaq kimonoları hədiyyə gətirmişdi.

– Süütiyə nəşə bağışladı? – Sinqo Yasukodan soruşdu.

– Qatlanan çətir. Bir də, deyəsən, amerika darağı alıb – futlyarında güzgüsü olandan... Daraq hədiyyə eləmək pis əlamətdir, görünür, Kikuko bunu bilmir.

– Amerika darağı olar.

– Kikuko özünə də eləsini alıb. Rəngi başqadır, bir az da kiçikdir. Fusako görən kimi başladı: “Necə yaxşıdır”. Kikuko da dərhal ona bağışladı. Kikuko narazılıqdan sonra evə qayıdıb, yəqin, istəyib ki, Süütiylə onun eyni darağı olsun. Fusako gərək istəməyəydi. Axı Kikukoda birçə dənəydi, Fusako gör necə nəzakətsizdir. – Yasuko qızından narazı idi. – Satokoya, Kunikoya gətirdiyi kimono əla ipək-dəndi, yaraşlıqıydı. Doğrudu, Fusakonun özünə hədiyyə gətirməmişdi, ancaq uşaqlarına gətirmişsə, deməli, ona gətirib. Üstəlik, darağı da aldı. Əlbəttə, Kikuko fikirləşdi ki, Fusakoya heç nə almadığına görə yaxşı iş görməyib. Əslində, başına gələnlərdən sonra Kikuko hədiyyəsiz də qayıda bilərdi.

– Əlbəttə.

Sinqo Yasukonun fikriylə razıydı, həm də Yasukonun səbəbini bilmədiyi bir kədər onu sıxırdı.

Hədiyyə almaq üçün Kikuko valideynlərini xərcə salmalı olmuşdu. Arvadına abort elətdirmək üçün Süüti, Kinukodan pul almalı olmuşdu. Deməli, çox ehtimal ki, Süüti və Kikuko pulsuzdular. Kikuko yalnız ondan ötrü Süütiyə müraciət eləyib ki, həkimin haqqını versin, hədiyyələr üçün pulu isə valideynlərindən istəyib – bu, şübhəsidir.

Sinqo indi heyifsiləndi ki, Kikukoya cib xərcliyi verməyi nahaq yerə çoxdandır tərgidib. Bu barədə əvvəllər də düşünmüşdü, di gəl ki, gəlinə gizləncə pul vermək onun üçün xoşagəlməzdi, Süütiylə ayrılmaq məqamında olsalar da, sanki, özünə olan yaxşı münasibətə görə pul verirdi. Ancaq Kikukonun hansı vəziyyətdə olduğunu görə-görə ona pul verməmək – ondan darağı alan Fusako kimi hərəkət eləmək deyilmi?

Əri pozğun həyat sürdüyündən pulsuz qalan Kikuko atasından pul istəməyə məcbur olub. Ancaq Sinqo əgər bir azca həssas olsaydı, üstəlik də, ərinin məşuqəsinin puluna abort elətdirmək kimi rüsvayçılıq da ona qismət olmazdı.

– Əgər hədiyyə gətirməsəydi, mənə daha xoş olardı, – Yasuko fikirləşdiyini hündürdən dedi. – Hamısı bir yerdə ona xeyli baha oturub. Səncə, neçəyə başa gəlib?

– Doğrudan, neçəyə?

Sinqo beynində hesablamağa çalışdı.

– Üzqırxanın neçəliyindən xəbərim yoxdur. Belə yaxşısını heç vaxt görməmişəm.

– Əlbəttə, – Yasuko başını tərpətdi. – Hətta lotereyada udsaydın belə, sənə çox gözəl görünərdi. O ki qaldı Kikuko bağışlamış ola. Nədir, səs eləyir, fırlanır?

– Heç bir çarxı fırlanmır.

– Necə yəni fırlanmır? Fırlanır, əlbəttə. Əgər fırlanmasa, qırxmaz.

– Yox, nə qədər baxıramsa, çarxları fırlanmır.

– Nə danışırsan? – Yasuko gülümsədi. – Heç olmasa, uşaq kimi sevindiyinə görə sənün üçün əvəzsizdir. Hər səhər 11-12. Səhər yeməyi çoxdan hazır olsa da, çənənle əlləşirsən, özün də razısan, Kikuko da sənə baxdıqca sevinir. Bu, əlbəttə, çox xoşdur, ancaq...

– Daha keçib, verəcəyəm, bir dəfə də sən qırx. – Sinqo güldü, Yasuko tənə ilə başını yırğaladı.

Kikuko evə qayıtdığı gün Sinqo firmadan Süitiylə bir yerdə gəldi və həmin axşam yemək otağında Kikukonun hədiyyəsi – elektrik üzqırxanı – hamının böyük marağına səbəb oldu.

Üzqırxan və başqa hədiyyələr gərginliyi aradan götürdü; qəfildən, heç kəsə xəbər eləmədən atası evinə gedən Kikuko, Süitinin ailəsinə qayıtdıqda (Kikuko onun ucbatından abort etdirmişdi), bu hədiyyələr, necə deyərlər, ilk salamlaşmanı əvəz elədi.

Hətta Fusako da sevindi – kimononu qızlara geyindirirdi, yaxasındakı, qolunun ağzındakı tikməni təriflədi, Sinqo isə üzqırخانının göstərişini oxuyan kimi başladı üzünü qırmağa.

Bütün ailə maraqla Sinqonun nə elədiyini izləyirdi: yəni necədir?

Sinqo bir əliylə üzqırخانı sıxıb çənəsində gəzdirə-gəzdirə, o biri əlində tutduğu göstərişi buraxmadan dedi:

– Yazılıb ki, qadınlar da çox asanca boyunlarının ardındakı tükləri qırxa bilirlər.

Və Kikukoya baxdı.

Kikukonun qulağının arxasındakı və alnındakı saçlar çox gözəl idi. Sinqo əvvəllər buna fikir verməmişdi. Ancaq saçların yatımı, doğrudan da, çox gözəl idi.

Hamar dəridən və sıx saçlardan təmizlik, saflıq duyulurdu.

Kikukonun, adətən, solğun olan çöhrəsi azca qızardı, gözləri parıldadı.

– Atanız gözəl oyuncaq tapıb, – Yasuko dedi.

– Bunun nəyi oyuncaqdır? Sivilizasiyanın bəhrəsidir. Dəqiq cihazdır. Hətta üstündə nömrəsi də yazılıb, kimin hazırladığı, yoxladığı, yığdığı, məsul olanın soyadı da göstərilib.

Sinqo əla ovqatla üzqırخانı tükün yatımına və əksinə gəzdirirdi.

– Heç qıcıqlandırır, təmiz qırxır, nə sabun, nə su lazımdır, – Kikuko dedi.

– Əlbəttə. Adi üzqırخانının ülgücü qoca adamın qırıqlarını qanadır. Elektrik üzqırخانı sənin üçün də heç pis olmaz.

– Sinqo onu Yasukoya uzatdı.

Yasuko üzqırخانı geri itələdi.

– Neynirəm, mənim saqqalım ha yoxdur.

Sinqo diqqətlə üzqırخانının çarxlarına baxdı, sonra eynək taxıb, bir də diqqətlə gözdən keçirdi.

– Yox, çarxlar fırlanmır, bəs onda necə qırxır? Motor işləyir, çarxlar tərpanmır.

– Göstər görüm.

Sinqo üzqırxanı Yasukoya verdi.

– Elədir. Çarxlar, doğrudan da, tərپənmir. İntəhası, tozsoranda da heç nə fırlanmır. Tozu isə sorur.

– Hələ məlum deyil, qırılan tüklər hara yoxa çıxır.

Kikuko başını aşağı salıb Sinqonun sözlərinə güldü.

– Sənə gör necə üzqırxan alıb! Əvəzinə tozsoran ala bilərdi. Ya paltaryuyan maşın. Kikukoya böyük kömək olardı.

– Düz sözdür, – Sinqo cavab verdi.

– Bizim evdə bu sivilizasiya məhsullarının heç biri yoxdur. Elə soyuducunu götürək, neçə ildir boyun olursan – alacağam, alacağam, ancaq hələ də ortada bir şey yoxdur. Ya misal üçün, toster: suxarı hazır olan kimi – taq, atır, tosterin özü də sönmür, məgər rahat deyil?

– Nənənin ideyası evi elektrikləşdirməkdir.

– Heç olmasa, Kikukonun xatirinə elə, sən ki onu sevirsən, sözdən işə gələndə isə – heç nə.

Sinqo, axır ki, üzqırxanı söndürdü. Futlyarda iki xırda fırça vardı; biri balaca dişqurdalayan kimi bir şey, o biri isə butulka yumaq üçün xırda şotkaya oxşayırdı. Sinqo ikisini də yoxladı. Butulkatəmizləyənə oxşayan şotka ilə çarxların arasını təmizlədi və təsadüfən aşağı baxanda dizində üzqırxandan tökülmüş ağ tükləri gördü. Yəqin, ağ olduğuna görə əvvəl onları sezməmişdi.

Sinqo tükləri dizindən çırpdı.

3

Sinqo dərhal tozsoran aldı.

Hətta ertədən, hələ səhər yeməyinə qalmış tozsoranın uğultusu ilə elektrik üzqırxanının qijiltısının bir-birinə qarışmağı bəzən onu əyləndirirdi.

Bu səslər evə nəsə təzəlik gətirmişdi.

Tozsoran Satokonu mat qoymuşdu, evi yığışdıranda Kikukonun arxasından əl çəkmirdi.

Ola bilsin, elə üzqırxana görə Sinqo saqqal barədə yuxu görmüşdü.

Yuxuda iştirakçı deyildi, tamaşaçıydı. Ancaq yuxu olduğundan iştirakçını tamaşaçıdan ayırmaq dəqiq mümkün deyildi. Üstəlik də, hadisələr ömründə bircə dəfə də olmadığı Amerikada baş verirdi. Sinqo sonra fikirləşdi ki, yəqin, Kikukonun Süitiyə hədiyyə aldığı darağa görə Amerika yuxusuna girib.

Yuxuda Amerika ştatlara bölünmüşdü; məsələn, yalnız ingilislər yaşayan, ya ispanlar yaşayan. Saqqalın rəngi də ştatdan asılıydı. Saqqalların rənginə və formasına görə necə fərqləndiyini yuxudan ayılında Sinqo artıq xatırlamırdı, ancaq hər ştata, yəni hər irqə xas olan saqqalı dəqiq ayırd eləyirdi. Ştatların birində – oyananda adını unutmuşdu – bütün ştatların, bütün irqlərin saqqalına xas olan cəhətləri öz saqqalında birləşdirən adam vardı. Bu adamın saqqalında müxtəlif irqlərə məxsus tüklər necə gəldi qarışmamışdı, bir hissəsi fransız saqqalı, bir hissəsi hindu saqqalıydı... Bir sözlə, bu adamın saqqalı Amerikanın bütün ştatlarının bütün irqlərinə məxsus çəngə-çəngə tüklərdən ibarət idi.

Amerika hökuməti bu adamın saqqalını milli sərvət elan etdi. Saqqalı milli sərvət elan edildiyindən, bu adamın nəinki saqqalını özbaşına qırmağa, heç daramağa da icazəsi yox idi.

Bax belə bir yuxu idi.

Sinqo bu adamın qarışıq tüklü saqqalını aydınca görmüşdü və onu öz saqqalı bilirdi. Saqqalının qururu və çəşqınlığı da Sinqoya keçmişdi.

Demək olar, heç bir süjet yox idi – Sinqonun saqqalı adamı gördüyü adı yuxuydu.

Saqqal, təbii ki, uzun idi. Hər səhər Sinqo üzünü tətəmiz qırıxırdı, yəqin, ona görə yuxusuna belə uzun saqqal girmişdi, ancaq birdən-birə bu saqqalının milli sərvət elan edilməsi, hər halda, qəribəydi.

Sinqo səhər bu maraqlı yuxusunu danışacağına sevinirdi, sonra yağış şırıltısı altında yenə yatdı, ancaq tezliklə ayıldı; yenə yuxu görmüşdü, dəhşətli yuxu.

Sinqo kiminsə sallaq döşlərini sıgallayırdı. Döşləri yumşaq və hissiyyatsız idi, onun sığalına cavab vermirdi. Bu, xoşagəlməz idi.

Sinqo qadının döşlərini sıgallayırdı, ancaq onun kim olduğunu bilmirdi. Nəinki bilmirdi, heç qadının kimliyi barədə fikirləşmirdi də. Əvvəlcə onun nə sifəti, nə bədəni vardı – boşluqda yırğalanan ikicə döşdü. Ancaq qadının kimliyini fikirləşəndə, boşluq Süütünin yoldaşlarından birinin kiçik bacısına çevrildi. İntəhası, Sinqo nə utandı, nə də həyəcanlandı. Düzünə qalsa, həmin qız olduğunu əminliklə deyə bilməzdi, sifəti dumanlıydı. Doğmamış qadının döşüyüdü, ancaq onun kişi görmədiyinə əmin deyildi. Qızın bakirəliyinin izini qəfil əlində görəndə sarsıldı.

İndi nə eləsin? Sonra düşündü ki, elə də qorxulu bir şey deyil.

– Deyəcəyəm ki, idmançıydı, – Sinqo pıçıldadı.

Sanki, bu sözlərdən qorxduğu üçün ayıldı.

– Tfu, necə iyrəncdir. – Sinqo xatırladı ki, bu, Mori Oqayın¹ ölümqabağı dediyi sözlərdir. Haçansa bunu qəzetdə oxumuşdu.

İyrənc yuxudan ayılan kimi Mori Oqayın ölümqabağı sözlərini xatırlayıb, onu yuxuda dediyi sözlərlə əlaqələndirdi və başa düşdü ki, bu, özünü təmizə çıxarmaq cəhdidir.

Yuxuda nə sevgi, nə sevinc duymuşdu. Ləyaqətsiz yuxu, ləyaqətsiz xatirə. Necə də iyrəncdi, son dərəcə iyrənc. Əzablı oyanışdı.

Yuxuda Sinqo qızın namusuna toxunmamışdı, ola bilsin, buna hazırlaşırıdı. Hətta əgər şəhvətdən və qorxudan əsə-əsə onun namusuna toxunsa, nə dəyişəcəkdi? Oyanıb yenə öz miskin həyatını yaşayacaqdı.

---

¹ *Mori Oqay* (1862–1922) – məşhur yapon yazıçısı

Sinqo son illər gördüyü ədəbsiz yuxuları xatırladı – gördüyü həmişə yava qadınlar idi. Bu gecəki qız da elələrin-dən idi. Ola bilsin, o hətta yuxuda da zinakarlığın mənəvi əzabından qorxur.

Sinqo Süitinin yoldaşının kiçik bacısını xatırladı. Kikuko gəlin gələnə qədər Süiti bir neçə dəfə onunla görüşmüşdü, hətta evlənməyə hazırlaşırdı.

Oy! – Sinqonu, sanki, ildırım vurdu.

Yuxudakı qıza Kikuko çevrilməmişdimi? Kikuko Süitinin yoldaşının kiçik bacısına ona görə çevrilmişdi ki, hətta Sinqo yuxuda da əxlaqı göz bəbəyi kimi qoruyurdu? O da mümkündür ki, Kikukonun çevrildiyi qızı o daha yava bir qızla əvəz etmişdi ki, öz əxlaqsızlığını gizlətsin, vicdan əzabı çəkməsin.

Əgər öz arzularına mane olmasaydı, əgər həyatını öz istədiyi kimi qura bilsəydi, məgər əbədi olaraq yalnız Kikukonu, hələ Süitiyə ərə getməmiş qız Kikukonu sevməyə can atmazdımı?

Və onun tanınmaz dərəcədə dəyişmiş, iyirənc hala düşmüş məhrəm arzusu miskin və ədəbsiz bir görkəmdə yuxusuna girmişdi. Yəqin, yuxuda da Sinqo bu arzusunu üzə çıxmağa qoymamışdı, özünü aldatmışdı. O, Süitinin Kikukodan əvvəl almaq istədiyi qızı seçmişdi və yuxudakı qadının Kikuko olacağından dəhşətli dərəcədə qorxduğu üçün onu məhz dumanlı xatırlayırdı.

Sonralar yuxunu xatırlayanda Sinqo özündən soruşurdu: yuxudakı qadının çöhrəsinin belə tez tutqunlaşmağı, yuxunun belə tez yadından çıxmağı, qadının döşünü sığallayan əlinin heç bir sevinc hiss eləməməsi ona görəydimi ki, oyandığı an, yuxunun uyutduğu biclik də oyanmışdı?

– Bu, vur-tut yuxudur. Milli sərvət elan edilən saqqallı da yuxudur. Yuxunun yozumuna isə mən inanmıram, – Sinqo əlini sifətinə çəkdi.

Əzablı yuxu idi, bədənini buzlatmışdı və Sinqo yapışqan kimi tərlə ayılmışdı.

Bayaqdan zorla eşidilən yağış, saqqallı barədəki yuxudan sonra küləklə bir yerdə evə hücum çəkdi. Yarıqlardan içəri keçən yağış hətta otaqlara döşənmiş həsirləri də islatdı. Səsindən hiss olunurdu ki, yağış tufana çevrilir.

Sinqo bir neçə gün əvvəl dostunun evində gördüyü Kadzan Vatanabenin¹ tuşla çəkilmiş tablosunu xatırladı. Şəkildə qurumuş ağacın təpəsinə qonmuş quzğun təsvir olunmuşdu və tablounun aşağısında “Kədərli quzğun səhər ala-toranında, may yağışı. Nobori” yazılmışdı.

Şeri oxuyanda Sinqoya elə gəldi, şəklin mənasını və Kadzanın ovqatını başa düşüb.

Qurumuş ağacın təpəsindəki quzğun küləkli yağışda səhərin açılmasını gözləyirdi. Rəssam solğun tuşla yağışı çırpın bərk əsən küləyi verə bilmişdi. Sinqo ağacın görünüşünü unutmuşdu, təkcə yoğun gövdəsi, sınımış budaqları yadırdı. Ancaq quzğun yaxşı yadında idi. Yenicə oyanmışdı, yağışdan islanmışdı, ya elə hər iki səbəbdən quzğunun tükləri pırtlaşmışdı. Dimdiyi uzundu. Dimdiyinin dibi qapqaraydı və olduğundan qalın görünürdü. Gözləri açıqdı, ancaq quzğun yuxuluydu, yəqin, hələ düz-əməlli oyanmamışdı. Baxışları iti, hətta acıqlıydı. Quzğun çox böyük görünürdü.

Sinqo təkcə onu bilirdi ki, Kadzan kasıb olub və xarakiri eləyərək özünü öldürüb. Sinqo birdən-birə rəssamın ovaxtkı ovqatını hiss elədi.

Dostu yalnız mövsümə görə şekli asmışdı.

– Necə güclü, nəhəng quzğundur, – Sinqo ona dedi.
– Həm də xoşagəlməzdir.

– Niyə ki? Müharibə vaxtı bu quşları tez-tez görürdüm, hər dəfə də fikirləşirdim ki, nə iyrəncdilər. İyrənc quzğundur. Ancaq hər halda, onda güc və rahatlıq duyulur. Ancaq bilir-sən, əgər Kadzan elədiyi səbəbdən xarakiri eləsən, biz gərək neçə dəfə qarnımızı yırtaydıq. Belə dövr idi, – dostu dedi.

---

¹ *Kadzan Vatanabe* – əsl adı Naboridir (1793–1841), alim, siyasi xadim və rəssam. “Bağlı ölkə” qanununu pozmaqda günahlandırılaraq həbsxanaya salınıb və orada xarakiri eləyib.

– Biz də səhərin açılmasını gözləyirdik...

Sinqo əmində ki, bu yağışlı gecədə də dostunun qonaq otağında həmin şəkil asılıb.

“Maraqlıdır, görün, bizim çalağan və əlaqəgəllər bu yağışlı gecədə neyləyirlər?” – Sinqo fikirləşdi.

4

İkinci yuxudan sonra Sinqo xeyli vaxt gözləri açıq vəziyyətdə səhərin açılmasını gözlədi, ancaq onda Kadzaman quzğununun nə dözüümü, nə iradəsi vardı. Hər halda, kədərliydi ki, bu ədəbsiz yuxu – o qadının Kikuko, ya Süütünin yoldaşının bacısı olduğu vacib deyildi – onun ürəyini şəhərdən döyündürməmişdi.

Bu, hər cür zinakarlıqdan iyrenəndi. Qoca pozğunluğu idi.

Hələ müharibə vaxtı Sinqoda qadına qarşı həvəs sönmüşdü. İndiyə qədər də belə davam eləyirdi. Ona görə yox ki, çox qocaydı, sadəcə, yadırgamışdı. Müharibə onu əzmişdi və sonra da özünə gələ bilmədi. Müharibə hər şey haqqında təsəvvürünü son həddə qədər daraldıb, onları dar çərçivəyə salmışdı.

Onların yaşlıları arasında belə qocaların çox olub-olmadığını hətta dostlarından soruşmaq istəmişdi, ancaq onun zəifliyinə güləcəklərindən qorxmışdı.

Bir yana qalanda, Kikukonu yuxuda sevməkdə pis nə var axı? Doğrudanmı, hətta yuxuda da bu sevgidən qorxmaq, utanmaq lazımdır? Doğrudanmı, Kikukonu gerçəkdə sevmək ləyaqətsizlikdir?

Sinqo özlüyündə belə fikirləşirdi.

Sinqonun yadına Busonun hokkusu düşdü: “Əgər qocalıq sevgini unudubsa – bu necə ağırdır”, – şeir onu lap ruhdan saldı.

Süiti qadınla gəzəndən onunla Kikuko arasındakı ər-əvad münasibətləri gərginləşmişdi. Kikuko abort elətdirəndən sonra isə bir az yumşalmışdı, yaxşılaşmışdı. Dəhşətli

tufan olan gecə Süiti Kikukonu həmişəkindən daha mehribanlıqla əzizləmişdi, Süiti əməlli-başlı kefli gəlidiyi gecə isə Kikuko onu həmişəkindən daha tez bağışlamışdı.

Səbəb nə idi: Kikukonun mərhəməti, ya axmaqlığı?

Kikuko bunu başa düşməyə qadirdimi? Ya bəlkə, Kikuko təbiətin möcüzəsidir, dinməz-söyləməz həyatın axınına düşüb üzür?

Doğmaq istəməyib, Kikuko Süitiyə etirazını bildirmişdi; valideynlərilə getməklə bir də etirazını bildirmişdi və eyni zamanda qüssənin hüdudsuzluğunu hiss eləmişdi, ancaq bir neçə gün sonra qayıdıb, Süitiylə son dərəcə mehriban dolanmışdı, sanki, öz hərəkətinə görə üzr istəmişdi, sanki, öz yaralarına məlhəm axtarmışdı.

Bunun Sinqoya çox xoş gəldiyini demək olmazdı. İntəhası, özünü ovundururdu ki, eybi yox, hamısı yaxşılığa doğrudur.

Sinqo hətta Kikukonun problemlərinə göz yumub, hər şeyin öz-özünə yoluna düşəcəyini sakitcə gözləməyin, bəlkə, daha doğru olacağını düşünməyə başlamışdı.

Süiti oğlu olsa da, Sinqo şübhə eləməyə bilmirdi: Süitiylə Kikuko çoxmu ideal cütlükdülər, doğrudanmı, tale onları bir-biri üçün yaradıb, Kikuko öz ərinə nə qədər möhkəm bağlıdır?

Böyründə yatmış Yasukonu oyatmamağa çalışaraq, Sinqo baş tərəfindəki gecə lampasını yandırdı, ancaq saatın əqrəblərini seçə bilmədi. Görünür, artıq işıqlaşır və elə indilərdə məbəddəki zəng saat altını vuracaq.

Sinqo Sindzyüku parkındakı zəngi xatırladı. O, parkın bağlandığını xəbər verirdi.

– Məncə, bu, kilsə zəngidir, – Sinqo Kikukoya dedi. Ona elə gəlmişdi ki, hansısa Avropa ölkəsində parkın xiyanı ilə kilsəyə gedirlər. Çıxışa yığışan adamların da kilsəyə getdiyini təsəvvür eləmişdi.

Sinqo yuxudan kal durdu.

Kikukoya baxmamağa çalışaraq, Sinqo səhər tezdən Süitiylə bir yerdə evdən çıxdı.

Gözlənilmədən Sinqo soruşdu:

– Sən müharibədə adam öldürməsən?

– Qərribə sualdır. Mənim pulemyotumun gülləsinə tuş gələn olmuşsa, yəqin, ölüb. Ancaq mənim yox, pulemyotun atdığı da demək olar.

Süiti üz-gözünü turşudub çöndü.

Gündüz kəsən yağış bütün gecəni yağmışdı və səhər Tokio duman içindəydi.

Firmanın restoranda təşkil etdiyi qəbuldan sonra Sinqonu axırncı maşına oturdular və geysaları ötürmək kimi çətin bir iş onun öhdəsində qaldı.

Artıq cavan olmayan iki geysa Sinqonun yanında oturdu, üç çox cavan geysa isə onların dizi üstündə özlərinə yer elədilər. Sinqo qızın belini qucaqlayıb, özünə sarı çəkdi.

– Belə yaxşıdır?

– Narahat olmayın. – Geysa halını pozmadan Sinqonun dizinin üstündə oturmuşdu. O, Kikukodan dörd yaş kiçik olardı.

“Bu geysanı unutmamaq üçün elektrik qatarına oturan da adını yazacağam”, – Sinqo düşündü, ancaq sonra nəşə fikrini yayındırdı və yazmağı unutdu.

YAĞIŞDA

1

Həmin səhər qəzeti birinci Kikuko oxudu. Yağış poçt qutusunu islatmışdı və Kikuko düyü bişən qaz piltəsində qəzeti quruda-quruda vərəqləyirdi.

Hərdən tez oyananda Sinqo özü durub qəzet arxasınca gedirdi və oxumaq üçün yenə yerinə uzanırdı, ancaq ümumiyyətlə, qutudan səhər-səhər qəzeti götürmək Kikukonun vəzifəsiydi.

O, adətən, Sinqoyla Süitini yola salandan sonra qəzetlərə baxırdı.

– Ata, ata, – Kikuko sakitcə çağırırdı.

– Nə olub?

– Əgər oyanmışınızsa, onda...

– Nəsə baş verib?

“Nəsə baş verib”, – Kikukonun həyəcanlı səsinə eşidəndə Sinqo fikirləşdi, tez durub onun qarşısına çıxdı.

Kikuko əlində qəzet, dəhlizdə dayanmışdı.

– Nə olub?

– Qəzetdə Aixara-sandan yazılıb.

– Aixaranı tutublar? Polisdədir?

– Yox.

Kikuko azca qabağa əyilib, qəzeti ona uzatdı.

– Oy, hələ də yaşıdır.

Qəzet yaş olduğundan Sinqonun əlindən sürüşüb döşəməyə düşdü.

Kikuko tez onu qaldırdı, sıgallayıb yenə Sinqoya uzatdı.

– Mən heç baxmaq da istəmirəm. Nə olub axı Aixaraya?

– Hansısa qadınla bir yerdə intihar eləmək istəyib.

– Qadınla bir yerdə intihar eləmək? Ölüb?

– Xilas eləməyə ümid var, hər halda, burada belə yazılıb.

– Nə danışsan! Dayan bir. – Sinqo qəzeti Kikukoya verib, qapıya tərəf getdi.

– Fusako, yəqin, hələ yatır. O, evdən heç hara çıxmayıb?

– Yox.

Əlbəttə, dünən axşam Fusako evdəydi, sonra isə uşaqlarla yatdı, həm də onun Aixara ilə bir yerdə intihar eləməyinə səbəb yoxdur – qəzetdəki qadın o deyil.

Sinqo tualetin pəncərəsinə çırpılan yağışa baxa-baxa sakitləşməyə çalışdı. Yağış damcıları evin dalındakı dağda bitən ağacların nazik, uzun yarpaqlarıyla aşağı süzülürdü.

– Əməllicə leysandır. Hətta ilıq iyun yağışına da oxşamır.

Sinqo keçib yemək otağında oturdu. Qəzeti götürdü, ancaq açmağa macal tapmamış eynək burnundan sürüşdü. Dilxor halda eynəyini çıxarıb burnunu, gözlərini bərk-bərk silməyə başladı. Nəsə yaman pis tərləmişdi.

Kiçik xəbəri oxuyana kimi bir əli eynəkdəydi.

Aixara və qadın Rendaydzi məbədinin nəzdindəki İdzu mədən sularının mehmanxanasında intihar etmək qərarına gəlmiş. Qadın dərhal ölüb. Onun iyirmi beş-iyirmi altı yaşı var, ehtimal ki, ofisiandır, şəxsiyyəti təyin olunmayıb. Kişi, görünür, narkomandır. Onu xilas etməyə ümid var. Həmişə narkotiklərdən istifadə elədiyinə və ölməmişdən qabaq məktub yazıb qoymadığına görə intiharı yalandan uydurduğunu güman etmək olar.

Sinqo burnunun ucuna sürüşmüş eynəyini hirsindən, az qaldı, döşəməyə çırpsın.

Aixaranın hərəkətinə hirslənmişdi, yoxsa eynəyin sürüşməyinə – baş açmaq olmadı.

Əlini sifətinə çəkib yuyunmağa getdi.

Qəzetdə Aixaranın yaşadığı yer kimi Yokoxama göstərilmişdi. Arvadı Fusakonun adı çəkilmirdi.

Xəbərdə Sinqonun ailəsi haqqında da heç nə yazılmamışdı.

Görünür, Aixaranın, həqiqətən, yaşadığı yer təyin edilmədiyindən Yokoxama yazmışdılar. Fusako da, əslində, onun arvadı deyildi.

Sinqo əvvəl yuyunub, sonra dişlərini təmizləməyə başladı.

Fusakonun hələ də Aixaranın arvadı hesab olunduğu fikrindən Sinqo özünə yer tapa bilmirdi, əzab çəkirdi.

– Lap yaxşı, vaxt hər şeyi yoluna qoydu, – Sinqo mızıldadı.

Doğrudanmı, o, nə etmək lazım olduğunu götür-qoy eləyəne qədər vaxt özü hər şeyi yoluna qoydu?

Doğrudanmı, Aixara belə rəzil vəziyyətə düşənə qədər Sinqo ona kömək eləmək üçün heç bir çarə tapa bilmədi?

Hələ o da qətiyyən məlum deyildi ki, Fusako Aixaranı məhvə aparmışdı, ya Aixara Fusakonu bədbəxt eləmişdi?

Əgər ər-arvaddan birinin xarakteri o birini fəlakətə, hətta məhvə aparmağa qadirdirsə, deməli, o biri də həmin xarakterin sahibidir və o da həyat yoldaşını fəlakətə, hətta məhvə aparmağa qadirdir.

Sinqo yemək otağına qayıdıb, qaynar çaydan içə-içə dedi:

– Kikuko, dörd-beş gün əvvəl Aixaranın poçt ilə boşanmaq haqqında ərizə yolladığından, yəqin, xəbərin var?

– Bəli. Siz onda hirsləndiniz də...

– Doğrudur, hirsləndim. Fusako da dedi ki, hətta təhqirin də bir ölçüsü olmalıdı. Görünür, bütün bunları ölüməndən əvvəl düşünüb. Deməli, doğrudan, intihara hazırlaşmış. Fırılacaq eləmək fikrində də deyilmiş. Qadını isə özünə yoldaş götürüb.

Kikuko büzüşüb susurdu. Əynində zolaqlı ipək kimono vardı.

– Get Süitini oyat, – Sinqo dedi.

Kikukonun arxasınca baxa-baxa düşündü ki, nə hündür görünür, ola bilsin, zolaqlı ipək kimonoya görədir?

– Doğrudan, Aixara belə iş tutub? – Süiti Sinqoya müraciətlə deyib, onun əlindən qəzeti aldı. – Bacımın boşanma haqqında ərizəsi göndərilib?

– Hələ yox.

– “Hələ” nə deməkdir? – Süiti ona baxdı. – Niyə gecikdirirsən? Tez, lap elə bu gün bunu eləmək lazımdır. Axı Aixaranı xilas eləməsələr, qızın boşanma ərizəsi meyitə çatacaq.

– Uşaqları kimin adına yazaq? Aixara uşaqlar barədə heç nə deməyib. Uşaqlarsa hələ lap balacadırlar, özləri sərbəst seçim eləyə bilməzlər.

Fusakonun imzaladığı boşanma haqqında ərizə Sinqonun portfelindəydi və neçə gündü ərizəni evdən firmaya, oradan da geri daşıyırdı.

Sinqo hərdən Aixaranın anasına pul yollayırdı. Boşanma ərizəsini rayon idarəsinə aparmağı da elə həmin xidmətçiyə tapşırmaq istəyirdi, ancaq günü günə satırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Uşaqlar daha bizdədir, qoy elə burada da qalsınlar,
– Sinqo həvəssiz-həvəssiz dedi. – Yəqin, polisdən də bizə
gələn olacaq.

– O niyə?

– Aixaranın qayğısına qalmağa bir adam tapmaq üçün,
ya başqa nəyə görə.

– Bəlkə də, gəlmədilər. Yəqin, Aixara elə buna görə
boşanma ərizəsi yollayıbmış.

Fusuma qəfil yana çəkildi və Fusako gecə köynəyində
yel kimi otağa girdi. Hətta qəzetə baxmayıb onu qapdı, cırıq-
cırıq eləyərək döşəməyə atdı. Elə hikkəylə yerə çırpdı ki,
qəzet cırıqları heç səpələnəndilər də. Fusako qəzet cırıqla-
rını hiddətlə tapdaladı, sonra halsızlaşaraq döşəməyə yıxıldı.

– Kikuko, fusumanı çək, – Sinqo dedi.

Açıq fusumadan yatan uşaqlar görünürdü.

Fusako qəzet parçalarını götürüb, yenə hirsle cırmağa
başladı.

Süiti və Kikuko susurdular.

– Fusako, sən Aixaraya dəymək istəmirsən? – Sinqo
soruşdu.

– Qətiyyə!n!

Fusako döşəməyə dirsəklənib hirsle Sinqoya baxdı.

– Sən qızını nə hesab eləyirsən, ata? Sənin heç vecinə də
deyil ki, qızınla bu cür hərəkət eləyiblər. Yaxşı olar, özün gedib
ona dəyəsən, bir də biabır olasan. Kim verib mənə o adama?

Kikuko mətbəxə getdi.

Sinqo əmin idi ki, Fusako Aixaraya gedib dəysə, boşan-
anlar yenə bərişarlar, həyatları da başqa axına düşər – axı
belə şeylər də olur.

2

Bundan sonra qəzetlərdə Aixaranın xilas edilib-edilmə-
diyini haqda daha heç bir məlumat verilmədi.

Rayon idarəsində boşanma ərizəsini götürməklərindən belə çıxırdı ki, mülki əmlak aktında onun ölümü qeydə alınmayıb.

“Aixara ölsə, məgər onu naməlum adam kimi dəfn etmək olardımı? Çətin ki. Güclə hərəkət eləsə də, axı onun anası var. Hətta özü bu qəzeti görməsə də, tanışlardan kimsə Aixara haqqında olan xəbəri hökmən ona göstərirdi. Görünür, onu xilas ediblər”, – Sinqo düşündü.

Ancaq əlində onun iki uşağı qaldığı halda fərziyyələrlə kifayətlənmək olarmı? Süiti nə baş verdiyini hələ tam anlamır, ancaq Sinqo düşünüb-daşınmadan hər şeylə razılaşa bilməz.

Axı hər iki nəvənin ağırlığı Sinqonun çiyinində düşəcək.

Ancaq uşaqların ona da yük olacağını Süiti heç ağılına da gətirmir.

Tərbiyə vermək hələ işin yarısıdır, di gəl ki, Fusakonun və nəvələrinin xoşbəxtliyi artıq yarıbayarı məhv olub. Doğrudanmı, buna görə də cavabdeh Sinqo olacaq?

Sinqo boşanma ərizəsini yollayanda Aixaranın vaxt keçirdiyi qadınların başına nə gəldiyi barədə düşündü.

Onlardan biri artıq ölüb. Maraqlıdır, onun həyatı necəymiş?

“Allah eləməsin, – Sinqo öz-özünə dedi və diksindi. – Dəhşətli həyatdır”.

Əgər Fusako Aixara ilə mehriban dolansaydı, bu qadın intihar eləməzdi, deməli, Sinqo da onun ölümündə necəsə təqsirkardır. Onda bu bədbəxt qadının ruhu üçün dua etməyə bilirmi?

Ancaq həmin qadın barədə düşünməyə həvəsi yox idi və Kikukonun uşağı haqqında düşündü. Əlbəttə, Kikukonun belə tələsik məhv etdiyi uşaq barədə düşünmək lazım deyildi, ancaq bu uşağın necə ola biləcəyini fikirləşməyə bilmirdi.

Bəlkə, uşağın ölümündə də Sinqo təqsirkardır?

Murdar havadır, hətta eynəyi də elə hey tərleyir. Sinqo sağ böyründə ağrı hiss elədi.

Yağış kəsdi və buludların arasından gün çıxdı.

– Keçən il günəbaxanlar olan həyətlərdə bu il nəşə payızgülünə oxşayan tanımadığım ağ güllər bitir, bilmirəm adı nədir. Hamı, elə bil, sözləşib, neçə həyətdə eyni cür gülləri gördüm. Keçən il hamı günəbaxan əkməmişdi, – Sinqo şalvarını geyinə-geyinə dedi.

Kikuko əlində pencək onun qarşısında dayanmışdı.

– Bəlkə, keçən il günəbaxanları tufan qırdığına görədir?

– Ola bilsin. Kikuko, mənə, sən böyümüsən.

– Bəli, böyümüşəm. Evə qayıdandan sonra bir az böyümüşdüm, bu yaxında yenə böyümüşəm.

Süiti hətta heyətləndi.

– Nə vaxt?

Kikuko pörtüdü və Sinqonun arxasında dayanıb, pencəyini geyinməyə kömək elədi.

– Mənə elə gəlir ki, çox böyümüsən. Təkcə kimonoya görə yox. Bizdə yaşayandan neçə il keçib, elə böyüyürsən; bu gözəldir.

– Mən, sadəcə, inkişafdan qalmışam.

– Elə şey yoxdur. Sən çox qəşəngsən. – Bu sözləri deyə-deyə Sinqo fikirləşdi ki, doğrudan, o, gümrah və cazibədar görünür. Doğrudanmı, Kikuko elə böyüyüb ki, Süiti onu qucaqlayanda bunu hiss edib?

“Görünür, itirdiyi uşağın həyatı Kikukoda davam eləyir”, – Sinqo evdən bu fikirlə çıxdı.

Satoko yolun kənarında çömbəlib, qonşu uşaqlarının oynamağına baxırdı.

Sinqo dayanıb, onların doğranmış otu qaba qoyurlar-mış kimi balıqqulağına və aralığı yarpağına yığdıqlarına maraqla baxdı.

Georginin və qızçıçəyinin ovulmuş ləçəklərini də bəzək üçün oraya qoyurdular.

Yerə salınmış həsirə qızçıçəkləri səpilmişdi.

– Hə, qızçıçəyidir, – Sinqo, nəhayət, xatırladı.

Keçən il günəbaxan bitmiş həyətlərdə indi qızçıçəkləri açmışdı.

Satoko hələ çox balacaydı və görünür, uşaqlar onu oyunlarına buraxmırdılar.

Sinqo gedəndə uşaq ona sarı qaçdı.

– Baba!

Sinqo nəvəsinin əlindən tutub döngəyə kimi apardı. Satoko geri qaçanda onun əyin-başı Sinqoya lap nazik göründü.

Natsuko ağ qollarını çırmalayıb, kabinetin aynalarını yuyurdu.

– Sən bugünkü qəzeti görmüsən? – Sinqo soruşdu.

– Hə, – Natsuko onun nəyə işarə etdiyini başa düşmədən cavab verdi.

– “Qəzet” deyirəm, ancaq məhz hansı qəzeti soruşduğumu yadıma sala bilmirəm. O hansı qəzet idi?..

– Yəni, dəqiq, qəzet idi?

– Hə. Hansı qəzetdə oxuduğumu unutmuşam, Harvard və Boston universitetinin sosioloqları min dənə katibəyə eyni sualla anket paylayıblar ki, ən çox nəyə sevinirsiniz. Hamısı eyni cavabı verib: kişinin məni tərifləməyinə. Doğrudanmı, Qərbdə də, Şərqdə də bütün qadınlar bu fikirdədir? Sən necə bilirsən?

– Heç utanmırlar?

– Xəcalət və ləzzət, məlumdur ki, yaxın məvhumlardır. Xüsusən də kişi sənə pərəstiş eləyəndə. Sən razı deyilsən?

Natsuko başını aşağı dikib dinmədi. “Bizim vaxtda belə ciddi qıza çətin rast gələrsən”, – Sinqo düşündü.

– Tanidzaki elə bu cür qızlardandı. Adamların yanında təriflənməkdən xoşlanırdı.

– Bu gün Tanidzaki-san gəlmişdi. Təxminən, doqquzun yarısında, – Natsuko həvəssiz-həvəssiz dedi.

– Hə? Bəs nə oldu?

– Dedi, gündüz yenə gələcək.

Sinqonun ürəyinə pis şey damdı.

Xidekonun gəlməyini gözləyib, yeməyə getmədi.

Xideko qapını açıb astanada donub qaldı, ağlamaqdan özünü zorla saxlayaraq Sinqoya baxdı.

– O-o. Bu gün gül gətirməmişən? – Sinqo narahatlığını gizlətməyə çalışaraq dedi.

Sinqonu sadəlövhliyə görə məzəmmət eləyirmiş kimi Xideko ciddi görkəmdə ona yaxınlaşdı.

– Yenə otağı boşaldım?

Ancaq Natsuko artıq nahar fasiləsinə getmişdi və Sinqo otaqda tək oturmuşdu.

Xideko Süitinin məşuqəsinin hamilə olduğunu deyəndə Sinqo sarsıldı.

– Mən ona dedim ki, doğmamalıdır. – Xideko nazik dodaqlarını büzdü. – Dünən salondan çıxanda yolda Kinukoya çatıb, bunu ona dedim.

– Hm.

– Bəs necə, məgər düz demirəm? Bu axı dəhşətdir.

Sinqonun cavab verməyə həvəsi yox idi, o saat pərt olmuşdu. Xideko bunları Kikukonu nəzərdə tutaraq deyirdi.

Süitinin arvadı da, məşuqəsi də eyni vaxtda hamilə olublar. Həyatda, əlbəttə, belə şeylər olur, ancaq bu işin məhz onun oğlunun başına gəlməyi Sinqonun yatsa, yuxusuna da girməzdi. Üstəlik də, Kikuko hamiləliyini dayandırmışdı.

3

– Süiti hələ buradadır? Bu saat öyrənərəm. Əgər buradadırsa, deyərəm, gəlsin...

– Yaxşı.

Xideko balaca güzgü çıxartdı və elə bil, tərəddüd elədi.

– Üz-gözümlə nə haldadır, məni görəcəyindən lap xəcalətlənirəm. Üstəlik, yanınıza xəbərçiliyə gələcəyimi Kinukosan da bilmir.

– Elə?

– Bütün bu əhvalatlara görə hətta salondan getmək istəyirəm...

Sinqo stolun üstündəki telefonla zəng vurdu. İşçilərin oturduğu otaqda Süitiylə görüşmək onun üçün xoşagəlməzdi. Süiti yox idi.

Sinqo Xidekonu yaxınlıqdakı Avropa restoranına apardı.

Xideko ona sığınıb üzünə baxaraq dedi:

– Sizdə katibə işləyəndə bir dəfə məni rəqsə aparmışdınız. Yadınızdadır?

– Yadımdadır. Saçımı ağ lentlə çəkmişdin.

– Yox, – Xideko başını sığalladı. – Ağ lentlə saçımı tufan olan gün çəkmişdim. Bu mənim çox yaxşı yadımdadır, çünki həmin gün ilk dəfə Kinuko-san barədə eşitdim və bu, məni sarsıtdı.

– Deməli, o vaxt olub?

Sinqo xatırladı ki, məhz Xidekonu rəqsə apardığı axşam, Kinukonun xırıltılı səsinin hissiyyatlı olduğunu ondan ilk dəfə eşitdi.

– Deyəsən, keçən ilin sentyabrı idi. Süitiylə bağlı bütün bu əhvalat səni əməllicə yordu.

Sinqo şlyapasız çıxdığından başını gün yandırırırdı.

– Heyif ki, heç nə eləyə bilmədim.

– Sənin nə təqsirin. Hələ mən özüm heç nə eləyə bilmədim. Bir sözlə, ailəm biabır oldu.

– Mənim, onsuz da, sizə çox hörmətim var. Firmadan gedəndən sonra sizə lap çox bağlanmışam, – Xideko qəribə tərzdə deyib bir az susdu. – Mən Kinukonu hey başa salmağa çalışıram ki, ona doğmaq lazım deyil. O isə ağzımdan vurur, guya, mən heç nə anlamıram. Sonra isə deyir ki, başqasının işinə qarışma, bunun təkcə mənim ürəyimin altında gəzdirdiyimə dəxli var...

– Hm.

– “... Kim səndən xahiş edib, mənə ağıl verəsən? Deyirsən, Süitini at. Yaxşı, Süiti məndən ayrılsa, gərək mən də

onu atam, ancaq doğmağına tək mən doğacağam. Başqa əlac yoxdur. Doğmağımın pis, ya yaxşı olduğunu, əgər bacarırsansa, bax buramdakı uşaqdan soruş”. Kinuko fikirləşir ki, hələ çox gəncəm, ona görə mənə rişxənd eləyir. Dedim, adama gülmək lazım deyil. Məncə, hər halda, Kinuko-san doğacaq. Sonra söhbətimiz barədə xeyli düşündüm, axı onun müharibədə ölən ərindən uşağı yoxdur.

– Hə?

Sinqo hər şeyi anlayırmış kimi başını tərpətdi.

– Bəlkə, mən qızıqıb belə deyirəm, əslində isə o doğmayacaq.

– Artıq neçə aylıqdır?

– Dörd aylıqdır... Mən özüm heç nə sezmirdim, ancaq salondakı qızlar o saat hər şeyi başa düşmüşdülər... Sahibəmiz də xəbər tutanda məsləhət gördü ki, doğmasın. Axı əgər Kinuko doğsa, məcburən işdən çıxmalı olacaq, bəs onda neyləyəcək? – Xideko əlini üzünə tutdu. – Heç təsəvvür eləmirəm. İndi siz hər şeyi bilirsiniz. Süiti-sanla danışın...

– Yaxşı...

– Əgər Kinuko-sanla danışmaq istəsəniz, məncə, tələsəniz yaxşı olar.

Sinqo özü də bu haqda düşünürdü – Xideko onun fikrini oxumuşdu.

– Bir dəfə firmaya yanıma gətirdiyin qadın hələ də onunla olur?

– İkeda-san? Bəli.

– Onlardan hansı böyükdür?

– Məncə, Kinuko-san iki-üç yaş kiçikdir.

Nahardan sonra Xideko Sinqo ilə firmaya qədər gəldi. Onun üzündə yazıq bir təbəssüm peyda oldu, deyərdin, bu saat ağlayacaq.

– Salamət qalın.

– Minnətdaram. Sən salona qayıdacaqsan?

– Bəli. Axır vaxtlar Kinuko-san evə tez gedir, ancaq yed-dinin yarısına kimi həmişə salondadır.

– Yəqin, mənim salona getməyimə dəyməz.

“Deyəsən, Xideko bu gün də Sinqonu Kinuko ilə görüşə sövq eləyir”, – ürəyinə bir ağırlıq çökdü.

Yəqin, evə qayıdanda Kikukonun gözünün içinə baxa bilməyəcək.

Kikuko o qədər ismətlidir ki, Süiti başqa qadınla gəzdiyi vaxt uşaq doğmaq istəmədi. Ancaq həmin qadının hamilə olduğu yatsa, yuxusuna da girməz.

Kikukonun başına nə gəldiyini biləndən bir neçə gün sonra o, öz valideynlərigildən qayıtmışdı və elə görünürdü ki, Süitiylə çox mehriban dolanırlar. Süiti hər gün evə tez gəlirdi və həssaslıqla arvadının qayğısına qalırdı, – bəs onda bütün bunlar nə deməkdir?

Əgər Süitinin hərəkətini yaxşılığa yozsaq, onda Kinuko-nun doğmaq fikri onu xeyli işə salıb, o da Kinukodan üzülü-şüb arvadının qılığına girir.

Hər halda, bütün bu əhvalat əxlaqsızlıq təsiri bağışlayırdı.

Doğrudanmı, o doğacaq? Bu uşağın doğulacağı ona çox dəhşətli görünürdü.

– Əgər o doğulsa, demək, mənim nəvəm olacaq? – Sin-qo öz-özünə mızıldandı.

MIĞMIĞA TOPASI

1

Sinqo Xonqo küçəsiylə yavaş-yavaş universitetin yanın-dan keçirdi.

Yolun mağazalar olan əks tərəfində məşindən düşmüş-dü, məhz burada Kinuko yaşayan döngəyə burulmaq lazım idi, ancaq Sinqo qəsdən qarşı tərəfə keçdi.

Oğlunun məşuqəsinin evinə yaxınlaşmağa əzab çəkirdi. İlk dəfə gördüyün hamilə qadına necə deyəsən: doğma!

“Bunun adı qəldən nəyi əskikdir? Qoca vaxtı əlimi qanamı batırmalıyam? – Sinqo mızıldandı. – Hə, belə vəziyyətdə hər cür qərar qəddarlıqdır”.

Oğlu özü bir qərar verməlidir. Atanın qarışmağına dəyməz. Ancaq Sinqo bunu Süitiyə demədi və budur, Kinukonun evinə gəlib. Bu, onun Süitiyə güvənmədiyini təsdiq eləyirdi.

Nə vaxtdan axı onunla oğlu arasında anlaşılmazlıq uçurumu yaranıb? – Sinqo vahimələndi. Ola bilsin, Kinukonun yanına hər şeyi Süitinə əvəzinə həll etməkdən çox, Kikukoya ürəyi yandığına, onun başına gələnlərdə oğlunu təqsirkar bildiyinə görə gedirdi.

Qürub günəşi universitet həyatindəki ağacların yalnız qülləsini işıqlandırmışdı, səkilərə isə artıq kölgə düşmüşdü. Tələbələr ağ köynək və şalvarda tələbə qızlarla çəmənlərdə oturmuşdular və üz-gözlərindən rahatlıq, asudəlik yağırı.

Sinqo əlini üzünə çəkdi. Çalışırdı başından kefilik dumanını dağıtsın.

Kinukonun iş vaxtının qurtarmağına hələ qaldığından, Sinqo başqa firmada işləyən dostunu Avropa restoranında şam yeməyinə dəvət eləmişdi. Onlar çoxdan görüşmüşdülər və hiss olunmadan dəmləndilər. İkinci mərtəbədəki restoranın zalına qalxmazdan əvvəl aşağıda – barda içdilər və Sinqo o saat kefləndi. Şam eləyib yenə bara düşdülər.

– Necə, sən artıq gedirsən? – dostu təəccüblənmişdi. Görünür, elə bilirdi, Sinqoyla bütün axşamı burada keçirəcəklər və əvvəlcədən Sükididəki bir yerə zəng vurmuşdu.

Sinqo dedi ki, təxminən, bir saatdan sonraya görüş verib və onlar bardan çıxdılar. Dostu, hər ehtimala qarşı, Sükididəki telefon nömrəsini vizit kartına yazıb Sinqoya uzatdı. Sinqo ora getməyə hazırlaşmasa da, vizit kartını götürdü.

Universitetin yanı ilə gedə-gedə Sinqo əks tərəfdəki dalanı gözü ilə axtarırdı. Haradan dönmək lazım olduğunu çox dumanlı xatırlasa da, dalanı dərhal tanıdı.

Üzü şimala baxan qaranlıq dəhlizə girdi. Kobud ayaq-qabı yeşiyinin üstünə ekzotik bir gül əkilmiş dibçək qoyulmuşdu, divardan qadın çətiri asılmışdı.

Mətbəxdən önlük bağlamış qadın çıxdı.

– Oy. – Onun sifəti tutuldu, tez önlüyünü açdı. Əynində tünd-göy rəngli yubka vardı, ayağı yalındı.

– İkeda-san? Yadınızdadır, siz haçansa mən işlədiyim firmaya gəlmişdiniz... – Sinqo dedi.

– Doğrudur. Məni Xideko-san gətirmişdi, sizi görməyimə şadam.

İkeda bükülü önlüyü əlində tutaraq çəkinə-çəkinə Sinqoya baxırdı. Üzü çilliydi. Bəlkə, pudralanmadığına görə çilləri gözə çarpırdı. Ancaq ümumiyyətlə, sifəti gözəl idi – burnu xırda, dərisi hamar.

Koftası təzəydi, yəqin, bu da Kinukonun işidir.

– Mən Kinuko-sanla danışmağa gəlmişəm.

Sinqo üzr istəyirmiş kimi danışdı.

– Bəs belə. O hələ qayıtmayıb, ancaq indilərdə gəlməlidir. Xahiş edirəm, içəri keçin.

Mətbəxdən qızardılmış balıq iyi gəlirdi.

Sinqo fikirləşdi ki, Kinuko şam eləyəndən sonra gəlsə, yaxşı olardı, ancaq İkeda-san onu qonaq otağına dəvət eləyəndə itaətkarcasına arxasınca getdi.

Taxçada moda jurnalları qalaqlanmışdı. Çoxu xariciydi. Onların böyründə iki fransız kuklası vardı. Kuklaların yaraşlıq geyimləri suvağı qopmuş divarla heç uyuşmurdu. Paltartikən maşından bir qırıq ipək parça sallanmışdı. Onun əlvan rəngləri həsirin köhnəliyini daha çox gözə çarpdırırdı.

Paltartikən maşından solda balaca stol vardı, üstünə dərs kitabları yığılmışdı və uşaq fotosəkli qoyulmuşdu.

Paltartikən maşınla stolun arasında kiçik tualet stoluydu. Divar şkaflı ilə üzbəüz dibdə böyük bədənnüma güzgü qoyulmuşdu. O dərhal gözə çarpırdı. Yəqin, Kinuko tikdiyi paltarların əyər-əskiyini görmək üçün bu güzgüyə baxırdı. Bədənnüma güzgünün yanında böyük ütü taxtası vardı.

İkeda mətbəxdən portağal şirəsi gətirdi. Sinqonun uşağın şəklinə baxdığını görüb, sual gözləmədən dedi:

– Mənim oğlumdur.

– Hə? O indi məktəbdədir?

– Yox, oğlum mənimlə yaşamır. Ərimin ailəsində qalır. Bu kitablarsa... Kinuko-san kimi tikməyi bacarmıram, ona görə, bir növ, repetitorluq eləyirəm, bir neçə şagirdim var.

– Hə? Doğrudan da, bu dərslilər bir uşaq üçün çoxdur.

– Əlbəttə. Ancaq mən müxtəlif siniflərdə oxuyan uşaqlarla məşğul oluram. İndinin məktəbi müharibəyə qədərki dövrün məktəbindən çox fərqlənir, ona görə, necə lazımsa, öyrədə bilmirəm, ancaq uşaq ilə məşğul olanda elə hiss keçirirəm, sanki, qarşımdakı öz oğlumdur...

Sinqo başını tərپətdi, – əri müharibədə ölmüş qadına nə deyə bilərdi?

Axı Kinuko da işləməyə məcburdur.

– Bizim harada yaşadığınızı necə öyrəndiniz? – İkeda soruşdu. – Sizə Süiti-san dedi?

– Yox. Mən bura gəlmişdim. Gəlmişdim, ancaq evə girməyə ürək eləmədim. Bu, keçən payız olmuşdu.

– Hələ keçən payızda?

İkeda başını qaldıraraq Sinqoya baxdı, sonra yenə gözünü aşağı dikdi, bir az susub, az qala, hökmlə dedi:

– Süiti-san axır vaxtlar bura heç gəlmir.

Sinqo fikirləşdi ki, bəlkə, nəyə gəldiyini danışmağa dəyməz.

– Eşitmişəm ki, Kinuko-san hamilədir?

İkeda çiyini çəkib, oğlunun şəklinə baxdı.

– Doğrudan, doğmaq istəyir?

İkeda gözünü oğlunun şəklindən çəkmirdi.

– Bu haqda Kinuko-sanın özüylə danışsanız, yaxşı olar.
– Mütləq danışacağam, axı nə ananı, nə uşağı yaxşı bir şey gözləmir.

– Kinuko-san uşağı doğsa da, doğmasa da, yenə bədbəxt olacaq.

– Axı özünüz ona Süiti-sandan ayrılmağı məsləhət görmüştünüz.

– Hə. Mənə elə gəlirdi ki, belə yaxşı olar... – İkeda dedi. – Ancaq Kinuko-san mənimlə heç cür razılaşmadı. Biz onunla başqa-başqa adamlarıq, ancaq necə deyərlər, bizimki tutur. Biz dulların yığıncığında tanış olmuşuq, sonra başladığımız yerdə yaşamağa. Kinuko-san etibarlı rəfiqədir. İkimiz də həlak olmuş ərlərimizin ailəsini tərk etdik, ancaq valideynlərimizin yanına da qayıtmadıq, bir sözlə, indi tam sərbəstik. Keçmişlə birdəfəlik qurtarmaq üçün ərlərimizdən yadigar qalan hər şeyi – onların əşyalarını, şəkillərini dəyişək zənbilimizə yığdıq. Doğrudur, oğlumun şekli üzdədir, intəhası, bu tamam başqa məsələdir... Kinuko Amerika jurnallarını sərbəst oxuyur, fransızca da oxuyur – lüğətlə, deyir, hamısı aydındır: Avropa paltarlarının necə biçilib-tikilməsi – çoxmu söz lazımdır? Yəqin, tezliklə öz şəxsi salonunu açacaq. Ərə də gedə bilərdi, iki nəfər artıq ona evlənmək təklifi eləmişdi. Heç cür təsəvvür eləyə bilmirəm ki, niyə belə inadkarlıqla Süiti-sandan yapışıb.

Qapı çırpıldı və İkeda sıçrayıb qaçdı. Və Sinqo eşitdi:

– Salam. Oqata-sanın atası gəlib.

– Mənimlə görüşmək üçün?

2

Kinuko, görünür, su içmək üçün mətbəxə keçdi – krandan axan suyun şırıltısı eşidildi.

– İkeda-san, sən də bizimlə qal, – otağa girə-girə Kinuko geri çevrilib dedi.

Əynində açıqrəngli kostyum vardı, dolu olduğundan Sinqo onun hamiləliyini hiss eləmədi. Ağzı balaca, dodaqları nazikdi, heç təsəvvür eləməzdin ki, belə xırıltılı səs bu ağızdan çıxır.

Güzgü qonaq otağındaydı və yəqin, sir-sifətinə əl gəzdirmək üçün kosmetika çantasından istifadə etməli olmuşdu.

Sinqonun ilk təəssüratı pis deyildi. Yastı görünən yumru sifəti, İkedanın danışdığı əhvalatlardan təsəvvür elədiyi kimi, elə də iradəli təsir bağışlamırdı. Qolları doluydu.

– Oqata, – Sinqo özünü təqdim etdi.

Kinuko cavab vermədi.

İkeda içəri girib stolun arxasında üzü onlara sarı oturdu.

– Oqata-san səni çoxdan gözləyir, – o dedi, ancaq Kinuko hələ də susurdu.

Kinukonun sifəti nə qəzəb, nə çaşqınlıq ifadə eləyirdi, ancaq deyərdin, bu saat ağlayacaq. Sinqo xatırladı ki, Süiti bu evdə aqlını itirənə qədər içib, İkedanı oxumağa məcbur edir və Kinukonu ağlamaq dərəcəsinə çatdırır. Evə qayıdanda, görünür, Kinuko bürkülü küçəylə tələsik gəlmişdi, buna görə də üzü alışıb-yanırdı və çətinliklə nəfəs alırdı.

Sinqo sakit danışmağa çalışdı:

– Sizinlə görüşmək qərarına gəlməyim qəribə görünə bilər, ancaq əgər bunu etməyə çalışmasaydım... Siz, yəqin, mənə nə haqda danışmaq istədiyimi hiss eləyirsiniz?

Kinuko yenə susurdu.

– Əlbəttə, bu söhbətin Süitiyə dəxli var.

– Əgər Süitiyə dəxli varsa, bizim danışmağımıza dəyməz. Siz, yəqin, demək istəyirsiniz ki, mən düzgün hərəkət eləmirəm, – Kinuko gözlənilmədən hücumu keçdi.

– Əksinə, mən sizdən üzr istəməliyəm.

– Biz Süiti-sanla ayrılmışıq. Və sizin ailənizə daha heç bir narahatçılıq verməyəcəyəm. – O, İkedaya baxdı. – Necədir, bu, sizi razı salır?

Sinqo tutuldu.

– Ancaq axı uşaq məsələsi qalır.

Kinukonun sifəti ağardı, ancaq özünü toplayıb, həmişəkindən daha xırıltılı səslə dedi:

– Siz nə barədə danışırınsınız? Mən sizi anlamıram.

– Xahiş edirəm, məni yenə bağışlayasınız, məgər hamilə deyilsiniz?

– Hesab edirsiniz ki, sizə cavab verməyə borcluyam? Doğrudanmı, əgər qadın uşaq istəyirsə, tamamilə yad bir adam ona mane olmaq iqtidarındadır? Doğrudanmı, kişi bunu başa düşəcək halda deyil?

Kinuko göz yaşını boğaraq tələsik danışdı.

– Siz “yad adam” dediniz, ancaq mən axı Süitinin atasıyam. Fikirləşin ki, sizin uşağınızın da atası var.

– Atası-zadı yoxdur. Əri müharibədə ölmüş dul qadın kəbinsiz uşaq doğmaq qərarına gəlib. Mən heç kimdən heç nə ummuram, bircə imkan verin, sakitcə doğum. Rəhmimiz gəlsin, məni rahat buraxın. Uşaq mənim canımdadır, o mənimdir.

– Bütün bunlar doğrudur, ancaq axı uşağı bir az gec, ərə gedəndən sonra da doğmaq olar... Məhz indi uşaq sizin nəyinizə lazımdır?

– Burada qeyri-adi nə var ki?

– Mən başqa şey demək istəyirdim.

– Əvvəla, məlum deyil, ərə gedəcəyəmmi; bundan başqa, məlum deyil, bir də uşağa qala biləcəyəmmi? Siz təkcə Allaha məlum olan şeyi əvvəlcədən deməyə qadirsinizmi?

– Gələcək uşağınızın atası ilə münasibətiniz – məhz bu, uşağa və sizə olmazın əzab verəcək.

– Ataları müharibədə ölən nə qədər desən, uşaq var, anaları da bundan əzab çəkir. Bəs cənubdakı ölkələrdə vuruşanların qoyub gəldikləri qanları qarışıq uşaqlar? Bu uşaqları da yada salmaq olar. Ataların atdıqları uşaqları anaları böyüdür.

– Axı söhbət Süitinin uşağında gedir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Mən sizin ailənizə yük olmayacağam, narahat olmaya bilərsiniz. And içirəm ki, heç bir xahişlə sizə müraciət eləməyəcəyəm. Süiti-sanla isə ayrılmışıq.

– Hər şey daha mürəkkəbdir. Uşaq böyüyənə kimi çox illər keçəcək; bundan başqa, heç nə ata ilə uşaq arasındakı bağı qıra bilməz.

– Yox, bu uşağın Süiti-sana heç bir dəxli yoxdur.

– Yəqin, sizə məlumdur ki, Süiti-sanın arvadı hamiləliyini dayandırıb.

– Onun arvadı başqa məsələdir, o hələ nə qədər istəsə, hamilə ola bilər. Olmasa, yəqin, ömrü boyu peşmançılıq çəkəcək. Xoşbəxt arvad məni başa düşə bilməz.

– Siz də Kikukonu başa düşə bilməzsiniz.

Sinqo özü də bilmədən Kikukonun adını çəkdi.

– Sizi mənim yanına Süiti-san yollayıb? – Kinuko istintaq edirmiş kimi soruşdu. – Süiti-san tələb edirdi ki, doğmayım, qışqırırdı, döyürdü, təpikləyirdi, həkimə aparmaq üçün ikinci mərtəbədən pilləkənlərlə sürüdü. Bu qaba hərəkətləriylə, bu komediya ilə o, mənə, arvadı qarşısında öz günahlarını tamamilə yuyub.

Sinqo tutuldu.

– Yadındadır, bu necə iyrəncdir? – Kinuko İkedaya sarı döndü. İkeda başını tərpətdi.

– Kinuko-san indidən parçaların artığını əsgə üçün yığır, – o, Sinqoya dedi.

– O, məni elə təpikləmişdi ki, qorxdum birdən uşağa xətər toxunar, hətta həkimə getdim, – Kinuko sözüünə davam elədi. – Mən Süiti-sana da demişəm, uşaq onun deyil. Birbaşa dedim: bu, sənin uşağın deyil. Bax ona görə biz ayrıldıq. O daha gəlmir.

– Deməli, sizin uşağınız başqasındandır?

– Hə. Belə hesab edin, onda hər şey qaydasına düşər.

Kinuko başını qaldırdı. O əvvəl də ağlayırdı, ancaq indi yanaqlarından axan göz yaşları kəsmək bilmirdi.

Sinqo özünü itirmişdi. Kinuko ona çox cazibədar görünürdü. Ayrı-ayrılıqda gözü və burnu ideal formada deyildi, ancaq bütünlükdə götürəndə gözəl idi.

Yox, adama xarici görünüşünə görə qiymət vermək olmaz – Kinuko belə zərif, üzüyola görünür, di gəl budur, Sinqoya öz sərt üzünü göstərdi.

3

Sinqo məyus halda Kinukonun evini tərk etdi.

Kinuko Sinqonun verdiyi çeki götürdü.

– Əgər, doğrudan da, Süitidən ayrılımsansa, götürsən yaxşıdır, – İkeda məsləhət gördü və Kinuko razılıqla başını tərpətdi.

– Olsun, bu pulu dəbbə pulu hesab edərək, gör nə günə qalmışam ki, dəbbə pulu alıram. Bəlkə, aldığım barədə kağız da verim?

Sinqo taksi tutdu. O, nə edəcəyini bilmirdi: Süitini Kinuko ilə yenə barışmağa məcbur etsin ki, hamiləliyi dayandırması üçün onu dilə tutsun, ya hər şeyi necə var, eləcə də saxlasın?

Süitinin hərəkətləri, üstəlik də, Sinqonun gəlişi Kinukonu daha qətiyyətli elədi. Bu qadının, onsuz da, doğmaq fikri var idi.

Yox, Süitini yenə onun yanına yollamaq təhlükəlidir. Ancaq hər şey olduğu kimi qalsa, uşaq doğulacaq.

Əgər Kinukonun təkid etdiyi kimi uşaq başqasındandırsa, onda hər şey qaydasındadır. Ancaq hətta Süiti belə hansısa başqa bir kişi haqqında heç nə bilmir. Tutaq ki, Kinuko xudbinliyindən belə deyir, Süiti isə fikirləşmədən onun dediyinə inansa, onların heç biri sonra peşmançılıq çəkməyəcək. Onda hər şey qaydasındadır, həyatı nə qədər çətin olacaqs da, qoy uşaq doğulub yaşasın. Və ölümümdən sonra həyatda mənim tanımadığım nəvəm qalacaq.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Neyləyəsən? – Sinqo mızıldandı.

Aixaranın intiharı ilə bağlı hadisə baş verəndə mən tələsik boşanma haqqında ərizə yolladım və qızımı iki uşaqla birlikdə həmişəlik öz yanımda saxladım.

Ancaq Süiti məşuqəsindən ayrılrsa belə, onun uşağı, hər halda, haradasa yaşayacaq, məgər bu ədalətlidir? Bu qərarlardan heç biri qərar deyil, yırtığı müvəqqəti yamamaqdır.

Mən heç kimi xoşbəxt eləyə bilmədim.

Kinukoya dediyi sözlər yadına düşəndə xəcalət çəkirdi.

Evə getmək üçün Tokio vağzalına yollanmalıydı, ancaq dostunun verdiyi vizit kartını cibindən tapıb, taksini Sükidziyə sürdüdü.

İstəyirdi hər şeyi dostuna danışsın, ancaq dostu iki geyşə ilə yeyib-ıçirdi və söhbət eləmli halda deyildi.

Sinqo gənc geyşanı görün kimi tanıdı – maşınla qəbuldan qayıdanda dizinin üstündə oturan geyşə idi.

Geyşə içəri girməyə macal tapmamış, dostu ağzına gələni danışmağa başladı: “Bax ha, biabır olma, nəyə qadir olduğunu göstər”. Doğrudur, onun çöhrəsini Sinqo dumanlı xatırlayırdı, intəhası, adını yaxşı yadında saxlamışdı – Sinqo üçün bu, qəhrəmanlıq idi – xoşagəlimli, qəşəng geyşə idi.

Sinqo geyşə ilə otağa keçdi. Onun bu qızla heç bir işi yox idi.

Qız sadələvhliklə başını Sinqonun sinəsinə söykədi. “Dilxoşluq eləyir”, – o fikirləşdi, ancaq qız, deyəsən, doğrudan da, yuxuladı.

– Nədir, yatırsan? – Sinqo ona baxdı, ancaq çox yaxındı deyə sifətini düz-əməlli seçə bilmədi.

Sinqo gülümsədi. Sinəsində yatan bu qıza onun birdən-birə ürəyi yandı. Yəqin, Kikukodan beş yaş balaca olardı, üzdən heç iyirmi yaş verməzdin.

Ola bilsin, bu cür hərəkət özünü satan qadının soyuq-qanlılığından irəli gəlirdi, ancaq gənc bir qızın başını onun sinəsinə söykəyib yatmasından Sinqo sevinc duydu.

“Xoşbəxtlik, sən necə ötəri və əlçatmazsan”, – o fikirləşdi.

“Qadınla yaxınlıq adamı kasıblıqla əliaçıqlığa, sevinclə kədərə alırdır”, – Sinqo fikirləşdi; sonra sakitcə otaqdan çıxıb, sonuncu elektrik qatarı ilə evə qayıtdı.

Yasuko və Kikuko hələ yatmamışdılar, qonaq otağında oturub onu gözləyirdilər. Artıq gecə ikiydi.

Sinqo Kikukonun gözlərinə baxmamağa çalışaraq soruşdu:

– Süiti evdədir?

– Yatıb.

– Hə? Bəs Fusako?

– O da yatıb. – Kikuko Sinqonun əynindən çıxartdığı pencəyi səliqəyə salırdı. – Bu gün axşama kimi hava yaxşıydı, sonra yenə qarışdı.

– Nə danışırsan! Heç fikir verməmişəm.

Kikuko yerdən durub, yenə Sinqonun pencəyini səliqəyə saldı, sonra şalvarına ütü çəkməyə başladı.

“Doğrudanmı, Kikuko bərbərxanaya gedib?” – Saçını qısa vurdurduğu Sinqonun gözündən qaçmamışdı.

Yasukonun fısıltısından bir xeyli yuxuya gedə bilmədi, yatan kimi də yuxu gördü.

Əynində tarım mundir, yapon qılıncı və üç tapança olan gənc piyada zabitiydi. Qılınc, görünür, irsi idi, onu cəbhəyə getməyi gözləyən Süiti vermişdi.

Sinqo, yanında da bir odunçu gecə dağ cıdırı ilə gedirdi.

– Gecə bu yol təhlükəlidir, mən bura ilə az-az gedirəm. Sağ tərəflə getmək xatasızdır, – odunçu dedi.

Sinqo sağ tərəfə keçir, ancaq yenə qorxuludur və o, cib fənərini yandırır. Fənərin şüşəsinin ətrafına almazlar bərkidilib, onlar parıldadığından fənər həmişəkindən çox işıq saçır. Güclü işıq yolu kəsən nəsə qara bir şeyi işıqlandırır. Qollu-budaqlı kriptomeriyaya oxşayır. Ancaq diqqətlə baxanda bunun mığmığa topası olduğunu görür. “Nə etməli?” – Sinqo fikirləşir. Yarıb keçmək. Sinqo qılıncını çəkib, başlayır mığmığa topasını yarıb keçməyə.

Qəfil geri dönür. Odunçu qaçır, sanki, dağdan aşağı diyirlənir. Sinqonun əynindəki mundir birdən od tutub alışır. Elə həmin an Sinqo ikiləşir – mundiri od tutan Sinqoya başqa Sinqo da baxır. Alov yaxasını, qolunun ağzını bürüyür və paltarını yalayıb sönmür. Mundir yanmayıb, azca qarsıyıb.

Nəhayət, Sinqo evə çatır. Uşaqlıqda yaşadığı Sinsyudakı evdi. Yasukonun gözəl bacısı da oradadır. Sinqo bərk yorulub.

Qaçan odunçu onun evinə yaxınlaşır. Yaxınlaşıb özündən gedir.

Odunçunun bədəni mığmığa dolu böyük vedrəyə çevrilir.

Mığmığaların haradan peyda olduğu məlum deyildi, ancaq iri vedrəylə bir mığmığaları Sinqo oyanandan sonra da aydınca görürdü.

– Yəqin, miçətkənin altından keçiblər. – Sinqo çalışdı qulaqlarını təmizləsin, ancaq onsuz da, qulaqları uğuldayırdı və yaman ağırlaşmışdı.

Yağış başlamışdı.

İLAN YUMURTASI

1

Payız yaxınlaşırdı və yayın bürküsünün yordduğu Sinqo evə qayıdanda çox vaxt elektrik qatarında mürgüləyirdi.

Basabas vaxtlarında qatarlar hər on beş dəqiqədən bir gədirdi və ikincidərəcəli vaqonlar elə də dolu olmurdu.

İndi də mürgülü-mürgülü səkinin kənarındakı akasiyaları xatırladı. Onlar çiçəyə bürünmüşdülər. “Doğrudanmı, Tokioda səkilərin kənarında akasiyalar bitir?” – Sinqo təkiylə onların böyründən keçəndə düşünmüşdü. O, Kudan rayonundan başlayıb, imperator sarayını dövrələyən xəndəyə dirənən küçəylə gədirdi. Avqustun ortalarıydı, yağış

çisələyirdi. Tək bircə akasiya çiçəklərini töküb, altındakı asfaltı örtmüşdü. Çiçəklər niyə tökülüb? Sinqo başını maşından çıxarıb geri boylandı və o lövhə yaddaşına həkk olundu. Xırda yaşılımtıl-sarı çiçəklər idi. Onun yaddaşında başdan-ayağa çiçəyə bələnmiş akasiyalar qaldı – tək bircə ağac çiçəyini tökmüşdü. Sinqo bunu dostunu yoluxub xəstəxanadan qayıdanda gördü – dostunda ciyər xərçəngiydi.

Onlar vur-tut kurs yoldaşlarıydılar və demək olar, heç görüşmürdülər.

O artıq çox zəifləmişdi, ancaq palatada yaxın adamlarından heç kim yox idi, tək cə baxıcı qadın idi.

Onun arvadının hələ sağ olub-olmadığını Sinqo bilmirdi.
– Miyamoto ilə tez-tez görüşürsən? Görüşürsənsə, zəng vur, xahiş elə, sənə çox minnətdar olaram, – dostu dedi.

– Nə xahiş edim?

– Kurs yoldaşlarımızla mayda görüşəndə özü bu haqda söhbət salmışdı.

Sinqo söhbətin sianlı kaliumdan getdiyini xatırladı. Deməli, dostu xərçəng olduğunu bilirdi.

Sinqonun yaşdıları, altmışı ötürmüş qocalar bir yerə yığışanda söhbət həmişə xəstəlikdən, ölümdən gedirdi və yəqin, kimsə demişdi ki, Miyamotonun işlədiyi zavodda sianlı kaliumdan istifadə eləyirlər və əgər xərçəng olsan, ondan bu zəhəri istəmək lazımdır. Sağalmaz xəstəliyə tutulan hansı adam öz əzablarını uzatmaq istəyər? Əgər ölüm labüddürsə, heç olmasa, ölüm vaxtını sərbəst seçmək imkanı olmalıdır.

– Axı bu, adicə kefli boşboğazlıq idi, – Sinqo dedi.

– Mən ondan istifadə etməyəcəyəm. Heç istifadə eləməyə hazırlaşmıram da. Vur-tut o vaxt danışılan azadlığı hiss eləmək istəyirəm. Əgər sianlı kaliumum olsa, onu istədiyim vaxt qəbul edə bilmək fikri əzablara dözmək üçün mənə güc verər. Mən buna əminəm. Son azadlığımı almaq üçün, özümün yeganə etirazımı bildirmək üçün mənə başqa yolum

varmı? Ancaq söz verirəm ki, sianlı kaliumdan istifadə etməyəcəyəm.

Dostu danışdığı vaxt gözləri parıldayırdı. Baxıcı qadın ağ yundan hörülmüş sviteri dinməzəcə götürdü.

Xəstə ölümün astanasında belə ümidlə gözləsə də, Miya-motodan xahiş eləmək fikrində olmadığına görə Sinqo özünü pis hiss eləyirdi.

Yalnız çiçəkləmiş akasiyalara çatanda bir az sakitləşdi və indi elektrik qatarında mürgüləyəndə, xəstə dostu başından çıxmadığı üçün bu akasiyaları xatırladı.

Sinqo mürgüləməyə macal tapmamışdı ki, yenə gözünü açdı – elektrik qatarı dayanmışdı.

Bura dayanacaq deyildi.

Elektrik qatarı dayananda qarşı tərəfdən gurultu ilə qatar ötdü – onu, yəqin, elə bu gurultu oyatmışdı.

Sinqonun mindiyi elektrik qatarı bir az gedib yenə dayandı.

Uşaqlar cığırla qatara sarı qaçırdılar.

İrəlidə nə baş verdiyini görmək üçün bir neçə sənişin pəncərədən başlarını çıxarıb boylandılar.

Solda hansısa zavodun beton hasarı uzanırdı. Hasarla dəmiryolunun arasından içi ağzınacan çirkəblə dolu arx keçirdi və çirkəbin üfunət qoxusu hətta qatara çatırdı.

Sağda uşaqların qaçıb gəldiyi cıdır görünürdü. Cıdırın böyründə bir it burnunu ota soxub şöngümüşdü.

Cıdırın dəmiryoluna çatdığı yerdə çürük taxtalardan quraşdırılmış bir neçə daxma vardı. Pəncərədən – bir komanın dördkunc deşiyindən – kəmağıla oxşayan bir qız qatara əl eləyirdi. Əllərinin hərəkəti süstdü, heysizdi.

– Qatarın dayanmasına səbəb bizdən on beş dəqiqə əvvəl çıxan eşalonun Surumi stansiyasında qəzaya uğramasıdır. Ləngidiyimizə görə bağışlayın, – bələdçi elan etdi.

Sinqonun qarşısında oturan xarici onunla gedən gənci dümsüklədi.

– O nə dedi? – ingiliscə soruşdu.

Oğlan xaricinin əlindən yapışıb, başını onun çiyinə qoyaraq yatırdı. Gözünü açıb duruşunu dəyişmədən mehribancasına ona baxdı. Gəncin gözləri qızarmışdı, göz qapaqları şişmişdi. Saçını rəngləmişdi, ancaq dibindən qara, bulaq çay rənginə çalan saç çıxırdı.

“Yəqin, homoseksualistdir xaricinin məşuqəsi”, – Sinqo fikirləşdi.

Oğlan xaricinin onun dizinə qoyduğu əlini çevirdi, öz əlini onun ovcuna qoyub bərk-bərk yumdu. Lap məmnun olmuş qadın kimi.

Xarici qolsuz köynəkdəydi, qolları sarı tüklə örtülmüşdü, elə bil, qonur ayı idi. Oğlan elə də nərmə-nazik deyildi, ancaq yekəpər xaricinin böyründə uşağa oxşayırdı. Xaricinin enli sinəsi, yoğun boynu vardı, ona sığınmış oğlana fikir vermədən laqeyd görkəmdə oturmuşdu. Onun sağlamlıq yağan bədəninin yanında oğlan daha üzgün, daha çəlimsiz görünürdü.

Xaricinin yaşını təyin eləmək çətindi, ancaq dazına, qırıqlı alnına, əllərindəki qocalığın əlaməti olan ləkələrə baxanda, Sinqo ilə yaşd olduğunu güman etmək olardı. Oğlan sumağı rəngdə köynəkdəydi, köynəyinin yuxarı düyməsi açıq olduğundan dikələn körpücük sümüyü görünürdü.

Üfunətli arxın hər iki tərəfində yovşan göyərmişdi. Elektrik qatırı hələ də dayanmışdı.

2

Miçətkənin altı bürkü və qaranlıq olduğundan Sinqo fikirləşdi ki, onu daha yatağının üstündən asmasın.

Yasuko hər axşam yalandan hıqqana-hıqqana canfəşanlıqla mığmığaları öldürürdü.

– Süiti isə miçətkəndən hələ də istifadə eləyir.

– Nə olar, get Süitiylə yat. – Sinqo daha miçətkən asılmayan tavana baxdı.

– Yox, ora gedə bilmərəm, ancaq sabahdan Fusakonun otağında yatacağam.

– Ay sağ ol, nəvələrinin biriylə qucaqlaşib yatarsan.

– Özündən kiçik bacısı olsa da, niyə bu Satoko anasından əl çəkmir? Bəlkə, tam normal deyil? Hərdən elə qərribə baxır ki...

Sinqo cavab vermədi.

– Bəlkə, indi atası olmadığına görə belədir?

– Heç olmasa, sən onunla mehriban ol.

– Mən Kunikonu daha çox istəyirəm, – Yasuko dedi.

– Ancaq sən də Satokoya mehribançılıq eləsən, pis olmaz. Üstəlik də indi.

– Aixara ölüb, ya qalıb, haqqında danışmaq kifayətdir.

– Yaxşı ki, boşanma barədə ərizə yollayıb.

– Di bəsdir, qurtar.

– Düz deyirsən, daha danışmayacağam. Ancaq Aixara ölməyibse də, harada olduğu da məlum deyil. Axı kim belə hərəkət eləyər: yaşayışlarının baş tutmadığını fikirləşib hər şeyə tüpürüblər. Bəs iki uşağın nə təsiri? Ailə həyatı etibarsız şeydir.

– Hətta ailə həyatı baş tutmasa da, bu, o demək deyil ki, hər şey qurtarıb. Fusakoda da az şey yoxdur. Deyək ki, Aixara yolunu azıb, məgər belə vaxtda adamı atarlar, indi gör o nə qədər əzab çəkib! Yəqin, Fusako üçün də indi bu haqda düşünmək çox ağırdır.

– Əgər ər ümitsiz vəziyyətə düşübsə, deməli, arvad ona vaxtında kömək eləməyib, ona əsl dost olmayıb. Adamı taleyin hökmünə buraxanda ona intihar eləməkdən savayı bir yol qalmır. Ancaq əgər çıxılmaz vəziyyətə düşmüş kişiylə ölmək istəyən qadın varsa, o kişini atılmış saymaq olmaz, – Yasuko dedi.

– Süütünin indi, guya, işləri qaydasındadır, ancaq sonra nələr olacağı məlum deyil. Kikuko üçün bu əhvalat izsiz keçmədi.

– Uşaq məsələsi?

Sinqonun sözü ikimənalydı. Həm Kikukonun doğmasını, həm də Kinukonun doğmağa hazırlaşmağını nəzərdə tuturdu. İkincidən Yasuko xəbərsizdi.

Süitinin onun doğmasına mane olmaması üçün Kinuko Süitidən uşağa qalmadığını demişdi, ancaq Sinqo onun Süitidən hamilə olduğunu dəqiq bilməsə də, Kinukonun uşağın atasının Süiti olduğunu qəsdən dandığını fikirləşirdi.

– Deyəsən, doğrudan da, Süitinin miçətkəninin altında yatmağın lazımdır. Hansı axmaq fikirlərə düşə biləcəklərini təsəvvür eləmək belə çətinidir. Onları ikilikdə qoymaq təhlükəlidir...

– Nə axmaq fikir? Nəyi nəzərdə tutursan?

Arxası Sinqoya sarı uzanmış Yasuko ona sarı çevrildi. Sonra, elə bil, onun əlindən tutmaq istədi, ancaq Sinqo əlini uzatmadı və Yasuko balıncın yanında əlini gəzdirib, sirr açmış kimi pıçıldadı:

– Mənə elə gəlir, Kikukonun tezliklə uşağı olacaq.

– Nə?

Sinqo heyrətlənmişdi.

– Məncə, hələ tezdir, ancaq Fusako deyir ki, hiss eləyib. Yasuko həтта öz hamiləliyindən danışmağa utanardı.

– Bunu sənə Fusako deyib?

– Doğrusu, hələ tezdir, – Yasuko təkrar elədi. – Çox az vaxt keçib.

– Fusakoya kim deyib, Kikukonun özü, ya Süiti?

– Heç kim deməyib. Öz müşahidələrinə görə belə nəticəyə gəlib.

Yasukonun işlətdiyi “müşahidə” sözü Sinqoya yersiz göründü. “Bu nə deməkdi”, – o fikirləşdi, isnişməyə macal tapmamış Fusako artıq qardaşı arvadını güdür?

– Sən Süitiyə de, qoy ona qarşı diqqətli olsun.

Sinqonun ürəyi sıxıldı. Kikukonun hamiləliyini eşitməyə bənddi, bu hamiləlik ağır yük kimi onun üstünə çökdü.

İki qadının, az qala, eyni vaxtda bir kişidən hamilə olmasında təəccüblü heç nə yoxdur. Ancaq o kişinin sənin oğlun olması dəhşətlidir. Bəlkə, bu, kiminsə qisasıdır, ya qarğışıdır, bəlkə də, şeytan əməlidir?

Ayıq başla fikirləşəndə bütün bu olanlar tamamilə təbii idi, necə deyərlər, sağlam fiziologiyadır, ancaq Sinqo indi belə ayıq başla fikirləşmək halında deyildi.

Üstəlik də, Kikukonun indi ikinci hamiləliyi idi. Birinci uşağını saldıranda, Kinuko artıq hamiləydi. Kikuko yenə uşağa qalıb, Kinuko isə hələ doğmayıb. Və Kinukonun hamilə olduğunu Kikuko bilmir, Kinukonun hamiləliyi isə daha gözə çarpır, uşaq, yəqin, tərənir.

– Bu dəfə bizə də hər şey məlumdur, daha Kikuko özbaşnalıq eləyə bilməz.

– Yəqin, – Sinqo inamsızlıqla dedi. – Sən də Kikukoyla danış.

– Sən, çox güman ki, Kikukodan olan nəvəni də o birilərindən çox istəyəcəksən.

Sinqo yata bilmirdi.

“Görən, elə bir qüvvə varmı ki, Kinukonu doğmağa qoymaya”, – Sinqo əsəbiliklə düşündü və onun ağına qəddar bir fikir gəldi.

Kinuko deyir, uşaq Süütidən deyil, bəlkə, onun özünü necə apardığını izləsə, elə bir şey tapar ki, hamını sakitləşdirər?

Bağdan həşəratların cırıltısı eşidildi – artıq saat üçdü. Nəşə tanış cırıltı deyildi, cırcıramalar belə cırıldamırdı. Sinqoya elə gəldi ki, torpağa basdırılmış vəziyyətdə qaranlıqda uzanıb.

Axır vaxtlar elə hey yuxu görürdü, səhərəyaxın yenə uzun bir yuxu gördü.

Bunun harada baş verdiyi yadında deyil. Aylanda iki ağ yumurta hələ də gözünün qabağında idi. Qumlu düzənlikdi. Qumun üstündə iki yumurta vardı. İrisi Afrika dəvəquşunun, balacası ilan yumurtası idi. Yumurtanın qabığı sınır və ilanın qəşəng başı görünür.

Sinqo, əslində, onun necə gözəl olduğunu düşünür.

Kikukoyla Kinukonu fikirləşdiyi üçün bu yuxunu gördüyünə Sinqo əmindir. Hansının balasının dəvəquşu yumurtasında, hansının ilan yumurtasında olduğunu isə, əlbəttə, bilmirdi.

– Maraqlıdır, ilan, doğrudanmı, yumurta qoyur, yoxsa doğur? – Sinqo öz-özünə pıçıldadı.

3

Səhəri bazar günü idi və Sinqo, az qala, saat ona kimi yerində uzandı. Ayaqlarında zəiflik hiss eləyirdi.

Sinqo öz yuxusunu xatırladı və dəvəquşu yumurtasından da, ilan yumurtasından başını çıxarmış balaca ildandan da zəhləsi getdi.

Dişini sürtüb, yemək otağına keçdi.

Kikuko qəzetləri üst-üstə yığıb qaytanla bağlayırdı. “Yəqin, satmaq istəyir”, – Sinqo fikirləşdi.

Səhər və axşam qəzetlərini Yasuko üçün ayırıb, tarixlərinə görə sırayla yığmaq Kikukonun vəzifəsiydi.

Kikuko durub Sinqoya çay süzdü.

– İki min il əvvəl bitmiş lotos haqqında iki məqalə vardı, oxumusunuz? Onları sizin üçün ayırmışam. – Kikuko iki qəzeti çay stolunun üstünə qoydu.

– Hə, deyəsən, oxumuşam.

Ancaq Sinqo qəzetləri götürdü.

Yaəi mədəniyyət abidələrində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı, təxminən, iki min il əvvəlın şanagüllə toxumu tapılmışdı. Şanagüllənin gül açdığı barədə qəzətdə artıq yazmışdılar. Sinqo Kikukonun otağına keçib qəzeti ona göstərmişdi. O vaxt Kikuko abort elətdirəndən sonra xəstəxanadan təzəcə qayıdıb yataqda uzanmışdı.

Deməli, şanagüllə barədə iki məqalə də çıxıb. Birində yazırdılar ki, botanika professoru lotosun kökünü ayırıb,

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

özünün qurtardığı Tokio universitetinin parkındakı Sansiro¹ gölündə əkib. O birində yazırdılar ki, Tokio universitetinin bir professoru Mancuriya torfluqlarında donmuş şanagüllə toxumları tapıb və onları Amerikaya yollayıb. Vaşinqton Milli parkında toxumların bərkimiş qabığını götürüb, nəm hiqrosqopik pambığa büküblər və istixanaya qoyublar. Keçən il cücərtilər əmələ gəlib.

Bu il onları göldə əkəndən sonra hərəsi iki çəhrayı gül açıb. Parkın alimləri şanagüllənin min, bəlkə də, əlli min il əvvələn şanagüllə növünə aid olduğunu müəyyənləşdirmişlər.

– Keçən dəfə bu məqaləni oxuyanda hesablarının çox təxmini olduğunu fikirləşdim; min il, əlli min il, – Sinqo gülüb, məqaləni diqqətlə təkrar oxumağa başladı. Yapon professoru toxumun tapıldığı torpaq təbəqəsinə görə onların bir neçə on min il yaşı olduğu qərarına gəlib. Amerikada isə toxumdan götürdükleri üst qatı radioaktiv analizdən keçirib, onların min yaşı olduğunu təyin eləyiblər.

Bu, Vaşinqton müxbirinin verdiyi xəbər idi.

– Daha lazım deyil? – Kikuko Sinqonun kənara qoyduğu qəzetləri götürdü. Görünür, soruşmaq istəyirdi ki, bu qəzetləri də satmaq olarmı?

Sinqo başını tərpətdi.

– Min il, ya əlli min il, hər halda, şanagüllə toxumu çox yaşayır. Bitkinin toxumu insandan nə qədər uzunömürlüdür, – Sinqo Kikukoya baxaraq dedi. – Ancaq mümkündür ki, biz də ölmədən min, ya iki min il torpaqda qala bilərik.

– Necə ki, torpaqda? – Kikuko astadan dedi.

– Məzarda demirəm. Yox, ölü kimi yox. Məgər ölmədən torpaqda uzanıb qalmaq olmaz? Əlli min il sonra işığa çıxanda bütün çətinliklərimiz, bütün sosial problemlərimiz, ola bilsin, artıq yoxa çıxmış olardı, dünya cənnətə dönərdi.

¹ *Sansiro* – görkəmli yapon yazıçısı Nasume Sosekinin (1867–1916) “*Sansiro*” romanında təsvir etdiyi göl həmin vaxtdan bu adı daşıyır.

Fusako mətbəxdə uşaqları yedizdirirdi.

– Kikuko-san, – o çağırırdı. – Xahiş eləyirəm, bax, atamın yeməyi, deyəsən, artıq hazırdır.

– Gəlirəm.

Kikuko otaqdan çıxıb Sinqoya səhər yeməyi gətirdi.

– Hamı yeyib. Bircə siz qalmısınız.

– Hə, bəs Süiti?

– Balıq tutmağa gedib.

– Yasuko hanı?

– Bağdadır.

– Yox, bu gün yumurta yeməyəcəyəm, – Sinqo yumurta olan nimçəni Kikukoya qaytardı. Yuxuda gördüyü yumurtaları xatırladığına görə özünü birtəhər hiss elədi.

Fusako qızardılmış kambalanı dinməzəcə Sinqonun qarşısına qoyub, yenə uşaqların yanına qayıtdı.

Kikuko çirkli boşqabları yığışdıranda Sinqo astadan soruşdu:

– Kikuko, sənin uşağın olacaq?

– Yox.

Artıq cavab verəndən sonra Kikuko bu birbaşa sualdan diksindi.

– Yox. Olmayacaq, – o, başını yırğaladı.

– Deməli, heç nə olmayıb?

– Heç nə.

Kikuko çaşqınlıqla Sinqoya baxıb qızardı.

– Mən istəyirəm ki, bu dəfə sən buna məsuliyyətlə yanaşasan. Bu yaxında Süitiylə ciddi söhbətim olub. Soruşdum ki, onun uşağı olacağına boyun olursan, o da fikirləşmədən: “Boyun oluram”, – cavabını verdi. “Bu onu sübut edir ki, sən göylərdən qorxmursan, – dedim. – Axı sabah nə olacağına kim boyun ola bilər?” Əlbəttə, bu, sizin uşağınız olacaq, ancaq bizim də nəvəmiz olacaq. Mən əminəm ki, sən gözəl uşaq doğacaqsan.

– Bağışlayın məni. – Kikuko gözünü aşağı dikdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Nəsə gizlədənə oxşamırdı.

Kikukonun hamilə olduğunu demək, Fusakonun nəyinə lazım idi? Onu çox canfəşanlıqla güdmürmü? Məgər elə şey ola bilərmə ki, Fusako hiss eləsin, ancaq bunun hamıdan çox dəxli olduğu Kikuko hiss eləməsin?

Fusako onların danışığını mətbəxdən eşitmə ki? Sinqo geri döndü: yox, deyəsən, uşaqlarla həyəət çıxıb.

– Deyirsən, Süiti balığa gedib? Məncə, əvvəllər bununla məşğul olmurdu, doğrudur?

– Bəli. Yəqin, hansısa dostundan balıq olan göl barədə eşidib.

Sinqo fikirləşdi: “Bəlkə, Süiti, doğrudan da, Kinukodan ayrılıb? Axı əvvəllər bazar günləri də məşuqəsinin yanına gedirdi”.

– Bir azdan balıq tutanlara baxmağa gedək? – Sinqo Kikukoya təklif elədi.

Sinqo bağa düşdü. Yasuko dayanıb diqqətlə gilənara baxırdı.

– Nəsə olub?

– Yox. Gilənarın, az qala, bütün yarpaqları tökülüb, fikirləşdim, bəlkə, cücü daraşılıb ona? Elə bilirdim, ağacda cırcıramalar cırıldayır, ancaq yarpaqları artıq yoxdur.

Onlar danışdığı vaxt saralmış yarpaqlar bir ucdan tökülürdü. Külək olmadığından yarpaqlar səpələnmirdilər, sakitcə torpağa düşürdülər.

– Süiti, deyəsən, balıq tutmağa gedib. Mən də Kikuko ilə baxmağa gedəcəyəm.

– Balıq tutmağa? – Yasuko geri çevrildi.

– Kikukodan soruşdum, deyir, heç nə yoxdur. Bəlkə, Fusako səhv eləyib?

– Ola bilsin. Fusakonun özündən soruşmadın? – Yasuko dalğın halda sözləri uzatdı.

– Bütün bunlar çox kədərlidir.

– Niyə Fusako həmişə nəsə uydurur?

- Doğrudan, niyə?
- Mən ondan soruşaram.

Onlar evə qayıtdılar. Kikuko ağ sviterdə, artıq getalarını da geyinib, dəhlizdə Sinqonu gözləyirdi.

Üzünə azca ənlük sürtdüyündən, o lap gümrah görünürdü.

4

Pəncərədən qəfil qırmızı güllər göründü – bu, likoris idi. Dəmiryolunun kənarındakı qum təpəliklərində bitmişdilər. Relslərə o qədər yaxın idilər ki, qatar keçəndə, sanki, yırgalanırdılar. Sinqo gül açmış likorisi Tosukada gilənarların arasında da görmüşdü. Güllər yenicə açmışdı və hələ qıpqırmızı idi.

Qırmızı güllər həmin səhər payız çöllərinin sakitliyini Sinqonun yadına saldı.

Sinqo sağ çəkməsini çıxarıb, ayağını sol dizinə qoyaraq pəncəsini ovuşdurmağa başladı.

– Nə eləyirsən? – Süiti soruşdu.

– Keyiyiblər. Son vaxtlar hər dəfə pilləkənlə platformaya qalxanda ayaqlarım keyiyir. Bu il, nəyə, düşmüşəm. Gücümün tükəndiyini hiss eləyirəm.

– Kikuko da narahatdır: deyir, atam yorulur.

– Hə? Yəqin, torpaqda əlli min il yatmaq istədiyimi dediyimə görədir.

Süiti çaşqınlıq içində Sinqoya baxdı.

– Şanagüllənin toxumlarından söhbət düşmüşdü. Qədim şanagüllənin toxumu cücərərk gül açıb. Bu haqda qəzetdə yazıblar.

– Nə deyirsən?

Süiti siqaret yandırdı.

– Sən Kikukodan doğmaq barədə soruşub qanını qaraltmısan.

– Niyə?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Çünki hələ doğa bilməz.

– Bəs o Kinukunun uşağı necədir?

Süiti özünü itirsə də, bunu büruzə vermədi.

– Sənin oraya getdiyini mənə deyiblər. Eşitmişəm, həm də çek vermişən. Bunu nahaq eləmişən.

– Bunu haradan bildin?

– Başqa yerdən eşitdim. Kinukoyla daha görüşmürük.

– Onun uşağı səndəndir?

– Kinuko deyir ki, yox...

– O nə desə də, söhbət sənin vicdanından gedir. Elə deyil? – Sinqonun səsi titrəyirdi.

– Doğrusu, heç bilmirəm.

– Necə yəni?

– Nə qədər əziyyət çəksəm də, bu tərs qadınla bacarmıram.

– O, səndən daha artıq əziyyət çəkir. Kikuko da həmçinin.

– İndi, biz ayrıldıqdan sonra, mənə elə gəlir, yenə öz bildiyi kimi yaşayacaq.

– Məgər bu düzgündür? Doğrudanmı, o uşağın sənin olub-olmadığını bilmək istəmirsən? Bəlkə, onun uşağının kimdən olduğunu vicdanın sənə deyir?

Süiti cavab vermədi. Kişilər üçün həddindən artıq gözəl olan gözlərinicə döydü.

Sinqonun firmadakı stolunun üstünə matəm haşiyəli açıqca qoyulmuşdu. Doğrudur, ciyər xərçəngi xəstəsi olan dostunun halı pis idi, ancaq hər halda, çox tez öldü, – Sinqo fikirləşdi.

Bəlkə, kimsə ona zəhər verib? Ola bilsin, bunu təkcə Sinqodan istəməmişdi. Ya bəlkə, başqa bir üsulla intihar eləyib?

Bir məktub da Tanidzakidən idi. Xideko başqa salona keçdiyini xəbər verirdi. Yazırdı ki, ondan sonra Kinuko da Numadzuya gedib. Xidekoya deyib ki, Tokioda çətindir, ancaq Numadzuda öz kiçik şəxsi emalatxanasını açə bilər.

“Xideko yazmasa da, ola bilsin, Kinuko gizlicə doğmaq üçün Numadzuya gedib”, – Sinqo fikirləşdi.

Doğrudanmı, Süütünin dediyi kimi, Xideko Süiti və Sinqo ilə bütün əlaqələri üzərək sərbəst yaşamaq qərarına gəlib?

Sinqo bir müddət sakitcə oturub pəncərənin şüşəsində oynayan gün işığına baxdı.

Kinuko ilə yaşayan İkeda tək qaldı – görəsən, o indi necədir?

Sinqo hökmən İkeda, ya Xideko ilə görüşüb Kinuko haqqında soruşmaq qərarına gəldi.

Günün ikinci yarısı mərhum dostunun ailəsinə başsağlığı verməyə getdi. Onun arvadının hələ yeddi il əvvəl öldüyünü Sinqo ilk dəfə orada eşitdi. Görünür, beş uşağı olan böyük oğlunun yanında qalmış. Nə oğlu, nə də nəvələri mərhum dostuna oxşayırdı.

Doğrudanmı, onun intihar etdiyini öyrənmək Sinqoya maraqlıydı? Ancaq təbii ki, bu haqda soruşmaq yaxşı düşməzdi.

Tabutun ətrafındakı güllərin çoxu xrizantema idi.

Sinqo firmaya qayıdıb Nasukoyla sənədlərə baxanda Kikuko zəng vurdu. “Nəsə baş verməyib ki”, – Sinqo narahat oldu.

– Kikuko? Haradasan? Tokioda?

– Bəli. Özümünkülərə dəyməyə getmişdim. – Onun gülümsədiyi hiss olunurdu. – Anam demişdi ki, mənimlə danışmaq istəyir, mən də getdim, ancaq heç bir sözü yox imiş. “Sadəcə, darıxdım, – deyir, – istədim səni görəəm”.

– Aydındır.

Sinqonun ürəyi sakitləşdi. Bəlkə də, telefonda Kikukunun səsindəki qayğısızlıqdandı, ancaq yəqin, təkcə ona görə deyildi.

– Ata, evə gedirsiniz?

– Hə. Bəlkə, hamımız bir yerdə gedək?

– Yaxşı. Sizinlə getməyi çox istədiyimdən zəng eləmişdim.

– Lap gözəl. Hələ işin varsa, tələsmə. Mən Süitini xəbərdar eləyəyəm.

– Heç bir işim yoxdur, artıq evə getməyə hazırlaşmışam.

– Bəlkə, onda firmaya gələsən?

– Bu, ayıb olmazmı? Mən sizi vağzalda gözləyəcəydim.

– Yox, bura gələsən, yaxşı olar. Süitini də özümüzlə götürərik. Üçlükdə yemək yeyib, evə gedərik.

– Ona zəng eləmişdim, dedilər harasa çıxıb, yerində yoxdur.

– Nə danışırsan?

– Olarmı mən elə indi gəlirəm? İşimi artıq qurtarmışam.

Sinqo pörtmüşdü, o gözlənilmədən küçəni aydınca gördü.

PAYIZ BALIĞI

1

Oktyabr səhəridir. Sinqonun qalstuk bağlayan əlləri birdən dayandı.

– Bu nədir? Bu nədir?.. – Əlini aşağı saldı, üzündən çaşqınlıq oxunurdu. – Bu nə deməkdir?

Sinqo qalstuku açıb, təzədən bağlamağa çalışdı, ancaq qalstuk bağlanmaq bilmirdi.

Qalstukun uclarından tutub yuxarı qaldırdı və diqqətlə baxmağa başladı.

– Axı bu necə bağlanır?

Əlində pencək Sinqonun arxasında dayanmış Kikuko onun önünə keçdi.

– Qalstuku heç cür bağlaya bilmirəm. Necə bağlandığını birdən unuttum. Qəribədir...

Sinqo ləng hərəkətlə qalstuku barmaqlarına dolayıb, bir ucunu düyündən keçirməyə çalışdı və nəticədə qalstuk

burulub eybəcər hala düşdü. Sinqo elə hey “qəribədir” deyirdi, ancaq gözlərindən çaşqınlıq, ümitsizlik oxunurdu, bu da Kikukonu qorxutdu.

– Ata, – Kikuko onu çağırdı.

– Axı bu necə bağlanır?

Qalstukun nə cür bağlandığını heç cür xatırlaya bilməyən Sinqo başını aşağı salıb dayanmışdı.

Kikuko bunu görüb pencəyi qolunun üstünə atdı və ona lap yaxınlaşdı.

– Axı bu necə bağlanır?

Kikukonun qalstuku naşılıqla açıb düyün vurmağa çalışsan barmaqları Sinqonun nurdan düşmüş gözləri önündə böyüdü.

– Lap unutmuşam.

– Ata, axı qalstuku hər gün özünüz bağlayırsınız.

– Əlbəttə.

Firmada işlədiyi qırx ildə hər gün bağladığı qalstuku Sinqo bu gün niyə birdən-birə bağlaya bilmədi? Hətta bunu necə eləməyi düşünmək də lazım deyildi, əlləri qeyri-iradi hərəkət eləyirdi. Fikirləşmədən bağlayırdı.

Sinqo vahimələndi, özünü itirdi, içində qəfil nəsə qırıldı.

– Bunun necə bağlandığını hər gün görürəm, indisə...

– Kikuko ciddi-cəhdlə Sinqonun qalstuku ilə əlləşirdi.

Sinqoda elə bir hiss oyandı ki, guya, yenə uşaqlığa qayıdır və artıq başqasının köməyi olmadan keçinə bilməyəcək.

Kikukonun saçından xoş ətir qoxusu gəlirdi.

Kikuko qalstuku əlində hərləməkdən bezib qızardı.

– Yox, heç nə alınmır.

– Bəs Süitinin qalstukunu heç vaxt bağlamamısan?

– Heç vaxt.

– Vur-tut sərxoş halda evə qayıdanda açmısan?

Kikuko azca yana çəkilib, üzünü turşudaraq Sinqonun sallanan qalstukuna baxdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bəlkə, anam bilir? – Və nəfəsini dərib çağırdı: – Ana! Ana! Ata qalstuku bağlaya bilmir... Siz kömək eləyərsiniz?

– Nə olub yenə?

Yasuko donquldana-donquldana gəldi.

– Doğrudan, özün bağlaya bilmirsən?

– Atam necə bağlandığını unudub.

– Həmişə qeyri-iradi eləmişəm, indisə unutmuşam. Qəribədir.

– Doğrudan da, qəribədir.

Kikuko kənara çəkildi və Yasuko Sinqonun önündə dayandı.

– Hm. Bunun necə eləndiyini nəsə, mən də bilmirəm. Yəqin, unutmuşam, – Yasuko qalstuk tutduğu əliylə Sinqonun çənəsinə toxundu. Sinqo gözünü yumdu.

Yasuko nəşilqlə qalstuku bağlamağa çalışdı.

Görünür, başını dala əydiyindən qan beyninə axdı və Sinqo qəfil huşunu itirməyə başladı, gözünün qabağında güümüşi qar dənəcikləri parıldadı. Qar uçqunu zamanı qürub günəşinin şəfəqləri altında parıldayan qar tozanağı. Sinqo hətta gurultu eşitdi.

Beyninə, yəqin, qan sızmışdı. Sinqo qorxaraq gözünü açdı.

Kikuko nəfəsini qısıb, Yasukonun hər hərəkətini diq-qətlə izləyirdi.

Bu, Sinqonun çox-çox əvvəllər, hələ öz yurdunda, dağlarda gördüyü qar uçqunu idi.

– Hə, necədir?

Yasuko artıq qalstuku bağlamışdı və indi onu düzəldirdi.

Sinqo da qalstuku əlləşdirdi və təsadüfən Yasukonun əlinə toxundu.

– O-o!

Sinqo qəfil xatırladı. Universiteti qurtarıb, ömründə ilk dəfə pencək geyinəndə onun qalstukunu Yasukonun bacısı bağlamışdı.

Yasukonun və Kikukonun baxışlarından yayınaraq, Sinqo paltar şkafindakı güzgüyə tərəf çevrildi.

– Deyəsən, hər şey qaydasındadır. Hə, lap başımı itirmişəm. Qalstukun necə bağlandığını birdən-birə unuttum. Dəhşətdir.

Yasukonun belə tez qalstuk bağlamasından görünür ki, təzə evləndikləri vaxtlarda da Sinqonun qalstukunu o bağlaymış. Ancaq dəqiq xatırlamırdı.

Ya, bəlkə, bacısının ölümündən sonra onların ev işlərini görmək üçün gedəndə gözəl yeznəsinin qalstukunu bağlaymış?

Kikuko həyəcanlı halda getasını geyinib, Sinqonu darvazaya qədər ötürmək üçün çıxdı.

– Gec qayıdacaqsınız?

– Yox, bu gün qəbul olmayacaq. Ona görə ləngiməyəcəyəm.

– Tez qayıdın.

Ofuneyə yaxınlaşanda Sinqo elektrik qatarının pəncərəsindən tərtemiz payız səmasına baş vuran Fudzini gördü və qalstukunu yoxladı – o, tərs bağlanmışdı. Uzun olası ucu gödəkdi. Yasuko qalstuku bağlayanda üzü ona tərəf olduğundan səhv eləmişdi.

– Bu nə işdir...

Sinqo qalstuku açıb, çətinlik çəkmədən təzədən bağladı.

Bir az əvvəl bunu necə eləmək lazım olduğunu xatırlaya bilmədiyini indi ona inandırıcı gəlmirdi.

2

Axır vaxtlar Süiti daha tez-tez evə Sinqo ilə bərabər qayıtmağa başlamışdı.

Yokosukaya hər yarım saatdan bir gedən elektrik qatarı axşamlar on beş dəqiqədən bir gədirdi və çox vaxt boş olurdu.

Tokioda Sinqo ilə Süitinin qarşısında gənc bir qadın oturdu.

– Xahiş eləyirəm, mümkünsə, göz olun, – o, Süitiyə müraciət elədi və zamşaya oxşayan materialdan tikilmiş qırmızı çantasını skamyaya qoyub qalxdı.

– Sizinki iki yerdir?

– Bilirsiniz...

Qadın qeyri-müəyyən cavab verdi – onun həddindən artıq pudralanmış sifəti bundan heç qızarıb-eləmədi – və arxasını onlara çevirib platformaya çıxdı. Çiyinləri azca dik, yanları büzməli paltosu onun incə bədəninə çox yaraşdı.

Sinqo mat qalmışdı – Süiti hər şeyi necə tez anlayıb soruşdu: sizinki iki yerdir? Fərasətlidir. Görən, qadının kimisə gözlədiyini, kiməsə görüş verdiyini necə başa düşdü?

Süitinin sualından sonra Sinqo da qadının öz yol yoldaşını qarşılamağa çıxdığını fikirləşdi.

Bir də axı pəncərə tərəfdə, düz Sinqo ilə üzbəüz oturan qadın niyə ona yox, Süitiyə müraciət elədi? Bəlkə, yerindən duranda Süitiyə tərəf baxdığı üçün, ya bəlkə, Süiti həmişə gülürüzdü və qadınlar onunla özlərini sərbəst hiss eləyirlər?

Sinqo Süitiyə baxdı.

Süiti axşam qəzetini oxuyurdu.

Bir azdan qadın vaqona qayıtdı və açıq qapının ağzında ayağını saxlayıb bir də platformaya göz gəzdirdi. Vədələşdikləri adam, görünür, orada yox idi. Qadın öz yerinə qayıdanda onun boğazının altından bir iri düymə ilə bağlanmış açıqrəngli paltosu hər addım atdıqca yellənirdi. Cibləri xeyli aşağıda idi və qadın əllərini cibinə qoyub paltosunu yelləyə-yelləyə gəlirdi. Qeyri-adi biçimli palto ona çox yaraşdı.

Bu dəfə Süitiylə üzbəüz oturdu. O, üç dəfə qarıya sarı baxdı – təzə yerindən giriş yaxşı görünürdü.

Sinqonun qarşısındakı yer qadının kənarları dəyirmi və iri kilidli silindrşəkili çantasıyla tutulmuşdu.

Brilyant sırğaları süni olsa da, əsl kimi parıldayırdı. Ənsiz sifətində ətli burnu nəzərə çarpırdı. Ağzı balacaydı, qəşəngdi. Sıx qaşları alınmışdı. Göz qapaqları azca şişkin, çənəsi yumruydu. Ümumiyyətlə, çox gözəl qadın idi.

Gözlərindən yorğunluq tökülürdü, yaşını təyin etmək çətindi.

Girişdə səs-küy qalxdı – gənc qadın və Sinqo həmin tərəfə baxdılar. Əllərində iri ağcaqayın budaqları olan bir neçə kişi vaqona girdi. Onlar şən-şən itələşirdilər, görünür, turist səfərindən qayıdırdılar.

“Qıpqırmızı yarpaqlı ağcaqayın, yəqin, şimaldandı”, – Sinqo fikirləşdi.

Kişilər çəkinmədən ucadan danışdırdılar və məlum oldu ki, ağcaqayın Etiqodandır.

– Yəqin, Sinsyuda da ağcaqayın yarpaqları artıq qızarıb, – Sinqo dedi.

Ancaq Sinqo öz yurdunun dağlarındakı ağcaqayınlardan çox, Yasukonun böyük bacısının ölümündən sonra meh-raba qoyulmuş cırtdan ağcaqayının qıpqırmızı yarpaqlarını xatırladı.

Süiti onda hələ doğulmamışdı.

Sərnişinlərə ilin fəslini yada salan, skamyaya qoyulmuş ağcaqayın budaqlarına Sinqo diqqətlə baxırdı.

Sinqo fikirdən ayılındı onunla üzbəüz gənc qadının atasının oturduğunu gördü.

Deməli, atasını gözləyirmiş? Nədənsə, bu fikir Sinqonu sakitləşdirdi.

Ata və qızın ikisinin də eyni cür ətli burnu vardı – yanaşı çox gülməli görünürdülər. Hətta saçları da eyni cür idi. Ata qara çərçivəli eynək taxmışdı.

Ata və qız danışmadan, bir-birinə əhəmiyyət vermədən daş kimi oturmuşdular. Sınaqavaya az qalmış ata mür-gülədi. Qızı da gözünü yumdu. Onların hətta kirpiyi də, az qala, eyni idi. Süiti Sinqoya bu qədər oxşamırdı.

Sinqo istəyirdi ki, ata və qız, heç olmasa, kəlmə kəssinlər, həm də onların bir-birinə əhəmiyyət vermədən yad kimi oturmaqlarına paxıllığı tuturdu.

Yəqin, onların evlərində də dinclik və rahatlıq hökm sürürdü.

Yokoxamedə qadın tək düşəndə Sinqo mat qaldı. Bu da sənə ata-bala – tamam yad imişlər.

Sinqonun hətta kefi pozuldu.

Yokoxamedə qonşusu gözünü açıb yenə mürgülədi.

Qadın gedəndən sonra bu yaşlı kişi Sinqoya nəsə xoş gəlmədi.

3

Sinqo Süitini dirsəyilə itələdi.

– Deməli, onlar ata-bala deyillərmiş, – o pıçıldadı.

Ancaq Süiti buna Sinqonun gözlədiyi kimi əhəmiyyət vermədi.

– Gördün? Yox?

Süiti başını tərپətdi.

– Qəribədir.

Süiti, görünür, bunu qəribə saymırdı.

– Oxşayırlar, doğrudur?

– Ola bilsin.

Kişi yatırdı, qatar taqqıldayırdı, ancaq qarşıda oturan yol yoldaşı haqqında, hər halda, hündürdən danışmaq lazım deyildi.

Bu, ədəbsizlikdir və Sinqo gözünü aşağı dikib birdən-birə kədərləndi.

O, guya, bu adam haqqında kədərlə düşünməliydi, ancaq kədər, nədənsə, öz içində yuva salmışdı.

Xodoketani stansiyasından Tosukaya qədər xeyli yol var idi. Və payız səması artıq qaralmağa macal tapmışdı.

Kişi, ola bilsin, Sinqodan cavan idi, ancaq o qədər də yox, yəqin, onun da yaşı altmışa yaxındı, Yokoxamedə düşən

qadınsa, güman ki, Kikukoyla yaşıddı. İntəhası, Kikukonun gözləri daha gözəldi.

Ancaq doğrudanmı, o qadın bu kişinin qızı deyildi?

Sinqonun təəccübü get-gedə artırdı.

Əlbəttə, bir-birinə o dərəcədə oxşayan adamlar var ki, elə bilirsən qohumdurlar. Ancaq belələri o qədər də çox deyil. Bəlkə də, bu kişi o qadının yeganə oxşarıydı, o isə bu kişinin. Hərənin vur-tut bir oxşarı var. İki yad adamın bir-birinə bu qədər çox oxşamağı, ola bilsin, dünyada yeganə hadisədir. Və hər biri də qohumsuz-əqrəbasız, hətta o birinin varlığından xəbərsiz yaşayır.

Onlar təsadüfən elektrik qatarında görüşmüşdülər. İlk dəfə qarşılaşmışdılar və çətin ki, bir də haçansa rastlaşaydılar – bütün ömürlərinə düşən yarım saatlıq bir görüş. Və kəlmə kəsmədən ayrıldılar. Onlar yanaşı otursalar da, görünür, bir-birinə düz-əməlli baxmadılar da, ya ümumiyyətlə, özlərinin bu dərəcədə oxşarlıqlarını sezmədilər. Möcüzə olan adamlar möcüzə olduqlarından xəbər tutmadan da ayrıldılar.

Kənar adam – Sinqo sarsılmışdı.

“Bəlkə, təsadüfən möcüzənin şahidi olan mən də bu möcüzənin bir zərrəsi olmuşam?” – Sinqo fikirləşdi.

Bu hansı qüvvədir ki, bir-birinə ata-bala kimi oxşayan kişi və qadın yaradıb, onları vur-tut otuz dəqiqə qarşılaşdıraraq Sinqoya göstərdi?

Gözlədiyi adam gəlmədiyinə görə gənc qadın, atasına oxşayan kişiylə yanaşı düşdü.

– Bu qüvvə həyatın özüdür, başqa heç nə, – Sinqo pıçıldadı.

Elektrik qatarı Tosukada dayananda yatmış kişi tələsik sıçradı və onun şlyapası baqaj rəfindən Sinqonun ayağı altına düşdü. Sinqo şlyapanı qaldırdı.

– Minnətdaram.

Tozunu çırpmadan kişi şlyapanı başına qoyub çıxdı.

– Qəribə əhvalatdır, doğrudur? Qadın ona tamamilə yad imiş, – Sinqo daha çəkinmədən ucadan dedi.

– Onlar, doğrudan da, oxşayırdılar, ancaq zahiri görünüşləri tamam başqaydı.

– Zahiri görünüşləri?..

– Qız gümrahdı, şuxdu, onun isə düşkün görkəmi vardı.

– Sadəcə, qız bəzənmişdi, yaşlı kişisə necə gəldi geyinmişdi. Həyatda belə şeylər çox olur.

– Doğrudur, ancaq onların, necə deyərlər, geyim tərzii tamam başqaydı.

– Hm, – Sinqo başını tərpətdi. – Əgər yadımdadırsa, qadın Yokoqamedə düşdü. Kişi tək qalan kimi, elə bil, o saat məzlumlaşdı.

– Doğrudur. Ancaq o elə əvvəl də beləydi.

– Ancaq hər halda, qəribəydi, niyə o saat məzlum görkəm aldı? Sanki, birdən-birə qəm dəryasına batdı. O axı məndən cavandır, di gəl...

– Belə olur, qoca kişi gənc bir qadınla yanaşı düşməyə bənddi, o saat məğrur, özündənrazi görkəm alır. Sən də beləsən, ata, hə? – Süiti zarafat elədi.

– Əgər sənin kimi cavanlar qocaya paxıllıq eləyirsə, daha sözüüm yoxdur.

– Yox, mən paxıllıq eləmirəm. Gözəl kişiylə gözəl qadının ittifaqı elə də davamlı olmur, çirkinsə gözəl qadının böyründə çox yazıq görünür. Yox, gözəl qadınları qocalara güzəştə gedirəm.

Bayaq qarşısında oturan adamların həddindən çox oxşarlığına Sinqo hələ də heyrətlənirdi.

– Hər halda, ola bilsin, ata-baladırlar. Fikirləşirəm, bəlkə, bu qadın onun qeyri-qanuni doğulmuş qızıdır? Görüşəndə tanış olmadılar, yenə bilmədilər ki, ata-baladırlar...

Süiti üzünü çevirdi.

Sinqonun sözündən sonra hətta ürəyində söydü.

Atasının ona eyham vuracağını Süiti gözləməirdi.

– İyirmi ildən sonra sənın də başına belə iş gələ bilər.

– Sən bayaqdan elə buna eyham vururdun, ata? Yox, mən o cür sentimental fatalist deyiləm. Düşmənlər mərmiləri düz başımın üstündən keçib, heç biri də mənə dəyməyib. Çində də, cənubdakı adalarda da, bəlkə, mənim qanunsuz doğulmuş uşaqlarım var. Öz qanunsuz doğulmuş uşaqlarımla bir-birimizi tanımadan görüşüb-ayrılmaqsa, başımın üstündən vıyıldıyıb keçən mərmilərin yanında heç nədir. Həyat üçün, hər halda, təhlükəsizdir. Bundan başqa, Kinuko, bəlkə, qız doğdu və əgər Kinuko özü təkid eləyirsə ki, uşaq məndən deyil, mən də belə düşünməyi üstün tuturam.

– Müharibə dövrüylə sülh dövrü heç də eyni şey deyil.

– Bəlkə, arxamızca artıq yeni müharibə gəlir, bəlkə də, keçmişin kabusu bizdən hələ əl çəkməyib, – Süiti dedi. – O qadın başqalarından vur-tut azca fərqləndiyinə görə, – o, məzəmmətlə dedi, – sən, ata, onda cəlbədicisi nəşə görüb, onu ürəyinə saldın. Əgər qadın başqalarından bir az fərqlənirsə, kişi dərhal onun toruna düşür.

– Ancaq qadın başqalarından azacıq fərqlənirsə, sən onu uşaqla mükafatlandırmağa üstünlük verirsən, onu necə böyüdəcəyinin isə sənə dəxli yoxdur.

– Mən bunu istəməirdim. Bunu yalnız o istəyirdi.

Sinqo dinmədi.

– Əminəm ki, Yokoqamedə düşən qadının adamı yoxdur.

– Ola bilsin.

– Şübhəsiz, ərdə deyil, əgər təklif eləsən, gedər. Özünü əlçatmaz göstərir, ancaq elə də əxlaqlı deyil.

Süitinin müşahidələrindən Sinqonun matı-mutu qurudu.

– Sən dəhşətli adamsan, Süiti. Nə vaxtdan belə abırsız olmusan?

– Kikuko azaddır. Doğrudan da, azaddır. Mənim nə keşikçi, nə məhbus olmaq niyyətim yoxdur, – Süiti hikkəylə dedi.

– Arvadının azad olduğunu deyəndə nəyi nəzərdə tutursan? Kikukoya da bunu demisən?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yox, yaxşı olar, bunu ona sən deyəsən, ata.

Sinqonun cavabı sərt oldu:

– Demək istəyirsən, Kikukonu daha öz gəlinin sayma?

– Yox, niyə ki? – Süiti səsini alçaltı. – Söhbət ondan başladı ki, Yokoqamedə düşən qadının adamı yoxdur... Bu qadın, təxminən, Kikukoyla yaşiddir, həm də bir az ona oxşayır, yəqin, ona görə o qadınla yaşlı kişi sənə ata-bala göründülər.

– Nə?

Sinqo lap karıxdı.

– Elə şey yoxdur. Bir-birinin nəyi düşsələr də, onların oxşarlığı möcüzədir.

– Düzünə qalsa, sən təsəvvür elədiyən qədər də fəvqəladə hadisə deyil.

– Yox, mən, həqiqətən, heyrətlənmişdim, – Sinqo cavab verdi, ancaq özü də unamadan Kikuko haqqında düşündüyünü Süiti başa düşəndə, Sinqonun həтта nəfəsi tutuldu.

Ağcaqayın budağı aparən sərnəşinlər Ofunedə düşdülər.

Sinqo ağcaqayın budağının platforma ilə necə uzaqlaşdığına baxa-baxa dedi:

– Bəlkə, haçansa Sinsyuya gedək: ağcaqayınlara tamaşa eləməyə? Anan və Kikukoyla.

– Bilmirəm. Məni ağcaqayınlar az maraqlandırır.

– Mən öz dağlarımızı yenə görmək istəyirəm. Yasukonun evini də görmək istəyirəm, yuxuda görüb ki, ev uçub.

– Doğrudan, uçur. Əgər nə qədər gec deyil təmir olunmasa, lap uçub töküləcək. Bünövrəsi hələ möhkəmdir, ona görə də durur, əgər təmir olunsa... Ancaq əslinə qalanda, nəyə lazımdır?

– Necə yəni, nəyə lazımdır? Mən təqaüdə çıxanda ananla kəndə gedə bilərik, nə vaxtsa, bir də gördün, siz də ora köçdünüz.

– Mən qalib evdən muğayat olaram, Kikuko isə – o hələ ananın kənddəki evini görməyib – qoy sizinlə getsin, mən-cə, belə daha yaxşıdır.

- Bəs Kikuko indi necədir?
  - Mən o qadından ayrıldıqdan Kikuko nəşə darıxdırıcı, hər şeyə biganə olub.
- Sinqo acı-acı gülümsədi.

4

Bazar günü gündüz Süiti yenə balıq tutmağa getdi.

Qurumaq üçün şüşəbəndə çıxarılmış döşəkçələri Sinqo yan-yanə düzüb, başını əlinə söykəyərək özünü günə verməyə başladı.

Teru kandarın böyründəki sal daşın üstündə uzanmışdı.

Yasuko yemək otağında oturub, on günün qəzetini dizlərinin üstünə qoyaraq diqqətlə oxuyurdu.

Özünə maraqlı gələn bir xəbər gözüne sataşanda Sinqonu səsəyib hündürdən ona oxuyurdu. Bu, çox tez-tez təkrar olunurdu və Sinqo bir neçə dəfə nəşə mızıldayıb, axırda dözmədi.

- Bazar günləri qəzet oxumağı tərgitsən, yaxşı olardı,
- deyib tənbel-tənbel yanı üstə çöndü.

Kikuko güldəndən sallanan dekorativ balqabaqları qonaq otağındakı taxçaya qoyurdu.

– Kikuko, sən onu evin arxasındakı dağdan qoparmısan?

– Bəli. Gözəldir, hə?

– Orada yenə qalıb?

– Bəli. Beşi, ya altısı var.

Kikuko üç balqabaq sallanan saçağı yuxarı qaldırdı.

Hər səhər yuyunanda dağdakı dekorativ balqabaqların qızartısı Sinqonun gözüne dəyirdi, ancaq indi qonaq otağında onların qıpqırmızı olduğunu gördü.

Sinqo dekorativ balqabağa tamaşa eləyirdi, ancaq eyni vaxtda Kikukonu da görürdü.

Boynu necə zərif və gözəldi. “Yox, belə zəriflik bir nəslin işi deyildi, çox-çox nəsilər bu zərifliyi yaratmaq üçün çalışıb”, – Sinqo fikirləşdi.

Saçını yıxdığından boynu açıqda qalmışdı, bəlkə, ona görə də Kikuko arıq görünürdü.

Ola bilsin, payız günəşinin şəfəqləri altında belə görünürdü.

Boynunun zərifliyi Kikukonun paklığını nəzərə çarpdırırdı.

Doğrudur, boynu azca dolğunlaşdığından onun qızlıq cizgiləri itməyə başlamışdı.

– Tək bircəsinə də oxuyum... – Yasuko Sinqonu çağırırdı.

– Çox maraqlıdır.

– Nədir?

– Amerika barədədi. Nyu-York ştatında Buffalo adında bir şəhər var. Buffalo... Bir nəfər avtomobil qəzasında sol qulağını itirib həkimə cumur. Həkim tələsik evdən qəza yerinə qaçır, qanlı qulağı tapır, evə qayıdıb yerinə tikir. Qulağı əla bitişib. Burada yazılıb ki, vaxtında tiksən, kəsilməmiş barmaq da bitişər.

– Nə danışırısan?

Yasuko başqa məqalələrə də baxandan sonra birdən dedi:

– Ailə həyatında da eynilə belədir. Əgər ər-arvad ayrılmağa macal tapmamış yenə barışırlarsa, sonra bütün işləri əla gedir. Ayrılandan çox vaxt keçirsə, onda...

– Sən nə haqda danışırısan? – Sinqo birbaşa sual vermədən soruşdu.

– Məgər Fusakonun vəziyyəti belə deyil?

– Aixaranın öldüyü-qaldığı, harada olduğu məlum deyil, – Sinqo cavab verdi.

– Əgər istəsən, harada olduğunu bilmək olar, ancaq... bunun nə xeyri?..

– Bəsdir ağladın. Boşanma haqqında ərizə artıq göndərilib. Bununla barışmaq lazımdır, vəssalam.

– Mən cavanlıqdan hər şeylə barışmağa öyrəşmişəm, ancaq Fusako iki uşaqla hər dəqiqə gözümün qabağında olduğu üçün başımdan çıxmır.

Sinqo dinmədi.

– Fusakonun xarici görünüşü cəlbədedici deyil, özün görürsən. Ancaq həтта kimsə ona evlənmək təklif eləsə, o da ərə getsə, uşaqlar, onsuz da, burada qalacaq, onların ağırlığı Kikukonun üstünə düşəcək, yazığım gəlir ona.

– Əgər belə olsa, Kikuko ilə Süiti ayrı yaşayacaqlar, uşaqları böyütmək sənin öhdənə düşəcək.

– Mənim öhdəmə düşəcək? Mənim işdən qorxmadığımı gözəl bilirsən, ancaq unutma ki, artıq altmışı adlamışam.

– İnsanın taleyi göylərdə həll olunur. Fusako hara getdi?

– Böyük Buddaya baxmağa. Bu uşaqlar qərribə məxluqduurlar. Satoko Böyük Buddha olan məbəddən qayıdanda, az qala, avtomobilin altına düşsə də, onu xoşlayır, həmişə yalvarır ki, onu oraya aparsınlar.

– Çətin ki, məhz Böyük Buddanı xoşlaya.

– Yox, deyəsən, doğrudan da, ondan xoşu gəlir.

– Qərribədir.

– Necə fikirləşirsən, Fusako kəndə köçmək istəyər? Bizim evin varisi olar.

– Yox bir, o niyə ev olur? – Sinqo çımxırdı.

Yasuko susub gözünü yenə qəzetə dikdi.

– Ata, – bu dəfə onu Kikuko çağırırdı. – Anamın qulaq barədə söhbəti başı bədənədən ayırır, onu klinikaya verməyi, təmizləməyi, təzələməyi arzuladığınızı yadıma saldı.

– Hə-hə. Günəbaxana tamaşa eləyəndə demişdim. Buna ehtiyac get-gedə artır. Gah qalstukun necə bağlandığını unuduram, ya da, nə bilmək olar, bir də görəcəksiniz qəzeti baş-ayaq oxuyuram.

– Sizin sözlünüzü tez-tez xatırlayıram. Mən də axır vaxtlar öz başımı klinikaya vermək istəyirəm.

Sinqo Kikukoya baxdı.

– Hm. Mən elə hər gecə başımı yuxular klinikasına verirəm. Belə çox yuxu görməyim, bəlkə də, yaşla bağlıdır. Haçansa bir şeir oxumuşdum: “Qəlbə qüssə çökəndə biz

yuxular görürük – gerçəkliyin davamını”. Mənimsə yuxularım gerçəkliyin davamı deyil.

Kikuko dekorativ balqabaqları vaza qoyub, hər tərəfdən ona tamaşa elədi.

Sinqo da balqabaqlara baxdı.

– Kikuko, heç vaxt bizdən getmə, – o gözlənilmədən dedi.

Kikuko ayağa durdu. Sinqoya yaxınlaşaraq böyründə oturdu.

– Mən ayrı yaşamaqdan qorxuram. Mən Süitidən qorxuram, – Yasuko eşitməsin deyərək Kikuko astadan dedi.

– Doğrudanmı, sən Süitidən ayrılmaq istəyirsən?

Kikuko tutuldu.

– Əgər getsəm də, həmişə sizin qayğımıza qalacağam.

– Bu, sənə ancaq bədbəxtlik gətirər.

– Yox. Nəyisə ürəklə eləməyin harası bədbəxtlikdir?

Sinqo heyrətləndi – Kikuko ilk dəfəydi belə əsəbi danışdı. Və bu söhbətin təhlükəli olduğunu hiss elədi.

– Kikuko, Süitini necəsə əvəz elədiyim üçünmü mənə belə yaxşı münasibət bəsləyirsən? Mənə elə gəlir ki, Süitiylə indi bir-birinizdən daha çox uzaqlaşmışınız.

– Mən onu çox vaxt başa düşürəm. Bəzən birdən-birə qaraqabaq olur, söz də deyər bilmirsən, – Kikuko ağappaq ağarıb, kömək istəyirmiş kimi, Sinqoya baxdı.

– Hə, müharibə onu çox dəyişib. Bəzən heç mən də onun nə elədiyini anlaya bilmirəm. O hər şeyi tərsinə eləyir. Əgər zor işlətmədən, yumşaqlıqla həyatınızı o kəsilmiş qulaq kimi yenə birləşdirə bilsəydiniz, mən çox xoşbəxt olardım...

Kikuko qaşqabaqlı halda dinməzəcə oturmuşdu.

– Süiti sənə deməyib ki, Kikuko, sən azadsan?

– Yo-ox. – Kikuko çaşqınlıqla Sinqoya baxdı. – Necə yəni “azadsan”?

– Mən də Süitidən soruşdum ki, arvadının azad olduğunu deməklə nəyi nəzərdə tutur. Görünür, mənası belədir:

Kikuko ondan uzaq olmalıdır, o isə Kikukoya daha çox azadlıq verməlidir.

– “Mən” deyəndə özünüzi nəzərdə tutursunuz?

– Hə. Əslində, Süiti demək istəyir ki, Kikuko azaddır, bunu ona söylə.

Bu vaxt yüksəklikdən nəsə səs eşidildi. Sinqoya elə gəldi ki, bu, göylərin səsidir.

Yuxarı baxanda ağacların üstü ilə göyərçinlərin uçduğunu gördü.

Deyəsən, Kikuko da qanad səsi eşidib, şüşəbəndin kənarına gəldi.

– Doğrudanmı, mən azadam? – Baxışları ilə göyərçinləri ötürə-ötürə ağılsınaraq dedi.

Kandarın ağzındakı daşın üstündə şöngümüş Teru qanadların pırlıtısını eşidib bağa cumdu.

5

Həmin bazar günü şam yeməyinə bütün ailə – yeddi nəfərin hamısı yığışmışdı.

İki uşaqla evə qayıtmış Fusako da indi ailənin üzvləri olmuşdular.

– Balıq dükənində vur-tut üç dənə alabalıq vardı. Üçüncünü Satokoya verəcəyəm. – Kikuko alabalıqları Sinqonun, Süitinin, Satokonun qarşısına qoydu.

– Uşaq alabalıq yeməz, – Fusako əlini uzatdı. – Nənəyə ver.

– Yox. – Satoko boşqabdan yapışdı.

Yasuko sakitcə dedi:

– Alabalıq çox böyükdür. Bu ildə də son dəfə yeyirik. Mən babadan bir tikə alaram, Kikuko Süitidən...

Onun sözləri ailəni üç yerə böldü və onu, sanki, üç ailəyə çevirdi.

Satoko çubuqlarla balığı tələsik didişdirirdi.

– Dadlıdır? Səliqəli ye, – Yasuko üz-gözünü qırışdırdı və alabalığın kürüsündən çubuqlarla götürüb, sonbeşik Kunikonun ağzına qoydu. Satoko etiraz eləmədi. – Kürü...
– Yasuko mızıldanıb, öz çubuqları ilə Sinqonun alabalığının kürüsündən azca götürdü.

– Çoxdan, hələ kənddə olanda Yasukonun bacısı mən-dən üç misra şeir yazmağı xahiş elədi. Yazana qədər əməlicə üzüldüm. Mövzu beləydi: ya payız alabalığı, ya kürü tökmək üçün çayaşağı üzən alabalıq, ya alabalıq kürü tökmə yerində, – Sinqo Yasukoya baxıb sözünə davam elədi, – bir sözlə, üç misralıq şeirdə kürü töküüb, çayla dənizə sarı çətinliklə üzən gücdən düşmüş alabalıq olmalıydı.

– Mənim kimi, – Fusako tezcə dedi. – Di gəl, mən heç vaxt alabalıq kimi cəlbedici olmamışam.

Sinqo özünü eşitməməzliyə vurdu.

– Bu mövzuda qədim üçmisralıq şeirlər var: “Vaxt çatdı, dalğaların ixtiyarına verdi özünü payız alabalığı”, biri də “Gur axan çayla öz ölümünə can atır alabalıq”.

– Hə, bu üçmisralıq şeir olsa-olsa, elə mənim haqqımdadır.

– Yox, mənim barəmədir, – Yasuko dedi.

– Doğrudanmı, onlar dənizə çatıb kürü tökəndə ölürlər?

– Məncə, ölürlər. Hərdən bütün il boyu çayın yaratdığı kiçik göllərdə gizlənən alabalığa rast gəlinir, onu tənbel adlandırırlar.

– Mən, yəqin, tənbel alabalığa aidəm.

– Mən isə heç tənbel alabalıq da olmaq istəmirəm,
– Fusako dedi.

– Ancaq evə qayıdandan yaxşılaşmışsan, üzünün rəngi də durulub, – Yasuko Fusakoya baxaraq dedi.

– Köklük mənə yaraşmır.

– Ata evinə qayıtmaq sakit göldə gizlənmək kimi bir şeydir, – Süiti dedi.

– Çox gizlənmək fikrində deyiləm. Bezmişəm. Dənizə üzüb getmək bundan yaxşı olardı. – Fusakonun səsi bərk

çıxdı. – Satoko, hələ qılçığı qalıb, əlini çək, – o, Satokonun üstünə çımxırdı.

Yasuko üzünü turşutdu.

– Atanın söhbətindən sonra gözəl alabalıq büsbütün dadını itirdi.

Fusako başını aşağı salıb yenə dilləndi:

– Ata, mənə, heç olmasa, balaca bir dükan açmağa kömək eləməzsən? Kosmetika, ya da yazı kağızı dükanı... Şəhərdən kənardə da olar. Mən hətta spirtli içkilər satmağa da hazırım, şərəbxana olsun, ya səyyar satış – fərqi yoxdur.

Süiti mat qalmışdı.

– Doğrudanmı, sən belə həqarətli bir işlə məşğul ola bilərsən?

– Bilərəm. Burada nə var ki, müştərilər mənə tamaşa eləməyə yox, sake içməyə gələcəklər. Bir də ki, mənim nəyimlə danışacaqlar, onlar arvadlarının gözəl olduğuna əmindirlər.

– Mən o mənada demirəm.

– Əlbəttə, bacım bacarar. İstənilən qadının əlindən hər bir iş, hətta ən həqarətli iş də gələr, – qəfil Kikuko dedi. – Əgər bacım bu işə başlasa, mən ona kömək eləməyə hazırım.

– Oh. Bu çox maraqlıdır.

Süitinin necə heyrətləndiyi üz-gözündən görünürdü. Süfrə arxasında sakitlik yarandı.

Kikuko qulağına kimi qızardı.

– Gələn bazar günü payız ağcaqayınlarına tamaşa eləmək üçün kəndə gedəkmi? – Sinqo dedi.

– Ağcaqayınlara tamaşa eləməyə? Mən gedərdim.

Yasukonun gözləri parıldadı.

– Kikuko, gedək bizimlə. Axı sənə bizim doğma yerləri hələ göstərməmişik.

– Yaxşı.

Fusako və Süiti tutuldu.

– Bəs evə baxmaq üçün kim qalacaq?

– Mən qalaram, – Süiti dilləndi.

– Yox, mən qalaram, – Fusako etiraz elədi. – Ancaq siz Sinsyuya getməmişdən qabaq, mən istəyərdim səndən cavab alam, ata.

– Yaxşı, bir şey fikirləşərəm, – Sinqo dedi və boylu ola-ola Numadzuda kiçik tikiş emalatxanası açan Kinukonu xatırladı.

Şam yeməyindən sonra süfrə arxasından birinci Süiti qalxıb otaqdan çıxdı.

Keyimiş boynunu ovxalaya-ovxalaya Sinqo da qalxdı və qonaq otağına keçib işığı yandırdı.

– Kikuko, – o çağırırdı, – sənın balqabaqların az qalır döşəməyə dəysin. Yəqin, çox ağırdırlar.

Kikuko boşqabları yuduğundan onu eşitmədi.

Yasunari Kavabata NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

KÖHNƏ PAXTAXT
(roman)

KÖHNƏ PAYTAXT

(roman)

BAHAR ÇİÇƏKLƏRİ

Tieko qoca ağcaqayın ağacında bənövşələr açdığını gördü.
– Ax, bu il də açıb! – Tieko yumşaq yaz havasının nəfəsini duydu.

Kiçik bağda ağcaqayın iri görünür, onun gövdəsi Tiekodan yoğundur. Ancaq cod qabığı çat-çat olan mamırlı gövdəni Tiekonun qamətiylə müqayisə etməkmi olar?..

Ağcaqayın onun beli bərabərində bir az sağa əyilir, başından yuxarıda isə yenə sağa doğru qövsvari meyillənir və oradan hər tərəfə uzanan budaqlar bütün bağı tutur. Uzun budaqların ucları öz ağırlığından əyilib torpağa dəyir.

Gövdənin qövsvari əyildiyi yerdən azca aşağıda iki oyuq var – bənövşələr orada bitir. Onlar hər bahar açır. Tieko ağıl kəsəndən gövdədə iki bənövşə kolu görüb.

Yuxarıdakı kol ilə aşağıdakının bir syaku¹ arası var. Tieko böyük qız olandan hərdən fikirləşir: “Nə vaxtsa yuxarıdakı bənövşələrlə aşağıdakılar bir-birinə qovuşacaqmı? Bir-birinin varlığından xəbərdardırlarmı?” Ancaq “qovuşacaqlar”, “xəbərdardırlar” sözünün onlar üçün nə mənası var?

Hər kolun dibində vur-tut üç, ən çox beş bənövşə bitir. Ancaq ağcaqayının balaca oyuqlarında onlar hər yaz yenə açırlar.

Tieko şüşəbənddə, ya qapının ağzında dayanıb bənövşələrə tamaşa eləyir. Gözlərini aşağıdakı koldan qaldırıb yuxarıdakı kola baxır və ağcaqayında bitən bənövşələrin qeyri-adi “həyatına” heyrətlənir, gah da tənhalıq hiss eləyir.

---

¹ Syaku – 30,3 santimetrə bərabər uzunluq ölçüsü

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Gör harada bitiblər... Və yaşayırlar... – o pıçıldayır. Dükana gələnlər ağcaqayına heyran olurlar, ancaq demək olar, heç kim bənövşələri sezmir. Qoca ağac öz gücüylə adamı heyrətə gətirir, mamır basmış gövdəsi isə ağcaqayına xüsusi gözəllik verir. Ağaca sığınmış kiçik bənövşə kolları bu əzəmətin və gözəlliyin arasında gözə çarpmır.

Ancaq kəpənəklərin onlardan xəbəri var. Tieko bənövşələrin açdığını gördüyü vaxt torpağın üstündə dövrə vuran balaca ağ kəpənəklər bənövşələrə yaxınlaşdılar. Ağcaqayının qırmızımtıl tumurcuqları təzə-təzə çırtlayırdı və onların fonunda kəpənəklər ağappaq görünürdü. Bənövşələrin yarpaqlarının və ləçəklərinin xəfif kölgəsi yaşıl mamırın üstünə düşürdü.

Mülayim bir yaz havası idi. Göyü buludlar tutmuşdu, çiçəkləmə dövründə çox vaxt belə olur.

Kəpənəklər uçub gedəndən sonra da Tieko bənövşələrə tamaşa eləyirdi.

– Bu yaz günü belə gözəl çiçəklədiyinizə görə sağ olun, – dodaqları səssizcə tərpendi.

Bənövşələrin altında, ağacın dibində qədim fənər var. Onun daş altlığının aşağı hissəsində kiçik heykəl yonulub. Atası onun İsa olduğunu demişdi.

– Məgər Məryəm ana deyil? – onda Tieko soruşdu. – Tendzinin¹ Kitondakı abidəsində bunun böyüyünü görmüşəm.

– Onda körpə hanı? – atası etiraz elədi.

– Doğrudur, – Tieko başını tərpedib soruşdu: – Bizim nəsil də xristian olub?

– Yox. Bu fənəri ya bağban, ya da daş fiqurlar satan gətirib. Elə də nadir şey deyil.

Fənər, görünür, çox əvvəllər, hələ xristianların təqib edildiyi² vaxtlarda hazırlanmışdı. Külək və yağış yüz illər ərzində elə də möhkəm olmayan daşı ovduğundan başın,

¹ Tendzin – IX əsrin xəttatı

² ...xristianların təqib edildiyi – XVII əsrin otuzuncu illəri

bədənin, ayaqların cizgilərini zorla ayırd eləmək olurdu. Elə də məharətlə düzəldilməmişdi. Paltarın qolları çox uzundu, az qala, ətəyinə çatırdı. Heykəlin əlləri dua edirmiş kimi nə vaxtsa çarpazlanmışdı, indi bunu yalnız həmin yerin qalınlığından hiss etmək olurdu. O, hər halda, Budda və Dzdzonun təsviri qədər təəssürat oyatmırdı.

Keçmişdə xristianlar bu fənərə sitayiş eləyirdilər, ya, sadəcə, əcnəbilərin bir bəzək əşyası idi – kim bilir. İndi yalnız qədimliyinə görə Tiekonun valideynlərinə məxsus dükanın bağındakı qoca ağcaqayının dibində, bənövşələrin altında dururdu. Gələnlərdən kiminsə gözü fənərə sataşanda Tiekonun atası qısaca izah eləyirdi: “İsanın heykəlidir”. Ancaq təsadüfi hallarda hansısa müştəri qoca ağcaqayının dibindəki kiçik daş fənərə fikir verirdi. Gözlərinə sataşanda da maraq göstərmirdilər: bağda bir-iki daş fənər adi şeydi.

Tieko bənövşələrdən gözünü çəkib İsanın təsvirinə baxmağa başladı. O, missioner məktəbinə getməmişdi, ancaq ingilis dilini öyrənmək üçün xristian kilsəsinə getmişdi, hətta Əhdi-ətiq və Əhdi-cədidi oxumuşdu. Onun fikrincə, İsanın təsviri olan qədim fənərin qarşısına gül qoymaq, şam yandırmaq olmazdı, çünki üstündə xaç yonulmamışdı.

Hərdən ona elə gəlirdi ki, heykəlin yuxarısındakı bənövşələr Məryəm ananın ürəyidir.

O, baxışlarını fənərdən ayırıb, yenidən bənövşələrə baxdı... Və gözlənilmədən Tambada¹ düzəldilmiş köhnə küpdə saxladığı sisəyləri xatırladı.

Bir neçə il əvvəl məktəb rəfiqəsigilə qonaq gedəndə sisəylərin necə oxuduğunu eşitmişdi. Rəfiqəsi ona sisəylər verdi, hər şey də ondan sonra başladı.

– Onları qaranlıq küpdə saxlamağa ürəyim gəlmir, – Tieko onda kədərləndi.

– Qəfəsə salıb öldürməkdən bu yaxşıdır, – rəfiqəsi etiraz elədi.

---

¹ *Tamba* – Mərkəzi Hönsüdə gil qablar hazırlanması ilə məşhur olan yer

Tieko sisəylərin yetişdirilib sürfələrinin satıldığı xüsusi məbədlər olduğunu öyrəndi. Məlum oldu ki, Yaponiyada sisəylərin xeyli həvəskarı var.

Sisəylər törəyib artanda ikinci küp lazım oldu. Sisəylər, təqribən, iyulun birində doğulub, avqustun ortalarında isə oxumağa başladılar.

Onlar eyni dar, qaranlıq küpdə doğulurdular, oxuyurdular, orada da ölürdülər. Bu, cinsi qorumağa imkan verirdi. Qəfəsdə isə bir nəsil qısa müddət ərzində yaşaya bilərdi. Ancaq ömrü boyu onlar üçün bütün dünyanı, bütün kainatı təcəssüm etdirən küpdə yaşamaq...

Uzaq keçmişdə Çində “Küpün içindəki dünya” hekayəsi məşhur idi. Tieko onun məzmununu bilirdi: bu qəribə küpdə qızıl saraylar, yapmadan qüllələr ucalırdı, o, nadir şərablarla, dadlı təamlar ilə doluydu. Küp müvəqqəti həyatdan tamamilə fərqlənən gözəl bir aləm idi.

Təbii ki, sisəylər bu dünyanı sevmədikləri üçün küpə düşməmişdilər, yəqin, harada olduqlarını da bilmirdilər. Onlar, sadəcə, başqa dünyanın olduğundan xəbərsiz yaşayırdılar.

Hər şeydən çox Tiekonu o təəccübləndirirdi ki, demə, eyni sisəyləri küpdə saxlayıb, vaxtaşırı oraya kənardan erkək buraxmasan, yeni nəsil get-gedə cırlaşa bilərdi. Bunun qarşısını almaq üçün həvəskarlar erkək sisəyləri mübadilə edirdilər.

İndi bahar idi, sisəylərin oxumağa başladığı payız deyildi, ancaq bənövşələr heç bir səbəb olmadan ona sisəyləri xatırlatdı.

Tiekonun özü sisəyləri dar, qaranlıq küpə yerləşdirmişdi, bəs bənövşələr onlar üçün münasib olmayan yerdə necə bitmişdi? Ancaq bənövşələr yenə açacaq, yeni sisəylər doğulub yenə oxuyacaqlar.

“Təbiətdə həyatın dövr etməsi?.. – Tieko mülayim yaz küləyinin oynatdığı saçlarını qulaqlarının dibinə yığdı. – Bəs mən?” – özünü bənövşələrlə və sisəylərlə müqayisə etdi.

Təbiətin oyandığı həmin yaz günü Tiekodan başqa heç kim həmin kiçik bənövşə kollarına fikir vermədi.

Dükandan danışq səsləri gəlirdi. İşçilər nahara hazırlaşırdılar. Tieko görüş verdiyini xatırlayıb, paltarını dəyişməyə getdi.

Siniti Midzuki dünən zəng eləyib Tiekonu Xeyan dzinqu məbədində çiçək açmış gilənarlara baxmağa dəvət eləmişdi. Onun yarım ay əvvəl məbədin bağına qapıçı düzəlmiş tələbə dostu gilənarların çiçəklədiyini xəbər vermişdi.

– Əgər bunu təzəcə qapıçı düzəlmiş adam deyirsə, onda məlumat dəqiqdir, – Süiti astadan güldü. Onun asta gülüşü Tiekoğa xoş gəldi.

– O da bizə göz qoyacaq? – Tieko soruşdu.

– Axı o, qapıçıdır! Məbədin bağına girənlərin hamısını görür, – Siniti cavab verdi. – Əgər xoşunuza gəlmirsə, ayrı-ayrılıqda gedib gilənarların altında görüşə bilərik. Siz gələndə qədər mən tək seyr eləyəyəm. Çiçəkləyən gilənarları darıxmağa qoymaram.

– Onda, bəlkə, ümumiyyətlə, tək getsəniz yaxşı olar?

– Razılaşıdıq. Ancaq qorxuram ki, bu axşam yağış yağıb çiçəkləri tökə.

– Torpağa tökülmiş çiçəklər də gözəl görünür.

– Yağışın tökdüyü çirkli çiçəklər – bu məgər gözəl mənzərədir?

– Siz axı bilirsiniz: tökülən çiçəklər...¹

– Pis adam!

– Hansımızıq?

Tieko sadə bir kimono geyinib evdən çıxdı.

Əsrlərin bayramı ilə məşhur olan Xeyan dzinqu məbədi elə də qədim deyildi. Min il əvvəl paytaxtı indiki Kiotoya köçürmək istəyən imperator Kamunun² şərəfinə min səkkiz yüz doxsanıncı ildə ucaldılmışdı. Onun məbəd darvazaları

¹ *Tökülən çiçəklər budağına qayıtmaz* – sevginin bir də geri dönməyəcəyinin obrazı

² *Kamu* (737 – 806) – Yaponiya imperatoru

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

ilə bayır ibadətگاهی – Ottemon və Xeyandakı Dayqokuden saraylarındakı darvazaların eynidir. Orada olduğu kimi, burada da narınc və gilənar əkmışdilər. Min doqquz yüz otuz səkkizinci ildən, ölümündən sonra paytaxtın Kiotodan Edoya – indiki Tokioya köçürüldüyü imperator Komeyi³ də məbəddə anmağa başlamışdılar. Xeyan dzinqudakı məbədin bağı nikah mərasimlərinin keçirildiyi sevimli yerlərdən birinə çevrilmişdi.

Salxım gilənarlar bağa xüsusi gözəllik verirdi. İndi nahaq yerə demirlər: “Qədim paytaxtda çiçəklər çoxdur, ancaq yalnız salxım gilənarlar pıçılıyla bizə deyir: doğrudan da, yazdır!”

Tieko məbədin bağına girəndə gözünü salxım gilənarlardan ayıra bilməyib yerində donub qaldı. Çəhrayı çiçəklərin gözəlliyi ürəyini titrətdi.

“Ax, bu il də yazı qarşılادم”, – dodaqları səssizcə tər-pəndi.

Sinitinin onu harada gözlədiyini Tieko təsəvvür eləməirdi, ümumiyyətlə, onun gəlib-gəlmədiyini bilmirdi. Əvvəlcə onu tapıb, sonra çiçəklərə tamaşa eləmək üçün çəhrayı çiçəklərə bürünmüş ağacların arasında aşağı düşdü.

Çəmənlikdə Sinitini gördü. O, əllərini başının altına qoyub, gözlərini yumaraq uzanmışdı.

Sinitini bu vəziyyətdə görəcəyini gözləməirdi. Bu, onun xoşuna gəlmədi. Gənc qıza görüş verən adam çəmənliyə sərilmişdi! Hətta onun ədəbsizliyinə hirslənməkdən çox, sadəcə, qarşısında bu cür uzanmağı onda ikrah hissi oyatdı. O, belə şeyə öyrəşməmişdi. Sonra fikirləşdi: yəqin, universitetin çəmənliyində bu vəziyyətdə uzanıb, dostları ilə elmi mübahisələr edir. Görünür, indi də öz xoşladığı vəziyyətdə uzanmışdı. Yeri isə qonşuluqda qeybət edən qarılara rəğbət bəslədiyinə görə seçmişdi – əvvəlcə yanlarında oturub, sonra otluqda uzanaraq mürgüləyib.

¹ Komey (1831 – 1866) – Yaponiya imperatoru

Tieko bunları təsəvvür eləyib gülməyə hazırlaşdı ki, özünü saxlayıb qızardı. Oyatmağa ürək eləməyərək, Sinitinin başının üstündə dayandı, sonra getmək üçün yerindən tərpendi. Yatan kişinin sifətini indiyə qədər belə yaxından görməmişdi.

Sinitinin tələbə pencəyi büsbütün düymələnmişdi. Saçı səliqəylə daranmışdı. Uzun kirpikli gözlərini yumub uzanmışdı, üzündə uşaq məsumluğu vardı.

– Tieko! – Siniti onu səsləyib cəld ayağa durdu. Qız dərhal hirsli görkəm aldı.

– Belə yerdə yatmağa utanmırsınız? Keçib gedənlər baxır.

– Mən heç də yatırdım, siz yaxınlaşdığınız andan da burada olduğunuzu bilirdim.

– Pis adam!

– Sizi çağırmasaydım, necə hərəkət eləyəcəkdiniz?

– Burada olduğumu bilə-bilə özünüzü yuxuluğa vurmuşdunuz?

– Fikirləşdim ki, başımın üstündə xoşbəxt bir qız dayanıb, nəyə görəse kədərləndim, üstəlik də, başım ağrıyır...

– Mən? Mən xoşbəxtəm?!

– ...

– Deməli, başınız ağrıyır?

– Artıq keçdi.

– Üzünüzün rəngi də heç yaxşı deyil.

– Yox-yox, sifətim qaydasındadır.

– Qılncın tiyəsi kimi parıldayır.

Tanışları əvvəllər də onun sifətini hərdən qılınca bənzətdirdilər, ancaq bunu Tiekodan ilk dəfə eşidirdi.

– Həmin qılnc adamlara zərbə endirməyəcək. Axı burada hər tərəf çiçəkdir, – o güldü.

Tieko oranjereyaya tərəf üz tutdu. Siniti onun arxasınca getdi.

– İstəyirəm, çiçəkləyən bütün gilənarlara baxam, – Tieko dedi. Qərb oranjereyasının girişində dayananda çiçək-

ləyən gilənarlardan dərhal baharı duydu. Doğrudan da, əsl bahardır! Aşağı əyilmiş budaqlar, demək olar, ucuna qədər çoxləçəkli çəhrayı çiçəklərlə örtülmüşdü. Adama elə gəlirdi, onlar budaqlarda açmayıb, budaqlar yalnız ona görədir ki, çiçəkləri saxlasınlar.

– Buradakı gilənarlar xüsusilə yaxşıdır. – Tieko Sinitini oranjereyanın burulduğu yerə tərəf apardı. Orada qollu-budaqlı iri gilənar bitmişdi. Sinitini Tiekonun yanında dayanıb ağacı seyr etdi.

– Görün necə zərifdir! Başını əyən nazik budaqlar, hələ çiçəklərin özü necə incədirlər, – Sinitini dedi.

İri gilənarada çoxləçəkli çəhrayı çiçəklərin bənövşəyi çaları vardı.

– Mən onun bu qədər zərif olduğunu, çiçəklərin bu qədər cazibə qüvvəsi olduğunu təsəvvür eləməzdim!

Sonra gölə tərəf getdilər. Yolun daraldığı yerdə, gölün kənarında skamyalar qoyulmuş, al-qırmızı xalı sərilmişdi. Müştərilər skamyada oturub çay içirdilər.

– Tieko, Tieko! – Ağacların kölgəsində çay mərasimi keçirilən pavilyondan onun rəfiqəsi Masako qaçıb gəldi. Enli qolları olan qəşəng kimono geyinmişdi. – Tieko, bir az kömək elə! Yaman yorulmuşam! Səhərdən senseyə kömək eləyirəm.

– Bu görkəmdə? Yalnız fincanları yuya bilərəm.

– Heç olmasa, onları yu, ya bəlkə, çay dəmləyəsən?

– Mən tək deyiləm.

Masako yalnız indi yaxınlıqda dayanmış Sinitini görüb pıçıltıyla soruşdu:

– Nişanlıdır?

Tieko başını yırğaladı.

– Yaxşı adamdır?

Tieko başını tərpətdi.

Sinitini arxasını onlara çevirib, yavaş-yavaş qabağa getdi.

– Bəlkə, bir fincan çay içəsən? İndi pavilyonda adam azdır, – Masako təklif elədi.

Tieko imtina edib, Sinitinin arxasınca getdi.

– Mənim rəfiqəm çay mərasimiylə məşğul olur. Güzəl qızıdır, eləmi?

– Belə də.

– Sakit! Eşidə bilər. – Tieko pavilyonun böyründə dayanmış Masakoya baxıb göz vurdu.

Cığır-la gölə yaxınlaşdılar. Gölün lap kənarında süsənlərin tünd-yaşıl sivri yarpaqları nəzərə çarpırdı, öz yumru yarpaqlarını suya sərməmiş ağ suzanbaqları asta-asta yırgalanırdılar. Gölün kənarında gilənar bitmirdi.

Siniti və Tieko gölü dolanıb cığıra çıxdılar. Burada qollu-budaqlı ağacların altı yarıqaranlıq idi. Təzə yarpaq və nəm torpaq qoxuyurdu. Cığır onları tezliklə ortasında göl olan böyük bağa çıxartdı. Bu, bayaq dövrə vurduqları göldən iriydi. Suyun hamar səthində əks olunan çiçəkləmiş gilənarlardan ətraf dərhal işıqlandı.

Xarici turistlər tez-tez fotoaparətlərini çiqqıldadırdılar.

Burada və qarşı sahilə ağacların arasında ağ çiçəkli podbel bitmişdi. Tiekonun Nara¹ yadına düşdü. Ətrafda çox da iri olmayan, ancaq qəşəng biçimli şamağacıları vardı. Gilənarlar çiçəkləməsəydi, yalnız şamağacılarının yaşıl libası göz oxşayardı. Amma məhz bu vaxtlarda şamağacılarının yaşıllığı və gölün şəffaf suyu gilənarların çəhrayı çiçəklərini bir az da artıq nəzərə çarpdırırdı.

Sudan çıxan daşların üstü ilə keçmək üçün Siniti qabağa düşdü. Bu yer “Bataqlıqdan keçid” adlanırdı. Yastı, yumru daşlar idi, elə bil, torii² sütunlarından kəsmişdilər. Tieko kimonosunun ətəyini yığısa oldu.

– Tieko xanımı belimə götürə bilərəm, – Siniti qıza sarı çönüb dedi.

– Sizin bu lütfkarlığınıza mat qalmışam, – Tieko ona sataşdı.

¹ Nara – Yaponiyanın ilk paytaxtı

² Torii – şintoist məbədinin qarşısında iki sütundan ibarət olan darvaza

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Bu daşların üstü ilə qarşı da rahatca keçə bilər.

Daşların yanında suzanbağının yarpaqları üzürdü, qarşı tərəfdə isə suya şamağacılarının əksi düşmüşdü.

– Sudakı bu daşlar abstrakt rəsmləri xatırladır, – Siniti dedi.

– Bütün yapon bağlarının abstrakt olduğunu deyirlər. Dayqodzi məbədinin bağındakı sunqiqokeni¹ yada salın. Hamı o saat “abstrakt rəsm” deyəcək... Təngə gətiriblər.

– Doğrudur, o, abstrakt təəssürat yaradır. Söz düşmüşkən, Dayqodzi məbədində bu günlərdə beşqatlı paqodanın² bərpası başa çatacaq. Bu münasibətlə bayram şənliyi gözələnir. Baxmaq istəyirsiniz?

– İndi paqoda da təzə Qızıl pavilyon³ kimi bərq vuracaq?

– Yox, axı Qızıl pavilyondan fərqli olaraq, o yanmayıb, onu vur-tut söküb təzədən quraşdırıblar. Mərasim gilənarların gur çiçəklədiyini vaxta düşəcək, yəqin, gələn çox olacaq...

– Ancaq dünyada çiçəkləyən salxım gilənarlardan gözəl heç nə yoxdur...

Onlar daşların üstü ilə qarşı sahildəki gözəl şam meşəliyinə keçib, “saray-körpüyə” yaxınlaşdılar. Körpünün forması saraya oxşadığı üçün belə adlandırıldılar, ancaq öz adı Tayxeykaku – “Dinçlik sarayı” idi. Məhəccər boyu adamların dincəldiyi arxası alçaq skamyalar düzülmüşdü. Buradan gölün arxasındakı bağın ecazkar mənzərəsi açılırdı.

Bəzi adamlar skamyada oturub çay içir, qəlyanaltı eləyirdilər. Körpünün üstündə uşaqlar qaçırdı.

– Siniti, bura gəlin, – Tieko onu çağırırdı. Skamyada oturub, əliylə yanındakı boş yeri göstərdi.

– Mən belə də dayanaram, ancaq ayaqlarınızın dibində oturmağı üstün tutardım, – Siniti zarafatla dedi.

¹ *Sunqiqoke* – bitki, onun yarpaqları kriptomərinin tikanlarına bənzəyir.

² *Paqoda* – Budda məbədi

³ *Qızıl pavilyon* – 1397-ci ildə tikilib. 1950-ci ildə bir fanatik tərəfindən yandırılıb. Hal-hazırda bərpa olunub.

– Hesab eləyin ki, heç nə eşitməmişəm. – Tiekko onu yanında oturdub dedi: – Gedim karplara yem gətirim.

Tezliklə qayıdıb gölə yem atmağa başladı. Dərhal bir sürü karp üzüb gəldi, bəziləri hətta yemi göydə tutmaq üçün sudan tullandılar. Su ləpələndi. Gilənar və şamağacılarının əksi yırgalandı.

– Yemləmək istəmirsiniz? – Tiekko ona təklif etdi. Siniti dinmədi.

– Mənə hirslənirsiniz?

– Qətiyyə.

Bir xeyli dinməzəcə oturdular. Siniti suyun səhtinə baxırdı.

– Nə haqqında düşünürsünüz? – Tiekko sükutu pozdu.

– Heç... Axı elə gözəl anlar olur ki, heç nə haqqında düşünmürsən. Amma xoşbəxt qızla yanaşı oturanda səni də gəncliyin xoşbəxt nəfəsi vurur.

– Mən xoşbəxtəm?.. – Tiekko təəccübləndi. Kədər gözlərindən kölgə kimi keçdi; bəlkə də, baxdığı suyun titrəyişi idi.

– Körpünün arxasında mənim xüsusilə xoşladığım gilənar var, – Tiekko skamyadan dura-dura dedi.

– Yəqin, odur. Buradan da görünür.

Doğrudan da, gilənar son dərəcə gözəldi. Salxım söyüd kimi budaqlarını sallamışdı. Tiekko ağacın altına girdi, meh əsib onun çiyinə, ayaqlarının yanına bir neçə ləçək saldı. Tökülən çiçəklər gilənarın altına səpələnmişdi, yeddi-səkkiz ləçək suda üzürdü. Bambuq dirəklər budaqları saxlasa da, onların çiçəklərlə örtülmüş nazik ucları yerə dəyirdi.

Bir-birinə dolayan budaqların arasından yaz libasına bürünmüş dağın zirvəsi görünürdü.

– Bu, yəqin, Şərqi dağın bir hissəsidir, – Siniti dedi.

– Bu, Daymondzi zirvəsidir, – Tiekko cavab verdi.

– Doğrudanmı, Daymondzi belə hündürdür?

– Belə görünür, çünki siz ona çiçəkləmiş gilənar budaqlarının arasından baxırsınız.

Onlar gilənarın altından getmək istəmirdilər.

Bir az aralıda torpağa dənəvər ağ qum tökülmüşdü, sağ tərəfdə isə hündür qəşəng şamağacaları bitmişdi.

Ottemon darvazasından keçəndə Tiekö təklif etdi:

– Kiömidzi məbədinə gedək?

– Kiömidzi? – Siniti heyrətləndi. Orada maraqlı nə var ki? – sifətindən oxunurdu.

– Kiotonun axşamından ləzzət almaq, günəşin Şərç dağının arxasında batmasına baxmaq istəyirəm.

– Nə deyirəm, gedək.

– Piyada gedək, razısan?

Yol uzaq idi. Hay-küylü küçələrdən yan keçib, Nandzendzi məbədinə gedən yolla böyük dövrə vuraraq, Tionin məbədinin arxasından və Maruyama parkından keçib cığırğa Kiömidzi məbədinə yaxınlaşdılar. Artıq qaranlıq çökmüşdü.

Məbəd tamaşalarının oynandığı böyük səhnədə – meydançada tələbələrdən savayı heç kim yox idi. Ala qararıqlıqda onların sifətləri ağarırdı.

Tiekö bu vaxtlarda bura gəlməyi xoşlayırdı. Arxadakı əsas binada fənərlər yandı. Tiekö meydançanı keçib, Amida məbədinin qarşısından ötərək, ibadətqaha yaxınlaşdı. Öz meydançası olan bu ən hündür yerin aşağısı yarıq idi. Meydança, onun sərv ağacı ilə örtülmüş damı, sanki, yarıqın üstündən asılmışdı. Meydança böyük deyildi, ancaq buradan Kiotonun və Şərç dağının füsunkar mənzərəsi açılırdı.

Aşağıda şəhərin işıqları yanmağa başlasa da, hələ kifayət qədər işıqlıydı.

Tiekö məhəccərə yaxınlaşıb şərç tərəfə baxmağa başladı. Sanki, Sinitini tamamilə unutmuşdu. Siniti ona yaxınlaşıb yanında dayandı.

– Siniti, mən atılmış uşağam, – Tiekö gözlənilmədən dedi.

– Atılmış uşağ?!

– Hə, məni atıblar.

Siniti o qədər sarsılmışdı ki, əvvəl elə fikirləşdi, Tieko “atılmış” sözünü hərfi mənada yox, özünün ruhi vəziyyətini izah etmək üçün deyib.

– Atılmış... – Siniti mızıldadı. – Doğrudanmı, siz də özünüzü atılmış hesab edirsiniz? Eləsə, mən çoxdan atılmışam... Ürəyimdə. Bəlkə, bütün adamlar atılmışdılar: Allah onları doğulanda bu dünyaya atır.

Siniti onun profilinə baxırdı: bəlkə, axşam işıqlarının təsirindən idi və get-gedə ətrafı qaranlığa bürüyən yaz gecəsi qızı qüssələndirmişdi?

– Ancaq adamları atılmış yox, Allahın uşaqları hesab etmək ədalətli olardı: Allah onları sonra xilas etmək üçün bizim yaşadığımız yerə atıb... – Siniti öz fikrini tamamladı.

Sinitini dinləmiş kimi Tieko işığa bürünmüş Kiotoya baxırdı. Hətta sifətini ona tərəf çevirmədi də.

Siniti hiss elədi ki, Tieko, doğrudan da, kədərlənib. Onu sakitləşdirmək üçün çiyinə toxunmaq istədi, ancaq Tieko aralandı.

– Atılmış uşağa toxunmayın, – o mızıldadı.

– Məgər demədim ki, atılmışlar Allahın uşaqlarıdır? – Siniti səsini qaldırdı.

– Mənim qavramağım üçün çox mürəkkəbdir. Mən Allahın atdığı uşaq deyiləm, məni adi adamlar – valideynlərim atıb.

– ...

– Hə-hə! Məni dükanımızın ağzına atıblar.

– Ola bilməz!

– Doğrusu, sizə demək istəmirdim, təsadüfən ağzımdan çıxdı.

– ...

– Buradan qaranlıq çökən Kiotoya baxanda qeyri-iradi şübhə eləməyə başlayıram ki, doğrudanmı, mən bu şəhərdə doğulmuşam?

– Bilmirəm sizə nə olub. Nə dediyinizi başa düşürsünüz?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Nə üçün yalan danışmalıyam?
– Məgər siz topdansatış tacirinin yeganə sevimli qızı deyilsiniz? Ancaq yeganə qız qəribə xəyallara qapılıb...
– Valideynlərim məni, doğrudan da, sevirilər... atılmış uşaq olsam da.

– Bunu kim təsdiqləyə bilər?
– Təsdiq eləyə bilər? Onun şahidi bizim evin girəcəyindəki çəpərdir. Çəpər bilir. – Tiekonun səsi təsirli idi.
– Bir dəfə mən orta məktəbdə oxuyanda anam çağıraraq etiraf elədi ki, mənim doğma anam deyil, mən hələ südəmər uşaq olanda oğurlayıblar. Yalnız valideynlərim məni haradan götürdüklerini deməyi qabaqcadan razılaşdırmamışdılar, müxtəlif yerlər deyirdilər. Atam deyirdi, Gionda çiçəklənmiş gilənar ağacının altından tapıb, anam isə Kamoqava çayının kənarından tapdığını deyirdi. Mənə yazıqları gəldiyi üçün öz dükanlarının yanından tapdıqlarını demək istəmirdilər...

– Hə... Əsl valideynləriniz haqqında bir şey bilirsiniz?
– Ata-anam mənə qarşı o qədər mehriban olublar ki, əsl valideynlərimi həтта axtarmaq həvəsində olmamışam. Bəlkə, artıq çoxdandır Adasino qəbiristanlığındakı adsız məzarların birində uyuyurlar. Köhnə başdaşlarının olduğu yerdə.

Şərq dağının zirvəsi qürub günəşinin şəfəqlərinə bələnmişdi və Kiotonun üstündəki səmanın yarısı, sanki, qırmızı dumana bürünmüşdü.

Tiekonun atıldığına, xüsusən də oğurlandığına Siniti heç cür inana bilmirdi. Tiekonun evi topdansatış məhəlləsinin düz ortasında yerləşirdi. Qonşulardan soruşub hər şeyi aydınlaşdırmaq olardı, ancaq Sinitini indi bir şey maraqlandırır: Tieko atılmış uşaq olduğunu niyə birdən ona etiraf elədi?

Tieko düz danışana oxşayırdı, səsinə riqqət doğuran gözəllik və səmimiyyət hiss olunurdu. Siniti başa düşdü ki, Tieko etiraf etsə də, ona acımalarını istəmir.

Əlbəttə, Tieko Sinitinin ona vurulduğunu duyurdu. Doğrudanmı, taleyini ona danışmaq qərarına gəlməyi, sadəcə,

minnətdarlıq hissindən doğurdu? Siniti buna şübhə eləyirdi. Əksinə, sözlərindən elə çıxırdı ki, sanki, bəri başdan onun sevgisini rədd eləyir. Ancaq “atılmış” söhbətini uydurduğu halda bu, doğru olardı... Bəlkə, onu “xoşbəxt” adlandırdığıma görə mənim haqsız olduğumu sübut etmək üçün deyib? Təki belə olaydı.

– Tieko xanım, yəqin, atılmış uşaq olduğunu bildiyi üçün kədərlənib? – Siniti dedi.

– Qətiyyən! Kədərlənməmişəm, kədərlənmək fikrim də yoxdur.

– ...

– Ancaq atam universitetə daxil olmağıma icazə verməyəndə kədərlənmişəm. Dedi ki, yeganə varisi onun ticarət işlərini öyrənsə, yaxşı olar...

– Bu, inişil olub?

– Hə, inişil.

– Siz həmişə valideynlərinizə qulaq asırsınız?

– Əlbəttə.

– Bəs ərə gedəndə?

– Onların istədiyi kimi hərəkət edəcəyəm, – qız tərəddüd etmədən cavab verdi.

– Deməli, sizin öz fikriniz, öz istəkləriniz yoxdur?

– Əksinə, hər ikisi artıqlamasıyladır, bu da bir yığın narahatçılıq yaradır.

– Ancaq siz onları boğursunuz?

– Yox, boğmuram.

– Həmişə müəmma ilə danışsınız. – Tiekonun sifətinə baxmaq üçün sinəsini məhəccərə söykəyib əyildi. – Atılmış qəribə uşağa baxmaq istəyirəm, – o pıçıldadı.

– Çox qaranlıqdır, – Tieko gülümsəyib üzünü Sinitiye tərəf çevirdi. Gözləri parıldayırdı. – Siz məni qorxudursunuz. – Tieko məbədin əsas binasının damına baxdı. Sərv ağacının qabığından döşənmiş iri dam, elə bil, onların üstünə gəlirdi.

QADIN MONASTIRI VƏ TAXTA HASAR

Tiekonun atası Takitiro Sada artıq bir neçə gündü Saqa qadın monastırına köçmüşdü.

Kioto camaatının yaxşı tanıdığı bu kiçik məbəd hər şeylə maraqlanan turistlərin gözündən uzaqda yerləşirdi və sıx bambuq meşəliyindən onun girişi zorla görünürdü. Məbədin əlavə tikilisində hərdən elə də məşhur olmayan çay mərasimləri keçirilirdi. Məbədin baş ruhanisi yaşlı altmışı çoxdan ötmüş bir qadıncı, gül bağlamaq sənətini istəyənlərə öyrətmək üçün aradabir məbədi tərək edirdi.

Takitiro Sada məbəddə otaq kirayələmişdi. O, tənhalığa çəkilmək istəyirdi və burada hər şey onun ovqatına uyğundu.

Hazır paltarların topdansatışı ilə məşğul olan Sadanın dükanı Nakaqö rayonunda idi.

Qonşu topdansatış tacirləri son vaxtlar səhmdar cəmiyyətlər yaratmağa başlamışdılar. Sadanın ticarət evi də şirkət oldu. Dükanın sahibi indi prezident, ticarət ilə məşğul olan keçmiş prikazçik isə direktor adlanırdı. Ancaq dükanda köhnə əənələrin çoxu yenə qalırdı.

Sada gənc yaşlarından rəssamlıq sənətinə yiyələnməyə can atırdı. Təbiətən adamayovuşmaz idi, öz eskizləri əsasında hazırlanan parçaların sərgisini təşkil etmirdi. Təşkil etsə də, rəsmlər həmin dövr üçün çox qeyri-adi olduğundan yaxşı satılacağına bel bağlamağa dəyməzdi.

Takitironun atası Takitibz onun əl işlərini dinməzəcə müşahidə eləyirdi. Ticarət evinin öz rəssamları yetərin-cəydi, o dövrün zövqünə uyğun rəsm eskizləri çəkən kənar rəssamlar da var idi. Elə də istedadı olmayan Takitiro heç nə alınmadığına əmin olub, ilhama gəlməkdən ötrü tiryəkə qurşananda, atası onun yudzen¹ güllü ipəyi üçün son dərəcə

¹ Yudzen – parçanın xüsusi boyanma üsulu

qeyri-adi eskizlərini görüb, oğlunu dərhal psixiatriya müalicəxanasına göndərirdi.

İşin başına Takitiro keçən illərdə əvvəllər qəribə görünən eskizlər artıq adi qəbul olunurdu və onları vaxtında işə keçirə bilmədiyinə görə heyifsiləndi. İndi də məbədə çəkilib, ona ilham gələcəyinə ümid eləyirdi.

Müharibədən sonra kimononun naxışları çox dəyişmişdi və Takitiro tiryək hopmuş eskizlərini indiyə, bəlkə də, yeni abstrakt üslubda işləyə bilirdi. Ancaq əlli yaş çoxdan adlanmışdı və gənclik məşğuliyyətinə təzədən qayıtmağa dəyərdimi?

“Klassik üslubda çəkməyə çalışacağam!” – öz-özünə mızıldandı. Keçən illərin parçaları bir-bir gözünün önündən keçdi. Köhnə parça və paltarların naxışları, rəngləri onun yadındaydı. Kiotonun məşhur bağlarında, şəhər ətrafında gəzinti zamanı kimono üçün parçaların naxışlarında istifadə etmək üçün çox vaxt şəkillər çəkirdi.

Tieko günortaya yaxın Takitironun qaldığı məbədə gəldi.

– Ata, sizin üçün “Morika” aşxanasından tofu¹ almışam. Yeyəcəksinizmi?

– Sağ ol, qızım! “Morika”nın tofusunu xoşlayıram, ancaq hər şeydən çox sənin gəlişinə şadam. Axşama qədər yanımda ol, mənim qoca beynimi tərpət. Bəlkə, maraqlı bir rəsmin ideyası yarandı.

Hazır paltarlara eskiz çəkmək topdansatış tacirinə lazım deyildi. Belə məşğuliyyət, əksinə, satışa ziyan vura bilirdi.

Ancaq Takitiro hətta öz dükanında da vaxtının çoxunu pəncərəsi, altında xristian fənəri olan ağcaqayın ağacının bitdiyi bağa baxan dib otaqdakı stolun arxasında keçirirdi. Stolun dalında iki köhnə sandıqda qədim çin və yapon parçaları saxlanırdı, yandakı rəfə isə müxtəlif ölkələrin eskiz kataloqları qalaqlanmışdı. İkinci mərtəbədə anbara “No” teatru üçün xeyli geyim və başqa qədim paltarlar yığıl-

---

¹ Tofu – soyalı piroq

mışdı. Cənub ölkələrinin çit parça nümunələri də həmin anbarda saxlanılırdı. Bunları hələ Takitironun ata və babası toplamışdı. Qədim parçaların sərgisi təşkil olunanda Takitiro orada iştirakdan inadla imtina eləyirdi.

– Ata-babalarım evdən heç nə çıxarmamağı nəsihət eləyiblər, – hər dəfə belə cavab verirdi.

Takitironun evi qədim Kioto üslubunda tikilmişdi, ona görə ayaqyoluna gedən hər kəs mütləq onun stolunun böyründəki dəhlizdən keçməli olurdu. O, qaşlarını çatıb dinməzəcə buna dözürdü, ancaq kimsə dükanında səsini qaldıranda əsəbiliklə qışqırırdı:

– Sakit olun!

Eskizlər üzərində işləyəndə bəzən xidmətçi gəlib təzim edərək deyirdi:

– Osakidən alıcı gəlib.

– Qoy getsin. Burada başqa dükanlar da yetərincədir.

– O, bizim köhnə müştəridir.

– Onunla görüşməyimə lüzum yoxdur. Paltar almaq üçün özü baxmalıdır, daha boş yerə çərenləməyin mənası yoxdur. Əgər tacirdirsə, dəyərli malı dərhal görəcək. Ancaq doğrudur, biz çox vaxt ucuz mal saxlayırıq.

– Oldu.

Takitironun stolunun altına xarici xalça salınmışdı. Stol bahalı çit pərdələrlə ayrılmışdı. Pərdə asmağı Tieko düşünmüşdü. Pərdələr dükandan gələn səsləri bir az saxlayırdı. Tieko pərdələri vaxtaşırı dəyişirdi. Tiekonun bu qayğıkeşliyinə görə atası parçaların Yavadan, ya İrandan hansı ildə gətirildiyini, hansı eskizlər əsasında hazırlandığını ona danışmışdı.

Tieko bir dəfə yeni asılmış pərdələrə göz gəzdirərək dedi:

– Belə parçaları torbaya atmaq heyifdir, bundan yaylıq olardı, ancaq çox böyükdür. Bəlkə, ondan kimono üçün qurşaq çıxar?

– Qayçını ver, – Takitiro xahiş elədi.

O, cəld çit pərdədən enli zolaq kəsdi.

– Bu da sənə qurşaq.

– Lazım deyil, ata! – Onun gözləri yaşarmışdı.

– Götür, götür! Bu qurşağı sənin belində görəndə, bəlkə, küt başımda yeni eskizlərin ideyası yarandı.

Atasına dəyməyə gedəndə Tiekə məhz həmin qurşağı bağlamışdı.

Əlbəttə, Takitiro qurşağı gördü, ancaq diqqətlə baxmadı. Açıq və tünd rəngdə iri rəsmləri olan qurşaq çox qəşəng idi. Ancaq belə qurşaq ərlək yaşına çatmış qıza yaraşardımı? – Takitiro fikirləşdi.

Tiekə aypara formalı düyü qoğalları olan qutunu onun qarşısına qoydu.

– Sizin üçün gətirmişəm, ata. Ancaq bir dəqiqə gözləyin, tofunu qızdırım.

Tiekə kürənin üstündən qalxıb, darvazanın ağzındakı bambuqluğa baxdı.

– Bambuqlar payızın gəlişini hiss eləyib, – atası dedi.

– Gil hasarın da bəzi yerləri uçub-dağılıb. Mənim kimi qocalıb.

Atasının şikayətlənməyinə öyrəşdiyindən heç nə demədi, yalnız öz-özünə pıçıldadı: “Bambuqlar payızın gəlişini hiss eləyib”.

– Gilənar ağacları indi necə görünür? – atası astadan soruşdu.

– Demək olar, çiçəkləri tökülüb, hətta ləçəkləri göldə üzür. Doğrudur, dağda təzə yarpaqların arasında hələ çiçəklərini tökməmiş budaqlar gözə dəyir. Uzaqdan çox gözəl görünür.

– Aha.

Tiekə qonşu otağa keçdi.

O saat bıçaq taqqultısı, sonra qurudulmuş tunesin həvəng-dəstəylə necə döyüldüyü eşidildi. Tiekə tezliklə fındanda qızdırılmış tofu gətirdi. Lazım olan qab-qacaq əvvəlcədən evdən tədarük olunmuşdu.

Tiekə atasının yanında oturub ona qulluq elədi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Mənimlə birlikdə ye, – Takitiro dedi.

– Sağ olun, ata.

Takitiro onun çiyinlərinə, sinəsinə baxdı.

– Çox sadədir. Niyə yalnız mənim eskizlərim əsasında tikilən kimonoları geyinirsən? Yəqin, səndən başqa heç kim geyinmir. Vur-tut satılmağa yarayar.

– Xoşuma gəldiyi üçün geyinirəm.

– Hə... çox sadədir.

– Doğrudur.

– Amma gənc qızın sadə geyinməyi heç də pis deyil.

– Takitironun səsində əsəbilik duyuldu.

– Başa düşənlərin xoşuna gəlir...

Takitiro dinmədi. Eskizlər onun üçün indi yalnız əyləncəydi. Son vaxtlar adi alıcılara hesablanmış paltarlar satılan topdansatış dükanında da Takitironun eskizləri əsasında tikilən vur-tut iki-üç kimononu xidmətçi boyanmağa vermişdi – o da ancaq sahibinin nüfuzunu qorumaq xatirinə. Kimono üçün parça həmişə çox diqqətlə seçilirdi və onların birini Tieko həvəslə götürmüşdü.

– Sən yalnız mənim eskizlərim əsasında tikilmiş, ya bizim dükanda satılan kimonoları geyinməli deyilsən. Buna heç də borclu deyilsən.

– Borclu? – Tieko təəccübləndi. – Doğrudanmı, borclu olduğum üçün geyindiyimi fikirləşirsiniz?

– Nə deyirəm, olsun, əgər bəzənməyə başlasan, biləcəyik ki, dostun var, – atası bərkədən güldü, ancaq bir az boğazdanyuxarı gülürdü.

Atasına qulluq eləyə-eləyə Tieko qeyri-ixtiyari onun böyük stoluna baxdı. Takitironun növbəti eskiz üzərində işlədiyi heç nədən hiss olunmurdu. Stolun bir kənarında lakla edos naxışı vurulmuş tuş qabı və kalliqrafik yazı nümunələrinin reproduksiyaları olan iki albom var idi.

“Atam ticarət işlərini müvəqqəti unutmaq üçün məbədə sığınıb”, – Tieko düşündü.

– Altmış yaşlı qocanın hüsnxət məşğələləri, – Takitiro sızıla-sızıla mızıldadı, – ancaq eskiz üçün istifadə etmək olar, məsələn, Fudzivaranın fırçasından¹ çıxan dalgavari kana² işarələrindən.

– ...

– Ancaq heyif ki, əllərim titrəyir.

– İri yazmağı sınaqdan keçirin.

– Yenə titrəyir.

– Tuşqabının üstündəki qədim təsbeh haradandır?

– Baş ruhanidən almışam.

– Təsbeh çevirə-çevirə dua eləyirsiniz?

– Təsbehi həm də talisman hesab edirlər. Hərdən əhvalım elə olur ki, onları çeynəmək istəyirəm.

– Nə danışsınız, ata! Axı onlar çirklidirlər! Gör neçə illər onu çirkli barmaqlarla çeviriblər.

– Elə danışma! Bu, müqəddəs çirkdir, iki, ya üç nəsil rahibələrin əlindən keçib gəlib.

Özü də bilmədən atasının yaralı yerinə toxunduğunu hiss eləyib Tieko susdu. Qab-qacağı və tofunun artığını mətbəxə aparıb, atasının yanına qayıtdı.

– Bəs baş ruhani hanı? – o soruşdu.

– Yoxdur. İndi hara gedirsən?

– Seçeni gəzib evə qayıdacağam. İndi Arasiyama dağı adamlarla doludur. Nonamiya, sonra Nisonin və Adasino məbədinə gedəcəyəm. Bu yerləri çox xoşlayıram.

– Sən hələ çox gəncsən, belə şeylərə həvəs göstərməyin mənə narahat eləyir. Gələcəyindən də narahatam. Yox, sən heç mənə oxşamırsan.

– Məgər qadın kişiyyə oxşamalındır?

Takitiro şüşəbənddə bir xeyli dayanıb uzaqlaşan Tiekonun arxasınca baxdı.

Tezliklə qoca rahibə qayıdıb bağda qurdalanmağa başladı.

---

¹ *Fudzivaranın fırçası* – yəqin, görkəmli şair və xəttat Ösisune Fudzivara (1169–1206) nəzərdə tutulur.

² *Kana* – Yaponiyada işlənən səslə əlifba

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Takitiro stolun arxasında oturdu və Sotatsunun¹, Korinin² rəsmləri gözünün qabağına gəldi: qıjı, çöl çiçəkləri və otlar... Yenicə getmiş Tieko haqqında düşünürdü.

Tieko kənd yoluna çıxdı və atasının sığındığı məbəd bambuqluğun arxasında gözdən itdi.

O, uçub dağılmış daş pilləkənlərlə Adasinodakı Nembutsi məbədinə sarı qalxdı, ancaq sol tərəfdəki qayalıqda yonulmuş iki buddaya çatanda dayandı: yuxarıdan səslər eşidilirdi.

Oradakı adsız qəbirlərdə xeyli başdaşları ucalırdı. Son vaxtlar açıq-saçıq əcaib paltar geyinmiş xarici qızlar bu qəbirlərin arasında şəkil çəkdirməyə başlamışdılar. Yəqin, Adasinodakı qəbiristanlıqda yenə buna oxşar bir şey baş verirdi. Tieko dönüb tələsik aşağı endi. Atasının indicə etdiyi xəbərdarlığı xatırlamışdı.

O, bu yaz günündə Arasiyama dağında əylənən adamlardan qaçırdı, ancaq görünür, burada – Adasinoda, eləcə də Nonomiyada olmaq gənc qıza yaraşmazdı. Hətta Takitironun eskizləri əsasında boyanmış kimonoları geyinməkdən daha artıq...

Deyəsən, qadın monastırına sığınmış atası günlərini boş keçirir. Görəsən, bu çirklə təsbehin daşlarını çeynəyə-çeynəyə nə haqda düşünür? – Tieko qüssəylə fikirləşdi.

Atasının hirsini evdə necə boğduğunu dəfələrlə görmüşdü. Həmin dəqiqə əlinə düşsə, təsbehi çeynəm-çeynəm edərdi.

“Öz barmaqlarını dişləsə, daha yaxşı olardı, tək hirsini boğmağa kömək ələyəydi”, – Tieko qəmli-qəmli başını yırğaladı. Anasıyla Nembutsu məbədinə necə zəng çaldıqları yadına düşdü.

Məbədin zəng qülləsi yenidən qurulmuşdu. Anasının boyu balaca olduğundan zəngi yaxşı vura bilmirdi.

¹ *Sotatsu* – dekorativ rəssamlığın görkəmli nümayəndəsi. Doğum və ölüm tarixi məlum deyil.

² *Oqata Korin* (1658–1716) – Edo dövrünün rəssamı

– Ana, burada bacarıq lazımdır. Gəl bir yerdə çalaq.
– Tiekə əlini anasının əlinin üstünə qoydu və taxta bilonu itələdi. Zəng bərkdən çalındı.

– Doğru deyirsən! – anası sevincək dedi.

– Bu nədir ki! Bunu rahib vuranda zəngin səsi daha bərk çıxır, uzun müddət səslənir, – Tiekə güldü.

O, düşünə-düşünə Nonomiya məbədinə tərəf gedirdi. Hələ bir müddət əvvəl bu cığır haqqında yazırdılar ki, sanki, “bambuqluğun kölgəsinə qədəm qoyursan”. İndi bambuqluqdan əsər-əlamət qalmamışdı. Üstəlik də, məbəd darvasının qarşısında peyda olmuş dükandakı satıcıların səsi burada aydınca eşidilirdi.

Ancaq bu kiçik məbədin özü heç dəyişməmişdi. “Gendzi əfsanəsi”ndə də xatırlandığı kimi, qədim dövrlərdə burada ibadətgah varmış və imperatorun bakirə qızları özlərini İse dzinqu məbədinə xidmətə həsr etməzdən əvvəl üç il ərzində burada yuyunmuşlar.

Qabığı soyulmamış ağac mildən toriilər və qeyri-adi hörmə çəpər Nonomiyanın görməli yerlərindən sayılırdı.

Cığırda bir az o yana gedəndə Arasiyama dağının gözəl mənzərəsi açılırdı.

Şamlığın yanındakı Aylı Keçid körpüsünün qarşısında Tiekə avtobusa mindi.

Atası haqqında anasına nə danışsın? Anası elə həssasdır ki, – Tiekə yolda götür-qoy eləyirdi.

Nakaqö rayonunda xeyli tikinti hələ Meydzi inqilabından əvvəl Od bayramları zamanı, ya teppoyaki¹ qızardanda diqqətsizlik üzündən yanmışdı. Yanğın Takitironun evindən də yan keçməmişdi.

Hasarları hind oxrasıyla² rənglənmiş, ikinci mərtəbəsinin pəncərələri bir-birinə yaxın olan qədim Kiota üslubunda tikilmiş evlər qalsa da, bu tikililərin yaşı yüzdən çox olmazdı.

---

¹ *Teppoyaki* – bibər və paxla pastasıyla qızardılan balıq və ya quş

² *Oxra* – sarı və ya qırmızı rəngli mineral boyaq

Takitironun dükəninin arxasındakı Dzdzo allahının təsviri, deyilənə görə, yangından sonra salamat qalmışdı. Takitiro dükəni indi də əvvəlki görkəmində saxlamışdı: ya hər cür tikintidən bezmişdi, ya da pulu çatmırdı, çünki alver elə də yaxşı getmirdi.

Tieko evə yaxınlaşıb məhəccərli qapını açdı. Buradan evin içi büsbütün görünürdü.

Anası Takitironun stolunun arxasında oturub siqaret çəkirdi. Sol əlini üzünə söykəyib stolun üzərinə əyilmişdi. Əvvəlcə Tiekoya elə gəlirdi ki, nəşə yazır, ancaq stolun üstü boş idi.

– Bu da mən, – Tieko anasına yaxınlaşaraq dedi.

– A-a, Tieko, yəqin, yorulmusan? Atan necədir? – anası fikirdən ayılıb dedi.

– Ona tofu aldım, – nə cavab verəcəyini bilmədiyindən vaxt qazanmaq üçün dedi.

– “Morika” aşxanasından? Onu qızdırdın? Atan, yəqin, sevinib...

Tieko başını tərpətdi.

– Arasiyama necədir?

– Adamla doludur.

– Atan səni Arasiyamaya qədər ötürdü?

– Yox, rahibə harasa getdiyindən, oranı baxımsız qoya bilmirdi... Atam xəttatlıqla məşğul olur, – nəhayət, anasının ilk sualına cavab verdi.

– Xəttatlıqla? – Siqə o qədər də təəccüblənmədi. – Heroqlifləri yazanda adamın canı dincəlir. Özümdən bilirəm.

Tieko anasının zərif ağ sifətinə baxdı. Sifəti donuq olduğundan nə haqda düşündüyünü bilmək olmurdu.

– Tieko, – Siqə astadan dedi, – bizim ticarət işlərimizi davam etdirməyə borclu deyilsən.

– ...

– Ərə getmək istəsən, sənə mane olmarıq.

– ...

– Məni eşidirsən?

– Ana, niyə bu barədə danışırırsınız?

– İki kəlməylə izah eləmək olmur. Ananın yaşı əllini keçib. Sözüünü deməmişdən əvvəl götür-qoy edir.

– Dükanı bağlamaq istəyirsiniz?.. – Qızın gözəl gözlərində yaş gilələndi.

– Hələ yox, – Siqe gülümsədi. – Tieko, bizim dükanla məşğul olmaq istəmədiyini ciddi deyirdin? – Astadan danışan anasının səsinə sətlik hiss olundu. Bir dəqiqə əvvəl anasının üzündə təbəssüm gördüyünə inanmağı gəlmədi.

– Ciddi deyirdim, – Tiekonun ürəyi sıxıldı.

– Niyə belə qəmlisən? Mən sənə hirsələnmişəm. Axı kimin kədərli olduğunu özün başa düşürsən: danışan gənc, ya dinləyən yaşlı?

– Ana, məni bağışlayın.

– Bağışlasam da, bağışlamasam da, xeyri yoxdur! – Siqe bu dəfə ürəkdən güldü. – Elə bilirsən, səninlə razılaşmıram?..

– Nə danışdığımı özüm də bilmirəm.

– Adam mümkün qədər fikrindən dönməməlidir. Bu, qadına da aiddir.

– Ana!

– Atana heç nə demədin?

– Yox, bu barədə bir kəlmə də danışmadıq...

– Elə? Ancaq lazımdı! O, bütün kişilər kimi tez özündən çıxandır, ancaq ürəyinin dərinliyində sənə etirafına sevinərdi. – Siqe əlini alına çəkdi. – Sən gələndə qədər atanın stolunun arxasında bir xeyli oturub onu düşündüm.

– Ana, siz çox uzaqgörənsiniz.

– Səhv eləyirsən.

Ana və qız susdular. Dözməyib sükutu Tieko pozdu:

– Nisiki bazarına gedib şam yeməyinə bir şey alım.

– Buyur.

Tieko dükandan keçib evə düşdü. Əvvəllər bu ensiz yer bütün evi kəsib, “qara” ocağın – kudunun yerləşdiyi mət-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

bəxlə bitirdi. İndi ocaqda yemək bişirilmədiyi aydı. Ocağın arxasında yerə taxta döşəyib qaz pilətəsi qoymuşdular. Əvvəllər ocağın ətrafı, sadəcə, əhənglə ağardılmışdı və Kiotonun soyuq qışında ayağı torpaqda yelçəkəndə durub yemək bişirmək əməllicə cəzaydı.

Ancaq bəlkə də, ailəni himayə edən allaha inama görə ocaq qalırdı (belə ocaqları indi də Kiotonun bir çox evlərində görmək olardı). Yangından qorunmaq üçün ocağın arxasından talisman asılmışdı, rəfə isə bərəkət allahı Xoteyanın heykəlcikləri düzülmüşdü. Heykəlcik yeddi dənə olur, hər ilk At günündə Fuzemidəki İnarı məbədidən bir heykəlcik alınır. Əgər ailədə ölən olsa, heykəlcikləri yenidən yığmağa başlayırlar – yenə hər il bir dənə.

Onların evində Xoteyanın yeddi heykəlciyi vardı. Bu o deməkdi ki, son yeddi ildə ailədən heç kim dünyasını dəyişməmişdi, necə varsa, eləcə də üç nəfər idilər: ata, ana və Tieko.

Xoteyanın sıra ilə düzülmiş heykəlciklərinin böyrünə ağ çini güldan qoyulmuşdu. Siqə iki-üç gündən bir güldanın suyunu dəyişib rəfi silirdi.

Tieko evdən çıxan kimi qapımı bir gənc döydü.

“Bankdandır”. Tieko gənci dərhal tanıdı, ancaq yəqin, oğlan onu görmədi. Adətən, məhz bu bank işçisi onlara gəlirdi. “Demək, narahat olmağa dəyməz”, – Tieko düşündü, ancaq ayaqlarının ağırlaşdığını hiss elədi. Dükanın girəcəyindəki məhəccərə yaxınlaşıb, ondan tuta-tuta yavaş-yavaş getdi. Məhəccər qurtaranda dönüb ikinci mərtəbəyə baxdı.

Balaca pəncərənin altından köhnə lövhə asılmışdı, onun üstünə isə özünəməxsus bəzək olan və firmanın qədimliyini göstərən kiçik çardaq vurulmuşdu.

Axşamçağı yaz günəşinin solğun şəfəqləri zəri tökülmüş lövhədə tutqun-tutqun işarırdı. Tiekonu kədər bürüdü. Girişdəki qalın pambıq pərdənin rəngi bozarmışdı, sapları çıxmışdı.

“Ovqatım eləydi ki, hətta Xeyan dzinqu məbəbindəki çiçəkləyən gilənar ağacları da qüssəmi dağıtmadı”, – Tieko düşünüb Nisikiyə tərəf tələsdi.

Nisiki bazarı həmişəki kimi qələbəlikdi.

Geri qayıdanda atasının dükanının yaxınlığında Sirakavadan olan gülsatan qızı gördü.

Tieko onu çağırırdı.

– Ah, sizsiniz, xanım? Nə xoş təsadüf! Hara getmişdiniz?

– Nisikiyə.

– Uzaq yoldur.

– Həmişəki kimi gözəl çiçəkləriniz var...

– Hə-hə, buyurun, baxın. Onları sevdiyinizi bilirəm.

Əslində, çiçək yox, sakaki ağacıydı. Hətta ağac da yox, təzə yarpaqlamış bir neçə budaq idi.

Aydın birində və on beşində bu qız onların evinə çiçək gətirirdi.

– Xanım, nə yaxşı oldu, sizinlə rastlaşdım, – qız dedi.

Tieko ürəyi çırpına-çırpına bir neçə sakaki budağı seçdi. Onları əlində sıxıb evə girdi.

– Ana, bu da mən! – dedi. Sifəti durulmuşdu.

Tieko məhəccərli qapını açıb bayıra çıxdı. Sirakavalı qız hələ getməmişdi.

– Gəlin bir az dincəlin, indi çay dəmləyəcəyəm, – o təklif etdi.

– Mənnətdaram, siz mənə qarşı həmişə xeyirxahsınız... – Qız təzim etdi. – Bu çöl çiçəklərini hədiyyə olaraq götürün. Ancaq o qədər də qəşəng deyillər...

– Nə danışırsınız! Mən çöl çiçəklərini çox sevirəm, sağ olun, – Tieko kiçik çiçək buketinə baxa-baxa dedi.

Qarşısında köhnə su quyusu olan ocağın yanına keçdi. Quyunun ağzı hörmə bambuq qapaqla örtülmüşdü. Tieko çiçəkləri və budaqları qapağın üstünə qoydu.

– Gedim qayçı gətirim, – o dedi, – ancaq əvvəlcə sakinin yarpaqlarını yumaq lazımdır...

– Mənimkini götürün. – Qız qaçıncı ona uzatdı. – Sizin evin ocağı həmişə tərtemizdir. Sizin kimi adamlara gül satmaq da xoşdur.

– Hamısı anamın sayəsindədir...

– Yəqin, sizin də zəhmətiniz var, xanım. Son vaxtlar təmizliyə riayət etmirlər: ocaq, su quyusu çirkli, güldən tozlu. Belə evlərə gül gətirmək istəmirsən. Sizdə isə başqa məsələ, baxanda adamın ürəyi açılır. Dəvət elədiyinizə görə sağ olun.

Tieko dükanda işlərin günü-gündən geri getdiyini qıza deyə bilmədi...

Siqe yenə Takitironun stolunun arxasında oturmuşdu.

Aldıqlarını göstərmək üçün Tieko anasını mətbəxə çağırırdı. Tiekonun zənbildən çıxarıb stola qoyduğu yeyəcəklərə baxa-baxa Siqe qızının qənaətcil olduğunu düşündü. Bəlkə, atası indi evdə olmadığına görəydi...

– Qoy sənə kömək eləyim, – Siqe mətbəx stolunun arxasına keçdi. – Həmişə gələn gülsatan qız idi?

– Bəli.

– Atana bağlısladığın albomları gördün?

– Fikir vermədim.

– Təkcə onları özüylə götürüb.

Bu, Paulo Kleyin, Matissin, Şaqalın və onlardan əvvəlki abstraksionist rəssamların tablolarının reproduksiyalarından ibarət albomlar idi. Tieko bu albomların atasında yeni ideyalar yaradacağına ümid eləyirdi.

– Çəkmək nəyinə lazımdır? Onun işi başqalarının hazırladığını satmaqdır. Buna baxmayaraq... – Anası sözünü bitirmədi. – Sən həmişə atanın rəsmləri əsasında tikilən kimonoları geyinirsən, – bir az susandan sonra Siqe sözünə davam elədi. – Buna görə gərək sənə təşəkkür eləyəydim.

– Təşəkkür?! Onlar, sadəcə, xoşuma gəlir, ona görə geyinirəm.

– Atan demədi ki, əynindəki kimono və qurşaq nəse qüssə doğurur?

– Ana, onlar sadədirlər, ancaq diqqətlə baxanda, zövqlə hazırladığını hiss eləyirsən. Bəziləri hətta çox tərifləyir.

Tieko atasıyla bugünkü söhbəti xatırladı.

– Nə deyirəm, gözəl qıza sadə kimono da yaraşır, ancaq...
– Siqə danışa-danışa qazanın qapağını qaldırıb çubuqlarla yeməyi qarışdırdı. – Atan nəyə görə qəşəng kimonolar üçün dəbə uyğun eskizlər çəkməyi tərgidib. Ancaq əvvəllər qeyri-adi şux rəsmlərə çox həvəs göstərirdi.

Tieko başını tərpətdi.

– Ana, bəs siz niyə atamın eskizləri əsasında tikilən kimonoları geyinmirsiniz? – o soruşdu.

– Sənin anan bunun üçün çox qocadır.

– Həmişə “qocayam” deyirsiniz, axı sizin neçə yaşınız var?

– Mən qarıyam, – Siqə qısaca cavab verib təfəsilatına varmıdı.

– “Mədəni sərvət”, “milli sərvət” adlandırılan Komiyanın sadə, zərif naxışları əsasında hazırlanan kimonolar gənclərə çox yaraşır. Yoldan keçib-gedənlər hətta çöniüb baxırlar.

– Takitironu böyük sənətkar Komiya ilə müqayisə etmə.

– Axı niyə? Atam insan ürəyinin dərinliklərinə enməyə çalışır...

– Belə qəliz danışma, mən belə şeyləri qanmıram, – Siqə Kioto qadınlarına xas olan ağ sifətini aşağı əyib onun sözünü kəsdi. – Tieko, bilirsən, atan sənin toyuna qəşəng kimono hazırlamağa söz verib... Həmin günü səbirsizliklə gözləyirəm...

– Mənim toyuma?! – Tiekonun sifəti tutuldu. Sonra anasına baxıb soruşdu: – Ana, həyatınızda elə şey olubmu ki, sizi sarsıda, ürəyinizi yerindən oynada?

– İki dəfə olub. Yəqin, sənə demişəm, bir dəfə Takitironu ərə gedəndə, bir də onunla körpə Tiekonu oğurlayanda. Biz səni maşınla gətirdik. O vaxtdan iyirmi il keçib, ancaq bunu indi də yadıma salanda ürəyim az qalır sinəmdən çıxa. Əlini bir söykə...

– Ana, məgər məni atmayıblar?

– Yox, yox, səhv eləyirsən! – Siqə başını silkələdi. – İnsan, heç olmasa, ömründə bir dəfə son dərəcə pis bir iş tutur. Uşaq oğurlamaq pul, ya başqa şey oğurlamaqdan daha ağır cinayətdir. Məncə, adam öldürməkdən də pisdır.

– ...

– Valideynlərinin nələr çəkdiyini təsəvvür eləyirəm, axı belə şey adamı dəli eləyər! Bunu fikirləşəndə, mənə elə gəlir ki, hətta indi də səni onlara qaytarmağa razı olardım... Ancaq yox, səni heç kimə vermərəm. Əlbəttə, əgər onları tapıb əsl ata-ananın yanına qayıtmaq istəsən, daha əlimizdən nə gələr, ancaq... mən buna dözmərəm. Bəlkə də, dərddən ölərəm.

– Ana, belə danışmayın! Dünyada mənim bircə dənə anam var, o da sizsiniz...

– Bilirəm, bu da mənim günahımı lap ağırlaşdırır... Biz atanla başa düşürük ki, cəhənnəmdə yerimiz hazırdır, ancaq belə gözəl qız böyütmək qismətimiz olmuşsa, cəhənnəmin qorxusu yoxdur.

Anası həyəcanını boğa bilməyib ağladı. Tiekoda ona qoşuldu.

– Düzünü deyin, mən atılmış uşağam? – o, yalvarış dolu səslə soruşdu.

– Yox, yox! Axı sənə demişdim... Mənim sözlərimə niyə şübhə eləyirsən?

– Sizin kimi, atam kimi adamların uşaq oğurlamağına inana bilmirəm.

– Məgər indicə sənə demədim ki, adam öz ömründə, heç olmasa, bir dəfə pis iş tutur?

– Deyin, məni haradan oğurlamısınız?

– Giondan, – Siqə tərəddüd etmədən cavab verdi. – Çiçək açmış gilənar ağaclarına tamaşa etmək üçün axşam ora getmişdik və gilənar ağacının altındakı skamyada bir körpə gördük, çiçək kimi gözəl bir qız. Biz onun üstünə əyildik, o da bizə gülümsədi. Mən onu əlimə götürdüm, daha heç bir qüvvə onu təzədən yerinə qaytarmağa məni məcbur eləyə

bilməzdi. Mən üzümü onun üzünə söykədim, atan isə mənə baxıb dedi: “Siqə, onu oğurlayaq! Qaçaq, tez buradan qaçaq!” Qalan hər şey, elə bil, yuxuda baş verdi. Aşxanaya qaçıb getdiyimiz yadımdadır. Öz imobosi¹ ilə məşhur olan “Xirano”nu tanıyırsan, maşını orada saxlamışdıq. Sürüb evə getdik...

– ...

– Anan, yəqin, bir anlığa harasa getmişdi, biz də bundan istifadə etdik.

Siqenin danışdıqlarında məntiq vardı.

– Bu, qismətdir... Sən bizim qızımız oldun, Tieko. O vaxtdan iyirmi il keçib. Düzümü eləmişik, səhvimi eləmişik – bil-mirəm, ancaq bağlışlanmağımız üçün ürəyimdə dua eləyirəm. Yəqin, atan da həmçinin.

– Ana, özünüzü qınamayın! Həmişə özümə deyirəm ki, mənim bəxtim gətirib! – Tieko əlini gözlərinə sıxdı.

Tieko oğurlansa da, atılsa da, ailə kitabında Sado ailəsinin qanuni varisi sayılırdı.

Ata-anası ona ilk dəfə – həmin vaxt orta məktəbə getmişdi – doğma uşaqları olmadığını etiraf eləyəndə bunu ciddi qəbul eləməmişdi, hətta şuluqluq elədiyinə görə valideynlərinin belə dediyini düşünmüşdü.

Yəqin, bunu ilk olaraq qonşulardan öyrənəcəyindən qorxurdular. Bəlkə də, qızlarının məhəbbətinin möhkəmliyinə inanıb qərara almışdılar: qız artıq kifayət qədər böyükdür, ona həqiqəti demək olar. Valideynlərinin etirafı Tieko üçün gözlənilməz olmuşdu, ancaq çox da kədərləndiyini demək olmazdı. Böyüyəndə də bunu ürəyinə salmadı. Takitiro və Siqeyə olan məhəbbətində heç nə əskilmədi, münasibətləri də gərginləşmədi. Bir sözlə, ürəyində elə bir şey baş qaldırmadı ki, onu boğmağa məcbur ola. Bəlkə də, Tiekonun xarakteri buna imkan verirdi.

Əgər Takitiro ilə Siqenin qızı deyildisə, onda əsl valideynləri haradasa yaşayırlar, ola bilsin, onun hətta qardaş-

---

¹ *Imobo* – qızardılmış treska balığı ilə bişirilən kartof, Kioto mətbəxinin məşhur xörəklərindən biri

bacıları var. “Onları çətin ki, görəəm, – Tiekko düşünürdü, – və yəqin, onlar məndən pis yaşayırlar”.

Ancaq əsas bu deyildi. İndiki ata-anasını – köhnə hasarlı evin sahiblərini kədərləndirəcək bir şey onu daha çox narahat eləyirdi.

Bax ona görə Tiekko mətbəxdə əlini gözünə sıxmışdı.

– Tiekko, – Siqe əlini onun çiyinə qoydu, – bir də keçmiş barədə soruşma. Dünya belə qurulub, kimin nə vaxt, harada ovcuna daş-qaş düşəcəyini heç kim bilmir.

– Daş-qaş?! Çox şişirtmirsiniz ki? Ancaq sizin üzüyünüzə uyğun gəlsə, xoşbəxt olardım, – Tiekko pıçıldayıb şam yeməyi hazırlamaqla məşğul oldu.

Şam yeməyindən sonra Siqe və Tiekko yuxarıdakı dib otağa qalxdılar.

İkinci mərtəbənin ön tərəfində şagirdlərin və xidmətçilərin gecələdiyi balaca pəncərəli, alçaq tavanlı kiçik otaq var idi. Dib otağa həyət tərəfdəki dəhlizlə gedilirdi. Oraya birbaşa dükandan da getmək olurdu.

Çoxdan tanıdıqları ən hörmətli alıcıları, adətən, dib otaqlarda qəbul eləyirdilər. Gələnlər, lazım olsa, orada da gecələyirdilər.

Adi alıcılarla danışıqları birinci mərtəbənin həyətə baxan qonaq otağında aparırdılar. Bu böyük otaq divardan evin arxa hissəsinə qədər uzanırdı. Divarboyu rəflərə mal yığılmışdı. Müştərilərin rahatca baxması üçün qamış həsirlər salınmış döşəməyə parçalar və kimonolar sərilmişdi.

İkinci mərtəbədə hündür tavanlı iki kiçik otaq valideynlərinin və Tiekonun yataq otağı idi.

Tiekko güzgü qabağında oturub gözəl, uzun saçlarını açıb tökdü.

– Ana! – fusumanın¹ arxasında yatmağa hazırlaşan Siqeni çağırırdı. Bu sözdə məhəbbət hiss olunurdu...

¹ *Fusuma* – yapon evində siyirməli divar

KIMONO ŞƏHƏRİ

Kioto çox gözəl ağaclar bitən böyük şəhərdir. Söz yox ki, Syuqakuin məbədi yaxınlığında yerləşən imperator villasının ətrafındakı bağ, imperator sarayı yanındakı şamlıq, xeyli sayda böyük bağlar, qədim məbədlər şəhərə yaraşlıq verirdi, ancaq küçələrdəki ağaclar da qəşəng idi, turistlərin gözüne ilk əvvəl onlar sataşır. Kiyamati və Takase çayının kənarındakı salxım söyüdlər, Qodzö və Xorikava küçələri boyunca salınmış söyüd xiyabanları son dərəcə gözəldir. Salxım söyüdlərin nazik yaşıl budaqları yerə çatır. Şimal dağında qövsvari sıralanmış qırmızı şamağacıları da adamı məftun edir.

Baharçağı Şərq dağı yaşıllığa bürünür, buludsuz havalarda Xiey dağındakı ağacları görmək olur. Ağacların gözəlliyi təmizliyinə xüsusi fikir verilən şəhərin gözəlliyini nəzərə çarpdırır.

Gionda, xüsusilə onun ucqarlarında dar küçələr boyunca köhnəliyindən qaralmış evlər sıralanıb, ancaq küçələrin özü təmizdir, heç yerdə zibil görməzsən.

Bu sözləri kimonolar tikilən Nisidzin rayonu haqqında da demək olar. Çoxlu sayda yaraşsız dükanlara, emalatxanalara baxmayaraq, hər tərəf çox təmizdir. Evlərin taxta hasarları hər gün tərtəmiz silinir, üstündə toz belə tapa bilməzsən. Botanika bağı da səliqəlidir, yerdə kağız qırıntısı, zibil görməzsən.

Amerikanın işğalçı qoşunları botanika bağında özləri üçün kotteclər tikmişdilər və əlbəttə, yaponları oraya buraxmırdılar, sonra amerikalılar getdi, hər şey də əvvəlki qaydasına düşdü.

Nisidzindəki toxuculuq emalatxanasının sahibi Sosuke Otomo botanika bağındakı kamfara dəfnə ağacları xiyabanını xoşlayırdı. Ağaclar alçaq, xiyaban uzun olmasa da,

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

xüsusilə bahar çağı ağaclar tumurcuqlayanda xiyabanda gəzməyi xoşlayırdı...

“Kamfara dəfnə ağacları, görəən, necədir? – toxuculuq dəzğahlarının səsinə qulaq asa-asa Sosuke hərdən fikirləşirdi. – İşğalçılar onları kəsməyiblər ki?”

Botanika bağının yenidən açılacağı günü səbirsizliklə gözləyirdi.

Sosuke botanika bağına gələndə Kamoqava çayı boyunca gəzməyi xoşlayırdı, oradan Şimal dağı görünürdü. Adətən, tək gəzirdi.

Botanika bağında çay boyunca gəzmək bir saata yaxın çəkirdi. Bu gün də sevdiyi xiyabanı xatırlayıb darıxdı.

– Saqadan cənab Takitiro Sada zəng vurub, – arvadı onu fikirdən ayırdı.

– Takitiro? Saqadan?.. – o, telefonun qoyulduğu stola yaxınlaşdı.

Toxucu Sosuke paltar satan Takitirodan beş yaş balacaydı. Çoxdan dostluq eləyirdilər, tez-tez “pis kampaniyalarda” birlikdə əylənirdilər. Ancaq son vaxtlar az-az görüşürdülər.

– Otomo eşidir, çoxdandır görüşmürük...

– Salam, Otomo. – Takitironun səsi həyəcanlı idi.

– Deməli, Saqadasınız?

– Aha, qadın monastırında yaşayıram.

– Hərdən-hərdən qəribə işləriniz olur. – Sosuke fikrini yumşaq ifadə elədi. – Axı müxtəlif qadın monastırları var...

– Bu, əsl monastırdır, orada vur-tut qoca arvad yaşayır, oranın baş ruhanisi.

– Elə? Qarı qarılığında olsun, cənab Sada da gənc qızla...

– Şit zarafatlarını burax, – Takitiro güldü, – sənənlə işim var.

– İş? Mənimlə?

– Hə. Bu gün yanına gəlmək istəyirəm.

– Buyuracaqsınız. – Sosuke təəccübünü gizlədə bilmədi. – Bütün günü evdəyəm, işləyirəm. Dəzgahların taqıltısını telefonda, yəqin, eşidirsiniz.

– Eşidirəm, eşidirəm! Bilirsən, bu səsdən ötrü darıxmışam.

– Siz, bəlkə də, darıxırsınız, ancaq bu səs mənim üçün çörək ağacıdır. O dayansa, mən bataram. Bu, sizdən ötrü xəlvət bir qadın monastırında əylənmək deyil...

Heç yarım saat keçməmiş Takitironun maşını Sosuke-nin evinin qabağında dayandı.

Takitiro evə keçdi. Gözləri parıldayırdı. Tez-tələsik furosikini açdı.

– Səndən xahişim var, – rəsmi çıxara-çıxara dedi.

– Qurşaq! – Sosuke diqqətlə Takitiroya baxdı. – Çox müasir, qəşəng... qətiyyəən bizim üslubumuzda deyil, cənab Sada. Hm... Yəqin, qadın monastırında sığındığınız qızdan ötrüdür?

– Yenə öz ağlıdakını deyirsən... – Takitiro güldü.
– Qızım üçündür.

– Qurşaq hazır olanda xanım heyrətlənəcək. Belə qurşaqı bağlayarmı?

– Bilirsən, Tieko mənə Kleyin reproduksiyalarından ibarət bir neçə albom bağışlayıb.

– Kley... Kley... Necə rəssamdır?

– Deyəsən, abstraksionistdir, deyilənə görə, yaxşı sənətkardır. Rəsmləri dalğın ovqat yaradır. Mənim qoca ürəyimi yerindən oynatdı. Albomu xeyli vərəqlədim, reproduksiya-ları diqqətlə gözdən keçirib eskiz hazırladım. Qədim yapon parçalarındakı rəsmlərə heç bənzərliyi yoxdur.

– Doğrudur.

– Bu rəsmə uyğun qurşaq toxumağını xahiş etmək istəyirəm. Görək nə alınır. – Takitironun səsi hələ də həyəcandan titrəyirdi.

Sosuke bir müddət dinməzcə rəsmə baxdı.

– Əladır, rəngləri də şuxdur. Əvvəlki rəsmlərinizdə olmayan bir yenilik də var. Əlvanlığına baxmayaraq, naxışları həmişəki kimi zərifdir. Toxumaq çətin olacaq, ancaq cəhd eləyərək. Rəsmdə övladınıza ehtiram, həm də valideyn sevgisi hiss olunur.

– Sağ ol... Son vaxtlar hər yerdə ideya, məna axtarırlar, hətta rəngi də qərb dəbinə uyğun seçirlər.

– Hə, belədə layiqli bir şey ortaya çıxara bilməzsən.

– Bizim sənətdə xarici söz işlədəndə zəhləm gedir. Yaponiyada hələ qədim dövrlərdən rənglərin dillə ifadə oluna bilməyən öz incə anlamları var.

– Doğrudur, doğrudur! Hətta qara rəngin də öz çalarları var, – Sosuke başını tərpətdi. – Yeri gəlmişkən, bilirsiniz bu gün nə barədə düşünmüşəm? Qurşaq hazırlanması ilə indi kimlər məşğul olmur? İdzukura kimilərinin dördmörtəbəli fabrikləri var, əsl müasir istehsalatdır. Gündə beş yüz qurşaq toxuyurlar, fəhlələr idarəetmədə iştirak eləyirlər, toxucuların orta yaşı iyirmidir. Belə getsə, iyirmi ildən sonra əl dəzgahlarında toxuyan bizim kimi ustalar itib gedəcək.

– Boş şeydir!

– Əgər qalsalar da, yəqin, necə deyərlər, ölkənin “milli sərvəti” olacaqlar.

– ...

– Misal üçün, sizin kimi, cənab Sada, ya o... Kleydir, deyəsən?

– Mən Paulo Kleyi deyirdim. Bilirsən, məbədə çəkilib, az qala, on beş gün gecə-gündüz bu qurşaq üçün naxış və rəng düşündüm, ancaq buna nə qədər nail olduğumu bilmirəm.

– Qüsursuz, nəfis yapon üslubunda hazırlanıb, – Sosuke tez-tələsik etiraz elədi, – sizin adınıza, istedadınıza layiqdir. Rəsminizə uyğun qurşaq toxumağa çalışırıq. Böyük oğlum Xideo onu məndən yaxşı bacarar. Deyəsən, onunla tanış deyilsən?

- Aha.
- Xideo keyfiyyətli toxuyar.
- Sən daha yaxşı bilərsən. Əsas odur ki, alınsın. Mənim işim topdansatışdır, əsasən də əyalətlərlə alver eləyirəm, ona görə incəliklərdən başım çıxmaz.
- Özünü zə böhtan atmayın.
- Bu qurşaq payıza uyğundur. Onu tez hazırla.
- Oldu. Bəs qurşağa uyğun kimono seçmişiniz?
- Əvvəlcə qurşaq...
- Anlayıram. Topdansatış tacirinə kimono problem deyil, seçim böyükdür... Görünür, gənc xanımı ərə vermək istəyirsiniz?
- Bu haradan ağılna gəldi?! – Takitiro qızardığını hiss elədi.

Əl dəzğahları işlədilər Nisidzinin emalatxanalarında çox nadir hadisəydi ki, toxuculuq qabiliyyəti üç nəsil ərzində atadan oğula keçirdi. Əl toxuculuğu, bir növ, sənətdir. Əgər ata məşhur toxucuydusa, bu heç də o demək deyildi ki, oğlu da elə usta olacaq. Hətta atasının şöhrətinin kölgəsində yatmayıb, onun ustalığının sirlərinə vəqif olmağa çalışsa da.

Belə də olur: dörd-beş yaşından uşağa ip sarımağı öyrədirilər. On-on iki yaşlarında artıq əl dəzğahında işləməyi öyrənib sadə sifarişləri sərbəst yerinə yetirməyə başlayır. Ona görə emalatxana sahibinin uşağının çox olması tərəqqinin rəhnidir. Sarıyıcı işini hətta altmış-yetmiş yaşlarında qadın da yerinə yetirir. Çox vaxt nənə ilə nəvənin qarşı-qarşıya oturub ip sarıdığını görmək olur.

Sosukenin evində bir sarıyıcı var – heç də cavan olmayan arvadı. Səhərdən axşamacan var gücüylə çalışır və get-gedə daha da qaradınməz olur.

Sosukenin üç oğlu var. Hər üçü hündür takabata dəzğahında qurşaq toxuyur.

Üç dəzgahı olan emalatxana sahibi varlı sayılır, ancaq bir dəzgahı olan emalatxana da, dəzgahı kirayəyə götürən toxucular da var.

Sosukenin etiraf etdiyi kimi, Xideonun ustalıqda atasını ötməyi manufakturaçılara və topdansatış tacirlərinə məlumdur.

– Xideo, ay Xideo! – Sosuke çağırdı, ancaq görünür, oğlu eşitmədi.

Maşın dəzgahlardan fərqli olaraq, əl dəzgahları ağacdan, bərk səs eləmir; ancaq Xideonun dəzgahı uzaqdaydı və ikiüzlü qurşaq – ən mürəkkəb iş sayılır – toxumağa başı qarışdığından onu eşitmədi.

– Anası, Xideonu çağır, – Sosuke arvadına dedi.

– Gedirəm. – O, dizinin üstündən ip qırıqlarını çırpıb, belini ovuşdura-ovuşdura dəhlizin torpaq döşəməsiylə oğlunun işlədiyi dəzgaha tərəf getdi.

Xideo dəzgahı saxlayıb, Takitroya sarı baxdı, ancaq yerindən dərhal qalxmadı.

Yəqin, yorulmuşdu. Qonağı görüb bədənini açmaq üçün hətta gərnəşməyə ürək eləmədi, yalnız üzünü silib Takitroya yaxınlaşaraq qaşqabaqlı halda dedi:

– Bizim çirkli daxmamıza xoş gəlmişsiniz. – Fikri hələ də işin yanındaıdı.

– Cənab Sada eskiz çəkib, xahiş eləyir ki, qurşaq toxuyaq, – atası dedi.

– Elə? – Xideo soyuqqanlıqla dedi.

– Bu, xüsusi bir qurşaqdır, fikirləşdim ki, sən toxusan, yaxşı olar.

– Yəqin, Tieko xanım üçündür? – Xideo ilk dəfə Takitroya baxdı.

– Bu gün səhərdən dəzgah arxasındadır, yəqin, yorulub, – oğlunun kobudluğunu malalamaq üçün Sosuke üzr istəyirmiş kimi dedi.

Xideo dinmədi.

– Əgər işdən ürəklə yapışmasan, yaxşı bir şey ortaya qoya bilməzsən, – Takitiro hirs-lənmədiyini bildirmək istədi.

– Elə bir şey deyil, adi ikiüzlü qurşaqdır, ancaq rahatlıq vermir... Bağışlayın ki, sizi layiqincə salamlamadım. – Xideo yüngülcə təzim etdi.

Takitiro başını tər-pətdi.

– Əlbəttə, əsl usta başqa cür hərəkət eləyə bilməz.

– Adi bir şey toxumaq ikiqat çətindir. – Oğlan başını aşağı saldı.

– Xideo, nəzərə al ki, cənab Sada qeyri-adi rəsm gətirib. Saqadakı qadın monastırında bunun üstündə xeyli işləyib. Satmaq üçün deyil, – atası səsini qaldırdı.

– Elə? Deməli, Saqada...

– Çalış, yaxşı toxu.

– Oldu.

Xideonun soyuqqanlılığı Takitironun Otomonun emalat-xanasına gələndə duyduğu sevinci azaltdı. Eskizi açıb, Xideonun qarşısına qoydu.

– ...

– Xoşuna gəlmir? – Takitiro çəkinə-çəkinə soruşdu.

– ...

– Xideo, – oğlunun dinmədiyini görüb Sosuke çığırdı, – soruşanda cavab ver. Özünü ədəbsiz aparırsan.

– Mən toxucuyam, – oğlan, nəhayət, başını qaldırmadan dilləndi, – cənab Sadanın rəsmi-ni öyrənmək üçün mənə vaxt lazımdır. Qeyri-adi işdir, onu başdansa-ovdu eləmək olmaz, axı bu qurşaq Tiekə xanım üçündür.

– Mən də elə onu deyirəm, – Sosuke başı ilə təsdiqlədi. Oğlunun qəribə hərəkəti onu təəccübləndirirdi.

– Deməli, xoşuna gəlmir? – Takitiro bu dəfə acıqla soruşdu.

– Güzəl rəsmdir, – Xideo sakitcə dilləndi. – Məgər mən dedim ki, xoşuma gəlmir?

– Sözdə yox, ancaq ürəyində... Gözlərindən görürəm.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Nə görürsünüz?

– Nə görürəm?! – Takitiro birdən yerindən durub Xideonun sifətinə şillə çəkdi. Oğlan başını qaçıрмаğa çalışmadı da.

– Nə qədər istəyirsiniz, vurun. Sizin rəsminizin pis olduğu ağılıma da gəlməyib – elə bil, Xideonun donu açıldı. Ola bilsin, şillə sifətindəki laqeydliyi çırpmışdı. – Sizdən üzr istəyirəm, cənab Sada. – Xideo təzim edib əlini yerə toxundurdu. Hətta şillədən od tutub yanan sifətini əliylə örtməyə çalışmadı da.

– ...

– Görürəm hirsələnmişiniz, ancaq xahiş eləyirəm, bu qurşağı toxumağa icazə verəsiniz.

– Elə bundan ötrü gəlmişəm, – Takitiro sakitləşməyə çalışaraq donquldadı. – Sən mənə qocanı bağışla. Pis hərəkət elədim. Elə vurdum ki, əlim ağrıyır...

– Mənim əlimi götürün. Toxucuların əli möhkəmdir, dərisi qalındır. – Hər ikisi güldü.

Ancaq Takitiro ürəyinin dərinliyində hələ də sıxılırdı.

– Çoxdandır heç kimə əl qaldırmırdım, hətta nə vaxt əl qaldırdığım yadıma gəlmir... Di bağışla məni, bunu unudaq. Xideo, yaxşısı budur de, mənim çəkdiyim rəsmə baxanda niyə sifətində elə qəribə ifadə vardı? Doğrusunu de!

– Yaxşı. – Xideo yenə tutuldu. – Axı mən hələ cavanam, təcrübəsizəm, mən fəhlənin qəti nəsə deməyi çətindir. Siz dediniz ki, bu eskizi monastırda yaşayanda çəkmişiniz?

– Hə. Elə bu gün geri qayıtmağa hazırlaşırım. Hələ yarım ay orada olacağam...

– Oraya qayıtmayın, – Xideo qətiyyətlə dedi. – Evə get-səniz, yaxşı olar.

– Evdə narahat oluram, fikrimi cəmləşdirə bilmirəm.

– Məni rəsmi gözəlliyi, şuxluğu, ondakı yenilik heyrləndirib. Mən, sadəcə, valeh olmuşam: siz necə bu cür eskiz çəkə bildiniz, cənab Sada? Ancaq ona diqqətlə baxanda...

– ...

– ... sanki, maraqlıdır, orijinaldır, ancaq... onda harmoniya, ürək yangısı hiss olunmur. Rəsmdən narahatçılıq, xəstəhal nəşə duyulur.

Takitironun rəngi ağardı, titrəyən dodaqlarından bir kəlmə söz çıxmadı.

– Mənə elə gəlir, həmin ucqar məbəddə qulyabanı tülkülər, porsuqlar yaşayırlar və rəsmi sizin əvəzinizə onlar çəkiblər...

– Belə... – Takitiro rəsmi özünə tərəf çəkib, gözünü ona zillədi. – Pis deyilməyib. Gənc olsa da, müdrikdir... Sağ ol... Hər şeyi bir də yaxşı-yaxşı düşünüb, yeni eskiz çəkməyə çalışaram. – Takitiro rəsmi tələsik bürmələyib qoltuğuna dürtüdü.

– Niyə axı! Rəsm əladır, qurşağı toxuyanda boyalar, rəngli iplər ona başqa görkəm verəcək.

– Sənə minnətdaram, Xideo. Deməli, qızıma olan duyğularını buna köçürüb qurşaq toxumaq, cansız eskizə hərarət vermək istəyirsən, – Takitiro tələsik xudahafızlaşib emalatxananı tərk etdi.

Gözünə Kiotaya xas olan kiçik çay satışı. Çayın kənarındakı otlar suya sallanmışdı. Bəs çayın üstündəki ağ hasar nədir? Otomonun hasarı deyil ki?

Takitiro əlini qoltuğuna soxub, eskizi əzərək çaya atdı.

– Qızınla birlikdə Omuroya çiçəklərə tamaşa etməyə getmək istəmirsən?

Takitironun telefon zəngi Siqe üçün gözlənilməz oldu. Ərinin onu nə vaxtsa çiçəklərə baxmağa dəvət etdiyi yadına gəlmirdi.

– Tiekko, Tiekko! – qızını köməyə çağırırmış kimi qışqırdı. – Atan zəng eləyib, telefona gəl...

Tiekko qaçaraq gəlib telefonun dəstəyini götürdü.

– Yaxşı, anamla birlikdə gələrik... Hə, Ninnadzi məbədinin qarşısındakı çay pavilyonunda gözləyərik... Yox, gecikmərik...

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Tieko dəstəyi qoyub anasına baxaraq güldü.

– Niyə belə həyəcanlanmışsınız, ana? Bizi vur-tut çiçəklərə baxmağa dəvət ediblər.

– Qəribədir, məni də yada salan olarmış!

– Omuroda gilənar ağaclarının çiçəkləyən vaxtıdır...

– Tieko hələ də tərəddüd edən anasını dilə tutdu.

Qədim paytaxtda başqalarından gec çiçəkləyən gilənar ağaclarını Omuroda “Ay dan yeri ağaranda” adlandırırlar

– bəlkə, Kioto çiçəklərdən daha gec ayrılırsın deyə?

Onlar Ninnadzinin darvazasına yaxınlaşdılar. Sol tərəfdəki gilənarlar gur çiçəkləmişdi.

Ancaq Takitiro həmin tərəfə baxıb dedi:

– Yox, mən onlara baxmaq gücündə deyiləm.

Ağacların arasındakı cığırılarda gələnlərin oturub yeyib-icdikləri, mahnı oxuduqları enli skamyalar qoyulmuşdu, orada-burada yaşlı kənd arvadları rəqs eləyirdilər, keflənmiş kişilər isə skamyalara uzanıb bərkənd xoruldayırlar, bəziləri yerdə uzanmışdı: ola bilsin, yuxuda olanda skamyadan yıxılmışdılar.

– Bu nə həngamədir! – Takitiro başını yırğalayıb ayağını saxlamadı. Ta əvvəldən Omuroda gilənar çiçəklərinə tamaşa etməyi xoşlasalar da, Siqe və Tieko onun arxasınca getdi.

Məşənin dərinliyindən göyə tüstü qalxırdı – çiçəkləyən gilənar ağaclarına baxmaq həvəskarlarının atıb getdikləri zibili yandırırtdılar.

– Bəlkə, sakitlik olan bir yerə gedək, Siqe? – Takitiro təklif etdi.

Getməyə hazırlaşdılar ki, gilənar ağaclarının qarşı tərəfindəki hündür şamağacının altında milli paltar geyinmiş koreyalı qadınları gördülər. Onlar koreya barabanlarını döyəcləyə-döyəcləyə milli rəqs eləyirdilər. Bu, gilənar ağaclarının altında əylənən dəstədən daha abırlı görünürdü.

Şamağacılarının yaşıl budaqları arasından uzaqdakı dağ gilənarlarının çəhrayı çiçəkləri gözə dəyirdi.

Tieko dayanıb həvəslə koreyalı qadınlara baxırdı.

– Ata, botanika bağına gedək, ora sakitlikdir, – dedi.

– Niyə? Sözüüm yoxdur... Omuroda gilənar ağaclarına tamaşa elədik, bahara öz borcumuzu verdik. – Və Takitiro maşına tərəf getdi.

Aprel ayından botanika bağı yenidən açılmışdı və yenə ora vağzaldan tramvay işləyirdi.

– Əgər botanika bağına da belə qələbəlik olsa, Kamoqavanın sahilində gəzişərik, – Takitiro dedi.

Maşın təzə-təzə yarpaqlayan ağacların arasıyla şütüyürdü. Yarpaqlar köhnə evlərin fonunda xüsusilə təzə-tər görünürdülər, yeni tikililərin yaxınlığında bu, hiss olunmurdu.

Hasar boyu uzanan xiyaban tərəfdən botanika bağı xüsusilə geniş və işıqlıydı. Onun solundan Kamoqava çayı axıb gedirdi.

Siqe giriş biletini qurşağının altına qoydu. Genişliyi seyr eləyib sinədolusu nəfəs aldı. Yaşadıqları topdansatış məhəlləsindən uzaqdakı tərələr zorla görünürdü. Siqe isə heç onlara da tamaşa eləməirdi. Dükandan küçəyə az-az çıxırdı.

Bağın darvazasından içəridə fontan vururdu, onun ətrafındakı zanbaqlar üzə gülürdü.

– Kioto üçün qeyri-adi mənzərədir. Görünür, amerikalılar öz kotteclərini tikəndə əkilblər, – Siqe dedi.

– Deyəsən, amerikalılar kottecləri bağın içərilərində tikiblər, – Takitiro dedi.

Külək olmasa da, fəvvarənin suyu üzlərinə vururdu. Fontanın arxasında sol tərəfdə metal karkasın üzərində ucalan yumru şüşə damlı böyük oranjereya görünürdü. Onlar şüşənin arxasından tropik bitkilərə baxdılar, ancaq içəri girmədilər.

Botanika bağına gəzinti çox vaxt aparmırdı.

Yolun solundakı iri Himalay sidrinin budaqları uzun iynəyarpaqlarla örtülmüşdü. Aşağıdakı budaqları torpağa

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

sərilmişdi. Himalay sidri iynəyarpaqlılar növünə aiddir, ancaq onun yeni çıxan ipək kimi iynəyarpaqları haradan “iynə” oldular? Qara şamdan fərqli olaraq, onlar payızda iynələrini tökmürlər, amma onun cavan budaqları nağılvəri təəssürat yaradır.

– Sosukenin oğluna qarşı heç yaxşı hərəkət eləmədim, – Takitiro durduğu yerdə birdən mızıldadı. – O, ustalıqda atasını ötüb, gözləri yaman itidir, tükü tükədən seçir.

Təbii ki, Siqe və Tiekō onun sözlərindən heç nə anlamadılar.

– Siz Xideo ilə görüşmüşünüz? – Tiekō soruşdu, Siqe isə yalnız əlavə etdi:

– Deyirlər, yaxşı ustadır.

Takitironun sorğu-sualı xoşlamadığını bildirdilər.

Fəvvarənin sağından keçib sola dönəndə uşaq meydançasına oxşar bir yer gördülər. Oradan uşaqların səsləri eşidilirdi, çəmənlərdə isə uşaqların səliqəylə yığılmış əşyaları gözə dəyirdi.

Ağacların altından keçib yenə sola döndülər. Qəfil gözləri qarşısında böyük bir zanbaqlıq açıldı. Tiekō rənglərin çoxluğundan hətta içini çəkdi: qırmızı, sarı, ağ, qara, kame-liya kimi tünd-bənövşəyi... Güllər iri idi, növlərinə görə bir-birindən ayrılmışdı.

– Zanbaqların naxışı, ola bilsin, yeni üslublu kimonoya yarayar, ancaq əvvəllər bunu zövqsüzlük sayardım... – Takitiro köks ötürdü.

“Əgər Himalay sidrinin torpağa dəyən iynəyarpaqlı zərif budaqlarını tovuzquşunun açılmış quyruğuna bənzətsək, bəs zanbaqların bu əlvanlığını nə ilə müqayisə edək?” – Takitiro düşündü. Güllərin rəngləri, elə bil, havaya da hopmuşdu.

Siqe ərindən aralanıb Tiekōnun çiyinə söykəndi. Təəcübü də olsa, Tiekōnun nəzəri bu vaxt güllərdə deyildi.

– Ana, ağ zanbaqların qarşısında dayanan adamları görürsünüz? Yoxsa qızgördüdüür?

– Ay, doğrudan...

– Elə baxmayın. – Qız Siqenin qolundan çəkdi.

Zanbaqlığın önündə karpların üzduyü nohur vardı.

Takitiro skamyadan qalxıb yavaş-yavaş zanbaqların yanını ilə getdi, əyilib, az qala, hər gülə diqqətlə baxırdı.

– Qərbdəki güllər çox parlaqdı, adamı bezdirir, mən bambuqluğu daha çox xoşlayıram, – o, geri qayıdıb dedi.

Zanbaqlıq ağaclarla dövrələnmiş düzənlikdə idi.

– Tiekko, sənə elə gəlmirmi ki, botanika bağı nəşə avropasayağıdır? – Takitiro soruşdu.

– Dəqiq deyə bilmərəm, ancaq doğrudan da, qərbdəki bağları xatırladır, – Tiekko cavab verdi. – Siz getmək istəyirsiniz, bəlkə, anamın xatirinə bir az da burada qalaq?

Takitiro həvəssiz-həvəssiz yenə güllərə tərəf getmək istəyirdi ki, onu səslədilər:

– Deyəsən, cənab Sadadır? Əlbəttə, Sada-sandır!

– A, Otomo. Xideo da sənindir. Səni burada görəcəyimi gözləmədim.

– Yox, mənim üçün gözlənilməzdir... – Sosuke təzim etdi. – Bu xiyabandakı kamfara dəfnə ağaclarının arasında gəzməyi sevirəm, bağı yenidən açılacağını səbirsizliklə gözləyirdim! Bu gün xiyabanda ləzzətlə gəzmişəm. Buradakı dəfnə ağaclarının əlli, bəlkə də, altmış yaşı var... Oğlumun tərbiyəsizliyinə görə bağışlayın, siz gələndə özünü ədəbsiz apardı, – Sosuke yenə təzim etdi.

– Cavan olduğu üçün üzrlüdür.

– Siz bura Saqadan gəlmisiniz?

– Mən Saqadan, Siqe isə qızım ilə evdən.

Sosuke Takitironun yol yoldaşlarına yaxınlaşıb təzim etdi.

– Xideo, bu zanbaqlar barədə nə düşünürsən? – Takitiro, elə bil, acıqla soruşdu.

– Onlar yaşayırlar, – oğlan özünə xas açıqürəkliklə cavab verdi.

– Yaşayırlar?.. Təbii ki, yaşayırlar, ancaq onlara baxmağı xoşlamıram, yaman çoxdurlar... – Takitiro üzünü yana çevirdi.

Güllər yaşayırlar... Ömürləri qısadır, ancaq əlbəttə, yaşayırlar. Hər il qönçələr əmələ gəlir. Və açılır. Bütün təbiət kimi yaşayırlar... Takitiroda elə hiss vardı ki, sanki, Xideoya qarşı yenə səhv bir iş tutmuşdu.

– Dəqiq deyə bilmərəm, ancaq mənəcə, zanbaqların naxışı kimono, ya qurşaq üçün elə də uyğun deyil. İntəhası, dahi rəssam çəksə, zanbaqlar da rəsmdə əbədi yaşayırlar, – Takitiro geri qanrılıb dedi. – Qədim parçaların rəsmlərinə baxaq. Onların bəzisi bizim qədim paytaxtımızdan yaşlı olar. Ancaq elə gözəlliyi indi kim yarada bilər? Vur-tut üzünü köçürürlər...

– ...

– Ya elə ağacları götürək. Ancaq onların içində də bizim şəhərdən yaşlıları var.

– Bunlar mənim üçün anlaşılmazdır. Mənim işim toxumaqdır. Gözəl parçalar haqqında fikir yürütməyə vaxt qalmır. – Xideo başını aşağı saldı. – Ancaq düşünürəm ki, Tiekonu Tyuqudzi, ya Koryudzi məbədidəki Mirokunun¹ heykəlləriylə yanaşı qoysaq, o, bu heykəllərdən gözəl görünər!

– Bəlkə, bunu Tiekoya deyib onu sevindirək? Ancaq o, bu cür müqayisəyə layiq deyil... Eh, Xideo! Qız çox tezliklə qarıya çevrilir. Çox tez!

– Mən axı dedim ki, zanbaqlar yaşayırlar, – Xideo dilləndi. – Çiçəkləmə dövrü çox qısadır, ancaq həyatın bütün mənası tez ötən bu andadır. Məgər elə deyil? İndi məhz həmin dövrüdür.

– Raziyam. – Takitiro yenə oğlana sarı döndü.

– Mən elə qurşaq toxumaq istəmirəm ki, sizin nəvələrinizə, nəticələrinizə qala. Mən eləsini toxuyacağam ki, qızınız desin: bax bu, mənim üçündür və onu indi, öz gəncliyinin gözəl çağında sevinə-sevinə gəzdirsin.

¹ *Miroku* – gələcəyin Buddası

– Əla fikirdir, – Takitiro başını tərpətdi.
– Zanbaqların yaşadığını ona görə dedim. Onların çiçək-ləyən vaxtıdır, ancaq artıq ləçəklərini tökənlər də var.

– Hm...

– Ləçəklər də müxtəlif cür tökülür. Gilənar ağacları baş-qa məsələ: əsl çiçək tufanıdır, zanbaqlar isə...

– Sən, yəqin, zanbaqların tökülən ləçəklərini nəzərdə tutursan? Bircə onu deyim ki, zanbaqlıq ürəyimcə deyil, əlvan rənglər çoxdur, ləzzəti itir... Bəlkə, qocalıqdandır?

– Buradan gedək, – Xideo təklif etdi. – Düzünü deyim ki, mənə çox eskizlər gətirib xahiş eləyiblər ki, zanbaqların naxışına uyğun qurşaq toxuyum, ancaq onlar kağıza çəkil-miş rəsmlərdir, mən də razılıq vermirdim. Bu gün isə zan-baqlara tamaşa elədim, sanki, gözlərim açıldı.

Beşlikdə zanbaqlığı tərək eləyib, daş pilləkənlə qalx-mağa başladılar. Pilləkən boyu canlı çəpər uzanırdı, hətta çəpər yox, rododendronlardan ibarət əsl divar idi. Rododen-dronlar hələ çiçəklənməmişdi, ancaq onun sıx bitmiş xırda yaşıl yarpaqları zanbaqların əlvan rənglərini nəzərə çarp-dırırdı.

Yuxarıdan bağın ətirli Çin pionları bitən hissəsi görü-nürdü. Onlar da hələ çiçəklənməmişdi. Yəqin, bu yaxınlarda peyda olduğuna görə pionlar adama bir az qeyri-adi gəlirdi.

Dumanda Xiey dağı zorla görünürdü.

Botanika bağının, az qala, hər yerindən hansısa dağ – Xiey, Şərqi, ya Şimal dağı görünürdü. Ətirli pionlar bitən yerdən Xiey dağı, elə bil, lap yaxındaydı.

– Yalnız zirvəsi görünür, duman örtüb, – Sosuke Taki-tiroya dedi.

– Yaz dumanı ümumi mənzərəni görməyə qoymur...

– Takitiro cavab verdi. – Otomo, duman sənə yazın gəlişini xatırlatmır?

– Nə deyim...

– Bəlkə, əksinə, yazın sona çatdığını xatırladır?

– Sizə nə deyim, – Sosuke təkrar etdi. – Yaz tez keçir. Gilənar ağacının çiçəklərindən doyunca ləzzət almağa hətta macalımız olmadı.

– Özün üçün yeni bir şey tapmadın.

Bir müddət dinməzcə getdilər.

– Otomo, bəlkə, sənin sevdiyin kamfara dəfnə ağaclarının altında gəzişək? – Takitiro təklif etdi.

– Bundan məmnun olardım. Xanımlar da bizimlə getsə, lap gözəl olar. – Sosuke Tiekko tərəfə baxdı.

Dəfnə ağacları yuxarıda birləşib yaşıl çadır əmələ gətirmişdilər. Zərif təzə yarpaqlar qırmızıya çalırdı. Hava küləksiz olsa da, yarpaqlar yüngülcə tərpənirdilər.

Bəşi də dinməzcə gedirdi, hərdən qısaca kəlmə kəsirdilər. Dəfnə ağaclarının altında hər kəs öz dünyasına çəkilmişdi.

Xideo Tiekonu Mirokunun Nare və Kiotodakı ən gözəl heykəlləriylə müqayisə edəndə, üstəlik də, deyəndə ki, qız ondan gözəldir, Takitiro əməllicə narahat olmuşdu. Doğrudanmı, Xideo qıza bu qədər məftun olub? Bəs qız ona ərə getsə, harada yaşayacaq? Onların emalatxanasında? Səhərdən axşama kimi ip əyirəcək?

O boylandı. Xideo Tiekoyla qızğın söhbət eləyirdi, oğlan da hərdən razılıqla başını tərpədirdi.

“Amma heç də vacib deyil ki, Xideo Otomonun evinə getsin. Xideonu bizim ailəyə də qəbul eləmək olar”, – Takitiro fikirləşdi.

Tiekko yeganə qızlarıydı. Əgər ərinin evinə getsə, Siqenin necə darıxacağını təsəvvür eləmək olar. Digər tərəfdən, Xideo Otomonun böyük oğludur, Sosuke də etiraf eləyir ki, atasından daha yaxşı ustadır. Xideonu getməyə qoyarmı? Axı onun iki oğlu da var. Ancaq son vaxtlar işləri axsasa da, hər halda, Takitiro Nakaqö məhəlləsinin topdansatış taciridir. Məgər onun ticarət evini vur-tut üç toxuculuq dəzğalı olan, bir dənə də muzdla işləyən toxucunun olmadığı və hər

şeyi ailə üzvlərinin əllə gördüyü emalatxanayla müqayisə etmək olar? Kommersiya baxımından əhəmiyyətsiz işdir. Elə Xideonun anası Asakonu götürək – mətbəx əşyasına dönüb... Böyük oğul olsa da, Tiekoyla evlənəndən sonra axı niyə də onların ailəsinə gəlməsin?..

– Xideo xarakteri olan ciddi oğlandır, – Takitiro özüylə danışmış kimi hündürdən dedi. – Gənc olsa da, ona güvənmək olar.

– Siz elə hesab edirsiniz? Minnətdaram, – Sosuke sakitcə cavab verdi. – Sözüüm yoxdur, çalışqandır, di gəl, adamlarla yola getmir... Kobuddur, qabadır... Hərdən onun əvəzinə qorxuram.

– Ondan gördüyümü görsəm də, bu, əsas deyil, – Takitiro inciksiz, hətta gülümsəyə-gülümsəyə dedi. – Ona hirs-lənməyə dəyməz, xasiyyəti elədir... Yeri gəlmişkən, niyə ancaq Xideo ilə ikiniz gəlmisiniz?

– Kiçikləri də gətirmək olardı, ancaq onda gərək dəzgahları saxlayaydıq. Həm də düşündüm ki, dəfnə ağaclarının arasında gəzib, təbiətə tamaşa eləsə, bəlkə, xasiyyəti yumşala...

– Xiyaban, doğrudan da, gözəldir. Bilirsən, Otomo, mən Siqe ilə Tiekonu bura, ümumiyyətlə, Xideonun məsləhətiylə gətirmişəm.

– Necə yəni? – Sosukenin üzündə təəccüb oxundu. – Deməli, xanıma baxmaq istəyib?

– Yox-yox, məsələ onda deyil! – Takitiro qorxmış halda əlini yellədi.

Sosuke ətrafına boylandı. Onlardan bir az aralıda Xideo ilə Tieko, onların arxasınca isə Siqe gedirdi.

Botanika bağının darvazasından çıxanda Takitiro təklif etdi:

– Otomo, bizim maşınla gedin. Buradan Nisidzinə əl uzatsan, çatar, maşın qayıdana qədər biz hələ bir az da çay kənarında gəzərik...

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Sosuke tərəddüd etdi, ancaq Xideo dedi:

– Sağ olun, sizin lütfkarlığınızdan istifadə edərik.

Əvvəlcə atasını maşına oturtdu. Maşın tərənəndə Sosuke oturacaqda dikəlib Takitiro və onun yol yoldaşlarına ədəblə təzim etdi. Xideonun təzim edib-etmədiyi anlaşılmaqda.

– Qəribə oğlandır, – Takitiro gülüşünü zorla boğdu: ona sillə vurduğu yadına düşmüşdü. – Tieko, bu oğlanı nə yaxşı söhbətə çəkə bilmişdin? Görünür, cavan qızlara meyillidir.

Tieko utanaraq başını aşağı dikdi.

– O danışdı, mən vur-tut qulaq asırdım. Mən də əvvəlcə fikirləşdim ki, nə yaman çox danışır, ancaq sonra mənə hətta maraqlı gəldi...

– Sənə vurulmayıb ki? Bilirsən, Xideo mənə dedi ki, sən Mirokunun Tyuqudzı və Karyudzi məbədidəki heykəllərindən gözəlsən... Gör nə qəribə adamdır?

Atasının sözü Tiekonu həyəcanlandırdı. Sifəti, hətta boynu qızardı.

– Nədən danışdı? – Takitiro soruşdu.

– Deyəsən, Nisidzindəki əl dəzgahlarının taleyindən.

– Necə? Taleyindən? – Takitiro fikirli halda dilləndi.

– “Tale” deyəndə ki... Ancaq... ümumiyyətlə, taledən, – Tieko dilini sürüdü.

Onlar şamağacıları bitən torpaq bəndin üstüylə Kamoqavanın sahili boyunca gedirdilər. Takitiro çaya tərəf düşdü. Aşağıda bənddən aşılıb tökülən suyun şırıltısı aydınca eşidilirdi.

Gənc oğlanlar, qızlar çayın kənarındakı otluqda qoşa-qoşa oturmuşdular, yaşlı adamlar evdən gətirdikləri yeməyi yeyirdilər.

Qarşı tərəfdə şosedən aşağıda cığır keçirdi. Çiçəklərini tökəndən sonra təzə-təz yarpaqlarla örtülmüş təkəmsəyrək gilənar ağaclarının arasından Ataço dağı, onun yanındakı Qərb dağı, çayın axarından yuxarıda Şimal dağı görünürdü. Ora qoruq idi, təbii mənzərə olduğu kimi saxlanılırdı.

– Oturaq, – Siqe təklif etdi.

Kitaodzi körpüsünün yanındakı çəmənlikdə yudzen parçasını qurumaq üçün sərmışdilər.

– Yaxşı yaz havasıdır, – Siqe ətrafı gözdən keçirərək dedi.

– Sən Xideo haqqında nə fikirdəsən? – Takitiro ondan soruşdu.

– Nəyi nəzərdə tutursunuz?

– Bəlkə, onu ailəməzə qəbul edək?..

– Nə?! Belə tez?..

– Ləyaqətli adamdır.

– Doğrudur, ancaq Tiekonun fikriylə maraqlanmışımız?

– Məgər deməmişdi ki, valideynlərimin fikrinə qulaq asmağa hazırım? Elə deyil, Tieko? – Takitiro qıza sarı çöndü.

– Belə məsələdə təkid eləmək olmaz, – Siqe də Tiekoya baxdı.

Tieko çəmənlikdə oturub başını aşağı salmışdı. Gözünün qabağına Gion bayramında arabada gedən Siniti Midzuki – indiki yox, məbəd şəyirdlərinin qədim paltarında qaşları rənglənmiş, üzü pudralanmış, dodaqlarına al-qırmızı poma-da çəkmiş oğlan gəlmişdi. Tieko onu belə xatırladı. Həmin vaxt o da ağılı kəsməyən balaca bir qız idi.

ŞİMAL DAĞINDAKI KRIPTOMERİLƏR

Ta qədimdən, Xeyan dövründən Kiotoda belə qəbul olunmuşdu: “dağ” deyəndə ən əvvəl Xiey dağı, “bayram” deyəndə Kamo məbədinin keçirdiyi bayramlar nəzərdə tutulurdu.

Mayın on beşində qeyd olunan Əməköməci¹ bayramı artıq keçmişdi.

Min doqquz yüz əlli altıncı ildən Əməköməci bayramında imperator elçisinin başında durduğu təntənəli yürüşə,

---

¹ *Əməköməci bayramı* – Kiotodakı Kamo şintoist məbədində ildırım allahına həsr olunur.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

gənc şahzadə xanımın başçılıq etdiyi mərasim də qoşulurdu – köhnə adətə görə şahzadə xanım özünü Kamo məbədində xidmətə həsr etməzdən əvvəl Kamoqava çayında yuyunurdu. Şahzadə xanım on iki kimonodan ibarət təntənəli geyimdə öküzlər qoşulmuş arabaya minirdi. Onun arxasınca kəcavədə saray xanımları, həmçinin qaravaşlar, yeniyetmə qızlar və musiqiçilər gedirdi. Geyimlərin zənginliyi və kollec tələbələrinin arasından seçilən şahzadə xanımın gəncliyi bu mərasimə xüsusi gözəllik verirdi. Hərdən seçim Tiekonun rəfiqələrinə də düşürdü. Belə vaxtlarda o, başqa qızlarla birlikdə mərasimə baxmaq üçün Kamoqavadakı torpaq bəndin üstünə çıxırdı.

Kiotoda qədim buddist və şintoist məbədləri o qədər çox idi ki, az qala, hər gün böyük, kiçik bayramlar qeyd olunurdu. Elə götürək may təqvimini – bayramsız bir gün də yox idi!

Pavilyonlarda, ya açıq havada çay mərasimləri təşkil olunurdu, yemək bişirilən qazanlardan buğ qalxırdı...

Ancaq bu il Tiekə hətta Əməköməci bayramına da getmədi. May ayı həmişəkindən yağışlı keçmişdi, üstəlik də, onu uşaqlıqdan o qədər bu bayrama aparmışdılar ki...

Tiekə çiçəkləri çox sevirdi, ancaq təzə-tər yarpaqlar, yenicə yaşıllaşan ağaclar da xoşuna gəlirdi. Takaoda yenicə yarpaqlayan ağcaqayınlarla tamaşa eləməyi, Vakaodzinin ətrafında gəzməyi xoşlayırdı.

– Ana, biz bu il heç çay yığımını da görmədik, – Tiekə Udzinin təzə məhsulundan çay dəmləyə-dəmləyə dedi.

– Yəqin, hələ çay yığımı qurtarmayıb, – Siqe cavab verdi.

– Doğrudan?

Onun rəfiqəsi Masako zəng vurdu:

– Tiekə, gedək Takaoda ağcaqayınlarla baxaq. İndi orada payızdakından seyrəklikdir...

– Gec deyil?

– Əsl vaxtıdır, axı ora şəhərdən sərindir.

– Yaxşı, – Tiekko razılaşdı, ancaq sonra nəşə xatırlayıbmış kimi dedi: – Heyan Dzinqu məbədində olandan sonra Syudzdan dağındakı gilənar ağaclarına da baxmağa getmək lazım idi, ancaq onları tamam unutduq. O qoca gilənar ağacı yadındadır?.. Heyif ki, artıq gecdir. Ancaq Şimal dağındakı kriptomerilərə tamaşa eləməyin əsl vaxtıdır. Takaodan oraya əl uzatsan, çatar. Bilirsən, göylərə millənən qəşəng kriptomeriləri görəndə ürəyim uçunur. Sonra ora gedək, Takaodakı ağcaqayınlardan çox, ürəyim birdən bu gözəl ağacları görmək istədi.

Takaoya çatanda Tiekko və Masako təkcə Dzinqodzi məbədinin yanındakı ağcaqayınlara yox, Makiiodakı Saymödzi və Toqanoodakı Kodzandzi məbədinin yanındakı ağcaqayınlara da tamaşa eləmək istədilər.

Dzinqodzi və Kodzandzinin yoxuşu çox dik idi. Və yüngül yay paltarları, alçaqdaban tufli geyinmiş Masako, kimonunun üstündən enli çit qurşaq bağlamış Tiekoya narahatçılıqla baxdı. Ancaq Tiekonun sifətində yorğunluqdan əsər-ələmət yox idi.

– Nə yaman diqqətlə baxırsan? – Tiekko soruşdu.

– Yaxşıdır! – Masako pıçıldadı.

– Doğrudan, gözəldir! – Tiekko uzaqdan görünən Kiötaki çayına baxaraq dedi, – bura mən düşündüyümdən də sərinidir.

– Mən axı... – Masako güldü, – çayı yox, səni nəzərdə tuturdum.

– ...

– Belə gözəllər, görəsən, haradan peyda olur?

– Bəsdir, xahiş eləyirəm.

– Yaşılığın arasında sadə kimono sənin gözəlliyini daha da nəzərə çarpdırır. Əlbəttə, sənə qəşəng kimono da yaraşır...

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Həmin gün Tiekonun əynində solğun bənövşəyi rəngdə kimono və atasının bağışladığı enli çit qurşaq vardı.

Tieko tələsmədən daş pilləkənləri qalxırdı. Masako onun gözəlliyini təriflədiyi vaxt, o, Andre Marlonun dünyanın şah əsəri adlandırdığı Siqemori Tayra¹ və Eritomo Minamoto-nun² Dzinqodzi məbədindəki portleri haqqında düşündürdü. Siqemorinin alnında və yanaqlarında qırmızı rəngin izlərinin hələ də qaldığını xatırladı.

Masako əvvəllər də Tiekonun gözəlliyinə heyranlığını gizlətməmişdi.

Kodzandzi məbədində Tieko dağdakı geniş şüşəbəndli İsimidzuin ibadətəhəsinə baxmağı xoşlayırdı. Məbədin əsasını qoyan müqəddəs Möenin ağacda oturub meditasiya etdiyi təsviri də Tiekonun xoşuna gəlirdi. Məbəddə Tödzyuqiyanın heyvan və quşlardan bəhs edən yumoristik şəkilləri nümayiş etdirilirdi. Rahiblər qızları çaya qonaq etdilər.

Masako Kodzandzi məbədindən o tərəfə keçməmişdi. Turist marşrutu, ümumiyyətlə, burada bitirdi. Tieko isə atasıyla məbəddən o yandakı Syudzan dağında gilənar ağaclarına tamaşa elədiklərini, bir qucaq qatırquyruğu yığdıqlarını xatırlayırdı. Qatırquyruğunun saplağı uzun və şirəli idi. Sonra Takaoya gələndə özü Şimal dağındakı kriptomerilər bitən kəndə gedib çıxmışdı. Kənd indi Kiotoya qarışmış, şəhərin bir məhəlləsi olmuşdu. Məhəllədə vur-tut yüz iyirmi-yüz otuz ev vardı, onu əvvəlki kimi kənd adlandırmaq daha düzgün olardı.

– Ən çox piyada gəzməyi xoşlayıram, – Tieko dedi.
– Bura isə çox yaxşıdır, yol da gözəldir.

Sıldırımli dağlar Kiötaki çayına dirənmişdi. Qızlar bir az da irəli gedib, çox qəşəng kriptomeri meşəsini gördülər. Ağaclar cərgəylə düzülmüşdü. Onlara səliqəylə qulluq göstərildiyi ilk baxışdan hiss olunurdu. Bu qiymətli ağacdan

¹ *Siqemori Tayra* (1138–1179) – Heyan dövrünün sərkərdəsi

² *Eritomo Minamoto* (1147–1199) – Kamekura dövrünün (1192 – 1333) ilk feodal hakimi

mil hazırlayırdılar, onu yalnız bu kənddə məharətlə hamarlayırdılar.

Görünür, fasilə idi, kriptomerinin budaqlarını kəsən qadınlar ağacların kölgəsində oturub dincəlirdilər.

Masako ovsunlanmış kimi bir qızdan gözünü çəkmirdi.

– Tieko, ona bax. Sənə yaman oxşayır, – Masako pıçıldadı.

Qız ağ xalları olan tünd-göy kimono və gen şalvar geyinmişdi. Kimononun qollarının ağzı qaytanla bağlanmışdı; kimononun üstündən önlük taxmışdı, yalnız ovcunu örtən əlcək geyinmişdi. Dairəvi önlüyün yanlarında yarığı vardı. Qaytan və ensiz qurşaq qırmızımtıl rəngdə idi. Başı dəsmalla bağlanmışdı. Qalanları da onun kimi geyinmişdilər.

Onlar şəhərdə səyyar satışla məşğul olan oxaralı, ya sirakavalı qadınlara oxşayırdılar, ancaq başqa cür geyinmişdilər. Yaponlar belə paltarı çöldə, ya dağda işləyəndə geyinirdilər.

– Doğrudan, o sənə yaman oxşayır! Qəribədir! Bir bax.

– Düz deyirsən? – Tieko qıza ötəri baxdı. – Sən nə yaman narahat adamsan, Masako!

– Qoy elə olsun, ancaq gör nə yaxşı qızıdır!

– Yaxşıdır, axı nə olsun ki...

– Sanki, sənin qeyri-qanuni uşağındır.

– Bu lap ağ oldu! – Tieko hirsələndi.

Yaxşı ifadə eləməsə də, Masako gülüşünü zorla boğub əlavə etdi:

– Bir-birinə bənzəyən adamlara rast gəlmək olur, ancaq bu qədər oxşarlıq möcüzədir!..

Qız rəfiqələriylə birlikdə sakitcə onların yanından keçdi. Başına bağlanmış dəsmal alını və yanaqlarının bir hissəsini örtmüşdü. Ona görə sifətini düz-əməlli görmək olmurdu. Onların oxşarlığını Masako necə bilərdi?

Tieko bu kənddə tez-tez olurdu və qabığını kişilərin soyduğu şalbanlar qadınların təmizləyib, qaynanmış, ya

Boday şəlaləsindən götürdükləri adi suda yuyulmuş qumla hamarladıqlarını dəfələrlə görmüşdü. Bu qadınları dumanlı şəkildə xatırlayırdı, çünki onları yolun kənarında işləyəndə görmüşdü, di gəl ki, bu balaca kənddə elə də çox qadın yox idi ki, yadda saxlaya bilməyəsən, intəhası, Tieko onların hər birinə diqqətlə baxmamışdı. Masako qızları baxışlarıyla ötürdü.

– Ancaq hər halda, çox oxşarlıq var, – o təkrar edib, sanki, əminlik üçün başını əyərək diqqətlə Tiekoya baxdı.

– Oxşarlıq nədədir? – Tieko soruşdu.

– Gözümü, burnumu – dəqiq demək çətindir. Daha doğrusu, sifət quruluşunda oxşarlıq var, ancaq xahiş eləyirəm bağışlayasan, məgər şəhərin Nakaqö məhəlləsində yaşayan xanımı dağ kəndindəki qızla müqayisə etmək olar?

– Yaxşı da!

– Qızın arxasınca gedib harada yaşadığını görsək, yaxşı olardı, – Masako dedi.

Sadəlvhlüyünə baxmayaraq, Masako heç də qızın arxasınca evlərinə qədər getmək fikrində deyildi. Sözdür demişdi – vəssalam. Ancaq Tieko addımlarını yavaşlıdıb, dağda bitən kriptomerilərə, gah da damın uclarına söykənmiş millərə baxırdı.

Eyni qalınlıqda olan hamarlanmış ağ millər gözəl idi.

– Lap sənət əsəridir, – Tieko dedi. – Eşitmişəm ki, belə millər çay mərasimləri üçün pavilyonların tikintisində istifadə olunur, onları hətta Tokio və Küsüyə də göndərirlər...

Damın uclarına söykənən millər səliqəylə düzülmüşdü. Onlar dəyişəklərin qurudulduğu ikinci mərtəbəyə də yığılmışdı. Masako millərə heyrətlə göz gəzdirərək dedi:

– Elə təəssürat yaranır ki, sanki, ev sahibləri millərin arasında yaşayırlar.

– Nahaq yerə narahat olursan, – Tieko güldü. – Səni əmin edirəm ki, mil anbarlarının arxasında əla mənzillər var.

– Bir bax, ikinci mərtəbədə də dəyişək qurudurlar...

– Hər şeyə təəccüblənirsən, nəticə çıxarmağa da tələsir-sən – gah yerli sakinlərin necə yaşadığına, gah da mənim o qıza çox oxşadığıma.

– Bunlar başqa-başqa şeylərdir, – Masako ciddiləşdi.
– Qızın sənə oxşadığını deməyimdən kədərlənmişən?

– Bir damcı da... – Tiekko cavab verdi və dərhal da qızın gözlərini xatırladı. Ağır işə öyrəşmiş bu sağlam qızın gözlərində kədər yuva qurmuşdu. – Bu kəndin qadınları çox çalışqandırlar, – Tiekko, elə bil, onu narahat edən nədənsə qaçmaq üçün dedi.

– Təəccüblü deyil! Qadınların çoxu kişilər qədər işləyir. Elə kənd arvadlarını, göyərti, ya balıqsatanları götür, – Masako halını pozmadan dedi. – Sənin kimi xanımlar, Tiekko, hər şeyi ürəklərinə salırlar.

– Mənim kimi? Ancaq mən də işləyəcəyəm. Bəs sən?

– Mən isə istəmirəm, – Masako dedi.

– Eh, bu kənd qızlarının necə işlədiyini sənə göstərə bilsəydim, – Tiekko yenə dağdakı kriptomerilərə tərəf baxdı.
– Yəqin, artıq orada budama işləri başlayıb.

– Budama nədir?

– Kriptomeridən yaxşı mil çıxсын deyər əvvəlcədən lazımsız budaqları kəsirlər. Kəsmək üçün çox vaxt pilləkəndən istifadə edirlər, bəzən meymun kimi ağacdən-ağaca da tullanırlar...

– Axı bu təhlükəlidir!

– Bəziləri səhər tezdən ağaca çıxıb, nahara qədər oradan düşmür...

Masako da kriptomerilərə tərəf baxdı. Onların dübbə-düz uzun gövdəsi, doğrudan da, gözəl idi. Qüllələrindəki yaşıl yarpaqlar lap xırda görünürdülər.

Buradakı dağlar hündür, ancaq yamacları hamar idi. Və dağların yalında bitən kriptomerilərin hamar, düz gövdəsi qeyri-adi təəssürat yaradırdı. Onların qəşəng düzülüşü çay mərasimləri üçün tikiləcək pavilyonları xatırladırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Kiötaki çayının hər iki sahilində dağlar, elə bil, birdən qopub, dar dərəyə yuvarlanırdılar.

Yağışın çoxluğu və günəşli günlərin azlığı kriptomerilərdən əla tikinti materialı alınmasına imkan yaradırdı.

Hündür dağlar küləyin qarşısını kəsirdi. Bərk külək isə kriptomeri üçün təhlükəlidir. Külək oduncağı yumşaldır, onun kövrəkliyini azaldır, onda ağacın gövdəsi əyilirdi.

Kəndin evləri çay boyunca dağın ətəyinə qədər uzanırdı.

Tieko və Masako kəndin sonuna qədər gedib, sonra geri qayıtdılar.

Bəzi evlərin yaxınlığında qadınlar milləri hamarlayırdılar. Su ilə isladılmış gövdələr çay qumuyla təmizlənirdi. Açıq-qəhvəyi rəngli gilə oxşayan xırda qum Boday şələləsinin çaya töküldüyü yerdən çıxarıldı.

– Qum qurtaranda neyləyəcəksiniz? – Masako soruşdu.

– O qurtarmayacaq. Yağışlar qumu yuyub şələləyə gətirir, o da su ilə bir yerdə tökülüb dibə çökür, – yaşlı qadın cavab verdi.

“Nə qayğısız adamlardı”, – Masako düşündü.

Qadınların necə işlədiyinə baxan Masako, Tiekonun haqlı olduğuna inandı. Gövdələrin qalınlığı altı sun¹ olardı və görünür, dayaq dirəklər üçün nəzərdə tutulmuşdu.

Hamarlanmış milləri su ilə yuyub qurudurdular, kağıza, ya küləşə büküb sifarişçiyə göndərirdilər.

Dağlardakı kriptomerilər və kənd evləri boyunca düzülmiş millər, Kiotonun köhnə evlərinin qarşısındakı hind oxrasıyla rənglənmiş taxta hasarları Masakonun yadına saldı.

Qızlar kəndin başında avtobusa mindilər. Oradan Boday şələləsi görünürdü. Bir müddət dinməzəcə getdilər.

– Qızları da bu kriptomerilər kimi düzgün qamətli böyüdəydilər, – Masako sükutu pozdu.

– Bizim nazımızı bu ağaclar kimi çəkməzlər, – Tieko güldü. – Masako, sən yenə görüşürsən?

¹ Sun – 3,03 sm-ə bərabər yapon üzünluq ölçü vahidi

– Görüşürəm... Kamoqava çayının kənarındakı çəmənlərdə otururuq. Son vaxtlar Kiyamatiyə çox adam gəlir. İndi ora elektrik qatırı da işləyir. Ancaq arxamız aşxanaya tərəf otururuq, müştərilər də bizi görmür.

– Bu axşam da görüşəcəksiniz?

– Hə, səkkizin yarısında görüşümüz var. Deyəsən, sənənin belə sərbəstliyə paxıllığın tutur...

Tieko valideynləriylə həyəətə baxan dib otaqda nahar eləyirdi.

– Bu gün “Xömasa” aşxanasından cənab Simamura sasamakidzusi¹ göndərmiş, ona görə şorba bişirmişəm, – Siqə özünə bəraət qazandırmağa çalışmışdı.

– Aha, – Takitiro mızıldadı.

Xanı balığı ilə hazırlanan sasamakidzusi onun sevimli yeməyi idi.

– Bizim baş aşpazımız bu gün evə gec qayıdıb: Masako ilə Şimal dağındakı kriptomerilərə baxmağa gedibmiş.

– Aha...

İmari² boşqablarında sasamakidzusi tərəkə kimi qalaqlanmışdı. Takitiro bambuq yarpaqlarını aç-aça nazik kəsilmiş xanı balığı olan düyü bükməsinə iştahayla yeyirdi. Şorba paxla həlimində bişən siitake göbələyindən ibarət idi.

Takitironun dükənində, evin fasadındakı hind oxrasıyla rənglənmiş taxta hasar kimi, Kiotonun topdansatış dükənlarının qədim ənənəsi hələ qalırdı, ancaq indi onların ticarət müəssisəsi şirkətə çevrilmişdi, satıcılardan xidmətçilərə qədər bütün işçilər aksioner sayılırdılar və dükana idarəyə gəlirmiş kimi gəlirdilər. Yalnız Omidən olan iki-üç şagird ikinci mərtəbədə otaq kirayələyib dükanda yaşa-

¹ *Sasamakidzusi* – şəkər və sirkə şirəsində hazırlanan qaynadılmış düyü yarmasının arasına çiy balıq və tərəvəz qoyulub bambuq yarpağına bükülür.

² *İmari* – Saqa prefekturasında yerli ağ gildən hazırlanan qabları ilə məşhur olan qəsəbə

yırdılar. Ona görə şam yeməyi vaxtı dib otaqlarda sükut hökm sürürdü.

– Tiekko, sən nədən ötrü Şimal dağındakı kəndə tez-tez gedirsən? – Siqe soruşdu.

– Orada kriptomerilər elə düz, elə qəşəngdilər... Təki insan ürəyi o cür olaydı.

– Məgər sən elə deyilsən?

– Əfsuslar olsun ki, məndə elə düzlük yoxdur...

– Siqe, – Takitiro söhbətə qarışdı, – insan nə qədər düzgün, səmimi olsa da, o, düşünən canlıdır, hər şey haqqında fikirləşir. Ancaq elə o cür yaxşıdır. Söz yox ki, düz, qəşəng kriptomeriyaya oxşayan qızlar gözəldirlər, amma belələri yoxdur, olsaydılar da, yaşamaq onlar üçün çətin olardı. Ağac əyri də olsa, əsas odur ki, boy atıb böyüsün. Mən belə fikirləşirəm... Elə bizim bağdakı qoca ağcaqayını götürək. Bir ona baxın...

– Niyə bunu bizim qıza deyirsən? – Siqe narazılıqla diləndi.

– Bilirəm, bilirəm! Tiekko heç vaxt yalan danışmır...

Tiekko dinməzcə bağa baxırdı, sonra kədərli səslə pıçıldadı:

– Bu ağcaqayında o qədər güc var ki... Əfsus, Tiekonun gücü onun gövdəsinə sığmış bənövşələrdə olduğundan çox deyil... Oy, bənövşələr artıq solub.

– Doğrudur, – Siqe dedi, – ancaq gələn yaz yenə açacaqlar...

Tiekko bir az aşağı baxdı və baxışları xristian fənerinə dikildi. Otaqdan düşən işıqda müqəddəsin surəti yonulmuş fənər zorla görünürdü, ancaq onun ürəyindən dua eləmək keçdi.

– Ana, düzünü deyin, mən harada doğulmuşam?

Siqe və Takitiro baxışdılar.

– Gionda gilənar ağaclarının altında, – Takitiro qətiyyətə dedi.

Gionda gilənar ağacının altında doğulub... “Taketori haqqında povest”dəki¹ bambuqun buğumunda tapılan Nur-saçan qız Kaquyaximeyə oxşayır.

“Deməli, yəqin, Kaquyaxime kimi, Aydan gələn oğlanı gözləməli”, – Tiekə zarafatyana düşündü, ancaq dinmədi.

Atmışdılar, ya oğurlanmışdı – dəxli yoxdur, Siqe və Takitiro onun harada doğulduğunu bilmirdilər. Yəqin, onun əsl ata-anasını da tanımırdılar.

Tiekə bu yersiz söhbətə görə peşman olmuşdu, ancaq Takitiro və Siqedən üzr istəmək fikrində deyildi. Niyə axı birdən-birə özü bərədə soruşdu? Özü də bilmirdi. Bəlkə, Şimal dağındakı kənddə gördüyü, Masakonun ona oxşatdığı qızı xatırlamışdı?..

Tiekə gözlərini harada gizlədəcəyini bilmədiyindən qoca ağcaqayının qülləsinə baxırdı. Səma zəifcə işıqlanmışdı – ya Ay doğmuşdu, ya haradasa böyük gəzintiyə çıxmışdılar.

– Göy lap yay vaxtındakı kimidi... – Siqe ağcaqayının başının üstündən baxaraq dedi. – Tiekə, yadında saxla ki, sən burada doğulmusan. Mən səni doğmasam da, sən bu evdə dünyaya gəlmisən.

– Hə, hə! – Tiekə razılıqla başını tərpətdi.

Kiomidzi məbədində Sinitiyə doğrusunu demişdi: onu Mariyama parkında çiçəkləmiş gilənar ağaclarının altından oğurlamamışdılar, Takitironun dükəninin ağzına atmışdılar. Takitiro da oradan götürmüşdü.

O vaxtdan iyirmi il keçmişdi. Onda Takitironun yaşı otuzu ötmüşdü və öz kefindən qalmırdı. Buna görə əlində körpə peyda olanda Siqe əvvəl-əvvəl ona inanmamışdı.

“Vəziyyətdən çıxmağa çalışma. Gün kimi aydındır ki, hansısa tanış geyşanın birindəndir”.

“Ağ yalandır! – Takitiro hirsindən həтта qızardı. – Qızın nəyə büküldüyünə baxsan, yaxşı olar. Hə, nədir? Yenə uşa-

---

¹ “*Qoca Takitiro haqqında povest*” – X əsrin əvvəllərində yaşamış naməlum müəllifin povesti. Onun süjeti nağıldan götürülüb: hansısa təqsiri ucbatandan Yerə göndərilən Ay qızı adı insana aşiq olur.

ğın geysadan olduğunu deyəcəksən?” Körpəni arvadına uzatdı. Siqə qızı götürüb, üzünü onun soyuq üzünə söykədi.

“Onu neyləyək?” – Siqə soruşdu.

“Evə keçək, orada rahatca müzakirə edərik. Heykəl kimi nə dayanmısan!”

“O lap çağadır, yəqin, bir neçə gündür doğulub”.

Qızın valideynləri məlum deyildi və onu qızlığa götürməyə Takitironun ixtiyarı yox idi – buna valideynlərin razılığı lazım idi. Takitiro qızı ailə kitabında Sadaların varisi kimi qeyd elətdirdi. Qıza Tiekə adını verdilər.

Xalq arasında söz var ki, əgər ailə övladlığa uşaq götürürsə, mütləq öz övladı da dünyaya gəlir. Ancaq belə olmadı və ər-arvad öz ömürlərini yeganə qızlarının tərbiyəsinə həsr etdilər. Çox illər ötmüşdü və atılmış qızın əsl valideynlərinin kim olduğu onları get-gedə daha az narahat eləyirdi. Əsl valideynlərinin hətta sağ olub-olmadığını da bilmirdilər.

Həmin gün şam yeməyindən sonra süfrəni yığışdırmaq elə də vaxt aparmadı və Tiekə onun öhdəsindən tək cə gəldi: bambuq yarpaqlarını yığışdırıb, boşqabları yudu.

Sonra ikinci mərtəbədəki yataq otağına qalxıb, atasının özüylə Saqaya apardığı Paulo Kley və Şaqalın reproduksiya-larından ibarət alboma baxmağa başladı. Hiss olunmadan mürgülədi, ancaq tezliklə öz qışqırığına oyandı.

– Tiekə, Tiekə! Sənə nə olub? – qonşu otaqdan eşidildi. Tiekə cavab verməyə macal tapmamış fusuma yana çəkildi və Siqə göründü. – Yəqin, pis yuxu görmüsən, elə qışqırırdın. – Siqə onun yatağında oturub baş tərəfdəki gecə lampasını yandırdı.

Tiekə dikəldi, hələ də qarabasmaının təsiri altında idi.

– Oy, bütün tər içində sən. – Siqə tualet stolundan tənzip dəsmalı götürüb onun alnını, sonra sinəsini sildi. Qız etiraz eləmədi. “Bu ağ sinə nə qədər gözəldir”, – Siqə düşündü.

– Qoltuğunun altını da sil, – Siqə dəsmalı ona uzatdı.

– Sağ olun, ana.

– Dəhşətli yuxu idi?

– Aha. Elə bil, haradansa uçuruma yıxılmışdım, elə hey aşağı uçurdum.

– Belə qarabasmalar çoxlarında olur: dibsiz uçuruma yıxılırsan, heç haradan da tuta bilmirsən. Birdən soyuqlayarsan, Tieko, bəlkə, gecə kimonosunu dəyişəsən?

Tieko başını tərpətdi. Hələ tam ayılmamışdı, ayaq üstə zorla dayanırdı.

– Durma, durma, özüm gətirərəm.

Tieko anasından utanaraq, tezəcə kimonosunu dəyişib qatladı.

– Dəymə, onsuz da, yuyulasıdır. – Siqe kimononu onun əlindən alıb küncdəki asılıqana atdı. Sonra yenə baş tərəfində oturdu.

– İstiliyin yoxdur ki? – Tiekonun alınına toxundu. Alnı soyuq idi. – Yəqin, sadəcə, kəndə səfər səni yorub.

– ...

– Sifətin xoşuma gəlmir. Yanında yatsam, yaxşı olar.

– Sağ olun, ana, narahat olmayın. Artıq yaxşıyam, gedin dincəlin.

– Heç inanmağım gəlmir. – Siqe adyalı düzəldib, yatağın bir tərəfindən uzandı. Tieko ona yer vermək üçün kənara çəkildi. – Sən artıq böyüksən, hətta səninlə bir yataqda yatmaq adama birtəhər gəlir. Yəqin, yuxuya gedə bilməyəcəyəm.

Ancaq əvvəl Siqe yuxuya getdi. Tieko anasını oyatmaq üçün əlini adyalın altından ehmalca çıxarıb işığı keçirdi. Onun yuxusu gəlmirdi.

Tiekonun gördüyü yuxu uzun idi. Anasına yalnız sonunu danışmışdı.

Əvvəlcə yuxu xoş idi və gerçəyə oxşayırdı. Yuxuda görürdü ki, Masako ilə Şimal dağındakı kəndə gəlib kriptomerilərə tamaşa eləyirlər. Masako deyir ki, o qıza yaman oxşayırsan, ancaq yuxuda bu oxşarlıq onu daha çox maraqlandırır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Yuxunun sonunda qaranlığın içindən harasa aşağı uçdu... O haradan yığıldı? Bəlkə, Şimal dağındakı kriptomeri meşəsindən?

Takitiro Kurama məbədinin təşkil etdiyi bambuqbudama yarışında iştirak etməyi xoşlayırdı. Əsl kişi bayramı idi.

Takitiro həmin yarışa gənc yaşlarından gedirdi və bu, onun üçün təzə bir şey deyildi, ancaq bu il Tiekonu da aparmaq qərarına gəldi. Üstəlik də, başqa bayram – Kuramadakı məşhur Od bayramı – pul çatışmazlığından bu il keçirilməmişdi.

Takitiro yağışlı havadan ehtiyatlarındı: odunçuların yarışı, adətən, tsuyunun¹ ən qızgın çağında keçirilirdi.

On iki iyunda leysan tökdü – hətta yağışlar mövsümü üçün də çox güclüydü.

– Belə leysan çox davam eləməz, sabah mütləq hava açılacaq, – Takitiro göyə baxa-baxa təkrar eləyirdi.

– Ata, mən heç də yağışdan qorxmuram, – Tiekono sakitləşdirməyə çalışdı.

– Bilirəm, – Takitiro cavab verdi, – ancaq yaxşı hava olmasa...

Aydın iyirmisində bütün günü yağış çilədi.

– Qapı-pəncərələri örtün, – Takitiro dükandakı xidmətçilərə əmr etdi. – Yoxsa bütün mal nəm çəkər.

– Ata, demək, biz getmirik? – Tiekono soruşdu.

– Gələn ili gözləyək. Kurama dağı indi duman içindədir.

Yarışda, adətən, rahiblər yox, adi adamlar iştirak edirlər. Yarışa hazırlıq on səkkiz iyundan başlayır: dörd erkək, dörd dişi bambuq seçib məbədin girişinin sağ və sol tərəfinə qoyulmuş millərin arasına bərkidirlər. Erkək ağacların yarpaqlarını saxlayıb, köklərini kəsirlər, dişi ağacların isə köklərini saxlayırlar.

Ənənəyə görə məbədin girişindən soldakı yarış iştirakçıları Tamba, sağdakı Omi komandası adlanır.

¹ Tsuyu – iyun ayına təsadüf edən yağışlar mövsümü

Hər iştirakçı əyninə cod ipəkdən ənənəvi paltar, ayağına saman səndəl geyinir, qollarının ağzını qaytanla bağlayır, iki qılinc qurşayır, başını kesa ilə sarıyır, belinə nandına yarpaqları bənd eləyir və dəstəyinə zərli parça dolanmış dəhrəni əlinə götürür. Adamları aralayıb qabağa düşən carçının başçılığıyla yarış iştirakçıları məbədin darvazasına tərəf gedirlər.

Əynində qədim geyim olan rahib, təxminən, günorta saat birdə yarışın başladığını bildirmək üçün balıqçulağı ilə fit verir. Rahib olmağa hazırlaşan iki şeyird məbədin başçısına üz tutaraq təntənə ilə elan edirlər:

- Bambuqbudama yarışı münasibətiylə təbrik edirik!
- Sonra soldakı və sağdakı iştirakçılara yaxınlaşıb deyirlər:
- Omi komandasına uğurlar arzulayırıq!
- Tamba komandasına uğurlar arzulayırıq!

Bambuqları bir bərabərdə düzəndən sonra şeyirdlər məbəd başçısına bildirirlər:

- Bərabərləşdirmə başa çatdı.

Rahiblər məbədə daxil olub sutra¹ oxuyurlar. Şanagüllə olmadığından ətrafa erkən açmış xrizantemlər səpilir.

Məbədin başçısı yüksəklikdən düşərək, sərv ağacından düzəldilmiş yelpiyi üç dəfə qaldırıb-endirir. Bu, yarışın başlandığına işarədir.

“Ho!” sədaları altında yarış iştirakçıları iki-iki yaxınlaşıb, bambuqları üç hissəyə bölürlər.

Takitiro elə bu yarışı Tiekoya göstərmək istəyirdi. Belə yağışda Kuramaya gedib-getməyəcəyini düşündüyü vaxt Xideo gəldi. Qoltuğunda bağlama vardı.

- Bu da xanım üçün qurşaq. Axır ki, onu toxudum.
- Qurşaq?.. – Takitiro çaşdı. – Qızım üçün qurşaq?

Xideo bir addım geri çəkilib, əlini yerə toxunduraraq ədəblə təzim etdi.

– Zənbağın naxışlarına uyğun toxumusan? – Takitiro sevincək soruşdu.

---

¹ *Sutra* – şintoist qədim sanskrit mətnlərindən söylənilən kəlamlar

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yox, sizin Saqada çəkdiyiniz eskiz əsasında, – Xideo cavab verdi. – O dəfə cavanlığımıza salıb sizə qarşı kobudluq elədim. Səmimi qəlbdən üzr istəyirəm, cənab Sada.

– Əslində, mən sənə minnətdar olmalıyam, Xideo. Axı sən mənim gözümü açdın, – Takitiro etiraz elədi.

– Toxumağımı xahiş elədiyiniz qurşağı gətirmişəm, – Xideo təkrar elədi.

– Sən nə danışırsan? – Takitiro təəccübləndi. – Axı mən o eskizi sizin evin yanından axan çaya atmışam?

– Deməli, atmısınız?.. – Xideo halını pozmadı. – Ancaq ona baxmağımıza imkan verdiniz, mən də yadımda saxladım.

– Usta bax belə olar! – Takitiro bərkədən dedi, o saat da qanı qaraldı. – Xideo, nə cəsarətlə mənim atdığım rəsmə əsasən qurşaq toxumusan? Səndən soruşuram, nə cəsarətlə? – Takitironu qəribə bir hiss bürüdü: bu nə kədərdir, nə hirs. Özünü toplayıb əlavə etdi: – Məgər demədin ki, eskizdə harmoniya, ürək yanğısı yoxdur, onda narahatçılıq, xəstə-hal nəşə var?

– ...

– Ona görə sizin evdən çıxan kimi eskizi atdım.

– Cənab Sada, yalvarıram, alicənablıq edib məni bağışlayın, – Xideo yenə əlini yerə toxundurub təzim etdi, – həmin gün səhər tezdən çansızıcı bir işlə məşğul olurdum, yorulmuşdum, hər şeydən bezmişdim.

– Mən də heç özümdə deyildim. Həyatın mənasız hayküyündən qaçıb sığındığım monastırda, doğrudan da, mənə heç kim mane olmurdu. Ora sakitlikdi; baş rahibəydi, bir də qulluqçu qarı, qəm-qüssə basmışdı... Üstəlik də, son vaxtlar dükanda işlər yaxşı getmir, sən isə birdən bunların hamısını mənə deyirsən... Əsas məsələyə keçək! Topdansatış tacirinin eskizlər, özü də təzə modalı eskizlər çəkməyi axı onun nəyinə lazımdır?

– Mən də çox düşündüm. Xüsusilə də qızımızla botanika bağındaki görüşdən sonra.

– ...

– Heç olmasa, qurşağa baxın. Xoşunuza gəlməsə, qayçıyı götürüb doğrayın.

– Göstər, – Takitiro mızıldadı. – Ey, Tiekə, bura gəl.

Stolun arxasında satıcı ilə yanaşı oturmuş Tiekə dərhal ayağa durdu.

Xideo qalın qaşlarını çatıb, dodaqlarını bir-birinə sıxaraq bağlamayı həsirin üstünə qoydu, ancaq furosikini açan barmaqları titrəyirdi.

– Xanım, bu qurşaq atanızın eskizi əsasında toxunub.

– Xideo üzünü qıza tutub təzim etdi.

Tiekə qurşağın kənarını qaldırdı.

– Ata, Kleyin şəkillərinə baxandan sonra bu eskizi çəkmək fikrinə düşdünüz? Orada, Saqada?

Qurşağı bir az da açıb dizinin üstünə qoydu.

– Əladır!

Takitiro sifətini turşudub susurdu, ancaq rəsmi hər cizgisinə qədər yadında saxlamış Xideoya mat qalmışdı.

– Ata, qurşaq, doğrudan da, gözəldir! – Tiekə öz heyranlığını gizlətmədi.

Əlini qurşağın üstündə gəzdirib Xideoya sarı döndü.

– Yaxşı toxunub, – dedi.

– Minnətdaram, – Xideo başını aşağı saldı.

– Tam baxa bilərəmmi?

Xideo razılıqla başını tərpətdi.

Tiekə ayağa qalxıb qurşağı döşəməyə sərdi. Sonra əlini atasının çiyinə qoyaraq Xideonun işinə tamaşa eləməyə başladı.

– Hə, ata, necədir? – o soruşdu.

– ...

– Məgər yaxşı deyil?

– Sənin, doğrudan, xoşuna gəlir?

– Hə, sağ olun, ata.

– Sən bir diqqətlə bax.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Naxışları yenidir, qeyri-adidir... Qəşəng qurşaqdır, indi ona yaraşan kimono lazımdır... Güzəl əl işidir!

– Hə? Əgər xoşuna gəlicsə, Xideoya təşəkkür elə.

– Sağ olun, Xideo. – Qız təzim etdi.

– Tiekə, – atası ona üz tutdu, – qurşağın naxışlarında harmoniya, ürəyin hərərəti hiss olunurmu?

Takitironun sualı qızı çaşdırdı.

– Harmoniya? – təkrar edib yenə qurşağa baxdı. – “Harmoniya” deyirsiniz? Bu... kimonodan, bir də onu bağlayacaq adamdan asılıdır... Doğrudur, son vaxtlar bilərəkdən naxışları bir-biriylə tutmayan paltarlar tikməyə başlayıblar...

– Aha. – Takitiro başını tərpətdi. – Bilirsən, mən öz rəsmimi Xideoya göstərüb fikrini soruşanda dedi ki, rəsmdə harmoniya yoxdur. Mən də eskizi onların emalatxanasının böyründəki çaya atdım.

– ...

– Ancaq Xideo eynilə mənim eskizimə uyğun qurşaq toxuyub. Təkcə iplərin rəngini bir az başqa cür seçib.

– Sərbəstlik etdiyimə görə məni bağışlayın, cənab Sada.

– Xideo yenə təzim etdi. – Xanım, zəhmət olmasa, qurşağı belinizə bağlayıb baxın, – o, Tiekəyə müraciət etdi.

– Bu kimononun üstündən?.. – Tiekə ayağa durub qurşağı belinə bağladı. Qurşağın bütün gözəlliyi dərhal nəzərə çarpdı. Takitironun sifəti açıldı.

– Xanım, bu, sizin atanızın əsəridir! – Xideonun gözləri sevincdən parıldıyırdı.

GİON BAYRAMI

Tiekə əlində böyük azuqə səbəti, evdən çıxdı. Fuya məhəlləsindəki “Yubaxan” aşxanasına tərəf Oike küçəsiylə üzüyü-xarı getməyə başladı, ancaq göyə baxıb qeyri-ixtiyari dayandı. Xiey dağından Şimal dağına qədər səma, elə bil, alışıb-yanırdı.

Yayda gün uzun olur, qürub şəfəqinə hələ çox qalırdı, səma da qürub çağlarında olduğu kimi qüسسə oyatmırdı. Alov dilləri yayılaraq genişlənirdi.

– Oy, görən, bu nədir?! Heç vaxt görməmişəm... – Balaca güzgünü çıxarıb, od tutmuş buludlarla əhatə olunan sifətinə güzgüdə baxdı. – Heç vaxt unutmaram. Bunu ömür boyu yadda saxlamaq lazımdır, – o pıçıldadı.

Şimal və Xiey dağları qırmızı səmanın fonunda tündgöy rəngdə görünürdü.

“Yubaxan” aşxanasında Tieko üçün artıq quru paxla əzməsi, həmçinin botan yuba və yavatamaki¹ hazırlanmışdı.

– Xoş gəlmisiniz, xanım, – aşxananın sahibəsi Tiekonu salamladı. – Gion bayramına görə sifarişlərin sayı-hesabı yoxdur. Hətta köhnə müştərilərə zorla vaxt çatdırırıq, qalanlarından, sadəcə, imtina eləyirik.

Bu aşxana yalnız sifarişlə işləyirdi. Kiotoda belə aşxanalar, o cümlədən şirniyyat mağazaları vardı.

– Bayramınız mübarək, xanım, bir belə müddət ərzində bizi unutmadığınıza görə minnətdarlığımızı bildirirəm. – Aşxananın sahibəsi pıtraq yarpağına bükülmüş yavatamaki və baton yuba – dürməkşəkili quru paxla əzməsi və qinço meyvələriylə Tiekonun səbətini ağzınacan doldurdu.

“Yubaxan” aşxanasının iki yüzdən artıq yaşı vardı.

Od bayramı zamanı əvvəllər tez-tez baş verən yanğınlar, xoşbəxtlikdən, bu aşxanadan yan keçmişdi və aşxana öz görkəmini saxlamışdı, vur-tut bəzi yerlərini təzələmişdilər: damdakı balaca pəncərəyə şüşə salmışdılar, paxla sıyığı bişirilən sobanın ətrafını kərpiclə hörmüşdülər – əvvəllər adicə koreya kanına² oxşayırdı.

– Kömürdən istifadə eləyəndə sıyığa qurum düşürdü, indi kömürü ağac yonqarıyla əvəz etmişik, – aşxananın sahibəsi bir dəfə ona demişdi.

¹ *Yavatamaki* – bambuq yarpağına bükülmüş düyü qoğalı

² *Koreya kanı* – evi qızdırmaq üçün döşəmənin altında yerləşdirilən qurğu

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Bir-birindən mis təbəqələrlə ayrılan qazanlarda bişən paxla sıyığı yayma halına düşəndə, onu bambuq çubuqlarla götürüb bambuq tirlərin üstünə sərirdilər. Yayma quruduqca aşağıdakı tirlərdən yuxarıdakına atırdılar.

Tieko mətbəxin içərilərinə doğru getdi. Anası ilə birlikdə gələndə onun buradakı dirəyi sığalladığı yadında idi.

– Hansı ağacdandır? – Tieko aşxana sahibəsindən soruşdu.

– Sidr ağacdandır. Hündürdür, dama qədər uzanır, özü də ox kimi dümdüzdür.

Tieko əlini dirəyə çəkib bayıra çıxdı. Geri qayıdanda çalğı səsi eşitdi: Gion bayramına hazırlaşan musiqiçilər məşq eləyirdilər.

Əyalətdən gələnlər Gion bayramının vur-tut bir gün – on yeddi iyulda, şəhərdən yamaboko¹ mərasimi keçəndə, olduğunu düşünürdülər. Kioto sakinləri məbədə, adətən, bayram axşamı yığışırdılar.

Əslində isə Gion bayramı bütün iyul ayı ərzində davam eləyir. Bir iyulda öz gəmisini hazırlayan hər məhəllədə, gəmidə kimin oturacağını təyin etmək üçün püşk atılır, hər yandan bayram musiqisi eşidilir.

Hər il gəmilərin yürüşünü şəyird paltarı geyinmiş oğlanların oturduğu naqinata boko² açır. İyulun ikisi-üçü başqa gəmilərin necə düzüləcəyini təyin etmək üçün yenə püşk atılır. Bu mərasimə şəhər meri rəhbərlik edir.

Gəmiləri ayın əvvəlində hazırlayırlar, on iyulda isə Kamoqava çayının kənarından keçən Dördüncü prospektdəki körpüdə onların “yuyunması” mərasimi baş verir. Bunu “yuyunma” adlandırırsalar da, əslində, məbədin baş ruhanisi müqəddəs sakaki budağını suya salıb gəmilərə çiləyir.

¹ *Yamaboko* – təbəzənlər, qılınclar və müxtəlif məbəd rekvizitləri ilə bəzədilmiş gəmi

² *Naqinata boko* – təbəzənlə bəzənmiş gəmi

Yürüşü açan gəmidə oturmaqlı olan oğlanlar on bir iyulda Gion məbədinə toplaşırılar. Onlar xüsusi ipək gödəkcədə (suykan) və nişastalı ipəkdən hündür papaqda (tateebosi) at üstündə gəlirlər. İbadətdən sonra beşinci dərəcəni almaq mərasiminə gedirlər. Beşinci dərəcənin arxasınca tendzöbito – saray əhlinə imperator imarətinə daxil olmaq icazəsi verən dərəcə gəlir.

Qədim dövrlərdə şintoist və buddizm allahlarının bayramda eyni səviyyədə iştirak etdiyinə inandıqlarından, şintoist bayramı olsa da, Kannon və Seysi¹ bədxisətləri təcəssüm etdirən yaşlıları da indi hərdən şəyirdlərin yanında oturdulur. Bundan başqa, şəyird dərəcəni allahdan aldığından ona nişanlanmış sayılırdı.

– Belə axmaq mərasimdə iştirak etmək istəmirəm, mən kişiyəm! – şəyirdi təmsil etmək ona düşəndə gənc Siniti hirsələnmişdi.

Şəyirdlərin “ayrı odu”, yəni ailədən ayrı onlara yemək hazırlanan ocağı olur. Bu, bir növ, təmizlənmədir.

Doğrudur, o indi sadələşdirilib: şəyirdlərin yeməyinə çaxmaqdaşının köməyilə bir neçə qıgılcım salınır. Deyilənə görə, qohumları bunu unudanda şəyirdlərin özü: “Qıgılcım qaldı”, – deyər hay-küy salırlar.

Şəyirdlərin vəzifəsi Gion bayramının keçirildiyi vaxt yürüşün önündəki gəmidə oturdulmaları bir günlə məhdudlaşmır. Onların bir xeyli çətin işləri var! Təbrik üçün gəmilərin hazırlandığı hər məhəlləyə getməliyidilər, ancaq bu da hamısı deyil. Bir sözlə, Gion bayramı bir ay çəkər və şəyirdlərin işi başından aşır.

Gəmilərin yürüşünün keçirildiyi on yeddi iyulun, ancaq qədim paytaxtın sakinləri üçün on altı iyul bayram axşamının bir ayı ləzzəti var.

---

¹ *Kannon və Seysi* – mərhəmət və müdrikliyi təcəssüm etdirən buddizm allahları

Gion bayramı yaxınlaşırdı.

Dükanın fasadını bəzəyən taxta hasarı təzələmək üçün sökmüşdülər.

Tieko həmişə Kiotoda yaşamışdı, valideynlərinin dükanı da elə Dördüncü prospektin yaxınlığında idi. Tiekonun bayramı təşkil edən Yasaka məbədinin icmasına mənsub olduğunu nəzərə alsaq, Gion bayramının onun üçün təzə bir şey olmadığı aydınlaşar.

Sinitinin şeyird paltarında öndəki gəmidə oturduğunu xatırlamaq ona daha çox xoş gəlirdi. Gion bayramı yaxınlaşanda, musiqiçilər çalıb-çağıranda, gəmilər fənərlərlə bəzədiləndə Tieko hər dəfə bunu xatırlayırdı. Həmin vaxt Siniti və Tiekonun yeddi-səkkiz yaşlı olardı.

– Nə gözəl oğlandır, heç qızlar bu qədər gözəl olmur, – onun haqqında deyirdilər.

Onda Tieko hər yerdə Sinitinin arxasınca gəzirdi – beşinci dərəcəni almaq üçün Gion məbədinə gedəndə də, yürüş zamanı gəmidə oturanda da. Saçları qısa vurulmuş iki yaşdı ilə onu təbrik etmək üçün Sinitinin dükana gəldiyi də yadırdı.

– Tieko-tyan, Tieko-tyan! – o, qızı səsləyirdi.

Tieko pörtüb inadla gözlərini yerdən qaldırmırdı. Sinitinin üzünə kirşan sürtülmüşdü, dodaqlarına pomada çəkilmişdi, qız isə gündən azca yanmışdı. Bayramda, adətən, evin hasarına bərkidilən skamyalar açılırdı və əyninə nazik kimono geyinmiş, belinə xırda xalları olan qurşaq bağlamış Tieko qonşu uşaqlarla benqal fişəngləri yandıırırdı.

Musiqiçilərin çalğısına qulaq asa-asa, gəmilərdəki fənərlərə baxa-baxa indi də onun gözünün qabağına şeyird paltarını geyinmiş Siniti gəlirdi.

– Tieko, bayram axşamı gəzmək istəmirsən? – şam yeməyindən sonra anası dedi.

– Bəs siz istəyirsiniz, ana?

– Heyif ki, gedə bilmirəm. Qonaqlarımız olacaq.

Tieko tezcə hazırlayıb evdən çıxdı. Dördüncü prospekt-də adam əlindən tərپənmək olmurdu. Ancaq hansı gəminin hansı yolayrıcında durduğunu yaxşı bilirdi – bir-bir gəzib baxdı. Hamısı gözəldi! Gəmilərdə musiqiçilər həvəslə çalib-çağırırdılar.

Gəmilərin müvəqqəti dayanacaq yerində şam alıb allahın heykəlinin qarşısında yandırdı. Gion bayramı keçiriləndə allahların heykəlini Yasaka məbəbindən gəmilərin müvəqqəti dayandığı yerə gətirirlər. Həmin yer Kiotonun cənub hissəsində, Sinköqoku və Dördüncü prospektin kəsişməsində idi.

Yeddi dəfə dua eləyən qızı elə orada gördü. Tieko onu arxadan gördü, niyə burada olduğunu dərhal başa düşmədi. Yeddi dəfə dua eləmək üçün yeddi dəfə allahın heykəlinə aralanıb, dua eləyə-eləyə təzədən ona yaxınlaşmaq lazım idi. Bu vaxt dua edən adamla danışmaq olmaz.

– Oy! – Tieko heyrətini gizlədə bilmədi. Ona elə gəldi ki, bu qızı haradasa görüb.

Tieko da səbəbini anlamadan yeddi dəfə dua eləməyə başladı.

Qız allahın heykəlinə qərbə tərəf çəkilib təzədən geri qayıdırdı. Tieko da elə etdi, ancaq əks tərəfə – şərq tərəfə çəkilmirdi. Qız Tiekodan daha təmkinlə dua eləyirdi. Tieko həm də geri çox çəkilmirdi. Elə alındı ki, duanı eyni vaxtda bitirib allahın heykəli qarşısında üz-üzə gəldilər.

– Siz nədən ötrü dua eləyirsiniz? – Tieko soruşdu.

– Siz mənə göz qoyurdunuz? – qızın səsi titrədi. – Allaha dua eləyirdim ki, bacımın harada olduğunu mənə xəbər versin... İndi bilirəm: siz, siz mənim bacımsınız! Allah bizim burada görüşməyimizi istəyirmiş. – Qızın gözləri doldu.

Tieko onu tanıdı: Şimal dağındakı kənddə gördüyü həmin qızdı!

Allahlara dua eləməyə gələnlərin yandırdığı şamlar, fənərlər buranı işıqlandırmışdı, ancaq qız ağlamaqdan utanmırdı. Göz yaşları işıqda parıldayırdı.

Tieko birdən onu qucaqlamaq istədi. Özünü zorla saxlayıb dedi:

– Mənim nə böyük, nə kiçik bacım var. Mən təkəm.

Qızın sifəti ağardı.

– Bağışlayın, xanım, bağışlayın, mən hər şeyi başa düşdüm, – qız pıçıldayıb dərdli-dərdli hıçqırdı. – Bacımla rastlaşacağıma uşaqlıqdan ümid eləyirdim. Səhv salmışam...

– ...

– Biz əkiz olmuşuq, hansımızın dünyaya ilk gəldiyini də bilmirəm...

– Sizi, yəqin, oxşarlığımız çaşdırıb.

Qız başını tərپətdi və yanaqlarından göz yaşları süzüldü.

Göz yaşlarını cib dəsmalıyla silərək soruşdu:

– Bəs siz harada doğulmusunuz, xanım?

– Bu yaxında, topdansatış tacirlərinin məhəlləsində.

– Başa düşürəm. Bəs siz nədən ötrü dua eləyirdiniz?

– Valideynlərimə xoşbəxtlik və cansağlığı diləyirdim.

– ...

– Bəs sizin atanız var?.. – Tieko soruşdu.

– Çox illər bundan əvvəl Şimal dağında budaq kəsəndə ağacdən yıxılıb. O kənd haqqında mənə sonra danışdılar, onda hələ lap balacaydım, heç nə başa düşmürdüm.

Tiekonun ürəyi sıxıldı: bəlkə, atamın ruhu mənə çağırdığına görə bu kəndə gedib kriptomerilərə tamaşa eləməyi xoşlayıram? Bu qız bacısıyla əkiz olduğunu deyir. Ola bilsin, doğma qızını atdığı üçün özünü qınayan atası, ağacın başında etdiyi hərəkəti düşünəndə ehtiyatsız addım ataraq yıxılıb. Yəqin, elə də olub.

Tiekonu soyuq tər basdı. Dördüncü prospekti başına götürən səs-küy, bayram musiqisi, sanki, yoxa çıxdı. Gözləri qaraldı, az qaldı huşunu itirsin.

Qız Tiekonun çiyininə toxunub, öz dəsmalıyla onun alnının tərini sildi.

– Minnətdaram. – Tieko dəsmalı ondan alıb üzünü sildi. Başqasının dəsmalını öz qoynuna soxduğunun da fərqinə varmadı. – Bəs ananız haradadır?.. – astadan soruşdu.

– Anam da... – qızın dili dolaşdı. – Mən, yəqin, kriptomerilər bitən Şimal dağında anadan olmamışam, uzaq dağ kəndində, anamın yurdunda doğulmuşam. Mənim anam da...

Tieko daha onu sorğu-suala tutmadı.

Qızın göz yaşları sevinc göz yaşları idi. Göz yaşları quruyanda üzü gülürdü.

Özünü toparlamağa çalışsa da, Tiekonun ayaqları əsirdi, ürəyi çırpınırdı. Taqəti yox idi ki, özünü dərhal ələ alsın. Deyəsən, qızın yalnız gözəlliyi onu ürəkləndirirdi. Ancaq bu qız kimi sevinə bilmirdi. Əksinə, get-gedə onu, nəsə, bir həyəcan bürüyürdü.

Qız ona sağ əlini uzadıb “xanım” deyəndə, bu qızla necə davranacağını hələ də bilmirdi. Tieko onun uzanan əlini sıxdı. Qabar-qabar möhkəm əli vardı – Tiekonun zərif əlinə bənzəmirdi. Ancaq görünür, qız buna fikir vermədi.

– Xudahafız, xanım, – qız dedi.

– Artıq gedirsiniz?

– Mən elə xoşbəxtəm...

– Bəs sizin adınız nədir?

– Næko.

– Næko? Mən isə Tiekoyam.

– Mən indi başqa adamların yanında işləyirəm. Bizim kənd balacadır, əgər soruşsanız, harada yaşadığımı göstərərlər.

Tieko başını tərپətđi.

– Xanım, siz, yəqin, xoşbəxtsiniz?

– Hə.

– Bizim görüşdüyümüzü heç kimə deməyəcəyəm. And içirəm. Qoy bunu yalnız indi dua elədiyimiz müqəddəs Gion bilsin.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

“Biz əkiz olsaq da, Naeko, yəqin, indiki mövqeyimizdəki fərqi hiss elədi, – Tieko fikirləşdi və cavab verməyə söz tapmadı, – ancaq axı onu yox, məni atıblar”.

– Xudahafiz, xanım, – Naeko təkrar etdi, – heç kimin diqqətini çəkməmiş ayrılacaq...

Tiekonun ürəyi sıxıldı.

– Naeko, bizim ev yaxınlıqdadır, heç olmasa, yanından keçək.

Naeko başını yırğalasa da, soruşdu:

– Bəs evdə kim var?

– Ailəmizi nəzərdə tutursunuz? Təkcə ata-anamdır...

– Nəyə görəsə elə də düşünürdüm. Sizi, yəqin, lap uşaq-
lıqdan əzizləyiblər.

Tieko qızın qolundan çəkdi:

– Biz burada artıq çoxdan dayanmışıq, diqqət çəkmərik?

– Hə-hə.

Qız gəmiyə sarı dönüb yenə dua eləməyə başladı. Tieko da onun kimi hərəkət elədi.

– Xudahafiz, – Naeko üçüncü dədə dedi.

– Xudahafiz, – Tieko cavab verdi.

– Sizinlə çox şey barədə danışmaq istəyirəm. Haçansa bizim kəndə gəlin. Meşəyə gedərik, orada bizi eşidən olmaz.

– Sağ olun.

Ancaq nədənsə, hər ikisi eyni istiqamətə – Dördüncü prospektdəki körpüyə tərəf getdi.

Yasaka məbədinin icması böyükdür. Gəmilərin on yeddi iyuldağı yürüşündən sonra da onlar bayramı davam etdirirlər. Bütün dükanların qapısı açıq olur. Üstünə qəşəng naxışlar çəkilmiş şirmələr və bir çox başqa şeylər tamaşa edilmək üçün qoyulur. Lap erkən çağların ukiöe¹ qravüralarını,

¹ Ukiöe – XVI əsrin ikinci yarısında meydana gəlmiş, XVII əsrdə, XIX əsrin əvvəllərində Utamaro, Xokusaya və Xirosiqenin yaradıcılığında öz inkişafının zirvəsinə çatmış məişət rəsmləri

Kano¹ və yamatoc² məktəblərinə aid şəkilləri, Sotasu üslubunda qoşa şirmaları əvvəllər belə vaxtlarda görmək olurdu. Şirmalar “cənub barbarlarının”³ da təsvir olunduğu orijinal şəkillərlə bəzədilirdi. Kioto sakinləri öz əziz Gion bayramlarını ta qədimdən çox təmtəraqla qeyd eləyirdilər.

Onun izlərini indi gəmilərin yürüşü zamanı görmək olur. Gəmiləri çin zərxarası, divar xalçaları, güllü və naxışlı ipək parçalarla bəzəyirlər. Qədimdə bir çox tanınmış rəssamlar gəmilərin bəzədilməsində iştirak eləyirdilər. Burada Momoyama dövrünə xas olan təmtəraq, Yaponiyanın ticarət etdiyi ölkələrdən gətirilən nadir şeylərlə yanaşı dururdu.

Hətta bəzi gəmilərdə xarici ölkələrlə ticarət etməyə icazəsi olan gəmilərin dor ağacları quraşdırılırdı.

Gion bayramındakı musiqi ilk baxışdan sadə görünür. Əslində isə onların iyirmi altıdan çox ifa tərzı var. Onlarda mibu köqen⁴ pyeslərinin musiqi müşayiəti ilə qaqaku musiqisi⁵ arasında bir çox oxşarlıq da tapmaq olar.

Bayram axşamı gəmilər fənərlərlə bəzədilir, musiqiçilər çalıb-çağırır.

Gəmilərin yürüşü Kiotonun Dördüncü prospektindəki körpüdən şərqdəki rayonlardan keçməsə də, oralarda da şənlik hökm sürürdü, Yasaka məbədinin ətrafından isə danışmağa belə dəyməz.

Tieko körpüdəki basabasda Naekodan bir az dala qaldı.

Hələ də bir qərara gəlməmişdi: Naekodan burada ayrılısın, ya onunla evə qədər getsin? Və birdən bu qıza qarşı ürəyində məhrəm duyğular baş qaldırdığını hiss elədi...

¹ Kano – Kano Masanobu (1434–1530), rəssamlıq məktəbinin banisi

² Yamatoe – qədim milli yapon rəssamlıq janrı, onun inkişafı XI–XIII əsrlərə təsadüf edir.

³ “Cənub barbarları” – orta əsrlər Yaponiyasında avropalıları belə adlandırdılar.

⁴ Köqen – Kiotonun Mibu məbədində hər il aprel ayının sonunda maskada oynanılan xalq tamaşası

⁵ Qaqaku musiqisi – VIII–X əsrlərdə saray musiqisi və rəqsi

– Tiekо xanım! – Kӧrpünün girəcəyində Xideo Naekonu səslədi. – Bayram axşamı gəzintiyə çıxmısınız? Tək?..

Naeko çaşqınlıq içində dayandı. Ancaq boylanıb Tiekonu axtarmadı.

Tiekо tələsik özünü adamların içinə verdi.

– Güzəl havadır, eləmi? – oğlan Naekoya dedi. – Deyəsən, sabah da dəyişməyəcək, ulduzlara bir baxın...

Naeko vaxt qazanmaq üçün göyə baxdı. Təbii ki, Xideonu ilk dəfə görürdü.

– Bu yaxınlarda atanıza qarşı çox nəzakətsizlik elədim. Qurşaq, doğrudan, xoşunuza gəldi?

– M-m...

– Atanız mən gedəndən sonra hirslənmədi?

– M-m... – Naeko bu yad oğlana nə deyəcəyini, özünü necə aparacağını bilmirdi. Bununla belə, Tiekonu köməyə çağırmaq istəmirdi.

Naeko karıxmışdı. Əgər Tiekо bu oğlanla görüşmək istəsə, indi ona yaxınlaşacaqdı.

Oğlan enlikürək idi, başı böyükdü, sərrast baxışları vardı. “Deyəsən, pis adam deyil”, – Naeko fikirləşdi. Əgər qurşaqdan danışarsa, yəqin, Nisidzindəndir, dəzgah arxasında oturmağa adət etmiş toxucular kimi beli də azca bükükdür.

– Mən cavanlığım salıb atanızın eskizi barədə artıq-əskik danışmışdım, gecəni yata bilmədim, ancaq onun rəsmi əsasında qurşaq toxumağa, hər halda, cəsarət elədim.

– ...

– Onu, heç olmasa, bir dəfə geyinmisiniz?

– M-m... – pərt halda mızıldadı.

– Qurşaq, doğrudan, xoşunuza gəldi?

Körpü küçədən zəif işıqlanmışdı, hərdən də onların arasından adamlar keçirdi... Buna baxmayaraq, oğlanın bu cür yanılması Naekoya qəribə gəlirdi.

Birlikdə, bir ailədə böyüyəndə əkiləri ayırd eləmək çətin olur, ancaq Tiekо ilə Naeko ayrı yaşamışdılar və

başqa-başqa şəraitdə böyümüşdülər. “Bəlkə, sadəcə, yaxşı görmür”, – o fikirləşdi.

– Xanım, icazə verin, öz eskizim əsasında iyirmi yaşınız münasibətiylə sizə qurşaq toxuyum.

– Minnətdaram, – Naeko dili dolaşa-dolaşa cavab verdi.

– Bayram axşamı görüşmək üçün bizə imkan yaradan allahlar, bu işdə də mənə kömək olarlar.

Naeko güman edirdi ki, onların əkiz olduğunu oğlanın hiss eləməməsi üçün Tiekonun ona yaxınlaşmır.

– Salamət qalın, – qız dedi.

– Artıq gedirsiniz? Çox heyif... – Xideo həvəssiz-həvəssiz dedi. – Ancaq qurşağı toxuyacağam... Payıza, ağcaqayın yarpağı qızarana çatdıracağam, – ayrılmamışdan əvvəl israrla təkrar etdi.

Naeko baxışlarıyla Tiekonu axtardı, ancaq o heç yerdə gözə dəymirdi.

Əslində, oğlanın qurşaq haqqında söhbəti onu maraqlandırmamışdı. Allahların hökmüylə Tiekonun ilə baş tutan görüşdən Naekonun uçmağa qanadı yox idi. Körpünün sürəhisinə söykənilib, suda əks edən işıqlara bir xeyli baxdı.

Sonra Yasaka məbəbində dua eləmək üçün sürəhi boyu yavaş-yavaş Dördüncü prospektə tərəf getdi.

Körpünün ortasına çatanda iki gəncə söhbət edən Tiekonu gördü.

Naeko bir müddət xəlvətcə onlara göz qoydu.

“...Görən, nə haqqında danışırlar?” – Naeko ilə Xideoya baxa-baxa Tiekonun düşünmüşdü. Xideonun onları dəyişik saldığını dərhal anlamışdı, ancaq belə qərribə vəziyyətdə düşmüş bu qız özünü necə aparacaqdı?

Bəlkə, onlara yaxınlaşsın? Ancaq o saat da fikrindən daşındı. Bu azmış kimi, Xideonun qıza onun adıyla müraciət etdiyini eşidib, adamların arasında onlardan gizlənməyə çalışdı.

Niyə belə hərəkət elədi?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Müqəddəs gəminin yanındakı allahın heykəli qarşısında bu qızla görüşəndə hiss elədiyi təlaş Naekonun həyəcanından daha artıq idi. Naeko, əkiz bacısı olduğunu, heç olmasa, bilirdi və öz bacısını axtarırdı. Ancaq Tieko belə şeyi heç təsəvvürünə gətirmirdi. Hər şey gözlənilmədən olduğundan, hələ nə baş verdiyini anlamağa, bacısını tapan Naeko kimi açıq-aşkar sevinməyə macal tapmamışdı.

Doğma atasının kriptomeridən yığılıb öldüyünü, sonra anasının da dünyasını dəyişdiyini bu gün ilk dəfə Naekodan öyrənmişdi. İtkinin ağrısı ürəyini göynətmişdi.

Onun atılmış olduğunu hərdən qonşular pıçılदाşanda eşidirdi. Ancaq doğma atasının kim olduğunu Tieko düşünməməyə çalışırdı. Nə qədər düşünsə də, onsu da, bilməyəcəkdi. Bir də ki, Takitiro və Siqe onu bu qədər sevdiyi üçün özünü üzməyə dəyməzdi.

Bayram axşamı Naekodan eşitdikləri Tiekonu sevindirmədi. Ancaq ürəyində bacısına qarşı məhrəm duyğular oyandığını hiss eləyirdi.

“O, məndən daha saf, daha sadədir, çalışqan və fiziki cəhətdən möhkəmdir, – Tieko öz-özünə düşünürdü. – Bəlkə, nə vaxtsa mənə dayaq olar...”

Dalğın halda Dördüncü prospektdəki körpüdə gəzişəndə Tiekonun başından bu fikirlər keçirdi.

– Tieko xanım, Tieko xanım! – qəfildən Sinitinin səsini eşitdi. – Belə tək-tənha hara gedirsiniz? Rənginiz qaçıb. Nəsə olub?

– A, sizsiniz, Siniti? – Çox-çox uzaqlardaymış kimi Tieko o saat cavab vermədi. – O vaxt Gion bayramında sizin şøyird paltarında necə qəşəng olduğunuzu tez-tez xatırlayıram.

– Ox, çox dəhşətliydi! Ancaq indi yalnız xoş xatirələr qalıb. Siniti tək deyildi.

– Mənim böyük qardaşımdır, aspiranturada oxuyur, – Siniti öz yoldaşını təqdim etdi.

Böyük qardaşı Sinitiyə oxşayırdı, ancaq Tiekə onun təzimində bir saymazyanalığ hissi elədi.

– Siniti uşaqlıqda zəif idi, qəşəng idi, deyərdin lap qızıdır. Həm də bir az gicbəsərdi, yəqin, ona görə Gion bayramında şəyird roluna seçiblər. – O, bərkədən güldü.

Onlar körpünün ortasına çətdilər. Tiekə xəlvətcə Sinitinin qardaşına baxırdı.

– Tiekə, gözümə birtəhər dəyirsiniz, rənginiz qaçıb, həm də kədərlisiniz, – Siniti narahatçılığını bildirdi.

– Sadəcə, körpüdəki işıqdandır, – Tiekə cavab verdi. – Görün nə qədər adam var, hamı deyib-gülür, təkəm deyə gözü-nüzə kədərli görünmüşəm. Mən yaxşıyam, narahat olmayın.

– Yox, burada nəşə var. – Siniti onu sürəhiyə tərəf apardı. – Sürəhiyə söykənin.

– Minnətdaram.

– Külək olmasa da, bura sərindir.

Tiekə əlini alnına qoyub gözünü yumdu.

– Siniti, Gion bayramında sizin şəyird paltarında gəmi-də oturan vaxt neçə yaşınız vardı?

– Qoyun fikirləşim... Yəqin, yeddi. Yadımdadır, məktəbə getməmişdən bir il əvvəl olmuşdu.

Tiekə dinməzəcə başını tərpətdi. Dəsmalı çıxarmaq üçün əlini qoynuna saldı – üzü, boynu soyuq tər içindəydi, – və əlinə Naekonun dəsmalı keçdi.

– Ax, – heyrətini gizlədə bilmədi və Naekonun göz yaşlarından dəsmalın hələ də yaş olduğunu hissi elədi. Dəsmal əlində tutub onu çıxarmağa ürək eləmədi. Sonra onu əlində əzişdirib alnını silərək tezcə yerinə qoydu. İndicə ağlayacağını hissi eləyirdi.

Siniti Tiekəyə təəccüblə baxırdı. Onun dəsmalı əzişdirib, eləcə də qoynuna qoymadığını bilirdi.

– Tiekə, özünüzü pis hissi elədiyiniz aydındır, yəqin, istiliyiniz, üşütməyiniz var. Tez evinizə qayıdın. Biz sizi ötürərik, eləmi, qardaş?

Sinitinin qardaşı dinməzcə başını tərptədi. O, Tiekodan gözünü çəkmirdi.

– Əziyyət çəkməyə dəyərimi? Mənim evim lap yaxınlıqdadır.

– Elə ona görə heç bir əziyyəti yoxdur, – Sinitinin qardaşı qətiyyətlə dedi.

Onlar körpüdən keçib, Tiekonun evinə tərəf getdilər.

– Siniti, sizin gəminin arxasınca getdiyimi bilirdinizmi?

– Tiekə soruşdu.

– Əlbəttə, yadımdadır, – Siniti cavab verdi.

– Bizim onda ağlınız kəsmirdi.

– Yox bir! Mən bilirdim ki, şeyirlər kənara boylanmalıdırlar, ancaq balaca bir qızın gəminin arxasınca gəldiyini, hər halda, sezdim. Yəqin, yorğunluqdan ayaqlarını hiss eləməirdi, ancaq yenə geri qalmırdı...

– Ah, uşaqlıq keçib-getdi, – Tiekə pıçıldadı.

– Niyə belə deyirsiniz? – Siniti qıza təəccüblə baxdı. Tiekə bu axşam heç özündə deyildi.

Onlar evə yaxınlaşdılar. Böyük qardaş onları qarşılaşmağa çıxan Siqeyə hörmətlə təzim etdi. Siniti sakitcə onun arxasında dayanmışdı.

Takitiro dib otaqda qonaqla bayram sakesi içirdi. Özü içməkdən çox qonağa yoldaşlıq eləyirdi. Siqe gah mətbəxə gedir, gah da yanlarında oturub onlara qulluq eləyirdi.

– Bu da mən, – Tiekə otağa girib hörmətlə qonağa təzim etdi.

– Bu gün, nəsə, tez qayıtmısan... – Siqe diqqətlə qızına baxdı.

– Əksinə, gec qayıdıb sizə kömək eləyə bilmədiyimə görə məni bağışlayın, ana.

– Özüm öhdəsindən rahatca gəlmişəm, – anası ona göz-qaş etdi. Butulkada sake qızdırılan mətbəxə keçdilər.

– Qızım, niyə kefin yoxdur? Yoxsa səni ötürənlər xətrinə dəyib?

– Yox, Sinitiyə böyük qardaşı özlərini yaxşı apardılar.

– Kefsiz görünürsən... Əməllicə titrəyirsən! – Siqe əlini onun alınına qoydu. – Elə bil, istiliyin yoxdur, ancaq niyə belə pərişansan? Qonaq gecə bizdə qalacaq. Mənimlə yatacaqsan. – Siqe onu qucaqladı.

Tieko göz yaşlarını zorla saxlayırdı.

– Get yerinə uzan. İşı özüm görərəm.

– Sağ olun, ana. – Tieko onun canıyananlığından mütəəssir olmuşdu, ürəyi, az da olsa, sakitləşmişdi.

– Bu gün az qonaq gəldiyinə görə atanın da kefi pozulmuşdu. Şam yeməyi vaxtı beş, ya altı adam bizə baş çəkib, onlardan da yalnız biri qalıb...

Bununla belə, Tieko anasından sake butulkasını alıb otağa apardı.

– Sağ olun, onsuz da, xeyli içmişik, – qonaq dedi.

Qonağa sake süzəndə Tieko sağ əlinin titrədiyini hiss eləyib, sol əliylə onu tutdu. Ancaq sakeni fincana yenə düzəməli süzə bilmədi.

Bu gecə bağdakı xristian fənərini də yandırmışdılar. Qoca ağcaqayın ağacındakı iki bənövşə kolu onun işığında görünürdü.

Çiçəkləri artıq tökülmüşdü. Üstdəki və altdakı kol – bəlkə, onunla Naekodur? Görüşmək, yəqin, onların qismətində deyil. Ancaq bəlkə, bu axşam görüşüblər? Tieko fənərin zəif işığında bənövşə kollarına baxırdı və yenə gözləri doldu.

Tiekonun kefi olmadığını Takitiro da hiss eləmişdi və hərdən xəlvətcə ona baxırdı.

Tieko həsirin üstündən durub ikinci mərtəbəyə qalxdı. Onun yataq otağında qonaq üçün yer salınmışdı. Taxçadan öz balıncını götürüb, qonşu otağa keçərək üzünü üstə yatağa yığıldı.

Hıçqırığını aşağıda eşitməsinlər deyə üzünü balınca sıxdı.

Siqe içəri girdi. Balıncın göz yaşlarından islandığını görüb təzəsini gətirdi və pilləkənə sarı getdi. Pilləkənin başında ayağını saxlayıb yataq otağına tərəf baxdı, nəse demək istədi, ancaq dinməyib aşağı düşdü.

Yataq otağına üç döşək də sığışardı, ancaq iki yer salınmışdı. Döşəyin biri, adətən, Tiekonun istifadə etdiyi idi. Anası və onun üçün iki kətan adyal səliqəylə qatlanıb ayaq tərəfə qoyulmuşdu.

Deməli, Siqe onunla yatacaq. Kiçik şey olsa da, anasının qayğıkeşliyi onu kövrəltdi.

Göz yaşları qurumuşdu. Ürəyi açılmışdı.

– Hə, bura mənim evimdir, – o pıçıldadı. Əslində, bu aydı, ancaq Naeko ilə təsadüfi görüş onun ürəyini alt-üst etmişdi və heç cür sakitləşə bilmirdi.

Tieko güzgüyə yaxınlaşıb üzünü sıgalladı. Azca bəzənmək istədi, ancaq fikrindən daşındı. Odekolon şüşəsini götürüb yatağa çilədi. Sonra gecə kimonosunun nazik qurşağını bərk-bərk çəkdi.

Yata bilmirdi.

Naekoyla həddindən artıq soyuq davranmadı ki? – Tieko fikirləşdi.

Tieko gözünü yumdu və kriptomerilər bitən Nakaqava kəndindəki gözəl dağları təsəvvüründə canlandırdı.

İndi, heç olmasa, əsl valideynləri haqqında nəse öyrəndi.

Bunu ata-anasına danışsınmı? Bəlkə, lazım deyil? – Tieko tərəddüd eləyirdi.

Takitiro və Siqe onun harada doğulduğunu, əsl ata-anasının kim olduğunu, çətin ki, bilsinlər.

Əsl ata-anası.

“Hər ikisi artıq həyatda yoxdur”, – Tieko düşündü, ancaq bu dəfə ağlamsınmadı.

Küçədən bayram çalğısının sədaları eşidilirdi.

Deyəsən, qonaq Naqaxamedə ipək parça alveri eləyir. Yaman bərkdən danışdı – yəqin, içdiyi sakenin təsirindən idi. Onların söhbəti ikinci mərtəbədə eşidilirdi.

Qonaq gileylənirdi ki, gəmilərin yürüşü indi Dördüncü prospektdən başlayıb son dərəcə müasir rayon olan Kavaradan keçir, sonra Oike küçəsinə burulub tamaşaçılar üçün hətta stullar da qoyulmuş bələdiyyə binasının yanından ötür, bir sözlə, bütün bunlar “turistlər üçün adi tamaşaya” çevrilib.

Əvvəllər gəmilər Kiotoya xas dar küçələrlə hərəkət eləyərdi, hətta bəzən evlərə toxunardı, buna baxmayaraq, o vaxt nəsə bir məhrəmlik, səmimilik vardı. İkinci mərtəbədən gəmidə oturanların əlinə timaki də verirdilər. İndi enli küçələrdə onu, sadəcə, aşağı atırlar.

Takitiro, öz növbəsində, sübut etməyə çalışdı ki, dar küçələrdə gəmilərin aşağısındakı bəzəkləri görmək olmur, yürüşün enli küçələrdən keçməyi daha düzgündür – hər şey görünür.

Mürgülü-mürgülü Tiekoya elə gəldi ki, dördyol ayırıcından küçəyə burulan gəmilərin iri taxta təkərlərinin cırlıtısını eşidir.

Bu axşam yaxşı deyil – qonşu otaqda qonaq var – ancaq sabah Nækodan öyrəndiklərinin hamısını valideynlərinə danışacaq.

Şimal dağındakı kənddə heç də hamının kriptomeri sahəsi yox idi.

Kənddə belələri azdır. Tieko güman eləyirdi ki, onun əsl valideynləri belə adamlardan birinin yanında muzdla işləyirmişlər.

Næko da elə deyir: “Mən başqalarının yanında işləyirəm”.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Əhvalat iyirmi il əvvəl olmuşdu və valideynləri əkiz uşaq doğulduğunu¹ gizlətmək bir yana, ikisini böyütməyə gücləri çatmayacağını da bildirdilər. Yəqin, buna görə onu atmaq qərarına gəliblər.

O, Naekodan üç şeyi soruşmamışdı. Birincisi, niyə məhz onu – Tiekonu atdıqlarını Naeko bilirdimi? Amma əslində, körpə uşaq bunu haradan biləydi? İkincisi, atasının başına bədbəxt hadisə nə vaxt gəlmişdi? Doğrudur, Naeko bunun o doğulandan az sonra baş verdiyini demişdi... Nəhayət, o demişdi ki, görünür, anasının yurdunda – uzaq bir dağ kəndində doğulub. O, hansı kənd idi?

Naeko onların mövqeyindəki fərqi hiss etdiyindən, heç vəchlə ilk olaraq qonaq gəlməyəcək, görüşüb nəsə soruşmaq lazım olsa, kəndə – onun yanına getməliydi.

Ancaq Tieko başa düşürdü ki, indən belə ora atasından gizlin gedə bilməz.

O, Dziro Osaqinin² məşhur “Kiotonun gözəllikləri” əsərini dəfələrlə oxumuşdu. Həmin kitabdan bir cümlə yadına düşdü:

“Adama elə gəlir ki, kriptomerilərin cərgə-cərgə yaşıl zirvələri və açıqrəngli gövdələrinin sıralandığı qırmızı şam-ağacaları ilə çoxlaylı buluda oxşayan Şimal dağı ağacların nəğməli səmindən ahəngdar bir musiqi yaradıb”.

Tiekonun indi qəlbində səslənən bayram çalğısı, bayram səs-küyü deyildi, sanki, bir-birinə doğru qaçan şişuclu dağların musiqisi və ağacların nəğməsi idi. Ona elə gəlirdi ki, bu səslər və musiqi tez-tez Şimal dağının üstündə doğan göy qurşağının arasından süzülərək ona çatır...

Tiekonun qüssəsi dağılmışdı. Bəlkə də, heç qüssə deyil, Naeko ilə gözlənilməz görüşdən doğan heyrət, çaşqınlıq, həyəcan idi? Göz yaşları isə... Ağlamaq, görünür, qızların alınına yazılıb.

¹ ... əkiz uşaq doğduğunu – qədim yapon inancına görə, bu, pis əlamətdir.

² Dziro Osaqi (1897–1973) – öz əsərlərində milli mədəniyyətin problemlərini qaldıran görkəmli yapon yazıçısı

Tieko o biri yanı üstə çönüb, gözünü yumaraq dağların nəğməsinə qulaq asdı.

“Naeko elə sevindi ki... Mən isə...” – o xatırladı.

Pilləkəndə addım səsləri eşidildi. Valideynləri və qonaq ikinci mərtəbəyə qalxırdılar.

– Xoş istirahət arzulayıram, – Takitironun səsi eşidildi.

Siqe qonağın paltarını səliqəylə qatlayıb, Takitironun kimonosunu qatlamaq üçün Tiekonun yatdığı otağa keçdi.

– İcazə verin, bunu mən edim, – Tieko dedi.

– Sən hələ yatmamısan? – Siqe təəccüblənib kimononu ona verdi. – Nə gözəl qoxu gəlir. Yanında gənc qızın olması belə şeydir, – yerinə girə-girə mehribancasına dedi.

– Siqe, – Takitironun səsi eşidildi. – Mən belə başa düşdüm ki, cənab Arita öz oğlunu bizə göndərmək istəyir.

– Satıcı işləmək üçün?

– Yox, Tieko ilə evləndirmək üçün.

– Bu haqda danışmağın yeri deyil, axı qız hələ yatmayıb, – Siqe ərinə dayandıрмаğa çalışdı.

– Bilirəm. Tieko da eşitsə, pis olmaz. Arita ikinci oğlunu göndərmək istəyir. Sən onu görmüsən, tapşırıq dalınca dəfələrlə bizim dükana gəlib.

– Cənab Arita heç xoşuma gəlmir, – Siqe onun sözünü kəsdi.

Tiekonun qəlbində səslənən dağların musiqisi yoxa çıxdı.

– Tieko, sən nə deyirsən? – Anası ona sarı çevrildi.

Tieko gözünü açsa da, dinmədi. Otağa sükut çökdü. Sanki, təhlükədən qorunmaq üçün Tieko ayaqlarını adyalın altında cütləyib nəfəsini içinə çəkdi.

– Mənə elə gəlir, cənab Arita dükanıma göz dikib, – Takitiro sükutu pozdu, – həm də bilir ki, Tieko yaxşı qızıdır, üstəlik də, gözəldir... Bizimlə iş gördüyündən, vəziyyətimiz ona yaxşı məlumdur. Yəqin, satıcılarımdan kimsə ona xəbər aparır. Hə, bizim Tieko yaxşı qızıdır! Ancaq yalnız işlərimizin düzəlməyi xatirinə onu ərə vermək günahdır. Elə deyil, Siqe?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Əlbəttə, – Siqə təsdiq elədi.

– Ticarət heç vaxt məni çəkməyib.

– Ata, o vaxt Paulo Kleyin albomunu sizə zorla verdiyim üçün məni bağışlayın, – Tiekə yerində dikəlmişdi.

– Niyə elə deyirsən? Əksinə, bu, mənə sevinc, təsəkinlik verdi. Nəyin xatirinə yaşamağı mən indi anladım. Rəssamlıq istedadım olmasa da...

– Ata!

– Bilirsən, Tiekə, gəl dükanı sataq, Nisidzində, ya Nandzendzi, Okadzaki məbədlərinin yaxınlığında sakit bir guşədə ev alıb, kimono və qurşaq üçün ikilikdə eskizlər çəkək. Kasıblıq səni qorxutmur?

– Kasıblıq? Məni? Qətiyyənlər!

– Doğrudan? – Takitiro yuxulu-yuxulu mızıldadı. Yəqin, yuxuya getdi. Tiekə isə yata bilmirdi.

Ancaq səhər yuxudan tez durub dükanın qabağını süpürdü, hasarın, skamyaların tozunu sildi.

Gion bayramı isə davam eləyirdi.

On səkkiz iyulda axırncı yama gəmiləri¹ hazırlanır, iyirmi üçündə naxışlı şirmaların nümayişi, iyirmi dördündə yama gəmilərinin yürüşü, sonra məbəddə tamaşa, iyirmi səkkizində müqəddəs gəmilərin “yuyunması” olur və gəmilər Yasaka məbədinə qaytarılıb, iyirmi doqquzunda Gion bayramının sona çatdığı təntənə ilə elan olunur.

Bayramın davam etdiyi bütün ay boyu Tiekə həyəcan içində oldu.

PAYIZ RƏNGLƏRİ

Meydzi illərindən bu günə qədər qorunub saxlanan “maarifçilik fəaliyyətindən” biri də Kitano xəttində hərəkət eləyən tramvay idi. Nəhayət, Yaponiyanın ən qədim tramvayını xətdən çıxarmaq qərarına gəlmişdilər.

¹ *Yama gəmiləri* – uzun tutacaqlarından götürüb çiyində aparılan gəmilər

Min illik tarixi olan paytaxt çox tezliklə Qərbdən nələrisə götürməyə başlamışdı.

Paytaxtnı qədimliyinin göstəricilərindən biri də elə onun küçələriylə bu günə qədər şütiyən hamının “Din-din” adlandırdığı köhnə tramvay idi. Tramvay o qədər balaca və darışqaldı ki, qonşu skamyalarda oturan sənişinlərin dizləri bir-birinə toxunurdu.

Tramvayı istirahətə yollamaq qərara alınanda Kioto sakinlərini qüssə bürüdü və bu ayrılığı necəsə qeyd etmək üçün onu süni güllərlə bəzəyib “unudulmaz tramvay” adlandırdılar. Son reysdə tramvaya uzaq Meydzi dövrünün palatlarını geyinmiş Kioto sakinləri mindilər. Şəhərin bütün sakinlərinə xəbər verib, bu hadisəni, bir növ, bayrama çevirdilər.

Bekar adamlarla dolu olan tramvay Kitano xəttində bir neçə gün işlədi. Əhvalat iyulda olduğundan gündən qorunmaq üçün çoxları çətirini açmışdı.

Tokioda gün çətiri götürən adama indi nadir hallarda rast gəlinir. Doğrudur, Kiotonun yayı Tokiodan daha isti keçir.

Kioto vağzalında “unudulmaz tramvaya” minəndə arxa skamyada oturub təəccüblə ona baxan orta yaşlarında qadın Takitironun diqqətini çəkdi. Takitiro Meydzi illərində anadan olmuşdu və bu tramvayda getməyə tam haqqı çatırdı.

– Bəs sən niyə buradasan? – çəkinə-çəkinə qadından soruşdu.

– Mən axı Meydzidən az sonra doğulmuşam. Həmişə də Kitano xəttindən istifadə eləmişəm.

– Belə de...

– “Belə de”, “belə de”... İnsafsız adamsınız! Axır ki, yadınıza düşdüm?

– Yanıdakı gözəl qız kimdir? İndiyə qədər harada gizlətmışdin?

– Heç harada gizlətməmişdim. Siz ki bilməliydiniz: o, mənim uşağım deyil.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Haradan bilməydim?! Siz qadınlardan baş çıxarmaq olmur...

– Niyə elə fikirləşirsiniz! Siz kişilər ağzınızın dadını dəyişməyi xoşlayırsınız.

Qızın çöhrəsi ağappaq idi. O, doğrudan, gözəl idi. On dörd-on beş yaş olardı. Əynində ensiz qırmızı qurşaq bağlanmış yay kimonosu vardı. Takitironun baxışları altında sıxıldığından qadının yanında sakitcə oturub gözlərini qaldırmağa cəsarət eləməirdi.

Takitiro qadının qoluna toxunub göz vurdu.

– Tiy-tyan, keç, aramızda otur, – qadın dedi. Bir müddət hər üçü susdu. Sonra qadın qızın başı üstündən əyilib Takitironun qulağına pıçıldadı:

– Onu Gion rəqs məktəbinə vermək istəyirəm, qoy oxusun.

– Onun anası kimdir?

– Bizim çay evi ilə qonşuluqdakı bir tanışımın qızıdır.

– Aha.

– Bəziləri elə bilir, bizim uşağımızdır, – qadın zorla eşidiləcək bir səslə pıçıldadı.

– Ola bilməz!

Qadın Yeddi çayxana məhəlləsindəki çay evlərindən birinin sahibəsi idi.

– Əgər qız xoşuna gəlirsə, bəlkə, bizi Tendzin allaha dua eləmək üçün Kitano məbədinə qədər müşayiət eləyirsiniz?

Qadının zarafat elədiyini başa düşsə də, Takitiro qızdan soruşdu:

– Sənin neçə yaşın var?

– Orta məktəbin birinci sinfinə keçmişəm.

– Belə, – Takitiro qızdan gözünü çəkmədən mızıldadı.

– Bu dünyada, ya o dünyada təzədən doğulsam, istəyərəm ki...

Görünür, Takitironun eyhamı başa düşüldü. Qız nahaq yerə “əyləncələr” məhəlləsində doğulmamışdı.

– Niyə bu qızcığazın arxasınca sizinlə Tendzinə getməliyəm? Yoxsa Tendzin allahın ruhu ona keçib? – Takitiro zarafat elədi.

– Düz tapmısınız.

– Axı Tendzin kişidir!

– O, təzədən qadına çevrilib, – qadın onun sözünü kəsdi.

– Əgər kişiyə çevrilən qıza gözünüz düşsə, belə məhəbbətdən xeyir gəlməz.

Takitiro qımışdı.

– Bəs qadına vurulmaq olar?

– Niyə də olmasın? Ancaq mən bilirəm axı: sizi yalnız gözəllər maraqlandırır.

– Doğrudur.

Qızın gözəlliyinə söz ola bilməzdi. Qısa vurulmuş qara saçları parıldayırdı, gözləri qəşəng idi.

– Anasının tək qızıdır? – Takitiro soruşdu.

– Yox, ondan böyük iki bacısı var. Ən böyüyü gələnin ilin yazında orta məktəbi bitirəcək. Ola bilsin, sonra rəqqasəlik eləyəcək.

– O da bunun kimi gözəldir?

– Bir-birinə oxşayırlar, ancaq bu gözəldir.

Belə getsə, Yeddi çayxana məhəlləsində bir rəqqasə də tapılmayacaq. Axı haradan da olsun? İndi orta məktəbi bitirənə qədər qızların rəqqasəlik eləməyinə icazə verilmir.

Yəqin, “Yeddi çayxana məhəlləsi” adı bu rayonda vur-tut yeddi çay evi olduğu vaxtlardan qalmışdı. Onların sayının indi iyirmidən çox olduğunu kimsə Takitiroya demişdi, ancaq köhnə ad qalırdı. Elə də uzaq olmayan vaxtlarda Takitiro Nisidzindəki toxuculuq emalatxanalarının sahibləri və əyalətdən olan daimi alıcılarıyla tez-tez oraya gedirdi. O zaman əyləndiyi qadınlar qeyri-ixtiyari gözünün qabağına gəlirdi. Onda dükanın işləri yaxşı gedirdi.

– Bu tramvaya minmisənsə, demək, hər şeylə maraqlanırsan, – Takitiro dedi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Keçib-gedənlərə heyifsilənmək insanın ən başlıca keyfiyyətidir. Biz köhnə qonaqlarımızı heç vaxt unutmuruc, sənətimiz belədir... – çay evinin sahibəsi dilləndi. – Bu gün də qonaqlardan birini vağzala yola salırdım, qayıdanda bu tramvaya mindim. Sizin “unudulmaz tramvayda” getməyiniz, özü də tək getməyiniz, doğrudan da, qərİbədir.

– Qərİbə heç nə yoxdur, sadəcə, gəzmək istədim. – Takitiro fikirli-fikirli başını aşağı saldı. – Ola bilsin, bunun günahı keçmişin xoş xatirələri, bu günün isə kədərli fikirləridir.

– Sizin yaşda heç kədərlənərlərmİ? Bizimlə gedək, heç olmasa, gənc qəşəng geysalara baxarsan.

Yeddi çayxana məhəlləsinə getməyə Takitironun özü də meyillənirdi.

Kitano məbədində çay evinin sahibəsi dərhal Tendzinin heykəlinə sarı yönəldi və Takitironun onun arxasınca getməkdən başqa əlacı qalmadı. Qadın bir xeyli dua elədi. Qız dinməzcə başını aşağı salmışdı.

– Tiy-tyan, cənabla xudahafizləş, – qadın duanı bitirib dedi.

– Aha.

– Evə qayıt, Tiy-tyan.

– Sağ olun. – Qız təzim edib onlardan aralandı. Uzaqlaşdıqca yerİşi adı məktəblinin yerİşinə oxşayırdı.

– Deyəsən, qız ürəyinizə yatıb. İki-üç ildən sonra işə başlayacaq. Ümidinizi üzməyin... O vaxta qədər lap gözəl qız olacaq.

Takitiro dinmədi. “Daha gəlməyinə gəlmişəm, məbədin böyük bağını da gəzsəm, pis olmaz”, – o fikirləşdi. Ancaq çox isti idi.

– İçəri keçib bir az dincəlim. Nəşə yorulmuşam.

– Çox şad olaram.

Köhnə çay evinin yaxınlığında qadın təzim edib dedi:

– Xoş gəlmisiniz, sizin haqqınızda bizim sadə çay evinə bəzi söz-söhbətlər gəlib çatsa da, çoxdandır bura yolunuz düşmürdü.

– Dincəlmək istəyirəm, tapşır döşəkçələr gətirsinlər. Bir də laqırtı vurmaq üçün birini yolla, ancaq sözbəxan olsun. Köhnə tanışlardan göndərmə.

Gənc geysa gələndə o mürgü vururdu. Geysa dinməzəcə onun baş tərəfində oturub, sükutu pozmağa ürək eləmədi: qonaq tanış deyildi, həm də tələbkar adama oxşayırdı. Takitiro ilk olaraq söhbətə başlamaq istəmədiyindən sakitcə uzanmışdı. Qonağın diqqətini çəkmək üçün geysa danışmağa başladı ki, iki ildir burada işləyir, onun yanında olan qonaqların qırx yeddisindən xoşu gəlib.

– Qırx yeddi samuray haqqındakı pyesdə¹ olduğu qədər. Aralarında qırx, əlli yaşlarında adamlar da olub. İndi özüm də təəccüblənirəm. Hətta mənə sataşırılar ki, qarşılıqlı istək olmadan bu qədər adamı necə sevmək olar.

Takitiro əməlli-başlı ayıldı.

– Onlardan indi neçəsi qalıb? – o soruşdu.

– Yalnız biri qalıb.

Çay evinin sahibəsi içəri girdi.

Geysanın yaşı iyirmidən çox olmazdı. “Görən, “qırx yeddi” rəqəmini necə yadında saxlaya bilib, axı qonaqlarla görüş çox öteri olur”, – Takitiro fikirləşdi.

Bu vaxt geysa işə çıxdığı üçüncü gün yaraşıqsız bir qonağın onu tualetə ötürməsinə xahiş etdiyini və yolda onu kobudcasına öpməyə başladığını danışdı. Qız hirsindən qonağın dilini dişləyib.

– Qanadı? – Takitiro soruşdu.

– Bəli, qan şoralanıb axdı. Qonaq özündən çıxıb müalicə üçün pul tələb etdi. Bir sözlə, əməlli-başlı hay-küy qalxdı.

---

¹ ... *qırx yeddi samuray haqqında pyes* – öz mərhum hökmdarlarının qisasını alan qırx yeddi samuraya həsr olunmuş müxtəlif pyeslərin ümumi adı. Adətən, “Kanatexon Tyusinqura” pyesi nəzərdə tutulur.

Qonağı birtəhər yola saldılar. İndi onun heç adını da xatırlamıram.

– Belə, belə, – Takitiro mızıldayıb, bu yumru çiyinli zərif kirotlu gözəlin qonağın dilini necə dişlədiyini təsəvvür elədi. O vaxt qızın, yəqin, yaşı on səkkizdən çox olmazdı.

– Dişlərini göstər bir, – Takitiro dedi.

– Dişimi? Məgər mən danışanda görmədiniz?

– Düz-əməlli göstər.

– Niyə? Axı ədəbsizlik olar, – geyşa qımıışdı. – Cənab, sizin sözləriniz qarşısında heç bilmirəm nə deyim.

Geyşanın ağappaq xırda dişləri vardı.

– Yoxsa dişləriniz qırıldığından təzələrini qoydurmalı olmusunuz?

– Yox bir! Axı dil yumşaqdır. Oy, gör nə danışırım, günah sizdədir, – geyşa utanaraq sahibənin arxasında gizləndi.

Takitiro sahibəylə bir az söhbət eləyib dedi:

– Daha bura gəlmişəmsə, bəlkə, Nakadzatoya da baş çəkək?

– Yaxşı olar! Nakadzato xanım belə qonağı görməyə sevinər. İcazə verin, sizi ötürüm. – Sahibə otaqdan çıxdı. Yəqin, güzgü qarşısında bir az bəzənmək istəyirdi.

Nakadzatonun çay evinin xarici görkəmi elə də dəyişməmişdi, ancaq qonaqların qəbul olunduğu otağın mebeli təzələnmişdi.

Onlara bir geyşa da qoşuldu və Takitiro gecədən xeyli keçənə qədər Nakadzatonun yanında qaldı...

Xideo dükanın qapısını döyəndə Takitiro hələ oyanmamışdı. Oğlan Tiekonu görmək istədiyini dedi və qız qarıya çıxdı.

– Vəd elədiyim eskizi gətirmişəm. Yadıңызdadır, Gion bayramında demişdim... – Xideo mızıldadı.

– Tiekö, – Sığe onu səslədi, – qonağı evə dəvət et.

– Yaxşı.

Tiekö onu bağa baxan otağa apardı. Xideo eskizləri açdı. İki eskiz idi. Birində xrizantem yarpaqlarının və güllərinin naxışlarıydı. Yarpaqları elə üslubda çəkmişdi ki, nə təsvir olunduğunu dərhal anlamaq olmurdu. İkinci eskizdə qırmızı ağcaqayın yarpaqları çəkilmişdi.

– Gözəldilər! – Tiekö eskizlərdən gözünü ayıra bilmirdi.

– Sizin xoşunuza gəldiyinə görə çox xoşbəxtəm, – Xideo dedi. – Hansı rəsm könlünüzdə daha çox yadır?

– Hansını seçim? Xrizantemlər çəkilmiş qurşağı bütün il boyu gəzdirmək olar...

– Onda icazə verin, bu rəsmə görə qurşaq toxuyum.

Tiekö başını aşağı salıb duruxdu.

– Hər iki rəsm yaxşıdır... – tərəddüdlə dedi. – Siz kriptomerilər, qırmızı şamağacıları bitən dağ toxuya bilərsinizmi?

– Kriptomerilər və qırmızı şamağacıları bitən dağ? Çətin-dir, ancaq fikirləşərəm. – Oğlan təəccüblə Tieköya baxdı.

– Ərkyanalıq elədiyimə görə məni bağışlayın, cənab Xideo.

– Niyə axı üzr istəyirsiniz?..

– Bilirsiniz... – Tiekönun dili topuq vurdu, – bilirsiniz, siz bayram axşamı qurşaq toxuyacağınızı mənə vəd eləmə-misiniz. Məni başqasıyla səhv salmışınız.

Xideonun matı-mutu qurudu. Sifətinin qanı qaçdı. Eşit-diyinə inana bilmirdi. Axı bütün bacarığını, canını qoyub məhz Tiekö üçün bu eskizi çəkmişdi. Bəlkə, Tiekö onu rədd eləmək fikrindədir?

Tiekönun dediklərini Xideo heç cür anlamadı. Özünü saxlaya bilməyib bərkdən dedi:

– Yəni mən sizin xəyalınızla görüşmüşəm, xanım? Bəlkə, mən Tiekönun xəyalı ilə də söhbət eləmişəm... – Sevdiiyi qızın xəyalı ilə deməyə ürək eləmədi. – Ancaq Gion bayramında xəyallar olmur.

Tiekönun rəngi ağardı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Mən sizə həqiqəti deyəcəyəm, cənab Xideo. Siz onda, təsadüfən, mənim bacımla görüşüb söhbət eləmişiniz.

– ...

– Bəli, mənim bacım var!

– ...

– Ancaq ata-anam hələ bunu bilmir.

– Doğrudan?! – Xideo çaşqınlıq içindəydi.

– Kriptomeridən mil hazırlanan Şimal dağındakı kəndi tanıyırsınız? Həmin qız orada işləyir.

– Bəs belə?! – Hər şey o qədər gözlənilməz idi ki, Xideo iki sözü bir-birinin dalına qoşa bilmirdi.

– Siz Şimal dağında olmusunuz? – Tiekə soruşdu.

– Bəli, bir dəfə avtobusla keçmişəm... – Nəhayət, Xideo-nun dili açıldı.

– Həmin qız üçün qurşaq toxuyun.

– Yaxşı.

– Və ona bağışlayın.

– Oldu. – Xideo tərəddüdlə başını tərپətđi. – Deməli, kriptomerilər və qırmızı şamağacıları bitən dağ rəsmi olan qurşağı onun üçün toxumağımı xahiş eləyirsiniz?

Tiekə başını tərپətđi.

– Yaxşı, toxuyaram. Ancaq belə qurşaq qıza gündəlik həyatını və işini xatırlatmazmı?

– Sizin necə toxumağımızdan asılıdır.

– ...

– O, belə qurşağın həmişə qədrini biləcək. Onun adı Naekodur. O çox işləsə də, kasıbdır. O təmizürəkli, güclüdür, o, məndən yaxşıdır... Hə-hə...

– Əgər siz xahiş edirsinizsə, yaxşı qurşaq toxumağa çalışsaram, – hələ də heç nə anlamayan Xideo dedi.

– İstəyirəm ki, onun adını yadınızda saxlayasınız. Adı Naekodur.

– Bildim, Tiekə, ancaq o, sizə niyə bu qədər oxşayır?

– Axı biz bacırıq.

– Hətta doğma bacılar da bu qədər oxşamırlar...

Tieko onların əkiz olduğunu hələ Xideoya demək istəmədi və Xideonun zəif işıqda onu dəyişik salmağında təəccüblü bir şey yox idi.

Xideo çaşıb qalmışdı: necə olur ki, Kiotonun hörmətli topdansatış tacirinin qızıyla, Şimal dağındakı kəndə kriptomeri milini hamarlayan qız bacı olur? Ancaq bunu Tieko-dan soruşmadı.

– Qurşaq hazır olanda onu sizə çatdırım? – Xideo soruşdu.

– Onu Naekoya təqdim eləyə bilərsiniz? – Tieko bir az düşüncədən sonra soruşdu.

– Əlbəttə, təqdim eləyəyəm.

– Kənd uzaqda olsa da, bunu eləyin. – Tiekonun xahişinin gizli mənası vardı.

– Yaxın olmadığını bilirəm.

– Ah, o necə də sevinəcək!

– Ancaq məndən qurşağı götürməyə razı olacaqmı? – Xideo haqlı olaraq soruşdu. – Qız, yəqin, təəccüblənəcək.

– Mən əvvəlcədən Naekoya xəbər verərəm.

– Onda qurşağı ona çatdıraram. Bəs hansı ünvana aparım?

– Naekonun indi yaşadığı evin yerini nəzərdə tutursunuz? – Vaxt qazanmaq üçün Tieko təkrar soruşdu, axı bunu özü də bilmirdi.

– Bəli.

– Məktubla, ya telefonla ünvanı sizə çatdıraram.

– Minnətdaram. Çalışaram, yaxşı qurşaq toxuyam, elə bilərəm ki, sizin üçün toxuyuram, xanım.

– Sağ olun. – Tieko başını aşağı dikdi. – Mənim xahişimi qəribə saymayın.

– ...

– Hə, cənab Xideo, Naeko üçün yaxşı qurşaq toxuyun, elə fikirləşin, mənim üçün toxuyursunuz.

– Oldu, xanım.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Dükandan çıxanda Xideo hələ bir müddət bu iki bacı haqqında baş sındırdı, ancaq sonra qurşağın rəsmi barədə fikirlər onu daha çox məşğul eləməyə başladı.

Əgər qırmızı şamağacıları və kriptomerilər bitən dağ təsvir eləmək istəsə, qeyri-adi bir eskiz çəkməlidir, yoxsa adi qurşaq olacaq. Xideoya hələ də elə gəlirdi ki, Tieko üçün qurşaq toxumalıdır. Ancaq həтта Naeko üçün toxusa da, çalışmalıdır ki, qurşaqdakı rəsmlər ona gündəlik işini xatırlatmasın. Bu haqda artıq Tiekoya demişdi.

Xideo gözlənilmədən Tieko bildiyi, ya da Tieko sandığı Naeko ilə rastlaşıb – indi özü də çaşbaş qalmışdı – Dördüncü prospektdəki körpüyə tərəf getdi. Hava isti idi, günorta günəşi adamı yandırırdı.

Xideo körpünün başında sürəhiyə söykənib gözlərini yumdu. Adamların hay-küyünü, elektrik qatarının gurultusunu unudub, çayın şırıltısına qulaq verdi.

Bu il Tieko Daymondzini¹ də görə bilmədi. Həтта çox az-az hallarda evdən çıxan Siqe də Takitiro ilə tonqallara baxmağa getdi. Ancaq Tieko evdə qaldı.

Bayram münasibətilə Takitiro bir neçə tacir dostu ilə əvvəlcədən İkinci prospektdə Kiya məhəlləsindəki çay evində ayrıca kabinet sifariş vermişdi.

Nöiqatakedəki – Şərq dağının zirvələrindən biri – tonqallar Daymondzi adlanır. Vida tonqalları başqa dörd dağda da yandırılır və hərəsinin öz adı var: Qızıl pavilyonun yaxınlığındakı Okitayama dağında Sol Daymondzi, Masuqasaki dağında Müqəddəs şanağüllə sutrası, Nisiqamo yaxınlığındakı Mōken dağında Funaqata², Kamisaqa dağında Toriiqata³

¹ *Daymondzi* – ay təqvimiyə səkkizinci ayın 16-da Şərq dağında əllərini yana açmış, ayaqlarını aralı qoymuş adam formasında yandırılan, “day” heroqlifinə bənzəyən tonqal

² *Funaqata* – arxasında Buddanın təsviri olan qayıq formasında halə

³ *Toriiqata* – sütunlar formasında tonqal

adlanır. Və tonqalların bir-birinin ardınca yandırıldığı qırx dəqiqə ərzində şəhərdə bütün reklam işıqları söndürülür.

Vida tonqallarının yandırıldığı dağların və axşam səmasının rəngini Tieko yaxınlaşmaqda olan payızın rəngi sayırdı.

Vida tonqallarına yarım ay qalmış, payızın girdiyi axşam¹ Simoqoma məbədində yayın çıxmasını bayram edirlər. Rəfi-qələriylə Kamo çayının kənarındakı təpəyə çıxıb Sol Daymondzidəki tonqallara baxmaq Tiekonun xoşuna gəlirdi. Uşaqlıqdan buna adət eləmişdi.

Böyüdükcə bu bayram onda qüssə oyadırdı: “Yenə Daymondzi gəlib çatdı...”

Qonşu uşaqlarla oynamaq üçün Tieko küçəyə çıxdı. Daymondzi bayramı hələ onların uşaq üreyində kədərli fikirlər oyatmırdı, onları, daha çox, atəşfəşanlıq maraqlandırırırdı. Yay bayramı Gion Tiekoya kədər gətirmişdi: Naekodan əsl ata-anasının vaxtsız vəfat etdiyini eşitmişdi.

“Sabah Naekoya dəyərəm. Həm də Xideoya sifariş etdiyim qurşaq haqqında danışaram”, – o fikirləşdi.

Ertəsi gün Tieko əyninə sadə kimono geyinib yola düşdü.

Boday şlaləsinin yanında avtobusdan düşdü. “Axı mən hələ Naekonu gündüz düz-əməlli görməmişəm”, – o fikirləşdi.

Şimal dağında işin qızğın çağı idi. Kişilər kriptomeri kərənlərinin qabığını soyurdular. Ətrafda bir yığın qabıq qalaqlanmışdı.

Tieko bir neçə addım atıb tərəddüd içində dayandı, ancaq bu vaxt Naeko tövşüyərək özünü ona yetirdi.

– Xanım, nə yaxşı oldu ki, gəldiniz! Mən elə şadam!

– Bəlkə, vaxtında gəlməmişəm? – Qızın iş paltarında olduğunu görüb dedi.

– Narahat olmayın, sizi görən kimi bu günə icazə aldım. Meşəyə gedək, orada bizi heç kim narahat eləməz!

– Taekonun qolundan çəkdi.

¹ ... *payızın girdiyi axşam*... – ay təqvimini ilə payız avqustun 8-də girir.

Naeko tələsik önlüyünü açıb torpağa sərdi. Bu, qızların taxdığı dairəvi Tamba önlüyü idi.

– Oturun, – o təklif etdi.

– Minnətdaram.

Naeko başından dəsmalı açıb saçını əliylə sıgalladı.

– Nə yaxşı ki, gəldiniz, elə şadam. – Naekonun gözləri parıldayırdı, baxışlarını Tiekodan ayıra bilmirdi.

Ağac və torpaq qoxuyurdu – kriptomerilər bitən dağın qoxusuydu.

– Burada bizi aşağıdan heç kim görməz, – Naeko dedi.

– Kriptomerilər mənim xoşuma gəlir, onlara baxmaq üçün hərdən buraya gəlirəm, ancaq meşənin özündə bir dəfə də olmamışdım, – Tiekoda ətrafına baxaraq dedi. Dimdik gövdələri olan ağaclar onları əhatə eləmişdi, ağacların qalınlığı, demək olar, eyni idi.

– Bunlar sonradan əkilmədir, – Niekoda izah elədi.

– Bilirəm.

– Ağacların qırx yaşı olar. Tezliklə onları kəsib evlərdə, ya başqa yerlərdə dirək kimi istifadə etmək üçün mil düzəldəcəklər. Hərdən fikirləşirəm ki, onlara toxunulmasa, hələ min il də böyüyüb çox yoğun olurlar. Mənim vəhşi meşə xoşuma gəlir, ancaq bunları satılan gül kimi böyüdürlər...

– ...

– Əgər dünyada adamlar olmasaydı, Kioto da yaranmazdı. Onun yerində balta dəyməmiş meşələr əmələ gələrdi, ot basmış düzənliklər uzanıb gedərdi. Burada adamlar yox, marallar, qabanlar hökmranlıq eləyərdi. Axı insan niyə yaranıb? İnsan qəribə varlıqdır...

– Sizin başınıza qəribə fikirlər gəlir. – Tiekoda təəccüblə qıza baxdı.

– Hərdən...

– Siz insanları sevmirsiniz?

– Niyə ki? Çox sevirəm... Dünyada hər şeydən çox sevirəm. Sadəcə, elə olur ki, meşədə mürgüləyirsən, sonra oyanıb fikirləşirsən: əgər insan yaranmasaydı, hər şey necə olardı?..

– Bəlkə, bədbinsiniz?

– Yox, bədbin adamlardan zəhləm gedir. Hər gün mənə sevinc bəxş eləyir, həvəslə işləyirəm... Ancaq insan, hər halda...

Birdən meşəyə qaranlıq çökdü.

– Leysan tökəcək, – Naeko dedi. Və dərhal da ağacların başındakı yarpaqların arasından iri damcılar düşməyə başladı.

İldırım çaxdı.

– Mən qorxuram! – Tiekonun rəngi qaçdı və Naekonun əlindən tutdu.

– Tieko, ayağınızı altınıza yığıb torpağa çökün, – Naeko qışqıraraq onu öz bədəniylə örtüdü.

Göy daha bərkdən guruldadı, dalbadal şimşək çaxdı. Sanki, dağlar uçub tökülürdü. Tufanın gurultusu get-gedə lap yaxında eşidilirdi.

Kriptomerilərin başı yırğalanırdı, şimşək səmanı doğrayıb, qızların sığındığı ağacların gövdəsini işıqlandırır. Gözəl biçimli kriptomerilər indi qorxunc görünürdü. Düz başlarının üstündə ildırım çaxdı.

– Naeko, bu saat ildırım düşəcək! – Tieko qışqıraraq büzüdü.

– Bəlkə də, düşəcək... Ancaq bizim üstümüzə yox. Heç vəchlə! – Naeko qətiyyətlə deyib, öz bədəniylə Tiekonu lap örtüdü. – Xanım, saçınız islanıb. – Naeko onun saçını dəsmalla qurulaşdırıb, qatlayaraq Tiekonun başına qoydu. – Bizi bir az islatsa da, sizi əmin edirəm ki, başımıza ildırım düşməz.

Tieko qorxaq adam deyildi və Naekonun qətiyyətli səsi onu sakitləşdirdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Sağ olun, çox sağ olun! Məni yağışdan qorudunuz, ancaq özünüz təpədən-dırnağa islanmısınız, – o dedi.

– Narahat olmayın, axı mənim əynimdəki iş paltarındır... Mən elə xoşbəxtəm, – Naeko cavab verdi.

– Böyrünüzdə parıldayan nədir? – Tieko soruşdu.

– Kərəni soymaq üçün xüsusi bıçaqdır. Sizi görəndə onu qoymağı unudub qarşınıza qaçdım. Çox iti bıçaqdır. – Naeko narahat olub, onu kənara atdı. Ağzıəyri bıçaq idi, kiçik orağa oxşayırdı. – Qayıdanda götürərəm, ancaq elə bilməyin ki, getməyə tələsirəm.

Tufan, deyəsən, uzaqlaşdı.

Tieko onu öz bədəniylə örtən Naekonu bütün varlığıyla hiss eləyirdi.

Leysan həтта yayda da dağlara sərinlik gətirir, ancaq qızın istisi Tiekonu qızdırırdı. Yaxın adamın nəvazişi ürəyini sevinclə doldurmuşdu. Bu xoşbəxtliyi hiss eləmək üçün Tieko gözlərini yumdu.

– Sizə çox minnətdaram, Naeko, – o pıçıldadı. – Yəqin, anamızın bətnində də siz mənim qayğıma qalmısınız.

– Əslində, itələşmişik, bir-birimizi təpikləmişik.

– Heç vaxt inanmaram, – Tieko güldü. Ancaq doğma adam belə gülə bilərdi.

Tufan dayandı, yağış kəsdi.

– Sağ ol, Naeko... Deyəsən, tufan keçdi. – Tieko bacısının altından çıxmağa çalışdı.

– Bir az gözləyin, hələ yarpaqlardan damcılayır.

Tieko əlini çıxarıb Naekonun çiyinə toxundu.

– Oy, əməllicə islanmısınız, yəqin, üşüyürsünüz, – o dedi.

– Narahat olmayın, mən vərmişkaram. Sizin gəlişinizə o qədər şadam, heç bir soyuqdəymə məni qorxutmur.

– Naeko, atam buralarda ağacdən yıxılıb?

– Dəqiq bilmirəm. Axı mən onda körpə olmuşam.

– Bəs anamızın kəndi haradadır?.. Babamız, nənəmiz sağdır?

– Onlar haqqında da heç nə bilmirəm.
– Məgər siz anamızın kəndində doğulmamısınız?
– Xanım, siz niyə bunları məndən soruşursunuz? – Naeko birdən kobudluqla dedi.

– ...

– Məni bacınız bildiyinizə görə xoşbəxtəm, mənə daha heç nə lazım deyil. O axşam çərənçilik elədiyimə görə məni bağışlayın.

– Nə danışırsınız! Mən çox sevindim.

– Mən də... Ancaq sizə getməyəcəyəm.

– Niyə? Ata-anam çox sevinərdi...

– Mənim barəmdə onlara heç nə deməyin, – Naeko dedi. – Bir çətinliyə düşsəniz, başqa məsələ, indiki kimi mütləq köməyinizə gələrəm, hətta həyatım bahasına olsa da. Məni başa düşün...

Tieko qəhərləndi.

– Naeko, həmin axşam bizi bir oğlan dəyişik salıb.

– Qurşaq haqqında danışan oğlanı deyirsiniz?

– O, nisidzinli toxucudur... Sizin üçün yaxşı qurşaq toxumağa söz verib.

– Axı onu sizin üçün toxumaq istəyirdi?

– Bu yaxında rəsmi mənə göstərməyə gəlmişdi, bacımı mənimlə dəyişik saldığını etiraf elədim.

– Elə də dediniz?

– Xahiş elədim ki, sizin üçün qurşaq toxusun.

– Mənim üçün?!

– Axı sizə söz verib.

– Çünki məni səhv salıb.

– İkisini toxuyacaq: birini mənim üçün, birini də sizin üçün. Bacıların bir-birini tapması münasibətilə.

– Mənim üçün... – Naeko təkrar etdi.

– Bunu Gion bayramında vəd eləyib! – Tieko mehriban-casına dedi.

Naekonun bədəninin necə gərildiyini hiss elədi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Xanım, bir çətinliyə düşsəniz, məmnuniyyətlə köməyinizə gələrəm. Sizin üçün hər şey eləməyə hazırım, lazım gəlsə, yolunuzda ölərəm. Ancaq başqasına aid olan şeyi götürmək istəmirəm.

– Hətta mən bağışlasam da, həmin qurşağı götürməzsəniz?

– ...

– Elə hesab eləyin ki, sizə bağışlamaq üçün qurşaq toxumağını xahiş eləmişəm.

– Ancaq axı elə deyil! Bayram axşamı həmin cənab dedi ki, Tieko üçün qurşaq toxumaq istəyirəm. O, sizə vurulub! Nə qədər avam olsam da, bunu başa düşdüm.

Tieko pərt oldu.

– Siz qəti surətdə imtina eləyirsiniz? – o soruşdu.

– ...

– Bacım üçün qurşaq toxumağını xahiş etdiyimə baxmayaraq?

– Yaxşı, mən onu qəbul eləyəyəm, xanım, – Naeko bir az susub dilini sürüdü. – Kobudluğuma görə məni bağışlayın.

– Qurşağı bura gətirəcək. Kimin evində yaşayırsınız?

– Evin sahibi cənab Murasedir... Yəqin, qəşəng qurşaq olacaq. Ancaq hara gedirəm ki...

– Məgər bizi sabah nə gözlədiyini bilirik?

– Doğru deyirsiniz, – Naeko başını tərپətdi, – ancaq mən öz həyatımı dəyişmək istəmirəm... Onu heç vaxt bağlamasam da, ən qiymətli şey kimi saxlayacağam.

– Bizim dükanda qurşaqlarla xüsusi olaraq alver etmirlər, ancaq qurşağa uyğun kimono seçmək olar.

– ...

– Atam qəribə adamdır. Son vaxtlar ticarətdən soyuyub. Üstəlik də, indi bizim dükanda yalnız yaxşı şeylər satılır. Hər şey var, ən çox da yun və sintetik mallar.

Naeko ağacların başına baxıb ayağa qalxdı.

– Hələ bir az damcılayır... Deyəsən, sizi çox sıxmışam.

– Əksinə, siz...
– Xanım, siz niyə axı atanıza dükanda kömək eləməyəsiniz?

– Mən? – Tiekō qıza təəccüblə baxdı. Naekonun yaş paltarını əyninə yarışmışdı.

Naeko onu dayanacağı kimi ötürmək istəmədi. İslanacağına görə yox, onların bir-birinə oxşadığını görməsinlər deyə.

Tiekō evə qayıdanda Siqe işçilərə nahar hazırlayırdı.

– Mən gəldim, ana. Ləngidiyimə görə bağışlayın... Bəs atam hanı?

– Pərdənin arxasındadır, oturub nə barədəsə düşünür.
– Siqe qızına baxdı. – Harada idin? Kimonon islanıb, get dəyiş.

– Bu saat. – Tiekō yuxarı qalxdı, tələsmədən paltarını dəyişib, dincəlmək üçün oturdu. Bir də aşağı düşəndə artıq Siqe işçilərə yemək vermişdi.

– Ana, – Tiekonun səsi titrədi. – Sizə bir şey deməliyəm, yalnız sizə...

– Yaxşı, sənın otağına qalxaq.

Tiekō duruxdu.

– Burada da leysan yağdı? – fikrini toplamaq üçün soruşdu.

– Leysan? Leysan yağmayıb, ancaq sən axı leysandan danışmaq istəmirsən.

– Ana, mən Şimal dağındakı kəndə getmişdim. Orada mənım bacım yaşayır, böyük, ya kiçik bacım olduğunu bilmirəm. Demə, əkiz olmuşuq. İlk dəfə onunla Gion bayramında görüşdüm. O dedi ki, bizim doğma ata-anamız çoxdan ölüb.

Tiekonun sözləri Siqe üçün çox gözlənilməz oldu.

– Deməli, Şimal dağındakı kənddə yaşayır? – Tiekoya baxa-baxa sakitcə təkrar etdi.

– Bəli. Bunu daha sizdən gizlətmək istəmirəm. Biz iki dəfə görüşmüşük: Gion bayramında, bir də bu gün.

– İndi nə ilə məşğul olur?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Kənddə bir təsərrüfatçının yanında işləyir, milləri hamarlayır. Yaxşı qızıdır. Onu bizə dəvət elədim, razı olmadı.

– Belə. – Siqə duruxdu. – Mənə danışmaqda doğru hərəkət eləmişən. Bəs sən nə fikirdəsən?

– Ana, mən sizin qızınızam, xahiş eləyirəm, məni öz qızınız hesab edəsiniz, – Tiekə qızğınlıqla cavab verdi.

– Onsuz da, iyirmi ildir mənim qızımсан.

– Ana! – Tiekə hıçqırıb Siqenin dizlərini qucaqladı.

– Gion bayramından fikirli qayıtdığını sezmişdim. Dedim, bəlkə, kiməsə vurulmuşan.

– ...

– Hər halda, çalış, onu gətir. Axşam, satıcılar gedəndən sonra.

Anasının dizlərini qucaqlayan Tiekə başını silkələdi.

– O gəlməyəcək. O, mənə “xanım” deyə müraciət eləyir...

– Belə-belə işlər. – Siqə nəvazişlə Tiekonun saçlarını sığalladı. – O, sənə çox oxşayır?

Tamba küpündəki sisəylərin cırıltısı eşidildi.

ŞAMAĞACININ YAŞIL BUDAQLARI

Takitiro Nandzendzi məbədinin yaxınlığında münasib ev satıldığını eşidib, Siqə və Tiekoya ona baxmağı təklif elədi. Həm də payızın ilk günlərinin günəşli havasında gəzərdilər.

– Evi almaq istəyirsən? – Siqə soruşdu.

– Əvvəlcə baxmaq lazımdır, – Takitiro hirsələ cavab verdi. – Mənə ucuz, kiçik ev lazımdır. – Və əlavə etdi: – Almaq da, sadəcə, gəzərik. Məgər pis olar?

– Əlbəttə, yaxşı olar...

Siqeni narahatçılıq bürüdü. Əgər ev alsalar, hər gün dükana getməli olacaqlar. Artıq Kiotonun Nakaqö məhəlləsindəki topdansatış tacirlərinin çoxu, Tokionun Gindze və Nikonbasidəki mağaza sahibləri kimi, öz dükanlarından ayrı

evdə yaşayırdılar. Bu yenə heç. Dükanın işləri son vaxtlar pis getsə də, Takitironun ev almağa, hər halda, imkanı vardı. Əgər ev alıb dükanı sataraq istirahətə çəkilmək fikrindədirsə? Nə etmək olar, yəqin, hələ nə qədər ki, imkanı var, ev almaq istəyir. Bəs onda nəyin hesabına dolanacaq? Doğrudur, Takitironun yaşı əllini çoxdan keçib, istədiyi kimi hərəkət etməyə ixtiyarı var. Dükan yaxşı pula gedər, intəhası, yalnız faizlə yaşamaq kədərli dir. Əlbəttə, dükanın satışından alınan pulu hansısa xeyir gətirən bir işə qoyan sadıq adam tapmaq olar, ancaq tanışlardan heç kim Siqenin ağına gəlmirdi.

Siqe dinməsə də, Tieko onun narahatçılığını dərhal hiss elədi. Sakitləşdirmək üçün nəvazişlə anasına baxdı.

Takitironun kefi isə kök idi.

– Ata, əgər Nandzendzinin yaxınlığına gediriksə, bəlkə, Mavi şanagüllə məbədinə də dəyək, heç olmasa, girişində dayanarıq, – maşına oturanda Tieko xahiş elədi.

– Başa düşürəm, həmin kamfara dəfnə ağacına baxmaq istəyirsən?

– Çox istəyirəm! – Tieko atasının fəhminə heyrətləndi.

– Olsun, oraya da dəyərlik. Tieko, sənin atan cavanlığında dostlarıyla tez-tez həmin dəfnə ağacının altında görüşürdilər. Nələrdən danışmazdıq! İndi Kiotoda heç kim qalmayıb.

– ...

– Orada mənim üçün çox unudulmaz yerlər var.

Xatirələrə dalan atasına mane olmamaq üçün Tieko bir az susub, sonra dedi:

– Çoxdan, məktəbi qurtarandan mən də həmin dəfnə ağacını görməmişəm. Bilirsiniz, ata, axşam turist marşrutlarının birinə Mavi şanagüllə məbədinə baxmaq da daxildir. Orada turistləri əllərində fənər tutmuş rahiblər qarşılayırlar. Bir dəfə belə turist avtobusuyla getmişəm.

Turistlərin avtobusdan məbədin girişinə qədər fənərlərin işığında getdikləri yol uzun və rahatdır. Ancaq səfərin gözəlliyi bununla da bitir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Soraq kitabçasında göstərilib ki, Mavi şanagüllə məbədinin rahibləri turistlər üçün çay mərasimi təşkil edirlər.

– Əslində isə hamını böyük bir otağa doldurub, yarasız piyalələr düzülmüş iri məcməyini ortaya qoyurlar, turistlər tez-cə çay içib gedirlər, – Tieko güldü. – Doğrudur, çay mərasimində bir neçə rahibə iştirak edir, ancaq çox tez başa çatan belə çay qonaqlığına mərasim demək olmaz. Elə məyus oldum ki. Üstəlik də, çay ilq idi.

– Neyləsənlər? Bütün qaydalara əməl eləsələr, xeyli vaxt aparar.

– Bu yenə heç, ancaq çay içəndən sonra məbədin bağındakı proyektorları yandırırılar, ortaya bəlağətlə danışan bir kahin çıxıb, məbəd haqqında uzun-uzadı mühazirə oxuyur.

– ...

– Sonra bizi məbədə dəvət elədilər. Haradansa koto¹ səsi gəldi, ancaq rəfiqəmlə başa düşə bilmədik ki, doğrudanmı, koto çalırlar, ya patefon oxudurlar...

– Belə, belə...

– Sonra bizi gion rəqqasələrinə baxmağa apardılar. Onlar bir neçə rəqs ifa elədilər, ancaq görkəmləri yaman gündəydi!

– Nədən xoşun gəlmədi?

– Əyinlərində nimdaş kimono vardı, qurşaqları necə gəldi bağlanmışdı – miskin mənərəydi. Giyondan turist avtobusu Sumiya, turistlərə tayu kurtizankaları göstərilən Simabara məhəlləsinə getdi. Ancaq onlar qəşəng kimonolar geyinmişdilər. İri şamların işığında toyda sake piyalələrinin dəyişdirilməsi oyunu nümayiş etdirildi, sonra tayular müxtəlif duruş alıb küçədə gəzintini yamsıladılar. Vəssalam.

– Elə də az deyil, – Takitiro mızıldadı.

– Marşrutun ən maraqlısı fənərlərin işığında Mavi şanagüllə məbədinə və Simabaruya getmək idi, – Tieko dedi. – Ancaq deyəsən, artıq bu haqda danışmışam...

¹ Koto – on üç simli yapon musiqi aləti

– Bir dəfə məni də dəvət elə. Heç vaxt Sumiyaya gedib tayuya baxmamışam, – Siqe xahiş etdi.

Maşın bu vaxt Mavi şanagüllə məbədinə çatdı. Tiekonun niyə birdən kamfara dəfnə ağacına baxmaq istədiyini demək çətindi. Bəlkə, bu yaxınlarda botanika bağındakı dəfnə ağacları xiyabanındakı gəzintini xatırlamışdı? Ya ola bilsin, Naeko axırncı görüşlərində Şimal dağındakı kriptomerilərin əkilmə olduğunu, onun isə özü bitən ağaclardan xoşu gəldiyini dediyinə görə?

Məbədin daş hasarının dibində dörd dəfnə ağacı bitmişdi, yaxındakı ən qocaydı.

Tieko və valideynləri dəfnə ağacının qarşısında dayanıb dinməzəcə ona tamaşa elədilər. Onun əcaib formada bir-birinə dolaşan budaqlarına nə qədər çox baxsan, bu qoca ağacda hansısa bir gücün gizləndiyini bir o qədər çox hiss eləyirsən.

– Baxdınız, bəsdir, – Takitiro deyib ilk olaraq Nandzen-dzi tərəfə yönəldi.

Pul kisəsindən onları maraqlandıran evin planı cızılmış kağızı çıxardıb baxmağa başladı.

– Dəqiq bilmirəm, – Takitiro dedi, – ancaq kamfara dəfnə ağaclarının vətəni cənubdakı daha isti olan ölkələrdir. Bizdə Atami və Kūsüdə çoxlu iri dəfnə ağacları var, ancaq Kiotoda hətta bu qoca ağac da iri bonsayı¹ xatırladır.

– Məgər bütün Kioto elə deyilmi? Ətrafdakı dağlar, çaylar, adamlar... – Tieko dedi.

– Doğrudur, – Takitiro başını tərpətdi, – ancaq adamların hamısı elə deyil... İndi yaşayanların, keçmişin yaddaşında qalanların içində də hamı elə deyil...

– Elədir.

– Ancaq sənin məntiqinlə düşünsək, adı Yaponiya olan bütün ölkə bonsayı xatırladır.

“Atam ciddi şeylərdən danışır”, – Tieko düşündü.

---

¹ *Bonsay* – cırıtdan ağac yetişdirmək sənəti. Hərfi mənası “dibçəkədə ağac” deməkdir.

– Həm də qoca dəfnə ağacının gövdəsinə, qəribə formada bir-birinə dolaşan uzun budaqlarına baxanda adamı qorxu bürüyür, bu ağacda necə böyük güc gizləndiyini hiss eləyirsən. Elə deyil, ata?

– Razıyam. Məni başqa şey təəccübləndirir: niyə sənin kimi gənc qız belə şeylər haqqında fikirləşir? – Takitiro dəfnə ağacına, sonra Tiekoya diqqətlə baxdı. – Ancaq doğru deyirsən. Axı səndə də həmin güc var, sənin qara saçların ona görə belə tez uzanır... Sənin atan son vaxtlar çətin dərk eləməyə başlayıb. Mən qocanı öyrətdiyinə görə sağ ol!

– Ata! – Tiekə həyəcanla dedi.

Nandzendzinin darvazası ağzında dayanıb, məbədin həmişəki kimi kimsəsiz geniş həyətinə boylandılar.

Kağızda cızılmış plana uyğun olaraq Takitiro sola buruldu.

Hündür gil hasarla əhatə olunmuş kiçik ev həyətin dərinliyində yerləşirdi. Ensiz darvazadan binaya gedən yolun hər iki tərəfində ağ xaqi güllər bitmişdi.

– Necə gözəldir! – darvazanın ağzında dayanıb ağ güllərə tamaşa eləyən Takitiro hündürdən dedi. Ancaq bu evi almaq istəyi yoxa çıxdı. Qonşuluqda restoranı olan müasir hoteli görmüşdü.

Ancaq Takitiro dərhal geri qayıtmadı: ağ güllər açmış xaqi kolları elə gözəl idi ki!

Takitiro axırıncı dəfə burada olandan sonra Nandzendzi məbədinin yaxınlığındakı prospektə çoxlu restoran və mehmanxana tikilmişdi. Bəzi binalar əyalətdən gələn həyətli tələbələrin yaşadığı pansionatlara çevrilmişdi.

– Ev pis deyil, ancaq onu almayacağam, – gül açmış kollara baxa-baxa Takitiro mızıldadı. – Bir müddətdən sonra bütün Kioto restoranı olan nəhəng hotelə çevriləcək. Kodaydzi məbədinin ətrafı kimi... Osako ilə Kiotonun arası indi tipik sənaye zonasıdır. Boş sahələr vur-tut Nisinokodə qalıb, ancaq orada da tamamilə ağlaşığızmağ üslubda binalar peyda olmağa başlayıb... – qaşqabaqlı halda dedi.

Ağ güllərə məftun olan Takitiro onlara yenə tamaşa etmək üçün satılan evin darvazasına tərəf qayıtdı.

– Gözəl gül açıblar. Yəqin, ev sahibləri onun nəsə bir sirrini bilirlər, – onu gözləyən qadınlara tərəf qayıdaraq heyranlıqla dedi. – Ancaq güllərə dayaq qoymaq yaxşı olardı, yoxsa yağışdan sonra bu ensiz cığırla evə getmək olmaz. Görünür, onları əkəndə bu evdən ayrılacaqları ağıllarına gəlmirmiş, ancaq indi gül hayında deyillər.

Siqə və Tiekə susurdular.

– İnsanın təbiəti belədir, – Takitiro əlini alınına çəkdi.

– Ata, əgər bu kollar belə xoşunuza gəlirsə, icazə verin, sizin üçün xaqinin naxışlarına uyğun eskiz fikirləşim, – Tiekə atasını xoşagəlməz fikirlərdən ayırmaq istədi. – Bu il, qorxuram, mövsümə çatdıra bilməyəm, ancaq gələn il mütləq çəkərəm.

– Ancaq bu axı qadına uyğun güldür, belə naxış yalnız qadınların yay kimonosu üçün yarayar.

– Mən kimonodan ötrü nəzərdə tutmuram.

– Yoxsa alt paltarı üçün? – Takitiro gülüşünü boğmağa çalışaraq Tiekəyə baxdı. – Minnətdarlığımı bildirmək üçün səndən ötrü kamfara dəfnə ağacının naxışlarından kimono, ya çiyinlik eskizi çəkəcəyəm. İntəhası, Tiekə onda kişiyyə çevriləcək.

– ...

– Hər şey tərsinə olacaq: kişi qadına, qadın isə kişiyyə çevriləcək.

– Elə şey yoxdur.

– Doğrudanmı, sən dəfnə ağacının naxışları olan kimonoda küçəyə çıxmağa cəsarət eləyərsən? Axı bu, kişi rəsmidir.

– Bəli, hökmən çıxaram...

– Doğrudan? – Takitiro başını aşağı salıb fikrə getdi.

– Bilirsən, Tiekə, mənim yalnız xaqi gülündən xoşum gəlmir, – o dedi. – Hər güldən xoşun gələr, baxır harada, hansı şəraitdə görürsən.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yəqin, doğru deyirsiniz... – Tieko razılaşdı. – Yeri gəlmişkən, ata, buraya yolumuz düşmüşsə, bəlkə, Tasumuronun dükənina da baş çəkək? Yaxınlıqdadır...

– Əcnəbilər üçün mağazaya? Sən nə deyirsən, Siqe?

– Əgər Tieko istəyirsə... – Siqe etiraz eləmədi.

– Nə deyirəm, baxaq görək Tasumuro kimono üçün necə qurşaqlar satır...

Tieko mağazaya girəndə sağa dönüb qadın üçün ipək parçalara maraqla baxmağa başladı. Onlar Kanebonun fabriklərində toxunmuşdu.

– Tieko, özünə Avropa paltarları tikmək istəyirsən? – Siqe piştaxtaya yaxınlaşıb soruşdu.

– Yox, ana. Sadəcə, mənə maraqlıdır, xaricilərin, görərsən, hansı ipək parçadan xoşu gəlir?

Siqe başını tərpətdi və Tiekonun arxasında dayanıb, əlini hərdən parçalara toxundururdu.

Əsas zalda və qalereyada Sösoin anbarındakı¹ parçalara bənzəyən nümunələr nümayiş etdirilirdi.

Takitiro Tasumuronun təşkil etdiyi sərgilərdə olmuşdu, nümayiş etdirilən bütün parçaların, eskizlərin adı yadırdı, ancaq onlara yenə baxmağa dəyərdi.

– Yaponiyada nələrin yaradıla bildiyini əcnəbilərə göstərmək istəyirik, – tanış satıcı bildirdi.

Axırıncı dəfə burada olanda Takitiro ondan bu sözləri eşitmişdi və mehribancasına başını tərpətdi. Tan sülaləsinin² dövrünə aid nümunələrə baxanda heyranlıqla dedi:

– Hə, keçmişdə iş görməyi bacarıblar. Axı belə parçalar min il əvvəl toxunub.

Görünür, qədim parçaların oxşarları yalnız nümayiş etdirilmək üçün qoyulmuşdu. Onların arasında qadın qurşaqları üçün də parçalar vardı. Onlar Takitironun xoşuna gəlirdi. Siqe və Tieko üçün çox məmnuniyyətlə bir neçə belə

¹ Sösoin anbarı – Nara şəhərində yerləşən Yaponiyanın Dövlət Xəzinəsi

² Tan sülaləsi – Çində 618–907-ci illərdə hökmranlıq eləyib.

qurşaqlıq alardı, ancaq bu mağazada yerlilərə qurşaqlıq satmırdılar. Burada ən uzağı bəzək üçün stola qoyulan naxışlı süfrəüstü almaq olardı. Bundan başqa, çantalar, qovluqlar, portsiqarlar, ipək yaylıqlar və bu cür xırda şeylər satılırdı.

Takitiro özünə bir neçə qalstuk və xrizantem çəkilən sıxılmış kağızdan pul kisəsi aldı. Sıxılmış kağızdan nələrsə hazırlamaq sənəti, görünür, elə də qədim deyildi. Koetsu¹ öz “Sıxılmış kağızda böyük xrizantemlər”ində ipək parça üstündə Takaqaminenin emalatxanasında hazırlanan bir məmulat təsvir eləmişdi.

– Toxokuda indi də möhkəm yapon kağızından bu cür şeylər hazırlandığını eşitmişəm, – Takitiro dedi.

– Doğrudur, doğrudur, – satıcı razılaşdı, – mən, əlbəttə, bu sənətin nə dərəcədə Koetsunun adıyla bağlı olduğunu bilmirəm, ancaq...

Piştaxtanın birində “Soni” firmasının portativ radio-qəbuledicilərini görəndə Takitiro heyrətləndi. Hətta Tasumuro onları valyuta qazanmaq üçün qoysa da, bu lap yersiz idi... Sonra onları mağazanın arxa tərəfindəki otağa aparıb çaya qonaq elədilər. Satıcı dedi ki, adətən, bu qonaq otağında xaricdən gələn hörmətli şəxsləri qəbul eləyirlər.

Pəncərədən qeyri-adi görkəmi olan alçaq kriptomerilər görünürdü.

– Bunlar hara kriptomeriləridir? – Takitiro soruşdu.

– Mən də dəqiq bilmirəm, – satıcı duruxdu. – Deyəsən, onları “koösuqi” adlandırırlar...

– Hansı heroqliflərlə yazılır?

– Bu heroqlifləri bağban bilmir, mənəcə, enliyarpaq kriptomeridir. Onlar Honsyuda və cənubda bitirlər.

– Bəs niyə gövdəsi bu rəngdədir?

– Bu mamırdır!

---

¹ *Koetsu Xonami* (1558–1637) – Edos dövrünün əvvəllərində Kiotoda yaşamış görkəmli rəssam və xəttat

Portativ radioqəbuledicidən musiqi səsi eşidildi. Tieko çevrilib əcnəbi qadınlara nəsə izah eləyən gənci gördü.

– Bu ki Sinitinin böyük qardaşı Ryüsikedir. – Tieko kreslodan qalxdı, Ryüsike də onu görüb qarşısına gəldi. Yaxınlaşıb kresloda oturan Takitiro və Siqeyə nəzakətlə təzim etdi.

– Bu xanımları müşayiət eləyirsiniz? – Tieko sıxıldığından necə söhbətə başlayacağını bilmirdi. Sinitinin yumşaq xarakterindən fərqli olaraq, onun böyük qardaşının zəhmli görkəmi vardı və Tieko onun yanında özünü sərbəst apara bilmirdi.

– Müşayiət eləmək də demək olar... Məsələ belədir ki, tərcüməçi – dostumun kiçik bacısı – bir neçə gün əvvəl qəfil ölüb, ona görə kömək eləməyimi xahiş etdilər.

– Çox təəssüf, kiçik bacısı...

– Hə, qəşəng gənc qız idi, Sinitidən iki yaş balacaydı...

– ...

– Siniti ingilis dilini yaxşı bilmir, həm də utanır. Ona görə mən öhdəmə götürəsi oldum... Doğrudur, burada tərcüməçiyə ehtiyac yoxdur, satıcılar ingilis dilini bilirlər. Bu xanımlar amerikalıdırlar. “Miyako” hotelində qalırlar, bura portativ radioqəbuledici almaq üçün giriblər.

– Aydındır.

– Hotel yaxınlıqdadır, ona görə Tasumuronun mağazasına girdilər. Buranın parça kolleksiyasına baxmağa yox ha, radioqəbuledici almağa. – Ryüsuke astadan güldü. – Ancaq nə fərqi...

– Burada radioqəbuledicilər satıldığını mən də ilk dəfə bu gün bildim.

– Radioqəbuledici olsun, ya ipək parça – dəxli yoxdur, Tasumuro üçün dollarla almaqları əsasdır.

– Başa düşürəm.

– Buradakı bağa getdik, göldə rəngbərəng karplar üzür. Özümü itirdim. Dedim, indi ətraflı soruşmağa başlayacaqlar,

mən isə izah eləyə bilməyəcəyəm. Hətta ingilis dilində, misal üçün, “zolaqlı karp”ın necə deyildiyini bilmirəm. Xoşbəxtlikdən, içlərini çəkib vur-tut “nə gözəldir!” dedilər.

– ...

– Karplara baxmaq istəyirsiniz?

– Bəs sizin xanımlar necə olacaq?

– Satıcı mənsiz də işin öhdəsindən gələr, həm də hotelə qayıdıb çay içmək vaxtlarıdır. Tezliklə onlara ərləri də qoşulacaq, birlikdə Naraya gedəcəklər.

– Onda valideynlərimə deyim.

– Mən də öz xanımlarıma. – Ryūsuke amerikalılara yaxınlaşdı, onlara nə dedisə, hamısı dönüb Tiekoya tərəf baxdı. Qız pörtüdü.

Ryūsuke tezcə qayıdıb Tiekonu bağa apardı. Gölün kənarında oturub suda üzən rəngbərəng karplara dinməzcə tamaşa elədilər.

– Bilirsiniz, Tieko, – Ryūsuke birdən dedi, – öz prikazçikinizə, ya səhmdar cəmiyyətdə indi sərəncamçı direktor adlanır-nədir, ona qarşı tələbkar olmağa çalışın. Əminəm ki, bacararsınız. Əgər istəsəniz, sizin söhbətinizdə iştirak etməyə hazırım...

Təklif o qədər qəribəydi ki, Tieko bir kəlmə də danışa bilmədi.

Həmin gecə yuxu gördü: rəngbərəng karpları gölün kənarında oturan Tiekonun qarşısına yığılmışdı, bəziləri başını hətta sudan çıxarmışdı.

Vur-tut belə bir yuxu idi. Əslində isə əlini suya salıb barmaqlarını yüngülcə tərپətmişdi. O saat karpları üzüb əlinə tərəf gəldilər. Tieko heyrətlə onlara baxırdı və birdən bu karplara qarşı anlaşılmaz bir mehribanlıq hiss elədi.

– Sizin barmaqlarınızdan, yəqin, xüsusi ətir yayılır, onlarda nəşə sehrli qüvvə var, – Ryūsuke pıçıldadı. O, Tiekodan çox heyrətlənmişdi.

– Karpları adama öyrəşirlər, – Tieko pərt halda dedi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Ryüsike qızın profilindən gözünü çəkmirdi.

– Baxın, Şərq dağı, elə bil, lap yaxındadır, – Ryüsukeenin diqqətli baxışlarından sıxılaraq dedi.

– Doğrudur. Onun rənginin bir az dəyişdiyini sezdinizmi? Payız hiss olunur...

Tieko oyananda karpları gördüyü bu yuxuda Ryüsukeenin yanında olub-olmadığını xatırlaya bilmirdi. Bir müddət gözləri açıq halda yerinin içində uzandı.

Səhər Ryüsukeenin prikazçikə qarşı tələbkar olmaq məsləhətini xatırladı, ancaq bilmədi ki, bunu necə eləsin.

Dükən bağlanana yaxın prikazçik Uemuraya yaxınlaşsın, iş stolunun qarşısında oturdu. Köhnə iş stolu satış zalından alçaq taxta məhəccərlə ayrılmışdı. Tiekonun sifətindən nəşə hiss eləyib Uemura soruşdu:

– Xanıma nəşə lazımdır?

– Kimono üçün parça seçmək istəyirəm.

– Siz? Məgər bizim parçalardan kimono tikirsiniz?

– Uemura rahat nəfəs aldı. – İndi bayırlıq və yeni il üçün kimono, həmçinin furisode var. Ancaq siz axı, adətən, belə şeyləri Okadzakinin, ya Erimanın mağazalarından alırsınız.

– Məni yeni il üçün kimonolar maraqlandırmır, bizim dükanda yudzen güllü ipəyinin hansı nümunələri olduğunu göstərin.

– Eh, ondan bizdə kifayət qədərdir... hər cür də rəngi var... Bilmirəm, sizin xoşunuza gələrmə? – Uemura stolun arxasından çıxıb iki xidmətçini çağıraraq qulaqlarına nəşə dedi. Onlar cəld bir neçə top parça gətirib, dükanın ortasında prikazçiklə birlikdə diyirləyib açdılar.

– Mən bunu götürəcəyəm. – Tieko xoşuna gələn parçanı göstərdi. – Yəqin, beş günə, uzağı bir həftəyə tikilər. İyirmi faiz güzəştə ümid eləyirəm.

– Xanım! Belə qısa müddətə? Axı bizdə topdansatış ticarətidir, biz kimono tikmirik, ancaq yenə çalışsaram.

Xidmətçilər parçanı cəld yumrulayıb apardılar.

– Bu da ölçüləri. – Tiekko kağız parçasını stolun üstünə qoydu. Ancaq getmədi. – Cənab Uemura, mən tədricən bizim ticarətdə iştirak etmək istəyirəm, sizin köməyinizə bel bağlayıram, – başını azca əyib mülayim tərzdə dedi.

– Siz? – prikazçik qıza açıq-aşkar heyretlə baxdı.

Tiekko sakitcə söhbətinə davam elədi:

– Sabahdan başlayaq. Mühasibat dəftərlərini də hazırlayın.

– Mühasibat dəftərlərini? – Uemura iztehzayla gülümsədi. – Doğrudanmı, xanım onları yoxlamaq istəyir?

– Siz nə danışırsınız! Bu, mənim üçün çox çətin olar. Sadəcə, alverin kimlərlə necə getdiyini, təxminən, bilmək istəyirəm.

– Belə deyin! Bizdə mühasibat dəftərləri çoxdur. Üstəlik də, vergi idarəsi var.

– Demək istəyirsiniz ki, bizim dükanda ikili hesablaşma aparılır?

– Heç vəhclə, xanım! Vergi idarəsini aldadın görüm, necə aldadırsınız... Yox, biz burada düzgün işləyirik.

– Hər halda, sabah mənə mühasibat dəftərlərini göstərsiniz, cənab Uemura, – Tiekko qətiyyətlə deyib uzaqlaşdı.

– Xanım, mən burada siz doğulmamışdan əvvəl işləyirəm... – Tiekko heç dönüb baxmadı da. – Görəcək günlərimiz varmı! – Tiekkonun eşitməməsinə çalışaraq prikazçik acıqla mızıldadı.

Tiekko şam yeməyi hazırlayan anasının yanına gələndə Siqe narahat halda soruşdu:

– Prikazçiklə niyə elə danışırdın?

– Özüm də pis oldum, ana.

– Qorxudan əsirdim... Doğru deyirlər ki, suyun lal axanı, adamın yerə baxanı.

– Bunu özüm fikirləşməmişdim – öyrətmişdilər.

– Kim?

– Tasumuronun dükanında görüşəndə cənab Ryüsuke demişdi... O dedi ki, atası ticarəti bacarıqla aparır, onların

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

iki etibarlı prikazçikləri var və əgər Uemura dükandan gət-sə, onların birini bizə köməyə göndərə bilərlər. Cənab Ryūsuke hətta dedi ki, işləri qaydaya salmaq üçün özü də düka-na işə girməyə razı olardı.

– Ryüsukenin özü təklif elədi?

– Bəli, həm də dedi ki, buna görə istənilən vaxt aspiran-turanı da atmağa hazırdır...

– Elə də dedi? – Siqə həmin an Tiekonun çox gözəl görünən çöhrəsinə baxdı. – Ancaq Uemura getmək fikrində deyil.

– O deyirdi ki, atasından xahiş eləyəcək, ağ xaqilər bitən yerə yaxın babat ev tapsın.

– Belə, – Siqə sözü uzatdı. – Deməli, Takitironun işdən uzaqlaşmaq istədiyini bilir.

– Yəqin, atam üçün belə yaxşı olar.

– Ryüsükeyə bunu da demisən?

– Bəli. Ana, icazə verin, Şimal dağındakı kənddə yaşa-yan qıza öz kimonolarımdan birini bağışlayım. Yadınızdadır, onun haqqında sizə danışmışam.

– Əlbəttə, bağışla! Çiyinlik də bağışla.

Tieko minnətdarlıq göz yaşlarını gizlətmək üçün üzünü yana çevirdi.

Əl dəzgahlarının bir növünü niyə “takabata” – “hün-dür” adlandırırlar? Çünki adi dəzgahdan hündürdür! Ancaq onun başqa xüsusiyyəti də var: torpağı azca qazıb takaba-tanı oraya qoyurlar. Deyilənə görə, torpağın rütubəti ipi daha yumşaq, daha elastik eləyir. Əvvəllər takabatani iki adam işlədirdi, tarazlığı saxlamaq üçün bir nəfər dəzgahın üstündə otururdu. İndi adamı dəzgahın yanından asılan daş doldurulmuş zənbil əvəz eləyirdi.

Kiotoda eyni zamanda həm əl, həm də mexaniki dəz-gahlardan istifadə olunan emalatxanalar var.

Xideonun atası Sosukenin emalatxanası Nisidzin məhəl-ləsindəki kiçik emalatxanalar arasında orta hesab olu-nurdu. Üç əl dəzgahında Xideo və onun iki balaca qar-daşı işləyirdi. Hərdən Sosukenin özü də dəzgah arxasına keçirdi.

Tiekonun sifariş verdiyi naxışlı qurşağın toxunmasını Xideo məmnunluq hissiylə seyr eləyirdi. İş sona yaxınla-şırdı. Bütün bacarığını, canını bu işə qoymuşdu. Tieko gözünün qarşısından getmirdi.

Yox, Tieko, yox! Əlbəttə, Naeko. Axı qurşağı Naeko üçün toxuyurdu. Ancaq toxuduğu vaxt Tieko və Naeko onun gözündə eyniləşirdi.

Atası dəzgaha yaxınlaşıb bir müddət dinməzəcə müşa-hidə elədi.

– Yaxşı qurşaq olacaq, – oğlunu təriflədi, – rəsmləri də qeyri-adidir. Kimin üçün toxuyursan?

– Cənab Sadanın qızı üçün.

– Eskiz kimindir?

– Tieko düşünüb.

– Doğrudan, Tieko? Əla rəsmdir. – Atası hələ dəzgahda olan qurşağın kənarına əlini çəkdi. – Afərin, Xideo, möh-kəm qurşaq olacaq.

– ...

– Xideo, biz axı cənab Sadaya borcluyuq. Deyəsən, bu haqda sənə artıq danışmışam.

– Bilirəm, ata.

– Deməli, danışmışam, – Sosuke mızıldadı, ancaq özünü saxlaya bilməyib çoxdan olan əhvalatı təkrar elədi: – Mən axı adi toxuculuqdan başlayıb adam arasına çıxmışam. Borcla bir dəzgah almışdım, qurşağı toxuyan kimi cənab Sadanın yanına aparırdım. Heç olan işdirmi – satmaq üçün topdansatış tacirinə bir dənə qurşaq aparasan. Heç kim görməsin deyə, onun yanına gecəyə yaxın gizlicə gedirdim.

– ...

– Ancaq cənab Sada heç vaxt eyham vurmadı ki, bir dənə qurşaq almaq ona yaraşmaz. Sonra iki dəzgah da aldım... və iş yoluna düşdü.

– ...

– Hər halda, Xideo, bizim Sada ilə mövqeyimiz bambaşqadır.

– Bunu gözəl bilirəm, ancaq niyə bu söhbəti salmısınız?

– Xideo dəzğahı saxlayıb atasına baxdı.

– Görünür, Tiekko xoşuna gəlir...

– Bayaقدan bunu demək istəyirsinizmiş?! – Xideo çevrilib yenə işləməyə başladı.

Qurşaq hazır olan kimi onu Naekoya vermək üçün kəndə yollandı.

Günortadan keçmişdi. Şimal dağının üstündə göy qurşağı doğdu.

Xideo qurşağı qoltuğuna vurub küçəyə çıxanda göy qurşağını gördü. Göy qurşağı solğun idi. Xideo dayanıb ona tamaşa elədi. Göy qurşağı lap solub yoxa çıxdı.

Avtobusla kəndə çatana qədər göy qurşağı iki dəfə də göründü. Onlar da əvvəlki kimi yarımçıq və solğun idi. Belə göy qurşağını tez-tez görmək olurdu.

“Bu göy qurşaqları nədən xəbər verir – xoşbəxtlikdən, ya bədbəxtlikdən?” – Xideo həyəcanla düşündü. O, bu gün xeyli həyəcanlıydı.

Səma açıq idi. Avtobus dərəyə enəndə irəlidə bir göy qurşağı da göründü, ancaq Xideo ona tamaşa eləməyə macal tapmadı: Kiötaki çayına dirənən dağ göy qurşağının qarşısını kəsmişdi.

Xideo kəndin girəcəyində avtobusdan düşdü. Naeko elini önlüyünə silə-silə artıq onun qarşısına gəlirdi. Qız iş paltarında idi.

Naeko həmin gün millərin Boday şalələsinin dibindən çıxarılan qumla hamarlandığı yolun kənarında işləyirdi.

Oktyabr yenicə girmişdi, dağ çayının suyu isə bumbuz idi. Millər xüsusi olaraq qazılmış arxda üzürdülər. Sobada su qızdırıb arxa tökürdülər. Su qızdırılan qazandan buğ qalxırdı.

– Bizim dağlara xoş gəlmişsiniz. – Qız ehtiramla təzim etdi.

– Naeko, sizə vəd etdiyim qurşaq budur.

– Taekonun əvəzinə bağlamalı olacağım qurşaq? Başqasına vəd olunan şeyi götürmək istəmirəm.

– Ancaq onu toxumağı mən sizə vəd etmişəm. Rəsmi isə Tieko çəkib.

Naeko başını aşağı dikdi.

– Cənab Xideo, srağagün Tiekonun dükənindən mənə xeyli şey yollayıblar: kimono da, dzori də. Bunun hamısını nə vaxt geyinəcəyəm?

– Heç olmasa, ayın iyirmi ikisində Əsrlər bayramında¹ geyinin. Əlbəttə, əgər işdən buraxsalar.

– Niyə ki, buraxarlar... – Naeko əminliklə dedi. – Cənab Xideo, burada bizə baxırlar. Haraya gedək? – O bir anlığa düşündü. – Gəlin çay kənarına enək.

Təbii ki, Tieko kimi Xideonu da kriptomeri meşəsinə apara bilməzdi.

– Sizin toxuduğunuz qurşağı ən qiymətli şey kimi ömrüm boyu saxlayacağam, – o pıçıldadı.

– Niyə ki? Sizin üçün məmnuniyyətli birini də toxuyaram.

Naeko heç nə demədi.

Xideonu evə dəvət eləyə bilərdi, ancaq bunu etmədi. Ev sahibləri hədiyyələrin Takitironun dükənindən göndərildiyini bildirdilər və ehtiyatsız davranıb Tiekoya ziyan vuracaq

---

¹ *Əsrlər bayramı* – paytaxtın 794-cü ildə Kiotoya köçürülməsi münasibətilə Xeyan dzinqu məbədi tərəfindən təşkil edilir. Bayram zamanı yürüş keçirilir. Yürüş iştirakçıları müxtəlif əsrlərin paltarlarını geyinirlər, həmçinin məşhur şəxsiyyətləri təsvir edirlər.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

hər hansı addım atmaq istəmirdi. Xideonun Tiekoya olan hisslərini anlayırdı. Bacısını tapmağı kifayətədi – uşaqılıq arzusu həyata keçmişdi.

Bundan başqa, Naeko hesab eləyirdi ki, Tiekonun tayı deyil, ancaq düzünə qalsa, onun tərbiyə aldığı Murase ailəsinin böyük meşə sahəsi vardı, qız isə yorulmaq bilmədən çalışırdı və deməli, hətta onların tanışlığından xəbər tutsalar belə, Naekonun Sada ailəsinin nüfuzuna ziyan gətirəcəyindən söhbət gedə bilməzdi. Bir yana qalanda, meşə sahəsi sahibinin mövqeyi orta səviyyəli topdansatış tacirinin mövqeyindən möhkəmdi.

Hər halda, Naeko çalışırdı, Tieko ilə görüşməsin. Tiekoya olan sevgisinin get-gedə artdığını hiss eləyirdi və bunun axırının necə olacağını bilmirdi...

– Sizi belə münasib olmayan yerə gətirdiyimə görə mənə bağışlayın, – Naeko dedi. Bütün qızlar kimi hədiyyəyə baxmaqdan ötrü ürəyi gədirdi.

– Kriptomeri bitən bu dağlar necə gözəldir! – Xideo heyranlığını gizlədə bilmədi. O, furosikini açıb kağıza bükülmüş qurşağı çıxartdı.

– Bu rəsm bantın arxasında, bu isə qurşağın ön tərəfində olacaq.

– Nə gözəldir! – Naeko qurşağa baxaraq dedi. – Mən belə hədiyyəyə layiq deyiləm.

– Nə danışsınız?! Bu qurşaq vur-tut təcrübəsiz bir gənc tərəfindən toxunub. Qırmızı şamağacıları və kriptomerilər, mənəcə, yeni il kimonosuna uyğundur: axı yeni ilə az qalib. Əvvəlcə bantda yalnız qırmızı şamağacılarını çəkmək istəyirdim, ancaq Tieko kriptomeriləri məsləhət gördü. Bura gələndən sonra onun haqlı olduğunu anladım. Əvvəllər kriptomeri deyəndə gözümün qabağına iri qoca ağaclar gəlirdi. İndi isə... görürsünüz, mən onları zərif xətlərlə toxumuşam, ancaq yanlarına bir neçə şamağacı əlavə eləmişəm, doğrudur, rəngini azacıq dəyişmişəm.

Kriptomerilər də, əslində olduğu kimi, təsvir edilməmişdi, ancaq çox bacarıqla toxunmuşdu.

– Gözəldir, sağ olun... Belə qəşəng kimononu nə vaxtsa geyinəcəyimi həтта təsəvvür eləmirəm.

– Tiekonun göndərdiyi kimonoya yaraşacaqmı?

– Məncə, lap uyğun gələcək.

– Tiekonun geyimlərdən yaxşı başı çıxır... Bu qurşağı ona göstərməyə həтта çəkinirəm.

– Niyə? Axı onun rəsminə uyğun toxunub... Onun görməsini istəyərdim.

– Siz onu Əsrlərin bayramına geyinin, – Xideo təklif edib, qurşağı ehtiyatla kağıza бүkdü. Bağlamayı qaytanla sarıyıb dedi:

– Götürün, imtina etməyin. Mən Tiekonun xahişiylə bunu sizin üçün toxumuşam. Mən vur-tut icraçıyam, adi toxucuyam, ancaq yaxşı qurşaq toxumağa çalışmışam.

Naeko bağlamayı Xideodan dinməzcə alıb dizinin üstünə qoydu.

– Tiekonun uşaqlıqdan kimonodan başı çıxdığını sizə demişdim, ona görə əminəm ki, onun göndərdiyi kimonoya bu qurşaq lap yaraşacaq.

Onlar sahildə oturub Kiötaki çayının şırlıtısına qulaq asırdılar.

– Kriptomerilər oyuncaq kimi sırayla düzülüb, qüllələrin-dəki yarpaqlar isə adi solğun çiçəklərə oxşayır, – Xideo dedi.

Naeko qüssələndi. Həlak olan atasını xatırlamışdı. Yəqin, bir budaqdan o birinə keçib kriptomeri budayanda atdıqları Tiekonu ürək ağrısıyla xatırlayıb və ayağı бүdrəyib... Naeko onda heç nə başa düşmürdü. Çox illər sonra kənddə ona danışmışdılar.

Bacısının adı nədir, sağdırmı, onlardan hansı tez doğulub – bunları bilmirdi. Bütün bu illər ərzində Naeko arzulamışdı ki, onlara görüşmək qismət ola, heç olmasa, gözünün ucuyla bacısına baxa.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Validəynlərinin yarıuçulmuş evi hələ də kənddə dururdu. Orada tək yaşamağa ürəyi gəlmirdi. Evi çoxdandır burada milləri hamarlayan yaşlı ər-arvada vermişdi. Onların ibtidai məktəbə gedən qızları vardı. Naeko onlardan kirayə pulu istəmirdi, belə xarabaxananı isə, çətin ki, kimsə alaydı.

Həmin qız çiçəkləri xoşlayırdı, hərdən “Naeko bacı”nın yanına gəlib, evin böyründə bitən ətirli zeytun ağacına necə qulluq eləmək lazım olduğunu soruşurdu.

– İşin yoxdur, qoy özü böyüsün, – Naeko, adətən, belə deyirdi. Evin yanından keçəndə isə zeytun ağacının ətrini uzaqdan hiss eləyirdi, ancaq bu, onu sevindirmirdi, əksinə, kədərləndirirdi...

Naeko dizinin üstünə qoyduğu bağlamanın ağırlığını duydu. Bunun da öz səbəbləri vardı...

– Cənab Xideo, mən, nəhayət ki, Taekonu tapdım, daha mənə başqa heç nə lazım deyil. Fikirləşirəm, bundan sonra onunla görüşməyim lazım deyil. Kimono və qurşağı bircə dəfə geyinəcəyəm... Məni başa düşəcəyinizə ümid eləyirəm...

– Hə, – Xideo cavab verdi. – Ancaq Əsrlər bayramına gəlin: sizi bu qurşaqda görmək istəyirəm. Tiekonu çağırmayacağam. Sizi bayram mərasiminin başladığı imperator sarayının yanındakı Xamaqurinin Qərb darvazasının yanında gözləyəcəyəm.

Naeko başıyla razılığını bildirdi, utandığından yanaqları qızardı.

Qarşı sahilə balaca ağac bitmişdi. Qızarmağa başlayan yarpaqları suda əks olunurdu.

– Tünd-qırmızı yarpaqları olan o ağacın adı nədir? – Xideo Naekoya baxaraq soruşdu.

– Sumax ağacıdır, – qız da, öz növbəsində, Xideoya baxıb, saçını qaydaya salmağa başladı. Qara saçları birdən dağılıb çiynlərinə töküldü.

– Oy, – qız pörtdü. Sancaqları ağızında tutub, saçını düzəltməyə çalışdı, ancaq bunu heç cür bacarmadı: bir neçə sancaq ağızından yerə düşdü.

Naekonun dağılmış saçlarına, əllərinin incə hərəkətinə Xideo heyranlıqla baxırdı.

– Necə uzun saçınız var, özünüz belə istəyirsiniz?
– o soruşdu.

– Bəli. Tiekonun da saçı uzundur. Sadəcə, o, yığmağı bacarır, kişilər belə şeyləri bilməz.... Xahiş eləyirəm, bağışlayın, – Naeko başını dəsmalla tələsik sarıdı¹.

– ...

– Milləri parıldada bilirəm, ancaq özümü qaydaya salmağa vaxtım yoxdur.

Buna baxmayaraq, Naekonun dodaqlarının azca boyandığını Xideo sezdi. Birdən ürəyindən keçdi ki, qız dəsmalı açıb öz qəşəng saçlarını yenə çiyinlərinə tökə, ancaq əlbəttə, bunu deməyə cəsarət eləmədi. Naeko, yəqin, bunu hiss eləyib, dəsmalı başına daha bərk-bərk sarıdı.

Qərb tərəfdən çayın ensiz yatağına dirənən dağa qaranlıq çökdü.

– Naeko, yəqin, getmək vaxtıdır. – Xideo yerdən durdu.

– Bu günlük işim qurtarıb... Gün artıq gödəlib...

Xideo axşam şəfəqlərinin qərb tərəfdən çaya dirənən dağın zirvəsindəki kriptomerilərin dümdüz gövdələrinin arasını qızılı-çəhrayı rəngə boyadığını sezdi.

– Çox sağ olun, cənab Xideo, – Naeko ayağa dura-dura dedi.

– Tiekoya sağ ol deyin, – Xideo cavab verdi və bu kəndçi qızına qurşaq toxuduğuna görə ürəyində sevinc hissləri oyandığını duydu. – Bağışlayın ki, zəhlənizi tökürəm, ancaq Əsrlərin bayramına gələcəyinizə söz verin. Sizi Qərb darvazasının, Xamaqurinin Qərb darvazasının yanında gözləyəcəyəm.

– Mütləq gələcəyəm. – Naeko ehtiramla təzim etdi. – Doğrusu, ilk dəfə təzə kimono və qurşaq geyinməyə adam bir az utanır.

---

¹ Qonağın yanında başına dəsmal bağlamaq olmaz, əksinə onu açmaq lazımdır.

Kiotoda bayramlar çoxdur. Əməköməci, Gion bayramları kimi Əsrlər bayramı da qədim paytaxtın ən əsas üç bayramından biridir. Xeyan dzinqu məbədinin bayramı olsa da, təntənəli yürüş imperator sarayından başlayırdı.

Naeko səhər tezdən özünə yer tapa bilmədi və Xamaqurinin Qərb darvazasına şərtləşdikləri vaxtdan yarım saat əvvəl gəldi. Darvazanın kölgəsində Xideonu gözləyirdi. Naeko ömründə ilk dəfə kişi gözləyirdi.

Xoşbəxtlikdən, hava yağmurlu deyildi, başının üstündə buludsuz mavi səma vardı.

Xeyan dzinqu min səkkiz yüz doxsanıncı ildə paytaxtın Kiotoya köçürülməsinin min yüz illiyi şərəfinə tikilib və o biri iki əsas bayramla müqayisədə, ümumiyyətlə, bu yaxınlardan qeyd olunur. Yürüşün iştirakçıları tamaşaçılara min ildən çoxdur ki, şəhərdə adət-ənənələrin, dəblərin necə dəyişdiyini göstərirlər. Onların əynində müxtəlif əsrlərin paltarlarını görmək olar, çoxları xalq arasında məşhur olan tarixi şəxsiyyətləri, personajları təsvir edirlər.

Kadzunomiya¹ və Renqesu², kurtizanka Esino və idzumolu Okuni³, Ödoqimi⁴ və Tokiva xanım⁵, Ökobue⁶, Tomoe⁷ və Sidzuka xanım⁸, Ono-no Komati⁹, Murasaki Sikubu¹⁰ və

¹ *Kadzinomiya* (1846–1877) – feodal hakimi İesuqe Tokiqavanın həyat yoldaşı

² *Renqesu* (1791–1875) – Edos dövrünün şairəsi, Kioto sakini

³ *İdzumolu Okuni* (?–1607) – Kabuki teatrının banisi

⁴ *Ödoqimi* – sərkərdə Xideösi Toötominin (1123–1161) kənizi

⁵ *Tokiva xanım* – feodal hakimi Ösitomo Minamotonun (1123–1160) sevimli arvadı

⁶ *Ökobue* (XII ə.) – “Tayranın evi haqqında povest”in qəhrəmanlarından biri

⁷ *Tomoe xanım* – feodal hakimi Ösinaki Minamotonun (1154–1184) kənizi

⁸ *Sidzuka xanım* – feodal hakimi Ösisune Minamotonun (1159–1189) kənizi

⁹ *Ono-no Komati* (XI əsrin əvvəlləri) – Xeyan dövrünün şairəsi

¹⁰ *Murasaki Sikubu* (X əsrin sonu – XI əsrin əvvəlləri) – Xeyan dövrünün qadın yazıçısı. Onun “Gendzi haqqında povest”i dünyada məşhurdur.

Sey Sönaqon¹, küçədə ağac kömürü, balıq satanlar, “əyləncə məhəllələrinin” qadınları və aktyorlar burada idilər.

Məşhur qadınlardan savayı, yürüsdə Masasuqe Kusunokini², Nobunaqa Odanı³ və başqa saray əyanlarını, döyüşçüləri görmək olardı.

Qadınlar yürüsdə min doqquz yüz əllinci ildən iştirak etməyə başlamışdılar. Bu da bayrama bir başqa gözəllik gətirmişdi.

Yürüşün önündə Meydzi dövrünün imperator qvardiyasının əsgərləri və Tambanın dağ atıcıları, sonda isə Enryaku dövrünün⁴ paltarlarını geyinmiş məmurlar gedirdi. Xeyan dzinqu məbədinə geri qayıdanda yürüşün iştirakçıları qızıl feniksli imperator döyüş arabasının qarşısında noritonu – qədim andı birağızdan deyirdilər.

Bayram yürüşünə onun başladığı imperator sarayının qarşısındakı meydandan baxmaq daha yaxşıdır. Naekoyla görüşü Xideo məhz orada təyin eləmişdi.

Xideonun, kölgəsində gözlədiyi darvazadan bayrama tələsən çoxlu sayda adamlar keçib- gedirdi və heç kim ona fikir vermirdi. Doğrudur, dükan sahibəsinə oxşayan bir yaşlı qadın Naekoya yaxınlaşıb soruşdu:

– Xanım, sizin qurşağınız nə gözəldir, kimonoya da çox yaraşır. Haradan almısınız? İcazə verin... – qadın əlini qurşağa toxundurdu. – İcazə verin, banta arxadan baxım. Gözəldir! – Bantın rəsminə baxa-baxa dedi.

Naeko ilk dəfə təzə kimono və qurşaq geyindiyindən sıxılırdı, ancaq ağbirçək qadının sorğu-sualı və tərifi qızı sakitləşdirdi.

Xideo gəlib çıxdı.

– Sizi gözlətdiyimə görə bağışlayın.

---

¹ *Sey Sönaqon* (978–1014) – Xeyan dövrünün qadın yazıçısı. “Başaltından qeydlər”i ilə tanınır.

² *Masasuqe Kusunoki* (1294–1336) XIV əsrin görkəmli sərkərdəsi

³ *Nobunaqa Oda* (1534–1582) – XVI əsrin görkəmli sərkərdəsi

⁴ *Enryaku dövrü* (782–806) – imperator Kammunun hökmdarlıq illəri

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

İmperator sarayına yaxın yerlər məbəd icmasının üzvləri tərəfindən tutulmuşdu, ya turist bürosu tərəfindən əvvəlcədən saxlanmışdı. Xideo və Naeko bir az arxada – adi tamaşaçıların oturduğu yerdə özlərinə yer elədilər.

Naeko ilk dəfəydi belə münasib yerdən mərasimə baxırdı. Öz təzə paltarını, yanında oturmuş Xideonu unudub, gözünü çəkmədən mərasimə baxırdı.

Sonra Xideoya tərəf dönəndə onun adamların başı üstündən harasa baxdığını gördü.

– Cənab Xideo, siz hara baxırsınız? – təəccüblə soruşdu.

– Yaşıl şamağacılarına. Həm də mərasimə. Yaşıl budaqların fonunda mərasim daha gözəl görünür. Bilirsiniz, Naeko, mən bu ağacları böyük imperator bağında lap çox xoşlayıram. Gözümün ucu ilə də sizə baxırdım, ancaq siz fikir vermədiniz.

– Belə danışmayın, – Naeko gözünü aşağı dikib pıçıldadı.

PAYIZIN SONLARI. BACILAR

Kurama dağındakı məbəddə şər qüvvələrin qovulmasına həsr olunan Od bayramı Tiekoya Daymondzi bayramından daha çox xoş gəlirdi. Kəndin yaxınlığında təşkil edildiyindən Naeko da Od bayramına gədirdi, ancaq orada Tieko ilə bir dəfə də olsun görüşməmişdi, bəlkə də, bir-birilərinə fikir verməmişdilər.

Məbədə gedən yolun kənarındakı evlərin qarşısında budaqlardan çəpər düzəldir, yangından qorunmaq üçün isə damlara su çiləyirdilər.

Gecəyarısı “Sayrya, sayrö”¹ deyə-deyə əllərində məşəl, məbədə tərəf gədirdilər. Qonşu kəndin (həmin kənd indi şəhərə bitişib) arvadları uzun kəndirlərlə iki müqəddəs

¹ “Sayrya, sayrö” – “Bayramınız mübarək!”

gəmini çəkib məbəddən çıxarırdılar. Sonra məbəddə əsas məşəli yandırırtdılar və bayram səhərə qədər davam eləyirdi.

Ancaq qənaət eləmək üçün bu il Od bayramını keçirməməyi qərara almışdılar. İntəhası, bambuqların budanması bayramı həmişəki kimi qeyd olunmuşdu.

Kotano məbədinin təşkil etdiyi Kartof bayramı da keçirilmədi. Bunu qıtlıqla izah eləmişdilər – gəmiləri bəzəmək üçün, guya, kartof kolları çatmamışdı.

Kioto Anqokiödzi məbədinin təşkil etdiyi balqabaqların hədiyyə edilməsi və bir çox başqa bayramlarla da məşhurdu. Bunlar, yəqin, Kioto sakinlərinin bəzi adətləriylə bağlıydı.

Son vaxtlar Karöbinqa bayramı yenidən qeyd olunmağa başlamışdı. Bu bayramda Arasiyama yaxınlığındakı çaya və Kamiqamo məbədinin bağından keçən Kökusuy-no en çayına burun tərəfində əjdaha başı yonulmuş qayıq buraxılırdı. Bu bayram uzaq Xeyan dövründəki əyanların əyləncələriylə bağlıydı.

“Kökusuy-no en” – burula-burula axan çayın kənarında Ziyafət deməkdir. Qədimi paltarlar geyinmiş qonaqlar çay boyunca düzülüb, sake süzülmüş taxta piyalələri suya buraxırdılar. Piyalə növbəti qonağa çatana qədər, o, şeir qoşmalı, ya şəkil çəkməliydi və sakedən içərək növbəti qonağın götürməsi üçün piyaləni təzədən suya buraxmalıydı. Bu qonaqlığa yeni yetmə oğlanlar qulluq eləyirdilər.

Ziyafətə baxmaq üçün Tiekə keçən il çay kənarına getmişdi. O vaxt saray əyanlarının qədim paltarlarını geyinmiş qonaqlar arasında şair İsamu Osii¹ də vardı.

Yəqin, lap yaxın vaxtlarda qeyd olunmağa başladığından, bu əyləncə adama yad gəlirdi.

Tiekə Karöbinqa bayramına baxmağa da getmədi: keçmişin gözəlliyi bu bayramda da hiss olunmurdu. Kiotoda, onsuz da, xeyli gözəl bayram var.

---

¹ *İsamu Osii* (1886–1960) – yapon şairi və dramaturqu, “Gion haqqında mahnı”sı ilə tanınıb.

Siqe onu zəhmətə alişdırmışdı, ya doğulandan canında vardı, – Tiekko həmişə tezdən yuxudan dururdu və ilk növbədə taxta hasarın tozunu silirdi.

Həmin gün səhər yeməyindən sonra Tiekko süfrəni yığmağa macal tapmamış Siniti zəng elədi.

– Deyəsən, bir oğlanla Əsrlər bayramını çox şən keçirirdiniz, – gülə-gülə dedi. Onu Naekoyla bu dəfə Sinitinin səhv saldığını Tiekko dərhal başa düşdü.

– Siz də oradaydınız? Bəs niyə səsləmədiniz?

– Mən istədim, ancaq qardaşım qoymadı, – Siniti sadə lövhəsinə cavab verdi.

Sinitinin onu başqasıyla səhv saldığını deməyə ürək eləmədi. Deməli, Naeko Əsrlər bayramına gedib və onun əynində dükandan göndərilən kimonoyla Xideonun toxuduğu qurşaq olub.

Naeko ilə birlikdə Xideonun olduğuna Tiekko şübhə eləmirdi. Xideonun qızı tez-tələsik bayrama dəvət edəcəyini gözləməirdi. Ancaq ürəyində rahatlıq hiss eləyib gülümsədi.

– Tiekko! Tiekko! Niyə susursunuz? – dəstəkdə Sinitinin səsi eşidildi.

– Siz mənə zəng eləmisiniz, siz də danışın.

– Doğrudur! – Siniti güldü. – Prikazçik yanınızda deyil?

– Yox, hələ dükana gəlməyib.

– Xəstələnmişsiniz?

– Məgər səsim xırıldayır? Ancaq ola bilər, hasarın tozunu almaq üçün küçəyə çıxmışdım.

– Nəsə səsiniz pis eşidilir... – Siniti, deyəsən, dəstəyi sil-kələdi.

Tiekko şən-şən güldü.

– Tiekko, məni eşidirsiniz? – Siniti səsinə alçaltdı. – Məsələ belədir ki, sizə zəng vurmağımı qardaşım xahiş eləyib, dəstəyi ona verirəm...

Ryūsuke ilə Tiekko bu cür zarafatyana danışa bilmirdi.

– Tiekko, prikazçiklə danışdınız? – Ryüsuke ilk əvvəl bunu soruşdu.

– Bəli.

– Əhsən! – Ryüsuke bərkdən deyib, yenə təkrar elədi:
– Əhsən! Bəs ananıza sizdən gileylənmədi?

– Əlbəttə, gileyləndi. Prikazçikə dedim ki, guya, işi öyrənmək istəyirəm... Bir də mühasibat dəftərlərini göstərməsini xahiş elədim.

– Əla! Bunu ona deyə bilməyinizin özü artıq böyük işdir.

– Həm də məcbur elədim ki, əmanət kitabçalarını, səhmləri, qiymətli kağızları seyfdən çıxarıb mənə göstərsin.

– Tiekko, afərin sizə! Kənardan ürəyiyumşaq, sakit xanım təsiri bağışlayırsınız.

– Axı məni siz öyrətmişdiniz...

– Ona görə məsləhət görmüşdüm ki, qonşu topdansatış tacirlərinin arasında qəribə şeyiələr dolaşır. Özlüyümdə qərara aldım: əgər çəkinsəniz, bunu ya atam, ya mən edəcəyəm. Yaxşı ki, özünüz danışmısınız. O necədir? Sizin söhbətinizdən sonra dəyişib?

– Hə, nəyə görə özünü başqa cür aparmağa başlayıb.

– Özgə cür ola da bilməzdi. – Ryüsuke susub əlavə elədi: – Siz düzgün hərəkət eləmisiniz.

Tiekko hiss elədi ki, Ryüsuke yenə nəşə demək istəyir, ancaq qərara gələ bilmir.

– Tiekko, əgər günün ikinci yarısı sizin dükana gəlsəm, mane olmaram?.. Sinitiyə birlikdə?.. – nəhayət, dilləndi.

– Mən kiməm ki, sizə qadağan eləyəm... İcazə istəmək nəyə lazım?

– Axı siz – gənc xanım evdəsiniz...

– Elə danışmayın. Xoşum gəlmir...

– Onda prikazçik dükanda olduğu vaxt gələcəyəm. Əmin olun ki, sizi narahat eləmərəm, ancaq bu adama özüm baxmaq istəyirəm, – Ryüsuke güldü.

– Özünüz?! – Tiekko təəccübləndi.

Ryüsukenin atası Muromati rayonunda böyük topdansatış taciri sayılırdı və onun dostları arasında nüfuzlu tacirlər çox idi. Ryüsuke elmlə məşğul olsa da, atasının ticarət işinə maraq göstərirdi.

– Tısbağa qonaqlığına necə baxırsınız? – Ryüsuke söhbəti dəyişdi. – Gəlin Kotanodakı “Dayiti” restoranında şam eləyək. Valideynlərinizi də dəvət eləmək mənim tərəfimdən ədəbsizlik olar, ona görə mənimlə bizim “şəyirdə” yalnız sizin yoldaşlıq etməyinizi istəyirəm.

– Yaxşı, – özünü itirmiş Tieko yalnız bu sözü deyə bildi.

Gion bayramında Sinitinin şəyird kimi gəmiyə mindiyi vaxtdan on ildən çox keçirdi, ancaq Ryüsuke hələ də “bizim şəyird” deyə onu cırnadırdı. Yəqin, xasiyyətinin mülayimliyinə və qadınların da həsəd apara biləcəyi gözəlliyinə görə.

– Siniti zəng vurmuşdu, dedi ki, Ryüsuke ilə bu gün bizə gələcəklər, – Tieko anasına dedi.

– Hə? – Bu, görünür, Siqə üçün gözlənilməz idi.

Günortadan sonra Tieko öz otağına qalxıb azca, ancaq səliqəylə bəzəndi. Saçını darayıb, bir xeyli onu yığmaqla məşğul oldu, ancaq saçının forması istədiyini kimi alınmadı. Sonra kimonolarını geyinib baxmağa başladı, ancaq bilmədi hansını seçsin.

Aşağı düşəndə atası yox idi, yəqin, iş dalınca getmişdi.

Tieko kürənin közünü qurdalayıb, qonaq otağına göz gəzdirdi. Bağa da baxdı. Qoca ağcaqayının gövdəsindəki mamır hələ yaşıl idi, ancaq bənövşə kollarının yarpaqları artıq saralmağa başlamışdı.

Xristian fənerinin yanındakı kameliya al-qırmızı güllər açmışdı. Qızılıgdən daha çox kameliya xoşuna gəlirdi.

Evə girəndə qardaşlar ilk əvvəl Tiekonun anasına hörmətlə təzim etdilər, sonra Ryüsuke prikazçikin oturduğu iş stoluna tərəf getdi.

Uemura tələsik stolun arxasından çıxıb Ryüsükeyə can-fəşanlıqla təzim etdi. O da cavabında nəzakətlə təzim etdi, ancaq Ryüsükenin qaşqabaqlı olduğunu Uemura dərhal sezdi.

“Bu tələbəyə nə lazımdır?” – Uemura düşündü, amma başa düşdü ki, ehtiyatlı olmalıdır.

Prikazçik bir an susan kimi Ryüsüke sakitcə dedi:

– Deyəsən, alveriniz yaxşı gedir.

– Sizin dualarınız sayəsində.

– Atam deyir ki, bunların hamısı cənab Sadanın təcürübəli prikazçiki olmasındadır.

– Xoş sözlərə görə sağ olun, ancaq məgər bizim dükanı Midzutinin ticarət eviylə müqayisə etmək olar?

– Səhv eləyirsən, biz hər şeyə əl atırıq, əslində isə mağazamız adi xırdavat dükanıdır. İşin o cür aparılması mənim ürəyimcə deyil. Təəssüf ki, sizinki kimi sanballı ticarət evləri get-gedə azalır...

Uemura cavab verənə qədər, Ryüsüke arxasını ona çevirib Tieko və Sinitinin gözlədiyi qonaq otağına getdi. Uemura onu narahat baxışlarla ötürdü. Dərhal başa düşdü ki, Tiekonun mühasibat dəftərlərini göstərmək xahişiylə Ryüsükenin bugünkü gəlişi arasında nəsə bir əlaqə var.

Ryüsüke qonaq otağına girəndə Tieko sualedici nəzərlərlə ona baxdı.

– Tieko xanım, sizin icazənilə prikazçikin ovqatını bir az korladım.

Tieko dinməzcə başını aşağı salıb, Ryüsüke üçün çay dəmləməyə başladı.

– Qardaş, bağdakı bənövşələrə bax, qoca ağcaqayının gövdəsində özlərinə yer eləyiblər. İki koldur, Tieko onları çoxdandır bəxtsiz sevgilərlə müqayisə eləyir... Nə qədər yaxın olsalar da, heç vaxt birləşə bilməyəcəklər...

– Görürəm.

– Qadınlar sentimentallığı xoşlayırlar.

– Heç utanmırsınız, Siniti. – Tieko ona təzəcə dəmlədiyi bir piyalə çay süzdü. Əli azca titrəyirdi.

Restorana Midzuki ticarət evinin maşını ilə getdilər. “Dayiti” xaricilərin xoşladığı köhnə dəbli restoran idi. Onları divarlarının boyası qopub tökülmüş alçaq tavanlı zala apardılar. Əvvəlcə tısağa ətiylə şorba verdilər, sonra onun suyuna diüyü və tərəvəz əlavə elədilər.

Tieko canına istilik yayıldığını hiss elədi, hətta bir az kefləndi.

Sifəti və boynu qızardı. Bu qırmızılıq onun ağappaq zərif boynuna xüsusi bir gözəllik verirdi. Qızın gözləri parıldaırdı, əlini hərdən yanaqlarına çəkirdi.

Tieko, təbii ki, öz sake dolu piyaləsindən bir qurtum da içməmişdi, ancaq tısağa suyunun, az qala, yarısının sakedən ibarət olduğunu bilmirdi.

Maşına oturmaq üçün küçəyə çıxanda Tieko ayaqlarının sözünə qulaq asmadığını hiss elədi. Birdən-birə şənələnmişdi.

– Qulaq asın, Siniti! – O, kiçik qardaşa sarı çevrildi. Ondan çəkinmirdi. – Əsrlər bayramında oğlanla gördüyünüz qız mən deyiləm. Siz, yəqin, uzaqdan baxıb səhv salmışsınız.

– Gizli işləriniz var! – Siniti güldü.

– Mənim gizlətməli bir işim yoxdur. – Tiekonun dili dolaşdı. – Doğru deyirəm, həmin qız mənim bacımdır.

– Ola bilməz! – Siniti şübhəylə Tiekoya baxdı.

– Hə, siz məni yox, bacımı görmüsünüz. Biz... – Tieko susdu, sonra başını silkələyib qətiyyətlə dedi: – Biz onunla əkizik...

Siniti bunu ilk dəfə eşidirdi. Hər üçü susdu.

– Ancaq ikimizdən bircə məni atıblar, – Tieko sözünü bitirdi.

Gilənar ağacının çiçəklərinə tamaşa eləmək üçün Kiömidzu məbədinə gedəndə Tieko atılmış uşaq olduğunu Sinitiyyə etiraf eləmişdi. O da, yəqin, bunu Ryüsükeyə danışmışdı.

Ancaq deməsəydi də, Ryūsuke gec-tez qonşulardan eşidəcəkdi.

– Qoy siz danışdıqlarınızın hamısı doğru olsun, əgər körpə Tiekonu bizim evin yanına qoyub getsəydilər, mən xoşbəxt olardım... Hə, bizim evin yanına atsaydılar, yaxşı olardı, – Ryūsuke fikirli-fikirli təkrar elədi.

– Qardaş! – Siniti güldü. – Unutma ki, Tiekonu atanda o, böyük qız deyildi, çağa idi.

– Qoy lap çağa olsun, istəyərdim ki, bizim evin yanına ataydılar.

– Qardaş, indiki Tiekonu gördüyün üçün belə deyirsən.

– Yanılırsan.

– Bugünkü Tiekonun olması üçün cənab Sada həmin körpəni illər boyu sevə-sevə böyüdü, tərbiyə eləyib, – Siniti dedi. – Həmin vaxt sən də aqlın kəsmirdi. Məgər çağanı balaca uşaq saxlamağı bacarardı?

– Bacarardım, – Ryūsuke qətiyyətlə cavab verdi.

– Aydınır! Axı sən dediyindən dönən deyilsən. Məgər haqsız olduğunu nə vaxtsa boynuna almısan?

– Necə fikirləşirsən, özün bilərsən, ancaq körpə Tiekoya çox həvəslə qulluq eləyərdim. Anam da mənə kömək eləyərdi.

Tiekonun kefliliyi o saat yoxa çıxdı. Onun rəngi qaçdı.

Kiotoda Payız rəqs festivalı yarım ay çəkir. Festivalın sonuncu günü Takitiro Kitano konsert zalına getdi. Bir neçə bilet göndərsələr də, tək getdi. Heç kimi özüylə götürmək istəmədi. Əvvəllər konsertdən sonra dostları ilə əylənməyə gedirdi, ancaq son vaxtlar belə əyləncələr onu yorurdu.

Konsertdən qabaq Takitiro çay evinə baş çəkdi.

Tanımadığı bir geysa yanında oturdu – yəqin, qonağa qulluq eləmək onun növbəsiydi.

İçki və yemək gətirməyə kömək eləmək üçün yan tərəfdə yeddi-səkkiz qız düzülmüşdü. Qızların əynində qolları

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

uzun eyni – çəhrayı rəngli kimono vardı. Yalnız birində mavi idi. Takitiro gözünü ona zillədi və təəccübünü zorla boğdu. Qızın sifəti səliqəylə boyanmışdı, ancaq onu dərhal tanıdı: “Din-din” tramvayında çay evinin sahibəsiylə gedən qız idi. Niyə yalnız onun əynində mavi kimono var, bəlkə, qulluq eləmək onun növbəsidir? – Takitiro fikirləşdi.

Mavi kimonolu qız Takitiroya çay gətirdi. Qızın üzündə təbəssümdən əsər-ələmət yox idi. Qayda beləydi.

Ancaq Takitiro ürəyində bir rahatlıq hiss elədi.

Bu dəfə Kitano zalında səkkiz şəkildən ibarət “Qubi dzin-so” rəqs pyesini oynayırdılar. Syon Yüy və Yuy Pein faciəli məhəbbətindən bəhs edən bu pyes hamıya yaxşı məlumdur. Birinci şəkildə Yuy Pei qılıncı öz sinəsinə soxub doğma vətəni Tsu haqqında mahnıya qulaq asa-asa, Syon Yüyün qucağında ölür. Syon Yüy isə döyüşdə həlak olur. Sonra hadisələr Çindən Yaponiyaya keçir. Bu səhnənin qəhrəmanları Naodzane Kimaqai, Asumori Tayra və şahzadə Tamaoriximedir. Asumorini öldürən Kumaqai həyatın faniyi haqqında düşüncələrə dalır. O, doğma evini tərək edib, Asumorinin ruhuna dua oxumaq üçün keçmiş döyüş yerinə gedir. Dua oxuyanda Asumorinin qəbrinin ətrafında lələlər açır. Fleyta səsi eşidilir. Asumorinin ruhu peyda olub Kumaqaidən xahiş edir ki, onların ailəsinin “Yaşıl fleytasını” Kurodani məbədinə versin. Tamaoriximenin ruhu gəlib xahiş edir ki, qəbrin üstündə bitən qırmızı lələləri Buddanın mehrabına aparsın.

Pyesin sonunda “Kitano üslubunda” müasir şən rəqs ifa olundu.

Burada, Yeddi çay evi məhəlləsində Gion rayonundakı İnoe məktəbindən fərqli olaraq, Xanayaqi rəqs məktəbi daha məşhur idi.

Takitiro konsert zalından çıxanda tamaşadan əvvəl baş çəkdiyi köhnə dəbli çay evinə qayıdıb bir küncdə oturdu.

– Kimi dəvət etmək istəyirsiniz? – çay evinin sahibəsi dərhal ona yaxınlaşdı.

– Qonağın dilini dişləyəni, bir də mavi kimonolu qızı çağır.
– “Din-din” tramvayında gördüyün qızı? Bir şərtlə çağıraram ki, söhbətdən savayı başqa bir şey olmasın.

Geysa gələndə qədər Takitiro artıq keflənmişdi. O ayağa durub dəhlizə çıxdı. Geysa da arxasınca getdi.

– Elə burada dişləyəcəksən? – zarafatla soruşdu.

– Deməli, unutmamısınız? Narahat olmayın, dişləmə-rəm. İnanmırsınız? Dilinizi çıxarın.

– Qorxuram!

– Qorxmayın!

Takitiro dilini çıxartdı. Geysa yumşaq dodaqlarını yaxınlaşdırıb onun dilini əmdi.

– Sən abırsız qadımsan. – Takitiro əlini onun çiyinə döyəclədi.

– Məgər nəşə pis bir iş gördüm?

Takitiro ağzını yaxalamaq istədi, ancaq geysanın yanında yaxşı olmazdı.

Geysa cəsarətli hərəkət eləsə də, deyəsən, elə bir gizli niyəti yox idi. Hər halda, Takitiro belə fikirləşdi. Bu gənc geysa pis deyildi və onun şıltaqlığında nalayiq bir şey görmədi.

– Gözləyin, – geysa qonaq otağına qayıtmaq istəyən Takitironu saxladı.

Cib dəsmalını çıxarıb səliqəylə onun dodaqlarını sildi. Dəsmalda pomadanın izi qaldı. Geysa lap yaxına gəlib diqqətlə onun sifətinə baxdı.

– İndi hər şey qaydasındadır, – o dedi.

– Sağ ol... – Takitiro əlini onun çiyinə çəkib yerinə qayıtdı.

Özünü qaydaya salmaq üçün geysa güzgü qabağında ləngidi.

Qonaq otağında heç kim yox idi. Takitiro soyumuş sakedən bir neçə qurtum alıb ağzını yaxaladı.

Bununla belə, geysanın, ya onun ətrinin qoxusu getmədi. Takitiro bədəninə çoxdan duymadığı güc hiss elədi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Geyşanın şux zarafatı onun üçün gözlənilməz olmuşdu və bundan istifadə eləməyi bacarmamışdı. Yəqin, indi gənc qadınlarla nadir hallarda əyləndiyinə görə.

“Bu iyirmi yaşlı geyşada adamı çəkən nəşə var”, – Takitiro düşündü.

Çay evinin sahibəsi içəri girdi. Mavi kimonolu qızı gətirmişdi.

– Onu görmək istəyirdiniz. Şərtimizi unutmayın. Nəzərə alın ki, hələ uşaqdır.

Takitiro diqqətlə qıza baxdı.

– Siz bu gün məni çaya qonaq elədiniz... – o dedi.

– Bəli, – çay evindəki qızlara xas sakitliklə cavab verdi.

– Fikirləşdim ki, həmin cənabdır, ona görə sizə çay gətirdim.

– Bəs belə... Sağ ol... Demək, məni unutmamısan.

– Yox, unutmamışam.

Geyşa içəri girdi.

– Tiy-tyan cənab Sadanın çox xoşuna gəlib, – sahibə ona dedi.

– Hə? – Geyşa Takitiroya baxdı. – Sizin zövqünüz var, cənab Sada. Ancaq üç il gözləməli olacaqsınız. Üstəlik də, gələnlərin yazında Tiy-tyan Bonto məhəlləsinə gedəcək.

– Bontoya? Niyə?

– Rəqs öyrənmək üçün. Qız rəqqasə olmaq istəyir.

– Başa düşürəm, ancaq rəqqasəliyi Gionda öyrənsə, yaxşı olmazmı?

– Məsələ belədir ki, Bontoda xalası yaşayır.

Takitiro qıza baxıb düşündü: hara oxumağa getsə də, ondan mütləq gözəl rəqqasə çıxacaq.

Nisidzin toxucular kooperasiyası indiyə qədər görünməmiş, qətiyyətli bir addım atdı: bütün toxucu emalatxanalarına təklif etdi ki, səkkiz gün – on ikisindən on doqquzuna qədər dəzgahları dayandırsınlar. Əslində, iş yalnız altı

gün dayandırılırdı – on ikisi və on doqquzu bazar gününə düşürdü.

Bunun bir neçə səbəbi vardı; ilk növbədə, iqtisadi səbəbdi. İstehsal həddindən artıq idi, yüz min tandan¹ çox parça anbarlarda yığılıb qalmışdı. İlk əvvəl bu artıq nəsə eləmək və toxucular üçün daha əlverişli şərtlərlə yeni razılaşmalar imzalanmalıydı. Bundan başqa, son vaxtlar kreditlə də bağlı çətinliklər yaranmışdı.

Keçən ilin payızından bu ilin yazına qədər kimono üçün Nisidzində toxunan parçaları alan topdansatış firmaları bir-birinin ardınca müflis olmuşdu.

Toxuculuq dəzgahlarının səkkiz gün dayanması istehsalın səksən-doxsan min tan azalması demək idi. Ancaq bu addım öz bəhrəsini verdi. Kiya və Eko məhəlləsindəki evdə işləyən toxucular belə kooperasiyanın çağırışına səs verdilər.

Xırda emalatxanalar birmərtəbəli darısqal evlərdə yerləşirdi, ikimərtəbəli olanlar da alçaqtavanlı idi. Eko məhəlləsindəki emalatxanaların lap miskin görkəmi vardı. Səhərdən gecəyarıdan keçənə qədər oradan toxucu dəzgahlarının səsi gəlirdi.

Vur-tut otuz toxucu işi dayandırmamaq üçün icazə istəmişdi, çünki ailələri ac qala bilərdi.

Xideonun emalatxanasında yalnız kimono qurşağı üçün parça toxunurdu. Emalatxana nisbətən işıqlı olsa da, takabata dəzgahlarında gündüz də elektrik işığında işləmək lazım gəlirdi. Ancaq evin yaşayış üçün istifadə olunan hissəsi kasıb idi, mətbəxdə ən zəruri avadanlıqlar çatışmırdı. İşdən sonra ailə üzvlərinin harada dincəldiyini, harada yatdığını təsəvvür eləmək çətindi.

Xideo inadkar toxucu idi, işə canını qoyurdu, istedadlıydı. Ancaq günlərlə dəzgah arxasında ensiz taxtada oturmaq asan deyildi və Xideo, yəqin, xeyli qançır, döyənək qazanmışdı.

---

¹ Tan –10,6 metrə bərabər uzunluq ölçüsü

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Əsrlər bayramında gözəl mərasimi seyr eləməkdən çox, Böyük imperator bağındakı şamağacılarının yaşıl budaqlarından zövq almışdı, yəqin, bu, ona gündəlik işini unutturdu. Naekonun bunu başa düşdüyünü demək çətindi, axı o, təbiətdə, dağların arasında işləyirdi...

Ryūsuke onu “Dayiti” restoranına dəvət eləyəndən Tieko tez-tez fikrə gedirdi. Əzab çəkdiyini demək olmazdı, ancaq bu dalğınlıq, hər halda, hansısa hiss-həyəcandan doğurdu. Kiotoda isə Yeni ilə hazırlaşdılar.

Hava tez-tez dəyişirdi, qış girəndə burada belə olur. Buludsuz havada birdən yağış çisələyirdi və yağış damcıları gün işığında parıldaırdı.

Yağışı sulu qar əvəz eləyirdi, sonra yenə hava açılırdı, sonra yenə geyü buludlar örtürdü.

Kiotoda Yeni ilə on üç dekabrda hazırlaşmağa başlayırlar. Adət-ənənəyə uyğun olaraq hamı bir-birinə qonaq gedir, hədiyyələr verir.

Gionun əyləncə məhəllələrində bu adət daha çox gözələnirdi. Geyşə və rəqqasələr ötən il himayəsindən yararlandıkları çay evlərinin sahibələrinə, mahnı və rəqs müəllimlərinə, yaşlı geyşalara öz xidmətçiləri ilə düyü qoğalları yollayırdılar. Sonra geyşaların özləri hamilərinin görüşünə gəldilər, onları Yeni ilə münasibətilə təbrik edir, can sağlığı arzulayır və bundan sonra da onların diqqətindən kənarda qalmayacaqlarına ümid etdiklərini bildirirdilər.

Görüşə gedən geyşaların qəşəng geyimləri Yeni ilə çox qalmış Gionda bayram əhvali-ruhiyyəsi yaradırdı.

Ancaq Takitironun yaşadığı rayonda hələ bayram ovqatı duyulmurdu.

Səhər yeməyindən sonra özünə bəzək-düzək vermək üçün Tieko öz otağına qalxdı, amma əlləri sözüünə qulaq asmırdı. Yenə tez-tez fikrə gedirdi.

Ryüsukenin sözləri hələ də onu narahat eləyirdi. “Körpə Tiekonu bizim evin yanına atıb getsəydilər, xoşbəxt olardım”, – o vaxt restoranda dediyi bu sözlərin mənası çox aydın idi.

Siniti uşaqlıqdan Tieko ilə dostluq eləyirdi. Bu dostluq məktəbdə də davam eləmişdi. Sinitinin ona vurulduğunu hiss eləyirdi, ancaq Sinitinin onunla böyük qardaşı kimi davranmağa heç vaxt cəsarət eləməyəcəyini də bilirdi. Ryüsuke onunla danışıanda Tiekonun, az qala, nəfəsi kəsilirdi.

Uzun saçlarını səliqəylə darayıb çiyinə ataraq aşağı düşdü.

Səhər yeməyi vaxtı Naeko kənddən zəng eləmişdi.

– Xanım, mən sizinlə görüşməliyəm.

– Salam, Naeko, sizin səsinizi eşitmək çox xoşdur... Gəlin sabah görüşək, mümkündürmü?

– Nə vaxt desəniz, hazırım.

– Onda bizim dükana gəlin.

– Bunu istəməzdim.

– Sizin haqqınızda anama danışmışam, atam da bilir.

– Axı xidmətçilər də orada olacaq.

– Yaxşı, mən sizə gələyəm, – Tieko bir an duruxandan sonra dedi.

– Burada soyuqlar düşsə də, gəlişinizə çox şad olardım...

– Eybi yox. Orada kriptomerilərə tamaşa eləmək istəyirəm...

– Qalın geyinin, birdən yağış yağar. Doğrudur, ocaq qalamaq çətin deyil, ancaq hər halda... Mən indi yolun kənarında işləyirəm, sizi dərhal görəcəyəm.

QIŞ ÇIÇƏKLƏRİ

Tieko ilk dəfə idman şalvarı və qalın sviter geyindi.

Takitiro evdə idi və Naekonun yanına yola düşməzdən əvvəl Tieko həsirin üstündə onunla qarşı-qarşıya oturdu.

– Dağa getməyə hazırlaşsən? – Takitiro onun qeyri-adi geyiminə baxaraq dedi.

– Bəli... Şimal dağındakı qız xahiş eləyib görüşək, mənəmlə nə barədəsə danışmaq istəyir.

– Hə?.. Mənə qulaq as, Tieko, – Takitiro dedi. – Əgər nəsə bir bədbəxtlik üz vermişsə, onu bizə gətir... Onu qızlığa götürməyə hazırım.

Tieko başını aşağı saldı.

– Əgər iki qızımız olsa, biz qocaların gününü daha xoş keçər.

– Sağ olun, ata, çox sağ olun, – Tieko təzim etdi, yanaqlarından minnətdarlıq göz yaşları süzülürdü.

– Səni körpəliyindən sevə-sevə böyütmüşük, həmin qıza da eyni münasibət göstərəcəyik. Yəqin, o da sənə kimi yaxşı qızıdır. Onu mütləq gətir. İyirmi il əvvəl əkiz uşağa pis baxırdılar, ancaq indi vəziyyət dəyişib... Ey, Siqe, bura gəl, – arvadını çağırırdı.

– Ata, sizə çox minnətdaram, ancaq o qız – Naeko heç vaxt bizdə qalmağa razı olmaz, – Tieko dedi.

– Niyə?

– Mənim xoşbəxtliyimə mane olacağından qorxur.

– Niyə mane olsun ki?

– ...

– Niyə mane olsun ki? – Takitiro başını təəccüblə əyib təkrar elədi.

– Mən ona dedim ki, ata-anam hər şeyi bilir və bizə gəlməyini xahiş elədim... ancaq dükan xidmətçilərinin, ya qonşuların onu görəcəyindən çəkinir, – Tieko göz yaşları içində pıçıldadı.

– Xidmətçilərin buna nə dəxli? – Takitiro hirsələ soruşdu.
– Siz haqlısınız, ata, ancaq icazə verin, bu dəfə mən gedim.
– Get, – Takitiro başını tərpətdi, – o qıza... Naekoya da mən dediklərimi çatdır.

– Yaxşı, ata, – Tiekoya pləşin başlığını düymələdi, ayağına isə rezin çəkmə geyindi.

Səhər açıq olan göy üzünü indi tutulmuşdu. “Yəqin, Şimal dağında yağış, ya hətta qar yağır”, – qız həmin tərəfə baxa-baxa düşündü.

Tiekoya dövlət dəmiryoluna məxsus olan avtobusa mindi.

Şimal dağına iki avtobus gətirdi: səhər və dövlət dəmiryolunun avtobusu. Birincinin marşrutu indiki Kiotonun şimal tərəfindəki dağ aşırımında sona çatırdı, ikinci avtobus isə bir xeyli uzağa – Fukui prefekturasındakı Koxamiyə qədər davam eləyirdi.

Görünür, qış girdiyindən avtobusda sənişin az idi.

İki oğlan Tiekoya çox diqqətlə baxırdı. Bu, ona xoş gəlmədiyindən pləşin başlığını qaldırdı.

– Xanım, öz gözəl çöhrənizi bizdən gizlətməyin. – Danışanın səsi yaşına görə bir xeyli xırıltılı idi.

– Utanmırsan, sus! – qonşusu onu dartışdırdı.

Tiekoya sataşan oğlanın əlləri qandallanmışdı. “Görən, nə cinayət eləyib? Qonşusu, yəqin, polisdir, onu hara aparır?” – Tiekoya fikirləşdi.

Bununla belə, başlığı aşağı saldı.

Avtobus Takaoya çatdı. Ağcaqayın ağacları artıq öz qırmızı yarpaqlarını tökmüşdü, çılpaq budaqlar qısa təslim olmuşdu.

Naeko Boday şələləsindəki dayanacaqda Tiekonun gözəl idi.

Tiekonun qeyri-adi geyimini görüb bir anlığa çaşdı, ancaq onu dərhal tanıdı.

– Xanım, bizim bu ucqar kəndimizə xoş gəlmişsiniz, – Naeko sevincək dedi.

– Elə də ucqar deyil, – Tiekə əlcəyini çıxarmadan Naekonun əlini sıxdı. – Bura yenə gəldiyimə görə çox şadam, yayda kriptomeri meşəsindəki görüşə görə də sağ olun.

– Nəyə görə təşəkkür edirsiniz? Axı çox qorxurdum ki, birdən bizi ildırım vurur.

– Naeko, – Tiekə onun yanı ilə gedə-gedə dedi, – mənə çağırduğımıza görə çox şadam. Mənimlə nə barədə danışmaq istəyirsiniz?

Naeko nə cavab verəcəyini qət eləyə bilməyib duruxdu. Əynində həmişəki iş paltarı vardı, başı dəsmalla sarınmışdı.

– Axı nə olub? – Tiekə təkidlə soruşdu.

– Xideo mənə evlənmək təklif elədi. Mən isə... – Qız büdrəyib yıxılmamaq üçün Tiekodan tutdu.

Tiekə onu qucaqladı.

Naekonun bədəninin necə möhkəm, güclü olduğunu ilk dəfə hiss elədi. Yay tufanı vaxtı çox qorxduğundan buna fikir verməmişdi.

Naeko həyəcanını tez boğdu, ancaq Tiekodan aralanmağa tələsmədi, görünür, onun əllərini çiyində hiss etmək xoşuna gəlirdi.

Onlar bir-birinə hələ çox dayaq olacaqdılar, ancaq indi bundan xəbərsiz gedirdilər.

– Bəs Xideoya nə cavab verdiniz?

– Mən... dərhal cavab verə bilməzdim.

– ...

– Xideo mənə sizinlə səhv salmasaydı, biz tanış olmazdıq. Doğrudur, indi o məhz mənə evlənmək təklif eləyib, intəhası, ürəyinin dərinliyində hələ də sizin xəyalınızı yaşadır.

– Yanılırsınız, Naeko!

– Yox, mən hər şeyi yaxşı başa düşürəm, məsələ artıq bu dolaşılıqda deyil, ancaq hər halda, elə çıxır ki, mən öz yerimi yox, sizin yerinizi tutmalıyam. Xideo da təsəvvüründə sizi yaşatdığı üçün mənə evlənmək təklif edib. Bu bir...

Tieko yazda botanika bağını gəzib zanbaqlara tamaşa elədiyini, geri qayıdanda Takitironun Xideodan söz saldığını, Siqenin isə hirsələnərək əvvəlcə Tiekodan Xideonu bəyənilib-bəyənmədiyini soruşmaq lazım olduğunu dediyini xatırladı.

– İkinci, Xideonun emalatxanasında kimono üçün qurşaq toxuyurlar. Onların sizin dükanla işgüzar əlaqələri var, birdən mən ortaya çıxıram, bu da sizin üçün elə də münasib olmayacaq. Mən heç vaxt bununla razılaşmaram. Ölmək bundan yaxşıdır! Xideoya ərə getməkdənsə, adamların gözündən uzaq dağlarda gizlənməyim yaxşıdır...

– Siz niyə belə şeylər düşünürsünüz?! – Tieko onun çiyinlərindən tutub silkələdi. – Bu gün sizin yanınıza gəldiyimi də atama dedim. Anam da bilir. Niyə bizdən gizlənməlisiniz?! Bilirsiniz atam cavabında nə dedi? – Tieko yenə onu bərk-bərk silkələdi. – Dedi ki, əgər nəsə bir bədbəxtlik üz vermışsə, onu bizə gətir... Mən axı Sada ailəsinin varisiyəm. O dedi ki, sizə də eyni münasibət göstərəcəklər, əgər bir qızımız da olsa, biz qocaların günü daha xoş keçər.

Naeko dəsmalı başından açdı.

Qışda yanaqların qızarmasına heç kim fikir verməz, deyərlər, yəqin, soyuqdandır. Ancaq gözləri də qızardığından Naeko dəsmalı alnına tərəf endirdi.

Bir müddət dinməzcə getdilər.

Kriptomerilərin qülləsinə qədər bütün budaqları kəsilmişdi. Lap yuxarılarında adda-budda yarpaqlar qalmışdı və Tiekoya elə gəldi ki, qışda yaşıl çiçəklər açıb.

Naekonun bir qədər sakitləşdiyinə əmin olandan sonra Tieko dedi:

– Xideo gözəl toxucudur, üstəlik də, qurşaq üçün yaxşı eskizlər çəkir, ümumiyyətlə, mənə elə gəlir ki, o, ciddi adamdır, ona güvənmək olar.

– Hə, – Naeko cavab verdi. – Bilirsiniz, cənab Xideo məni Əsrlər bayramına dəvət edəndə qəşəng geyimli mərə-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

sim iştirakçılardan çox, imperator bağındaki yaşıl şam-ağacalarına baxırdı.

– Qərribə heç nə yoxdur, yəqin, belə mərasimləri çox görüb...

– Yox, məsələ başqa şeydədir, – Naeko fikrindən dön-mədi.

– ...

– Yürüşdən sonra məni evə dəvət elədi.

– Evə? Öz evlərinə? – Tiekko heyrətləndi.

– Hə. Onun iki kiçik qardaşı var. Mənə evlərinin arxasındaki boş yeri göstərib dedi ki, biz evlənəndən sonra burada balaca ev, nəsə bir daxma tikəcək və yalnız ürəyi istədiyini toxuyacaq.

– Bu ki əladır!

– Əladır?! Xideo mənimlə evlənmək istəyir, çünki mən-də sizi görür. Bu aydındır.

Tiekko nə cavab verəcəyini bilmədiyindən dinməzəcə onun böyrü ilə gedirdi.

Yan tərəfdəki daha dar dərədə milləri hamarlayan qadınlardincəldirdilər. Qızındıqları ocaqdan tüstü burumları qalxırdı.

Onlar Naekonun evinə yaxınlaşdılar. Evdən çox, miskin daxma idi. Evə əl gəzdirilməmişdi: saman çardağ əyilmişdi, oradan-buradan tirlər görünürdü. Ancaq bütün kəndlərdə olduğu kimi evin qarşısında kiçik bağ var idi və bağda üstü qırmızı meyvələrlə dolu hündür nandina bitmişdi. Onun yeddi, ya səkkiz gövdəsi bir-birinə dolaşmışdı.

Naeko evə həyəcan keçirmədən baxırdı. “Ev haqqında Tiekoya nəsə desinmi”, – o fikirləşdi. Əslində, Tiekko anasının kəndində doğulmuşdu, çətin ki, onu buraya gətirəydilər və onu bu evə heç nə bağlamırdı. Heç özünün də nə vaxtsa bu evdə yaşadığı dəqiq yadına gəlmirdi.

Tiekko evə fikir vermədən yanından ötüb-keçdi. O yalnız kriptomerilər bitən dağa baxırdı. Və Naeko ona heç nə deməmək qərarına gəlirdi.

Kriptomerilərin qülləsindəki yarpaqları Tieko qış çiçəklərinə bənzədirdi. Onlar, doğrudan da, qış çiçəkləriydi.

Az qala, hər evin qarşısında qurumaq üçün qabığı soyulub hamarlanmış millər düzülmüşdü. Eyni qalınlıqda olan ağ millər özlüyündə gözəl idi – yəqin, onlardan tikilən istənilən divardan da gözəl.

Altında saralmış otlar görünən dağdakı dümdüz kriptomerilər də gözəl idi. Onların gövdələrinin arasından mavi səma görünürdü.

– Qışda onlar daha gözəldilər, doğrudur? – Tieko dedi.

– Ola bilsin. Onları görməyə vərmiş elədiyimdən mənim üçün adiləşib. Kriptomerinin yarpaqları qışda susukinin¹ güllərinə bənzəyir.

– Onlar çiçəyə bənzəyir.

– Çiçəyə? – Bu bənzətmə Naekonu yenə kriptomerilərə baxmağa vadar elədi.

Bir az da gedib böyük qədim bir evin qarşısında dayanırlar. Görünür, iri meşə sahəsi olan adama məxsus idi. Yuxarısı ağ, aşağısı hind oxrasıyla rənglənmiş taxta üzüklü hasar alçaq idi. Hasarın ikitərəfli günlüyünə kirəmit döşənmişdi.

– Yaxşı evdir, – Tieko dedi.

– Xanım, mən bu evdə yaşayıram. Baxmaq istəyirsiniz?

– ...

– Çəkinməyin, artıq on ildir bu ailədə yaşayıram.

Naeko bir neçə dəfə təkrar eləmişdi ki, ürəyində Tiekonun “xəyalını” yaşatdığı üçün Xideo onunla evlənmək istəyir. “Əgər söhbət ailə həyatından gedirsə, “xəyalın” buna nə dəxli?” – Tieko düşündü.

– Naeko, elə “xəyal”, “xəyal” deyirsiniz, axı nəyi nəzərdə tutursunuz? – Tieko soruşdu. – Məgər xəyalın forması var, məgər ona əllə toxunmaq olar? – birdən qızardığını hiss elədi: tək sifətcə deyil, ümumiyyətlə, bədən quruluşuna

---

¹ *Susuki* – dənli bitkilər fəsiləsindən çoxillik ot; hündürlüyü iki metrə çatır.

qədər ona oxşayan Naekonun kişiylə olacağını təsəvvür eləmişdi.

– Doğrudur, xəyalın forması olmur, ancaq o, kişinin qəlbində, ürəyində yaşaya bilər.

– ...

– Naeko altmış yaşlı qarı olanda, Tiekko, sənin xəyalın Xideonun ürəyində indiki kimi cavan qalacaq.

Bu sözlər Tiekko üçün gözlənilməz oldu.

– Gör ağına nələr gəlir, – o dedi.

– Gözəl xəyal, gözəl arzu heç vaxt qocalmaz, adamı bezdirməz.

– Bilmək olmaz, – Tiekko, nəhayət, ona etiraz elədi.

– Xəyalı, arzunu ayaqlamaq, tapdalamaq olmaz. Bunu eləmək istəyənin özü büdrəyib yıxılır.

– Be-lə, – Naekonun sözlərində Tiekko qısqançlıq hiss elədi. – Bəs əslində, bu “xəyal” varmı?

– O buradadır. – Naeko onun sinəsinə toxundu.

– Mən nə “xəyalam”, nə “arzu”. Mən sizin əkiz bacınızam.

– ...

– Onda, Naeko, siz də mənim bacımın xəyalısınız?

– Yox, yox! Məhz sizin xəyalınız! Əlbəttə, söhbət Xideodan gedəndə...

– Bu lap ağ oldu. – Tiekko başını aşağı salıb bir neçə dəqiqə dinməzcə getdi, sonra Naekonun gözlərinə baxıb dedi: – Gəlin üçlükdə görüşüb açıq danışaq.

– Açıq söhbət də müxtəlif olur: hərdən təmiz ürəklə, hərdən yox.

– Siz hər şeyə şübhə ilə yanaşırsınız, Naeko.

– Qətiyyə, ancaq mənim də qürurum var...

– ...

– Şimal dağına Syudzan dağı tərəfdən buludlar gəlir. Kriptomerilər olan yerə baxın.

Tiekko başını qaldırdı.

– Tez qayıdın. Sulu qar yağa bilər.

– Mən buna görə əvvəlcədən plaş götürmüşəm, – Tieko əlcəyini çıxarıb əlini Naekoya uzatdı.

– Niyə mənə xanım deyirsiniz, məgər onlar tənbel xanım əllərinə oxşayır?

Naeko onun əllərini tutub bərk-bərk sıxdı.

Tieko yağışın nə vaxt başladığını hiss eləmədi. Fikrə gedən Naeko da, görünür, bunu sezməmişdi.

Tieko dağlara sarı baxdı. Onların zirvəsini duman almışdı. Dağın ətəyindəki kriptomerilərin gövdələri isə, əksinə, daha aydın görünürdü. Dağdan aşağıdakı təpələr dumanın arasından zorla seçilirdi. Duman yaz dumanına heç oxşamırdı. İlin bu çağında Kiotoda tez-tez belə olur.

Torpaq nəmlənmişdi.

Dağlar bozardı, duman onları tamam örtüdü.

Ağırlaşan duman yamac boyu aşağı sürünürdü, onun boz örtüyü arasından ağ ləkələr peyda oldu. Sulu qar yağmağa başladı.

– Tez qayıdın, – ağ ləkələri görəndə Naeko dedi. Hələ əsl qar deyildi, aralıq dumanı görəndə sulu qar dənələri idi.

Gündüz olsa da, dərəcə qaranlıq çökdü və hava dərhal soyudu.

Kioto sakini olan Tieko üçün Şimal dağında havanın belə dəyişməsi təzə şey deyildi.

– Soyuq xəyalə dönməmiş qayıdın, – Naeko dedi.

– Yenə cansız şeydən danışırırsınız, – Tieko güldü. – Mən başlıqlı plaş götürmüşəm, elə Kiotoda da qışda hava tez-tez dəyişir. Gözünü qırpmığa macal tapmamış yenə gün çıxır.

– Hər halda, evə qayıtsanız, yaxşı olar, – Naeko göyə baxaraq dedi. O, Tiekonun əlini bərk-bərk sıxdı.

– Naeko, doğrudan, əməli qərara almısınız? – Tiekonun soruşdu.

– Hələ düz-əməlli fikirləşməmişəm, – Tiekonun əlcəyini alıb ehtiyatla əlinə geyindi.

– Bizə gəlin, – Tiekə dedi.

– ...

– Xahiş edirəm, heç olmasa, bir dəfə gəlin. Xidmətçilər dükanda olmayanda gəlin.

– Axşam? – Naeko təəccübləndi.

– Əlbəttə. Gecəni bizdə qalarsınız. Ata-anam indi hər şeyi bilir.

Naekonun gözləri sevincdən parıldadı, ancaq hələ də nə cavab verəcəyini bilmirdi.

– Bircə gecənizə bir yerdə keçirək.

Naeko üzünü yana çevirib, tələsik göz yaşlarını sildi. Ancaq Tiekə, deyəsən, gördü...

O, evə qayıdanda burada da göyü buludlar almışdı, ancaq hələ yağış yağmırdı.

– Yaxşı ki, yağışa düşməmişən, – Siqə sevindi, – atan səni gözləyir. Dib otaqdadır.

– Salam, ata! Bu da mən... – Tiekə otağa keçərək dedi.

– Qıza mənim sözlərimi çatdırdın? – Takitiro ona hətta axıra qədər qulaq asmadı.

– Bəli.

– Bəs nə dedi?

– Hə-ə... – Atasına nə cavab verəcəyini bilmədiyindən vaxtı uzatdı. İki kəlməylə hər şeyi izah etmək o qədər də asan deyildi.

Bir yana qalanda, Naekonun vəziyyətini başa düşürdü, ancaq özünə də hər şey aydın deyildi. Naeko deyir ki, Xideo, əslində, onunla – Tiekoyla evlənmək istəyir, intəhası, Tiekonun tayı olmadığını düşündüyündən, ona bir almanın yarısı kimi oxşayan Naekoya evlənmək təklif eləyib. Naeko bunu öz həssas qəlbiylə dərhal başa düşüb. Nahaq yerə “xəyal” haqqında nəzəriyyə düşünməyib ki. “Doğrudanmı, Tiekonu istəyən Xideo Naeko ilə evlənməklə kifayətlənməyi qərara alıb? Ola bilsin, elədir”, – Tiekə fikirləşdi, ancaq ürəyində özünü Naekodan yaxşı hesab eləmirdi.

Ancaq bəlkə, hər şey elə də sadə deyil?

Bu fikirlər onu həyəcanlandırdı və atası yarıqaranlıqda onu görməsə də, qızardığını hiss elədi.

– Doğrudanmı, bu qız... Naeko elə-belə səninlə görüşmək istəyib? – Takitiro soruşdu.

– Otomo ailəsindən Xideo ona evlənmək təklif eləyib, – Tiekonun səsi titrədi.

– Hə? – Takitiro bir müddət dinməzəcə ona baxdı. Görünür, nəşə duymuşdu, ancaq heç nə demədi. – Deməli, Xideoya ərə gedir? Olsun... Otomo ailəsindən Xideo – pis seçim deyil... O sənin tayın deyildi... Naekonu seçməyində, yəqin, sənin də günahın var.

– Ata, mənə elə gəlir ki, o, Xideoya ərə getməyəcək.

– Niyə?

– ...

– Soruşuram ki, niyə? Məncə, bir-birinə yaraşırlar.

– Məsələ yaraşib-yaraşmamaqda deyil. Yadıңызdadır, botanika bağında mənə Xideoya ərə getməyi təklif elədiniz? Naeko bunu başa düşüb.

– Axı necə?

– Bir də hesab eləyir ki, Xideonun toxuculuq emalatxanasıyla bizim dükan arasında işgüzar əlaqələr var.

Takitiro çaşqın halda susdu.

– Ata, icazə verin, o, heç olmasa, bir gecə bizdə qalsın. Sizdən çox xahiş edirəm.

– Buyursun. Bunu xahiş etməyə lüzum yoxdur. Məgər onu qızığa götürməyə hazır olduğumu deməmişəm?

– Buna heç vaxt razı olmaz, ancaq bir gecə...

Takitiro canıyananlıqla Tiekoya baxdı.

Qonşu otaqdan bağlanan pəncərə taxtalarının səsi eşidildi.

– Gedib anama kömək eləyim, – deyərək Tiekonun otaqdan çıxdı.

Yağış kirəmitli damı döyəcləyirdi. Takitiro dinməzəcə oturub yağışın səsinə qulaq asdı.

Ryüsuke və Sinitinin atası Midzuki, Takitironu Maruyama parkındaki “Saami” restoranına şam yeməyinə dəvət elədi. Qış günləri qısa olur və buradan, hündürlükdən şəhərin işıqlarının necə yandığı görünürdü. Axşam şəfəqindən əsər-əlamət olmayan səma boz idi. Və orada-burada yanan işıqlardan savayı şəhər də həmin rəngdə görünürdü. Qış Kiotosunun rəngiydi.

Muromati rayonunun böyük topdansatış taciri olan Midzuki işini yaxşı qurmuşdu. Ancaq bu gün həmin qətiyyətli kişi boş söhbətlərlə öz həyəcanını gizlətməyə çalışırdı.

Yalnız bir neçə piyalə sakedən sonra Midzuki azca keflənib əsas söhbətə keçdi.

Takitiro söhbətin nədən gedəcəyini hiss eləyirdi.

– Məsələ belədir... – Midzuki tərəddüdlə sözə başladı.
– Cənab Sada, qızınız oğlum Ryüsükenin təklifi haqqında sizə nəse deyib?

– Mən bir şey anlamadım, ancaq Ryüsükenin yaxşı niyyətdə olduğuna ümid eləyirəm.

– Siz elə güman eləyirsiniz? – Midzukinin ürəyi yerinə düşdü. – Bu tərsin – yeri gəlmişkən deyim ki, mən də cavanlığımda elə olmuşam – ağına bir şey yerləşdisə, onu fikrindən çətin döndərsən. Açıq, çaşqınlıq içindəyəm...

– Mənim narazılığım yoxdur.

– Əgər razısinizsa olsun, sanki, çiyimdən ağır yük götürüldü, – Midzuki dərindən nəfəs aldı. – Zəhlənizi tökdüyümə görə dönə-dönə üzr istəyirəm, – o, hörmətlə təzim etdi.

Takitironun ticarəti yaxşı getməsə də, kiminsə başqa dükandan işləri sahmana salmağa gəlməsi təhqiredici görünə bilərdi.

– Onun köməyini məmnuniyyətlə qəbul eləyərək, – Takitiro etiraf elədi, – ancaq Ryüsukenin getməsi sizin ticarətə ziyan vurmaz ki?..

– Bu barədə narahat olmayın. Ryüsukenin ticarətdən hələ elə də başı çıxmır. Ancaq bir ata kimi onu deyə bilərəm ki, inadkar uşaqdır.

– Elədir! Yadımdadır, bizim dükana gəlib, prikazçikin qarşısında elə görkəmdə oturdu ki... Mat qaldım.

– O düzələn deyil! – Midzuki bir piyalə də sake içdi.
– Cənab Sada...

– Sizi eşidirəm...

– Əgər hər gün olmasa da, Ryüsükeyə dükanda kömək eləməyə icazə versəniz, Siniti də aqlını başına yığar. Bu, mənə böyük kömək olar. Siniti mülayim, mehriban oğlandır, Ryüsuke isə ona tez-tez “şəyird” deyib cırnadır. Siniti üçün bu ən təhqiramız ayamadır. Hamısı da ona görədir ki, uşaqlıqda bir dəfə şəyird paltarı geyindirib Gion bayramında gəmidə getməyə məcbur eləyiblər.

– Qəşəng oğlandır, Tiekko uşaqlıqdan onunla dostluq eləyir.

– Tiekodan söz düşmüşkən, – Midzuginin dili dolaşdı.
– Tiekodan söz düşmüşkən, – təkrar eləyib, az qala, hirsle dedi: – Siz necə olub belə yaxşı, üstəlik də, bu qədər gözəl qız böyüdə bilmisiniz?

– Bu, valideynlərinin xidməti deyil. Özü belə böyüyüb,
– Takitiro tələsik cavab verdi.

– Cənab Sada, bizim dükanlarımız, demək olar, eynidir, bir-birimizdən nəşə öyrənməyə ehtiyac yoxdur. İnanıram ki, Ryüsukenin birdən niyə belə həvəsləndiyini başa düşürsünüz. O, bir saat, heç olmasa, yarım saat Tiekonun yanında olmağı arzulayır.

Takitiro başını tərpətdi. Midzuki Ryüsuke kimi əlini alınma çəkib sözünə davam elədi:

– Bu uşağa görə xəcalət çəkirəm, ancaq sizi inandırırım ki, səylə işləyəcək. Zəhlənizi tökmək istəmirəm, ancaq bir-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

dən Tiekə nə vaxtsa öz diqqətini Ryūsukedən əsirgəməsə, onu ailənizə qəbul eləməyə razı olarsınızmı? Bu halda mən ondan varis kimi imtina etməyə hazırım. Belə yersiz təklifə görə məni bağışlayın, – Midzuki təzim etdi.

– Varisdən imtina etməyə hazırsınız? – Takitiro təəcüblənmişdi. – Böyük ticarət işlərini davam etdirəcək varisdən?

– Xoşbəxtlik, yaqın, sərəvətdə deyil... Son vaxtlar Ryüsukeni müşahidə eləyəndə buna daha çox inanmağa başlayıram.

– Hörmətə layiq hərəkətdir, ancaq bununla belə, iki gəncə öz taleyini həll etməyə imkan yaratmaq yaxşı olar, – Takitiro qeyri-müəyyən cavab verdi. – Tiekonun atılmış uşaq olduğu sizə məlumdurmu?

– Nə olsun ki... Cənab Sada, bugünkü söhbətimizin aramızda qalmasını xahiş eləyirəm. Ryüsukenin sizin dükana kömək eləməyinə razısınız?

– Hə.

– Sizə çox-çox minnətdaram, – Midzuginin üstündən, sanki, yük götürüldü, hətta içdiyi sake də indi ona şirin gəldi.

Növbəti gün Ryūsuke artıq səhər tezdən Takitironun dükənində idi. O, prikazçiki və satıcıları çağıraraq malların yoxlanmasına başladı. Rəngli və ağ parçalar, güllü ipəklər, xitokosi, omesi, meysen ipək parçaları, utikake¹, uzun və qısaqollu kimonolar, zər-xara, güllü parçalar, bayırlıq və bayramlıq kimonolar, sifarişlə hazırlanan kimonolar, kimono üçün qurşaqlar, ipək astarlar, xırda bəzək əşyaları...

Ryūsuke dinməzəcə dayanıb, yerbəyər edilən mallara baxırdı. Prikazçik hərdən Ryüsukenin ciddi görkəminə baxıb, tez də gözünü çəkirdi.

Ryūsuke süfrəyə dəvət ediləcəyindən qorxub şam yeməyinə az qalmış getdi.

Axşam məhəccərli qapı yavaşcadan döyüldü. Onu ancaq Tiekə eşitdi. Qapını açıb Naekonu içəri buraxdı.

¹ *Utikake* – kimonoya oxşayan qədim geyim

– Naeko, sağ olun ki, hava axşama yaxın soyusa da, gəlmisiniz.

– Tieko, sizin valideynlərinizlə görüşə bilərəm?

– Əlbəttə! Sizi görməyə şad olurlar, – Tieko qızı qucaqlayıb dib otağa apardı. – Şam eləyəcəksiniz? – o soruşdu.

– Sağ olun, indicə susi¹ yemişəm.

Naeko Takitiro və Siqe ilə salamlayıb duruxdu. Özünü naqolay hiss eləyirdi. Tiekonun valideynləri hətta ondan heç nə soruşmadılar – Tieko ilə oxşarlığına mat qalmışdılar.

– Tieko, yuxarı qalxın. Orada sakitcə söhbət eləyə bilərsiniz, heç kim sizə mane olmaz, – Siqe onların hayına çatdı.

Tieko qızın əlindən tutaraq öz otağına aparıb işığı yandırdı.

– Naeko, bir dəqiqə bura gəlin. – Onlar bədənnüma güzgünün qabağında yanaşı dayandılar. – Oxşayırsınız! – Tieko həyəcanlandığını hiss eləyərək dedi. Onlar yerlərini dəyişdilər, yenə güzgüyə baxdılar. – Mat qalınasınız! Elə bil, bir almanın yarısıyıq.

– Axı biz əkizik, – Naeko sakitcə dedi.

– Əgər hamı əkiz doğsa, necə olardı?

– Aləm qarışıqdır. – Naeko bir addım geri çəkildi, gözləri dolmuşdu. – Ah, heç kim taleyinin necə olacağını bilmir, – o pıçıldadı.

Tieko qıza yaxınlaşıb mehrribancasına əlini onun çiyinə qoydu.

– Naeko, bizdə qal. Valideynlərim çox sevinər... Mən burada tək-tənha çox darıxıram... Başa düşürəm ki, dağda kriptomerilərin arasında yaşamaq daha sərbəstlikdir...

Naeko səndirlədi və ayaq üstə dayana bilməyib stula çökdü. O, başını kədərlə yırğaladı, göz yaşları süzülüb dizinə damcıladı.

– Xanım, – o pıçıldadı, – biz sizinlə başqa-başqa həyata alışmışıq. Mən sizdə yaşaya bilmərəm. Ancaq qərara aldım

---

¹ Susi – suda bişirilən düyü qoğalı

ki, bir dəfə də olsa, sizə gəlim. Heç olmasa, mənə hədiyyə verdiyiniz kimononu görməyiniz xatirinə... Həm də axı siz iki dəfə bizim kəndə gəlmisiniz.

– ...

– Xanım, valideynlərim sizi körpəliyinizdə atıblar. Niyə məhz sizi atdıqlarını bilmirəm.

– Mən bunu artıq çoxdan unutmuşam, hətta onların valideynlərim olduqlarını da unutmuşam, – Tiekko səmimiyyətlə dedi.

– Onlar buna görə cəzalarını aldılar. Mənə elə gəlir... Mən körpə olduğumdan sizə kömək eləyə bilməmişəm... Hər halda, məni bağışlayın.

– Məgər siz nədəsə günahkarsınız?

– Yox, günahkar deyiləm... Mən artıq sizə demişəm, yadıңызdadır? Naeko sizin xoşbəxtliyinizə azacıq da xələl gətirəsi heç nə etməyəcək, – dedi və astadan əlavə elədi: – Çalışacağam ki, məni daha heç vaxt görməyəsınız...

– Yox, yox, mən bunu istəmirəm! – Tiekko bərkədən dedi.

– Siz niyə nahaq yerə mənim xətrimə dəyirsiniz?.. Siz bədbəxtsiniz, Naeko?

– Yox, sadəcə, çox kədərliyəm.

– Xoşbəxtlik ötürədir, qüssə sonsuzdur... Gəlin yerimizə uzanıb söhbət eləyək. – Tiekko taxçadan yataq dəsti çıxarmağa başladı.

– Xoşbəxtlik... O necə olur? – Naeko ona kömək eləyə eləyə pıçıldadı. Sonra birdən dayanıb tavana baxdı.

Tiekko da qulaq asdı.

– Yağış? Sulu qar? – o soruşdu.

– Yəqin, qardır, – Naeko cavab verdi.

– Qar?..

– Görünür, tək-tək qar atır. Səssiz-səmirsiz.

– Başa düşürəm.

– Belə qar hərdən bizim dağlarda yağır. Millərin üstünə əyilib işləyirsən, o isə hiss olunmadan kriptomerilərin

yarpaqlarını örtür. Yuxarı baxırsan, adama elə gəlir, qəfil ağ güllər açıb. Qışda yarpaqlarını tökən ağacların isə hətta ən nazik budaqlarını da qar örtür. Hər yan elə gözəl olur.

– ...

– Qar tez kəsəcək, sulu qara, ya da yağışa çevriləcək.

– Gəlin pəncərə taxtalarını açıb baxaq, – Tiekko təklif etdi, ancaq Naeko onu qucaqlayıb getməyə qoymadı.

– Lazım deyil. Evə soyuq dolar... Arzular uçub gedər.

– Xəyal, arzu. Bunları elə tez-tez deyirsiniz, Naeko.

– Arzu?.. – Naeko gülümsədi. Onun gözəl çöhrəsini kədər bürüdü.

Tiekko yer salmağa başladı.

– İcazə verin, heç olmasa, bir dəfə sizə yer salım, – Naeko dedi.

Yerlərini yanaşı saldılar, ancaq Tiekko Naekonun adyalının altına girdi.

– Oy, Naeko, nə istisiniz.

– Yəqin, çox işlədiyimə görədir, həm də şəhərdə yox, dağ kəndində yaşayıram...

O, Tiekonu mehribancasına qucaqladı.

– Bu gecə hava soyuyacaq, bircə üşüməyəsiz. – Naekonun özü, deyəsən, soyuğu hiss eləmir. – Xırda-xırda qar yağacaq, sonra kəsəcək, sonra yenə yağacaq... Bu gecə...

Pilləkəndə addım səsləri eşidildi. Takitiro və Siqe qonşu otağa qalxırdılar. “Yəqin, elektrikli adyalda yatacaqlar: qocalara soyuqdur”, – Tiekko düşündü.

– Tiekko, bu yataq isindi, mən o birisinə keçirəm, – Naeko pıçiltıyla dedi.

Gecə Siqe fusumunu azca yana çəkib qızlar yatan otağa boylandı.

Səhər Naeko tezdən ayıldı. Sakitcə Tiekonu oyadıb dedi:

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Xanım, bu, mənım həyatımın ən xoşbəxt gecəsiydi. İndi isə mənı heç kim görməmiş gedirəm.

Naeko düz tapmışdı: gecə az qar yağmışdı. Yəqin, gah yağıb, gah kəsmişdi. İndi səhərin işığında soyuq-soyuq parıldayırdı. Tiekoyataqdan qalxdı.

– Naeko, siz yağışdan qorunmaq üçün heç nə götürməmişiniz. Bir dəqiqə gözləyin. – Özünün ən yaxşı məxmər plaşını götürdü, yığılan çətiri, hündür getanı da əlavə eləyib Naekoya verdi.

– Bunlar məndən hədiyyədir. Yenə gəlin!

Naeko başını yellədi.

Qapının məhəccərindən tutub, uzaqlaşan qızı baxışlarıyla yola saldı. Naeko geri baxmadı. Tiekonun saçına qar dənələri düşüb o saat da əriyirdi. Şəhər hələ yatırdı.

Yasunari Kavabata NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

QARLI DİYAR

(povest)

QARLI DİYAR

(povest)

Qatar iki əyalətin sərhədindəki uzun tuneldən keçib işarətmə stansiyasında dayandı. Buradan qarlı diyar başlayırdı. Gecə aydınlaşdı.

Keçidin əks tərəfində oturmuş qız ayağa durub, Simamuranın yanındakı pəncərəyə yaxınlaşaraq şüşəni aşağı saldı. Qarın soyuğu vaqona doldu. Qız başını çölə çıxarıb görməzə-bilməzə qışqırdı:

– Cənab stansiya rəisi!.. Cənab stansiya rəisi!..

Əlində fənər tutmuş bir adam qarı xırtıldada-xırtıldada tələsmədən yaxınlaşdı. O, xəz papağının qulaqlarını salmışdı, ağız-burnunu şərflə bağlamışdı.

“Doğrudanmı, belə soyuqdur”, – Simamura fikirləşdi və pəncərədən çölə baxdı. Kimsəsiz bir yerdi. Yalnız uzaqda, qarın ağılığını zülmətin udduğu dağın ətəyində, yəqin, dəmiryolçular üçün tikilmiş bir neçə miskin görkəmli dövlət binası gözə dəyirdi.

– Mənəm, cənab rəis! Necəsiniz?

– A-a, bu sənsən, Yoko!.. Demək, evə gedirsən... Bizdə isə yenə soyuqlar düşüb.

– Eşitmişəm, kiçik qardaşım indi burada, yanınızda işləyir. Sağ olun ki, qayğısına qalırınsınız.

– İşləməyinə işləyir, ancaq qorxuram burada qüssədən saralıb-sola. Neyləyəsən, belə yerdir. Heyif, axı hələ lap cavandır.

– Lap cavandır, hətta uşaqdır. Cənab rəis, xahiş edirəm, ondan muğayət olun, onu öyrədin!

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yaxşı, muğayat olaram. Bir də ki, hələ pis deyil, güm-
rahdır, işin öhdəsindən gəlir... Tezliklə bizdə ən qızğın dövr
başlayır. Keçən il bir qar yağdı, bir qar yağdı, dəhşət! Üstəlik
də, qar uçqunları. Bütün qatarlar burada ləngiyirdi. Yollarda
dayanıb qalırdılar. Yaxınlıqdakı kəndlərin camaatının işi başın-
dan aşırı – fəlakətə düşənlərə gecə-gündüz düyü bişirirdilər.

– Cənab rəis, deyəsən, əyniniz çox qalındır? Qardaşım
isə yazırdı ki, hələ heç jilet də geymir.

– Mənim? Qalındır, düz dörd kimono geyinmişəm.
Cavanların nə vecinə... Soyuqlar düşən kimi onlar sake
hörtüldədirlər. Sonra soyuqlayıb orada da yıxılıb qalırlar...

– O, fənərini dövlət binalarına tərəf yellədi.

– Necə, yəni mənim qardaşım da içməyə başlayıb?

– Yox, əşi...

– Cənab rəis, siz artıq gedirsiniz?

– Hə, həkimə dəyməliyəm. Yaralanmışam.

– Ay, bədbəxtliyə bax!..

Kimonoların üstündən palto geyinsə də, stansiya rəisi,
yəqin, soyuqda dayanıb laqqırtı vurmaq istəmirdi. Artıq
çevrilib gedə-gedə:

– Di sənə yaxşı yol! – dedi.

– Cənab rəis, qardaşım indi növbədə deyil? – Yokonun
baxışları qarda gəzdi. – Cənab rəis, yalvarıram, ondan muğ-
ayat olun!

Onun səsi adamın ürəyini titrədəcək qədər gözəldi. San-
ki, bu səs gecənin qarlı örtüyündə əks-səda verib səpələ-
nirdi, ancaq öz yüksəkliyini itirmirdi.

Qatar tərpendi, qız isə pəncərədən çəkilmədi. Onların
vaqonu dəmiryolunun kənarı ilə addımlayan stansiya rəisiy-
lə bərabərləşəndə o yenə qışqırdı:

– Cənab rəis, xahiş eləyirəm, qardaşıma deyın, gələn
bazar günü evə gəlsin...

– Yax-şıl!.. – stansiya rəisi var səsiylə qışqırdı.

Yoko pəncərəni bağlayıb, pörtmüş yanaqlarını ovcunun içinə aldı.

Bu dağlıq rayonda, iki əyalətin sərhədində qar yağmasını gözləyirdilər. Üç qartəmizləyən hazır dayanmışdı. Qar uçqunları təhlükəsiylə bağlı tuneldə cənubdan şimala doğru qəza signal xətti uzanırdı. Qar təmizləmək üçün beş min fəhlə və iki min gəncdən ibarət könüllü yangınsöndürmə komandası səfərbər edilmişdi.

Yokonun kiçik qardaşının uçqun təhlükəsi altında olan signal stansiyasında işlədiyini biləndə Simamuranın bu yad qıza marağı daha da artdı.

Özliyündə onu “qız” adlandırırды. Bu qızın birlikdə getdiyi kişinin nəyi olduğunu bilmirdi, ancaq özlərini ər-arvad kimi aparırdılar. Ancaq orası da var ki, kişi xəstə idi, adətən, belə məqamlarda qadın öz yol yoldaşına qulluq eləyir və artıq hər ikisinin davranışında yad adamlara xas çəkingənlik olmadığından qadın nə qədər çox qulluq edərsə, kənar adamın gözündə bir o qədər çox ər-arvada oxşayırlar.

Ancaq Simamura fikrində onu yol yoldaşından ayıraraq “qız” adlandırды – o, belə təəssürat yaradırdı. Həm də ona başqa nəzərlə baxırdı, yol boyu ona göz qoymuşdu və ürəyində nəse kövrək duyğular oyanmışdı, bu səbəbdən də haqqında belə düşünmək istəyirdi – “qız”.

Üç saat əvvəl Simamura öz sol əlinə baxanda heyrtlə düşündü ki, o yox, yalnız əli indi yanına getdiyi qadını bütün təfərrüatıyla yadında saxlayıb. Simamura, sanki, onu unutmuşdu, onu dumanlı xatırlayırdı və sifətini yadına salmaq cəhdləri bir nəticə vermirdi. Görünür, əlin öz yaddaşı var və Simamura yox, qadın təmasını, hərərətini duyan yalnız bu əl qadına can atırdı. Heyrətdən Simamura əlini hətta gözüne doğru apardı, sonra məqsədsiz-filansız pəncərənin şüşəsinə çəkdi və az qaldı təəccübdən qışqırsın: şüşədə qadın gözləri peyda oldu. Bunda fəvqəladə bir şey yox idi,

sadəcə, o biri tərəfdə oturmuş qızın əksi şüşəyə düşmüşdü. Ancaq Simamura başqa şey haqqında düşündüyünə görə belə təəccüblənmişdi. Əvvəlcə qızın əksi yox idi – şüşə buxar qızdırıcısından tərləmişdi, ancaq Simamura əlini şüşəyə çəkən kimi o, güzgüyə çevrilmişdi, çünki bayırda hava artıq qaralmışdı, vaqonda isə işıq yanırıdı.

Qızın yalnız bir gözü əks olunurdu, ancaq bu tək göz də son dərəcə gözəl idi. Simamura bütün görünüşüylə darıxdığını bürüzə verib, əliylə şüşəni tamam sildi.

Qız oturduğu yerdə bir az irəli əyilib diqqətlə, az qala, gözünü qırpmadan önündə uzanmış kişiyə baxırdı. Onun baxışları, çiyini qısıb gərgin oturması bu işə nə qədər ciddi yanaşdığını göstərirdi. Kişi ayaqlarını qatlayıb başı pəncərəyə tərəf uzanmışdı. Dizləri qızın sinəsi səviyyəsində idi. Onların üçüncü dərəcəli vaqondakı yerləri Simamura ilə üzbəüz deyildi, ona görə kişi şüşədə tam əks olunmurdu.

Simamura çəpəki oturmuş qızı öz yerindən çox aydın görürdü, ancaq özünü naqolay hiss elədiyindən, çalışırdı ona tərəf baxmasın. Qatara oturanda qızın necəsə soyuq və ilk baxışdan nəzərə çarpan gözəlliyi onu valeh eləmişdi, ancaq elə həmin an qızın əlini sıxan arıq, solğun kişi əlini görüb baxmağın düzgün olmadığını düşünmüşdü.

Bəlkə də, qızın sinəsinə baxdığına görə kişinin şüşədə əks olunan sifətindən rahatlıq, dinclik yağırdı. Ümumiyyətlə isə xəstəliyin sındırdığı bu adam, elə bil, hər şeylə barışmışdı. Onun başının altına bir ucu ağzını və üzünü örtən şərf qoyulmuşdu; şərf burnuna tərəf sürüşən kimi, kişinin xahişedici baxışlarını gözləmədən qız ehmalca onu düzəltdirdi. Tez-tez gördüyü bu işi o qədər təbii eləyirdi ki, onlara göz qoyan Simamura, nədənsə, əsəbiləşirdi. Qız həm də kişinin ayaqlarına örtüyü paltonun ətəyinə arabir əl gəzdirdirdi. Bunu da çox təbii, üz-gözünü turşutmadan eləyirdi. O, görünür, ətrafındakıları tamam unutmuşdu, heç kimə məlum olmayan öz uzaq dünyasına qapılmışdı. Simamurada

elə təəssürat yaranırdı ki, sanki, başqasının dərđini yox, hansısa qəribə bir yuxunu ayrı-ayrı fokuslardan götür. Ola bilsin, bunların şüşədəki əksini gördüyü üçün belə idi.

Güzgünün dərinliyində axşam mənzərəsi, daha doğrusu, mənzərənin özü yox, onun da əksi axıb keçirdi və hər iki əks olunan lövhə, filmdə olduğu kimi, sanki, üst-üstə vurulmuşdu. Fonla iştirak edən şəxslər arasında heç bir əlaqə yox idi, iştirakçıların xəyali görüntüləriylə tez-tez dəyişən mənzərə bir-birinə qarışırdı və simvolların sirli aləmini yaradırdı. Bu duyğu o qədər güclü idi ki, çöldən düşən işıq birdən qızın çöhrəsində oynaşanda Simamura heyrətdən donub qaldı.

Gün batandan sonra uzaq dağların başı üzərindəki səma hələ qırmızımtıllığını saxlamışdı və pəncərə arxasındakı mənzərə qaranlıqda hələ tamamilə itməmişdi. Mənzərənin yalnız konturları qalmışdı, rənglər itmişdi və ətrafda hər şey: dağlar, çöl adama çox kədərli, heç nə ilə fərqlənməyən adi təsir bağışlayırdı. Ancaq anlaşılmaz duyğular axınında olduğu kimi, bu mənzərədə, hər halda, nəşə bir gərginlik var idi. Əlbəttə, qızın çöhrəsinə görə. Qızın şüşədə əks olunan sifəti pəncərə arxasındakı mənzərənin bir hissəsini örtürdü, ancaq çöhrəsinin ətrafından ötüb-keçən axşam mənzərələri onun sifətini şəffaf göstərirdi. İntəhası, tez-tez dəyişən görüntülərdən bu sifətin, doğrudanmı, şəffaf olduğunu bilmək olmurdu. Belə bir illüziya yaranırdı ki, axşam mənzərəsi arxa planda yox, qızın çöhrəsindən ötüb-keçir.

Vaqon elə də işıqlı, güzgü həqiqi deyildi, işıq əks elətdirmədiyindən təsvir tutqun idi. Güzgüyə baxan Simamura tədricən kişini unutdu, yalnız gecə mənzərəsinin axınında üzən qızı görürdü.

Qızın çöhrəsində məhz bu an cıqılcım parıldadı. Əks olunan işıq zəif idi və pəncərə arxasındakı işıq batırmadı, ancaq əsl işıq da öz əksini batırmadı. İşıq onun çöhrəsindən axıb keçdi, ancaq sifətini işıqlandırmadı, bu, soyuq, uzaq

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

bir işığıydı. İntəhası, işıq güzgüdə əks olunan gözündən keçəndə göz bəbəyi qəfil parıldıadı; artıq bu, göz deyildi, axşam toranlığında üzən gözəl, sirli, işıq saçan işıldaquş idi.

Bütün fikri xəstənin yanında olduğundan Yoko ona tamaşa etdiklərini sezmirdi. Hətta Simamuraya tərəf çevrilsə belə, özünün şüşədəki əksini yox, pəncərəyə baxan kişini görərdi və yenə heç nə başa düşməzdi.

Hərdən oğrun-oğrun qıza göz qoyan Simamura ona qarşı heç də düzgün hərəkət etmədiyini tamamilə unutmuşdu. Axşam mənzərəsi əks olunan güzgünün xəyaliliyi onu cəlb eləmişdi.

Görünür, elə bu xəyaliliyə görə də özünü birdən hansısa povestin personajı hiss elədi və qız stansiya rəisiylə danışanda ona daha böyük maraq göstərdi.

Qatar stansiyadan aralananda hava lap qaraldı. Mənzərələr yoxa çıxanda güzgü öz sehrli gücünü itirdi. Doğrudur, qızın gözəl sifəti, onsuz da, şüşədə əks olunurdu, ancaq öz yol yoldaşına göstərdiyi qayğıya baxmayaraq, bu gözəllikdə bir soyuqluq var idi və Simamura tərləyən şüşəni daha silmədi.

Ancaq sən demə, Simamuranın marağı təzədən alovlanmamış: qız və yol yoldaşı onunla eyni stansiyada düşdülər. Sanki, aralarında nəsə bir münasibət varmış kimi Simamura hətta dönüb onlara tərəf baxdı və bu baxışlar, sanki, soruşurdu: bəs sonra? Ancaq o saat da ədəbsiz hərəkətindən utandı, üstəlik də, platformada sifətinə vuran soyuq hava onu ayıltı. Daha onlara tərəf baxmayıb, parovozun qarşısından yolu keçdi.

Qızın çiyindənən yapışmış kişi də yolu keçmək istəyəndə stansiya işçisi əlini yelləyib onları saxladı.

Uzun yük qatarı qaranlıqdan çıxıb onları Simamuradan ayırdı.

Mehmanxana agenti yangınsöndürən kimi bürünmüşdü: qulaqlarını örtmüşdü, ayaqlarında da rezin çəkmə. Dəmiryollarına tərəf baxan gözləmə otağındakı qadın da qalın geyinmişdi – göy bürüncək, başlıq.

Vaqonun istisi hələ canında olan Simamura soyuğu o saat hiss eləmədi. Ancaq onu qorxudan soyuğun özü yox, qışda ilk dəfə olduğu bu qarlı diyarın sakinlərinin qalın geyimi oldu.

– Yəni burada belə soyuq olur? Hamınız yaman bürünmüşsünüz...

– Bəli, cənab. Artıq hamımız qış paltarına keçmişik. Bərk qar yağıb hava açıldan sonra, əsasən də, axşamlar möhkəm şaxta olur. İndi temperatur, yəqin, sıfırdan aşağı olar.

– Sıfırdan aşağı?

Agentlə birlikdə maşına oturanda Simamura qara bürünmüş evlərə göz gəzdirdi. Damlardan xırda buz salxımları sallanmışdı, onsuz da, alçaq olan evlər isə qardan daha alçaq və yöndəmsiz görünürdü. Kənd sükuta qərq olmuşdu.

– Hə, soyuqdur. Nəyə toxunursan, soyuqdur.

– Keçən il də möhkəm şaxtalar düşmüşdü. Temperatur mənfi iyirmi neçə dərəcəyə enmişdi.

– Bəs qar çox yağır?

– Qar örtüyü orta hesabla yeddi-səkkiz syaku olur, lap güclü qar yağanda isə bir dzödən¹ çox olur.

– Yəqin, indi yenə yağacaq...

– Bəli, indi düz vaxtıdır, gözləyirik. Bu yaxınlarda yağıb yeri örtmüşdü, sonra əridi, az qala, bir syakuya endi.

– Məgər indi əriyir?

– Bəli, ancaq bundan sonra ay yağacaq ha...

Dekabrın əvvəli idi.

---

¹ Dzö – 3,3 santimetrə bərabər uzunluq ölçüsü

Simamura burnunu bərk-bərk sildi, yenə soyuqlamışdı.
– Bilmirsiniz, müəllimənin evində qalan qız hələ buradadır?

– Bəli, hələ də orada yaşayır. Görmədiniz, stansiyada idi. Göy bürüncəkli.

– O idi? Onu dəvət etmək olar?

– Bu gün?

– Bəli.

– Bilmirəm. Deyirdi ki, sonuncu qatarla müəllimənin oğlu gəlməlidir. Elə onu qarşılamağa getmişdi.

Maraqlıdır... Deməli, axşam mənzərəsi fonunda güzgüdə gördüyü, onunla görüşmək xətrinə buraya gəldiyi qadının yaşadığı ev sahibəsinin xəstə oğluna qulluq eləyən Yoko olmuşdu...

Bunu biləndə Simamuranın, nədənsə, ürəyi sıxıldı, ancaq belə təsadüfə elə də təəccüblənmədi. Təəccüblənmədiyinə görə, daha çox özünə təəccübləndi.

Qəfil ürəyinin dərinliyində nəyisə hiss elədi, sanki, onun əlində xatirəsi qalmış qadınla, gözlərində qıgılcım parıldaayan qız arasında nə baş verəcəyini gördü. Yəqin, şüşədə əks olunan axşam mənzərəsinin təsirindən hələ də qurtarmamışdı. Düşündü ki, ötüb-keçən axşam mənzərəsi, ola bilsin, ötüb-keçən vaxtın simvoluymuş...

Simamura hamamdan çıxanda mehmanxana sakitliyə və yuxuya qərç olmuşdu. Aydındı, xizək mövsümü hələ başlamamışdı, kirayənişinlər çox azdı. Hər addımda köhnə dəhlizin şüşə qapıları cingildəyirdi. Hündür stol qoyulmuş dəhlizin uzaq küncündə qadın fiquru gözə dəyirdi. Qadın hərəkətsiz dayanmışdı, paltarının ətəyi parıldaayan qara döşəməyə toxunurdu.

Paltarın döşəməyə toxunan ətəyinə baxanda ağlından keçdi: görün, bu qadın geyşə olmayıb ki? O hətta diksindi. Ancaq qadın çox ciddi idi: ciddi görkəmlə ona tərəf gəldi, ciddi görkəmlə quruca salam verib dayandı. Simamura ona

tərəf tələsdi, ancaq yanına çatanda dinmədi. Susdu. Qadın gülümsəməyə çalışdı, ancaq sifəti həddindən artıq pudralandığından, elə bil, ağlamsındı. O da heç nə deməyib, Simamuranın otağına tərəf getdi.

Yanına gəlməmişdi, məktub yazmamışdı, hətta yapon rəqslərinə aid vəd etdiyi dərslikləri göndərməmişdi. Aralarında olanlardan sonra onun hərəkətinə necə qiymət verməliydi? Əyləndi, vaxtını keçirdi, getdi və unutdu. Adamın qəlbinə dəyər, ağrıdar. Onun haqqıdır: susub gözləsin ki, ilk olaraq Simamura danışsın, üzrxahlıq eləsin. Ancaq qadının böyriylə addımlayan Simamura hətta gözlərini qaldırmadan belə hiss eləyirdi ki, onu günahlandırmaq nədir, əksinə, ondan ötrü ürəyi gedir, bütün varlığıyla ona doğru can atır. O axı nə deyə bilər? Özünü təmizə çıxarmağa çalışmaq gülünc olardı. Simamura onun üstünlüyünü anlayıb susurdu, ancaq get-gedə içi sevinclə dolurdu.

Yalnız pilləkənə çatanda Simamura düyünlənmiş sol əlini birdən irəli uzatdı.

– Bax, o, səni yadında saxlayıb!

– Hə?..

Qadın Simamuranın əlindən tutub, pilləkənlə qalxa-qalxa onu arxasınca çəkdi.

Kotsunun yanında Simamuranın əlini buraxıb, saçının dibinə kimi birdən qıpqırmızı oldu. Utancaqlığını gizlətmək üçün yenə onun əlindən tutdu.

– O, məni unutmayıb?

– Sağ yox, sol... – Simamura sağ əlini çəkib, kotasunun üstündəki adyalın altında gizlətdi və düyünlənmiş sol əlini ona tərəf uzatdı.

– Bilirəm! – gülümsəyərək halını pozmadan onun ovçunu açıb üzünə söykədi. – O, məni yadında saxlayıb?

– Oho, saçların nə yaman soyuqdur! Heç bilməzdim ki, belə şaxtalar olur...

– Tokioda hələ qar yağmayıb?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yadındadır, o vaxt nə demişdin?.. Sözün düz çıxmadı. Yoxsa mən belə soyuqlarda, üstəlik də, ilin sonunda heç gələrdimmi?

Onda alpinist mövsümünün lap başlanğıcı idi. Qar uçqunları təhlükəsi sovuşduğundan, idman həvəskarları təzə-təzə yarpaqlayan meşələrə üz tutmuşdular. Akebiya zoğlarının yemək stolundan yoxa çıxdığı vaxtlarıydı.

Simamura əhli-kef həyat tərzini sürürdü, tədricən təbiətə də, özünə də marağı itmişdi. Ancaq öz qeyri-ciddiliyi, hər halda, onu sıxırdı və itirilmiş təzə-tər duyğuları qaytarmaq üçün tez-tez dağlara gedirdi. Həmin axşam, yeddi günlük gəzintidən sonra mineral sulara endi və xahiş elədi ki, onun üçün geysa çağırınsınlar. Bunun çətin ki, mümkün olacağını dedilər; yol çəkilişinin başa çatması münasibətiylə həmin gün kənddə böyük bayramdı. Banket üçün, adətən, teatr tamaşaları oynanılan, ya barama üçün yarpaq saxlanılan binanı kirayələyiblər. Bütün geysalar oradadır, onlar da vur-tut iyirmi-otuz nəfər olar, belə tünlүkdə isə bu, dənizdə damladır. Doğrudur, bir qız var, müəllimənin evində yaşayır, bəlkə, gəlməyə o razı olar. Əslində, o da banketdədir, əl-ayaq verir, ancaq orada çox ləngiməyəcək, bir neçə rəqs göstərəcək. Simamura qız haqqında soruşanda dedilər ki, syamisen¹ və milli yapon rəqsləri müəlliməsinin evində yaşayır. Qız əsl geysa deyil, ancaq böyük banketlər olanda onu həvəslə dəvət edirlər. Buradakı geysaların əksəriyyəti yaşlıdır, könülsüz oynayrlar, o isə həvəslə rəqs eləyir və onu burada çox bəyənirlər. O, demək olar, müştərilərin otağına heç vaxt tək gəlmir, ancaq nə bilmək olar? Qısa, pis qız deyil, az-çox təcürübəsi var... O vaxt, təxminən, belə demişdilər.

Simamura elə də ümid eləmirdi – gələ də bilərdi, gəlməyə də bilərdi və qulluqçu qızı yanına gətirəndə o qədər hey-rətləndi ki, hətta ayağa durdu. Qulluqçu getmək istəyəndə qız onu buraxmadı, ətəyindən çəkib yanında oturtdu.

¹ Syamisen – simli musiqi aləti

Qız son dərəcə səliqəli geyinmişdi. Üst-başı tərtemiz idi. Elə bil, hətta ayağının altındakı ağappaq xırda cizgilər də göz qamaşdırırdı. Simamura yenə təəccübləndi: yəqin, gözləri onu aldadır, dağlara gələn bahar, sadəcə, ona belə təsir eləyib.

O, demək olar, geyşə kimi geyinmişdi, ancaq tamamilə yox. Astarsız kimonosunun ətəyi döşəməyə dəymirdi. Obisi isə, deyəsən, çox bahalı idi və qalan paltarlarıyla təzad təşkil eləyirdi. Bu da nəyə görə adamda mərhəmət hissi oyadırdı.

Söhbət dağlardan düşdü və qulluqçu fürsətdən istifadə eləyib getdi. Ancaq qız dağları yaxşı tanıyırdı, buradan, kənddən görünən zirvələrin heç birinin adını doğru-düzgün deyə bilmədi. Simamura darıxdı, hətta sake içməyə həvəsi qalmadı. Və birdən qız söhbətə başlayıb, gözlənilmədən ürəyiaçıqlıqla özü haqqında danışdı. O burada, qarlı diyar-da doğulmuşdu, bir ara Tokioda xörəkpaylayan işləmişdi, sonra hamisi pul verib onu almışdı, hamisi istəyirdi ki, o, gələcəkdə yapon milli rəqslərindən dərş deyib sərbəstlik əldə etsin. Ancaq il yarım keçməmiş hamisi ölmüşdü... Görünür, yalnız hamisinin ölümündən sonra əsl həyatını yaşamağa başlamışdı və bu günə kimi də öz istədiyini kimi yaşayır. Ancaq hansı qadın öz həyatı barədə ürəyini açıb hər şeyi danışar?.. O dedi ki, on doqquz yaşı var, Simamura isə ona iyirmi bir-iyirmi iki yaş verərdi. Onun ürəyiaçıqlığı Simamuranın dilini açdı: kabukidən söz saldı və məlum oldu ki, o, kabuki¹ aktyorlarının oyun tərzlərindən və həyatlarından çox gözəl xəbərdardır. Həmsöhbətdən ötrü darıxmış Simamura həvəslə danışdı, o isə əyləncə məhəllələrində çalışan qadınlar kimi get-gedə daha çox işvəli-nazlı olmağa başlamışdı. Görünür, kişilərin ovqatından yaxşı baş çıxarırdı. Lap əvvəldən onu peşəkar kimi qəbul eləməyən Simamura, indi qıza nəşə xüsusi münasibət bəsləyirdi. Bəlkə, həftə ərzində təklikdən və susmaqdan bezib, sadəcə, ürəyini boşaltmaq

---

¹ *Kabuki* – Yapon teatrının klassik növlərindən biri

istəyirdi, bəlkə də, ürəyində kövrək duyğular oyatmış dağlar hələ də təsəvvürünə təsir eləyirdi və indi qadına da həmin duyğuyla yanaşırdı. Hər necə olsa da, ona dostcasına bir maraq göstərməyə başlamışdı.

Səhərisi gün qadın onun otağına qonaq gəldi. Hamam ləvazimatını dəhlizdə qoydu.

Qadın oturmağa macal tapmamış, Simamura xahiş etdi ki, onun üçün bir geysa tapsın.

– Necə yəni tapım?

– Guya, başa düşürsən!

– Necə iyrəncdir! Belə şey xahiş edəcəyiniz yatsam, yuxuma da girməzdi. Bilsəydim, heç gəlməzdim.

Qadın birdən qalxıb pəncərəyə sarı getdi, bir müddət ətrafdakı dağlara baxdı. Yanaqları yavaş-yavaş qızardı.

– Burada elə qadınlar yoxdur.

– Özündən uydurma!

– Doğrudan, yoxdur! – Ona sarı çevrilib pəncərənin qabağında oturdu. – Bizdə heç kimi məcbur eləmirlər. Geysalar ürəkləri istədiyi kimi hərəkət eləyirlər. Mehmanxanada heç kim heç vaxt heç kimi tapmaz. Doğru sözümdür. Kimisə dəvət edib özünüz danışıın.

– Mənim əvəzimə danışa bilməzsən?

– Axı nə üçün də mən belə işlərlə məşğul olmalıyam!

– Ona görə ki, səni özümə dost bilirəm. Səni yola gətirməyə çalışmıram, istəyirəm, dost kimi qalaq.

– Dost kimi qalaq? – onun sözlərini uşaq kimi təkrar elədi, dərhal da səsinin tonu sərtləşdi. – Sizə sözüüm yoxdur! Məndən belə şey xahiş etməyə axı diliniz necə gəldi?

– Burada nə var ki? Dağlarda güc yığmışam, vəssalam. Ağlımda bircə şeydir... Hətta səninlə danışanda da başqa şeylər düşünməyə bilmirəm...

Qadın göz qapaqlarını endirib susdu. Simamuranın danışığında açıq-aydın kişi həyasızlığı duyulurdu. Belə məqamlarda qadınlar, adətən, başlarının hərəkətiylə anladıklarını

bildirirlər, bu da onlarda təbii alınır. Sıx kirpiklərinin çevrələdiyi göz qapaqları adamı özünə çəkirdi – çox qəşəng kirpikləri vardı. Başını yana əymişdi, sifəti yenə azca qızardı.

– Kimi istəyirsiniz, dəvət edin.

– Mən də elə bunu səndən soruşuram – kimi? Mən axı burada təzəyəm, kimin ən gözəl olduğunu bilmirəm.

– Nə mənada gözəl?

– Gənc olsa, yaxşıdır. Nə qədər gənc olsa, bir o qədər yaxşıdır. Hər mənada. Yəqin, bu məsələdə anlaşılmazlıq olmaz. Bir də çənədən boş olmasın. Təmizkar olsa, yaxşıdır. Nə vaxt söhbət eləmək istəyəndə də səninlə danışaram.

– Mən bir də sizin yanınıza gəlməyəcəyəm!

– Boş-boş danışma.

– Nə? Ümid eləmə, gəlməyəcəyəm. Axı nəyə görə sizin yanınıza gəlməliyəm?

– Görürsən, başqa qadınları, adətən, dilə tutduqları kimi mən səni dilə tutmuram. İstəyirəm bizim aramızda elə şeylər olmasın, hər şey təmiz qalsın.

– Həyasızlığa bax!

– Başa düş, aramızda belə bir şey baş versə, bilmək olmaz sabah mən özümü necə hiss edərəm. Danışmaq nədir, bəlkə, heç üzünə də baxmaq istəmərəm. Axı dağlardan sonra adam üçün, dostcasına söhbət üçün darıxmışam. Ona görə səndən bunu xahiş etmirəm. Unutma ki, mən gəlməyəm.

– Bir yana qalanda, doğrudur...

– Məsələ elə ondadır ki, doğrudur. Əgər aramızda bir şey olsa, yəqin, sən də ürəyincə olmaz... Ancaq axı mən niyə kiminlə gəldi olmalıyam?.. Birdən o, mənim xoşuma gəlmədi? Yox, yaxşısı budur, sən seç, hər halda, belə məsləhətlidir.

– Düşünmək belə istəmirəm! – acıqla deyib çevrildi, ancaq o saat da başını tərپətdi: – Ancaq yəqin, doğrudan da, belə yaxşıdır.

– Bilirsən, yoxsa aramızda hər şey dərhal qurtara bilər. Bir dəfə, iki dəfə, vəssalam, qurtardı. Ürəyimizdə vur-tut ağrı qalacaq.

– Adətən, hamıda bu cür olur. Mən axı limanda doğulmuşam. Bura isə mədən sularıdır... – gözlənilmədən səmimiyyətlə danışmağa başladı. – Müştərilərin hamısı kurorta gələnlərdir. Mən hələ gəncəm, bundan az başım çıxır, başqaları isə deyir ki, görüşəndə xoşları gəldiyi adam üçün sonradan darıxırlar. Xoşu gəlib, ancaq ürəyini açmayıb... Eləsinə unutmurlar. Ayrırlılar, ancaq heç nə yaddan çıxmır. Məhz belələri məktub yazır; çox vaxt bu cür olur.

Qadın pəncərənin qarşısındakı tataminin¹ üstündə oturdu. Sifətində qəribə ifadə var idi, Simamura ilə yanaşı oturmağa, sanki, öz keçmişinə baxırdı.

Qadın o qədər səmimi danışdı, Simamura hətta çaşdı – onu yoldan çıxarmaq çox asandı.

Məgər Simamura yalan danışır? Ona qadın lazımdır, o, qadın istəyir, bu yangını söndürmək də asan bir işdir, ancaq öz qonağıyla bunu eləmək istəmir. Həyatında çox şey baş versə də, qadın peşəkar deyildi. Çox safdı. Elələrindən olmadığını anlamaq üçün, ona bircə dəfə baxmaq kifayət idi.

Bundan başqa, Simamura qarşıdan gələn yay istirahəti barədə düşünürdü. Bu kənddəki mədən sularına ailəliklə gəlmək yaxşı olardı. Qadın – xoşbəxtlikdən, peşəkar deyildi – arvadına yoldaşlıq eləyirdi, ola bilsin, hətta ona bir neçə rəqs də öyrədirdi. Simamura öz fikrində ciddi idi. Bircə şeyi nəzərə almamışdı: bu qadınla dostluğa, ya buna yaxın bir münasibət qurmağa çalışmaq, çayın dayaz yerindən keçirmiş kimi, ayağının altına baxmadan hərəkət eləyirdi.

Simamura hələ də onu qeyri-ixtiyari bu qadınla bağlayan güzgüdəki axşam mənzərəsinin təsiri altında idi. O, təsadüfi qadınlarla təsadüfi əlaqələri istəməirdi, məsələn heç də

¹ *Tatami* – yapon evlərində döşəməyə salınan 6–8 sm qalınlığında möhkəm həsır

gözlənilməz nəticələrin ortaya çıxacağında deyildi, axşam ala-toranlığında vaqonun şüşəsində üzən qızın sifəti kimi bu qadın da, deyəsən, ona elə də real görünmürdü.

Belə bir hissi Avropa baletinə həvəs göstərəndə keçirmişdi. Tokionun ticarət mərkəzində böyüyən Simamura uşaqlıqdan kabukini sevirdi, tələbəklik illərində isə yapon milli rəqsinə və rəqs pantomimasına meyil göstərdi. Ümumiyyətlə, xarakteri eləydi ki, nəylə məşğul olur-olsun, həmişə çalışırdı onun mahiyyətinə varsın. Onda da qədim əlyazmalara girişdi, müxtəlif məktəblərə getdi, milli rəqslərin islahatçıları ilə tanış oldu və nəhayət, bu sahə barədə essələr, tənqidi araşdırmalar yazmağa başladı. Belə aludəçiliyin təbii nəticəsi kimi, yapon milli rəqs ənənələrindəki durğunluğa və qədim sənətə kobudcasına nəsə bir yenilik gətirmək istəyənlərə qarşı içində etiraz baş qaldırdı. Simamura nəzəriyyədən təcürübəyə keçməyə məcbur idi. Ancaq gənc ifaçılar onu öz sıralarına dəvət eləyəndə, qəfildən Avropa baletinə üz tutdu. Yeni araşdırmalara baş vurub, yapon milli rəqslərindən tamam soyudu. Avropa baleti haqqında kitablar, fotosəkillər, hətta böyük çətinliklə xaricdən afişalar, proqramlar əldə etdi. Bircə şey çatışmırdı – avropalıların ifasında baletin özü. Ancaq heç də ruhdan düşmədi! Yeni aludəçiliyinin dadı-duzu da elə bundan ibarət idi. Yaponların ifasında Avropa baletinə tamamilə biganə olmağı da bunu sübut eləyirdi. Amma vur-tut mətbu nəşrlərə əsaslanaraq Avropa baleti haqqında çox asanlıqla məqalələr yazırdı! Heç vaxt görmədiyi tamaşalar haqqında məftunluqla danışırdı. Kabinetdə oturub gözəl sənət haqqında mühakimə yürütmək çox xoşdu – naməlum səcdəgah şərəfinə mədhiyyələr öz-özünə yaranırdı. Simamura yazdıqlarını tədqiqat adlandırsa da, bu, sadəcə, təxəyyülün məhsulu idi: axı canlı ifaçıların ustalığı haqqında yox, avropa kitablarından və fotosəkillərindən bəhrələnmiş xəyallarının yaratdığı kabuslar haqqında fikir bildirilirdi. Bu da bir az heç vaxt görmədiyin sevgilinin dərdindən ölməyə oxşayırdı. Hər

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

halda, Simamura arabir Avropa baleti haqqında məqalələr yazırdı və demək olar, bu sahədə hətta mütəxəssis kimi tanıdır. Özünə gülməyi gəlsə də, başqa məşğuliyyəti olmadığına görə bu işdən həzz alırdı.

İlk dəfə idi ki, biliyi əməli nəticə verirdi: rəqsdən elədiyi söhbətlərlə qadını maraqlandırmışdı. Ancaq instinktiv olaraq ona da Avropa baleti kimi yanaşırdı.

Səfər ovqatının, qüssənin təsiriylə fərqiñə varmadan qadının yaralı yerinə toxunduğuna görə birdən özünü naqolay hiss elədi. Sanki, onu aldatmağa hazırlaşdı.

– Bilirsən, hər şey indiki kimi qalsa, mən ailəliklə bura gələndə bizim üçün də asan olar.

– Hə... İndi gözəl başa düşdüm... – O, səsini alçaltdı, sonra geysa təbəssümü ilə şıltaqlıqla gülümsədi: – Mən də belə münasibəti xoşlayıram, nə qədər sadə olsa, bir o qədər uzun çəkər.

– Doğrudur! Demək, gətirirsən?..

– İndi?

– Aha...

– Yox, siz məni heyrləndirirsiniz! Məgər tez-tələsik bunu razılaşıra bilərəm?

– Ləngidəcəksən, babat bir şey qalmayacaq.

– Belə sözlər deməyə necə də diliniz gəlir! Niyə bu cür fikirləşirsiniz? Fikirləşirsiniz, əgər mədən sularıdırsa, burada utanmadan nəylə gəldi məşğul olurlar? Məncə, bunun heç də belə olmadığını bilmək üçün bizim kəndə bircə dəfə göz gəzdirmək kifayətdir.

O yenə cidd-cəhdlə və əsəbiliklə sübut eləməyə çalışdı ki, burada belə qadınlar yoxdur. Simamura buna inanmadığını bildirəndə, o, bu dəfə əməlli-başlı hirsələndi, ancaq sonra məsələnin nə yerdə olduğunu izah elədi: buradakı geysalar özlərini tamamilə sərbəst apara bilərlər, ancaq sahibdən xəbərsiz müştərinin yanında qalarlarsa, sahib heç nəyə cavabdeh olmur. Əgər onun icazəsi varsa, onda başqa

məsələ – geyşanın başına sonra nə gəlsə, buna görə sahib məsuliyyət daşıyır.

– Nəyə görə?

– Qadın hamilə ola bilər, ya xəstələnə bilər.

Simamura öz səfeh sualına gülümsəyib, fikirləşdi ki, bu ucqar dağ kəndində qadınların başqa qayğısının olmaması tamamilə anlaşılandır.

Bütün əhli-kef adamlar kimi düşdüyü mühitə tez uyğunlaşdığından, Simamura getdiyi yerin adət-ənənələrinə həmişə həssaslıqla yanaşırdı. Bu kiçik kənddə o, dərhal bir qayğısızlıq hiss eləmişdi. Sonra bildi ki, doğrudan da, qarlı diyarın ən firavan kəndlərindən biridir. Dəmiryolu vur-tut bir neçə il əvvəl çəkilmişdi, ona qədər mədən suları yalnız yerlilərə xidmət eləyirdi – burada ətraf kəndlərin sakinləri müalicə olunurdu. Geyşalar saxlanılan, pərdələrinə “Restoran”, “Qəlyanaltı” yazılmış binalara kiminsə gəldiyini güman etməzdin – bu evlərin görkəmi, qurum bağlamış arakəsmələr isə başqa şeydən xəbər verirdi. Hərəsində bir geyşanın saxlandığı şirniyyat və xırdavat dükanları da var idi, ancaq bu dükanların sahibləri özlərini əyləncə yerinin əsl ziyəsi kimi aparmırdılar, başqa kəndlilər kimi tarlada işləyirdilər. Görünür, geyşalar da öz yerlərinin üstündə bir elə əsmirdilər, qeyri-peşəkarın banketlərdə onlara kömək eləmələrinə darılmırdılar. Amma ola bilsin, müəllimənin evində yaşaması da nəzərə alınır.

– Burada onlar nə qədərdir?

– Geyşalar? On iki– on üç olar.

– De görək, hansını çağırmaq? Adı nədir? – Simamura qalxıb zəngin düyməsini basdı.

– Olar, mən gedim?

– Axı sənsiz mən neyləyəyəm...

– Mənim üçün xoş deyil! – qadın təhqirə fikir verməməyə çalışdı. – Mən gedim. Narahat olmayın, birdəfəlik getmirəm. Sizə yenə baş çəkəcəyəm.

Ancaq qulluqçunu görəndə heç nə olmamış kimi təzədən oturdu. Qulluqçu kimi dəvət edəcəyini nə qədər soruşsa da, heç kimin adını çəkmədi.

Çox keçməmiş geysə gəldi. On yeddi-on səkkiz yaşı olardı. Simamura ona baxan kimi, dağdan enəndən bəri ona əziyyət verən yanğı o saat yoxa çıxdı. Qüssələndi. Əhvalının pozulduğunu göstərməmək üçün özünü elə göstərdi ki, guya, qarayanız, zərif əlləri olan bu mehriban, məsum qıza baxır, əslində isə qızın başı üstündən yaşıllığa bürünmüş dağlara baxırdı. Onun hətta danışmağa həvəsi qalmamışdı. Ucqardan olan adi geysələrdən biri idi. Qadın burada, yəqin, artıq olduğunu düşünüb gedəndə Simamura lap məyuslaşdı. Təkcə onu düşünürdü ki, bir saata yaxındır oturan bu geysanı necə yola salsın. Xoşbəxtlikdən, Simamura poçt baratını xatırlayıb, bunun təcili olduğunu bəhanə edərək geysə ilə otaqdan çıxdı.

Ancaq mehmanxanadan çıxanda dönüb binanın arxasındakı yenicə yaşıllaşan dağa baxdı. Və özünü saxlaya bilməyib yamacla üzüyuxarı dırmaşmağa başladı.

Gülməli bir şey olmasa da, Simamura uğunub-gedirdi.

Xoş bir yorğunluq hiss eləyib geri döndü, kimononun etəyini obisinə keçirib qaça-qaça aşağı endi. Ayağı altından iki sarı kəpənək uçdu.

Kəpənəklər bir-birini ötə-ötə yuxarılara qalxdı. Lap uzaqlarda onlar ağappaq görünürdülər.

– Sizə nə olub? – Qadın kriptomorilərin arasında dayanmışdı. – Elə ürəkdən gülürsünüz...

– Fikrimi dəyişdim! – Simamura yenə səbəbsiz yerə güldü. – Fikrimi dəyişdim!..

– Hə?

Qadın birdən çevrilib, yavaş-yavaş kriptomeri meşəsinin dərinliklərinə tərəf getdi. Simamura dinməzəcə onun arxasınca addımladı.

Bura şintoist məbədi idi. Qadın mamır basmış daş it heykəlinin yanındakı sal daşın üstündə oturdu.

– Bura ən sərin yerdir. Hətta yayın istisində soyuq külək əsir...

– Buradakı geyşaların hamısı onun kimidir?

– Deyəsən, hamısı. Doğrudur, köhnələrin arasında gözəlləri var.

Qadın həvəssiz danışdı. Başını aşağı dikdi. Kriptomerinin kölgəsi boyun-boğazında oynayırdı.

Simamura yuxarı – budaqlara baxdı.

Kriptomerilərin dümdüz gövdəsi göyə millənirdi, o qədər yüksəyə qalxırdı ki, hətta arxadakı qayaya söykənib baxsan da, zirvəsini görmək mümkün deyildi. Onların tünd-yaşıl yarpaqları göyün üzünü tuturdu, ona görə sükut, sanki, astaca cingildəyirdi.

Simamuranın söykəndiyi ən qoca ağacın şimala yönəlmiş budaqları, nədənsə, qurumuşdu. Budaqlar gövdəyə sancılmış nizələrə bənzəyirdi və sanki, göylərin qorxunc silahıydı.

– Başa düşürsən, mən yanılmışam, – Simamura güldü. – Fikirləşirdim ki, burada bütün geyşalar gözəldir. Bilirsən niyə? Ona görə ki, dağdan enib ilk dəfə səninlə rastlaşmışdım...

Hər şeyi yalnız indi başa düşdü. Yeddi gün ərzində dağlarda əldə etdiyi güc çıxmaq üçün özünə yol axtarırdı. Ancaq bu qadınla rastlaşmasaydı, öz gücündən yaxa qurtarmağa çalışmazdı.

Qadın gözlərini qürub edən günəşin şəfəqləri altında parıldaayan uzaqdakı çaya dikmişdi. Hər ikisi özünü naqolay hiss elədi.

– Ay, siz, yəqin, siqaret çəkmək istəyirsiniz! – özünü sərbəst aparmağa çalışaraq dedi. – Mən axı onda sizin otağa qayıtdım, ancaq siz artıq yox idiniz. Fikirləşdim ki, görən, hara getmiş olarsınız... Birdən pəncərədən baxıb dağa dırmaşdığınızı gördüm. Tək. Elə gülməliydi! Sonra gördüm siqareti yaddan çıxarmısınız. Mən də onu götürdüm.

Kimononun qolundan siqareti çıxarıb ona verdi və kibrit yandırdı.

– Bu qızla heç yaxşı davranmadım...

– Böyük iş olub... Nə vaxt yola salacağımı müştərinin özü bilər.

Öz daş yatağında astaca ləpələnən çayın səsi eşidilirdi. Kriptomerilərin arasından yamaclarında kölgələrin qatılacağı dağlar görünürdü.

– Axı sənin qədər gözəl olmayan qadınla vaxt keçirsəydim, sonra səninlə görüşəndə heyifsilənərdim.

– Bu haqda eşitmək belə istəmirəm!.. Siz ancaq çox tərs adamsınız! – acıqla və istehzayla dedi.

Ancaq onların münasibətində nəsə dəyişmişdi. Hər şey geyşanın gəlişinə qədərkindən fərqli idi.

Simamuraya aydın olanda ki, lap əvvəldən məhz bu qadını istəyib, yalnız həmişəki vərdişiylə məsələnin böyürbaşında fırlanıb, özündən zəhləsi getdi. İntəhası, meşədə onu səsləyən andan qadın daha cəlbedici, necəsə çəkisiz, şəffaf olmuşdu.

Onun nazik düz burnu var idi, gözəl, heyrətli dərəcədə oynaq dodaqları hətta susanda da qönçə kimi açılırdı. Amma yumrulanmış zərif zəliyə daha çox bənzəyirdi. Bu gözəl dodaqlar bürüşük, ya solğun olsaydı, bəlkə, xoşagəlməz görünərdi, ancaq onların nəm parıltısı adamı cəlb eləyirdi!

Gözləri heyrətli dərəcədə düzgün formalı idi, küncləri nə aşağıydı, nə yuxarı. Hətta çox qərribəydi. Çox da hündür olmayan qövsvəri sıx qaşları vardı. Girdə sifətinin almacıq sümükləri azca çıxmışdı, di gəl çəhrayıya çalan dərisi mərmər kimi ağ idi. Boğazı hələ uşaq boğazı kimi nazik idi. Qadın, bəlkə, elə ona görə gözəlliyindən çox, saflığıyla adamı heyran eləyirdi. Ola bilsin, yalnız döşləri süfrəyə qulluq edənlərindən bir az dikdi.

– Görün ətrafımıza nə qədər mığmığa yığıldı, – ayağa durub kimonosunun ətəyini çırpa-çırpa dedi.

Bu sakitlikdə daha burada qalmaq olmazdı. Həyəcan, sıxıntı kölgə kimi sifətlərinə enib daha da artacaqdı.

Sonra isə – deyəsən, axşam saat on olardı – dəhlizdən Simamurani bərkdən səsləyib, yuxuda gəzən adamlar kimi otağına girərək taqətsiz halda stolun yanında yerə çökdü – stolun üstündəkilər ora-bura səpələndi – və qurtuldada-qurtuldada su içdi.

Qadın danışıdı ki, bu gün axşam qışda xizək stansiyasında tanış olduğu adamlarla rastlaşıb. Aşırımı keçib kəndə enmişdilər. Onların dəvətini qəbul edərək mehmanxanaya gedib. Sonra geyşalar gəlib və şənlik başlayıb. Onu möhkəm içirdiblər.

O, ara vermədən danışırdı. Başı yırğalanırdı.

– Onların yanına gedim, yoxsa yaxşı çıxmaz. Yəqin, indi mənə axtarırlar, deyirlər, görən, hara yoxa çıxmışam. Sonra gələrəm, yaxşı?..

Qadın səndələyə-səndələyə getdi.

Təxminən, bir saat sonra onun dəhlizdə ayaqları dolaşadolaşa gəldiyi eşidildi. Görünür, divarlara dəyirdi. Bəlkə də, yığılırdı.

– Simamura-san! Simamura-san! – bərkdən çağırırdı. – Simamura-san, mən heç nə görmürəm.

Bu, qəlbin üzə çıxan fəryadı, kişini çağıran qadının qışqırığı idi.

Simamura belə bir şey olacağını gözləmirdi. Qadın bütün mehmanxananın eşidə biləcəyi bir səslə çağırırdı və o, karıxmış halda yerindən qalxdı. Bu vaxt qadın sözdindən yapışıb kağızı cırdı və Simamuranın düz üstünə yığıldı.

– Aha, siz buradasınız...

Simamurani qucaqlayıb onunla birlikdə tataminin üstünə yığıldı.

– Mən kefli deyiləm... Yox, yox, doğru sözümdür!.. Sadəcə, özümü pis hiss eləyirəm, vəssalam... Ancaq hər şeyi anlayıram... Of, su istəyirəm! Axı niyə viski içdim... Başıma vurub, başım necə də ağrıyır!.. Onlar ucuzunu sifariş veriblərmiş... Mənsə bilməmişəm, ona görə də...

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

O, danışa-danışa elə hey başını ovuşdururdu.

Qəfil güclənən yağışın səsi pəncərədən içəri doldu.

Simamura əlini azca boşaldan kimi qadın dərhal hal-sızlaşdı, ancaq onu öz ağuşundan buraxmırdı, ona daha möhkəm sığındı. Saçının sıx hörüyü onun sifətini ağrıdırdı. Özü də bilmədən Simamuranın əli kimononun yaxasından içəri keçdi.

Qadının qulağına pıçıldadı... Simamuranın xahişini eşitmirmiş kimi əllərini çarpazlayıb özünü qorumağa çalışdı – deyəsən, Simamura onunla olmaq istəyirdi. Ancaq sərxoşluqdan əlləri gücsüz halda yanına düşdü.

– Ay, rəzil!.. Yaramaz, heyim də yoxdur... Kimə beləsi lazımdır... Kimə? – birdən öz əlini dişlədi.

Heyrətə gələn Simamura tez onun ağzını aralamağa çalışdı. Əlində dişlərinin izi qalmışdı.

Qadın Simamuranın əllərinə daha fikir vermirdi, bu əllər indi nə istəsə, eləyə bilərdi. O dedi ki, nəşə yazacaq. Və xoşuna gələn adamların adını yazmağa başladı. Əvvəlcə iyirmi-otuz teatr və kino aktyorunun, sonra isə dönə-dönə Simamuranın adını yazdı.

Simamuranın ovcunun içindəki döşlər tədricən istilənməyə başladı.

– Allaha şükür, allaha şükür... – Simamura məmnunluqla dedi.

Uşaqla davranırmış kimi onda qadına qarşı kövrək bir duyğu oyandı.

Ancaq qadın yenə özünü pis hiss elədi. Yerindən sıçrayıb otağın küncündə oturdu.

– Yaxşı deyiləm, yaxşı deyiləm... Mən evə gedirəm, evə gedirəm...

– Sən heç ayaq üstə dura bilmirsən, üstəlik də, leysan töküür.

– Ayaqyalın gedəcəyəm, üzəcəyəm...

– Özündən hoqqa çıxartma! Əgər getmək istəsən də, səni ötürəcəyəm.

Mehmanxana tərədə yerləşirdi, yamacı çox maili idi.

– Obini aç. Özünə gəlmək üçün, yaxşı olar, uzanasan.

– Bu kömək eləməz. Nəsə eləmək lazımdır. İlk dəfə deyil ki, bilirəm...

Oturub belini düzəltdi, sinəsini qabartdı, ancaq nəfəs alması get-gedə çətinləşirdi. Pəncərəni açıb qusmağa çalışsa da, yenə heç nə alınmadı. Döşəmədə diyirlənməkdən özünü saxlamaq üçün dişlərini bir-birinə sıxırdı və iradəsini toplamaq istəyirmiş kimi hərdən bərkdən deyirdi:

– Evə, evə gedəcəyəm!.. – Artıq gecə saat üç idi. – Siz isə uzanıb yatın, sizə deyirəm ki, yatın!

– Bəs sən neyləyəcəksən?

– Beləcə oturacağam. Bir az özümə gələn kimi evə gedəcəyəm. Hava işıqlaşana qədər çataram.

Ayağa qalxmadan Simamuraya yaxınlaşıb onu dartdı.

– Axı dedim ki, yata bilərsiniz! Uzanıb yatın, mənə fikir verməyin.

Simamura yatağa uzananda o, sinəsini stola söykəyib su içdi.

– Qalxın! Eşidirsiniz, qalxın!

– Axı siz məndən nə istəyirsiniz?!

– Amma uzanın...

– Di yaxşı, az danışın!

Simamura yataqdan qalxıb onu özünə tərəf çəkdi.

O, sifətini gizlədib döndü, ancaq öpüşmək üçün birdən Simamuraya sarı dartındı. O saat da peşman olubmuş kimi, ağrıdan şikayətlənirmiş kimi mızıldandı:

– Olmaz, olmaz!.. Axı özünüz deyirdiniz ki, biz yalnız dost olmalıyıq...

Bu sözlərin ciddi deyilişi Simamuramı təsirləndirdi. Qadının tərəddüd içində necə çırpındığına baxanda, sanki, həvəsdən düşdü. Üz-gözü əzabdan əyilmişdi, alnı qırışmışdı. Hətta qadına verdiyi vədin üstündə durmaq haqqında da fikirləşdi.

– Mən heç nəyə heyifsilənmərəm. Heç nəyə. Ancaq mən elə deyiləm... Elə qadın deyiləm... Axı özünüz deyirdiniz ki, aramızda hər şey tezcə bitəcək...

Sərxoşluqdan, az qala, halsız vəziyyətdə idi.

– Mən günahkar deyiləm... Siz günahkarsınız... Siz uduzdunuz... Mən yox, siz zəiflik göstərdiniz...

Son dəfə müqavimət göstərmiş kimi paltarının qolunu dişlədi...

Bir müddət dinmədi, sonra, elə bil, nəyisə xatırlayıb istehzayla dedi:

– Siz gülürsünüz! Mənə gülürsünüz!

– Gülmək ağıma da gəlmir.

– Ürəyinizdə gülürsünüz. İndi gülməsəniz də, sonra mütləq güləcəksiniz – üzünü balıncə söykəyib hönküdü.

Necə birdən ağlamışdısa, eləcə də birdən kiridi. Gülər-üz, mehriban oldu, özünü Simamuraya təslim edirmiş kimi həyatı haqqında ətraflı danışmağa başladı. Bir qədər əvvəl baş verənlərə toxunmadı.

– Ay, başım söhbətə qarışdı, hər şeyi unutdum...

O, fikirli halda gülümsəyib dedi ki, hava işıqlaşana qədər evə qayıtmalıdır.

– Səhər hələ açılmayıb, ancaq burada hamı tezdən durur.

O bir neçə dəfə qalxıb pəncərədən çölə baxdı.

– Qaranlıqdır, hələ göz gözü görmür. Üstəlik də, yağış yağır. Heç kim tarlada işləməyə getməyəcək.

Mehmanxana qarşısındakı dağ zülmətin və yağışın içindən yavaş-yavaş sıyrılıb çıxmağa, yamacdakı evlərin damları görünməyə başladı. Qadın isə hələ də getmirdi. Mehmanxana qulluqçularının oyanmağına az qalmış, nəhayət, saçını qaydaya salıb qapıya tərəf yönəldi. Kiminsə görəcəyindən ehtiyatlandığı üçün hətta mehmanxananın çıxışına qədər belə Simamuranın onu ötürməsinə icazə vermədi. Tələsik sivişib qapıdan çıxdı.

Simamura elə həmin gün Tokioya yola düşdü.

– O vaxt dediklərinin heç biri düz çıxmadı. Yoxsa belə soyuqda buraya gəlməzdim... Həm də, bilirsən, mən sonra sənə gülmədim.

Qadın başını qaldırdı. Bayaq Simamuranın ovcuna söykədiyi sifəti pörtdü. Yanaqlarının, göz qapaqlarının birdən qızarması hətta qalın pudranın altından belə göründü. Bu qızartı qarlı diyarın soyuq gecələrini xatırladırdı, eyni zamanda istilik təsiri bağışlayırdı. Xüsusilə, sıx saçlarının qara rəngindən hərərət yağırı.

Gur işıqdan qorunmağa çalışmış kimi gözlərini azca qıymışdı, elə bil, var gücüylə təbəssümünü gizlətməyə çalışırdı. Yəqin, Simamuranın sözləri o vaxt olanları yadına saldı və qadın büsbütün qızarmağa başladı. Birdən hirsle başını aşağı saldı, kimononun yaxası sürüşdü və qızartının çiyininə necə yayıldığı göründü. Sanki, onun qarşısında çılpalanmaq istəyi ilə dayanmışdı. Saçının rəngi bu təəssüratı artırır. Sıx qara saçları nazik deyildi, kişi saçı kimi qalın idi və qara mineral kimi parıldayırdı.

Onun saçlarının soyuqluğuna Simamura bir az əvvəl heyrətlənmişdi, indi isə düşündü ki, havanın dəxli yoxdur, sadəcə, onun saçları bu cürdür. Onun saçlarına baxdığı vaxt, qadın əlini kotasunun üstündəki taxtanın altına salıb, barmaqlarını qatlayaraq nəsə saymağa başladı.

– Nə sayırsan? – Simamura soruşdu.

O cavab verməyib saymağına davam elədi.

– İyirmi üçü mayda olub...

– Aydındır! Deməli, nə qədər keçdiyini sayırsan. Bir-birinin ardınca gəlsə də, iyul və avqustun otuz birdən olduğunu unutma.

– Yüz doxsan doqquzuncu gündür. Düz yüz doxsan doqquzuncu gündür!

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Məhz iyirmi üçü mayda olduğunu necə yadında saxlayıbsan?

– Çox asan. Gündəliyə baxmaq kifayətdir.

– Gündəlik? Nədir, gündəlik tutursan?

– Aha... Köhnə gündəlikləri vərəqləmək xoşdur. Ancaq hərdən xəcalət çəkməli olursan, axı mən hər şeyi olduğu kimi yazıram.

– Çoxdan yazırsan?

– Tokioya xörəkpaylayan işləməyə getməmişdən bir az əvvəl. Onda öz pulum yox idi, kağız ala bilmirdim. İntəhası, iki-üç senlik ucuz ümumi dəftərə gücüm çatırdı, səlîqəylə xətləyib hər şeyi yazmışam. Sətirlər sıx-sıx, xətlər nazik, sətirlər arasındakı məsafə eyni. Səhifələri xətkəşlə xətləmişdim. Özüm də xırda yazıram. Dəftəri yazıb doldurmuşam. Özüm kağız ala biləndə isə hər şey dəyişdi, pis, səlîqəsiz oldu. Əvvəllər xəttatlığı köhnə qəzetlərdən öyrənirdim, indi birbaşa ağ kağıza yazıram. Pulun olanda belə şeyləri unudursan, heç nəyin qədrini bilmirsən...

– Fasiləsiz olaraq gündəlik tutursan?

– Bəli. Ən maraqlı qeydləri on altı yaşım olanda, bir də bu il eləmişəm. Həmişə hansısa bankətdən qayıdanda yazıram. Gecə kimonosunu geyinib yazıram. Sonralar oxuyanda görürəm bax bu yerdə yatmışam. Mən axı evə gec qayıdıram.

– Maraqlıdır...

– Əlbəttə, hər gün yazmıram. Bura axı ucqar yerdir, şam yeməkləri isə bir-birinə oxşayır. Bu il bəxtim gətirmədi, aldığım dəftərin hər səhifəsində tarix göstərilib. Bəzən o qədər yazıram, səhifə kifayət eləmir.

Qadının söhbəti Simamuranı təəccübləndirdi, ancaq biləndə ki, hələ on beş yaşından oxuduğu bütün hekayə və romanların konspektini tutur, lap heyrətləndi. İndi qadının ona yaxın bu cür ümumi dəftəri vardı.

– Öz təəssüratlarını yazırsan?

– Təəssüratlarımı yazmağı bacarmıram. Sadəcə, müəllifin soyadını, kitabın adını, qəhrəmanların adını və onların münasibətlərini yazıram. Vəssalam.

– Axı bunları yazmağın heç bir mənası yoxdur.

– Ola bilsin...

– Faydasız işdir...

– Yəqin! – O gülümsədi, başını tərpədən razılaşdı, ancaq diqqətlə Simamuraya baxdı.

Simamura nəyə görəə bir daha bərkdən “faydasız iş” demək istəyəndə, birdən içinə sakit, qar xışıltısı kimi bir səs doldu. Bu, qadına olan həvəs idi. Qadın üçün bunun faydasız iş olmadığını gözəl bilsə də, hər halda, bu sözləri ona demək istəyirdi; Simamuraya, nədənsə, elə gəlirdi ki, bu sözlər onu gərəksiz şeylərdən təmizləyib daha da qüsur-suz eləyirdi.

O, “hekayə”, “roman” deyirdi, ancaq onun dilində bunun ədəbiyyat deyilən məfhumu heç bir dəxli yox idi. Bu ucqarda qadınların oxuduğu bir şey vardsa, o da qadın jurnallarıydı. Kənd sakinlərinin bundan artığına gücü, qabiliyyətləri çatmırdı. O başqa şeylər oxumuşdu və tək-tənha oxumuşdu. Yəqin, necə gəldi və elə də başa düşmədən oxumuşdu. Əlinə keçəni oxumuşdu. Mehmanxanada gördüyü kitabı, jurnalı oxumaq üçün istəmişdi. İntəhası, onun adını çəkdiyi müəlliflərin arasında Simamuranın tanımadıqları da var idi. Ancaq oxuduğu kitablar haqqında danışanda onun səsinde bir yazıqlıq hiss olunurdu – təmənnasız kasıb gözlənilmədən aldığı sədəqə haqqında belə danışır. Oxuduqlarının hamısı onun üçün nəəə uzaq, qərribə və yad idi. Xarici nəşrlərdən tanış olduğu Avropa baleti haqqında boşboğazlıq eləyəndə Simamura da həmin hissləri keçirmirdimi?..

Heç vaxt görmədiyi tamaşalar və filmlər haqqında da eyni cür həvəslə danışır. Görünür, həmsöhbət üçün darıxmışdı. Bəlkə, oxşar mövzular barədə maraqlı söhbətlərin yüz doxsan doqquz gün əvvəl köüllü olaraq Simamuranın

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

qucağına atılmasına məcbur etdiyini unutmuşdu?.. Hər halda, öz sözlərindən, xəyallarından yenə get-gedə qızışırdı.

O heç vaxt həyata keçməyəcək sadələhv xəyallara dalaraq şəhər əyləncələri üçün darıxırdı. Bu, paytaxtdan sonra əyalətdə mənasız həyat sürməyə məcbur olan təkəbbürlü adamın narazılığından yox, adicə ümitsizlikdən doğurdu. Di gəl özü, deyəsən, indiki həyatından heç də bezməmişdi. Bütün bunlar Simamuranı qüssələndirirdi. Əgər bu cür fikirlərə qapılısaydı, çox güman ki, təsirlənib öz həyatının da mənasız olduğu nəticəsinə gələcəkdi. Ancaq qarşısında oturan qadın canına dağ havası hopmuş kimi tərəvətli və şad-xürrəm idi.

Hər halda, Simamuranın onun haqqında fikri yaxşılığa doğru dəyişmişdi, ancaq indi, o geysə olandan sonra, nədən ötrü gəldiyi barədə danışmağa çətinlik çəkirdi.

O vaxt sərxoş olanda sözüne qulaq asmayan əlini hirsindən həтта dişləmişdi.

“Zibilin biri zibil, heyim də yoxdur... Beləsi kimə lazımdır... Kimə?..”

Ayaq üstə zorla dururdu.

Yataqda özündən çıxıb dediyi sözləri də xatırladı: “Mən heç nəyə heyifsilənmərəm... Ancaq mən elə deyiləm... Mən elə qadın deyiləm...”

Simamura tərəddüd edirdi, bu vaxt qadın qatarın uzaqdan gələn səsinə eşidib, yerindən hövlnak sıçrayıb pəncərəyə sarı atıldı. Qadın ona yaxınlıq vermirdi.

– Gecə on iki qatarı paytaxta yola düşdü, – södzini və pəncərənin şüşə laylarını cəld yana çəkərək pəncərənin qabağında oturdu.

Dərhal otağa soyuq hava doldu. Uzaqlaşan qatarın səsi küləyin viyılısına oxşadı.

– Səfeh, axı soyuqdur!

Simamura da qalxıb pəncərəyə yaxınlaşdı. Külək yox idi.

Sərt bir gecə mənzərəsi vardı. Soyuq qarlar örtülmüş torpaq, sanki, lap dərinliklərinə qədər donub şaqqıltıyla

parçalanırdı. Ay görünmürdü. Ancaq göydə ulduz ulduzu çağırırdı, özü də elə parlaq, elə yaxın idilər ki, elə bil, sürətlə yerə doğru uçurdular. Ulduzlar nə qədər çox yaxınlaşırdılarsa, səma bir o qədər çox uzaqlaşırı, qaranlıq lap qatılışırdı. Sərhəddəki dağların cizgiləri, qayalar, aşırımlar zülmətə qərq olmuşdu və ulduzlu göyün ətəyində qara bir kütlə kimi görünürdülər.

Qadın Simamuranın yaxınlaşdığını duyub, sinəsini məhəccərə söykəyərək başını pəncərədən çölə çıxartdı. Bu duruşda cəsarətsizlik yox, dözümlük, möhkəmlik var idi. Simamura düşündü: yenə başlandı!

Qaralığına baxmayaraq, dağlar bir an qardan ağa çaldı. Onda xəyal kimi və kədərli göründülər. Dağlarla səma arasında heç bir harmoniya yox idi!

Simamura əlini qadının çiyinə qoydu.

– Xəstələnersən. Gör nə soyuqsan.

Qadını pəncərədən aralamağa çalışdı, ancaq o, məhəccərdən daha möhkəm yapışıb mızıldadı:

– Mən evə gedirəm!

– Di çıx get!

– Qoy bir az da belə durum...

– Onda mən hamama gedirəm. Gedim isti suya girim.

– Getməyin. Burada qalın.

– Xahiş eləyirəm, pəncərəni ört.

– Gəlin, bir az belə duraq...

Kriptomeri meşəsinin arxasında kənd var idi. Stansiyadakı – mehmanxanadan oraya maşınla on dəqiqəlik yoldu – fənərlər elə bərk yanıb-sönürdülər, deyirdin bu saat şaxtadan partlayacaqlar.

Simamura heç vaxt belə üşüməmişdi. Əli toxunduğu hər şey – qadının yanaqları, pəncərə şüşələri, pambıq xalataının qolu – buz kimi idi.

Ayaqları hətta tataminin üstündə də donurdu və yenə hamama getmək istədi.

– Gözləyin, mən də sizinlə gedirəm! – qadın bu dəfə dinməzəcə onun arxasınca getdi.

Qadın Simamuranın əynindən çıxartdığı paltarları səbətə yığanda, soyunma otağına mehmanxanada qalan kişilərdən biri girdi. Simamuranın qarşısında donub qalmış üzünü gizlədən qadını görəndə o dedi:

– Ah, rica edirəm, bağışlayın!

– Yox, yox, buyurun, keçin! Mən qonşu şöbəyə gedirəm, – Simamura paltarlar olan səbəti götürüb çılpaq halda qadın şöbəsinə tərəf yollandı.

Qadın onun arxasınca getdi – bu adam niyə fikirləşdi ki, o, Simamuranın arvadıdır?.. Simamura arxaya baxmadan dinməzəcə isti hovuzə atıldı. Dərhal hiss etdiyi yüngüllükdən az qaldı gülsün. Krandan ağzına su alıb tələsik boğazını yaxaladı...

Onlar otağa qayıdanda qadın başını azca yana əyib çeçələ barmağıyla saçını düzəldə-düzəldə bircə kəlmə söz dedi:

– Kədərli dir!

Onun gözləri qəribə bir tərzdə qaralırdı. Bəlkə, tamam açıq deyil? Simamura ona lap yaxınlaşıb gözlərinə baxdı. Demə, qaralan kirpikləriymiş.

Qadının əsəbləri gərilməmişdi, axı heç bir dəqiqə də yatmamışdı.

Simamuranı bağlanan qadın obisinin xışıltısı oyatdı.

– Səni belə tezdən oyatdığım üçün bağışla. Axı hələ qaranlıqdır... Xahiş edirəm, bir bax... – Qadın işığı yandırdı.
– Necədir, sifətimi seçmək olur?

– Yox, tanımazlar. Axı hava hələ işıqlaşmayıb.

– Yox e, sən əməlli-başlı bax. Necədir? – O, pəncərəni açdı. – Hər şey görünür. Pis oldu... Di mən getdim...

Simamura səhərin ayazından üşürgələnib, başını balıncandan qaldırdı. Səma hələ qaranlıq olsa da, dağlarda artıq səhər açılmışdı.

– Amma eybi yox. Belə ertədən heç kim evdən çıxmaz. Kəndlilərin indi tarlada bir işi yoxdur. Yalnız dağa çıxmaq istəyənlər ola bilər... – Otaqda gəzişə-gəzişə fikirləşdiklərini hüdürdən dedi. Obinin bağlanmamış ucu arxasınca sürünürdü. – Tokiodan gələn saat beş qatarı artıq çatıb, sənişinlərdən heç biri bu mehmanxanaya düşməyib... Deməli, qulluqçular yerlərindən hələ bir xeyli durmayacaqlar.

Obisini bağlayıb otaqda gəzişməkdə davam elədi. Oturur, durur, yenə obaş-bubaşa gedirdi. Pəncərədən boyanırdı. Sanki, gecələr ova çıxan vəhşi heyvan idi, səhərin yaxınlaşmağından qorxub narahat olmuşdu. Heç cür sakitləşməyib elə hey vurnuxurdu... Elə bil, hansısa anlaşılmaz qədim instinktlər baş qaldırmışdı.

Tezliklə hava işıqlandı və onun yanaqlarının necə qırmızı olduğu göründü. Qeyri-adi dərəcədə qırmızı idi. Simamura həтта təəccübləndi.

– Yanaqların soyuqdan qıpqırmızıdır.

– Soyuqdan deyil. Pudranı yumuşam, ona görə qırmızıdır. Canım qızıb, yataqda o saat təpədən dırnağa qədər istilənirəm.

Yatağın baş tərəfindəki bədənnüma güzgüyə söykəndi.

– Yubandım, hava lap işıqlaşdı... Di mən gedim...

Simamura başını qaldırıb ona sarı baxdı. Güzgünün dərinliyi tamam ağ idi – qarı əks etdirirdi, bu ağ fonda isə onun al yanaqları alışıb-yanırdı. Heyrətli dərəcədə saf bir gözəllikdi.

Yəqin, günəş üfüqdə boy göstərməyə başlamışdı – güzgüdəki qar birdən soyuq-soyuq parıldadı. Və bu soyuq qar parıltısında qadının get-gedə bənövşəyi rəngə çalan saçları qaralırdı.

Hovuzun kənarlarından süzülən qaynar su, yəqin, qar uçuqlarına görə mehmanxananın ətrafında necə gəldi qazılan qanova tökülürdü. Qanovdan axan su giriş qapısının

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

yanında gölməçə yaratmışdı. Bağ cığırındaki daşın üstünə çıxmış akit cinsindən olan iri qara it gölməçədən su içirdi. Mehmanxana divarı boyu, adətən, mehmanxanada qalanların istifadə elədiyi xizəklər düzülmüşdü. Qaynar suyun buxarı vurduqca onlardan ətrafa güclə duyulacaq qoxu yayılırdı. Kriptomerinin budaqlarından qopan qar topaları ümumi hamamın damına düşüb dağılırdılar. Adama elə gəlirdi, qar topaları istidir.

“...Tezliklə, yeni ilə az qalmış çovğun başlayacaq, bu yolu örtəcək... Qonaq getmək üçün dağlı xakaması¹, rezin çəkmə geyinmək, bürüncək, şal örtmək lazım olacaqdı. O vaxta qədər bir dzöyə qədər qar yağacaqdı...”

Hava işıqlaşana yaxın pəncərəyə baxa-baxa qadın belə demişdi.

İndi Simamura bu yolla aşağı düşürdü. Yol kənarında qurumaq üçün hündürdən tül pərdələr asılmışdı. Yerlə tül pərdələrin arasından ağappaq işıq saçan dağlar görünürdü. Göy soğan ləkini hələ qar örtməmişdi.

Kənd uşaqları çəltik tarlasında xizək sürürdülər.

Simamura yolun kənarındaki kəndə burulanda yağış səsine oxşar bir səs eşitdi.

Karnizlərdən sallanan buz salxımları parıldayırdı.

Hamamdan qayıdan qadın çardağın qarını kürtüyən kişiyyə baxdı:

– Firsətdir, bəlkə, elə bizim çardağı da kürtüyəsən?

Qadın gün işığından gözünü qıyıb yaş dəsmalla alnını sildi. Yəqin, xizək mövsümündə buraya pul qazanmağa gələn aşxanada yeməkpaylayandı. Yaxınlıqda şüşələrinə yağlı boya ilə rəngi artıq solub bozarmış şəkillər çəkilən kafe var idi. Kafenin çardağı əyilmişdi.

Damların çoxu ensiz taxta ilə örtülüb, üstünə daş düzülmüşdü. Gün vuran tərəfdə qar ərimişdi və daşlar qapqara görünürdü. Ancaq onlar nəmişlikdən yox, daha çox şaxtada

¹ *Xakama* – enli yapon şalvarı

külək döyməkdən qaralmışdı. Alçaq damlı yapalaq evlər, necəsə, bu daşlara oxşayırdılar. Şimalda evləri, adətən, bu cür tikirlər.

Uşaqlar dəstə-dəstə yolda oynayırdılar. Qanovdan buz çıxarıb yola tolazlayırdılar. Buz cingiltiyə parça-parça olub ətrafa səpələnirdi. Yəqin, bu parlaq zərrələr uşaqların xoşuna gəlirdi. Buzun qalınlığı gündöyən tərəfdə dayanmış Simamuranı heyrətləndirdi. Bir müddət uşaqların oynamağına baxdı.

Daş hasara söykənmiş on üç-on dörd yaşlı qız nəsə toxuyurdu. Qızın əynində şalvar var idi, yalın ayağına geta geyinmişdi. Soyuqdan qızarmış dabanlarında çatlar gözə dəyirdi. Üç yaşlarında başqa bir qız çör-çöpün üstündə oturub ciddi görkəmdə yumağı əlində tutmuşdu. Adama elə gəlirdi ki, balaca qızdan böyüyə uzanan yun ipdən belə istilik yağır.

Yeddi-səkkiz ev irəlində xizək emalatxanasından rəndə səsi eşidilirdi. Əks tərəfdəki evlərdən birinin karnizinin kölgəsində geyşalar dayanmışdı. Altı-yeddi nəfər olardı. Qadınlar söhbət eləyirdilər. Bəlkə, Komakonun da – o qadının geyşalar arasında Komako kimi tanındığını bu gün mehmanxanada eşitmişdi – qadınların arasında olduğunu düşünməyə macal tapmamışdı ki, onu gördü. O da Simamuranı görüb özünü qurutdu. “Barı özünü heç nə olmamış kimi təbii aparaydı”, – Simamura fikirləşdi, yoxsa, yəqin, pörtüb qizaracaq. Doğrudan da, Komako boğazına kimi qızardı. Və üzünü döndərmədi, sıxıla-sıxıla başını aşağı dikib Simamuranın arxasınca baxdı.

Simamuraya elə gəldi ki, indi özü də qizaracaq və tələsik onların yanından ötdü. Ancaq Komako qaçıb arxadan ona çatdı.

– Burada nə gəzirsiniz! Axı mənim üçün yaxşı deyil...

– Sənə? Mənə yaxşı deyil. Bunlara bax, dəstəylə küçəyə tökülüşüblər, hətta adamı vahimə basır. Nədir, həmişə belə eləyirsiniz?

Inventas vitam
iuvat excoluisse
per artes

– Bəli, adətən, nahardan sonra.
– Qızarıb, sonra da arxamca götürülməksə, heç yaxşı deyil.

– Buna bax! – Komako kobudluqla dedi və yenə qızaraq dayanıb yolun kənarında bitən parsimondan tutdu.

– Arxanızca gəldim ki, bəlkə, mənim evimə baş çəkəsiniz.

– Yaxınlıqda yaşayırsan?

– Hə.

– Əgər gündəliklərini göstərsən, ola bilsin, gedərəm.

– Onları yandıracağam!.. Yandırsam, sakitcə ölmək olar.

– Axı sizin evdə xəstə var.

– Gör ha, necə məlumatlısınız!

– Dünən axşam onu özün qarşılayırdın ki! Stansiyada tünd-göy bürüncəkdəydin. Mən isə həmin xəstə ilə eyni vaqondaydım, az qala, yanaşıydıq. Onu bir qız müşayiət eləyirdi, çox mehribancasına, qayğıkeşliklə qulluğunda dururdu. Yoxsa arvadıdır? Burdan arxasınca gedib, yoxsa Tokiodan birlikdə gəlirlər? Heyran olmuşdum, ana kimi onun qayğısına qalırdı.

– Bunu dünən axşam niyə demirdin? Niyə susurdun?

– Komako hirsə dedi.

– Nədir, onun arvadıdır?

Qadın onun sualına cavab vermədi.

– Axşam niyə demirdin? Dəhşətli adamsan!..

Onun kobudluğu Simamuraya xoş gəlmədi. Ona nə olmuşdu, axı əsəbiliyə heç bir səbəb yox idi, belə baxanda, heç biri buna bəhanə verməmişdi. Görünür, xarakteri beləydi. Ancaq Komako onu təngə gətirəndə hiss elədi ki, “niyə susurdun” sualı ona toxunub. Hə, bu gün səhər güzgüdə qarın və qarın fonunda Komakonun əksini görəndə o, başqa əksi – qızı və vaqonun şüşəsindəki axşam toranlığını xatırlamışdı... Ancaq axı nə üçün bu haqda Komakoya danışmalıydı?..

– Nə olsun ki, xəstə var... Heç kim onun otağına getməyəcək... – Komako alçaq daş hasarın yanından ötdü.

Sağda qar örtmüş bostan idi. Solda, qonşu evin hasarı boyunca sırayla persimonlar bitmişdi. Evin qarşısındakılar, yəqin, çiçək ləkləri idi. Onların arasında, içindən çıxarılan buz parçalarının kənarlarına qoyulduğu, şanagüllərin yetişdirildiyi kiçik gölməçədə qırmızı karp balıqları üzürdü. Ev persimonun qabığı kimi oradan-buradan qopub tökülmüşdü. Çürümüş kiçik taxtalarla örtülmüş çardaqda karnizə doğru dalğa-dalğa sürüşmüş qar var idi.

Döşəməsi torpaq olan dəhlizdə nəmli soyuq hava Simamuranın canına işlədi. Hələ gözü qaranlığa alışmamış onu pilləkənlə yuxarı dardılar. Pillələrinə görə yox, tirlərinə görə köhnədən qalma pilləkən idi. Yuxarıdakı otaq çardaqdan savayı bir şey deyildi.

– Bu otaqda əvvəllər barama saxlayırdılar.

– Evə sərxoş gələndə, yaxşı ki, pilləkəndən yıxılmırsan!

– Hərdən yığılıram. Elə vəziyyətdə, adətən, yuxarı çıx-mıram. Aşağıda kotasunun yanında qızınıb orada da yatıram.

Komako əlini adyalın altına salıb kotasunu yoxladı və köz gətirmək üçün otaqdan çıxdı.

Simamura otağa göz gəzdirdi. Otaq ona heç də adi görünmədi. Yeganə kiçik pəncərəsi cənuba baxırdı. Xırda damaları olan yeni üz çəkilməmiş södзи açıq rəngliydı. Düyü kağızı yapışdırılmış divarlar çox səliqəli görünürdü, ancaq adamda elə təəssürat yaranırdı ki, kağız qutuya düşmüşsən. Ancaq pəncərəyə tərəf əyilmiş tavan – çardağın altı – öz tutqunluğuyla adamı sıxırdı. “Bəs divarın o üzündə nə var?” – Simamura birdən düşündü və ona elə gəldi ki, otaq havadan asılı qalıb. Dayanıqsızlıq hiss elədi. Ancaq hər halda, otaq çox təmiz idi, divarlardan, köhnə tatamilərdən təmizlik yağırdı.

Komako bir vaxtlar barama saxlanan yerdə yaşayır, ona görə dərisi də ipək kimidir...

Kotasu dağlı xakamaları kimi zolaqlı pambıq parçadan olan adyalla örtülmüşdü. Köhnə, ancaq zərif rəsmlərlə

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

bəzənmiş qəşəng kamod – yəqin, Tokiodan yadigar idi – adi trümo ilə heç tutmurdu. İntəhası, qırmızı laklı sandıqça, həqiqətən, gözəliydi. Divarın birinə üstünə muslin parçadan pərdə çəkilməmiş taxtalar vurulmuşdu. Görünür, kitab rəfi idi.

Komakonun dünən axşam geyindiği kimano divardan asılmışdı. Onun açıq ətəyindən alt kimonosunun astarı görünürdü.

Komako yenə pilləkənlə qalxıb xəkəndazda köz gətirdi.

– Xəstənin otağından gətirdim, ancaq deyirlər ki, od həmişə təmizdir...

Komako səylə darlanmış başını əyərək, kotasunun külinü qazayıb götürdü. O dedi ki, xəstə bağırsaq vərəmidir, vətəninə ölməyə gəlib.

– Vətən deyəndə ki, əslində, burada doğulmayıb. Bura anasının kəndidir. Anası liman şəhərində geysə olub, yaşı ötəndən sonra orada qalaraq rəqs dərsi verib. Sonra iflic olub, onda heç əlli yaşı yox imiş, evə, mədən sularına qayıdıb ki, həm də müalicə olunsun. Onun oğlu uşaqlıqdan texnika ilə maraqlanırdı, elə həmin vaxtlar saatsazın yanına işə düzəlib, işi çox yaxşıymış, o da liman şəhərində qalıb. Ancaq tezliklə Tokioya yollanıb, orada işləyib, həm də axşam məktəbinə gedib. Xeyli əziyyət çəkib! Görünür, orqanizmi dözməyib. Lakin vur-tut iyirmi altı yaşı bu il tamam olub...

Komako bunları birnəfəsə danışdı, ancaq sahibənin oğlu ilə gələn qız haqqında bir kəlmə də olsun, demədi. Bu evdə nəyə görə qaldığını da demədi. Ancaq elə bu sözlər kifayətədi ki, sanki, havada süzən, Komakonun sözlərinin hər yanda eşidildiyi otaqda sakitcə otura bilməsin.

Simamura evdən çıxmağa hazırlayıb, astanaya ayaq basanda qaranlıqda ağaran bir şey nəzərini cəlb etdi. Bu, syamisenin futlyarı idi. Futlyar Simamuraya əslində olduğundan uzun və böyük göründü, fikirləşdi ki, görən, belə nəhəng əşya ilə qonaqlığa necə gedir?.. Bu yerdə qurum

bağlamış fusuma yana çəkildi və dumduru, cingiltili, adanın ürəyini titrədən, sanki, bu saat əks-səda verib ətrafa səpələnəcək səs dedi:

– Koma-tyan, olar, onun üstündən keçim?

Bu səs Simamuranın yadındaydı. Gecə qatarının pəncərəsindən stansiya rəisini çağıran səs – Yokonun səsi.

– Olar! – Komako cavab verdi.

Və əyninə dağlı xakaması geyinmiş Yoko içində syamisen olan futlyarın üstündən asanca adladı. Bir əlində xəstələr üçün şüşə sidik qabı tutmuşdu.

Stansiya rəisi ilə dünənki söhbətindən və əynindəki dağlı xakamasından Yokonun bu yerlərdə doğulduğu bilinirdi. Ancaq onda nəşə xüsusi bir füsunkarlıq var idi. Yəqin, geyiminin özünəməxsusluğundan irəli gəlirdi: açıq-qəhvəyi və qara rəngli enli zolaqları olan pambıq xakamasının belindən açıqrəngli obisi yarıyacan görünürdü və bütün bunlar uzunqol muslin kimonosu ilə birlikdə rəngdən-rəngə çalib bərq vururdu. Xakamanın yanlarında dizdən belə qədər yarıqlar var idi və pambıq parça sərt olsa da, budlarının üstündə qəşəngcə qabarmışdı. Nəyə görəsə, bütün geyimindən rahatlıq və sakitlik yağırdı.

Ancaq Yoko ləngimədi, Simamuraya bircə dəfə diqqətlə göz gəzdirib tələsik dəhlizdən keçdi.

Simamura bayıra çıxanda Yokonun uzaq işıq kimi soyuq baxışlarını hələ də sifətində hiss eləyirdi. Qatarda getdikləri vaxt çöldən düşən işığın Yokonun şüşədə əks olunan bəbəyində necə qılgıncı kimi parıldadığını və bu gözəllik qarşısındakı heyranlığını xatırladı. Yəqin, indi Yokonu görəndə ovaxtkı təəssüratını xatırlamışdı, bu da, öz növbəsində, Komakonun güzgüdə qarın fonunda əks olunan al yanaqlarını yadına salmışdı.

Simamura addımlarını yeyinlətdi. Öz dolu ayaqlarına baxmayaraq, dağa çıxmağı xoşlayırdı və uzaqda dağ görünəndə özü də hiss etmədən sürətini artırırdı. Tezəcə duy-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

ğulanmağı bacaran Simamura indi inana bilmirdi ki, hər iki güzgü – axşam mənzərəsini və qarlı səhəri əks etdirən – insan əliylə düzəldilmiş adi şüşədir. Onun üçün bunlar təbiətin bir parçası, eyni zamanda necəsə, uzaq bir aləm idi.

Hətta Komakonun yenicə tərək etdiyi otağı da ona bu cür uzaq görünməyə başladı. Bu, Simamuranı heyrtləndirdi. O, təpənin üstünə qalxdı. Burada masaj edən qadınla rastlaşdı. Yeganə əlacı bu qadındaymış kimi, tez ona sarı yönəldi.

– Məni masaj edərsinizmi?

– Heç bilmirəm, nə deyim... İndi saat neçədir?

Masajçı dəyənəyi qoltuğuna vurub, obisinin altından qapaqlı cib saati çıxartdı və barmaqlarını saatin siferblatında gəzdirdi.

– Üçə iyirmi beş dəqiqə qalıb. Dördün yarısında buradan xeyli uzaqda, stansiyanın arxasında olmalıyam. Ancaq bir az geciksəm, dünya dağılmaz.

– Qəribədir, vaxtı saatla necə bilirsən?

– Saatin şüşəsi yoxdur.

– Rəqəmləri toxunmaqla ayırd eləyirsiniz?

– Yox, rəqəmləri ayırd eləyə bilmirəm...

O yenə saati çıxarıb qapağını açdı və barmaqlarını lazımı yerlərə basa-basa siferblatın əsas rəqəmlərini Simamuraya göstərdi: “Bax, burada on ikidir, burada altı, ortalarında üç...”

– Sonra isə hesablayıram. Əlbəttə, dəqiqəbədəqiqə düz alınmır, ancaq hələ bir dəfə də olsun, iki dəqiqədən artıq yanılmamışam.

– Maraqlıdır... Bəs diki necə qalxırsınız? Ayaqlarınız büdrəmir?

– Yağışlı havada qızım arxamca gəlir. Axşamlar isə bura çıxmıram, yalnız kənddə işləyirəm. Mehmanxana xidmətçiləri çərənləyirlər ki, guya, ərim məni buraxmır!

– Uşaqlarınız böyükdür?

– Hə, böyük qızımın on üç yaşı tamam oldu.

Danışa-danışa Simamuranın otağına gəldilər. Bir müddət dinməz-söyləməz masaj elədi. Sonra başını uzaqdan gələn syamisen səsinə tərəf döndərib fikirli-fikirli dedi:

– Görən, kimdir çalan...

– Doğrudanmı, syamisenin vur-tut səsiylə hansı geyşanın çaldığını təyin eləyə bilərsiniz?

– Bilirəm də, bilmirəm də, baxır kim çalır... Siz isə, cənab, həsəd aparılası qədər firavan yaşayırsınız, bədəniniz yumşaqdır, dəriniz zərifdir.

– Deməli, piy yoxdur?

– Orada-burada var. Budur, boynunuzda var... Siz qədə-rində dolusunuz, ancaq görürəm, sake içmirsiniz.

– Təəccüblüdür, bunu necə bilirsiniz?

– Sizin bədəniniz kimi bədəni olan düz üç müştərim var.

– Mənim adi bədənim var.

– Bilmirəm niyə, ancaq heç sake içməyən adam deyən-gülən olmur, yadda da ondan xoş bir şey qalmır...

– Yəqin, əriniz içməyi xoşlayır?

– Heç danışmayın! Çox içir, heç bilmirəm, nə edim.

– Kimdir çalan? Syamisen yaxşı səslənmişdir.

– Doğrudur...

– Bəs özünü çalırırsınız?

– Çalırım. Doqquz yaşından öyrənmişəm. Ancaq on beş ildir, ərə gedəndən heç əlimə götürməmişəm.

“Ola bilsin, korlar yaşlarından cavan görünürlər”, – Simamura fikirləşdi.

– Uşaqlıqdan öyrənəndə yaxşı çalırlar.

– Hə... Ancaq barmaqlarım daha əvvəlki deyil, bircə masaja yararlırlar. Musiqini qavramağım isə... Musiqini yaxşı duyuram. Hərdən, beləcə, syamisenə qulaq asıram, başlayıram hirsələnməyə. Doğrudur, özümü, o vaxt necə olduğumu xatırlayıram... – O yenə başını yana əydi. – Yoxsa Fumityandır çalan?.. “İdzusiya”dakı Fumi-tyan... Ən yaxşısını və ən pisi təyin eləmək asandır.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

- Bəs burada yaxşı çalanlar var?
- Var. Bir qız var, adı Koma-tyandır, gənc olmasına baxmayaraq, əsl musiqiçi kimi çalır.
- Hm...
- Onunla tanış deyilsiniz?.. Yaxşı çalır, intəhası, gəlib bu ucqara düşüb...
- Yox, onunla tanış deyiləm. Ancaq dünən axşam rəqs müəlliməsinin oğluyla bir qatarda gəldim...
- Necədir, sağalıb gəlib?..
- Nəsə, oxşamır.
- Hə? Deyilənə görə, Komako bu yay geyşalığa başlayıb ki, onun müalicəsi üçün xəstəxanaya pul göndərsin. Görən, niyə qayıdıb?
- Komako onun nəyidir?
- O... Onlar nişanlıdırlar, ona görə əlindən gələni edir. Düz də eləyir, özünün xeyrinədir.
- Nişanlıdırlar? Ola bilməz... doğrudan?
- Hə, hə. Deyirlər ki, nişanlıdırlar. Özüm bilmirəm, ancaq belə deyirlər.

Bu, Simamura üçün tamam gözlənilməz oldu. Doğrusu, qadının Komako haqqındakı söhbəti, nişanlısının xilasını üçün geyşaya olan Komakonun elə öz taleyi o qədər bayağı idi ki, Simamuranın buna inanmağı gəlmədi. Görünür, düşüncəsindəki əxlaqi maneə buna imkan vermirdi.

Ancaq hər şeyi daha ətraflı öyrənmək üçün söhbəti davam elətdirmək istəyirdi, di gəl, qadın susurdu.

Deməli, Komako rəqs müəlliməsinin oğluyla nişanlıdır, Yoko isə, yəqin, onun yeni sevgilisidir, özü də ölüm ayağındadır... “Faydasız iş” sözü yenə ağılından keçdi. Komakonun hətta məcburən geyşaya olandan sonra da sözünün üstündə durub ölüm ayağındakı adamı müalicə etdirməsi məgər faydasız iş deyilmi?

“Komakonu görən kimi açıqca deyəcəyəm ki, bunların hamısı faydasız işdir”, – Simamura fikirləşdi. Ancaq belə

fikirləşəndə, elə bil, Komako gözündə dəyişib daha təmiz, bülür kimi saf oldu.

Masajçı qadın gedəndən sonra da Simamura yerindən durmayıb özünü soyuqqanlı göstərməyindən bir müddət həzz aldı. Bu soyuqqanlılıqda nəsə bir təhlükə, riskə oxşar nəsə bir şey vardı. Bu fikirdən bütün varlığının təpədən-dırnağa buz bağladığını hiss elədi. Pəncərənin taybatay açıq qaldığı onda gözüne sataşdı.

Yaxınlıqdakı dağların kölgə düşmüş yamaclarına axşam toranlığının soyuq rəngləri çökmüşdü. Qürub edən günəşin işığında uzaqdakı dağların qarı göz qamaşdırırdı, ona görə dağlar lap yaxında görünürdü.

Yamaclardakı kölgələr tezliklə qatılaşdı, ancaq dağların hündürlüyündən, formasından, yaxın və uzaqlığından asılı olaraq, bu kölgələr bəzi yerlərdə daha tünd idilər. Elə məqam çatdı ki, günəşin zəif parıltısı yalnız qarla örtülü zirvələrdə qaldı. Onlardan yüksəklikdəki səma qürub şəfəqlərindən alışıb-yanırdı.

Bir neçə yerə – kəndin yaxınlığındakı çay kənarında, xizək stansiyasının və məbədin ətrafında – səpələnmiş kriptomeri meşəlikləri indi öz qaralığıyla xüsusilə seçilirdi.

Simamura qəm-qüssəyə qərq olduğu vaxt, qaranlığa düşən qəfil işıq şüası kimi Komako peyda oldu.

O dedi ki, mehmanxanada xizək mövsümünə gələn turistlərlə görüş təşkil etmək üçün hazırlıq komitəsi yaradılıb. Bu gün komitənin iclasından sonra banket olub. Onu dəvət ediblər.

O, kotasuya yaxın oturub, ayaqlarını adyalın altına soxdu və birdən Simamuranın yanaqlarını sıgalladı.

– Rəngin niyə qaçıb? Qəribədir... – Əliylə onun yumşaq yanaqlarını sıgalladı. – Səfehşən...

Deyəsən, bir az içmişdi.

Banketdən qayıdandan sonra Komako trümonun qarşısında döşəməyə sərələndi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bilmirəm, bilmirəm... Heç nə istəmirəm... Başım ağrıyır! Başım ağrıyır!.. Ax, çətindir mənə, çətindir...

O, göz önündəcə keflənirdi.

– İçmək istəyirəm, su ver!

Saçının dağılacağına məhəl qoymadan tataminin üstünə uzanaraq, üzünü ovuclarının içinə almışdı. Birdən dikəlib üzünü kremlə sildi. Pudrasız yanaqları o qədər qırmızıydı, özünü saxlaya bilməyib uğundu. Necə tez keflənmişdisə, elə də tez ayılmağa başladı. O üşürgələndi.

Sonra danışdı ki, bütün may ayı əsəb pozğunluğundan dəhşətli əziyyət çəkib.

– Dəli olacağımdan qorxurdum. Elə hey nəşə düşünürdüm, ancaq nə düşündüyümü anlamırdım. Doğrudan, dəhşətlidir. Gözümə yuxu getmirdi, yatanda da hər cür yuxu görürdüm. Düz-əməlli yeyə bilmirdim. Təkcə müştərilərlə görüşəndə özümü ələ alırdım. Elə olurdu ki, bütün günü oturub iynəni tatamiyə batırıb çıxarırdım. Özü də ən isti vaxtda, günün günorta çağı.

– Bəs hansı ayda geyşalığa başladın?

– İyunda... Ümumiyyətlə isə, ola bilərdi, mən indi Xamamasuda yaşayırdım.

– Ərinlə?

Komako başını tərpətdi

– Hə, xamamasulu bir kişi məndən əl çəkmirdi, təngə gətirmişdi, ona ərə getməyimi istəyirdi. Mən isə tərəddüd eləyirdim, bilmirdim neyləyəm.

– Əgər xoşuna gəlmirdisə, tərəddüd niyə eləyirdin?

– Yox, hər şey elə də sadə deyildi...

– Doğrudanmı, ərə getmək belə cəlbədidir?

– Off, sən nə pissən! Məsələ bunda deyil. Əgər hər şey qaydasında deyildisə, necə ərə gedə bilərdim?

– Hm...

– Demə, sən heç ciddi adam deyilsənmiş.

– Bəs bu xamamasulu kişiylə aranda bir şey vardı?

– Bir şey olsaydı, tərəddüd eləyərdim!? – Komako acıqla dedi. – Məni hədələyirdi, deyirdi, başqasına ərə getməyə qoymayacaq, belə bir fürsət düşsə, mütləq mane olacaq.

– Xamamasuda yaşaya-yaşaya necə mane olacaqdı? Oradı, buradı? Səni belə boş şeylər narahat eləyirdi?

Öz bədəninin hərərətindən ləzzət almıuş kimi Komako bir müddət hərəkətsiz uzanıb qaldı və birdən, sanki, sözarası dedi:

– O vaxt düşünürdüm ki, hamiləyəm. Oy, indi yadıma düşəndə gülməkdən ölüərəm!..

Uşaq kimi yumalanıb qıvrıla-qıvrıla gülüşünü boğmağa çalışaraq, hər iki əliylə Simamuranın kimonosunun yaxasından yapışdı.

O, gözünü bərk-bərk yummuşdu, ancaq Simamuraya yenə elə gəldi ki, sıx kirpikləri yarıaçıq gözlərinin qarasıdır.

Səhər Simamura yuxudan oyananda Komako xibatiyə¹ dirsəklənib köhnə jurnalın arxasına nəsə yazırdı.

– Deyəsən, mən evə gedə bilməyəcəyəm. Xəbərin var, yuxudan nə vaxt oyanmışam? Qulluqçu xibafi üçün köz gətirəndə. Yerimdən dəli kimi sıçradım. Biabırçılıqdır! Artıq södziyə gün düşmüşdü. Dünən sərxoş idim, ona görə yatıb qalmışam.

– Bəs indi saat neçədir?

– Artıq səkkizdir.

– Bəlkə, gedib hovuzda çimək? – Simamura yataqdan qalxdı.

– Nə danışırsan?! Dəhlizdə görərlər.

Komako indi yaman utancaq olmuşdu.

Simamura hovuzdan qayıdanda o, səylə otağı yığışdırırdı. Başını dəsmalla sarımuşdı.

---

¹ *Xibati* – otağı isitmək üçün kürə

Hətta stolun ayaqlarını və xibafini bərk-bərk silib, vərdis etdiyi hərəkətlə kürənin külünü qazıdı.

Simamura tataminin üstündə uzanıb, ayaqlarını adyalın altına soxaraq siqaret yandırdı. Siqaretin külü döşəməyə düşdü. Komako dərhal cib dəsmalı ilə döşəməni silib, ona külqabı verdi. Simamura qayğısızcasına güldü. Komako da güldü.

– Ailə quranda işin-gücün ərini danlamaq olacaq.

– Məgər səni danladım? Xasiyyətim belədir. Hətta yumaq üçün qoyulmuş mələfəni də səliqəylə qatladığıma görə hamı mənə gülür.

– Deyirlər, qadının xarakterini bilmək üçün onun kamoduna baxmaq kifayətdir.

Onlar səhər yeməyinə oturanda otaq gün işığıyla dolmuşdu. Canı istiləşən Komako başını qaldırıb aydın, tərtemiz, dibsiz sonsuz səmaya baxdı.

– Nə gözəl havadır! Gərək evə tez gedib bir az syamisen çalaydım. Belə havada syamisenin səsi tamam ayrı cür çıxır.

Uzaqdakı dağlar qar dumanına bürünüblərmiş kimi ağappaq işıq saçırıldılar.

Masajçı qadının sözlərini xatırlayıb Simamura ona burada çalmağı təklif elədi. Komako dərhal otaqdan çıxdı ki, əynini dəyişməyə paltar və naqautanın notunu gətirmələri üçün evə zəng eləsin.

“Doğrudanmı, dünən səhər olduğu evdə telefon var”,

– Simamura düşündü. Yenə Yokonun gözlərini xatırladı.

– Həmin o qız gətirəcək?

– Ola bilsin.

– Eşitdim, müəllimənin oğluyla nişanlısan.

– İlahi... bunu nə vaxt eşitdin?

– Dünən.

– Hər halda, qərribə adamsan. Əgər dünən eşitmisənsə, indi niyə deyirsən?

Dünən səhərkindən fərqli olaraq, Komako bu dəfə gülümsədi.

– Sənə laqeyd olmadığımıdan bu barədə danışmaq çətinidir.

– Nə gəldi danışsən, ancaq heç elə düşünmürsən. Bu tokioluları görməyə gözüm yoxdur! Hamısı yalançıdır.

– Görürsən, mən bu barədə danışmağa başlayan kimi mövzunu dəyişirsən.

– Heç də dəyişmirəm! Nədir, sən də inandın?

– İnanđım.

– Yenə yalan danışsən! Axı inanmamısan!

– Necə deyim... Mənə bir az qəribə gəldi. Ancaq həm də deyirlər ki, nişanlının xatirinə geyşə olmusan, onun müalicəsi üçün pul qazanmaq istəmişən.

– Melodramada olduđu kimi, adamın ürəyini bulandırır... Yox, çoxları elə düşünsə də, onunla nişanlanmamışıq. Mənim geyşə olmağımın isə ona heç bir dəxli yoxdur. Sadəcə, öz borcunu yerinə yetirməlisən.

– Müəmmalı danışsən.

– Yaxşı, açıq danışacağam. Yəqin, müəllimə nə vaxtsa məni oğluna almaq istəyib. Ancaq bu haqda bir kəlmə də danışmayıb, özlüyündə arzulayıb, biz isə onun arzusunu hiss etmişik. İntəhası, aramızda heç nə olmayıb. Vəssalam.

– Uşaqlıq dostları.

– Hə. Ancaq heç də həmişə bir yerdə böyüməmişik. Məni Tokioya satanda təkçə o yola saldı. Bu haqda ilk gündəliyimdə yazmışam.

– Liman şəhərində gedib yaşasaydın, indi ər-arvad idiniz.

– Düşünmürəm.

– Hə?

– Axı sən nədən narahatsan? Ümumiyyətlə, o, tezliklə öləcək.

– Məncə, evdə gecələməməyin yaxşı iş deyil.

– Məncə isə sənin bu haqda danışmağın yaxşı deyil. Mən nə istəyirəm, onu da eləyirəm, hətta ölüm ayağındakı adam da mənə qadağa qoya bilməz.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Simamuranın deməyə sözü qalmadı.

Ancaq Komako yenə Yokodan bir kəlmə də danışmadı.

Niyə?

Fədakarcasına, bir ana kimi qatarda kişiyyə qulluq eləyən Yoko axı nə səbəbə Komakoya əynini dəyişmək üçün paltar gətirməliydi? Yoko ölüm ayağında olan adamı Komakonun yaşadığı evə gətirmişdi...

Öz əcaib-qəraib düşüncələrinə baş vuran Simamura həmişəki kimi göylərdə uçurdu.

– Koma-tyan, Koma-tyan! – həmin gözəl, təmiz səs çağırırdı...

Yokonun səsi idi.

– Sağ ol, gəlirəm! – Komako Simamuranın nömrəsin-dəki ikinci qonşu otağa keçdi. – Yoko-san, təksən? Necə gətirə bilmisən, axı ağırdır!

Yoko, deyəsən, heç nə cavab verməyib getdi...

Komako üçüncü simi yoxlayıb təzədən darddı, syamiseni köklədi. Alətin necə gözəl səslənəcəyini Simamuranın anla-mağı üçün bu kifayət elədi. Bunka dövrünün¹ musiqiçisi Kineya Yasitinin syamisen üçün yazdığı iyirmiyə yaxın əsəri isə ondan ötrü tamamilə gözlənilməz oldu. Onları Komakonun kotasunun üstünə qoyduğu not məşğələləri bağlamasından tapdı. Götürüb onları açdı.

– Bu əsərlərin üstündə məşq eləyirsən?

– Hə, axı burada müəllim yoxdur. Əlac nədir.

– Müəllim sənin evindədir.

– Onu axı iflic vurub.

– Nə olsun iflic vurub, sözlərlə izah eləyə bilər ki!

– Dərd odur ki, eləyə bilmir, onun dilini iflic vurub.

Rəqslərə yenə necəsə rəhbərlik eləyə bilir, işləyən sol əliylə göstərir. Syamisenin səsini isə eşitmir.

– Bəs diaktrik işarələri bilirsən?

– Gözəl bilirəm.

¹ Bunka dövrü – 1804–1818-ci illər

– Yəqin, not satanlar çox razıdırlar ki, belə ucqar yerdə hansısa bir həvəskar yox, peşəkar geyşa bu cür səylə çalışır.

– Tokioda xərəkpaylayan işləyəndə mən ancaq rəqs eləyirdim. Rəqsi elə orada öyrəndim. Syamisen çalmağı isə mənə heç kim öyrətməyib, özüm öyrənmişəm. Nəyisə unudanda göstərməyə adam da yoxdur. Əlac notlarıdır.

– Bəs oxumaq barəsində məsələ nə yerdədir?

– Pisdir. Rəqslərin müşayiətilə yenə birtəhər oxuyuram. Təzə mahnıları da radioda, ya haradasa eşidəndə yadımda saxlayıram. Ancaq yaxşı, ya pis oxuduğumu bilmirəm. Yəqin, gülməli alınır. Öz bildiyim kimi oxuduğuma görə gülməlidir. Yaşlı müştərilərin qarşısında o saat səsim batır. Ancaq gənclərin qarşısında həvəslə oxuyuram.

Komako, deyəsən, bir az karıxmışdı. Belini dikəldib Simamuraya baxdı, sanki, onu oxumağa dəvət eləyirdi, ya da gözləyirdi ki, indi özü oxuyacaq.

Simamuranı birdən qorxu bürüdü.

Ticarət məhəlləsində böyüyən Simamura kabukini, milli yapon rəqslərini, naqauta¹ rəvayətlərinin mətnlərini yaxşı bilirdi, ancaq oxumağı öyrənməmişdi. Naqauta xatırlanan da rəqslərin ifa olunduğu teatr səhnəsi gözünün qabağına gəldi. Geyşalarla şam yeməyi isə bununla uyuşmurdu.

– Uff, pis adamsan! Ən çətin müştərisən. Özümü səninlə həmişə naqolay hiss eləyirəm.

Alt dodağını dişləyib dərhal da syamiseni əlinə götürdü və incə bir hərəkətlə not dəftərini açdı.

– Bu payız notla öyrənmişəm.

Bu, “Kandzintō” idi.

Simamuranın bədəni ürpəşdi. Ürəyi əsdi. Musiqi onu ağışuna aldı. Yox, o heyrətlənməmişdi, özünü tamam unutmuşdu. Qəlbi mərhəmət, peşmançılıq hissləriylə çırpınırdı. O, Komakonun iradəsinə tabe olub musiqinin qanadlarında uçurdu.

---

¹ Naqauta – musiqili rəvayət

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

“Nə olsun ki, gənc əyalət geyşasının çalğısıdı”, – Simamura özünə təlqin etməyə çalışırdı... Adi bir otaqda çalır, ancaq özünü elə aparır, guya, səhnədədir... Komako isə bəzən mətni qəsdən tez-tez oxuyurdu, hərdən bəzi sözləri ötürürdü, deyirdi, guya, burada ritm yavaşlayır, ancaq get-gedə, sanki, özünü unutdu, daha zildən oxumağa başladı, syamisenin səsi elə melodik oldu ki, hətta Simamuranı dəhşət bürüdü. Bu cür nə qədər davam eləyə bilər?.. Özünü laqeyd göstərən, böyrü üstə uzanaraq başını əlinə söykədi.

“Kandzintö” qurtaranda Simamura rahat nəfəs aldı. Ancaq əfsuslar ki, qızçıqaz ona vurulub... Qızın ona vurulmasından kədərənib utandı.

– Belə havada səs bir ayrı cür çıxır, – Komako dedi.

O düz deyirdi. Hava da burada bir ayrı cür idi. Ətrafda nə teatr səhnəsi, nə tamaşaçı, nə şəhərin tozu vardı. Qış səhərinin təmizliyində aydın səs isə heç bir maneəyə rast gəlmədən dalğa-dalğa uzaqlara, dağların qarlı zirvəsinə doğru uçurdu.

Onun çalğısının gücü mizrabın zərbələrində döyünən ürəyindəydi.

Komako syamiseni təklidə çalmağa öyrəşmişdi. Bunu qətiyyənlə dərk etmədən, o yalnız əzəmətli dağlarla, dərələrlə ünsiyyətdə olmuşdu, yəqin, ona görə də mizrabının zərbələri belə qüvvətliydi. Onun tənhalığı qüssəni tapdalayıb, əzib iradəsini qeyri-adi dərəcədə möhkəmlətmişdi. Bəlkə də, syamisenə çalmaq səriştəsi olmuşdu, ancaq tamamilə sərbəst, yalnız notla mürəkkəb musiqi əsərlərini öyrənmək, yadda saxlamaq və tamamilə sərbəst çalmaq üçün son dərəcə səy, əzm, iradə lazımdı.

İntəhası, dəxli yoxdur, Simamura bunu “faydasız iş” sayırdı. Bu, mümkün olmayana can atmaq kimi, onda təəssüf hissi doğururdu. Ancaq Komakonun syamisen çalmağı öyrənməyi onun öz şəxsi həyatında əhəmiyyət kəsb eləyirdi.

Syamiseni incəliklərinə qədər qavramayan, musiqidən yalnız ümumi təəssürat alan Simamura, yəqin, Komako üçün ən münasib dinləyici idi.

Komako üçüncü əsəri – “Miyakodori”ni çalanda, ola bilsin, pyesin şuxluğuna görə Simamuranın bədəni bu dəfə ürprəşmədi, gözlərini çəkmədən sakitcə Komakoya baxırdı. Və bu an ona çox böyük yaxınlıq hiss eləyirdi.

Komakonun həyəcanlı sifətində elə bir ifadə vardı ki, o, sanki, pıçıldayırdı: “Mən buradayam”. Zəli kimi yumrulanmış nəmli zərif dodaqları, elə bil, hətta yumulu olanda da işıqda parıldayırdı və bədəni kimi dodaqlarında da adamı çağıran, həvəsləndirən nəşə vardı. Xətkeşlə çəkilmiş kimi düzgün formalı, son dərəcə gözəl gözləri çox da hündür olmayan qövsvari qaşlarının altından uşaq gözləri kimi parıltıyla baxırdı. Hələ paytaxtın əyləncə məhəllələrində şəffaflaşmış, burada isə dağ havasıyla boyanmış pudrasız dərisi yenicə soyulmuş soğan kimi təzə-tər idi və ən çox da təmiz, ləkəsiz olmağıyla adamı heyrtləndirirdi.

Komako belini şax tutub ciddi görkəmdə oturmuşdu və indi hər vaxtkından daha çox uşağa oxşayırdı.

O, notla “Urasima” pyesini də çaldı və dedi ki, hal-hazırda məhz bu əsəri çalmağı öyrənir. Çalğısını bitirib mizrabı dinməzəcə simin altına taxdı və oturuşunu dəyişdi.

Və birdən onda yaxınlığa meyil hiss olundu.

Simamuranın deməyə sözü yox idi, ancaq Komakonu, deyəsən, onun fikri maraqlandırmırdı, o, sadəcə, açıq-aşkar sevinirdi.

– Sən hansı geyşanın çaldığını səsdən təyin eləyə bilərənmimi?

– Əlbəttə, bilərəm. Axı burada elə də çox deyillər, təxminən, iyirmiyə yaxın geyşa var. Ən asan “Dodoisu”nu çalanda bilmək olur. Bu pyesdə ifa tərzini başqalarından daha aydın seçilir.

Komako bardaş qurub syamiseni yenə əlinə götürdü və budunun üstünə qoyub, bədənini azca sağa əydi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Balaca olanda bax belə öyrənmişəm...

Komako gözlərini syamisenin qoluna dikdi, sonra simlərə toxunaraq yeknəsəq səslərin müşayiətilə uşaq kimi oxudu:

– Ku-ro-kaa-mii-no...

– İlk dəfə öyrəndiyin “Kurokami” olub?

– Aha... – Komako başını tərpətdi.

Yəqin, elə uşaqlıqda da belə cavab verirmiş.

Komako bu dəfə ertədən getməyə tələsmədi.

Mehmanxana sahibinin üç yaşlı qızı gəldi. Adının sonluğunu bərkdən deyərək onu necə çağırıldığını eşidən Komako qızı qucağına götürüb, adyalın altında onunla bir xeyli əyləndi. Təxminən, saat on ikidə qızla hovuzda getdi.

Çiməndən sonra qızın yaş saçlarını daraya-daraya Komako dedi:

– Bu qız hansı geyşanı görsə, o saat qışqırır: “Koma-tyan!” Həmişə də adının sonunda səsinin tonunu qaldırır. Bütün fotoşəkillərdəki, rəsmlərdəki saçını yaponlar kimi darayan qadınlar onun üçün “Koma-tyan”dır. Mən uşaqları sevirem, o da bunu dərhal hiss elədi. Kimi-tyan, gedək Koma-tyangilin evində oynayaq?

Komako qalxmaq istədi, ancaq yenə sakitcə şüşəbənddəki toxunma kresloda oturdu.

– Odur ha, bir yerdə bənd almayan tokiolular! Artıq xizək sürürlər.

Simamuranın otağı hündürdə idi. Xizəkçilərin, adətən, sürüşdükləri dağın cənub yamacı pəncərədən əla görünürdü.

Kotasunun böyründə oturmuş Simamura da dönüb ora baxdı. Dağın yamacı az-maz qarla örtülmüşdü, qara kostyum geyinmiş bir neçə xizəkçi bostanların içiyə sürüşürdü. Qar, ümumiyyətlə, az idi, hələ bostan mərzlərini örtməmişdi və xizəkçilər zorla hərəkət edirdilər.

– Yəqin, tələbələrdir. Bu gün, deyəsən, bazar günüdür. Doğrudanmı, onlar ləzzət alırlar?

– Hər halda, onlar əla idmançı paltarındadırlar, – Komako özüylə danışmış kimi dedi. – Deyilənə görə, müştərilər xizək sürən zaman xizəksürən geyşalarla rastlaşanda təəcüblənirlər, onları tanımırlar. Geyşalar salam verirlər, onlar isə: “A, salam! Bu sənsən!” Bu da aydındır: axı geyşalar gün vurmaqdan qaralırlar. Axşamlar isə pudra...

– Geyşalar da xizəkçi kostyumunda sürüşürlər?

– Dağlı xakamasında. Müştərilər çox vaxt şam yeməyində onlara görüş təyin edirlər: sabah xizək sürəndə görüşəkmi?.. Heç xoşum gəlmir! Yəqin, bu il xizək sürməyə cəyəm... Di yaxşı, salamat qal! Kimi-tyan, gedək!.. Bu gecə qar yağacaq. Axşamlar isə qar yağmazdan əvvəl soyuq olur.

Simamura indicə Komakonun oturduğu toxunma kreslodə əyləşdi. Xizək meydançasının yanıyla qalxan yoxuşda evə qayıdan Komakonu gördü. O, Kimikonun əlindən tutmuşdu.

Göyün üzünə bulud gəldi. Dağlara kölgə düşdü, ancaq bəzi yerlər hələ gün idi. İşıqla kölgə hər an yerlərini dəyişirdi, bu oyunda, nəşə, kədər və soyuq vardı. Tezliklə düzənlikləri də kölgə basdı. Pəncərənin aşağısında nə baş verdiyini görmək üçün Simamura boylandı və xrizantemlərin qırov düşmüş bambuq dirəklərini gördü. Ancaq buna baxmayaraq, damların qarı ərilib damcı-damcı tökülürdü.

Gecə qar yağmadı. Əvvəl dolu tökdü, sonra yağışa çevrildi.

Getmək ərəfəsində, aylı bir axşam Simamura yenə Komakonu otağına dəvət elədi. Saat on bir olsa da, Komako gəzmək istədiyini bildirdi. Simamuramı kobudcasına itələyib kotasudan araladı, az qala, dartaraq zorla küçəyə çıxartdı.

Yol donmuşdu. Kənd soyuğa bürünüb yatmışdı. Komako kimonosunun ətəyini qatlayıb obisinin altına taxdı. Ay mavi buzda polad lövhə kimi parıldaırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

- Gəl stansiyaya qədər gedək.
- Dəli olmusan! Stansiyaya, oradan da geri tam bir ridir¹.
- Axı sən tezliklə gedəcəksən. Gəl gedib stansiyaya baxaq. Simamura soyuqdan təpədən-dırnağa donmuşdu.

Otağa qayıdanda Komakonun birdən ovqatı pozuldu. Başını aşağı salıb kotasunun böyründə oturaraq əlini adyalın altına saldı. Adətən, həmişə getdiyi çimməkdən də imtina elədi.

Təkcə bir yataq hazırlanmışdı. Döşəyin bir ucu kotasuya dirənmişdi, döşəyin üstündəki adyalın kənarı isə kotasunu örtən adyalın üstündəydi. Komako başını aşağı salıb kotasunun o biri tərəfində məyus-məyus oturmuşdu.

- Sənə nə olub?
- Evə gedəcəyəm.
- Səfəhləmə!
- Yaxşı, uzan. Mən beləcə, oturmaq istəyirəm.
- Niyə qəfil getmək qərarına gəldin?
- Yox, getmirəm. Səhərə qədər burada oturacağam.
- Nə sayıqlayırsan! Gic-gic zarafat eləmə!
- Zarafat eləmirəm. Eləmək fikrim də yoxdur.
- Onda uzan.
- Mənə olmaz.
- Boş-boş danışırsan. Uzan! – Simamura güldü. – Sənə

toxunmayacağam.

- Yox.
- Əməllicə axmaqsan. Bəs niyə belə qaçırdın?
- Mən gedim...
- Di bəsdir! Getmə.
- Mənim üçün çətindi, başa düşürsən? Axı sən gedirsən.

Tokioya, evə. Çətindir... – Komako üzünü üstə yatağa düşdü.

“Çətindir... Gəlmə adamı sevdiyin üçün öz gücsüzlüyünü hiss eləmək çətindir. Belə anlarda çarəsizliyini duymaq çətindir... Qadının ürəyi alışıb-yanır və buna nə qədər davam gətirə biləcək”, – Simamura fikirləşib bir müddət susdu.

¹ Ri – 3,927 km-ə bərabər uzunluq ölçüsü

– Gedin! Tezliklə gedin!
– Mən elə, əslində, səhər getməyə hazırlaşırım.
– Necə? Niyə gedirsən?! – Komako yuxudan ayılıbmış kimi başını qaldırdı.

– Bəs neyləyim? Axı burada nə qədər qalsam da, sənə heç nəylə kömək eləyə bilmərəm.

O, key-key Simamuraya baxıb birdən dedi:

– Bax elə bu pisdirdir... Sən... Elə bu pisdirdir...

Sonra coşğunluqla sıçrayıb Simamuranın boynuna sarıldı.

– Dəhşətdir, sən nə danışsan! Qalx, qalx, eşidirsən?!

– Komako hiddətindən hər şeyi unudub Simamuranın böyrünə yığıldı...

Sonra gözlərini açdı. Nəmli gözləri parıldıyırdı.

– Yox, səhər, doğrudan, evinə get! Yaxşı? – deyib saçını alnından geri atdı.

Ertəsi gün saat üç qatarı ilə getməyə hazırlaşan Simamura avropasayağı geyinəndə mehmanxana xidmətçisi Komakonu astadan dəhlizə çağırırdı. Simamura Komakonun on bir saatın pulunu hesablamalarını dediyini eşitdi. Görünür, xidmətçi on altı, ya on yeddi saatın pulunun xeyli çox olduğunu düşünmüşdü.

Simamura kağıza baxanda hər şeyin düzgün hesablandığını gördü – nə vaxtsa saat beşdə, nə vaxtsa beşə qalmış, nə vaxtsa on ikidə, ertəsi gün on ikiyə qalmış getmişdi.

Komako paltosunu geyinib, ağı şarf bağlayıb onu stansiyaya ötürməyə getdi.

Simamura vaxt keçirmək üçün evdəkilərə bəzi şeylər – liananın duza qoyulmuş meyvələrini, ilbiz konservləri aldı. Ancaq qatarın tərpənməsinə hələ on iki dəqiqə qaldığından, vağzalvanı meydanda gəzişdilər. Burada boş sahənin çox az olması onu heyrətləndirdi – dörd tərəf də dağ idi. Komakonun zil qara saçları üstünü bulud almış dağların fonunda elə də gözə çarpmırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Yalnız çayın aşağısındaki yamaca gün işığı düşmüşdü.

– Mən gələndən qar çoxalıb...

– Qar iki gün dalbadal yağanda yerdə altı syaku qalır.

Yenə yağsa, onda... Oradakı elektrik fənərini görürsən? Büsbütün qarın altında qalacaq. Fikirli-fikirli gəzib səni düşünəndə məftilə ilişib yaralanacaqam...

– Doğrudan, belə çox qar yağır?

– Deyirlər ki, qonşu şəhərdə qar çox yağanda gimnaziya şagirdləri yataqxananın ikinci mərtəbəsindən çılpaq halda qarın üstünə tullanırlar. Qara batıb əməlli-başlı çimirlər... Baxın, qartəmizləyən!

– Gəlib sizin qardan ləzzət almaq yaxşı olardı... Ancaq Yeni ildə mehmanxana, yəqin, ağzına kimi dolu olur... Bəs uçqun olanda qatarları qar basır?

– Görünür, firavan yaşayırımsız... – Komako diqqətlə Simamuranın sifətinə baxdı. – Niyə bığ saxlamırsan?

– Bığ... Elə saxlamağa hazırlaşırım...

Qırılıandan sonra göyümtül rəng alan yanaqlarını sığalayıb Simamura düşündü ki, ağzının kənarlarında hamar sifətinə mərdanəlik verən qırıqlar var. Bəlkə də, sifətinin bu ifadəsinə görə Komako onu belə qiymətləndirir.

– Bilirsən, pudranı siləndə üzün elə olur, guya, indicə qırxmısan.

– “İyrənc qarğa qarılıdır... Nəyə görə qarılıdır?..”

– Komako şeir oxuyub dərhal da: – Ay, dondum! – dedi və göyə baxıb dirsəklərini bərk-bərk böyrünə sıxdı.

– Gedib gözləmə zalındaki sobanın yanında qızınaqımı?

Bu vaxt onlar Yokonu gördülər. Dağlı xakaması geyinmiş Yoko təntimmiş halda küçəylə stansiyaya doğru qaçırdı.

– Ay, Koma-tyan!.. Koma-tyan!.. Yukio-sana nəsə olub... – Yoko nədənsə qorxub anasının üstünə qaçan uşaq kimi tövsüyə-tövsüyə Komakonun çiyinlərindən bərk-bərk yapışdı. – Tez gedin, ona nəsə olub! Xahiş eləyirəm, tez gedin!

Komako, sanki, çiyinlərinin ağrısına dözmək üçün gözlərini yumdu. Sifəti ağardı. Ancaq gözlənilmədən başını inadla yellədi.

– İndi evə gedə bilmərəm. Müştərini yola salıram.

Simamura mat qalmışdı.

– Get! Get! Heç yola salmağın yeridir!

– Yox, gedə bilmərəm! Mən axı bilmirəm siz bir də gələcəksiniz, ya yox.

– Gələcəyəm, gələcəyəm!

Yoko qulaq asmırdı. Tövşüyə-tövşüyə deyirdi:

– Mən mehmanxanaya zəng vurmuşdum. Dedilər, stansiyadasan. Mən də bura cumdum. Get, səni Yukio-san çağırır!

Yoko Komakonun qolundan tutub dartırdı, o isə bir kəlmə də danışmadan tərslik eləyirdi. Birdən qolunu dartdı.

– Əl çək!

Komako bir neçə addım atıb birdən səndələdi. Gözləri yaşardı, qusmaq istəyirmiş kimi öyüməyə başladı.

Yoko özünü itirib gözlərini Komakoya zilləmişdi. Onun çox ciddi, ancaq heç nə – nə təəccüb, nə qəzəb, nə kədər – ifadə etməyən sifəti ən sadə maskaya bənzəyirdi.

Üzünün ifadəsini dəyişmədən birdən dönüb Simamura-nın qolundan yapışdı.

– Xahiş eləyirəm, bağışlayın! Ona icazə verin, getsin, rica edirəm! İcazə verin! – inadla tələb elədi.

– Əlbəttə, icazə verirəm! – Simamura səsini qaldırdı. – Tez evə get, səfəh!

– Axı sizə nə dəxli var! – Yokonu ondan aralamağa çalışaraq Komako acıqla dedi.

Simamura stansiyanın yaxınlığında dayanmış avtomobili göstərmək istədi və hiss elədi ki, Yokonun var gücüylə sıxdığı qolu keyiyib.

– Mən onu dərhal bax o maşınla evə yollayacağam, – dedi. – Siz isə gedin. Belə yaxşı deyil, camaat baxır!

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Yoko başını tərپətdi.

– Bircə tez olun! – O dönüb qaçdı. Hər şey onda çox sadə alınırdı. Heç yerinə düşməsə də, Yokonun arxasınca baxa-baxa bu qızın niyə həmişə belə ciddi olduğunu fikirləşdi.

Yokonun ürək titrədən, sanki, bu saat qarlı dağlarda əks-səda verəcək səsi hələ də onun qulaqlarındaydı.

– Hara gedirsiniz?! – Komako sürücünü axtarmağa hazırlaşan Simamuranı saxladı. – Mən evə getməyəcəyəm, getməyəcəyəm!

Simamura birdən ona nifrət hiss elədi.

– Siz üç nəfərin arasındakı münasibətlərdən xəbərim yoxdur, ancaq müəlliminin oğlu ölür. Ona görə səni görmək istəyib, ona görə sənin dalınca adam yollayıb. Di get onun yanına, açıq ürəklə get. Fikirləş ki, burada ağız-ağıza verdiyimiz vaxt o ölsə, sənin halın necə olacaq? Ömür boyu əzab çəkəcəksən! Tərslik eləmə, ona hər şeyi bağışla!

– Yox, yox, siz yanılırsınız!

– Ancaq başa düş, səni Tokioya təkcə o yola salmışdı. Sən də ilk gündəliyinin ilk səhifəsinə bu haqda yazmışdın. Bəs indi həyata göz yumduğun vaxt sən niyə onunla vidalaşmaq istəmirsən?! Get, qoy o, səni həyatının son səhifəsinə yazsın.

– Yox! Mən ölən adama baxa bilmirəm!

Bu sözləri eyni zamanda həm biganəlik, həm də ən qızğın məhəbbət kimi başa düşmək olardı. Özünü itirən Simamura tərəddüd etdi.

– Mən daha gündəlik yaza bilməyəcəyəm. Yandıracağam, hamısını yandıracağam... – Komako pörtüb mızıldadı. – Qulaq as... sən, yəqin, səmimi adamsan. Əgər səmimi adamsansa, mənə gülməyəcəksən. Mən gündəliklərimin hamısını sənə göndərəcəyəm. Axı sən səmimisən...

Simamura kövrəldi. Onu anlaşılmaz bir həyəcan bürüdü, ona elə gəldi ki, doğrudan da, dünyanın ən səmimi adamıdır. Və Komakonun evə getməsini daha təkid eləmədi. Komako da susurdu.

Mehmanxana xidmətçisi gəlib sənişinlərin artıq per-rona buraxıldığını xəbər verdi.

Qatardan qalın qış paltarında vur-tut bir neçə qaşqa-baqlı yerli adam düşdü.

– Mən platformaya çıxmayacağam. Hələlik!

Komako gözləmə zalının pəncərəsi qarşısında dayanmışdı. Pəncərə bağlıydı. Vaqondan elə görünürdü ki, sanki, miskin kənd dükanında qeyri-adi bir meyvəni çirkli şüşə yeşiyin içində unudub getmişdilər.

Qatar tərənən kimi gözləmə zalında işıq yandı. Simamura fikirləşdi ki, indi işıq selində Komakonun çöhrəsi alışıb-yanacaq... Ancaq qarlı güzgüdəki kimi parıldayan al yanaqları bircə an görünüb-yox oldu.

Və bu rəng Simamura üçün yenə gerçəkliyin itdiyi sərhəd oldu.

Qatar sərhəddəki dağın şimal yamacıyla qalxıb uzun tunelə girdi. Torpağın zülməti, sanki, qürub günəşinin solğun şəfəqlərini uddu, köhnə qatar isə öz açıqrəngli zirehini tuneldə üstündən atdı. Tuneldən çıxanda qatar bir-birinə söykənən axşam toranlığı çökmüş dağların arasıyla aşağı enməyə başladı. Sərhəddəki dağların bu üzündə hələ qar yox idi.

Çay boyunca uzanan yol düzənləyə çıxırdı. Zirvəsi əcaib bir şəkildə sınımış, yamacı pilləli dağın kənarında asılan ay, dağı ətəyinə qədər işıqlandırmışdı. Bu cansıxıcı mənzərəni yalnız dağ cəlbedici eləyirdi. Onun qürub şəfəqlərinin işıqlandırdığı konturları tünd-mavi səmanın fonunda aydınca görünürdü. Hələ ağ yox, solğun-sarı rəngdə olan ay qış gecələrindəki kimi soyuq-soyuq parıldamırdı. Göydə bir dənə də olsun, quş uçmurdu. Yamacları sağ və sol tərəfə yayılmış dağın çaya enən ətəyində su elektrik stansiyasına oxşayan qar kimi ağappaq bina gözə dəyirdi. Qışın toranlığında vaqonun pəncərəsindən yalnız onu ayırd eləmək olurdu.

Buxar qızdırıcısından şüşələr tərləməyə başladı. Onları təqib edən düzənləyə qaranlıq çökürdü və hava qaraldıqca

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

yarımşəffaf sərnəşinlər şüşədə daha aydın əks olunurdu. Bu, güzgüylə axşam mənzərəsinin həmin oyunu idi.

Qatar Tokio magistralının qatarlarından xeyli fərqlənirdi – “nuh əyyamından qalma” vaqonlar köhnə-kürüş, işıq isə zəif idi. Vaqonlar da elə vur-tut üç-dörd dənə idi.

Simamura özünə qapılmışdı. Məkan və zaman duyğusu itmişdi. Bədəni məqsədsiz-filansız haralardasa uçurdu və təkərlərin yeknəsəq taqqıltısı tədricən qadının səsinə çevrildi.

Qırıq-qırıq dediyi sözlər qadının dolğun həyatından xəbər verirdi və onun danışdıqlarına Simamura həvəssiz qulaq asırdı. O, gət-gedə uzaqlaşırıdı və uzaqdan eşitdiyi səsi yolun qüssəsi müşayiət eləyirdi.

Bəlkə, Yukio artıq ölüb? Görən, Komako onun son nəfəsinə yetişə bilibmi?.. Evə getməmək üçün niyə belə inadkarlıq eləyirdi?..

Sərnəşinlər az idi. Vur-tut iki nəfərdi – əlli yaşlarında bir kişi və alyanaqlı bir qız. Qarşı-qarşıya oturub dil-boğaza qoymurdular. Dolu çiyinlərinə qara şarf salmış qızın sifətinin şəffaflığı diqqəti cəlb eləyirdi. O, azca qabağa əyilib diqqətlə həmsöhbətinə qulaq asırdı və çox qızğınlıqla kişiyyə cavab verirdi. Onlar ikilikdə uzaq səfərə çıxan yaxın adamlara oxşayırdılar.

Ancaq qatar balaca vağzalın arxasında, toxucu fabrikinin borusu ucalan stansiyada dayananda, kişi üst yataq yerindən söyüd çubuğundan hörülmüş səbəti tələsik götürüb pəncərədən platformaya qoydu.

– Di salamat qalın! Bəlkə, qismət oldu, nə vaxtsa görüşdük, – deyib qatardan düşdü.

Az qaldı Simamuranın gözləri yaşarsın və öz həssaslığına heyrət elədi. O, kişinin qadınla görüşdən sonra evə qayıtdığını düşündü.

Onların təsadüfi yol yoldaşı olduqları ağına belə gəlmədi. Kişi, görünür, səyyar alverçi, ya buna bənzər bir şey idi.

Simamura evdən çıxanda arvadı ona tapşırırmışdı ki, paltarıyla səliqəylə davransın – səbətə yığmasın, divardan asmasın, çünki məhz ilin bu vaxtlarında güvə yumurta qoyur. Doğrudan da, mehmanxana otağında şüşəbəndin karnizindən sallanan lampaya balaca kəpənəklər yapışmışdı. İkinci otaqda da balaca, ancaq iri qarınlı sarımtıl kəpənək uçurdu. O uçub hörmə səbətə qondu.

Cücülərdən qorunmaq üçün pəncərələrdə tor çərçivələr hələ də qalmaqdaydı. Torun çöl tərəfinə də solğun-yaşıl rəngdə, az qala, şəffaf qanadları, sərv ağacının qabığı rəngdə nazik bığları olan kəpənək qonmuşdu. Pəncərə torunun arxasından görünən uzaqdakı dağlar qürub günəşinin şəfəqlərinə bələnmişdi, ancaq payız onları artıq öz rənginə boyamışdı və kəpənəyin yaşılımtıl rəngi bu fonda solğun görünürdü. Yalnız qanadların üst-üstə düşdüyü yerdə yaşıl rəng tünd idi. Payız mehi əsib kəpənəyin qanadlarını nazik kağız vərəqi kimi titrətdi.

“Görən, bu sağdır, ya yox”, – Simamura fikirləşdi və tora barmağıyla çirtmə vurdu. Kəpənək tərpənmədi. Simamura bu dəfə tora yumruq vurdu. Kəpənək ağacdan yarpaq kimi qopdu, ancaq dərhal da uçub getdi.

Simamura diqqətlə baxanda uzaqda, kriptomeri meşəliyinin fonunda iynəcələrin dəstəylə uçuşduğunu sezdi. Elə bil, zəncirotu tükləriydi. Bu iynəcələr nə çoxdular.

Dağın ətəyindəki çay, sanki, kriptomerilərin budaqlarından süzülüb axırdı. Təpənin döşünü örtmüş lespadeza çiçəklərinin gümüşü parıltısı Simamurayı heyran elədi.

Simamura mehmanxana hamamından çıxanda giriş qapısında səyyar mal satan rus qadınını gördü. “Belə əldən-ayaqdan uzaq yerə gəlib çıxmağı lap möcüzədir”, – Simamura fikirləşdi. Onun nə satdığını görmək üçün yaxına getdi. Adi şeylər idi – yapon kosmetikası, bir də saç bəzək-düzəkləri.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Qırx, qırxndan bir az çox yaşı olan bu qadının sifəti xırda qırıqlarla örtülmüşdü. Dərisi qaralmışdı, ancaq koftasının yaxasından görünən dolu hamar boynu ağappaq idi.

– Siz haradan gəlmisiniz? – Simamura soruşdu.

– Haradan? Mən?.. – o təkrar elədi və nə cavab verəcəyini bilmirmiş kimi duruxdu.

Sonra öz malını yığışdırmağa başladı. Artıq əskiyə dönmüş yubkası, deyəsən, avropa fasonunda tikilmişdi. O, yaponlar kimi iri bağlamasını çiyinə – furosikinin içinə qoyub uzaqlaşdı.

Onunla birlikdə alverçinin necə getdiyinə baxan mehmanxananın sahibəsi Simamuranı kontora dəvət elədi. Ocağın böyründə arxası onlara tərəf iri gövdəli bir qadın oturmuşdu. Onlar içəri girəndə qadın üstündə nəsil gerbləri olan yaraşlıq qara kimonosunun ətəyini düzəldib ayağa qalxdı.

Simamura bu geysanı tanıdı. Onu xizək stansiyasındakı reklam fotosəklində görmüşdü. Komako ilə birlikdə çəkilmişdilər. Hər ikisinin də ayağında xizək, əyinlərində dağlı xakaması və ziyafət kimonosu var idi. Elə də gənc olmayan bu gözəl qadının kübar görkəmi vardı.

Mehmanxana sahibi içinə şirni qoyulmuş oval formalı kömbələr qızardırdı. Kömbələr xibati üstündəki maşalara düzülmüşdü.

– Dadına baxmaq istəyirsiniz? Əlamətdar hadisəylə bağlı pay veriblər. Heç olmasa, bir qismət alın.

– Nədir, indicə burada olan qadın artıq öz peşəsiylə vidalaşıb?

– Hə, vidalaşıb.

– Məşhur geysadır.

– İşini başa vurub, indi də bu hadisəylə bağlı tanışlarının görüşünə gəlir. Onu çox xoşlayırdılar.

Simamura isti bulkanı üfürüb bir dişdəm aldı və onun turş dadından elə də təzə olmadığını hiss elədi.

Pəncərənin önündəki dəymiş persimonlar günəşin qürub şəfəqlərində qıpqırmızı qızarırdı. Onlardan əks olunan işıq qarmaqlı ucu ocağın üstünə bərkidilmiş bambuqu, sanki, öz rənginə boyamışdı.

– Bu nədir?.. Belə iri lespadeza olar?

Simamura cığırta dağa qalxan qadına heyrətlə baxırdı. Qadın belinə saçaqlı kökləri olan çox uzun, özündən iki dəfə böyük şitil şələləmişdi.

– Bağışlayın, nə dediniz? Hə-ə, bu, miskantdır...

– Miskantdır deyirsiniz?.. Deməli, miskantdır...

Dəmiryolu nazirliyinin təşkil etdiyi mədən sularını reklam eləyən sərgidə istirahət üçün, ya çay içmək üçün bir pavilyon var, bax onun damını bu miskantla örtmüşdülər. Deyilənə görə, tokiolu bir nəfər pavilyonu büsbütün alıb.

– Deməli, miskant... – Simamura öz-özünə deyirmiş kimi bir də təkrar elədi. – Belə çıxır ki, dağda miskant bitir, mən də elə bilirdim lespadezadır.

Simamura qatardan düşəndə dağdakı ağ çiçəklər gözüne sataşmışdı. Gümüşü çiçəklər yamacı, xüsusilə də onun yuxarı hissəsini büsbütün bürümüşdü. Simamuranın heyranlıqdan nəfəsi tutuldu: sanki, bitki deyildi, payız günəşinin, ancaq son dərəcə səxavətli payız günəşinin şüalarıydı.

İntəhası, iri miskant yaxından dağın yamacını bürümüş miskantdan tamam fərqli görünürdü.

Qadın iri şələnin altında görünmürdü. Şələ hərdən yoxuşun hər iki tərəfiylə uzanan daş hasara toxunurdu. Şitillər, doğrudan da, nəhəng idi.

Simamura öz nömrəsinə qayıtdı. Onşamlı lampa olan otaqda həmin yekəqarın kəpənək qara laklı zənbildə sürünərək, görünür, yumurta qoyurdu. Karnizin altındakı kəpənlər özlərini dekorativ fənərə çırpırdılar.

Sisəylər, cırcıramalar hələ gündüzdən oxuyurdular.

Komako onun gözlədiyindən bir az gec gəlmişdi.

Dəhlizdə qarının ağzında dayanıb Simamuranın gözlərinin içinə baxdı.

– Niyə gəlmisən? Axı niyə?

– Niyə? Səni görməyə.

– Deyirsən, ancaq özün elə düşünürsən. Tokioluları görməyə gözüüm yoxdur, hamınız yalançısınız. – O, səsinə alçalıb oturdu. – Bir də səni ötürməyəcəyəm. Yaman pis şeydir.

– Yaxşı, bu dəfə səndən gizlin gedəcəyəm.

– Yox, nə danışırısan! Mən, sadəcə, demək istəyirdim ki, stansiyaya ötürməyə getməyəcəyəm.

– Bəs o adam necə oldu?

– Öldü, özgə nə olasıydı ki...

– Mənimlə stansiyada olduğun vaxt?

– Bunların bir-birinə heç bir dəxli yoxdur. Ancaq mən heç vaxt fikirləşməzdim ki, ötürmək belə çətin imiş.

– Hm...

– Bəs on dörd fevralda haradaydın? Yenə yalan danışdın. Mənsə gözləyirdim, elə gözləyirdim ki! Yox, daha sənə heç vaxt inanmaram!

“Torioy” – “Quşların çöldən qovulması” bu qarlı diyarda hər il on dörd fevralda keçirilən uşaq bayramıdır. Bayrama on gün qalmış ayaqlarına çəltik küləşindən çəkmə geyinən kənd uşaqları yığışib tarlada qarı tapdalayırlar. Sonra ondan eni və uzununu, təxminən, iki syaki olan iri kərpiclər kəsirlər. Bu kərpiclərdən hər tərəfi üç kenə¹ yaxın, hündürlüyü bir dzödən çox qar məbədi tikirlər. On dörd fevral axşamı kəndin hər yanından toplanmış simedən² məbədin qarşısında tonqal qalayırlar. Bu kənddə Yeni ili fevralın birində bayram edirlər, ona görə on dörd fevrala qədər bəzək-düzək qalır. Sonra uşaqlar məbədin damına qalxıb, itələşə-itələşə, şiltaqlıq eləyə-eləyə “Torioy” mahnısını oxuyurlar. Mahnıdan sonra hamı məbədə gedir, şam yandırıb gecəni

¹ Ken – 1,818 metrə bərabər yapon ölçü vahidi

² Sime – Yeni il ərəfəsində çəltik küləşindən hazırlanıb zolaqlı kağızlar sarınaraq evin girişindən asılan mərasim bəzəkləri

orada keçirirlər. On beşi səhər tezdən məbədin damında yenə “Torioy” mahnısını oxuyurlar.

Bu vaxtlar qar xüsusilə çox olur. Simamura bu bayrama gələcəyinə Komakoya söz vermişdi.

– Mən axı öz işimi atmışam. Fevralda valideynlərimin yanına getmişdim. On dördündə isə qayıtdım, fikirləşirdim ki, hökmən gələcəksən. Bilsəydim gəlməyəcəksən, qalıb qulluq eləyərdim...

– Nədir, kimsə xəstələnmişdi?

– Hə, müəlliməm liman şəhərinə gedib orada sətəlcəm olmuşdu. Elə valideynlərimin yanında olduğum vaxt ondan telegram alıb, getdim ona qulluq eləməyə.

– Sağaldı?

– Yox...

– Hə, doğrudan da, heç yaxşı olmayıb, – Simamura, elə bil, sözünün üstündə durmadığına görə üzr istədi, həm də müəllimənin ölümü münasibətilə başsağlığı verdi.

– Eybi yox, – Komako heç nə olmamış kimi birdən sakitcə dedi və cib dəsmalını stolun üstündə yellədi. – Dəhşətdir, nə qədər çox yığışblar!

Yemək stolunun və tataminin üstündə xırda cücülər gəzirdi. Abajurun ətrafında kəpənəklər uçuşurdu.

Pəncərə torunun arxa tərəfinə də kəpənəklər yapışmışdı. Cücülər ay işığında aydınca seçilirdi.

– Mədəm ağrıyır, – Komako əllərini obinin altına soxub, başını Simamuranın dizinin üstünə qoyaraq dedi.

Kimononun yaxası azca geri sürüşmüşdü və bolluca pudra vurulmuş boynuna cücülər daraşdı. Bəziləri elə qonduğu yerdə də qaldı.

Boynu keçənilkindən daha dolu və hamar olmuşdu. “Artıq onun iyirmi bir yaşı var”, – Simamura fikirləşdi.

Dizlərinin isindiyini hiss elədi.

– Kontorda hamı mənə gülür: Koma-tyan, get “Kame-liya” nömrəsinə baş çək... Necə də iyrəncdilər! Mən bir

geyşa rəfiqəmi yola salırdım, qatarda bir az onunla getdim. Yorulmuşdum. Yenəcə evə gəlib rahatca uzanmaq istəyirdim ki, dedilər, buradan zəng vurublar. Heç gəlmək istəmirdim, axı bərk yorulmuşdum, dünən axşam rəfiqəmin yolasalma mərasimində çox içmişdim, ancaq yenə gəldim. Kontorda isə gülürlər. Axı səni düz bir ildir görmürəm. Sən ildə bir dəfə görünən adamsan.

– Mən isə rəfiqənin kömbəsinin dadına baxmışam.

– Hə?

Komako dikəldi. Simamuranın dizinə söykədiyi yeri qızarmış sifəti birdən uşaqqasına ifadə aldı.

Komako dedi ki, yola saldığı geyşa ilə üçüncü stansi-yaya qədər gedib.

– Buralar pis olub. Əvvəllər hamıyla dil tapmaq olurdu. Ancaq indi elə deyil, hamı xudbindir, hamı özünü düşünür. Hə, çox şey dəyişib. Geyşaları da, elə bil, qəsdən elə seçiblər ki, xasiyyətləri bir-biriylə düz gəlmir. Onsuz da, Kikuyasız mənim üçün darıxdırıcı olacaq. Axı hər şeyi o təşkil eləyirdi. Müştərilər onu sevirdilər, ən məşhur geyşa idi. Hamıdan çox onu dəvət eləyirdilər, hamıdan da çox o qazanırdı. Ayına altı yüz çəkilən çubuq düşürdü. Aydındır ki, sahibi onu əl üstündə gəzdirdi.

Simamura soruşdu ki, Kikuya indi nəylə məşğul olacaq: ərə gedəcək, ya öz restoranını açacaq? Kontorla müqavilələri bitəndən sonra onların öz vətənlərinə getdiyini eşitmişdi.

– Ax, bilirsən o necə bədbəxtidir! Axı o, bura uğursuz evlilikdən sonra gəlmişdi, – Komako bir anlığa duruxdu, elə bil, sonrasını danışmağa tərəddüd eləyirdi, dağın ətəyindəki cərgə-cərgə bostana baxdı. – O təzə binanı görürsən? Yamacdakı...

– Kiçik “Kikumura” restoranını?

– Özüdür ki, var. Bu restoran indi Kikuya-sanın ola bilərdi. Ancaq öz xasiyyətinin ucbatından hər şeyi əldən verdi. Əməlli biabırçılıq oldu. Himayədarını ona ev tikməyə

məcbur elədi, köçmək vaxtı gələndəsə, tərs damarı tutdu. Yeni sevgilisinə görə. Söz vermişdi evlənəcək, ancaq aldatdı. O isə bu sevgilisindən ötrü başını itirmişdi. Axır sevgilisi qaçdı, əvvəlki himayədarının yanına isə qayıtmaq istəmədi, restoranı da götürmədi, bəlkə, ürəyindən keçirdi, ancaq qayıtmadığına görə o cür hərəkət eləyə bilmədi... Burada da qala bilmədi, axı rüsvayçılıqdır. Beləcə, çıxıb getdi, başqa yerdə hər şeyi təzədən başlamaq istəyir. Bir sözlə, bədbəxt adamdır, bəxti gətirmir. Doğrusu, biz bilmirdik, demə, onun kişiləri çox olub.

– Bir qoşun?

– Nə deyim... – Komako gülüşünü boğub üzünü yana çevirdi. – Kikuya-san iradəsizdir, zəifdir...

– Axı nə eləyə bilərdi?

– Necə nə eləyə bilərdi?! Nə olsun ona bu qədər kişi vurulub, olmaz axı... – Komako sancaqla başını qaşdı.

– Onu yola salmaq ağırdı!

– Bəs restoranın axırı necə oldu?

– Restoranı tikən həmin o himayədarın arvadı köçüb gəldi, indi özü sahiblik eləyir.

– Arvadı? Maraqlıdır!

– Bilirsən, bina artıq hazırdı, bircə işə başlamaq qalırdı. Başqa cür ola da bilməzdi. Arvadı da uşaqlarını yığıb gəldi.

– Bəs əvvəlki evlərini neylədilər?

– Nənəsi orada qalıb, indi tək yaşayır. Özləri kəndçidirlər. Ancaq əri dünyagörüşlü adamdır, əylənməyi xoşlayır. Məzəli adamdır.

– Kefcildir. Yəqin, yaşlı olar?

– Yox, cavandır, otuz iki-otuz üç yaşlı olar.

– Nədir, Kikuya onun arvadından böyükdür?

– Yox, yaşadırlar, hər ikisinin iyirmi yeddi yaş var.

– Yəqin, restoranı Kikuyanın şərəfinə “Kikumura” adlandırdı? Arvadı bu adı saxladı?

– Neyləsin, hazır lövhəni dəyişdirməyəcəkdə ki.

Simamura kimonosuna bərk-bərk büründü və Komako qalxıb pəncərəni örtüdü.

– Kikuya-san sənin haqqında hər şeyi bilirdi. Bu gün də sənin gəldiyini dedi.

– Onu kontora vidalaşmağa gələndə gördüm.

– Sənə nəşə dedi?

– Heç nə demədi.

– Bəs sən heç bilirsən, mən içimdə nələr çəkirim?

Komako yenicə yığılmış södzini açıb pəncərənin qabağında oturdu.

Bir müddət sonra Simamura dedi:

– Buradakı ulduzlar Tokiodakından tamamilə fərqlidir. Burada onlar məhz boşluqdan asılıblar. Həm də başqa cür işıq saçırlar.

– Elə də parlaq deyillər, axı aylı gecədir... Bu il də çox qar yağdı.

– Deyəsən, dəmiryolunda bir neçə dəfə hərəkət dayanıb.

– Hə, lap dəhşətli vəziyyətdir. Maşınlar həmişəkindən bir ay gec yola çıxdılar. Xizək stansiyasındakı mağazanı tanıyırsan? Qar uçuqunu bax onun damını yatırıb. İkimərtəbəli evdi, birinci mərtəbədə o saat hiss eləməyiblər. Yalnız səsküyü eşidiblər, fikirləşiblər ki, mətbəxdəki siçovulların işidir. Gedib baxıblar ki, siçovul-zad yoxdur, ikinci mərtəbədə isə pəncərələri, divarları qar dağıdıb. Ümumiyyətlə isə qarın yalnız üst qatı uçmuşdu, ancaq radioda elə bundan danışdırlar. Xizəkçilər qorxularından gəlmirdilər. Mən isə bu mövsüm xizək sürmək istəmirdim, xizəklərimi də keçən ilin sonunda satdım. Ancaq buna baxmayaraq, bir neçə dəfə xizək sürdüm... Mən dəyişmişəm?

– Müəllimə öləndə sən haradaydın?

– Başqalarına görə narahat olma! Fevralda səni gözləyəndə, hər halda, buradaydım.

– Liman şəhərinə gedəndə mənə niyə məktub yazmamışdın?

– Xeyir ola?! Hətta arvadına da göstərə biləcəyin mənasız məktublar yazmaq? Yox, yalan danışa bilmərəm. Xəcalət çəkəsi bir iş də görməmişəm.

Komako tez-tez, kəsik-kəsik danışdı, sözləri Simamuranın üzünə çırpırdı.

– İşığı keçirəydin, gör nə qədər mığmığa içəri doldu...

Ay elə işıqlıydı ki, qadının qulağının bütün cizgiləri görünürdü. Ay işığında üşüyürmüşlər kimi, tatamilərin rəngi lap solmuşdu.

Komakonun dodaqları hamar və nəm idi.

– Lazım deyil, burax! Evə gedəcəyəm.

– Elə əvvəlki kimisən. Heç dəyişməmişən. – Simamura başını geri çəkib, qadının almacıq sümükləri azca çıxmış sifətinə baxdı.

– Hamı deyir, heç dəyişməmişən, on yeddi yaşında gələndə necəydinsə, eləsən. Niyə də dəyişim? Axı həmişə tək yaşamışam.

Yanaqlarının şimal qızlarına xas olan qırmızılığı hələ də qalmışdı. Ancaq dərisi nazılmışdı və sədəf kimi parıldıyırdı.

– İndi başqa yerdə yaşadığımı bilirsən?

– Müəllimənin ölümündən sonra? Barama qurdu saxlanılan otaqla üzülüşdün? “Geysalar üçün” olan evdə yaşayırsan?

– “Ev” deyəndə nəyi nəzərdə tutursan? Mən xüsusi bir evdə yaşamıram, ucuz şirniyyat və tütün satılan dükanda yaşayıram. Geysalardan orada təkçə mənəm. İndi əsl mənada xidmətdəyəm, mənim müqaviləm var... Gec gələndə şam işığında oxuyuram.

Simamura onun çiyinlərini qucaqlayıb güldü.

– Elektrik işığını boş yerə işlədə bilmərəm ki! Axı onların sayğacı var.

– Belə de!

– Ancaq sahiblərim yaxşı adamlardır, mənə qarşı çox qayğıkeşdirlər. Hətta hərdən düşünürəm ki, doğrudanmı,

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

xidmətdəyəm?.. Uşaq ağlayan kimi ev sahibəsi onu küçəyə çıxarır ki, nədir-nədir, guya, mənə mane olar. Hər şey yaxşıdır, heç nəyə ehtiyacım yoxdur, bircə şey qanımı qaraldır – yatağımı köndələn salırlar, xoşum gəlmir. Gec qayıdanda yerim artıq salınmış olur. Ancaq döşək, adətən, köndələn salınmış olur, elə mələfə də. Təzədən salmaq istəmirəm, ayıbdır, axı onlar mənə xoş gəlsin deyə eləyirlər.

– Ailə quranda sənin üçün çətin olacaq.

– Hamı elə deyir. Xasiyyətim belədir. Yaşadığım evdə dörd uşaq var. Əlbəttə, son dərəcə səliqəsizlikdir. İşimgücüm onların dalınca gəzib, tökdüklərini yığışdırmaqdır. Yığıram, yenə tökübdəğidirlər. Hədər zəhmətdir, ancaq özümlə bacarmıram, çalışıram səliqə-sahman yaradam. İmkan daxilində, bacardığım qədər çalışıram səliqəli yaşayam.

– Əlbəttə.

– Məni başa düşürsən?

– Başa düşürəm.

– Başa düşürsənsə, de, bilək də! Dillənsənə! – Komako birdən ona acıqlandı. Səsi boğuldu. – Heç nə başa düşmürsən, elə yalan danışırısan. Axı necə də başa düşsən, sən yüngül təbiətli adamsan, cah-cəlal içində yaşayırsan...

Sonra səsini alçaltdı.

– Kədərlidir... Mən özüm axmağam... Ancaq sən sabah get.

– Sən axı məndən nə istəyirsən? Bu saat, iki daşın arasında səni necə başa salım? Hər şey elə də sadə deyil.

– Burada mürəkkəb nə var ki? Sən özün qəliz adamsan, bax, bu pisdir.

Çarəsizlikdən, ya nədənsə Komakonun səsi yenə boğuldu. Ancaq sonra özünü başqa cür apardı, elə bil, Simamuranın onu necəsə başa düşdüyünə inandı.

– Lap ildə bir dəfə də olsa, gəl. Mütləq gəl, nə qədər ki buradayam, ildə bir dəfə də olsa, yanıma gəl.

O dedi ki, hələ dörd il geysəliq eləməlidir.

– Valideynlərimin yanına gedəndə yatsam yuxuma da girməzdi ki, yenə geysəliq eləyəcəyəm. Gedəndə xizəyimi də satdım. Evdə isə siqaret çəkməyi tərgitdim, dedim, heç olmasa, bu da bir yaxşı işdir.

– Hə, əvvəllər sən yaman çox çəkirdin.

– Aha. Müştərilər süfrə arxasında siqaretə qonaq eləyəndə, onları ehmalca kimonomun qoluna atırdım. Bəzən evdə kimononun qolundan bir yığın siqaret tökülürdü.

– Deyirsən, hələ dörd il qalıb. Hər halda, çoxdur...

– Yox, hiss olunmadan keçib gedəcək.

– Nə istisən... – Simamura onu dizində oturtdu.

– Neyləyim, belə doğulmuşam.

– Deyəsən, daha səhər-axşam burada soyuq olur?

– Mən axı beş ildir buradayam. Əvvəllər elə darıxdırıcıydı... Fikirləşirdim, doğrudanmı, burada yaşayası olacağam... Doğrudan, dəmiryolu çəkilənə qədər çox darıxdırıcı idi... Axı sən üç ildir gəlirsən...

Üç ildə Simamura üç dəfə gəlmişdi. Fikirləşdi ki, hər gələndə Komakonun həyatında nələrsə dəyişmiş olur.

Birdən cırcıramalar cırıldıadı.

– Tfu, zəhləm getmişlər!

Komako Simamuranın dizinin üstündən durdu.

Şimal küləyi əsib pəncərə torlarına qonmuş kəpənəkləri uçurdu.

Komakonun qara kirpiklərini endirəndə gözlərinin yarıyumulu olduğu təəssüratını yaratdığını bilsə də, Simamura üzünü onun üzünə lap yaxınlaşdırıb baxdı.

– Siqareti tərgidəndən kökəlmişəm.

Onun qarını, doğrudan da, hamar və yumşaq idi.

Ayrılıq vaxtı, sanki, unudulan, əlçatmaz olan hər şey yenidən oyandı. Uzun ayrılığın daha mənası yox idi.

Komako sakitcə öz döşünə toxundu.

– Biri nisbətən böyüyüb.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Boş-boş danışma... Ancaq ola bilsin, onun vərdisidir, yalnız birini...

– Nə danışsın! Doğru deyil! Pis adamsan... – Komakonun birdən əhvalı dəyişdi.

Və Simamura ondakı dəyişikliyi yenə hiss elədi.

– Sənsə de, hər ikisi... hər ikisinə bərabər... Həmişə elə de...

– Bərabər? Eləcə də deyim ha, hər ikisinə... bərabər?..

– Komako üzünü ona yaxınlaşdırdı.

Otaq ikinci mərtəbədə olsa da, qurbağaların qurultusu aydınca eşidilirdi. Nədənsə, yaman səs-küy salmışdılar. Qurbağaların qurultusu uzun müddət kəsmədi.

Çimib otağa qayıdanda Komako artıq sakitləşmişdi və heç nə olmamış kimi yenə öz həyatından danışmağa başladı.

Hətta danışdı ki, ilk həkim müayinəsindən keçəndə yalnız qurşağa qədər soyunduğuna görə hamını güldürmüşdü. Elə bilmişdi, şagird geyşalar üçün olan müayinələndir. Simamuranın sualına cavab verib dedi:

– Məndə müntəzəm olaraq hər dəfə əvvəlki aydakından iki gün tez olur.

– Görünür bu, sənə dəvətləri qəbul eləməyə maneçilik törətmir.

– Hə. Bəs sən haradan bildin?

Öz müalicəvi xüsusiyyətlərilə məşhur olan isti bulaqların suyunda hər gün çimən, aralarındakı bir ri məsafəni köhnə bulaqdan təzəsinə piyada gedən, camaatının, adətən, gecəyarısına qədər vurnuxduğu bu ucqar dağ kəndində yaşayan Komakonun geyşalara xas nazik baldırları olsa da, sağlam, möhkəm bədəni vardı. O, ümumiyyətlə, xırda sümüklü, ancaq kifayət qədər dolu idi. Hər halda, Simamuranı o dərəcədə cəlb eləyirdi ki, hər il bu qədər uzaqdan yanına gəlirdi. Nəyə görə, ürəyinin dərinliklərində ona yazığı gəlirdi.

– Maraqlıdır, mənim kimisi uşaq doğa bilirmi? – Komako tam ciddiyyətlə soruşdu.

Dərhal da əlavə elədi ki, əgər həmişə yalnız biriylə görüşsə, elə ər-arvad kimi bir şeydirlər.

Komakonu geyşalıq oxuyan zaman almış ilk himayədarı öləndə, o, Tokiodan öz yurduna, liman şəhərinə qayıtmışdı. Orada ona dərhal başqa himayədar təklif eləmişdilər. Bəlkə də, keçirdiyi hiss-həyəcanlara görə o, əvvəl-əvvəl xoşuna gəlməmişdi. Bir yana qalanda, heç indi də bir elə xoşuna gəlmir, hər halda, heç vaxt özünü onunla sərbəst hiss eləmir.

– Beş ildir münasibətiniz davam edirsə, bu, yaxşıdır.

– İki dəfə ondan ayrılı bilərdim. Burada geyşalığa başlayanda, bir də müəllimənin evindən indiki evə köçəndə. Ancaq mənim iradəm zəifdir. Tamam iradəsizəm.

Həmin adam liman şəhərində yaşayır. Buraya gələndə onu müəlliməyə tapşırılmışdı, çünki qadını öz yaşadığı yerdə saxlamaq onun üçün çətindi. O, xeyirxah adamdı və ona bir dəfə də yaxınlıq vermədiyinə görə kədərlənir. Yaşlı olduğu üçün yanına gec-gec gəlir.

– Ondan ayrıldım, ancaq bilmirəm necə edim. Hər-dən fikirləşirəm ki, bəlkə, əxlaqsızlıq eləyim... Doğrudan, elə düşünürəm...

– Bunu eləmək heç lazım da deyil!

– Mən bacarmaram da. Xasiyyətim elə deyil. Sağlam bədənəm mənə xoş gəlir.

– Əgər kiminlə gəldi gəzsəm, dörd illik müddəti iki ilə bitirmək olar. Ancaq özümü niyə məcbur edim? Mən canımı qoruyuram. Əlbəttə, o yolla getsəm, şübhəsiz, xeyli pul qazanaram. Ancaq sağlamlığım mənim üçün daha qiymətlidir. İş müddətim elədir ki, tək sahibimə ziyan olmasın. Mənim icarə pulum aylara bölünüb. Deməli, yalnız əsas məbləğin faizini nəzərə almaq lazımdır, vergilər, yeməyim, özün bilirsən, bu hesaba əsaslanmalıdır. Bundan artıq işləmək mənə lazım da deyil. Ümumiyyətlə, xoşuma gəlməyən yerdən tezcə gedirəm. Tanış müştəri məhz məni dəvət etməsə, gecələr mehmanxanaya çağırırlar. Əlbəttə, bədxərc olsan, pul çatmaz,

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

onda gərək istədiyindən çox işləyəsən... Heç bir il keçməyib, ancaq mən artıq icarə pulumun yarısından çoxunu ödəmişəm. Bununla belə, istər-istəməz ayda otuz iyen xırda-xuruşa gedir.

Komako dedi ki, ayda yüz iyen qazansa, onun bəsidir. Dedi ki, keçən ay ən az qazanan geyşanın gəliri altmış iyen olub. Dedi ki, onu daha çox dəvət edirlər, orta hesabla ayda doxsan dəvət alır, hər dəvətdən qazancı olur, sahibinə sərfəli olmasa da, bir axşam ərzində müxtəlif qonaqlıqlara gedir. Dedi ki, bu mədən sularında sahibinə borcu qaldığı üçün xidmət müddəti artırılan bir geyşa belə olmayıb.

Səhər Komako həmişəki kimi yuxudan tez durdu.

– Yuxuda gördüm ki, ikebana¹ müəlliməsi ilə birlikdə bu nömrəni təmizləyirəm, elə onda ayıldım...

Pəncərəyə tərəf sürüşdükdüyü trümoda qıpqırmızı yarpaqlarla örtülmüş dağlar əks olunurdu. Payız günəşinin işığı güzgüdə də parlaq idi. Şirniyyat dükanındakı qız Komakoya əynini dəyişmək üçün paltar gətirdi.

Yox, bu, Yoko deyildi, onun büllur kimi təmiz, ürək titrədən səsi keçən dəfə fusumanın arxasından eşidilmişdi.

– Bəs Yoko haradadır?

Komako ani olaraq Simamuraya baxdı.

– Elə hey qəbiristanlığa gedir. Odur bax, solda, xizək stansiyasından aşağıda, ağ çiçəklər açmış qarabaşaq tarlasının yanında, görürsən, ora qəbiristanlıqdır.

Komako gedəndən sonra Simamura kəndi gəzməyə çıxdı.

Ağ divarın fonunda nəsə qızarırdı – təzə qırmızı yun parçadan dağlı xakaması geyinmiş qız topla oynayırdı. Əsl payız gəlmişdi.

Köhnə üslubda tikilmiş evlər, sanki, bu yoldan hələ feodallar öz məyyətilə keçdiyi vaxtdan burada dururdular. Çardağı xeyli irəli çıxmış evlərin siyirtməli pəncərələri çox enli və çox alçaq idi – hündürlüyü vur-tut bir syaku olardı. Evlərin karnizlərindən miskant pərdələr asılmışdı.

¹ *İkebana* – güllərin güldana qoyulma sənəti

Simamura üstünə kollar əkilmiş gil bariya yanaşdı. Nazik uzun yarpaqlı kollar kiçik fəvvarələrə oxşayırdı. Çoxlu çiçək açmış susuki kolu al-qırmızı rəngə boyanmışdı.

Yol kənarında bir qız həsir salıb paxla arıtlayırdı. Bu, Yoko idi.

Xırda paxlalar quru qabığından xışıltıyla tökülürdü.

Yoko bardaş qurub oturmuşdu. Başını dəsmalla sarı-mışdı. O, paxla arıtlaya-arıtlaya ürək titrədən, büllur kimi təmiz, gözəl səslə oxuyurdu:

Kəpənəklər, çayırtkələr, cırcıramalar

Cırıldayır, xışıldayır dağlarda,

Mərmər kimi böcəklər, zıncırovlu böcəklər...

Kriptomeri budağından uçub axşam küləyində get-gedə böyüyən sağsağan haqqında bir şeir var... Simamura isə pəncərədən kriptomeri meşəliyinə baxıb, iynəcələrin dünənki kimi aramsız uçuşduğunu görürdü. Elə bil, hava qaranlıqlaşdıqca onlar daha sürətlə uçurdular.

Tokiodan yola düşəndə Simamura vağzalın yanındakı köşkdən buraların dağları haqqında soraq kitabçasının sonuncu nəşrini almışdı. Fikri dağınıq halda kitabçanı vərəqləyib oxumuşdu ki, əyalətin sərhədindəki dağların birinin zirvəsinə yaxın yerdə – onun pəncərəsi məhz həmin dağa baxırdı – gözəl dağ gölünü dövrələyən cığırın yaxınlığında, nəm torpaqda yüksək dağlara xas olan hər cür bitki bitir və bu xüsusi mühitdə heç nədən çəkinməyən, turistlərin şlyapasına, əlinə, hətta eynəklərinin sağanağına qonan qırmızı iynəcələr yaşayır, bu iynəcələr öz şəhərdəki yazıq, miskin bacılarından yerlə göy qədər fərqlənirlər.

Simamura iynəcələrə baxırdı. Elə bil, onların bəzisini nəsə təqib edirdi. Bəlkə, onlar var gücləriylə, sadəcə, uçurdular ki, şəhər qarışdıqca get-gedə qaralan kriptomeri meşəsinin fonunda siluətləri itməsin?..

Qürub günəşi uzaqdakı dağları işıqlandıranda zirvədən başlayaraq yamacların tədricən qırmızı yarpaqlarla örtüldüyü göründü.

... İnsan, demə, çox zəif məxluquymuş. Deyirlər ki, bir nəfər qayadan yığılıb xurd-xəşil olub. Ancaq ayı ən dərin uçuruma yuvarlansa belə, heç dərisi də cızılmaz...

Bunları yenə bədbəxt hadisə baş vermiş dağı göstərərək Komako bu gün səhər danışıbmışdı.

Əgər insanın da ayı kimi möhkəm, qalın dərisi olsaydı, yəqin, həssaslığı da başqa cür olardı... İnsanlar isə öz hamar, zərif dərilərindən həzz alırlar...

Simamura bu haqda düşünərək qürub şəfqətinə bürünmüş dağlara baxırdı və birdən qadın bədəni üçün darıxdı.

“...Kəpənəklər, çəyirtkələr, cırcıramalar...” – haradasa bu vaxt, şam yeməyi vaxtı geysə kökdən düşmüş syamisenin müşayiətilə oxuyurdu.

Soraq kitabçasında günlərə görə nişanlanmış marşrutun yığcam təsviri, mehmanxanalar, gecələmək üçün yerlər və səfərlə bağlı xərclər göstərilmişdi. Bütün bunlar xəyalları qanadlandırırdı və Simamura dağlardan bu kəndə enəndə Komako ilə tanış olduğunu xatırladı, onda hələ tamamilə əriməmiş qarın altından otlar yenicə baş qaldırırdı, indi isə ayaqlarının izi qalmış həmin dağlar yenə onu çəkirdi, xüsusən də payız alpinist mövsümünün qızğın çağıydı.

Veyl həyat sürən onun kimi adam üçün, əslində, heç bir ehtiyac olmadan dağlara çıxmaq, yolun çətinliklərinə tab gətirmək, bəlkə də, “faydasız işin” nümunəsi idi, ancaq hər halda, bu “faydasız iş” məhz heç bir həyati əhəmiyyət daşımadığına görə onu belə cəlb eləyirdi.

Simamura başa düşmürdü, Komakonun yanında olması onu sakitləşdirir, yoxsa daha məhrəm olmuş bədəni onu həyəcanlandırır. Hər nə idisə, Komako gedəndən sonra bütün fikri onunla məşğul olurdu. O birdən qadın bədəni üçün darıxdı, eyni zamanda dağlar onu özünə çəkirdi. Ancaq hər

iki istək dumanlı yuxu kimi ötüb-keçdi. Bu gün Komako onun yanında gecələyib vur-tut səhər tezdən getmişdi, bəlkə, buna görə bu xiffətin ömrü az oldu. Ancaq Simamura tək-tənha oturmuşdu və Komakonu səbirsizliklə gözləməkdən başqa çarəsi yox idi. Vaxtı gödəltmək üçün ertədən, kəndin ətrafına turist gəzintisinə çıxmış gimnazist qızların şən səsləri kəsilməmiş yatağa girmək qərarına gəldi.

Deyəsən, yağış çisələməyə başlamışdı.

Səhər Simamura yuxudan oyananda Komako stolun arxasında ciddi görkəmdə oturub kitab oxuyurdu. Əynində gündəlik geyindiği kimono və xaori¹ var idi.

– Oyandın? – ona tərəf baxıb sakitcə dedi.

– Nə olub?

– Oyanmısan?

Onun heç xəbəri olmadan Komakonun yanında gecələdiyindən şübhələnib, əlini baş tərəfindəki saatına uzatdı. Hələ vur-tut yeddinin yarısı idi...

– Nə yaman tezdür...

– Hə, ancaq qulluqçu artıq xibati üçün köz gətirib.

Çuqun çaydandan buğ qalxırdı.

– Dur, – Komako qalxıb onun baş tərəfində oturdu.

Özünü lap evli qadın kimi aparırdı. Hətta təəccüblüydü.

Simamura ləzzətlə gərnəşib, Komakonun onun dizinə qoyduğu əlindən tutdu. Mizrabın döyənək elədiyi barmağını sıgallayıb dedi:

– Yuxum gəlir. Hələ yenicə səhər açılıb.

– Tək yaxşı yatdın?

– Aha...

– Yənə biğ qoymamısan.

– Hə, son dəfə ayrılanda axı sən demişdin ki, biğ saxla.

– Unutmusan, canım sağ olsun. İntəhası, üzünü göyə-rənə qədər tər-təmiz qırırısan.

– Pudranı siləndə, sənin də üzün qırılımış kimi görünür.

---

¹ *Xaori* – yapon stilində uzun jaket

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yanaqların dolub... Yatanda sifətin o qədər ağ, dəyir-miydi ki, adamın ürəyindən bığ yapışdırmaq keçirdi.

– Sifətin hamar olmağı yaxşı deyil ki?

– Sifətində etibar oymayan nəsə var.

– Demək, məni diqqətlə gözdən keçirmisən? Yaxşı deyil.

– Hə, – Komako başını tərpedərək qəfil bərkdən gülüb, Simamuranın ovcunda tutduğu barmaqlarını qeyri-ixtiyari sıxdı. – Divar şkaflının arxasında gizlənmişdim, qulluqçu heç hiss eləmədi.

– Nə vaxt?.. Orada çoxmu gizləndin?

– Yox, qulluqçu göz gətirəndəcə gizləndim.

Yəqin, öz kələyini yada salıb Komako sakitləşə bilmirdi, gülməkdən uğunub gedirdi, ancaq birdən qulağının ucuna kimi qızardı, pərtliyini gizlətmək üçün adyalın kənarından tutub dartdı.

– Qalx! Xahiş edirəm, qalx!

– Soyuqdur! – Simamura adyaldan yapışdı. – Bəs mehmanxanada artıq durublar?

– Bilmirəm, mən arxadan gəldim.

– Arxadan?

– Hə, kriptomeri meşəsindən düz bura dırmaşdım.

– Məgər oradan yol var?

– Yol yoxdur, ancaq yaxındır.

Simamura təəccüblə ona baxdı.

– Mənim burada olduğumu mehmanxanada heç kim bilmir. Təkcə mətbəxdən keçdiyimi eşidə bilərdilər. Giriş qapısı, yəqin, hələ bağlıdır.

– Sən belə tezdən durursan?

– Bu gün heç yuxum gəlmirdi.

– Gecə yağış yağdı...

– Hə? Ona görə qamışın yarpaqları yaşıdır. Yaxşı, gedim evə, sən yat.

– Yox, yox, mən indi dururam! – Komakonun əlini buraxmadan, Simamura tez yerindən qalxdı.

Pəncərəyə yaxınlaşıb aşağıya, Komakonun keçib gəl-
diyiyə yerə baxdı. Kriptomerilərin bitdiyi təkərdən enişin orta-
larına qədər sıx kolluq idi. Düz pəncərənin qabağındakı
bostanda turp, batat, soğan bitmişdi. Gün işığında yaşılın
çalarları Simamuranı heyretləndirdi. Əvvəllər bunu sezmə-
mişdi.

Xidmətçi hamama gedən yolun üstündəki şüşəbənddə
durub nohurdakı qırmızı karplara yem atırdı.

– Axır vaxtlar yaxşı yemirlər, yəqin, havalar soyuduğun-
dandır, – xidmətçi Simamuraya dedi və bir az da dayanıb,
yemin – toz halına salınan qurudulmuş sürfənin suyun
üzündə necə üzdiyinə baxdı.

Simamura hamamdan qayıdanda Komako ciddi gör-
kəmdə oturmuşdu.

– Belə sakitlikdə tikməylə məşğul olmaq yaxşıdır.

Otaq yenidən yığışdırılmışdı. Köhnəlmiş tatamilər payız
günəşini su kimi canına hopdurmuşdu.

– Sən tikiş bacarırsan?

– Utanmırsan da hələ soruşursan! Qardaş-bacılarımla
hamısından çox ailədə mən əziyyət çəkmişəm. Mən böyü-
yəndə bizim ailə, bəlkə də, ən çətin dövrlərini yaşayırdı, –
elə bil, özü ilə danışdı və birdən gülümsədi. – Məni görən-
də qulluqçunun sifəti, bilirsən, nə günə düşdü? Mat qaldı!
Soruşdu ki, Ko-tyan, sən nə vaxt gəlmişən?.. Mənsə susu-
ram, bilmirəm nə cavab verəm. Yenə divar şəkafətinin arxa-
sında gizlənə bilməzdim ki... Bu gün yatmamışam, fikir-
ləşirdim ki, tez durub başımı yuyacağam. Quruyandan sonra
gedəcəyəm saçımı düzəltməyə. Məni axı bu gün gündüz
banketinə dəvət ediblər, qorxuram daha çatmayam. Axşam
sizin mehmanxanada da banket olacaq. Məni buraya dünən
də dəvət etmişdilər. O banketdə olacağıma söz verdiyimə
görə mehmanxanaya gələ bilməyəcəyəm. Bu gün şənbədir,
mən çox məşğulam, yəqin, yanına gələ bilməyəcəyəm.

Ancaq Komako, deyəsən, getməyə hazırlaşmırdı.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

O dedi ki, başını yumayacaq və Simamuranı binanın arxasına apardı. Komakonun yaş getası, üstündə də tabiləri¹ onun mehmanxanaya gizlicə girdiyi şüşəbənddəydi.

Simamuraya elə gəldi ki, Komakonun dırmaşdığı koluqdan keçə bilməyəcək, ona görə bostanın yanı ilə aşağı düşdü. Aşağıda çayın gurultusu eşidilirdi. Çayın sahili burada sıldırma dirənirdi. Şabalıdın sıx çətirinin altından uşaq səsləri gəlirdi. Otluğa təmizlənməmiş, üstü tikanlı şabalıdlar tökülmüşdü. Komakonun ayağı altında qalan şabalıdlar tükli qabığından çıxırdı. Onlar hələ xırda idilər.

Qarşı sahilin dik yamacı miskantla örtülmüşdü. Dalğalanan miskantın gümüşü parıltısı göz qamaşdırırdı və bu göz qamaşdıran parıltı, elə bil, şəffaf halə kimi havadan asılmışdı.

– Bax, oraya gedək? Sənin adaxlının qəbri, deyəsən, oradadır...

Komako belini dikəldib, Simamuranın gözünün içinə baxdı və birdən əlindəki şabalıdları onun üzünə atdı.

– Nədir, məni ələ salırsan?!

Simamura özünü yayındıra bilmədi. Şabalıdlar sifətinə dəyib ağrıtdı.

– Onun qəbrinin üstünə nəyə görə gedəcəksən?

– Niyə belə hirsələnirsən?

– Bunlar mənim üçün çox ciddi məsələydi. Ağlın üzünə getməsin. Sən axı dərdsiz-qəmsiz, öz kefinə yaşayan adamsan!

– Qətiyyən elə deyil, mən heç də hissiyatsız adam deyiləm, – Simamura fağır-fağır dedi.

– Onda niyə “adaxlı” deyirsən? Məgər adaxlım olmadığımı sənə izah eləməmişəm? Yəqin, unutmusan.

Yox, Simamura unutmamışdı.

Onun dedikləri Simamuranın yadındaydı:

“Yaxşı, açıq danışacağam. Yəqin, müəllimə nə vaxtsa məni oğluna almaq istəyib. Ancaq bu haqda bir kəlmə də

¹ *Tabi* – parçadan tikilmiş yapon corabları

danışmayıb, özlüyündə arzulayıb, biz isə onun arzusunu hiss eləmişik. İntəhası, aramızda heç nə olmayıb. Vəssalam”.

O vaxt bu adamın həyatı təhlükədəydi və Komako Simamuranın yanında gecələmək üçün qalıb dedi:

– Mən istədiyim kimi hərəkət eləyirəm, can verən adam mənə qadağa qoya bilməz.

Necə yadından çıxartsın! Komako Simamuranı stansiya yada yola salanda həmin Yukio can verirdi. Onda Yoko qaçıb gəldi ki, xəstənin halı pisdir, ancaq Komako getmədi və deyəsən, ölən adamla vidalaşmadı.

Komako inadla Yoko barədə söhbətdən qaçırdı. Qoy heç onun nişanlısı olmasın, ancaq əgər yalnız onun müalicəsi üçün pul qazanmaq xatirinə geyşa olmuşdusa, deməli, onların münasibəti ciddiymiş.

Simamuranın hirsələnmədiyinə görə Komako bir anlığa çaşıb qaldı, sonra peşman olubmuş kimi onun boynuna sarıldı.

– Ah, heç nəyə baxmayaraq, səmimi adamsan! Səni çox ağrıtdı, hə?

– Uşaqlar şabalıd ağacının altından bizə baxırlar...

– Səni başa düşürəm... Siz tokiolular son dərəcə mürəkkəb adamlarsınız. Hamınız boş-boşuna vurnuxursunuz, ona görə hər şeyə əl atırsınız.

– Hə, doğrudur, mən boş-boşuna vurnuxuram...

– Gözlə, ömrünü havaya sovurarsan! Nədir, məzara baş çəkək?

– Heç özüm də bilmirəm.

– Görürsən! Sən heç də bu məzara baxmaq istəmirdin.

– Sən özün də tərəddüd eləyirsən.

– Nə olsun ki! Mən axı bir dəfə də olsun, oraya getməmişəm. Düz deyirəm. Ürəyim götürmür, indi müəllimə də onunla yanaşı uyuyur. Bu artıq ikiüzlülük olar.

– Sən özün məndən mürəkkəb adamsan.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Niyə? Dirilərdən baş çıxara bilmədim, ölürlərsə bacaram.

Sükutun, sanki, indicə soyuq damcılara çevriləcəyi kriptomeri meşəliyinin içindən keçib, xizək sürülən yamacın ətəyinə çıxdılar və dəmiryolunun kənarıyla getdilər. Çölün ortasındakı təpəlikdə yerləşən qəbiristanlıqda vur-tut bir neçə qəbirüstü daş gözə dəyirdi, bir də uşaqları və yolçuları himayə edən Bodisatvanın heykəli ucalırdı. Ətraf bomboş idi, bir dənə də olsun çiçək yox idi.

Birdən Bodisatvanın heykəlinin arxasındakı ağacların kölgəsindən Yoko çıxdı. Sifəti həmişəki kimi ifadəsiz idi, elə bil, maska taxmışdı. Ancaq gözləri parıldayırdı və bu alışıb-yanan gözlər onları dəlib keçdi. Simamura pərt halda təzim edib bir kənardə dayandı.

Komako isə dedi:

– Nə tezdən gəlmisən, Yoko-san! Mənsə bərbərxanaya...

Və həmin an da hər ikisi, sanki, qəfil uğultuyla əsən qara yeldən büzüşdü.

Onların lap yanından gurultuyla yük qatarı keçirdi.

Bu qulaqbatıran gurultunun içindən çıxırtı eşidildi: “Bacı-ı!” Qara yük vaqonunun qapısı ağızında dayanmış oğlan furajkasını yellədirdi.

– Santiro!.. Santiro!.. – Yoko qışqırdı.

Onun səsi... Qar basmış siqnal stansiyasında rəisi çağıran həmin səs. Sanki, onu eşitmək halında olmayan adamı çağırان ürək titrədən səs.

Yük qatarı keçəndə dəmiryolunun o biri tərəfində çiçəkləmiş qarabaşaq zəmisə bütün gözəlliyilə onların gözü qarşısında açıldı. Elə bil, gözləri önündən pərdə götürüldü. Qır-mızımtil saplaqların üstü çiçəklərlə doluydu.

Yoko ilə qarşılaşmaları onlar üçün o qədər gözlənilməz idi ki, hətta yük qatarının yaxınlaşmasını belə sezməmişdilər, ancaq yük qatarı onların üçü arasında yenicə yaranacaq nəyisə, sanki, sildi.

Və indi, elə bil, təkərlərin taqqıltısı yox, büllur kimi saf məhəbbətin əks-sədası kimi Yokonun susmaq bilməyən, haralardansa qayıdan səsi qalmışdı.

Yoko qatarı gözləriylə ötürdü.

– Bəlkə, stansiyaya gedim? Axı kiçik qardaşım qatarda idi...

– Ancaq qatar stansiyada dayanıb səni gözləməyəcək.

– Doğrudur...

– Yukio-sanın qəbrini ziyarət etmədiyimi sən bilirsən.

Yoko başını tərpətdi və bir az tərəddüd edib qəbrin önündə bardaş qurdu. Dua etmək üçün əllərini qoşalaşdırdı.

Komako sakitcə dayanmışdı.

Simamura gözünü çəkib, Bodisatvaya baxdı. Üçüzlü Bodisatva – üzlərinin üçü də uzunsov idi – ibadət üçün əllərini sinəsində qoşalaşdırmışdı. Ancaq bir cüt əldən başqa, yanlarından da bir cüt əl çıxmışdı.

– Mən saçımı düzəltməyə gedirəm, – Komako dilucu deyib cığırda kəndə tərəf getdi.

Cığırın kənarında kəndlilər xatə bağlayırdılar. Yerli dialektdə çəltik dərzi belə adlanırdı. Onları qurumaq üçün iki ağaca bərkidilmiş bambuq şüvüllərdən asırlar.

Şüvüllərdən asılmış bir neçə cərgə belə dərzi şirmaya oxşayırdı.

Dağlı xakaması geyinmiş qız dərzi yuxarı atırdı, ağacdakı kişi isə cəld onu tutub əlində sıxcalayaraq şüvülə keçirirdi. Vərdişə dönmüş cəld, ritmik hərəkətlər avtomatik yeknəsəqliklə təkrar olunurdu.

Komako xattedən sallanan sünbülü qiymətli bir şeyi çəkirmiş kimi ovcunda yırgaladı.

– Məhsul boldur! Bu sünbüllərə toxunmağın özü belə gözəldir.

Gözləri azca süzüldü, görünür, sünbüllərə toxunmaq, doğrudan da, ona ləzzət eləyirdi. Başının üstündən pırıltıyla bir dəstə sərçə uçub keçdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Divardan elan asılmışdı: “Çəltik əkmək üçün fəhləyə günümüzə ödəmə yolu ilə gününə yeməkdən başqa gündə doxsan sen¹ verilir. Qadın fəhlə göstərilən məbləğin altmış faizini alacaq”.

Yokonun yoldan bir az kənarda, bostanın içərilərində yerləşən evində də xattələr asılmışdı. Onlar həyətin sol küncündə, qonşu evin ağ divarı boyu əkilmiş persimon ağaclarının arasındakı şüvüllərdən asılmışdı. Həyətlə bostan arasında da xattələr gözə dəyirdi. Dərz cərgəsinin bir küncündən keçmək üçün yol qoyulmuşdu. Hamısı bir yerdə həsir yox, çəltik dərzlərindən qurulmuş koma təəssüratı yaradırdı. Bostanda solmuş georqinlərlə qızılgüllərin fonunda toronun iri yarpaqları sallanırdı. Dərzlər şanagüllər yetişdirilən və qırmızı karplar üzən balaca hovuzu gizlədirdi. Onlar nə vaxtsa barama saxlanılan və keçən il Komakonun yaşadığı otağın pəncərəsini də görməyə qoymurdu.

Yoko onlarla soyuq xudahafizləşib, çəltik dərzlərinin arasındakı yoldan keçərək evə getdi.

– O, burada tək yaşayır? – Simamura Yokonun azca əyilmiş belinə baxa-baxa soruşdu.

– Bəlkə də, yox! – Komako donquldadı. – Heç də yaxşı olmadı. Saçımı düzəltməyə getməyəcəyəm... Qəbri ziyarət eləməyinə mane olduq. Hamısı da sənin ucbatından! Həmişə lazım olmayan şeyi təklif edirsən.

– Mənim ucbatımdan? Sənin tərsliyinin ucbatından, onunla bir yerdə qəbri ziyarət eləmək istəmədin.

– Sən məni başa düşürsən... Hər halda, saçımı qaydaya saldıracağam... bir az sonra, əgər vaxt eləsəm... Sənin yanına isə gələcəyəm, bəlkə, gec gəldim, ancaq mütləq gələcəyəm.

¹ Sen – xırda pul vahidi

Artıq gecə saat üç idi. Simamura sözdinin bərk-bərk döyülməsinə ayıldı və o saat da Komako qucağına yığıldı.

– Demişdim gələcəyəm, gəldim... Demişdim gələcəyəm, gördün, gəldim...

O, çətinliklə nəfəs alırdı.

– Nə yaman sərxoşsan!

– Görmürsən, demişdim ki, gələcəyəm, gəldim də...

– Hə, hə! Gəldin!

– Yolu heç seçmədim. Seçmədim, deyirəm. Vay-vay-vay, yaman pisəm!..

– Bu diki nə təhər qalxa bilmisən?

– Bilmirəm, heç nə bilmirəm. – Söykənmək istəyib Simamuranın üstünə yığıldı.

Simamuranın nəfəsi təntidi, qalxmağa çalışdı, ancaq yəqin, yuxulu olduğundan özünü saxlaya bilməyib yenə yatağa yığıldı. Onun başı isti bir şeyin üstünə düşdü.

– Səfeh, sən ki od tutub yanırısan!

– Hə? Alovlu balınc. Gözlə, yanarsan...

Simamura gözünü yumdu. Komakonun bədəninin hərarəti, sanki, onun başına dolurdu. Elə bil, bu hərarətlə birlikdə içinə xoşbəxtlik də dolurdu və indicə həyatın mənasını dərk eləyəcəkdi. Komakonun ağır-ağır nəfəs alması baş verənlərin gerçəkliyini sübut eləyirdi. Simamura ləzzətli bir peşmançılıq içində üzürdü, sanki, ona sakitcə dayanıb qisas anını gözləmək qalırdı.

– Dedim gələcəyəm, gəldim də... – Komako dalğın halda təkrar elədi. – Gəldim, indi evə gedə bilərəm. Başımı yuyacağam...

O, hörtlədə-hörtlədə su içdi.

– Məgər belə halda gedə bilərsən?

– Gedərəm... Mən tək deyiləm... Bəs mənim hamam ləvazimatlarım hanı?

Simamura qalxıb işığı yandırdı. Komako üzünü əlləriylə örtərək başını tatamiyə söykədi.

– İşıq... istəmirəm...

O, qara yaxalıklı, qolu “qenroki” üslubunda, belinə nazik “datemaki” obisi bağlanmış açıqrəngli gecə kimonosunda idi. Alt kimonosunun yaxalığı görünmürdü. Onun hətta yalın ayaqları da, sanki, sərxoş idi. Ancaq bunlara baxmayaraq, gizlənməyə çalışmış kimi büzüşən Komako çox sevimliydi.

Tataminin üstünə sabun və daraq düşmüşdü, yəqin, Komako özünün hamam ləvazimatlarını salıb dağıtmışdı.

– Kəs, mən qayçı gətirmişəm.

– Kəsmək? Nəyi kəsim?

– Bunu! – Komako boynunun ardındakı saçlarına toxundu. – Saçımdakı lentləri kəsmək istəyirdim. Ancaq əllərim sözümə qulaq asmır. Bura döndüm ki, sən kəsəsən.

Simamura ehtiyatla lentləri kəsməyə başladı. Komako saçını aç-aça tədricən sakitləşdi.

– İndi saat neçədir?

– Artıq üçdür.

– Oy, nə gecdir! Gözlə, saçını kəsərsən!

– Başında nə qədər lentin var?

Simamura bərk-bərk bağlanmış lentləri kəsdikcə saçın dibindəki istiliyi hiss eləyirdi.

– Artıq saat üçdür, hə? Banketdən sonra evə qayıdan kimi, deyəsən, tirtap düşüb yatmışam. Ancaq əvvəlcədən rəfiqələrimlə vədələmişdik ki, dalımcə gəlsinlər. İndi rəfiqələrim, yəqin, deyirlər ki, görən, bu haraya yoxa çıxıb.

– Onlar səni gözləyirlər?

– Aha, üç nəfərdir, ümumi hamamda gözləyirlər. Altı yerə dəvət almışdım, yalnız dördündə ola bildim. Gələn həftə heç vaxtım olmayacaq, axı yarpaqlar tamam qızaracaq... Çox sağ ol!

Açılmış saçlarını daraya-daraya başını qaldırıb gültümsədi.

– Oy, necə də gülməlidir! Heç bilmirəm niyə. – Komako dalğın halda saçını yığışdırdı. – Di mən gedim, rəfiqələrimdən yaxşı deyil. Geri qayıdanda daha sənin yanına gəlməyəcəyəm.

– Bəs yolu tapacaqsan?

– Taparam!

İntəhası, öz ətəyini tapdalayıb səndələdi.

Komako iki dəfə onun yanına qeyri-adi vaxtda gəlmişdi – səhər saat yeddidə və gecə üçdə. Bu, Simamurada həyəcan doğururdu.

Mehmanxananın xidmətçiləri payızın rənglərindən zövq almağa gələn turistləri salamlamaq üçün, Yeni ildə yaşıl şam budaqlarıyla bəzədikləri kimi, darvazanı qızılı payız yarpaqlarıyla bəzəmişdilər.

Xidmətçilərdən biri özündənrazı tərzdə tapşırıqlar verirdi. O, mehmanxanaya müvəqqəti işə götürülmüşdü və özünə gülürdü ki, köçəri quşdur. Bu adam buradakı bulaqlarda yaşıl bahardan qızıl payıza qədər işləyib, qışda Atamiyə, Naqakoka, ya İdzunun mədən sularına qazanc dalınca gedənlərdən idi. Yazda bura qayıdıb heç də hökmən eyni mehmanxanaya işə düzəlmirdi. Öz təcrübəsindən, İdzu kimi qələbəlik mehmanxanada işi təşkil etməsindən ağızdolusu danışmağı sevirdi, tez-tez buradakı qaydaları, mehmanxanalarda müştərilərlə rəftarı pisləyirdi. Turistləri dəvət edib özünü yaltaqcasına aparırdı, əllərini ovuşdura-ovuşdura yazıq-yazıq gülümsəyirdi və onun yaltaqlığından dilənçi ikiüzlülüüyü duyulurdu.

– Cənab, siz nə vaxtsa akebinin meyvəsinin dadına baxmısınız? Əgər ürəyiniz istəsə, məmnuniyyətlə sizin üçün yığaram, – o, gəzintidən qayıdan Simamuraya dedi.

O, bu meyvələri söyüd çubuqlarıyla qırmızı ağcaqayın budaqlarına bağlamışdı. Çox güman, dağlardan kəsilib gəti-

rılən qırmızı ağcaqayın budaqlarının hündürlüyü karnizə çatırdı, son dərəcə iri yarpaqları elə parlaq idi ki, sanki, giriş qapısına onların rəngi hopmuşdu.

Akebinin soyuq meyvələrini sıgallaya-sıgallaya Simamura təsadüfən kontora tərəf baxdı. Yoko ocağın böyründə oturmuşdu.

Mətbəxə baxan qadın sake şüşələrinin mis qazanda isidilməsinə nəzarət eləyirdi. Yoko onun qarşısında oturub hər deyilən sözə başını tərpətdirdi. Əynində yenicə yuyulub ütülənmiş nazik kimono var idi.

– Yeni xidmətçidir? – Simamura, guya, elə-belə soruşdu.

– Bəli, bir az olar götürmüşük, necə deyərlər, sizin xeyir-duaların sayəsində. Müştərilər çox olduğundan çatdıra bilmirik, ona görə götürdük.

– Sizləri götürdükləri kimi.

Yoko nömrələrdə görünmürdü, yəqin, mətbəxdə işləyirdi. Mehmanxana dolu olanda mətbəxdə iş başdan aşırdı, xidmətçilərin səsi aləmi götürürdü, ancaq Yokonun gözəl səsinə Simamura eşitmirdi.

Növbətçi qulluqçunun dediyinə görə, Yokonun yatmadan əvvəl hovuzda oturub mahnı oxumaq vərdisi vardı. Ancaq Simamura bu mahnıları da eşitməmişdi.

Yokonun burada olmasından nəyə görə sızılırdı, hətə Komakonu yanına çağırmağa təəddüd eləyirdi. Yəqin, özü səmərəsiz mühakimələrə meyil göstərdiyindən, Komakonun sevgisi Simamuraya “mənasız” görünürdü, ancaq eyni zamanda, bu meyilin ucbatından, elə bil, Komakonun yaşamaq istədiyi həyatın bütün gizlinlərinə toxunurdu. Komakoya yazığı gəldikcə, Simamuranın özünə də yazığı gəlirdi. Yoko başqa cür idi, elə bil, onda bircə baxışla adamın içini görmək xüsusiyyəti vardı. Bu qadın da Simamuranı özünə çəkirdi.

Komako dəvətsiz də tez-tez onun yanına gəlirdi.

Bir dəfə Simamura qıpqırmızı yarpaqların naxışladığı çaya tamaşa eləmək üçün maşınla dərəyə gəldirdi. Komakonun

evinin yanından keçəndə maşının səsinə eşidən qadın bunun Simamura olacağını fikirləşib özünü küçəyə atmışdı. Simamura həтта dönüb baxmadı da. Sonra Komako onu məzəmmət eləmişdi, həтта insafsız adlandırmışdı. Onların mehmanxanasına dəvət olunanda mütləq Simamuraya baş çəkirdi. Hamama gedəndə yolüstü yenə ona dəyirdi. Onu banketə dəvət eləyəndə bir saat əvvəl gəlib, qulluqçu onu çağırana qədər otururdu. Hərdən şam yeməyi vaxtı da bir neçə dəqiqəliyə qaçib gəlir, güzgünün qabağında oturub üzünü boyayırdı.

– İndi işləməyə gedəcəyəm, mənim axı işim var. İşim var, başa düşürsən? – deyib trümonun qarşısından dururdu.

– Dünən axşam evə gəldim ki, çaydanda bir damcı da su yoxdur. Mətbəxə baş çəkdim, tezdən qalan şorbanın düyüsünü töküüb duzlu umebasi ilə yedim. Düyü buz kimi soyuqdu... Bu gün səhər isə məni oyatmayıblar, yatıb qalmışam, saat onda oyandım, ancaq yeddidə durmaq istəyirdim. Bütün planlarım pozuldu...

Əvvəl hansı mehmanxanada olduğunu, sonra hansına getdiyini deyirdi, müştəriləri təsvir eləyirdi, bir sözlə, hər şey barəsində yerli-yataqlı məlumat verirdi.

– Yenə sənə dəyəcəyəm, – ayağa qalxıb bir neçə qurtum su içə-icə deyirdi, dərhal da əlavə eləyirdi: – Bəlkə də, gəlmədim. Axı otuz nəfərə vur-tut üç geysayıq. Aradan çıxmaq nədir, heç boylanmağa da macal yoxdur.

İntəhası, çox keçməmiş yenə gəlirdi.

– Çətinidir. Axı otuz adama vur-tut üç geysayıq. Hamıdan çox mən əziyyət çəkirəm, çünki biri buradakı geysaların ən qocasıdır, o biri də ən cavanı. Əminəm ki, otuz nəfərin hamısı turizm həvəskarıdır. Bu boyda adama, ən azı, altı geysa xidmət göstərməlidir. Kəflənənə qədər içib hamısını bezdirəcəyəm!..

Hər gün beləcə təkrar olunurdu. Komako hərdən utandığından yerə girmək istəyirdi, hər şey belə davam etsə, hara

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

gedib çıxacağını fikirləşib əsəbiləşirdi. Onun sevgisində nəşə bir tənhalıq hiss olunurdu, bu da Komakoya xüsusi bir mələhət verirdi.

– Koridorun döşəməsi hər addımda cırıldıyır. Nə qədər istəsəm də ki ayağımı ehmal yerə basam, yenə eşidilir. Mət-bəxin yanından keçəndə onlar gülürlər. “Yenə, – deyirlər, – Koma-tyan, “Kameliya” nömrəsinə gedirsən?” Heç belə utanacağını fikirləşməzdim!

– Balaca yerdir, gizlənmək çətindir.

– Hə, hamı hər şeyi bilir.

– Çox pisdir!

– Məsələ də ondadır. Balaca yerdə bir neçə şeyə kifayətdir ki, hər şey bitsin, – Komako dedi və dərhal da Simamuraya baxıb gülümsədi. – Eybi yox, bizim üçün hər yerdə iş tapılar.

Onun səmimiliyi Simamura üçün çox gözlənilməz oldu.

– Bəs necə, elədir ki, var. Harada pul qazanmağın nə fərqi? Dərd eləməyə dəyməz!

Komako bunu saymazyana dedi, ancaq Simamura onun sözlərindən qadını hiss elədi.

– Doğrudan, hər şey yaxşıdır... Ümumiyyətlə, indi yalnız qadınlar həqiqətən sevməyi bacarırlar... – Komako qızarıb başını aşağı saldı.

Kimononun yaxalığı arxadan azca sürüşmüşdü, ağ çiyinləri görünürdü – yuxarıdan-aşağıya açılmış yelpik. Qatı pudralanmış dolu və nəyə görə qüssəli bədəni yun parça kimi tüklü görünürdü; eyni zamanda nəşə heyvani bir şey hiss olunurdu.

– Hə, indiki zamanda... – Simamura mızıldadı və öz sözlərinin mənasızlığından büzüşdü.

– Axı həmişə belə olub! – Komako başını qaldıraraq dalğın halda əlavə etdi: – Məgər sən bilmirdin?..

Başını qaldıranda kürəyinə yapışmış qırmızı alt kimonosu yaxalığın altında itdi.

Simamura rus baletinin Fransadakı yüksəliş dövründən yazan Valeri, Alan və başqa fransız müəlliflərin məqalələrini tərcümə eləyirdi. Tərcümələri öz hesabına gözəl tərtibatda az tirajla nəşr etdirmək fikrindəydi. Onun işi heç bir əməli xeyir verə bilməzdi, ancaq görünür, Simamuranı elə bu qanə eləyirdi. Öz zəhmətinin faydasızlığına gülmək ona ləzzət eləyirdi. Miskin xəyallar aləmi, yəqin, buradan yaranırdı. Qisası, tələsməyə səbəb yox idi. İndi səyahətə çıxmışdı, niyə də tələsməliydi?

Simamura kəpənəklərin necə öldüyünü diqqətlə seyr eləyirdi.

Payızın soyuqları düşmüşdü, hər gün Simamuranın nömrəsinə həşəratlar uçub girirdi və ölüb tataminin üstünə düşürdülər. Arxası üstə düşən cırcıramalar daha yerlərindən tərənənilirdilər. Arılar yanı üstə yığılırdı, sonra bir az sürünüb oradaca qalırdı. İlin mövsümləri bir-birini əvəz elədiyi kimi, onların ölümü də təbii idi. Adama elə gəlirdi ki, həşəratlar sakitcə, ağrısız ölür, ancaq diqqətlə baxanda onların da can verdiyini sezmək olurdu. Xırda qanadlar, ayaqlar, bıçlar – hamısı zəifcə titrəyirdi. Belə xırda ölümlər üçün səkkiz tatami xeyli iri idi.

İki barmağıyla cansız həşəratı götürüb pəncərədən atanda Simamura hərdən evdəki uşaqlarını xatırlayırdı.

Kəpənəklər pəncərə toruna qonub yapışıblarmış kimi uzun müddət eləcə qalırdılar və birdən məlum olurdu ki, bəziləri artıq ölüb. Onlar saralmış yarpaqlar kimi qopub düşürdülər. Bəziləri divardan qopub düşürdü. Simamura cansız kəpənəyi götürəndə təbiətin onları niyə bu qədər gözəl yaratdığını fikirləşirdi.

Sonra pəncərə torlarını sökdülər. Cırıltı, vızılı daha kəsilməmişdi.

Sərhəddəki dağların qırmızı-sarı rəngi qatılmışdı. Sanki, hansısa mineraldan yonulmuş payız yarpaqlarıyla örtülən yamaclar günəş batmazdan əvvəl soyuq-soyuq parıl-

dayırdı. Mehmanxana get-gedə adamla dolurdu, dağların payız çağını görmək həvəsində olan turistlər axışib gəlməyə başlamışdılar.

– Bu gün, yəqin, vaxt eləyə bilməyəcəyəm, – bir axşam Komako tələsik Simamuranın nömrəsinə gəlib dedi. – Bizim yerli camaat banket təşkil eləyir.

Çox keçməmiş zaldan barabanın və qadınların səs-küyü gəldi. Birdən bu hay-küyün içindən lap yaxında tərtəmiz bir səs eşidildi.

– Xahiş eləyirəm, bağışlayın... Xahiş eləyirəm, bağışlayın... – Yoko dedi. – Alın... Koma-tyan tapşırırdı sizə çatdırım.

Yoko qapının ağzında dayanıb əlini Simamuraya uzatdı, dərhal da ədəblə döşəməyə çökərək yalnız bundan sonra sapla bağlanmış məktubu ona verdi. Simamura məktubu açanda Yoko artıq yox idi. Ona nəsə deməyə macal tapmadı. Kağızda müxtəlif tərəflərə yıxılmış heroqliflərlə vur-tut bir neçə söz yazılmışdı: “Yaxşı şən-lənmişəm, deyib gülmüşəm. Doyunca sake içmişəm”.

Həç on dəqiqə keçməmiş Komakonun özü gəldi. Ayaqları bir-birinə dolaşırdı.

– Qız gəlmişdi, nəsə gətirmişdi?

– Hə, gətirmişdi.

– Deməli, gətirdi? – Komako şən-şən bir gözünü qıydı. – Uf-f, yaxşıdır!.. Sake sifariş etmək bəhanəsiylə aradan çıxmışam. Klerk isə məni görüb danladı. Cəhənnəmə ki, hər şey yaxşıdır! Qoy danlasınlar! Qoy mənim addım səslərim bütün mehmanxanada eşidilsin! Oy, birdən halım necə pisləşdi!.. Yanına gələn kimi, nəyə görə, kefləndim. Ancaq hələ işləməliyəm.

– Sən barmaqlarının ucuna qədər sərxoşsan!

– Ancaq mən işləməliyəm!.. Bəs o qız sənə nə dedi?

Bilirsən, o son dərəcə qısqancdır.

– Kim?

– Bax ha, öldürər!

– Görünür, o da qulluq eləyir.

– İsidilmiş sake şüşələrini gətirir. Koridorun bir kün-cündə durub diqqətlə baxır, müşahidə eləyir. Gözləri isə parıldaıyır! Sənin belə gözlərdən axı xoşun gəlir.

– Yəqin, sizə baxıb fikirləşir: gör bu zavallılar nə gün-dədirilər!

– Məktub yazıb ona verdim aparsın... Su istəyirəm! Su ver!.. Qadının necə olduğunu onu yola gətirmək istəyəndə bilərsən. Mən sərxoşam?

O, güzgüyə baxdı, az qaldı yıxılısın, trümonun kənarın-dan tutub özünü tarazladı. Və kimononun ətəyini yelləyə-yelləyə məğrur yerişlə çıxıb getdi.

Qəfildən sakitlik çökdü, uzaqdan yalnız boşqabların səsi gəlirdi. Görünür, banket qurtarmışdı. Simamura fikirləşdi ki, Komako müştərilərin sözüənə uyub şənliyi davam etdirmək üçün başqa mehmanxanaya gedib. Bu vaxt yenə Yoko peyda olub, sapla sarınmış məktub gətirdi.

“Dağdakı “San-pukan” mehmanxanasından imtina elədim, “Sliva”dakı nömrəyə gedirəm. Gecən xeyrə qalsın”.

Simamura çaşqınlıqla gülümsədi.

– Minnətdaram!.. Bağışlayın, siz burada stollara qulluq eləyənlərə kömək eləyirsiniz?

– Bəli. – Yoko başını tərpedib gözəl gözləriylə ona iti bir nəzər saldı.

Nəyə görəsə Simamura lap çaşdı.

Tez-tez gördüyü, hər dəfə heyran olduğu qız indi tamamilə adi qaydada onun qarşısında oturmuşdu. O, əməllicə həyəcan keçirirdi. Yokonun çox ciddi görkəmi vardı, o qədər ciddi idi ki, sanki, hansısa fəvqəladə hadisələrin mərkəzində idi.

– Siz, deyəsən, çox məşğulsunuz...

– Bəli. Ümumiyyətlə isə əlimdən heç nə gəlmir.

– Həmişə sizinlə qarşılaşıram. Nəsə belə alınır... O vaxt qatarda da... Yadınızdadır, bura gəldiniz, xəstəni gətirir-

diniz, ona qulluq eləyirdiniz? Elə onda, qatarda stansiya rəisindən xahiş elədiniz ki, kiçik qardaşınızdan muğayət olsun. Yadınızdadır?

– Yadımdadır?

– Deyirlər, yatmamışdan əvvəl hovuzda oxuyursunuz?

– Oy, nə ayıb oldu... Nə pis oldu!..

Onun səsi son dərəcə gözəl idi.

– Mənə elə gəlir, sizin haqqınızda hər şeyi bilirəm.

– Hə?.. Koma-tyan sizə danışıb?

– Yox, o heç nə danışmayıb. O, ümumiyyətlə, sizin haqqınızda danışmaqdan yayınır.

– Doğrudan? – Yoko başını yana döndərdi. – Koma-tyan yaxşı adamdır, ancaq bədbəxtidir. Xahiş eləyirəm, onun xətrinə dəyməyin!

O, bu sözləri tələsik dedi, sonda səsi titrədi.

– Ancaq mən onun üçün heç nə eləyə bilmərəm...

Yokonun, sanki, indi bütün bədəni titrəyəcəkdi.

Onu heyran edən çöhrəsindən zorla gözünü çəkib Simamura dedi:

– Bəlkə, mən tezliklə Tokioya qayıtsam, onun üçün daha yaxşı olar.

– Mən də Tokioya getməyə hazırlaşırım.

– Nə vaxt?

– Mənim üçün fərqi yoxdur.

– Bəlkə, birlikdə gedək, əlbəttə, əgər siz istəyirsinizsə?

– Hə, sizdən rica edirəm, birlikdə gedək...

Yoko bu sözləri, sanki, yeri gəlmişkən dedi, ancaq elə ciddi ifadəylə dedi ki, Simamura mat qaldı.

– Məmnuniyyətlə. Bəs sizin ailəniz etiraz eləməz?

– Nə ailə? Dəmiryolunda xidmət eləyən bircə qardaşım var. İstədiyim kimi hərəkət eləyə bilərəm.

– Bəs Tokioda nəse eləmək nəzərdə tutmusunuz?

– Yox.

– Getməyi o, sizə məsləhət görüb?

– Siz Koma-tyanı nəzərdə tutursunuz? Yox, onunla məsləhətləşməmişəm, heç vaxt da məsləhətləşmirəm. Pis qızıdır o...

Yoko, deyəsən, həyəcanlanmışdı, yaşarmış gözləriylə ona baxdı. Simamura qıza anlaşılmaz bir marağ hiss elədi, ancaq bu marağ yalnız Komakoya olan ehtirasını alovlandırdı. Simamuraya elə gəlirdi ki, yad bir qızla Tokioya getsə, həm Komako qarşısında günahını yuyar, həm də onu amansızcasına cəzalandırmış olar.

– Bəs kişiylə getməyə qorxmursunuz?

– Mən niyə qorxmalıyam?

– Özünüz düşünün, Tokioda qalmağa heç bir yeriniz yoxdur, hətta bilmirsiniz orada nə ilə məşğul olacaqsınız.

– Eybi yox, tək qadın həmişə özünə bir iş tapar, – Yoko gözəl səsiylə sözünün axırını vurğulamağa çalışdı. – Bəlkə, mənə özünü cəzalandırmaq qulluqçu götürərsiniz?

– Nə danışırırsınız! Doğrudan, qulluqçu olmaq istəyirsiniz?

– Bir yana qalanda, elə də istəmirəm.

– Tokioda yaşayanda nə işləmişiniz?

– Şəfqət bacısı.

– Xəstəxanada, ya hansısa tibb institutunda?

– Yox, adicə şəfqət bacısı. Belə istəyirdim...

Simamura yenə qatırı və müəllimənin oğluna qulluq eləyən Yokonu xatırladı. O gülümsədi – Yoko, görünür, öz arzusuna, heç olmasa, bu yolla qovuşub.

– Siz şəfqət bacısı olmaq üçün oxumaq istəyərdiniz?

– Yox, mən daha şəfqət bacısı olmayacağam.

– Axı belə yaramaz... gərək nəyəsə bir həvəsin olsun!

– Oy, siz nə danışırırsınız! Nə həvəs!..

Yoko hansısa ittihamı rədd eləyirmiş kimi güldü.

Onun gülüşü belə səmimi olmasaydı, mənasız görünərdi. Bu gülüş Simamuranın ürəyini yüngülcə titrətsə də, onu həyəcanlandırmadı.

– Nəyə güldüyünüzü başa düşmürəm?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Axı mən vur-tut bir xəstəyə qulluq eləmişəm!

– Necə?

– Daha heç kimə qulluq eləyə bilmərəm...

– Bəs belə... aydındır... – qəfil zərbədən gicəllənibmiş kimi Simamura sakitcə dedi. – Deyirlər, indi siz hər gün qarabaşaq zəmisini olan yerə... oradakı qəbri ziyarət eləməyə gedirsiniz...

– Bəli, doğrudur.

– Siz fikirləşirsinizmi ki, daha heç bir xəstəyə qulluq eləməyəcəksiniz?.. Başqa bir qəbri ziyarət eləməyəcəksiniz?

– Düşünürəm ki, elədir.

– Siz onda bu qəbri atıb Tokioya necə gedə bilərsiniz?!

– İlahi!.. Xahiş eləyirəm, məni özünüzlə Tokioya aparın!

– Komako deyirdi ki, siz qısqancsınız. Bəs o... Komakonun nişanlısı deyildi?

– Yukio-san? Yalandır! Bunların hamısı yalandır!

– Bəs onda niyə Komakodan zəhləniz gedir?

– Koma-tyandan?.. – Bu adı elə tələffüz elədi ki, sanki, bu adın sahibi yanındaydı və parıltılı gözəl gözlərini Simamuraya dikdi. – Xahiş eləyirəm, Koma-tyandan muğayət olun!

– Axı mən onun üçün nə eləyə bilərəm?

Yokonun gözlərində yaş gilləndi, tatamiyə qonmuş kəpənəyi öldürüb hıçqırdı.

– Koma-tyan deyir ki, mən dəli olacağam, – Yoko cəld otaqdan qaçdı.

Simamuranın bədənindən gizilti keçdi.

Yokonun öldürdüyü kəpənəyi atmaq üçün pəncərəni açanda müştəriylə ken¹ oynayan Komakonu gördü. Həmin an Komako əyildi.

Hava tutqun idi. Simamura hamama getdi.

Yoko mehmanxana sahibəsinin qızı ilə qonşu qadın şöbəsinə gəldi.

¹ Ken – oyun; iki nəfər qarşı-qarşıya oturub barmaqlarıyla şerti mənası olan hərəkətlər eləyirlər.

Qızı soyundurub çimizdirə-çimizdirə Yoko elə mehribancasına, elə nəvazişlə danışırdı ki, yalnız ana öz uşağıyla elə danışar.

Sonra həmin gözəl səsle oxudu:

.....

Üç alma ağacı

Arxa həyətdə.

Üç şamağacı

Arxa həyətdə.

Var, var, var!

Üç üstəgəl üç

Eləyərlə altı.

Yuva qurur ala qarğa

Qonub qalın budağa.

Sərçə isə yuva qurur

Ən qüllədə, acığa...

Circırama meşədə

Cırıldayır cırhacı...

Gedirəm qəbiristanlığa

Dostumu yoluxmağa...

Top oyunu üçün uşaq mahnısını Yoko elə şən, elə həvəslə oxuyurdu, Simamura hətta fikirləşdi ki, bayaq otağına gələn başqa Yokonu, bəlkə, yuxuda görüb. Yoko uşaqdan danışa-danışa hamamdan çıxıb gedəndən sonra da onun səsi fleyta səsi kimi, sanki, hələ də eşidilirdi. Bu sakit payız gecəsi, nədənsə, Simamuranın diqqətini giriş qapısının yanında parıltılı döşəməyə qoyulmuş futlyarda olan syamisen cəlb elədi. Futlyarın üstündəki adı oxumaq üçün yaxınlaşmışdı ki, qab-qacaq səsi gələn tərəfdən Komako çıxdı.

– Nəyə baxırsan?..

– Gecə burada qalıb?

– Kim?.. Hə-ə... Qəribə adamsan, elə bilirsən, hər gün belə ağır şeyi daşımaq asandır? Hərdən çalğı alətləri bir neçə günlüyə burada qalır, geysə isə evində gecələyir.

Komako güldü və gözlərini yumub dərindən nəfəs aldı. Kimononun ələyinə dolaşdı, sənədlədi, yıxılmamaq üçün Simamuraya söykəndi.

– Məni evə ötür.

– Evə niyə gedirsən ki?

– Yox, yox, getmək lazımdır. Banketdən sonra yaxın adamlarla şənliyi davam elətdirmək üçün hamı getdi, bircə mən imtina elədim. Yerlilərlə xoşlamıram... Yaxşı ki, burada, mehmanxanada ikinci dəvətim var idi. Ancaq rəfiqələrim hamama gedəndə yolüstü evə dəyib məni tapmasalar, heç yaxşı olmaz.

Komako sərxoş olsa da, diki sərbəst qalxırdı.

– Qızı niyə ağlatmısan?

– Yeri gəlmişkən, deyəsən, onda, doğrudan da, nəşə çatışmır.

– Hamıya bu nöqtəyi-nəzərdən baxmaq sənə ləzzət eləyir?

– Dəli olacağını ona sən demisən ki! Yəqin, bunu xatırlayıb inciklikdən ağladı.

– Hə, onda bu, başqa məsələ.

– Ancaq on dəqiqə sonra hamamda elə ürəkdən oxuyurdu. Səsi çox gözəldi...

– Hamamda oxumaq onun vərdişidir.

– Məndən çox ciddi xahiş elədi ki, sənin qayğına qalım.

– Səfeh qız! Ancaq indi bu barədə danışmağına lüzum yoxdur.

– Danışmağıma lüzum yoxdur? Mənlik nə var ki... Ancaq ondan söhbət düşən kimi sən nəyə görə başlayırsan hirs-lənməyə.

– Nədir, bu qızda gözün var?

– Görürsən, o saat boş-boş şeylər danışırısan.

– Zarafat eləmirəm. Ona baxanda, hərdən düşünürəm ki, gələcəkdə mənə ağır yük olacaq. Bilmirəm niyə, ancaq mənə elə gəlir. Əgər onu sevib, kənardan müşahidə eləsəydin, yəqin, sənə də elə gələrdi. – Komako əlini Simamuranın

çiyinə qoyub ondan sallandı və birdən başını silkələdi.
– Yox, yox! Sənin kimi birisinin əlinə düşsə, bəlkə, heç dəli olmaz. Bəlkə, məni bu yükdən azad edəsən?

– Bəsdir!

– Yəqin, düşünürsən ki, içib ağzıma gələni danışıram? Mən ciddi deyirəm. Bilsəm ki, qız sənin yanındadır, sən onu sevirsən... Onda arxayınca kefimi çəkərəm, heç nədən də narahatlığım olmaz...

– Bir dayan görüm!

– Əl çək!..

Komako ondan aralanıb qaçdı. Tələsikdə hansısa evin süşəbəndinə çırpıldı. Məlum oldu ki, elə öz evidi.

– Bağlayıblar, elə biliblər gəlməyəcəksən.

Komako bütün gövdəsiylə itələyib qapını cırıltıyla açdı.

– Gedək bizə! – deyə pıçıldadı.

– Gecdir!

– Hamı yatır!

Simamura tərəddüd eləyirdi.

– İstəmirsən, onda mən səni ötürüm.

– Yaxşı...

– Amma yox... Axı mənim təzə otağımı görməmişən.

Onlar arxa qapıdan girdilər və Simamura evin yuxuya getmiş bütün sakinlərini o saat gördü. Dağlı xakaması kimi cod pambıqdan olan köhnə, bozarmış döşəklərdə ər-arvad və beş-altı uşağın hərəsi bir vəziyyətdə tutqun sarı işıqda yatmışdılar. Görünüşündən böyük qızın on yeddi-on səkkiz yaşı olardı. Buradakı hər şeydən kasıblıq yağırdı.

Yatanların ilıq nəfəsi Simamurayı, sanki, geriye itələyirdi və o, qeyri-ixtiyari qapıya tərəf addım atdı, ancaq Komako qapını şaqqıltıyla örtərək utanıb-eləmədən taxta döşəməni tappıldada-tappıldada öz otağına doğru yönəldi. Simamura, az qala, döşəkləri ayaqlaya-ayaqlaya barmaqlarının ucunda onun arxasınca getdi. Gəldiyinə artıq peşman olmuşdu.

– Sən burada gözlə, mən yuxarıdakı işığı yandırım.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Lazım deyil...

Simamura qaranlıq pilləkənlə qalxa-qalxa gəriyə baxdı. Aşağıda, rahatca yatan adamların arxa tərəfində dükən görünürdü.

İkinci mərtəbədə bütün kəndli evlərində olduğu kimi, döşəməsinə köhnə tatamilər sərilmiş dörd otaq var idi.

– Görürsən, bura xeyli genişdir, axı mən təkəm, – Komako dedi.

Ensiz yataq salınmış, mismardan ziyafət kimonosu asılan, araları qurum tutmuş södzi ilə kəsilən köhnə-kürüş əşyalar qalaqlanmış otaqlar nağıllardakı cadugər tülkünün yuvasına bənzəyirdi.

Yatağını əzməmək üçün ehtiyatla oturan Komako yeganə döşəkçəni Simamuraya təklif etdi.

– Oy, nə yaman qızarmışam! – güzgüyə baxaraq dedi.

– Doğrudan, belə sərxoş olmuşam?

Sonra kamodu eşləyib Simamuraya tərəf döndü:

– Bax, mənim gündəliklərimdir.

– Nə yaman çoxdur!

Komako gündəliklərin yanındakı üstünə rəngli kağızlar yapışdırılmış mücrünü götürdü. Mücrü ağzına kimi siqaretlə dolu idi.

– Hamısı əzikdir, müştərilər qonaq eləyəndə axı mən onları kimononun qoluna, ya obinin altına soxuram. Əzikliyərlər, ancaq çirkli deyillər. Hər növündən var. – Əlini tətəmiyə dayayıb mücrünün içini qurdaladı. – Kibrit isə yoxdur! Mənə lazım da deyil, çəkməyi tərgitmişəm.

– Vacib deyil. Tikməylə məşğulsan?

– Hə, ancaq sona çatdıra bilmirəm. Müştərilərim çoxdur. İndi elə axın var; hamı qızıl payızdan zövq almağa gəlir.

Komako dönüb kamodun qarşısındakı tikməni götürdü.

Komakonun hələ Tokioda yaşadığı vaxtdan qalmış çox gözəl rəsmlərlə bəzənmiş kamodu və laklı qəşəng qırmızı mücrüsü müəllimənin evinin ikinci mərtəbəsindəki yeşiyə

oxşayan otağında olduğu kimi yenə yaraşılıq idilər, ancaq burada, köhnə-kürüşün arasında onlar şəraitin bütün miskinliyini daha kəskin nəzərə çarpdırırdılar.

Lampadan yatağa nazik ip uzanırdı.

– Yataqda oxuyandan sonra dartıb işığı söndürürəm.

İpi oynada-oynada, nədənsə, bir az sıxılaraq Komako ərlı qadın kimi ciddi görkəmdə oturmuşdu.

– Ərə getməyə hazırlaşan cadugər tülküyə oxşayırsan.

– Oy, doğru deyirsən!

– Sən hələ dörd il burada yaşamalısən?

– Artıq yarım il keçib. Qalanı da keçib gedər.

Söhbətləri alınmırdı. Aşağıdan, sanki, yatanların necə nəfəs alması eşidilirdi və Simamura tələsik ayağa qalxdı.

Arxasınca qapını örtə-örtə Komako başını çıxarıb göyə baxdı.

– Buludludur... Hə, qızılı yarpaqların sonu çatır.

... Qırmızılığını saxlayan yarpaqların üstünə

Aram-aram qar yağır.

Bu koma uca dağların başındadır...

– Di yaxşı, gecən xeyrə qalsın!

– Mən səni mehmanxanaya qədər ötürürəm.

Ancaq Komako Simamura ilə birlikdə onun nömrəsinə qalxdı.

– Uzan, yaxşı? – deyib harasa getdi.

Tezliklə əlində iki stəkan soyuq sake ilə qayıtdı.

– İç! Eşidirsən, iç!

– Haradan tapdın? Axı hamı yatıb.

– Yerini bilirəm.

Komako sakeni çəlləkdən stəkanlara süzəndə, görünür, içməyə macal tapmışdı. O yenə kefləndi. Süzgülün baxışlarla stəkandan daşıb tökülən sakeyə baxa-baxa dedi:

– Qaranlıqda çəlləkdən soranda ləzzət eləmir...

Komakonun, az qala, ağzına dirədiyi stəkanı Simamura birnəfəsə başına çəkdi.

Bir stəkan sakedən keflənmək olmazdı, ancaq Simamura, görünür, küçədə üşümüşdü, birdən ürəyi bulandı, içki başına vurdu. Ona elə gəldi, rənginin necə ağardığını görür. Gözlərini yumub uzandı. Kamoko əvvəlcə özünü itirdi, ancaq dərhal da əl-ayağa düşüb, ona qulluq eləməyə başladı. İsti qadın bədəni tezliklə ona rahatlıq gətirdi, özünü nəvazişlə sakitləşən uşaq kimi hiss elədi.

Elə Komako da onunla çox mehribancasına davranırdı, guya, o, doğrudan, uşaq idi, özü isə gənc qız. Azca dirsək-lənib “uşağın” necə yuxuya getdiyinə göz qoyurdu.

Bir az sonra Simamura mızıldadı:

– Sən yaxşı qızsan...

– Mənim nəyim yaxşıdır?

– Yaxşı qadınsan...

– Hə? Ancaq sən püssən! Nə sayıqlayırsan? Bir özünə gəl! – onun çiyindən tutub silkələdi.

Sonra sözləri yağış kimi yağdırdı:

– Mən yaxşı-zad deyiləm! Mənim üçün çətinidir, xahiş eləyirəm, çıx get. Əynimə geyinməyə təzə bir şeyim də yoxdur. Ancaq ürəyimdən keçir ki, hər dəfə yanına başqa ziya-fət kimonosunda gəlim. Mənim bütün kimonolarımı görmüsən, başqası yoxdur. Bunu rəfiqəmdən götürmüşəm. Pis qızam, hə?

Simamuranın deməyə sözü yox idi.

– Mən bax beləyəm, heç də yaxşı qız deyiləm! – Komakonun səsi boğuldu. – Səninlə ilk dəfə görüşəndə düşündüm ki, yəqin, xoşagəlməz adamsan... Belə kobud sözü deməyə kim cəsərət eləyər, düzdür? Doğrudan da, mənə heç xoş deyildi.

Simamura başını tərpətdi.

– Başa düşürsən, niyə indiyə qədər bu barədə danışmamışam? Əgər qadın belə şeylər danışmağa məcbur olursa, demək, hər şeyin axırıdır.

– Eybi yoxdur...

– Hə?..

Komako fikrə gedib bir xeyli tərənəmədi.

Onun duyğuları, keçirdiyi həyəcan Simamuranı kövrəltdi.

– Sən yaxşı qadınsan...

– Nə mənada “yaxşı”?

– Deyirəm də, yaxşı qadınsan...

– Gülməlisən! – Qırdığı gəlirmiş kimi kənara çəkilərək üzünü çiyinə söykədi, ancaq birdən dirsəklənib başını qaldırdı. – Yox, sən bunu izah elə! Nəyi nəzərdə tutursan!

Simamura təəccüblə ona baxdı.

– Buna görə yanıma gəlibsən?.. Yalnız buna görə?.. Demək, məni ələ salırsanmış!

Komako qızarıb cavab gözləyirmiş kimi gözünü Simamuraya zillədi. Sonra qızartı çəkildi, çiyinləri titrədi və gözlərində yaş gilələndi.

– Adama ağır gəlir, çox ağır gəlir!

Yataqda dikəlib arxası ona tərəf oturdu.

Səhər Simamuranı “Utay”¹ oyatdı.

– “Sliva”da oxuyurlar. Məni dünən banketdən sonra oraya dəvət eləmişdilər.

– “Utay” həvəskarlarının dəstəylə gəzintisi kimi bir şey?

– Hə.

– Qar yağır?

– Hə. – Komako qalxıb pəncərə södzisini tam açdı.

– Qırmızı yarpaqların sonu çatdı.

Pəncərədən görünən bozuntul səmədan lopa-lopa qar ələirdi. Elə bil, yalanın üstü açılmışdı. Yuxudan kal oyanmış Simamura dalğın-dalğın qara baxırdı.

“Utay”ın ifaçıları barabanları döyəclədilər.

Simamura keçən il səhər-səhər yağan qara güzgüdə baxdığını xatırlayıb, nəzərlərini trümoya sarı çevirdi. Lopa-lopa

---

¹ Utay – qədim “No” teatrının pyeslərindən parçalar, xüsusi melodik reçitativlə oxunur.

yağan soyuq qar dənələri güzgüdə lap iri görünürdü. Onlar çiyini açıb boynuna krem sürtən Komakonun üstündən ağ ləkələr kimi uçub keçirdilər.

Komakonun dərisi o qədər təmiz, o qədər parlaq idi ki, sanki, indicə yuyulmuşdu və Simamuranın gecə qəfil ağzından çıxartdığı bir sözü bu qadının başqa yerə yozması ağla sığmırdı. Ancaq başqa cür başa düşmüşdü və bunda onun özü üçün kədərli nəsə var idi.

Yarpaqlar solduğundan öz parlaq qızılı-qırmızı rəngini itirən uzaqdakı dağlar indi ilk qardan canlanmışdı.

Aram-aram yağan qara bürünmüş kriptomeri meşəliyində hər ağac aydınca seçilirdi. Qarın altında sakitcə dayanmış ağacların başı göyə çatırdı.

...Qar yağanda ip əyirirlər, qar yağanda toxuyurlar, qar suyunda yuyurlar, qarın üstündə ağardırlar... İlk əyrilən ipdən toxunmuş hazır parçaya qədər hər şeyi qar yağanda eləyirlər. Qədim kitablarda yazılıb: “Krep var, çünki qar var. Qar krepin anasıdır”.

Bu qarlı diyarın qadınları uzun qış gecələrində krep toxuya-toxuya öz peşələrini təkmilləşdirmişdilər. Simamura bu parçanı xoşlayırdı. Köhnə paltarlar satılan dükanları gəzib yay kimonosu üçün qədimlərdə toxunmuş krep alırdı. Bu parça o qədər xoşuna gəlirdi ki, hələ milli rəqslərlə maraqlandığı vaxtlarda əlaqə saxladığı “No” teatrının qədim geyim alverçilərindən həmişə xahiş eləyirdi ki, yüksək keyfiyyətli krep olsa, onun üçün saxlasınlar. Kətandan özünə alt kimonosu da tikirdi.

Deyirlər, qədimlərdə havalar mülayimləşəndə, qar əriməyə başlayıb evləri qardan qoruyan bambuq pərdələr pəncərələrdən çıxarılanda ilk krep yarmarkası təşkil edilirmiş. Üç uzaq paytaxtdan – Kioto, Osaka və Tokiodan bu yerlərə gələn toxuculuq mallarının topdansatışıyla məşğul olan tacirlər üçün hətta xüsusi mehmanxanalar da varmış. Bu yarmarkaya qızların bütün payız və qışı parça toxuduğu ətraf kəndlərin

əhalisi axışib gəlirdi. Deyirlər, piştaxtalar düzülürmüş, şıdırgı alver gedirmiş, oyunbazlar şənliyə rəng qatırmışlar. Parçaya toxucunun adı, hansı kənddən olduğunu bildirən lent tikilmiş. Elə yarmarkanın özündə parçanın keyfiyyətini təyin eləyirmişlər. Burada qız da bəyənməmişlər. Adətən, ən yaxşı krepri on beş yaşla iyirmi beş yaş arası cavan qadınlar toxuyarmışlar. Görünür, yaşlandıqca toxumaq çətinləşdiyindən, parça keyfiyyətli olmurmuş. Qızlar, yəqin, var gücləriylə çalışmışlar ki, peşələrini kamilləşdirib, barmaqla göstərilən tək-tük ustaların cərgəsinə qoşulsunlar. Əyirməyə köhnə ay təqvimiyə oktyabrda başlayardılar, bəzək-düzəyini, təxminən, o biri il fevralın ortalarına qurtarardılar. Qızlar bu işə canlarını qoyurdular, bütün vaxtlarını sərf eləyirdilər, onsuz da, qar yolizi basanda bu yerlərdə baş qatmağa başqa məşğuliyyət də yox idi. Simamuranın yay kimonoları arasında, ola bilsin, Edo dövrünün sonunda, ya Meydzi hakimiyyətinin əvvəllərində toxunmuş krepdən tikilmişləri də var idi. Simamura da öz kimonolarını qarda ağardırdı. Doğrusu, onları hər il nə vaxtsa toxunduğu yerə ağartmağa göndərmək əziyyətdi, ancaq qızların keçmişdə necə səylə işlədiklərini düşünəndə ona elə gəlirdi ki, haçansa kiməsə məxsus olan kimononu həmin yerlərə göndərməklə nadir parçaya öz hörmətini ifadə eləyir. Qarın üzərinə sərilən kimononun səhər və axşamın al şəfəqlərini kətan parça kimi necə özünə hopdurub yayın tərindən təmizlənərək ağappaq olduğunu fikirləşəndə, elə bilirdi özü də “ağardılıb” təmizlənilir. Əlbəttə, kimonosunun necə ağardıldığını görməmişdi, bununla tokiolu tacirlər məşğul olurdu və onların qədim üsuldan istifadə eləyib-eləmədiklərini bilmirdi.

Ağardıcı peşəsi qədimdən mövcuddu. Toxucuların özü bununla nadir hallarda məşğul olurdular, parçanı, ya ipi ağardıcıya verirdilər. Rəngli krepin ipini xüsusi çərçivələrə dolayaraq ağadırlar, ağ krepin isə parçasını. Bu işlə, təxminən, yanvarın sonundan fevralın ortalarına qədər məşğul olurlar. Adətən, qarla örtülü çöldə, ya bostanda ağadırlar.

Parçanı, ipi əvvəlcə bir gecə cod suda saxlayırlar, səhər bir neçə dəfə suya çəkib sıxırlar, sonra qara sərirlər. Bir neçə gün dalbadal bunu təkrar eləyirlər. Qədimlərdə yazırdılar ki, ağardılmış krepə ilk günəş şüaları düşəndə yaranan mənşərəni heç nə ilə müqayisə eləmək olmaz və çox istərdilər ki, bu gözəlliyi cənub vilayətinin sakinlərinə də göstərsinlər. Əvvəllər qarlı diyarda ağartmanın sona çatmasını baharın gəlişi kimi bayram eləyərdilər.

Kətan bu mədən sularının yaxınlığında, çayın ayağında, dərənin genişlənərək tədricən düzənliyə qovuşduğu yerdə emal olunurdu. Simamuraya elə gəlirdi ki, öz nömrəsinin pəncərəsindən həmin yeri görə bilər. Krep istehsalı ilə məşhur olan bütün qədim şəhərlərə son vaxtlar dəmiryolu çəkilməmişdi və indi onlar toxuculuq sənayesinin mərkəzləri kimi tanınırdılar.

Di gəl, Simamura nə krepin geyinildiyi yayda, nə toxunduğu qışda bir dəfə də burada olmamışdı. Krepin istehsalıyla bağlı Komako ilə hələ söhbətləri düşməmişdi, qədim sənətlə məşğul olan rayonlara səfər eləməyə isə həvəsi yox idi.

Yokonun hamamda oxuduğu mahnını dinləyəndə Simamura düşündü ki, bu qız qədimlərdə yaşasaydı, cəhrənin cırıltısı, ya toxuculuq dəzgahının taqqıltısı altında beləcə oxuyardı.

Demə, qarın təbii nəmliyi olmasa, yun ipdən nazik olan kətan ipin öhdəsindən gəlmək çətin iş imiş. Demə, onun üçün soyuq qış mövsümü vacibiymiş. Qədimdə bu barədə belə deyərdilər: “Şaxtada toxunan kətan istidə sərinlədir, qəmli soyuğu, fərəhli istini canında saxladığına görə bədənə zövq verir”. Bu qəm, fərəh, soyuq və isti Simamurayı sinəsinə sıxmış Komakoda da var idi. Onun bədəni həm üşüdüdü, həm də öz istiliyilə Simamurada qüssə oyadırdı.

Komakonun ona bu cür ehtirashı bağlılığı, çətin ki, çox davam eləyəydi. Axı krep də geyinildikcə köhnəlir... Bu parça özünəməxsus bir sənət əsəri olsa da, uzunömürlü

olsa da, nə qədər ehtiyatlı davranırsan-davran, yenə vur-tut beş-altı il geyinərsən, tədricən o da köhnəlib üzülür. Sevgi isə uzunömürlü deyil, onun ömrü daha qısadır... Birdən Simamuranın gözüünün qabağına başqa Komako, hansısa bir adamdan oğlan doğmuş Komako gəldi. Simamura diksinib boylandı. Fikirləşdi ki, yorulub, çox yorulub.

Burada o qədər çoxdan qalırdı, sanki, ailəsini unutmuşdu. Unutmuşdu ki, gec-tez ailəsinin yanına qayıtmağa məcburdur. Əlbəttə, qayıda bilərdi, Komakodan ayrıla bilərdi, ancaq onun gəlişini gözləməyə vərmiş eləmişdi. Görünür, məsələ elə bu vərmişdə idi. Komako nə qədər çox ona can atırdısa, Simamura nə edəcəyini bilmədiyindən, bir o qədər çox donub qalırdı, sanki, yırtıcı qəddarlığıyla yalnız onu müşahidə eləyirdi. Simamura qadının nə üçün onu belə çox sevdiyini, qəlbinə girməyə çalışdığını anlaya bilmirdi. Komako onun qəlbinə girmişdi də, özünü tamamilə onun ixtiyarına vermişdi də, ancaq o, deyəsən, Komakoya heç nə verməmişdi, heç nəyi bölüşməmişdi. Simamura hətta boğuq səs də eşidirdi, elə bil, Komako özünü həmişə taxta divara çırpırdı. Bir də elə hiss eləyirdi ki, tamamilə, ürəyinə qədər qarla örtülüb. Məgər qadın daima belə xudbinliyə dözə bilərdimi?.. Və Simamuraya elə gəlirdi ki, buradan getsə, bir də qayıtmağa cürət eləyə bilməyəcək.

Öz vıyılısıyla, sanki, qarlı günlərin yaxınlaşdığını xəbər verən xibatiyə dirsəkləndi. Şamlıqda külək kimi vıyıldayan xibatının üstündəki Kiotoda hazırlanmış köhnə çaydan vardı. Onu Simamuranın nömrəsinə mehmanxana sahibi gətirmişdi. Çaydan gümüşü quşlarla və güllərlə məharətlə bəzədilmişdi. Çaydan iki cür səs çıxarırdı, elə bil, şamlıqdan əsən küləyin vıyılısını gah uzaqdan, gah da yaxından eşidirdin, uzaqdan eşidilən vıyılıtının içində adamın qulağına arasıkəsilmədən cingildəyən zınqırov səsi də gəlirdi. Simamura qulağını xibatiyə yaxınlaşdırıb zınqırovun cingiltisinə qulaq asdı. Və birdən zəng səsiylə dolu

uzaqlarda zıncırovun cingiltisiylə eyni ritmdə addımlayan balaca ayaqları – Komakonun ayaqlarını gördü. Simamura qorxub fikirləşdi ki, getməyin vaxtıdır.

Onda qərara aldı ki, krep istehsal olunan yerləri gəzsin. Bu səfərin mədən sularıyla birdəfəlik vidalaşmağa təkən verəcəyini düşünürdü.

Ancaq çayın aşağı axarlarında yerləşən şəhərlərdən hansını seçəcəyini bilmirdi. Toxuculuq sənayesinin mərkəzi sayılan böyük şəhərə getmək istəmirdi. O, qəsdən əldən-ayaqdan uzaq, kimsəsiz stansiyada qatardan endi və o saat da poçt yolunun üstündə yerləşən köhnə şəhərlərə xas mərkəzi küçəyə düşdü.

Evlərin irəli çıxmış çardaqları, az qala, yolun üstünü tutmuşdu. Çardağın kənarlarını küçənin uzununu boyu cərgə ilə düzülmüş dirəklər saxlayırdı. Edo dövründə belə çardaqları tanasita adlandırırdılar, ancaq burada, sadəcə, talvar deyirdilər. Qarlı aylarda üstüörtülü küçə kimi talvarın altıyla gedib-gəlirdilər.

Küçənin bir tərəfində evlərin talvarı var idi. Onlar bir-birinə söykəndiyindən, çardaqlardan qarı kürüyüb ancaq küçənin ortasına atmaq olardı. Atılan qarı, adətən, bir tərəfə yığırdılar və orada hündür təpələr əmələ gəlirdi. Yolun o biri tərəfinə keçmək üçün bu qar təpələrinin bəzilərindən lağım atmaq lazım gəlirdi. Yerli əhalidə, deyəsən, hətta belə bir ifadə var idi: “Qar təpəsinə baş vurmaq”.

Bu şəhər kimi qarlı diyarda yerləşsə də, Komakonun yaşadığı kənddə talvarlı damlar bir-birinə söykənmirdilər. Belə talvarları Simamura ilk dəfə burada gördü və adama qəribə gələn bu talvarların altından keçdi. Talvarların altı yarıqaranlıq idi, damı saxlayan dirəklərin bəzisi çürüyüb yana əyilmişdi. Simamuraya elə gəlirdi ki, evlərin içini, onların əsrlərlə qar altında qalmış ümitsizliyini görür.

Hər il bütün gücünü, qüvvəsini işə verən, ildən-ilə bacarıqlı əlləri heydən düşən toxucuların həyatı toxuduqları krep

kimi heç də sevindirici və işıqlı deyildi. Krepin istehsalından bəhs edilən qədim kitablarda toxucuların ağır işindən yazan tan şairi Tso Tao-yunin mətnlərindən misal gətirilir. Kitablarda yazılırdı ki, heç bir evdə muzdlu tutulan toxucu yox idi, çünki bir top krepə toxumaq üçün xeyli vaxt, zəhmət lazım idi və işçi saxlamaq sərfəli deyildi.

İşin bütün əziyyətlərinə dözən naməlum ustalar çoxdan ölüb getmişdilər, bircə gözəl krep onlardan yadigar qalmışdı. İndi Simamura kimiləri yayda bədənlərinə sərinlik verən qədim krepdən tikilmiş qəşəng kimono geyinirlər. Ümumiyyətlə, bunda təəccüblü heç nə yox idi, ancaq bircə Simamuranın heyrətdən, az qala, nəfəsi tutuldu. Doğrudanmı, insanın nə vaxtsa, haradasa ürəyinin bütün atəşi, hərərətiylə gördüyü iş, sonra onun özünə qayıdıb qamçı zərbəsi kimi ağrıtsın?..

Simamura küçənin ortasında talvarın altından çıxdı. Bir poçt stansiyasından o birinə uzanan küçə bütün işlək yollar kimi düz və uzun idi. Yəqin, köhnə yol mədən sularının olduğu kənddən başlayırmış. Hər şey – damların örtüldüyü ensiz taxtalar da, daşlar da orada olduğu kimi idi.

Axşam düşdükcə talvarları saxlayan dirəklərin solğun kölgələri uzanırdı.

Daha baxılası bir şey yox idi və Simamura yenə qatara oturub başqa stansiyada düşdü. Əvvəlki kimi balaca şəhər idi. Simamura küçələri gəzib, qızınmaq üçün ərİştəli şorba içdi.

Əriştəli şorba içdiyi yeməkkəna, görünür, öz mənbəyini mədən sularından götürən çayın kənarında yerləşirdi. Körpünün üstündən iki-bir, üç-bir rahibələr keçib gedirdi. Ayaqlarına varadzi¹ geyinmişdilər, bəzilərinin çiyindən dəyirmi küləş şlyapa sallanırdı. Yəqin, sədəqə yığmaqdan qayıdırdılar.

– Burada nə çox rahibə var? – Simamura ərİştəli şorba gətirən qadından soruşdu.

---

¹ *Varadzi* – küləş səndəl; əsasən kənddə geyilir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Yaxınlıqdakı dağda qadın monastırı var. Qar yağmağa başlayanda oradan çıxmaq çətin olacaq.

Körpüdən o tərəfdəki, artıq qarla örtülmüş dağ hava qaraldıqca öz ağılığıyla seçilirdi.

Bu yerlərdə yarpaqlar tökülməyə, soyuq küləklər əsməyə başlayanda qardan xəbər verən buludlu, sazaqlı günlər daha çox olurdu. Uzaqdakı, yaxındakı uca dağlar yavaş-yavaş ağaranda, yerli camaat deyirdi ki, “dağların başı gicəlləndi”. Payızda dəniz ətrafındakı yerlərdə dəniz, dağlıq yerlərdə dağ uğuldadır. Burada belə uğultuya “bətndəki uğultu” deyirlər. Bilirlər ki, əgər “dağların başı gicəlləndisə”, əgər “bətndəki uğultu” eşidildisə, demək, qar yağmağa az qalıb. Simamura bu haqda qədim kitablarda oxuduğunu xatırladı.

İlk qar Simamura səhər oyanıb payız yarpaqlarına tamaşa etməyə gələn mehmanxanadakı kirayənişinlərin ifasında “Utay”ı eşidəndə yağmışdı. Maraqlıdır, görənlər, bu il dəniz və dağlar uğuldamışdı?

Tək qaldığı mədən sularında təkcə Komako ilə ünsiyət saxladığından, bəlkə, eşitmə qabiliyyəti güclənmişdi? Hər halda, dənizin və dağların uğultusu haqqında fikirləşməyə bənddi ki, ona elə gəlirdi ən uzaq səslər belə qulağına çatır.

– Deməli, rahibələrin tezliklə qış guşənişinliyi başlayacaq? Onların sayı nə qədər olar?

– Yəqin, çox olurlar.

– Maraqlıdır, bütün qış uzununu onlar nəylə məşğul olurlar? Hər tərəf qar, monastırda da onlardan başqa heç kim yoxdur. Sizin yerlər qədimdən krep emalı ilə məşhurdur, onlar niyə bu işlə məşğul olurlar?

Qadın vur-tut gülümsədi.

Geri qayıtmaq üçün Simamura iki saata yaxın stansiya da girinc oldu.

Maşın dəmiryolu keçidini ötüb kriptomeri meşəliyindəki məbədə çatanda işığa qərq olmuş tənha bina göründü.

Simamura rahatca nəfəs aldı. Bu, “Kikumura” restoranı idi. Girişdə bir neçə geyşa dayanıb söhbət eləyirdi.

Hamısına əməlli-başlı nəzər salmağa macal tapmasa da, Komakonun onların arasında olduğuna Simamura artıq əmin idi və indi yalnız onu görürdü.

Qəfildən maşının sürəti azaldı. Simamura ilə Komakonun münasibətlərindən xəbəri olan sürücü, görünür, özü də hiss etmədən maşını yavaşıtmuşdı.

Ancaq Simamura çevrilib geriyə baxdı. Təkərlərin izi qarda aydınca seçilirdi. Ulduzların işığında gözünün çox uzaqları gördüyünə özü də təəccübləndi.

Nəhayət, maşın Komako ilə bərabərləşdi. Qadın gözlərini qıyıb birdən yüyürərək maşından yapışdı. Maşın saxlamadı, ancaq diki qalxdığından çox yavaş gedirdi. Komako ayaq yerinə sıçrayıb, qapının dəstəyindən bərk-bərk tutmuşdu.

Komako özünü qabağa əyib, sanki, maşına yapışmışdı. Onun hərəkətində Simamura qərribə, təhlükəli bir şey görmədi. Canına xoş bir istilik yayıldı. Onun üst kimonosunun altından çıxan alt kimonosunun rəngli qolu, maşının qalın şüşəsinin arasından sezilərək, Simamuranın soyuqdan donmuş göz qapağını qarsaladı.

Komako alnını şüşəyə söykəyib qışqırdı:

– Hara getmişdin?! Səndən soruşuram, hara getmişdin?

– Ehtiyatlı ol, yıxılırsan! – Simamura da bərkdən qışqırdı, əslində isə bu, ləzzətli bir oyun idi.

Komako qapını açıb yanı üstə oturacağa yıxıldı. Həmin vaxt maşın dayandı. Onlar dağın ətəyində idilər.

– De görüm, hara getmişdin?

– Elə belə...

– Hara?

– Məqsədsiz-filansız getmişdim...

Komako kimonosunun ətəyini düzəltdi. Bu, peşəkar geyşaların hərəkəti idi, ancaq Simamura nəyə görə çox təəccübləndi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Sürücü susurdu. Simamura düşündü ki, yolun ortasında maşında oturub qalmaq heç də yaxşı deyil.

– Düşək. – Komako əlini onun dizinə qoydu. – Oy, nə soyuqdur! Niyə məni özünlə aparmamışdın?

– Doğrudan, niyə...

– Nə, nə?.. Gülməli adamsan!

Komako gülə-gülə daş pillələrlə yoxuşu qalxırdı.

– Sənin necə getdiyini gördüm. Saat iki, ya üçə işləmiş olardı...

– Hm...

– Maşının səsinə çıxıb baxdım. Sən isə heç başını da döndərmədin.

– Nə?

– Geriyə baxmadın. Niyə dönüb baxmadın?

Simamura mat qalmışdı.

– Demək, mənim baxdığımı görməmişən?

– Görməmişəm.

– Elə də fikirləşirdim, – Komako yenə gülüb onun çiyinə sığındı. – Niyə məni özünlə aparmadın? Yaman soyuqdur! Zəhləm gedir...

Birdən həyəcan siqnalı çalındı.

Hər ikisi çevrilib baxdı.

– Yanğın, yanğın!

– Hə, yanğındır.

Yanğın kəndin ortasında idi.

Burum-burum qalxan qara tüstünün içindən alov dilləri ucalırdı. Alov qonşu evlərin karnizini yalayırdı və deyəsən, get-gedə yayılırdı.

– Hara yanır? Müəlliməgildə yaşadığın evin yanı deyil ki?

– Yox.

– Bəs haradır?

– Bir az yuxarıdadır. Stansiyanın yaxınlığında...

Alov evin çardağını bürümüşdü.

– İlahi, barama qurdu üçün yem saxlanılan bina yanır!
O binadır! – Komako üzünü Simamuranın çiyinə söykədi.
– Barama qurdu üçün yem saxlanılan binadır! Həmin binadır!

Alov get-gedə güclənirdi. Bu hündürlükdən ulduzlu göylərin altındakı yanğın çox xırda görünə də, hər halda, qorxu oyadırdı. Adama elə gəlirdi ki, bu saat yayılan alovun çartıltısı eşidiləcək.

O, Komakonu qucaqladı.

– Di sakit ol, sakit ol!

– Yox, yox, bacarmıram!

Komako başını silkələyib ağladı.

Simamura onun sifətini ovcunun içinə aldı. Sifəti, əslində olduğundan xırda görünürdü. Gicgahlarında damarı atırdı. Komako yanğını görəndə ağladı, Simamura isə nəyə görə ağladığıyla maraqlanmayıb, sadəcə, onu qucaqladı.

Qəfildən ağlamağını kəsib başını qaldırdı.

– Bilirsən, bu gün axşam barama qurdu üçün yem saxlanılan binada kino göstəriridilər. Axı ora adamla doludur...

– Doğrudan, bədbəxtçilikdir!

– Adamlar yanacaq!

Yuxarıdan adamların səs-küyü eşidildi və onlar başılovlu daş pillələrlə dağa sarı qaçdılar. Mehmanxananın ikinci, üçüncü mərtəbəsində bütün södzilər açılmışdı. Adamlar pəncərələrdən düşən gur işıqda şüşəbəndlərdə dayanmışdılar. Hamı yanğına tamaşa etmək üçün çıxmışdı. Ulduzlarla lampaların işığında mehmanxananın həyətidəki solmuş xrizantemlər qaranlıqda aydınca seçilirdilər və elə bil, uzaqdakı alovu əks etdirirdilər. Xrizantem ləklərinin arxasında da adamlar dayanmışdılar. Komako ilə Simamuranın böyründən qəfil bir neçə mehmanxana xidmətçisi çıxdı.

Komako boğuş səsə soruşdu:

– Barama qurdu üçün yem saxlanılan bina yanır?

– Elədir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Bəs adamların vəziyyəti necədir?

– Hələ nəse eləmək olar. İndi adamları xilas eləyirlər...

Kino lenti yanıb, sonra da hər şey alışıb... Bizə telefonla xəbər verdilər... Baxın, baxın, görün nə eləyirlər! – Xidmətçilərdən biri əlini irəli uzatdı. – Deyirlər, uşaqları ikinci mərtəbədən tullayırlar. – Kişi aşağı enməyə başladı.

– Axı nə eləyək, nə eləyək? – Xidmətçiyə çatmaq istəyirmiş kimi Komako da pillələrlə aşağı düşməyə başladı.

Ancaq aşağıya tələsən adamlar onları ötdülər. Komako adamlara qoşulub qaçdı. Simamura da onun arxasınca qaçdı.

Yanğın aşağıdan görünmürdü. Vur-tut evlərin damından qalxan alov dilləri hərdənbir gözə çarpırdı. Həyəcan siqnalı daha bərkədən çalınırdı, onunla birlikdə həyəcan da artırdı. Adamlar lap bərk qaçmağa başlamışdılar.

– Yer buzdur, birdən sürüşərsən, – Komako dönərək Simamuraya dedi və birdən dayandı. – Axı sən niyə gedirsən? Mən başqa məsələ, mən adamlar sarıdan narahatam.

Bu sözlərdən karıxmış Simamura ətrafına baxıb relləri gördü. Artıq dəmiryolu keçidinə çatmışdılar.

– Kəhkəşan... Necə gözəldir... – Komako göyə baxaraq yenə qaçdı.

“A-a... kəhkəşan...” – Simamura da göyə baxdı. Ona elə gəldi ki, kəhkəşanın içində üzür. Kəhkəşan lap yaxındaydı, adamı özünə çəkirdi. Bəlkə, Basyö¹ də dalğalı dənizdə üzər-kən başı üstündə elə bu parlaq sonsuzluğa görmüşdü? Kəhkəşan bütün çılpalığıyla yerə doğru axırdı. O, burada, lap yaxında idi. Adamın ağlını başından çıxarırdı. O qədər şəffaf, o qədər aydın idi ki, dumanlıqda parıldayan hər gümüşü zərrə belə görünürdü. Simamura baxışlarını ondan ayıra bilmirdi.

– Ehey! – Simamura Komakonu səslədi.

– Mən buradayaaaam! Gəl buraaa!

¹ Basyö (1644–1694) – yapon şairi

Komako kəhkəşanın altında qaralan dağa tərəf qaçırdı.

Yəqin, Komako kimononun ətəyini yığmışdı, hər dəfə əllərini yelləyəndə, qırmızı alt kimonosu üst kimononun altından bir az çıxırdı. Simamura qırmızı ətəyin ulduzların işığında necə alışıb-yandığını görürdü.

Simamura var gücüylə qaçırdı.

Komako yavaş-yavaş kimonosunun ətəyini buraxıb, Simamuranın əlindən yapışdı.

– Sən də gedirsən?

– Hə, gedirəm.

– Nə olduğuyla maraqlanırsan?! – Komako qarla sürtünən kimonosunun ətəyini yenə əlinə yığdı. – Mehmanxanaya get, yoxsa məni lağa qoyacaqlar.

– Yaxşı, ancaq qoy bir az səni ötürüm.

– Camaatdan ayıbdır! Nə olsun yangındır...

Simamura başını tərpedib dayandı, ancaq Komako yavaş-yavaş gedə-gedə hələ də onun əlindən tutmuşdu.

– Bilirsən nədir? Məni gözlə. Tez qayıdacağam. Harada gözləməyin rahat olar?

– Fərqi yoxdur.

– Onda məni bir az da ötür, sonra... – Komako onun üzünə baxıb birdən başını yırğaladı. – Yox, daha bacarmıram!

Komako onu bərk-bərk qucaqladı. Simamura səndələdi. Yolun kənarında qardan soğanların başı çıxmışdı.

– Bu, insafsızlıqdır, insafsızlıq! – Komako nəfəsi tənqiyə-tənqiyə danışırdı. – Sən dedin ki, mən yaxşıyam, yadındadır? Axı itib gedəsi adam niyə belə sözlər deyir?

Simamura Komakonun sancığı dalbadal tatamiyə batırıldığını xatırladı.

– Mən ağladım, yadındadır? Evə qayıdandan sonra da ağladım. Səndən ayrılmaq mənim üçün son dərəcə ağırdır. Buna baxmayaraq, tez get, belə yaxşı olar... Mənə dediyin sözə görə necə ağladığımı unuda bilmirəm.

Simamura qadının əvvəl-əvvəl düzgün başa düşmədiyinə görə yaddaşına belə möhkəm həkk olunmuş öz sözlərini xatırladı. Ürəyi sıxıldı. Bu vaxt yanğın yerindən səsküy eşidildi. Alov yenidən güclənmişdi. Qığılcımlar göyə millənirdi.

– İlahi, yenə şiddətləndi! Alova bax!..

Öz nicatlarını axtarırlarmış kimi qaçmağa başladılar.

Komako bərk qaçırdı. Onun getası şaxtadan donmuş qara, sanki, toxunmurdu. Dirsəklərini böyrünə sıxıb əllərini yelləmədən qaçırdı. “Necə gözəldir”, – onun şax qamətində, sinəsini qabağa verib necə qaçdığına baxa-baxa Simamura fikirləşdi. Tezliklə Simamuranın nəfəsi təntidi. Komakodan gözünü çəkməməsi də qaçmağına mane olurdu. Ancaq Komakonun da nəfəsi təntidi, səndələyib Simamuraya söylədi.

– Soyuqdan gözlərim sulanır.

Yanaqları alışıb-yanırdı, amma gözləri üşümüşdü. Simamuranın da gözləri sulanmışdı. O, gözünü qırpanda kəhkəşanın necə yayıldığını gördü. Simamura çalışıb gözündə gilələnmiş yaşı düşməyə qoymadı.

– Kəhkəşan hər gecə belədir?

– Nə?.. Kəhkəşan?.. Hə, gözəldir... Yox, yəqin, hər gecə belə olmaz. Göy bu gün çox təmizdir.

Kəhkəşan onlar gəldiyi yerdən başlayıb getdikləri tərəfə uzanırdı. Komakonun çöhrəsi, elə bil, kəhkəşanda üzürdü.

Onun zərif burnunun cizgiləri aydın görünmürdü, dodaqlarının rəngi seçilmirdi. Göyün belə işıqlı olduğuna baxmayaraq, Simamura, ətrafdakı qaranlığa sadəcə, inana bilmirdi. Ulduzların işığı, yəqin, təzə doğulmuş Ayın işığından solğun idi, ancaq kəhkəşan bədirlənmiş aydan da işıqlıydı və qəribəydi ki, yerə bir dənə də olsun, kölgə düşmədiyi solğun parıltıda Komakonun sifəti qədim maska kimi qaranlıqda seçilirdi, Simamura isə öz yanında qadın olduğunu hiss eləyirdi.

Yenə ona elə gəldi ki, kəhkəşan yerə tərəf yaxınlaşır.

Böyük şimal şəfəqinə oxşayan kəhkəşan, sanki, axıb onun bədənini yuyurdu. Simamuranın özü isə, elə bil, dünyanın qurtaracağında dayanmışdı. Kəhkəşan onun ürəyini buz kimi soyuq qüسسəylə doldururdu və həm də ağılı başından çıxarırdı...

– Sən gedən kimi namusla yaşamağa başlayacağam,
– Komako gözlərini qırpıb, saçını düzəldə-düzəldə dedi.

Bir neçə addım atıb ona sarı çöndü.

– Sənə nə olub? Ay səni!

Simamura hərəkətsiz dayanmışdı.

– Burada məni gözlə! Sonra birlikdə sənin nömrəyə qayıdırıq, yaxşı?

Komako sol əlini yelləyərək qaçıb, dağın qara fonunda görünməz oldu. Kəhkəşanın ətəyi dağın üstünə əyilmişdi və elə bil, girintili-çıxıntılı qayalar onu itələyib məcbur eləyirdi ki, öz işığı bütün səmaya yaysın.

Simamura irəliyə doğru addımladı, bu vaxt Komako böyük yolun kənarındakı binanın arxasında görünməz oldu.

– Bir də!.. Bir də!..

Qışqırıqlar eşidildi və yolda nasosu dartan bir dəstə adam göründü.

Böyük yolda qaçısan təzə-təzə adamlar peyda olurdu. Simamura ilə Komakonun getdiyi küçə böyük yolla T hərfi əmələ gətirirdi. Simamura da böyük yola çıxmağa çalışdı.

Başqa bir nasos aparan adamlar da göründü. Simamura onları irəli buraxıb arxalarınca qaçdı.

Nasosu kanatla bir neçə adam dartırdı, bir yığın yanğınsöndürən isə arxadan itələyirdi. Qərribə mənzərəydi – əl ilə idarə olunan, çox balaca, taxtadan düzəldilmiş köhnə nasos idi.

Nasos aparan adamları irəli buraxıb Komako da yolun kənarına çəkildi. Simamuranı görüb onunla yanaşı qaçdı. Yanğın yerinə tələsənlərin hamısı kənara çəkilib nasosa yol

açırdı, sonra isə arxasınca götürülürdülər. Artıq Komako və Simamura yangın yerinə tərəf qaçanlardan biri idilər.

– Yenə gedirsən? Nə baş verdiyi səni maraqlandırır!?

– Gedirəm. Ancaq nasosdan olmaz! Ondan nə fayda!

Yəqin, onu Meydzi dövründə düzəldiblər.

– Hə, hə... Gözlə, yıxılırsan.

– Çox sürüşkəndir...

– Əlbəttə, sürüşkəndir. Sən, heç olmasa, bir dəfə bura çovğunlar başlayanda gəl. Yox, gəlməzsən! Dovşanlar, qır-qovullar adamlara sığınırılar...

İndi Komakonun səsində sevinc duyulurdu. Görünür, yangınsöndürənlərin hay-küyü, camaatın yangın yerinə qaçışması onu həyəcanlandırmışdı.

Simamura da indi asan yeriyirdi.

Güclənən alovdan çırtılı qopdu. Düz gözlərinin önündə alov göyə milləndi. Böyük yolun kənarındakı evlərin qara alçaq damları gözqamaşdıran işıqda görünüb o saat da yox oldu. Nasosların suyu ayaq altına tökülürdü. Adamlar divar kimi yolu kəsmişdilər. Simamura və Komako istəməsələr də, dayandılar. Yanıq iyinə başqa iy də qarışmışdı, elə bil, kokain qaynadırdılar.

Ətrafdakılar danışdırdılar ki, yangın kino lentinin alışmasından başlayıb, uşaqları ikinci mərtəbədən atmışlar, Allaha şükür, heç kim zərər çəkməyib, xoşbəxtlikdən, binada nə barama qurdu, nə də düyü saxlanırmış... Hamı hündürdən danışdı, ancaq elə bil, hamını birləşdirən özünəməxsus bir sükut hökm sürürdü. Elə bil, görünüş itmişdi və sükutla müşahidə olunan ikiölçülü mənzərədə ancaq alovla yangın-söndürən nasoslar gerçəkdi.

Gec gələnlərdən kimsə hərdən ucadan öz qohumlarını səsləyirdi. Cavabında da yenə bərkdən səslər eşidilirdi. Təhlükə siqnalı artıq susmuşdu.

Simamura diqqəti cəlb eləməmək üçün hiss olunmadan Komakodan aralanıb uşaqların arxasında durdu. Uşaqlar

alovun istisindən geri çəkilməmişdilər. Qar bir az yumşalıb suyun təsirindən və odun istisindən əriyərək, vurnuxan adamların ayaqları altında palçığa dönmüşdü.

Simamura yanan binanın qarşısındakı bostanda yanğına baxmağa gələn kənd camaatı ilə birlikdə durmuşdu.

Yanğın, görünür, kino proyektoru olan girişdən başlayıb, binanın yarısının divarlarını və damını artıq yandırıb-yaxmağa macal tapmışdı. Doğrudur, tirlər, dirəklər yanmağa davam eləsə də, hələ uçmamışdılar. Nazik taxtalar döşənmiş damlar və taxta divarların uçduğu yerlərdə isə boşluq yaranmışdı və tüstü o qədər də çox deyildi. Bol-bol su vurulmuş damın başqa tərəfi, sanki, yanmırdı, ancaq alov ən gözlənilməz yerlərdən vurub çıxırdı. Hər üç nasosla dərhal həmin yerə su vurulurdu, onda göyə qara tüstü və qılgıncım topası yüksəlirdi.

Kəhkəşana səpələnən qılgıncımlar sönmürdü və Simamuraya yenə elə gəlirdi ki, kəhkəşanın içində üzür. Tüstü kəhkəşanı örtmək istəyəndə kəhkəşan özü aşağı enirdi. Şlanqdan titrəyərək çıxan su şırnağı dama toxunub ağappaq fəvvarə kimi göyə yüksəlir, elə bil, kəhkəşanın işığını əks etdirdi.

Nə vaxt böyründə peyda olduğunu bilmədiyi Komako onun əlindən tutdu. Simamura ona tərəf dönüb heç nə demədi. Komako yanğına baxırdı. Alovun parıltısı onun həyəcanlı sifətində oynayırdı. Qüssədən Simamuranın boğazı göynədi. Komakonun saçı qarışmış, boğazını irəli uzatmışdı. Simamuranın ürəyindən Komakoya toxunmaq keçdi. Onun əlləri əsirdi. Onun əli ilq idi, Komakonun əli isti. Simamura hiss elədi ki, ayrılıq dəmi çox yaxındadır.

Alov girişdəki dirəyə sıçradı, o yenə alışıdı, ancaq üstünə tuşlanan su şırnağından fişıldayıb tüstülədi. Damın tiri yana əyilməyə başladı.

Birdən hamı vahimə içində qışqıraraq donub qaldı: yuxarıdan yerə qadın bədəni düşdü.

Bu binanın ikinci mərtəbəsi xeyli davamsız idi. Adətən, kütləvi tamaşalar üçün istifadə olunurdu. Qadın həmin ikinci mərtəbədən yıxılıb bir anın içində yerə düşmüşdü. Ancaq adamlara bu, çox uzun müddət kimi göründü, onun necə yerə düşdüyünü, sanki, gözləriylə çəkmişdilər. Ola bilsin, qadın qəribə tərzdə, kukla kimi yerə düşdüyünə görə onlara belə gəlmişdi. O, huşunu itirmişdi, bunu hamı ilk baxışdan hiss elədi. Yerə düşəndə heç bir səs eşidilmədi. Su hər yanı islatmışdı. Qadın düz ortaya – binanın sönməyə başlayan və yeni alışan hissəsinin ortasına düşmüşdü.

Qadın çox qəribə, tamamilə üfüqi vəziyyətdə düşmüşdü. Simamura donub qaldı, ancaq hər şey ani bir halda baş verdiyindən, qorxmağa belə macal tapmadı. Qadının quruyub bərkimiş, eyni zamanda yumşaq, elastik bədəni cansız halda, heç bir müqavimət göstərmədən kukla kimi düşmüşdü. Elə bil, qadın heç vaxt diri olmamışdı, heç vaxt da ölməyəcəkdi. Simamuranın beynindən bircə fikir keçmişdi: tək başı bədənindən aşağıda olmasın, dizi qatlanmasın. Əslində, elə olmalıydı, ancaq bədən yıxıldığı kimi üfüqi vəziyyətdə də yerə düşmüşdü.

– A-a-a!..

Komako fəryad qoparıb gözünü əlləriylə qapadı.

Simamura gözünü qırpmadan baxırdı.

Yıxılan qadının Yoko olduğunu Simamura nə vaxt bildi? Camaatın içindən keçən uğultu, Komakonun fəryadı, yıxılan qadının ayaqlarının azacıq titrəməsi – elə bil, hamısı eyni anda olmuşdu.

Komakonun fəryadı Simamuranın, sanki, içini doğradı. Yokonun ayaqlarının titrəyişi onu elektrik cərəyanı kimi vurub, başından tutmuş barmaqlarının ucuna kimi titrətdi. Ağrıdan, kədərdən ürəyi bərk-bərk çırpındı.

Yokonun zorla hiss edilən titrəyişi dərhal da yoxa çıxdı. Simamura bunu sonra sezdi, ona qədər Yokonun üzünü və uçan oxlar rəsm edilmiş kimonosunu gördü. Yoko arxası

üstə düşmüşdü. Kimononun ətəyi yuxarı çəkildiyindən, bir dizi açıqda qalmışdı. Yoko yerə dəyib huşunu itirmişdi, yalnız baldırlarından yüngül bir titrəyiş keçmişdi. Simamura, nədənsə, ölümü hiss eləmədi, elə bil, Yokonun ruhu bədəninə çıxıb onun bədənində girmişdi.

Yokonun yıxıldığı ikinci mərtəbənin eyvanında bir neçə tir əyilib onun düz başı üstündə yanırıdı. Onun gözəl gözləri yumulu idi. Çənəsi yuxarı qalxmışdı. Boynu uzanmışdı. Alovun işığı onun çöhrəsində titrəyirdi.

Simamura birdən həmin qatı xatırladı. Komako ilə görüşməyə gəlirdi. Yokonun çöhrəsi pəncərənin şüşəsində əks olunurdu və çöldə yanan işıq birdən onun çöhrəsinə düşdü. Bir anın xatirəsi Komako ilə bir yerdə olduğu ayları, illəri işıqlandırdı. Yenə dözülməz ağrı və kədər hiss elədi.

Komako artıq yanında deyildi. Adamların nəfəsini içinə çəkdiyi, onun fəryad qopartdığı anda yerindən qopub qabağa çıxmışdı.

Komako geyşə kimonosunun ətəyini basdalayıb, sudan qaralmış küllün arasında səndələdi. O, Yokonu qaldırıb qucağına aldı, bir neçə addım atdı. Yokonun başı heysiz halda sallanırdı. Onun sifəti eləydi ki, sanki, indicə göylərə yüksələcəkdi. Komako qolları üstündə, sanki, öz qurbanını, öz cəzasını aparırdı.

Adamlar qışqırışıb onu əhatəyə aldılar.

– Yol verin!.. Yol verin!..

Simamura Komakonun qışqırığını eşitdi:

– Bu qız... o axı dəli olacaq!.. Dəli olacaq!..

Onun səsindeki ümitsizliyi duyub Simamura irəli atılmaq istədi, ancaq Yokonun cəsədini Komakodan almağa çalışan kişilərə toxunaraq səndələdi. Özünü zorla tarazlayıb göyə baxanda kəhkəşan yuxarıdan gurultuyla düz onun üstünə gəldi.

Yasunari Kavabata NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

NOVELLALAR

İDZULU RƏQQASƏ

1

Yol dolana-dolana qalxırdı və Amaqi aşırımına az qalmışdı ki, dağın ətəyindəki kriptomeri meşəsini döyəcləyən şıdırğı yağış məni haqladı.

İyirmi yaşındaydım. Başımda ali məktəbin formalı furajkası, əynimdə pambıq parçadan zolaqlı kimono və xakama var idi. Tələbə portfelini çiynimə atıb tək-tənha İdzuya gedirdim. Artıq dörd gündü yoldaydım. İlk gecəni Syudzendzinin, qalan iki gecəni Yuqasimanın mədən sularında keçirmişdim, indi isə ayağымda ucuz geta Aqami aşırımını qalxırdım. Payızın hökmranlıq elədiyi yamaqlara, meşələrə və qaranlıq dərələrə heyranlıqla baxırdım, ancaq ürəyimi titrədən ümid məni tələsdirirdi...

Yağışdan qorunmaq üçün dolama yolla diki qaça-qaça qalxmağa başladım. Dağın zirvəsinin şimal tərəfində kiçik çay evi vardı. Təngnəfəs özümü içəri saldım və... donub qaldım. İnanılası deyildi, ancaq ümidim doğrulmuşdu: gəzərgi aktyorlar truppası çay evində dincəlirdi.

Kandarda quruyub qaldığımı görən rəqqasə altındakı döşəkçəni götürüb çevirərək mənim yanıma qoydu.

– E-e-e...

Özümü döşəkçənin üstünə yıxanda bircə bunu deməyə heyim çatdı. Heyrətdən və təngnəfəs olduğumdan “sağ ol” deyə bilmədim.

Rəqqasənin lap yanında oturduğumdan, özümü tamam itirdim və qoltuq cibimdən siqaret çıxarıb yandırdım. O, qonşu qadının qarşısındakı külqabını mənə tərəf itələdi. Yenə heç nə deyə bilmədim.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Rəqqasənin on yeddi yaşı olardı. Köhnə qaydada daranmış saçları qəribə tərzdə dalğa-dalğa burulub qalxmışdı. Uzunsov sifəti balaca olsa da, saçının formasına çox uyğun idi. Heç vaxt belə saç forması görməmişdim. Mənə elə gəldi ki, belə qəribə saç forması olan qız qədim rəvayətlərdən ilhama gəlmiş rəssamın tablosundan çıxıb. Truppada rəqqasədən başqa qırx yaşlarında bir qadın, iki qız və gödəkcəsinin arxasına Naqaoka mehmanxanasının emblemi vurulmuş iyirmi beş-iyirmi altı yaşlarında bir kişi vardı.

Artıq iki dəfə idi rəqqasə və onların truppası ilə rastlaşmışdım. Birinci dəfə Yuqasimaya gedən yoldakı Yuqava körpüsündə qarşılaşmışdıq. Onda truppada gənc bir qadın da vardı. Rəqqasə əlində iri təbil tutmuşdu. Mən elə hey geri boylanıb onların arxasınca baxırdım və mənə elə gəlirdi ki, bu, bir yolçunun başqa yorğun yolçulara olan adi marağıdır. Sonra Yuqasimada onları yenə gördüm. Onlar mehmanxanadakı adamları əyləndirirdilər. O, vestibülün taxta döşəməsində rəqs eləyirdi, mən isə pilləkəndə dayanıb gözümü çəkmədən ona baxırdım və ürəyim ona doğru can atırdı. Onda fikirləşdim ki, bir az əvvəl Syudzendzidə olublar, indi buradadırlar, sabah isə yəqin, aşırimdan keçib cənuba – Yuqano mədən sularına gedəcəklər... Sonra bütün yol boyu tələsdim, onlara çatacağıma inanırdım – axı yeddi ri elə də uzun məsafə deyildi.

Bir az keçmiş yaşlı sahibə gəlib məni qapısız və södzisiz bir hücrəyə apardı. Görünür, buradan istifadə eləmirdilər. Mən aşağı baxdım – dibi görünməyən bir dərə idi. Tüklərim biz-biz olmuşdu, dişim dişimə dəyirdi, titrətməm kəsmirdi.

– Oy, cənab, siz islanmısınız? Xahiş eləyirəm, buraya keçin, paltarınızı qurudun, qızının. Buyurun, buyurun! – Qarı məni, az qala, zorla öz otağına apardı.

Orada ocaq yanırdı və södzilər yana çəkilən kimi canıma istilik yayıldı. Ancaq astanada dayandım. Suda boğulmuş adam kimi bədəni şişib gömgöy olmuş bir qoca ocağın

böyründə uzanmışdı. O, bulanıq sarımtıl gözlərini mənə zillədi. Ətrafında bir yığın köhnə məktub və kağız bağlama qalaqlanmışdı, az qala, bu zirzibilin içində itib-batmışdı. Mən bu hərəkətsiz uzanmış yaridiri bədheybət canlıya yaxınlaşmaq istəmirdim.

– Bu, mənim qocamdır, – sahibə dedi, – bizi üzrlü bilin! Öz ağrısını göstərmək ayıbdır. Ancaq hirs-lənməyin, cənab, o tər-pən-mir, tamam hərəkətdən qalıb...

Qarı danışdı ki, əri uzun illərdir iflicdən yatağa düşüb, bu yaxınlarda isə iflic onu tamamilə məhv eləyib. Kağız qalaqları iflicdən müalicə olunmaq üçün məsləhətlər və dərman bağlamalarıdır. Qocaya bütün əyalətlərdən məktublar yazır, dərmanlar göndərir-lər. Əri bütün ölkə ilə məktublaşır, hər yerdən, hətta Yaponiyanın ən ucqarlarından ona dava-dərman yollayırlar... Kim bilir, bəlkə, bu kağız qalağının içində yaşamaq onun üçün asandır, hər halda, başını qatır...

Mən başımı aşağı dikib ocağın böyründə oturmuşdum və qarıya necə təsəlli verəcəyimi bilmirdim. Niyə qocanı bu aşırımda saxlayırdılar? Onu aşağı aparaydılar, burada hələ indi soyuqdur, tezliklə isə hər yan qara bürünəcək... Ev titrədi – yaxınlıqdan maşın keçirdi. Paltarımdan buğ qalxırdı, ocaq çox gur yanırdı. Qarı çayxanaya qayıdıb, truppadaki qadınla danışdı.

– Bu qız... keçən dəfə səninlə gələndir?.. Əməllicə böyüyüb. Gör necə gözəldir!.. Əzizim, sənin bəxtin gətirib... Gör ha, qızlar necə tez böyüyür...

Bir saata yaxın keçmişdi. Çayxanadan səs-küy eşidildi – aktyorlar getməyə hazırlaşdılar. Yerimdən sıçrayıb arxalarınca qaçmaq istədim, ancaq utancaqlıq əl-ayağımı bağlamışdı. Ocağın böyründə oturub qalmışdım. Eybi yox, uzağa getməzlər, yeriməyə adət eləsələr də, hər halda, qadınlılar. Nə böyük işdir, uzağı iki-üç tö¹ geri qalaram... Birnəfəsə onlara çataram... Yanan ocaqdan və səbirsizlikdən

¹ Tö – 109 metrə bərabər uzunluq ölçüsü

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

istilənmişdim. Onlar gedəndən sonra fikrimi cəmləşdirməyə çalışdım. Qarı aktyorları yola salıb qayıtdı. Mən soruşdum:

– Bu adamlar harada gecələyəcəklər?

– Nə biləsən, cənab... Belə gəzərgi adamlar harada gecələyəcəklərini heç özləri də bilmirlər. Bir müştəri çıxacaq, onun yanında da qalacaqlar. Onlar üçün hamısı birdir.

Qarının səsində açıq-aşkar nifrət duyulurdu, ancaq onun sözləri mənim üçün göydəndüşmə oldu. Lap gözəl, mən fikirləşdim, əgər belədirsə, rəqqasəni öz nömrəmə dəvət eləyərəm...

Yağış seyrəldi, aşırım aydınlaşdı. Qarı məni saxlamağa çalışırdı – on dəqiqədən sonra hava tamam açılacaqdı, ancaq mən artıq otura bilmirdim.

– Baba, özünüzdən muğayat olun, tezliklə soyuqlar düşəcək, – qocaya cansağlığı arzulayıb yerimdən qalxdım.

Qarı mənə çatıb təzim edə-edə bərkdən dedi:

– Cənab, cənab, siz çox pul qoymusunuz!.. Məgər belə şey olar!.. Bu qədər pul götürmək mənə ayıbdır...

O, mənim portfelimi qapıb sinəsinə sıxdı və nə qədər çalışsam da, qaytarmaq istəmədi. Eləcə də ayaqlarını sürüyə-sürüyə arxamca gəldi. Artıq yüz metrə yaxın getmişdik, o isə hələ də dalımcə gələ-gələ donquldanırdı:

– Mən bu qədər haqq almağa layiq deyiləm... Ayıbdır! Mərhəmətli cənab, mən axı necə lazımsa, qulluğunuzda durmamışam. Eybi yox, mən sizi unutmaram. Bu yolla geri qayıdanda bizə baş çəkin, yaxşılığınızın əvəzini çıxaram. Xahiş eləyirəm, geri qayıdanda mütləq bizə gəlin...

Mən sıxılırdım, həm də mütəəssir olmuşdum. Əlli senə görə belə minnətdarlıq! Ancaq rəqqasəni tezliklə görmək istədiyimdən, ayaqlarını zorla sürüyən qarı məni əsəbiləşdirirdi. Buna baxmayaraq, qarı mənimlə aşırımdakı tunele qədər gəldi.

– Çox sağ olun, nənə! Xahiş eləyirəm, evə gedin, axı baba orada tamam təkdir, – dedim və o, axır ki, portfeli mənə qaytardı.

Mən tunelə girdim. Onun tağ-tavanından tək-tək soyuq damcılar düşürdü.

İrəlidən işıq gəlirdi – İdzunun cənubuna çıxış idi.

2

Ağ rəngə boyanmış daş sürahi ilə uçurumdan ayrılan dağ yolu tuneldən çıxan kimi qəfil aşağı enirdi. Aktyorların xırda maketə oxşayan fiqurları uzaqdan görünürdü. Bizi altı tödən çox olmayan bir məsafə ayırırdı və mən tezliklə onlara çatdım. Dərhal yerimi yavaşıtmaq yaxşı çıxmazdı, ona görə özümü soyuqqanlı göstərüb qadınları ötdüm. Bir az irəlidə gedən kişiylə bərabərləşəndə o dedi:

– Ayaqdan itisiniz!.. Ancaq yaxşı oldu, hava tamam açıldı.

Mən rahatca nəfəs alıb, onunla yanaşı getdim. O, mənə müxtəlif suallar verirdi. Söhbət elədiyimizi görüb, qadınlar bizə çatdılar.

Kişi çiyinə söyüd budaqlarından hörülmüş səbət almışdı. Qırx yaşlarındakı qadın əlində it tutmuşdu. Qızların ikisinin də əlində yük vardı; böyük qız düyüncə, o biri səbət aparırdı. Rəqqasənin çiyindən təbil və onun altlığı asılmışdı.

Böyük qız astadan rəqqasəyə dedi:

– Bu cənab tələbədir.

Mən onlara sarı döndüm.

– Doğru deyirəm? – o soruşdu. – Mən o saat başa düşdüm: axı bizim adaya tələbələr gəlir.

Onlar, demə, Osima adasındakı Xabu liman şəhərindən imişlər. Yazda yola çıxıblarmış, indi artıq geri dönməliydlər – qısa hazırlıqları yox idi. Hələ on gün Simodada qalıb, İto mədən sularından evə yollanacaqdılar.

Osima adası... Məni poeziyanın havası vurdu, ancaq yenə rəqqasənin qeyri-adi saç formasına tamaşa eləməyə başladım.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Çimmək üçün bizə çoxlu tələbə gəlir, – rəqqasə öz yol yoldaşına dedi.

Mən ona baxdım:

– Yayda?

O tutuldu, astadan nəşə, deyəsən: “Qışda da...” – dedi.

– Qışda da? – mən təzədən soruşdum.

O, yol yoldaşına baxıb bərkdən güldü.

Mən öz sualımı təkrar elədim:

– Demək, orada qışda da çimmək olur?

O, qıpqırmızı olub, birdən ciddiləşərək başını tərpətdi.

– Səfeh qızsan! – qırx yaşlı qadın gülümsədi.

Yuqanoya, təxminən, üç ri məsafə vardı. Kavadzu dərəsi boyu gedən yol eniş idi. Aşırımdan sonra rənglər dəyişdi – göyün, dağların rəngi cənubdakı kimi oldu. Biz kişiylə yaxın adamlar kimi söhbət eləyirdik.

Kiçik kəndlər – Xaqino, Nasimoto və başqaları – geridə qaldı. Aşağıda Yuqanonun küləş damları göründü. Nəhayət, özümdə cəsarət tapıb onlarla birlikdə Simoda qədər getmək istədiyimi kişiylə dedim. O çox sevindi.

Ucuz mehmanxananın qarşısında dayananda qırx yaşlı qadının sifətindən mənimlə xudahafizləşmək istədiyi duyuldu. Ancaq yol yoldaşım etiraz elədi:

– Cənab tələbə bizimlə getmək istəyir.

– Hə? Çox gözəl! Səfərdə yol yoldaşı dərdi bölüşməyə bərabərdir. Biz savadsız adamlarıq, buna baxmayaraq, hərədən adamları darıxmağa qoymuruq... Cənab tələbə, buyurun, bizimlə dincəlin. – O, mehribancasına mənə təzim etdi.

Qızlar susaraq, utancaq nəzərlərlə arabir məni süzürdülər. Olsun, burada nə var ki – onların sifətində yazılmışdı. Ancaq deyəsən, bir az sıxılırdılar.

Onların arxasınca ikinci mərtəbəyə qalxdım. Öz yüklərini bir küncə qoydular. Tatami ilə fusuma köhnə və çirkli idi. Rəqqasə aşağı düşüb çay gətirdi. O, mənim qarşımda oturanda birdən yanaqları allandı, titrəyən əlində nəlbəki

yırğalandı, fincan az qaldı yerə düşsün və qırılmasın deyərək tataminin üstünə qoydu. Çay çalxalanıb töküldü. Rəqqasənin belə karıxması məni təəccübləndirdi.

– Ay səni, yöndəmsiz! Lap uşaqsan, gözün haralardadır... – Qadın qaşqabağını töküüb dəsmalı rəqqasəyə tolazladı.

Doğrudan hirsələnib, yoxsa yalandan özünü elə göstərir?..

Qız dəsmalı tutub tatamini silməyə başladı. Hərəkətlərində bir qətiyyətsizlik var idi.

Qadının kobud sözləri məni özümə gətirdi. Çayxanadakı qarının gəzərgi aktyorlar barədə dediyi sözlərdən sonra göylərdə uçan xəyallarım sabun köpüyü kimi partladı...

Qadın diqqətlə məni süzüb, yanında oturan qıza tərəf dönərək dedi:

– Cənab tələbənin gör nə qəşəng kimonosu var. Kasurisi¹ gözəldir. Rəsmləri də Tamidzidə olduğu kimidir. Onun kimonosu yadımdadır? Həmin rəsmlərdir, elədir?

Sonra yenə mənə göz gəzdirdi.

– Bilirsiniz, cənab tələbə, sizin kimononun kasurisi mənim oğlumunkundandır. Mənim oğlum var... Orada, evdədir... Məktəbdə oxuyur... Sizin kimononu görəndə onu xatırladım... İndi hər şey bahadır, göy kasuri də, dəhşətdir...

– Oğlunuz hansı məktəbdə oxuyur?

– İbtidai məktəbdə, beşinci sinifdədir.

– Beşinci sinifdədirsə, demək, hələ uşaqdır. Mən isə artıq...

– Hə, hə... Kofuda oxuyur... Mən artıq çoxdandır Osimada yaşayıram, ancaq Kay əyalətindən, Kofudanıq.

Bir az dincəldik və təxminən, bir saat sonra kişi mənə mədən suları olan başqa mehmanxanaya ötürmək təklifi elədi. Mən isə onlarla birlikdə ucuz otaqda gecələməyə hazırlaşırıdım...

Baş küçədən dönüb daş döşənmiş cığırla getdik, sonra daş pillələri qalxdıq. Kiçik çayın üstündə tikilən ümumi

---

¹ *Kasuri* – pambıq parça

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

hamamın yanındaki körpünü keçdik. Mədən suları olan mehmanxana körpünün arxasındaıdı.

Mən hovuzı yollandım. İstı suda oturanda kışi yenə peyda oldu və yenə söhbət eləməyə başladıq. O, bir az özü haqqında danışdı – iyirmi dörd yaşı var, evlidir, arvadı ilk hamiləliyində uşağı salıb, sonra vaxtından əvvəl doğuş olub... Mən qulaq asa-asa onun mehmanxana emblemi olan gödəkcəsinə baxırdım. Naqaoka, yəqin, onun vətəniydi. Danışığından, geyimindən oxumuş adama oxşayırdı. Maraqlıdır, bu səyyar truppaya necə düşüb? Sənətə olan sevgisinə, ya hansısa qıza vurulduğuna görə?.. Onlarla gəzib yüklərini daşımağa kömək eləyir.

Hovuzdan çıxan kimi nahar eləməyə getdim. Hələ saat üç olmamışdı. Vaxt necə tez keçir – səhər səkkizdə Yuqasimadan çıxmışdım... İkinci mərtəbədəki nömrəmə qalxdım. Kışi həyətdə dayanıb əl eləyərək mənimlə sağollaşırdı. Ona pul bükülmüş düyünçə atdım.

– Pəncərədən tulladığıma görə bağışlayın. Dadlı bir şey alın... Persimonu xoşlayırsınız?

Pulu götürmək istəməyib çıxışa doğru getdi, sonra düyünçənin yerdə qaldığını görüb geri qayıtdı.

– Xahiş eləyirəm, belə şeylər eləməyin! – O, düyünçəni mənə atdı.

Düyünçə mənə çatmadı, birinci mərtəbənin küləş damına düşdü. Mən yenə ona pul atdım. Daha qayıtmadı, düyünçəni götürüb getdi.

Axşam leysan yağdı. Dağlar zorla seçilirdi. Mehmanxananın qarşısından axan kiçik çay bir anın içində bulanıq selə döndü.

Belə yağışda truppa işləməyəcək, rəqqasə bu gün rəqs eləməyəcək...

Bir yerdə otura bilmədiyimdən, bir neçə dəfə hovuzı getdim. Nömrəm yarıqaranlıq idi. Fusumanın küncündən açılmış deşikdən asılan lampa iki otağı birdən işıqlandırırdı.

Uzaqdan yağışın batırdığı təbil səsi eşidildi. Qarşımda düşməni görübmiş kimi cəld pəncərəyə tərəf atıldım, pəncərə taxtasını çəkib başımı çölə çıxartdım. Deyəsən, səs yaxınlaşdı. Yağış başıma döyəcləyirdi. Gözümü yumub qulaq asdım... İndi təbil hansı tərəfdədir? Birdən syamisen səsi də eşidildi. Onların arxasınca qadın qışqırığı gəldi. Bir az sonra gülüş və şən səslər eşidildi. Deməli, aktyorları dəvət edən tapılıb. Onlar ucuz nömrəli mehmanxananın qarşısındakı yapon restoranında idilər... Yenə kişi və qadın səsləri eşidildi. Mən yenə qulaq asıb bir xeyli gözlədim. Bəlkə, orada çalmağı bitirib bura gəldilər. Ancaq gəlmirdilər. Yapon restoranındakı qonaqlıq, deyəsən, adi əyləncədən kef məclisinə çevrilmişdi. Hərdən qadın çıxırtısı gecənin bağrını dəlırdı. Əsəblərim tarıma çəkilməmişdi. Pəncərə taxtasını örtmədən dayanmışdım. Hər dəfə yağış şırıltısının arasından təbil səsinə eşidəndə ürəyim toxtayırdı: deməli, rəqqasə hələ də işləyir, təbilini döyəcləyir...

Sonra təbil səsinə eşidə bilmədim, üstümə dalğa-dalğa çoxlu ayaq tappılıqları gəlirdi. Orada nə eləyirlər – bir-birinin dalınca qaçırıqlar, ya rəqs eləyirlər?.. Birdən sükut çökdü. Gözlərimi geniş açdım. Zülmətin içindən bu sükutu görmək istəyirdim. Doğrudanmı... bu gecə balaca rəqqasə üçün dəhşətli olacaq?.. Ürəyim göynədi. Doğrudanmı, bu gecə kimsə onu murdarlayacaq?..

Pəncərə taxtasını endirib yatağa uzandım. Ürəyimin göynərtisi keçmirdi. Yenə hovuza getdim. Hirsimdən suyu döyəclədim.

Yağış kəsdi. Ay çıxdı. Yuyunub təmizlənmiş gecə rahatca uyuyurdu.

Bəlkə, oraya qaçıb gedim... ayaqyalın... elə indi?.. Yox, onsuz da, kömək eləyə bilmərəm...

Artıq gecə saat üç idi.

3

Səhər doqquza işləmiş kişi mənim nömrəmə gəldi. Yenidən durmuşdum, birlikdə hovuzda getdik. Yenidən girmiş payızın mülayim bir səhəriydi. Pəncərədən buludsuz səma və leysandan daşmış çay görünürdü. Su gün işığı sevincə canına hopdururdu. Gecə çəkdiyim əzab mənə pis yuxu kimi gəlirdi, ancaq yenə soruşdum:

– Dünən gec yatdınız? Şənlik, deyəsən, uzun sürdü?

– Yoxsa eşidilirdi?

– Gəlsin də eşidilməsin!

– Yerlilərin hoqqasıydı. Şənlik nədir, darıxdırıcı bir şeydi!

Dəli kimi oxuyub-bağırırdılar... Başqa cür bacarmırlar.

Dünənki içki məclisi, deyəsən, onu heç də narahat etməirdi.

– Bax, bax! Oraya, o tərəfdəki çimilən yerə... Gülürlər... Yəqin, bizi görüblər.

Mən çayın o tərəfindəki ümumi hamama baxdım. Buğun arasından çılpaq bədənələr gözə dəyirdi.

Elə həmin an hamamın qaranlığından çılpaq bir qız sıçrayıb çıxdı, açıqlıqdakı geyinmə yerinə qədər qaçaraq əllərini qabağa uzadıb nəsə qışqırdı. Tamam çılpaq idi, hətta dəsmal da götürməmişdi. Bu, rəqqasə qız idi. Mən onu tamam gördüm – çılpaq, uzun ayaqlı, qamətli. Üzümə, elə bil, təmiz bulaq suyu çilədilər. Dərindən nəfəs alıb güldüm. Uşaq ki, uşaq! Bizi görüb hər şeyi unudaraq günün qabağına çıxdı. Budur, barmaqlarının ucuna qalxıb, əlini bizə uzadaraq dayanıb. Ürəyim sevincə çırpınırdı. Bədənimdə yüngüllük duyurdum. Gülümsəyə-gülümsəyə baxırdım.

“Nə axmağam, – fikirləşirdim, – on yeddi, hətta on səkkiz yaşı olar. Hamısı da təmtəraqlı saç formasına görə. Böyüklər kimi bəzəyib geyindirirlər”.

Kişi ilə mənim otağıma qayıdıandan bir az sonra böyük qız həyəətə gəlib xrizantem ləklərinə baxmağa başladı.

Bu vaxt artıq paltarını geyinmiş rəqqasə körpünün ortasına çatmışdı. Qadın ümumi hamamdan çıxıb ona tərəf baxırdı. Rəqqasə büzüşdü, sanki, demək istəyirdi: “payımı verəcək” və gülümsəyib geriye döndü. Onlar körpüdən düşəndə qadın qışqırdı:

– Gəlin, qonağımız olun!

– Gəlin, qonağımız olun! – böyük qız da onun sözlərini təkrar edib birlikdə uzaqlaşdılar.

Kişi axşama qədər yanımda qaldı.

Axşam səyyar kağız topdansatışı taciriylə yapon daması oynayırdım. Birdən həyətdə təbil səsi eşidildi.

– Gəzərgi aktyorlar gəldilər! – Mən qalxmaq istədim.

– Aktyorlar... hm... Onları qovun, çox elə lazımdılar...

– Oyuna başı qarışmış tacir diqqətlə taxtaya baxırdı.

– Oynayın, sizin gedişdir.

Mən fikrimi toplaya bilmirdim – onlar axı gedəcəklər...

Əlbəttə, gedəcəklər!.. Kişi aşağıdan qışqırdı:

– Axşamınız xeyir!

Mən sıçrayıb şüşəbəndə çıxdım. Əlimlə onları çağırırdım. Pıçıldaşib giriş qapısına tərəf yönəldilər: qabaqda kişi, arxasınca üç qız. Qızlar geyşalar kimi barmaqlarını döşəməyə toxundurub təzim etdilər: “Axşamınız xeyir!”

Mən tez dama taxtasına baxdım – aha, deyəsən, uduzuram! Əladır!

– Təslim oluram, təslim oluram! Daha heç nə eləyə bilmərəm...

– Nə danışırsınız! Mənim vəziyyətim daha pisdır. Düşünün, xeyli mürəkkəb vəziyyətdir...

Tacir hətta aktyorlara tərəf baxmadı da. Taxtaya sarı əyilib diqqətlə xanalara baxaraq hər gedişi düşünürdü. Aktyorlar təbili və syamiseni bir küncə qoyub oturaraq, beşdama oynamağa başladılar. Qələbə lap yaxında olduğu vaxt oyununu uduzdum. Tacir əl çəkmirdi:

– Bir dəfə də oynayaq! Bircə oyun, hə? Vur-tut bir oyun!

Ancaq mən yalnız başımı yırğalayıb mənasız-mənasız gülümsəyirdim. O, ümidini üzüb getdi. Qızlar yaxında oturduklar.

– Siz bu gün yenə işləməlisiniz? – mən soruşdum.

– Əslində, işləməliyik... – Kişi qızlara baxdı.

– Nə edək? Bəlkə, cənabın icazəsiylə dincələk, heç hara getməyək?

– Oy, yaxşı olar! Çox yaxşı olar!

– Bəs sizə söz gəlməz?

Kişi əlini yellədi:

– Eh, nə fərqi! Onsuz da, daimi müştərilərimiz yoxdu.

Gecə saat birə kimi oturub beşdama oynadıq.

Onlar gedib, rəqqasə qapının arxasında yoxa çıxanda, özümü lap gümrah hiss elədim. Gözümdə yuxu deyilən şey yox idi. Koridora çıxıb çağırdım:

– Cənab tacir!.. Ay cənab tacir...

Bu altmış yaşlı təmkinli kağız taciri uşaq cəldliylə otağından sıçradı.

– Sizsiniz! Əla! Deməli, oynayırıq? Düz səhərə kimi!

Mən də indi onu udmaq həvəsindəydim.

4

Səhər tezdən yola düşməyə hazırlaşırıdım. Danışdıq ki, düz saat səkkizdə görüşək. Mən buradan, ümumi hamamın yanından aldığı təzə kepkada, tələbə furajkamı içinə atdığım həmişəki portfeldə təyin edilmiş vaxtda yolun kənarındakı ucuz mehmanxanaya gəldim. İkinci mərtəbədə bütün pəncərə taxtaları və södzilər açıq idi. Çox düşünmədən pilləkənlə şüşəbəndə qalxdım və təəccübdən quruyub qaldım. Aktyorlar hələ yatırdılar.

Kiçik qızla lap qapının ağzında yatan rəqqasə qıpqırmızı olub əliylə üzünü örtüdü. Dünənki qrimin izləri hələ üzündə qalırdı. Dodaqlarındakı və göz qapaqlarının kənarlarındakı

qırmızı boya azca yayılmışdı. Qız yataqda – necə şirin xəyaldır... Məni həyəcan bürüdü. Rəqqasə gözüne işıq düşürmüş kimi, eləcə də əlləri üzündə o biri yanı üstə çönüb, adyalın altından çıxdı, döşəmədə oturaraq, ədəblə başını aşağı dikdi.

– Dünənki axşama görə sizə çox minnətdaram...

Mən lap karıxdım.

Kişi böyük qızla uzanmışdı. Yalnız indi, bir yataqda görəndə onların ər-arvad olduğunu anladım.

Qadın dedi:

– Siz bizi bağışlayın. Razılaşmışdıq bir yerdə yola düşək, ancaq bu axşam şam yeməyinə dəvət ediləcəyimizə ümid yaranıb. Bir gün də ləngimək qərarına gəlmişik. Əgər bu gün yola düşsəniz, Simodada görüşək. Biz “Kosyuya” mehmanxanasında qalacağıq. Oranı tapmaq asandır.

Özümü rədd edilmiş hiss elədim.

– Bəlkə, siz də qalasanız? – kişi dedi. – Biz bu gün də gedərdik, ancaq anam qalmaq qərarına gəlib, indi onu fikrindən, çətin ki, döndərəsən... Yoldaşlı getmək yaxşıdır, bizə də, sizə də xoş olar. Doğrudur? Gəlin, sabah yola düşək, hə?

– Əlbəttə! – qadın onun sözünə qüvvət verdi. – Bizi bağışlayın! Siz bizi şərəfləndirdiniz, bizimlə yol yoldaşı olmaq istədiniz, biz də, guya, özümüzü naza qoymuşuq. Sabah göydən daş yağsa da, hökmən gedəcəyik!.. Bilirsiniz, axı səfərdə bizim uşağımız ölüb, sabah onun qırx doqquzuncu günüdür. Ona ehsan vermək üçün çoxdan həmin gün Simodada olmağı fikirləşirdim. Pis-yaxşı, mütləq verəcəyik. Buna görə həmişə tələsirdim, başqalarını da tələsdirirdim, indi isə ləngiyəsi olduq, belə bir fürsət düşüb... Sizinlə isə təsadüfən tanış olduq, görünür, taledir... Birisi gün bizimlə körpənin ruhuna rəhmət oxumağa, yəqin, etiraz etməzsiz.

Mən onlarla gedəcəyimə söz verib, aşağı düşdüm. Kişini gözləyəne qədər qapıçıyla söhbət elədim. Sonra o gəlib təklif elədi ki, bir az gəzək. Mərkəzi küçə ilə cənu-

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

ba tərəf getdik. Yaxınlıqda çox gözəl bir körpü var idi. Körpüyə qalxıb sürəhiyə söykənərək dayandıq. Kişi yenə özü haqqında danışdı. Danışdı ki, bir vaxtlar Tokioda Yeni teatr məktəbinin truppasında olub. Demə, indi də hərdənbir Osimada tamaşa hazırlayır, banketlərdə teatr tamaşaları təşkil edir. Doğrudan da, mən elə ilk gün kiminsə uzun ayaqları kimi boğçadan çıxan qılnc qınlarını görmüşdüm. Onun sözlərinə görə, səbətlərdə mətbəx ləvazimatlarından savayı teatr əlbisələri də var idi.

– Bax beləcə də yaşayırdıq, – bir az sükutdan sonra dedi. – Mən özümü məhv etdim, tamam ruhdan düşdüm, intəhası, böyük qardaşım hörmətli adamdır. Kofudakı evimiz ona qaldı, təsərrüfatı yaxşı idarə eləyir. Mən orada lazımsız adamam. Sanki, artıqam...

– Mən isə elə bilirdim, siz Naqaokadan, mədən sularındansınız.

– Yox, nə danışırsınız!.. Bu qızların ən böyüyü arvadımdır. O, məndən bir yaş kiçikdir, onun on doqquz yaşı var. Yolda vaxtından əvvəl doğdu. Körpə vur-tut bir həftə yaşadı. Arvadım bundan sonra özünə gələ bilmir... Qadınların ən yaşlısı onun anasıdır. Ən kiçiyi – rəqqasə isə mənim doğma bacımdır...

– Rəqqasə? On dörd yaşı olan?.. Deyəsən, onun on dörd yaşı olduğunu demişdiniz...

– Hə. Bacımdan gəzərgi aktrisa eləmək istəməzdim, heç istəməzdim, ancaq başqa çıxış yolu yox idi.

Sonra öz adının Eykiti, arvadının Tioko, bacısının Kaoru olduğunu dedi. Truppada yalnız bir qız – Yuriko – onlara doğma deyil, muzdlarla işləyir. Eykiti kövrəlib kədərləndi. Onun sürətlə axan çaya dikilmiş gözləri yaşardı.

Sonra mehmanxanaya qayıtdıq. Yuyunmuş, boyasız, pudrasız Kaoru yolun kənarında dizi üstə oturub itin başını sığallayırdı. Öz nömrəmə getməyə hazırlaşanda ona dedim:

– Mənə qonaq gəlin.

– Sağ olun, ancaq tək gələ bilmərəm...

– Qardaşınızla gəlin.

– Yaxşı, biz gələrik...

Ancaq Eykiti yanıma tək gəldi.

– Bəs qalanları hamı?

– Anamız ciddi adamdır...

Oturub beşdama oynamağa başladılar. Oynadığımız vaxt bir-birinin ardınca Tioko və Yuriko gəldi. Onlar çayın üstündəki körpünü keçib şüşəbəndə qalxdılar, ədəblə təzim edərək döşəmədə oturdular. Otağa keçməyə utandılar. Nəhayət, Kaoru yuxarı qalxıb təbəssümlə dedi:

– Xahiş eləyirəm, keçin; bu, mənim otağımdır!

Onlar bir saata yaxın oturub hovuzla çimməyə getdilər. İsrarla məni də dəvət etdilər, ancaq sonra gələcəyimi dedim. Üç gənc qadınla çimməyə utanırdım. Çox keçməmiş Kaoru qayıdıb mənə Tiokonun sözünü çatdırdı:

– Böyük bacım xahiş edir ki, siz də gələsiniz. Onlar sizin belinizi sürtərlər.

Mən yenə imtina edib, Kaoru ilə beşdama oynamağa başladım. O, əla oynayırdı. “Uduzan çıxır” oynayanda qardaşını və bütün qadınları udurdu. Mən əsl oyunçu idim və az qala, uduzmaq nə olduğunu bilmirdim. Ancaq rəqqasə hətta mənim üçün də layiqli rəqib idi. Məxsusi onun üçün asan gedişlər etməyimə ehtiyac yox idi, bu da mənə xoş gəlirdi. Əvvəl-əvvəl bir az sıxılırdı – axı biz tək qalmışdıq – və damanı uzaqdan sürüşdürürdü, ancaq sonra oyuna başı qarışıb yaxına gəldi və hər dəfə damanı sürüşdürəndə taxtanın üstünə əyilirdi. Onda gözəl saçları, az qala, sinəmə toxunurdu. Birdən qıpqırmızı oldu.

– Oy, məni danlayacaqlar! Bağışlayın...

Damanı atıb otaqdan qaçdı.

Qadın ümumi hamamın yanında göründü. Tioko və Yuriko hovuzdan çıxıb mənim nömrəmə qalxmadılar, öz qaldıqları yerə tərəf qaçdılar.

Eykiti həmin gün axşama qədər yanımda qaldı. Sadə, mehriban qadın olan mehmanxana sahibi bu cür kefcil adamlarla vaxt keçirməməyimi məsləhət görürdü.

Axşam onların ucuz nömrəsinə getdim. Qadının nəzarəti altında Kaoru syamisəndə məşq eləyirdi. Məni görüb aləti kənara qoymaq istədi, ancaq qadın ondan davam eləməyi tələb elədi. Qız yenə simlərə toxunub, astadan oxumağa başladı. Səsini qaldıranda qadın ona məsləhət verirdi:

– Sənə deyirlər oxuma!

Eykitini mehmanxananın qarşısındakı yapon restoranına dəvət eləmişdilər. O, ikinci mərtəbədəki kabinetdə oturmuşdu, buradan aydın görünürdü. Dodaqları tərpnəirdi, elə bil, böyürdü.

– O neyləyir?

– “Utay” oxuyur.

– “Utay” oxuyur... heç gözləməzdim.

– Kef eləyən kimdir ki!? Göysatan! Beləsinin ağına hər şey gələr...

Onların otağını qonşu otaqdan ayıran fusuma yana çəkildi, bir kişi içəri boylanıb qızları qonaq etmək üçün öz otağına çağırırdı. Həmişə mehmanxanada yaşayan quşsatan idi.

Xasiləri götürüb Kaoru və Yuriko onun otağına getdilər. Qazandan toyuğun artıq-urtuğunu necə yediklərini görürdüm. Sonra tacirlə birlikdə qayıtdılar. Otağa girəndə əlini yavaşca Kaorunun çiyinə vurdu. Qadın hirsə qışqırdı:

– Ey, siz! Ona toxunmağa cürət etməyin! O, mənim qızımdır.

Kaoru kişini dilə tutmağa başladı ki, “Mito Komonanın səyahəti”ni bərkdən oxusun.

– Dayıcan, oxuyun!

Ancaq “dayıcan” dərhal öz otağına getdi. Kaoru birbaşa mənə müraciət etməyə utanıb, qadından xahiş elədi ki, mənə desin. Mən hekayələr kitabını ümidlə əlimə götürdüm. Və ümidim doğruldu – Kaoru durub mənim yanımda oturdu.

Oxumağa başlayanda o, mənə lap yaxınlaşdı, maraqlı oxunan sifəti, az qala, çiynimə toxunurdu. O, görünür, həmişə belə qulaq asırdı. Quşsatan oxuyanda görmüşdüm. Parıltılı iri gözləri mənə dikilmişdi. Çöhrəsinə gözləri yaraşlıq verirdi. Bir də çox qəşəng gülümsəməyi vardı. Gül kimi açılırdı. Məhz gül kimi. Başqa cür ifadə eləmək də mümkün deyil. Bir az keçmiş, restoranın qulluqçusu onun arxasınca gəldi. Kaoru bəzənib mənə dedi:

– Tez qayıdacağam. Xahiş eləyirəm, getməyin! Mən qayıdanda siz təzədən oxuyarsınız. Yaxşı?

Şüşəbənddə əlini döşəməyə toxundurub təzim etdi:

– İcazə verirsiniz, gedim?

– Bircə oxuma! – qadın dedi.

Kaoru ehmalca başını tərpedib təbilini götürdü. Qadın mənə tərəf döndü:

– İndi onun səsinin dəyişən vaxtıdır.

Qız restoranın ikinci mərtəbəsində oturmuşdu. Çox ciddi və çox ədəblə. Oturub təbilini döyəcləyirdi. Mən onun çiyinini görürdüm. Elə bil, lap yaxında, qonşu otaqda idi. Ürəyim təbilin taktına uyğun vururdu.

– Təbil məclisi necə də canlandırır! – rəqqasəyə baxan qadın dedi.

Tioko və Yuriko da restorana getdilər.

Təxminən, bir saatdan sonra dördü də qayıtdı.

– Bax, bu qədər oldu! – Kaoru yumruğunu açdı və əlli iyenlik güümüşi pullar cingiltiyə qadının ovcuna töküldü.

Mən bir qədər də “Şən səyahət”i oxudum.

Aktyorlar astadan öz aralarında danışdı. Ölənlər körpəni xatırlayırdılar. Onların sözlərinə görə, körpə su kimi şəffaf doğulmuşdu. Hətta qışqırmağa da gücü yox idi. Bununla belə, bir həftə yaşayıb.

Bu adamlar məndən heç çəkinmirdilər. Görünür, səmi-miliyimə, heç nəylə maraqlanmamağıma, təkəbbürlü olmağıma görə onların rəğbətini qazanmışdım.

Vəziyyət elə gətirdi ki, onlar məni Osimadakı evlərinə dəvət elədilər. Mən, əlbəttə, razılaşdım və biz planlar qurmağa başladıq.

– Orada iki evimiz var, – onlar deyirdilər, – doğrudur, kiçikdirlər, ancaq hamıya yer çatar. Dağdakı ev, demək olar, həmişə boşdur. Təkcə baba orada yaşayır. Siz orada qalarsınız. Ora genişdir, əgər baba sizə mane olsa, onun yerini dəyişərik. Sakitlikdə çalışsa da bilərsiniz...

Onlar öz aralarında danışırdılar, mənə baxırdılar, öz mülahizələrini söyləyirdilər.

Qərara alındı ki, Yeni ildə Xabu limanında mənim köməkliyimlə tamaşa versinlər.

Tədricən onların necə yaşadığını anladım. Bəlkə, heç elə də ağır və pis deyildi. Həmişə yoldaydılar... Ancaq bunun öz gözəlliyi var... qayğısızlıq... çöllərin qoxusu... Bir-birlərilə yola gedirdilər – onları qohumluq bağları birləşdirirdi. Bir ailə idi: ana qızıyla, qızının əri, onun kiçik bacısı. Bircə Yuriko qohum deyildi. Bu da hiss olunurdu: utancaq gənc qız çox vaxt susurdu, mən olanda üzü gülmürdü.

Ucuz mehmanxanadan gecəyarısı getdim. Qız məni yola salmaq üçün ayağa durdu. Kaoru getamı cütlədi. Qapını açıb aydın səmaya baxdı.

– Oy, Aya bax! Necə gözəldir!.. Sabah isə artıq Simoda da olacağıq. Elə sevinirəm... Ehsan verəndən sonra anam mənə təzə daraq alacaq. Başqa yaxşı şeylər də alacaq. Anam məni kinoya aparacağına söz verib.

Simoda limanı onlar üçün həsrətini çəkdiyələri yer idi. İdzu-Saqaminin mədən sularında dolaşib, ora üçün, doğma yerlərindən heç də az darıxmırdılar.

Hərə Amaqini keçəndə apardıği yükü götürdü. Qadın o dəfəki kimi iti əlinə almışdı: qabaq pəncələrini sallayan it bütün görkəmiylə səfərə hazır olduğunu göstərirdi. Yuqano arxada qalan kimi, yol yenə dağa qalxmağa başladı. Uzaqda, dənizdən doğan günəş dağın bətnini qızdırırdı. Biz oraya – günəşin doğduğu səmtə, Kavadzu çayının mənsəbinə, işıqla yuyulan dəniz sahilinə gedirdik.

– Osimo odur!

– Görürsünüz, necə böyük adadır! Böyük olduğu buradan da bilinir, – Kaoru dedi. – Bizimlə gedək, yaxşı?

Səma payıza xas olmayacaq dərəcədə açıq idi, günəş, az qala, suya toxunurdu və mayda olduğu kimi dənizdən buğ qalxırdı.

Məndən soruşdular ki, necə gedək – əsas yolla, ya cığırla. Əsas yolla getmək asandı, ancaq cığır, yolu, az qala, iyirmi tö qısaldır. Mən, əlbəttə, kəsə yolu seçdim.

Ağacların altıyla dolana-dolana gedən, sürüşkən xəzəllə örtülən cığır o qədər dik idi ki, adamın bədəni ayaqlarını qabaqlayırdı. Nəfəsim təngidi, görünür, yoxuşu qalxanda əllərimlə ayaqlarıma kömək elədiyimdən addımlarımı yeyinlətmişdim. Tezliklə hamını ötdüm, yoldaşlarım geridə qaldı, onların səsi haradansa aşağıdan, ağacların arxasından eşidilirdi. Təkcə Kaoru geri qalmırdı. Kimononun ətəyini yığıb məndən iki-üç addım arxada həvəslə yoxuşu dırmaşırdı. Geri dönüb onunla danışanda dərhal dayanırdı. Üzünə bir az təəccüb yağan işıqlı təbəssüm qonurdu. O da nəse deyəndə, yaxına gələcəyi ümidiylə mən də dayanırdım. Ancaq mən yerimdən tərpənənə qədər gözləyirdi. Beləcə, ara saxlayaraq, arxamca gəlirdi. Yoxuş lap sərtləşəndə mən addımlarımı yeyinlətdim. Ətraf sakitlik idi. Aktyorlar lap geri qalmışdılar, biz artıq onların səsinə eşitmirdik.

– Sizin eviniz Tokionun harasındadır?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Mənim Tokioda evim yoxdur, tələbə yataqxanasında yaşayıram.

– Mən bir dəfə Tokioya getmişəm. Sakuranın çiçəkləməsi bayramında rəqs eləmişəm... Ancaq heç nə xatırlamıram, lap balaca idim.

Kaoru hərdən mənə suallar verirdi:

– Bəs atanız var?

Yaxud:

– Bəs Kofuda olmusunuz?

Ölən körpə haqqında o, mənə dönə-dönə danışdı. Simoda üçün darıxdı, kinoya getməyi arzuladı.

Nəhayət, dağı qalxdıq. Qurumuş otun arasında skamya var idi. Kaoru təbili onun üstünə qoydu, dəsmalla üzünü silib kimonosunun tozunu çırpmaq istədi, ancaq mənə baxıb dizləri üstə oturaraq, əlləriylə xakamamın tozunu çırpmağa başladı. Mən tələsik geri çəkildim, o, tarazlığını saxlaya bilmədi, dizləri yerə dəydi, ancaq yenə fikrindən dönmədi, dizin-dizin mənə tərəf gələrək üstümün tozunu çırpdı. Sonra ayağa qalxıb öz kimonosuna əl gəzdirdi. Mən ağır-ağır nəfəs alırdım. O dedi:

– Oturub dincəlin.

Bir dəstə quş uçub gəldi. Çox sakitlik idi. O qədər sakitlik idi ki, quşlar budaqdan-budağa qonanda qurumuş yarpaqların xışıltısını eşidirdik.

– Niyə belə tez yeriyirsiniz?

Yəqin, çox yorulmuşdu. Mən təbili döyəclədim. Quşlar pırıltıyla uçdu, budaqlar yırgalandı.

– Su içərdim...

– Gedib axtarım.

Kaoru kolların arxasında yoxa çıxdı, ancaq tezliklə əli-boş qayıtdı.

– Bəs Osimada yaşayanda nəylə məşğul olursunuz?

– mən soruşdum. Nəsə dolaşmaq bir şey danışdı. İbtidai məktəbdə ikinci sinfə qədər oxuduğu hansısa qızları xatırladı... Deyəsən, Osimadan yox, Kofudan danışdı.

On dəqiqə sonra Eykiti və qızlar gəldi. Bir müddət sonra isə ağacların arxasından qadın görüldü.

Enişdə tələsmədim, qadınları qəsdən irəli buraxdım. Eykiti mənimlə yanaşı gedirdi, oradan-buradan söhbət eləyirdik. Bir az keçmiş Kaoru qaçıb yanımıza gəldi.

– Orada bulaq var. Xahiş eləyirəm, tez gəlin. Onlar sızsız içməyəcəklər, dedilər, belə də çətdırım.

Su! Mən yerimdən götürüldüm. Qollu-budaqlı ağacların altında qayadan bulaq qaynayırdı. Qadınlar bulağın ətrafında dayanmışdılar.

– Biz sizi gözləyirik... Ovuclayıb içərik, birdən su bulaq, siz də iyrənib bizdən sonra içməzsiz. Ona görə, buyurun, birinci için.

Mən sudan ovuclayıb doyunca içdim. Qadınlar bir xeyli bulağın böyründə dayandılar – su içdilər, dəsmallarını islədib sifətlərini, boyun-boğazlarını sildilər.

Nəhayət, dağdan enib, Simoda yoluna çıxdıq. Oradan-buradan tüstü qalxırdı – kömür yandırırtdılar. Bir az dincəlmək üçün yolun kənarındakı kərənlərin üstündə oturuq. Kaoru dizlərini yerə qoyub, çəhrayı daraqla itin tükünü daramağa başladı.

– Ehtiyatlı ol, darağın dişini qırarsan, – qadın ona təpindi.

– Heç nə olmaz, axı Simodada mənə təzəsini alacaqsınız.

Çoxdandı bu darağı ondan yadigar kimi götürmək istəyirdim – Kaoru saçının qabağını həmin daraqla yığırdı – və indi onunla itin tükünü daramağı mənə xoş gəlmədi.

Yolun o biri tərəfinə bambuq şüvülləri atılmışdı. Eykitiylə hərəmiş birini götürmək qərarına gəldik – onunla yol getmək rahatdı. Ayağa qalxmaq istəyirdik ki, Kaoru bizi qabaqladı, tez yerindən sıçrayıb özündən uzun bambuq şüvülünü sürüyüb gətirdi.

– Beləsi sənə nəyinə lazımdır? – Eykiti soruşdu.

O, özünü itirib pörtərək bambuqu mənə uzatdı.

– Sizin üçündür... Yaxşı paya olacaq. Ən qalınını seçmişəm...

– Lazım deyil, yerinə qoy. Çox qalındır. Görən olsa, oğurladığımızı başa düşəcək. Yaxşı çıxmaz.

O, şüvülu yerinə aparıb, nisbətən naziyini seçdi. Qaçacaq da yanımıza qayıdıb şüvülu mənə verdi və bütün gücü tükənibmiş kimi, dərhal da arxası çəltik mərzlərinə tərəf, yerə çökdü. Qadınların durmağını gözləyirdi.

Yenə yola düşdük. Mən və Eykiti qabaqda gedirdik. Qulağıma Kaorunun səsi gəldi:

– Nə olar, çıxarıb yerinə qızıl salmaq olar...

O, Tioko ilə yanaşı gedirdi. Yuriko və qadın bir az geri qalmışdılar. Tioko dedi:

– O da doğrudur. Ona məsləhət görmək lazımdır...

Deyəsən, mənim haqqımda danışdılar. Xarici görünüşümü müzakirə eləyirdilər. Yəqin, Tioko mənim qabaq dişlərimin əyri olduğundan söhbət salmışdı, Kaoru isə demişdi ki, “qızıl dişlər qoymaq olar”. Bu sözlər mənə toxunmadı, onları özümə o qədər yaxın bilirdim ki, hətta daha qulaq asmadım. Bir müddət astadan danışdılar, sonra yenə Kaorunun səsini eşitdim:

– Yaxşı adamdır...

– Hə, deyəsən, doğrudan da, yaxşı adamdır.

– Yaxşı olmağı yaxşıdır, hə?

Bu sözlər o qədər adi səsləndi ki! Öz fikrini uşaq səmi-miliyilə ifadə eləmişdi. Bu sözlərə mən dərhal inandım: hə, mən yaxşı adamam! Mən yaxşıyam, ətrafdakı dağlar da yaxşıdır... Gözlərim göynədi. Mənə isə öz xarakterim yaşadığım iyirmi ildə nə qədər əzab çəkdiymişdi. Yetimlik həyatımı zəhərləmişdi, mən də bu zülmə dözməyib İdzunu gəzmək üçün səfərə çıxmışdım. İndi məni yaxşı adam hesab etdikləri üçün bu insanlara çox-çox minnətdarıydım. Dağlar lap işıqlaşdı, çünki dəniz yaxında idi. Əlimdəki bambuq payasını otlara çırpa-çırpa gəldim.

Yolumuzun üstündəki bəzi kəndlərin girişinə taxta lövhələr vurulmuşdu:

“Dilənçilərə və gəzərgi aktyorlara giriş qadağandır!”

6

“Kosyuya”nın ucuz nömrələri Simodanın lap kənarında, şimal girişinin yaxınlığında idi. Aktyorlarla bir yerdə adicə çardağ olan ikinci mərtəbəyə qalxdım. Tavan yox idi, çardağ isə küçəyə baxan pəncərənin üstünə əyilmişdi.

– Çiyinin, əllərin ağrımır? – qadın narahatçılıqla Kaorudan soruşdu.

– Heç ağrımır! Çala bilərəm!

Kaoru əlini qaldırıb təbil çalırmış kimi rəvan hərəkətlə aşığı endirdi.

– Lap yaxşı...

Mən təbili qaldırmaq istədim.

– Gör ha, nə ağır imiş!

– Əlbəttə, ağırdır! Bəs siz nə bilmişdiniz? Sizin portfelinizdən xeyli ağırdır, – Kaoru güldü.

Mənim yol yoldaşlarım hay-küylə, deyə-gülə “Kosyuya”nın kirayənişinləriylə tanış oldular. Burada onlara uyğun adamlar toplaşmışdılar – özləri kimi küçə aktyorları və sirk artistləri idi. Görünür, Simoda bu köçəri quşların sevimli sığınacaq yeri idi. Mehmanxana sahibəsinin körpəsi iməkləyə-iməkləyə gəlib otağa boylandı. Kaoru ona parıldayan mis pul verdi. Mən getməyə hazırlaşanda Kaoru məndən əvvəl dəhlizə sıçrayıb getaları mənə uzadaraq astandan dedi:

– Xahiş eləyirəm, məni kinoya aparın...

Eykiti mənimlə, deyilənə görə, keçmiş şəhər başçısına məxsus olan mehmanxanaya getdi. Arxamıza düşən bir səfil yarıyolda bizdən əl çəkdi. Bir saata yaxın hovuzda oturub, sonra təzə balıq yedik.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Eykiti ilə xudahafizləşəndə ona balaca kağız bağlama verdim – orada çox az pul vardı.

– Xahiş eləyirəm, sabahkı yas mərasimi üçün gül alarsınız. Mənim adımdan mehraba qoyarsınız...

Pulum qurtarmaq üzrə idi, səhər paroxodu ilə Tokioya yola düşməli olacaqdım. Aktyorlara işim olduğunu dedim və onlar qalmaq üçün məni çox da dilə tutmadılar.

Nahardan üç saat sonra yenə aclıq hiss eləyib şam eləyərək gəzməyə getdim. Körpünü keçib şəhərin şimal hissəsində gəzişdim, buranın, bir növ, Fudziyaması olan dağa qalxdım. Bütün liman, elə bil, ovcumun içindəydi. Çox gözəl mənzərəydi.

Geri qayıdanda “Kosyuya” dəydim. Aktyorlar şam eləyirdilər. Düyü və soyutma toyuq tikələrini elə qazandan götürürdülər.

– Bir az dadına baxın! – qadın məni dilə tutdu. – Heç olmasa, bir qismət alın! Ola bilsin, qızların öz xasiləri¹ ilə qazanda qurdalandıqları sizə xoş gəlməsin, ancaq iyrməyin. Marağ üçünsə bir tikə götürün, gəzərgi aktyorlar ilə necə şam elədiyinizi sonralar danışarsınız...

Qadın səbətdən piyalə və xasi çıxartdı, Yurikoya dedi ki, onları yuyub mənə versin.

Sonra yenə məni dilə tutmağa başladılar ki, bir gün də ləngiyim, axı sabah yas mərasimidir, yazıq uşağın ölümünün qırx doqquz günü tamam olacaq. Mən işim olduğunu bəhanə elədim. Onda qadın dedi:

– Nə deyə bilərik... Heç olmasa, qış tətildə gəlin. Biz gözləyəcəyik. Sizin paroxodu qarşılamağa çıxacağıq. Gələndə xəbər verin. Mütləq gəlin! Mehmanxanada qalmağı ağılınıza gətirməyin, xətrimizə dəyersiniz... Gəlin, sizi qarşılacağıq.

Bir az sonra, otaqda yalnız Tioko və Yuriko qalanda mən onları kinoya baxmağa dəvət elədim. Rəngi qaçmış, üzgün Tioko əlini qarnına sıxıb dedi:

¹ Xasi – yemək çubuqları

– Gedəsi halım yoxdur! Zorla nəfəs alıram. Yolun yorğunluğu canımdan çıxmayıb.

Yuriko başını aşağı salıb susurdu.

Kaoru aşağıda mehmanxana sahibəsinin uşağıyla oynayırdı. Məni görüb anasının üstünə qaçdı ki, mənimlə kinoya getməyə icazə versin. Sonra kefsiz halda yanıma gəlib getələrimə mənə uzatdı. Mən gedəndə o, iti sığallayırdı, hətta başını da qaldırmadı. Elə bil, heyi qalmamışdı. Elə qaşqabaqlıydı ki, onunla danışmağa ürək eləmədim.

Kinoya tək getdim. Qiraətçi qız kiçik lampanın işığında izahedici mətni oxuyurdu¹. Mən dərhal qalxıb mehmanxanama qayıtdım. Pəncərənin qabağında oturub şəhərin gecə mənzərəsinə baxmağa başladım. Təkəmseyrək fənərlərin solğun işığını udan qaranlıqdan gözümlü çəkmirdim. Mənə elə gəlirdi ki, təbilin uzaqdan gələn səsinə eşidirəm. Heç nədən göz yaşlarına boğuldum.

7

Ertəsi gün saat yeddidə səhər yeməyi yeyəndə Eykiti məni küçədən səslədi. Əyninə gerbli qara gödəkcə geyinmişdi. Yəqin, məni ötürmək üçün ən yaxşı paltarını geyinmişdi. Qadınlar gəlməmişdi. Ürəyim sıxıldı.

– Sizi hamımız yola salmaq istəyirdik, – Eykiti dedi, – ancaq gecə çox gec yatdıq. Qadınlar lap yorulublar. Qalxmağa təqatləri yoxdur. Sizə üzrxahlıqlarını çatdırmağı xahiş elədilər. Bir də xahiş etdilər ki, qışda gələsiniz. Biz gözləyəcəyik.

Külək əsirdi. Hava sərin idi. Yolda Eykiti mənə dörd qutu “Sikisima” papirosu, persimon və “Kaoru” adlı ağız sərinləşdirən ətirli noğullar aldı.

– Axı mənim bacımın da adı Kaorudur. – O gülümsədi. – Persimonlar isə sizə paroxodda lazım olar. Naringi bir şeyə yaramır. Deyirlər, persimon gəmi tutmasında gömək eləyir.

¹ Yaponiyada səssiz kinolar izahedici mətnlə müşayiət edilir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Mən təzə kepkamı çıxarıb onun başına qoydum.

– Bu da məndən sizə yadigar!

Sonra portfelimdən əzik formalı furajkamı çıxarıb qırıqlarını sıgallayaraq başıma keçirdim.

İkimiz də güldük.

Limana çatanda sahilə büzüşmüş bir adamın qaraltısını gördüm. Ürəyim titrədi. Rəqqasə qız biz lap yaxınlaşana qədər yerindən tərpənmədi. O, dinməzəcə mənə təzim etdi. Dünənki boya hələ də göz qapaqlarının küncündə qalmışdı... çox sevimliydi. Hirsələnmiş uşaq kimi özünü qurutmuşdu...

– Qalanları da gələcək? – Eykiti soruşdu.

O, başını yırğaladı.

– Hələ yatırlar?

Kaoru başını tərpətdi.

Eykiti paroxoda bilet və katerə talon almaq üçün getdiyi vaxt Kaoru ilə danışmağa çalışdım. Ancaq o, gözünü bir nöqtəyə – kanalın dənizə töküldüyü yerə dikib susurdu. Susub elə hey başını tərpədirdi. Hətta sözümlün axırına qulaq asmadan tərpədirdi.

Birdən kiminsə səsini eşitdim:

– Xalacan, bax bu, münasib adamdır...

Görkəmindən qazmaçıya oxşayan bir adam mənə yaxınlaşdı.

– Cənab tələbə, – o təzim etdi, – sən Tokioya gedirsən?.. Səndən bir xahişimiz var... Hiss olunur ki, sənə güvənmək olar. Zəhmət olmasa, bu qarımı Tokioya apar. Yazıq adamdır. Ona bədbəxtlik üz verib. Oğlu Rentaydzidə işləyirdi. İndi oğlu da, gəlini də ölüb. Bu... birtəhər adı var... influenza xəstəliyindən. Üç uşaqları qalıb. Bəs nənə bu uşaqları neyləsin? Belə məsləhət gördük ki, vətəninə yollayaq. Özü Mitodandır. Cənab tələbə, sən ondan muğayət ol, etiraz etmə! Son vaxtlar nənə lap əldən düşüb. Reyqantoya çatanda Ueno vağzalında elektrik qatarına mindir... Əlbəttə, əziyyəti

çoxdur, ancaq səndən xahiş eləyirik! Özün görürsən, yazı-
ğın biridir.

Qarı heysiz halda dayanmışdı. Çağanı belinəşələləmişdi. Üç və beş yaşlarında iki qız uşağı ətəyindən yapışmışdılar. Çirkli furosikidə düyü qoğalları və duza qoyulmuş gavalı vardı. Yanındakı qazmaçılar ona ürək-dirək verirdilər. Qarını ötürməyə həvəslə razılaşdım. Mənə minnətdarlıq elədilər.

– Bizim dadımıza çatdın, cənab tələbə! Bütün ümidimiz sənədir.

– Çox sağ olun! Biz özümüz onu Mitoya aparmahydıq, ancaq neyləyək...

Kater adamı atıb-tuturdu. Kaoru bir kəlmə də danışmadan dodaqlarını sıxıb bir nöqtəyə baxırdı. Paroxoda yaxınlaşanda mən kəndir trapdan yapışıb xudahafizləşməyə başlayanda o, ağızını açdı, ancaq yenə heç nə deməyib yalnız başını tərptədi.

Kater geri döndü. Eykiti kepkasını başından götürüb yellətdi. Onlar lap uzaqlaşanda Kaoru da nəsə ağ bir şeyi yellətdi.

Mən borta söykənib gəmi dənizə çıxana və İdzu yarımadasının cənubu gözdən itənə qədər Osima adasına baxdım. Balaca rəqqasə... əlvida... Hər şey çox-çox uzaqlarda, bir daha geri dönməyəcək keçmişdə qaldı.

Nənənin necə yerləşdiyini görmək üçün aşağı düşdüm. Adamlar onu dövrəyə alıb nəsə soruşurdular, təsəlli verirdilər. Rahatlanıb qonşu kayuta keçdim. Saqami boğazında dalğalar çox hündür idi, gəmini atıb-tuturdu, mənim həтта böyürlərim ağrıdı. Matros gəlib, hər ehtimala qarşı, hamımıza ləyən payladı. Oturmaqdan bezib portfeli başımın altına qoyaraq uzandım. Ürəyimdə böyük bir boşluq yaranmışdı. Zaman yoxa çıxmışdı. Göz yaşlarımı saxlaya bilmədim. Portfel islanıb yanacağımı üşütdü. Portfeli çevirəsi oldum. Kavadzadakı fabrikinin oğlu məni söhbətə tutdu. O, ali məktəbə qəbul imtahanı vermək üçün Tokioya gəldirdi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Mənim tələbə furajkam ona təsir eləmişdi. Ağladığımı görüb soruşdu:

– Nəsə olub? Bir bədbəxtlik üz verib?

– Yox, heç nə olmayıb. Sadəcə, bir adamdan ayrılımsam, – mən utanıb, çəkinmədən etiraf elədim.

Adamlar necə ağladığımı gördülər. Ancaq bu, məni narahat eləmirdi. Əksinə, göz yaşları məni sakitləşdirirdi.

Gecənin necə düşdüyünü hiss eləmədim. Sadəcə, uzaq Adziro və Atami sahillərində işıqlar sayrışanda artıq gecə olduğunu başa düşdüm. Üşümüşdüm, həm də acımışdım. Oğlan bambuq lifindən hörülmüş boğçasını açıb mənə susi uzatdı. Yemək mənim olmasa da, rahatca susilərdən yeyirdim. Sonra oğlanın örtüyünün altına girdim. Adamların hər cür xeyirxahlığı mənə tamamilə təbii görünürdü. Mənim ovqatım eləydi – düşkünləşmişdim, özümə acıyırdım. Səhər çatan kimi nənəni Ueno vağzalına yola salacaqdım. Bu da aydındır. Dünya mənim üçün bütövləşmişdi.

Tavanın altındakı fənər söndü. Dənizin qoxusu gəlirdi. Yük anbarından təzə balığın iyi vururdu. Qızınmaq üçün oğlana sığındım. Qaranlıqda yenə ağladım. Məni xoş bir duyğu bürüdü. Hər şey yoxa çıxdı, göz yaşları axıdaraq özündən sonra heç bir iz qoymayan dupduru şəffaf suya çevrildim.

İTALİYA HAQQINDA MAHNI

Adam başdan-ayağa alova bürünmüşdü. O qışqırır, tullanır, əllərini oynadırdı. Elə bil, oda toxunan kəpənək qanadlarını çırpırdı...

Əvvəlcə qulaqbatırıcı gurultu eşidilmişdi və laboratoriyadan dəhlizə canlı məşəl atılmışdı...

Qaçıb gələn adamlar kiminsə yanmağından çox, onun sıçrayışlarına heyrlənmişdilər. Çırtıltı eşidilirdi, qığılımlar səpələnirdi, sanki, çəyirtkə yandırırıdılar. Alova bürünən adam odun içindən çıxmağa çalışırdı.

Professor Torii bir vaxtlar yaxşı hoppanırdı, hətta olimpiya oyunlarında iştirak eləmişdi. Ona görə hərdən onun haqqında zarafatına “yüksəklərə uçur” deyirdilər. Ancaq indi məsələ ciddi idi. Sıçramaqdan professorun ürəyi qopurdu və onun qışqırığı adam qışqırığına bənzəmirdi. Daha çox, yaralanan vəhşi heyvanı xatırladırdı.

Professorun əynindəki ağ xalat qara əsgiyə dönmüşdü, köynəyi yanıb parça-parça yerə tökülürdü. Alov üzünü qarsalamışdı, gözləri ağrıdan, az qala, hədəqəsindən çıxmışdı.

Professorun üstünə spirt tökülmüşdü və indi, doğrudan da, məşəl kimi alışıb-yanırdı.

Laboratoriyadan burum-burum tüstü çıxırdı. Otağın döşəməsini yalayan alov dilləri dəhlizə adlamışdı. Otaqdakı kimyəvi pereparatlar olan butulkalar partlayırdı.

Özünü köməyə çatdıran kimsə əynindəki pencəyi çıxarıb professorun üstünə atdı. Bir neçə nəfər də onun kimi etdilər. Professoru yerə yıxdılar.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Ətrafdan səslər eşidilirdi:

– Yangın! Yangın!

– Yangınsöndürəni gətirin! Yangın şlanqını gətirin!

– Tez kağızları çıxarın!

– Həyəcan siqnalını çalın!

– Həkim çağırın! Kim olur-olsun! Lap yaxınlıqdakını çağırın!

– Yangından mühafizə idarəsinə zəng vurun!

– Oy, bəs Sakiko hanı? Sakikoya nə olub?!

– Lənət şeytana, Sakikonu tamam unutmuşuq! – Kişilərdən kimsə özünü alova bürünmüş laboratoriyaya atdı, oradan isə bir siçovul güllə kimi çıxdı. Görünür, üstündə təcrübə aparılan heyvanların saxlandığı qəfəsdən çıxıb çıxmışdı.

Sakiko arxası pəncərəyə tərəf donub qalmışdı. Elə bil, yanacağı ilə barışmışdı. Parlaq səhər günəşi pəncərədən çiyinə düşmüşdü. Çöldəki təzə-tər yaşıl yarpaqlar yağışda yuyunublarmış kimi parıldayırdı.

Sakikonun yubkasının ətəyi od tutmuşdu, indi alov yuxarı qalxırdı. Qız hərəkətsiz quruyub qalmışdı və alov rahatca öz işini görürdü. Od artıq buluzkasına keçmişdi.

– Səfeh! – tüstünün içindən ona tərəf atılan kişi qışqıraraq qızın yubkasını çəkib çıxartdı. Alışan ağ köynəyinin ətəyini də tezcə cırdı.

Sakiko ayılıbmış kimi tələsik dizi üstə çöküb ayaqlarını örtməyə çalışdı¹, ancaq o saat da huşunu itirdi.

Kişilər Sakikonun qollarından tutub onu dəhlizə çıxartdılar.

Zərərçəkənlərin hər ikisini dərhal maşınla xəstəxanaya apardılar.

Professor Toriinin, az qala, üçdə iki hissəsi yanmışdı; belə vaxt adam ölümə məhkum sayılır, ancaq professor heç

¹ Hekayədəki hadisələrin təsvir olunduğu vaxt uzun əmək geyinirdilər və qadın paltarının altından corablarının görünməsi ədəbsizlik sayılırdı.

kimin köməyi olmadan xəstəxananın dəhliziylə palataya tərəf yönəldi. Telefonla çağırılmış köhnə həkim dostu ilə qarşılaşanda auditoriya önündəymiş kimi hündürdən, aydın səslə dedi:

– Gəldiyinə görə sağ ol. Yanğın olub. Laboratoriya yanıb. Deyəsən, mən də əməlicə bişmişəm.

Qıvrıq addımlarla getsə də, professorun görkəmi dəhşətli idi: qaşları, kirpikləri ütölmüşdü, şişib suluqlamış qırmızı sifəti eybəcər maskaya çevrilmişdi.

Çarpayıya uzanan kimi dözülməz ağrıdan şikayətlənməyə başladı. Ancaq bu, çox çəkmədi, tezliklə sayıqlamağa başladı. Daha şikayətlənmirdi, bərkdən inildəyib yerində çırpınırdı. Bu müddətdə bütün bədəni bintlə sarınmışdı – elə bil, mumiya idi. Bədəninə, sifətinə qatı məlhəm sürt-müşdülər, ancaq bu, müalicədən çox balzamlanmağa oxşayırdı. Həkimlər özləri belə bu məlhəmə heç bir ümid bəsləmədilər. Qan köçürmək də onun kimi. Vicdanlarını sakitləşdirmək üçün bunları eləyirdilər. Qonşuluqdakı alaydan on əsgər çağıraraq qan qrupunu yoxlayıb xəstəyə qan köçürdülər, ancaq bunun da kömək etməyəcəyini həkimlər gözəl bilirdilər.

Bir müddət sonra dəri şöbəsinin rəisinin ardınca xəstəyə baxmaq üçün daxili xəstəliklər şöbəsinin rəisi gəldi. Ancaq xəstə bintlə tamam sarınmışdı, yerində çabalayırdı və can həkimi heç onun nəbzini də tuta bilmədi.

Bunu eləseydi, nə olacaqdı ki? Can həkimi xəstənin başı üstündə iki dəqiqə dayanıb, laqeyd nəzərlərlə onu süzərək dinməzəcə palatadan çıxdı. Professor Toriinin ölümü vaxt məsələsiydi.

Sakikonun palatası professorun palatasının yaxınında idi və şübhəsiz, onun iniltisini eşidirdi.

Yanına dəyməyə gələnlər birağızdan qıza deyirdilər:

– Əlbəttə, dəhşətlidir. Ancaq sifətinə heç nə olmayıb, əsas da budur.

Sakiko üzünü balınca söykəyib hıçqırırdı.

Onun sağ ayağı qasıqına qədər bintlə sarınmışdı. Ona elə gəlirdi ki, ayağı canlı deyil – protezdir, ancaq bununla belə, ayağı möhkəm ağrıyırdı və qız dəhşətli ağrı hiss eləyirdi. Görən, ayağını kəsməzlər ki? İlk dəfə ərə getmək haqqında düşündü. Bu fikir beynini iynə kimi deşdi və onu qüssə бүürüdü.

Əynindəki paltar od tutanda, elə bil, mənən və ruhən böyüdü, eyni zamanda özünü uşaq hiss elədi. Bu iki duyğu onun içində vuruşurdu. Görünür, əsəbi vəziyyətinin səbəbi də bunda idi.

Sarsıntıdan və həyəcandan sonra öz varlığını hiss eləmək ona xoş gəldi. Sanki, kədərli dünyasına birdən gün işığı düşmüşdü, ancaq bu duyğuda ürək rahatlığı yox idi. İndi onu məşğul edən yanıt yerlərinin ağrısıydı.

Professor Toriinin sağlamlığı onu bir elə də narahat elə-mirdi. Onun sarıdan möhkəm həyəcan keçirmirdi. İndi onu öz həyatı maraqlandırırdı.

Sakiko musiqi məktəbinin vokal şöbəsini bu yaz bitirmişdi, ancaq gözlənilmədən hərbi həkimin elmi assistenti olmuşdu. Belə şey ağla batmırdı, ancaq bizim günlərdə bu cür metamorfoza, ələlxüsus da qadınların arasında elə də nadir hadisə deyildi.

Buna oxşar şey professor Toriinin də başına gəlmişdi. İdmanla maraqlansa da, bəziləri kimi elmi atmamışdı. Bəlkə də, burada əsas rolu onun özəl yox, dövlət tədris müəssisəsinin tələbəsi olması oynamışdı. Bununla belə, onun elmə marağı heç də dərin zəkası ilə bağlı deyildi. İdman sahəsində də heç bir yeni rekord yox idi.

Məhz nəyin – yumşaq xarakteri, ya gözəl görkəmi – onun günlərin bir günü hamının sevimlisi olmasına kömək elədiyini demək çətindi. Hiss olunmadan idman administratoru oldu. Yarışlarda daha şəxsən iştirak elə-mirdi, ancaq təşkilatçı və rəhbər kimi tanındı. “İdman məşqlərinin

elmi sistemi ilk əvvəl idman tibbinə söykənməlidir” fikri ona məxsus olmasa da, belə orijinal fikri özünün düşünüb tapdığına inanırdı. Əslində isə onun yeganə xidməti bu sahə ilə fədakarcasına məşğul olmasındaydı. O, ciddi alimlərin mənasız iş saydıqları statistikaya maraq göstərirdi. Ancaq onun statistikasını idmana az-çox fayda verdi.

Beləcə, o, bir növ, “ulduza” çevrildi. Aparıcı qəzetlər idman bölməsində onunla müsahibələr çap eləyirdilər.

İdman, müharibə mənən və ruhən yüksək gərginlik tələb eləyir. Bu cəhətdən onlarda ümumi nəşə var. Üstəlik də, ölkədə müharibə əhvali-ruhiyyəsi artdıqca silah və zəhərli qazlar sahəsində tədqiqatlarla yanaşı, elmin hərbi tibb deyilən sahəsi də inkişaf etməyə başladı. Bu sahədə mütəxəssislər də yetişməyə başladı. Tədqiqat aparmaq üçün tibb kafedralarına ezam olunan hərbi həkimlərin sayı da xeyli dərəcədə artdı. Həmçinin ali tibb məktəbləri öz alimlərini ordu ilə əlaqə yaratmaq üçün göndərdilər.

Professor Toriinin bu axına düşüb getmək fikri yox idi, ancaq öz-özünə elə alındı ki, günlərin bir günü hərbi tibb sahəsində ən gənc mütəxəssislərdən biri oldu. Keçdiyi yola dönüb baxanda Toriinin heyrətdən ağzı açıla qalmalıydı, ancaq o elə də tərəddüd edən adam deyildi və çox düşünmədən zamanın tələbi olan ən vacib məsələlərin həllinə girişdi.

O, sensasiya yaratmaq üçün bir santimetr yüksəyə tullanmaq xatirinə həyatını təhlükəyə atmağa hazır olan idmançılardan idi.

İdman tibbi sahəsində doktorluq dərəcəsi almaq, professor olmaq elə də asan deyildi. Di gəl, hərbi tibb sahəsində elmi dərəcə almaq çox asan idi.

Toriinin dissertasiyası ilə yalnız bir professor – elmi şüaranın katibi tanış oldu. O, məruzə etdi ki, dissertasiyanın mövzusu hərbi sirr olduğundan, nəşr edilə bilməz, ancaq tədqiqat hava döyüşlərinin aparılmasının işlənilib hazırlanmasına böyük töhfə verdiyindən, dövlət üçün çox qiymətlidir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Toriyə doktorluq dərəcəsi verilməsində professorlar şurasının qərarı yekdil oldu.

Toriinin dissertasiyası hava döyüşləri zamanı insanın hərəkətlərinin fizioloji və nevroloji xüsusiyyətlərinə aid idi.

Siçan və dovşanları xüsusi təyyarə maketlərinə qoyub, saysız-hesabsız sayda mayallaq aşdırırdı. Təbii ki, özü də aerodroma gedib qırıcı təyyarələrdə uçuşlar edirdi. Bir dəfə hərbi hava qüvvələrinin ondan yaşca böyük olan zabitinin çiyinə şappıldadaraq general məğrurluğu ilə demişdi:

– Qardaş, biz də sənənlə elə siçanıq...

Hər il keçirilən hava hücumundan müdafiə təlimləri yaxınlaşdığından hərbi komandanlıq Toriinin o vaxta qədər öz tədqiqatlarını əsasən tamamlamasını istəyirdi. Və gənc professor gizli bir yerdəki laboratoriyada gecə-gündüz işləyirdi.

Təlimdən sonra ona xaricə ezamiyyət boyun olunmuşdu. O, birinci dünya müharibəsi zamanı səngərdəki əsgərlərin fizioloji problemlərini Avropada öyrənməyə hazırlaşdı.

Gecələr qızgın işləmək professoru diqqətsiz eləmişdi, zəruri təhlükəsizlik qaydalarına əməl eləmirdi.

Həmin səhər Sakiko işə həmişəkindən tez gəlmişdi. Çay qoymaq üçün qaz piletəsini yandırdı. Həmin vaxt professor piletənin yanında bidondan butulkaya spirt töküdü. Birdən spirt alışdı və bidon partladı...

Yayda xəstəxanalar uşaqla dolur. Valideynlər tətillə zamanı xroniki xəstəliklərdən əziyyət çəkən uşaqlarını müalicə etdirməyə can atırlar. Ən çox da badamcıq vəziləri kəsdirilən və sıracı uşaqlar olur. Qəribədir ki, onların arasında qızlar üstünlük təşkil edir.

Müasir yapon tipinə xas düzgün quruluşlu arıq sifətləri olan bu sısqa uşaqlar ciddi görkəmdə qoşa-qoşa xəstəxana dəhlizində gəzişirdilər.

Sanki, işıq saçan bu zərif çiçəklər xəstəxana mühitinə ayrı bir ovqat verirdilər. Bu yeniyetmələrdən duyulan xəstəhəlləq hər yanda hiss olunurdu. Onlar dərhal bir-biriylə dil tapırdılar və balaca şəhər xanımları orada-burada dövrə vurub pıçıldayırdılar.

Badamcıqların kəsilməsi asan idi, ancaq əməliyyatdan sonra boğazdakı yaranı soyutmaq üçün bayır tərəfdən buz salınmış şüşə qoyurdular. Kübar qadınlar boyunbağını oynadırlarmış kimi boşalmış tənziq sarğını oynadaraq bir-birinə “əcəb bəzəkdir, hə?” deyib böyüklərin gülümsəməsinə səbəb olurdular.

Bu şəhər uşaqlarında pijama, görünür, dəbdə idi. Sadə xalat geyinməyə utanırdılar; pijaması olmayan özünü kasıb, yazıq hiss eləyir. Ona görə xəstəxanaya gələndən iki-üç gün sonra hamısı pijama geyinib lovğa-lovğa gəzirdilər.

Qoşalaşib dondurma yemək üçün müəyyən saatda yeməkxanaya yollanırdılar.

Üç aydı xəstəxanaya düşən topdansatış taxta-şalban tacirini xərcəng elə hala salmışdı ki, üzünün sümükləri çıxmışdı. Yaponsayağı düzəldilmiş qonşu böyük palatada badamcıqları kəsilən dörd sıracalı qız yatırdı. Qulaq-burun-boğaz şöbəsi dolduğundan, onları müvəqqəti olaraq burada yerləşdirmişdilər.

Qohumları hər gün tacirin yanını kəsdirirdilər. Miras üstündə mübarizə gedirdi. Xəstənin uşağı yox idi və qohumları çalışırdılar ki, arvadını yox, qardaşı oğlunu varis eləyib, müvafiq olaraq qardaşlarına da pay versin. Ona görə hər gün buraya gəlib xəstənin arvadına ağızlarına gələni deyirdilər, şər-böhtan atmaqdan da çəkinmirdilər. Hər şeydən əlləri çıxandan sonra xəstəni dilə tutmağa başlamışdılar ki, onların xeyrinə vəsiyyəət yazıb qoysun.

Ancaq xəstə heç də ölməyə hazırlaşmırdı.

Arvadı da, öz növbəsində, çalışırdı, əri onun xeyrinə vəsiyyəət yazsın. Təbii ki, bunu ona birbaşa demirdi.

Qohumlarının iftiralarından qızıışan tacir, arvadına ağzına gələni deyirdi, ancaq elə o saat da tənhalıqdan şikayətlənib mehribancasına arvadının əlini sıxırdı. Bunlar tez də keçib-gedirdi, sonra yenə qaşqabağını sallayıb susurdu.

Baxıcıların otağı qonşuluqdaydı və hər axşam divarın o üzündən tacirin arvadının hıçqırtısı eşidilirdi.

Gündüzlər palatada oturmaqdan bezəndə tacirin arvadı dəhlizdə gəzişirdi, yuyunma otağına, paltar yuyulan yerə baş çəkib xəstələrin qohumları tərəfindən dəvət olunan baxıcılarla söhbətə girişirdi.

Görkəmindən nəciblik yağan bu əlli yaşlarında xanım başını azca yana əyib kinsiz-filansız gülürdü:

– İlk vaxtlar, heç olmasa, bir az qənaət eləmək üçün xəstəxanaya tramvayla gəlirdim. Demə, nahaq yerə. Əgər mənə heç nə çatmayacaqsız, başqalarının pulunu qorumağın nə mənası? Yox, daha heç vaxt tramvaya minməmə! İyirmi il gərəksiz yerə bir qəpik də artıq pul xərcləməmişəm, həmişə qənaət eləmişəm, ancaq deyəsən, heç nəsiz qalacağam. Gülməlidir, hə?..

Görünür, gəncliyində gözəl olmuşdu. Ancaq indi öz gözəlliyinə güvənə bilməzdi, bu da onu kədərləndirirdi, eyni zamanda öz keçmiş gözəlliyilə fəxr eləyirdi, davranışından, hərəkətlərindən duyulan bu zəriflik baxıcılarda ona qarşı rəğbət oyadırdı.

– Ancaq xanım, – onlar deyirdilər, – yəqin, pis-yaxşı, dolanmaq üçün əriniz sizə bir qədər pul saxlayar?

– İnanmıram, – tacir arvadı zəhlətökən ağcaqanadı əliylə qovub, cavab verirdi. Qaralan səmanın fonunda pəncərədən görünən qovaq ağaclarının başına baxa-baxa, artıq neçənci dəfəydi ki, gizləncə topladığı pulun faizinə dolana bilib-bilməyəcəyini fikrində götür-qoy eləyirdi.

– Mən artıq üç aydır buradayam, – sonra dedi. – Beləcə, dayanıb paltar yumaqdan ayaqlarım qırılır.

– Doğru deyirsiniz, xanım, – baxıcılar cavab verirdilər.
– Çoxumuz bir aydan artıq dözə bilmirik, buradan qaçmaq istəyirik... Sizsə, xanım, gözümüzün qabağında əriyirsiniz...

– Mən, deyəsən, ərimdən əvvəl öləcəyəm.

– Siz nə danışırsınız, xanım! Nahaq yerə elə fikirləşirsiniz...

– Doğru deyirsiniz? – Tacir arvadı azca gülmüşdü. – Bəlkə də, haqlısınız... – Gözlərinin altı kölgələnmişdi, elə bil, özü də sağalmaz xəstəliyə tutulmuşdu.

– Bilirsiniz, – o, sözüünə davam elədi, – indi xəstəxanada xeyli uşaq var. İki uşağın varlı valideynləri onların götürülüb tərbiyə edilməsi üçün pul təklif edirlər. Tamamilə ciddi deyirlər. Təbii ki, bu məsələ bizim aramızda qalmalıdır...

– Heç elə şey olar?

Baxıcılar yuyulmuş dəyişəkləri sıxa-sıxa təəccüblə ona baxdılar: doğrudanmı, belə əlverişli iş var, ya onları ələ salırlar?

Professor Toriinin xəstəxanaya gətirilməsi siracalı şəhər qızlarının axınından buranın yeknəsəq həyatına daha artıq canlılıq gətirdi.

Onun gecə-gündüz kəsilmək bilməyən iniltiləri kifayət ki, xəstələr zərərçəkənlə maraqlansınlar. Bundan başqa, onun palatasının ağzı hərbiçilərlə, idmançılarla dolu olurdu. Hərdən o qədər çox olurdular ki, dəhlizi tamam tuturdular.

Dəhşətli isti olduğundan palataların qapı-pəncərələri taybatay açıq idi və dəhlizdə gəzişən məşhur idmançıların adını eşidən baxıcılar heyrətdən içlərini çəkirdilər, qızlar isə şıq geyinmiş zabitlərin arxasınca dəstə-dəstə gəzirdilər.

Professorun huşu daha özünə gəlmirdi, bütün günü sayıqlayırdı, hərdən iniltilərin arasında nəsə anlaşılmaz sözlər deyirdi. Qusurdu, qanlı ishaldan əziyyət çəkirdi. Artıq koma vəziyyətinə düşmüşdü, çətinliklə nəfəs alırdı, ölüm artıq bir addımlığında idi.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Xəstələr üçün o daha maraqlı deyildi. Təbii ki, onların marağı qisməti sağalmaqla olan Sakikoda cəmlənmişdi.

Professorun otuz beş yaşı olsa da, hələ evlənməmişdi. Və xəstəxanadakılar, hər şeydən əvvəl, öyrənmək istəyirdilər ki, görəsən, gözəl assistent qız onun nişanlısıdır, ya məşuqəsi?

Professora görə kədərləndiyini bilmək üçün gizlicə onun palatasına boylanırdılar. Əlbəttə, gözəl qıza ürəkləri yanırıdı, axı yağın zamanı az qalmışdı ölsün, əl-ayağı bərk yanmış halda xəstəxanaya düşmüşdü. Ancaq eyni zamanda, gənc professorla aralarındakı münasibət onları çox maraqlandırır və bunu qızın ovqatından təyin etməyə çalışırdılar. Ancaq elə ikinci gün Sakikonun rəfiqələri ona baş çəkməyə gəlib, dəhlizə baxan qapı və pəncərəyə üstündə gülləri olan qəşəng parçadan pərdələr asdılar.

Sonra kimsə şayiə buraxdı ki, xəstə qız qayğısızcasına mahnılar oxuyur.

Qarşı tərəfdəki palatada qırx gündü sidik yolundakı daşdan əziyyət çəkən qoca yatırdı. Bu, öz məmulatları ilə qədimdən məşhur olan dulusçu emalatxanasının sahibi idi. Altı il əvvəl prostat vəzisinin böyüməsindən əziyyət çəkməyə başlamışdı, sonra da sidik yolunda daş əmələ gəlmişdi. İndi daşlar çoxalıb, az qala, sidik yolunu tutmuşdu. Cərrahiyyə əməliyyatının, elə müalicənin də, görünür, daha xeyri yox idi.

Xəstə ərinə baxmaqda çoxillik təcrübəsi olan dulusçunun yaşlı arvadı gecə gənc növbətçi həkimin kateteri necə qoymasına nəzarət eləyirdi, lazım oldu-olmadı onu müxtəlif cür metal, ya rezin kateterlərin arxasınca yollayırdı: indi məhz hansının münasib olduğunu həkim onunla məsləhətləşməliydi.

Qoca bütün günü mürgüləyirdi, gecəyarısından sonra isə ağrılardan şikayətlənməyə başlayırdı.

– Qulaq as, baba, – qarı deyirdi, – bu qədər əzab çəkməkdənsə, ölmək yaxşı deyilmi?

- Ola bilsin, – qoca cavab verirdi.
- Yox, hər halda, ölməyə dəyməz, – qarı deyirdi. – Yaşamaq yaxşıdır.
- Ola bilsin, – qoca cavab verirdi.
- Laqeydcəsinə yelpiklərini yellədən yaşlı ər-arvadın söhbətinə qulaq asanda baxıcı özünü gülməkdən zorla saxlayırdı.
- Qocanın artıq yetmiş iki, qarının altmış səkkiz yaşı var idi.
- Qulaq as, baba, – qarı sözünə davam eləyirdi. – Bu gün gətirilən cavanların neylədiyini bilirsən?
- Nə olub?
- Kişi çox əziyyət çəkir, artıq ölüm ayağındadır, ancaq qız öz kefindədir, mahnı oxuyur. Səsi də çox gözəldir!
- Qoca mürgü vurduğundan cavab vermədi.
- Pəncərənin altına qonmuş göyərçinlər gün işığında qanadlarını çırpıb quruldayırdılar.
- Bu uşaqlar niyə birdən özlərini dartmağa başlayıblar? Dəhlizdə tovuz quşu kimi gəzişirlər.
- Hm...
- Bəsdir yatdın, baba! Yuxudan doyaçaqsan, gecə yenə başlayacaqsan sızıldamağa.
- Yatmıram, gözümə gün işığı düşür.
- Sən evdə ölmək istəyərdin, doğrudur?
- Hə.
- Ancaq oğlumuz deyir ki, qoy həkimlər əllərindən gələni eləsinlər, əgər xəstəxanada daha heç nə eləyə bilmədiklərini deməsələr, o, bizi evin kandarından içəri buraxmaz. Oğlumuzun ürəyi daşdandır. Baba, səni bilmirəm, ancaq mən fikirləşirəm ki, sən çox işləmişən, ona da çox pul vəsiyyət eləmişən, o, buna layiq deyil...
- Yaxşı, imkan ver, fikirləşək, – qoca yenə gözlərini yumdu.
- Bu gün nahar vaxtı buradakı ambulatoriyaya getmişdim, əlim üzümdə qaldı. Kaş görməyəydim! Qadın məsləhətxanasından bir-birinin ardınca cavanca qızlar çıxırdı, lap

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

uşaq idilər, ancaq hamısının qarnı burnuna dəyirdi! Heç utanıb-eləmiridilər də! Görünür, indi başqa zəmanədir, hə?

Cavab əvəzinə xorultu eşidildi.

Qarı ayağa durub, pəncərənin qabağına gedərək həyət-dəki göyərçinlərə çörək qırıntıları atmağa başladı.

Ertəsi gün taxta-şalban taciri həmişəkindən fərqli olaraq, yerinin içində bardaş qurub, rəngləri qaçmış vəziyyətdə və çəkinə-çəkinə qarşısındakı stullarda dinməzəcə oturan öz prikazçikinə və işçilərinə hirsə baxaraq, dəli kimi baldırındakı tükələri çəkirdi.

Məsələ ondaydı ki, keçən gecə onun taxta-şalban anbarı yanmışdı.

– Görüm onları lənətə gəlsinlər! – az qala, sifətini tamam örtən sarğının altından dodaqları əsə-əsə dedi. – Bura yanarların gətirilməsi pis əlamət idi. Bax, anbarda da yanğın baş verdi. Bu gecə onlardan biri cəhənnəmə vasil olacaq!

Miras üstündə mübarizə yanğının qəsdən törədilməsinə şübhə oyatdığından, polisdə tacirin arvadını və onun qohumlarını dindirmişdilər.

İşçilər qorxa-qorxa boylandılar, bu vaxt Sakikonun oxumağı eşidildi. O, astadan oxuyurdu və səmindən həyatın sevinci duyulurdu.

Tibb bacısı işığın üstünü örtmək üçün palatalara qara parça paylayırdı. Xəstəxana xidmətçisi əlində hündür nərdivan, dəhlizdə gəzib lampaların üstünü örtürdü.

Hələ gündüzdən partlayış və güllə səsləri eşidilməyə başlamışdı, təhlükə fiti çalınırdı.

Hava hücumundan müdafiə təlimləri keçirilirdi.

Lampaların üstünü örtməkdən başqa onları, az qala, döşəməyə qədər endirmək lazım idi, ona görə palatalar, demək olar, qaranlıq idi.

İşıqları gizlətmək üçün kimsə həyətdə tapşırıqlar verirdi.

Tezliklə aysız gecədə təyyarələrin uğultusu eşidildi. Fiziki hazırlıqları professor Torinin mövzusu olan həmin təyyarəçilər uçurdu. O məhz bu sahədə çalışırdı.

Xəstəxananın qaranlıq dəhlizində ölümün elçilərinə oxşayan qara fiqurlar cərgə ilə dayanmışdılar. Professorun palatasında onun yalnız enib-qalxan bintlə sarınmış sinəsi ağarırdı. O, çətinliklə nəfəs alırdı, boğazından vəhşi quşun qarılısına oxşar xırıltı çıxırdı.

Həkim avtomat qələm boyda cib fənəri çıxarıb, xəstənin sifətini işıqlandıraraq gözlərinə baxdı. Professor çevrilməyə çalışdı və sanki, onu əhatə eləyən zülməti parçalamaq istəyirmiş kimi əllərini boşluqda oynatdı.

– Lampanı yandırın, – xəstənin baş tərəfində oturan adam astadan dedi. – Qoyun işıqda ölsün.

– Oldu, zati-aliləri! Ancaq icazə varmı?

– Məsuliyyəti mən öz üzərimə götürürəm.

– Oldu!

Kiçik zabıt lampanın üstündən parçanı götürdü və palata gur işığa qərq olduğu vaxt professor Torii arxaya söykənib can verdi.

Yapon milli geyimində olan general təmkinlə stuldan durub, qara parçanı yenə lampanın üstünə atdı.

Bir az keçmiş professorun meyitini qaranlıq dəhlizlə apardılar.

Tokio başdan-başa qaranlığa bürünmüşdü.

Sıracalı balaca “kübar qadınlar” artıq yatmışdılar.

Təkcə dulusçunun arvadı əri ilə söhbət eləyirdi:

– Baba, sən, yəqin, evə qayıtmaq istəyirsən, doğrudur? Bir var özün qayıdasan, bir də var meyitin qayıda, məgər bu yaxşıdır?

– Yaxşı deyil.

– Professor burada hamını boğaza yığmışdı. İndi isə sən hamıdan çox inildəyib-ufuldayacaqsan.

– O, cavan idi?

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

– Hə. Güzəl də bir qızı qoyub getdi!
– Uşaqları var?
– Nə danışırsan! Qız axı onun arvadı deyildi, məşuqəsi idi.

– Belə de...
Taxta-şalban taciri dinməzcə meyitin arxasınca baxdı.
– Yəqin, onu təmtəraqla dəfn eləyəcəklər, – arvadı dedi, ancaq tacir cavab vermədi.

Sakiko baxıcının çiyinə söykəyib, birtəhər astanaya kimi gəldi. Professorun meyiti qoyulmuş xərək onun yanına çatanda qız çıxırdı:

– Sensey!
Baxıcı xərəyi saxlatdırdı.
Mərhumla xudahafizləşirmiş kimi Sakiko əlini irəli uzadıb, o saat da sanitarlara dedi:
– Sağ olun, gedə bilərsiniz.

Sonra üzünü baxıcının çiyinə söykəyib xahiş etdi:
– İndi kömək edin, yerimə gedim. – Bir az sonra dedi:
– Lap ərköyün uşağa dönmüşəm, əslində isə axı gəzə bilirəm...

O, professorun söhbətini xatırladı. Professor deyirdi ki, xaricə ezamiyyətə gedəndə onu da özüylə aparacaq, onun nəğmə dərsi keçməsinə şərait yaradacaq. Və orada mütləq evlənəcəklər.

Bunu xatırlayıb, nədənsə, birdən “İtaliya haqqında mahnı”nı oxudu.

Oxuduqca çöhrəsindən göz yaşları süzülürdü və göz yaşları nə qədər çox axırdısa, səsi bir o qədər təmiz, gur çıxırdı.

TƏBİƏT

Mədən sularındakı mehmanxanada bir gəzərgi aktyorun öz həyatından danışdığı əhvalatı sizə söyləmək istəyirəm. Bu əhvalat sizə, bəlkə də, bir az romantik görünəcək, ancaq aktyorun elə öz həyatı gerçəklikdən çox əfsanəyə oxşayırdı.

Bu ilin iyununda Yamaqataya gedəndə yolüstü mədən sularına baş çəkməyi qərara aldım. Çünki Yamaqata prefekturasının dəniz sahilindəki kurortda mərhum dostum bir vaxtlar dincəlməyi xoşlayırdı. Ona görə Tokioya bir gün gec qayıdacaqdım, ancaq hər halda, yolumun üstü idi.

Dostum buradakı qürubun, qum təpələrinin gözəlliyindən danışardı. Maşınım şam meşəsindən dəniz sahilinə çıxanda mən, doğrudan da, qum təpələrini gördüm. Yenice keçdiyim meşə də, ətrafdakı düzənlik də qumluq idi. Səthin azca dalğavari olması bir vaxtlar burada da qum təpələrinin olduğunu düşünməyə əsas verirdi. Görünür, sahili də, meşəni, düzənliyi də qum basmışdı.

Mehmanxananın ikinci mərtəbəsinə qalxıb, dərhal da dəhlizə çıxaraq dənizə tamaşa elədim. Günəş hələ batmamışdı, ancaq qarşımdakı qum təpələrinin gözəlliyini hiss eləmədim. Mənzərə mənə kədərli göründü. Hər yanda eşşək-qulağı bitmişdi, ancaq hələ çiçək açmamışdı. Bundan başqa, xamayu¹ da bitmişdi, ancaq onlar da çiçək açmamışdılar.

Yəqin, qum təpələri ilin müəyyən çağlarında, müəyyən vaxtda və müəyyən işıq altında gözəl görünürdü. Ola bilsin, bəzən qumun öz rəngi bu mənzərəni gözəlləşdirir, qumun rəngi isə, az da olsa, səmanın və dənizin rəngindən asılıdır.

---

¹ *Xamayu* – soğanaqlı dekorativ bitki

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Çox vaxt bu yerlərdə dincələn dostum, yəqin, qum təpələrinin və axşam şəfəqlərinin, həqiqətən, çox gözəl göründüyü saatlarda təbiəti seyr eləyib. Bu haqda düşünüb, dalğın-dalğın dənizə baxanda üfünün qeyri-adi dərəcədə tutqun olduğu diqqətimi çəkdi. Bu mənzərə Tokionun qərb, ya cənub sahilində görməyə adət etdiyim mənzərədən tamam fərqli idi. Belə tutqun üfucə heç yerdə rast gəlməmişdim. Ağacların yarpaqlarına görə nəticə çıxarmaq olardı ki, yay burada Tokio en dairəsiylə müqayisədə bir ay gecikir. Ancaq hər halda, iyun idi və kurortdakılar yay kimonosunda gəzişirdilər. Elə dəniz də qışdakı dəniz deyildi. Sadəcə, yəqin, şimal dənizi belə olmalıydı.

Yalnız üfucə yox, dənizin rəngi də tutqun idi. Öz nömrəmdən dənizə baxa-baxa dostumun tez-tez buraya gəldiyini yenə xatırlayıb kədərləndim. Bəlkə, şimal şəfəqini ona xatırlatdığı üçün bu yerlərin gözəlliyindən danışırdı?

Ancaq mənə şam yeməyi gətirən xidmətçi qadınla danışılanda məlum oldu ki, mərhum dostum heç də pəncərəsi dənizə baxan otaqları xoşlamırmış, dəniz görünməyən otağa üstünlük verirmiş, – bu, nəsə, qəribə idi. Əvvəlcə təəccübləndim, sonra bunun, bəlkə də, təbii olduğunu düşündüm.

– Onun qaldığı otağı sonra sizə göstərərəm, – xidmətçi qadın dedi. – İndi orada bir artist qalır...

– Onda yaxşı çıxmaz, – cavabında dedim.

– Heç nə olmaz. Bu artist ədəbiyyat həvəskarıdır. Kisiyama-sanın tez-tez düşdüyü otaqda qaldığı üçün çox məmnundur.

Gələnlərin qeyd olunduğu kitabçadan mərhum dostum Kisiyama kimi mənim də yazıçı olduğumu xidmətçi qadın bilirdi. Onun sözlərinə görə, həmişə Kisiyamaya xidmət göstərmişdi. Kisiyama müharibədən əvvəl, yəni on il əvvəl də buraya tez-tez gəlirdi, ancaq xidmətçi qadın kifayət qədər cavan görünürdü.

– Kisiyama-sanın qızları indi xeyli böyük olarlar. – o dedi.

– Hə, – cavab verdim. – Böyük qız ərə gedib, keçən il uşağı oldu. Kiçiyi isə tələbədir, Amerikada oxuyur. Böyük qızı mən ərə vermişəm.

– Ah, həтта belə!.. Deməli, Kisiyama xanım indi tamam tək qalıb?.. Yəqin, darıxır.

Xidmətçi otaqdan çıxdı və bir az keçmiş balaca fotoşəkillə qayıtdı. Şəkil Kisiyama öz ailəsiylə burada olduğu vaxt çəkilmişdi. Qızların saçı hələ uşaq kimi vurulmuşdu. Şəkildə bu xidmətçi qadını da gördüm.

– Burada hamı necə gəncdir, Kisiyama da... – mən dedim. – Böyük qızı indi də çox gözəldir.

Albomda Kisiyamanın xəttiylə yazılmış sözləri oxudum: “Min mənəbdən on min axın yaranar”. Solda boş yer qalmışdı və mən yazdım: “İstəklər axını kədəri yuyar”, sonra əlavə elədim: “Bir dəfə Kisiyama belə demişdi”. Bu, onun sözü deyildi, çin şeirindən bir misra idi. Kisiyama bu misranı nə vaxtsa mənə xatirə olaraq yazmışdı. Bu sözlərin mənasını mən ilk dəfə indi hiss elədim. Qəribəydi, guya, Kisiyama ilə buraya birlikdə gəlmişdik, eyni vaxtda bu qeydləri eləmişdik. Kisiyama yeddi, ya səkkiz il əvvəl ölmüşdü və bu yanaşı duran sətirlərə baxanda qəribə hisslər keçirirdim. Kisiyama ölümə gedən hücum dəstəsinin Küsüdəki hərbi hava bazasında müəmmalı şəraitdə həlak olmuşdu.

– Cənab Kisiyamanın otağına baxmaq istəyirsiniz? – xidmətçi qadın məni fikirdən ayırdı. – Mən artisti xəbər-dar eləmişəm, sizi görməyə çox şad olacağını dedi.

– O, buraya qastrola gəlib?

– Hə... Qonşu şəhərdə tamaşa verəndə buradakı pampanla dostlaşıb. Truppadan çıxıb, tək qalıb, deyəsən, həmin qadın ona pul sarıdan köməklik göstərir. O çox gözəl kişidir... Küçəylə gedəndə hamı qeyri-ixtiyari dönüb ona baxır. – Xidmətçi qadın albomu örtüb – mənim yazım artıq qurumuşdu – əlavə elədi:

– Elə qadınları indi pampan adlandırırırlar, ancaq əvvəllər, sadəcə, fahişə deyərdilər.

Xidmətçi qadınla aşağı düşdüm. Artistin nömrəsinin qarşısında dayanıb bərkədən dedi:

– Uryu-san, cənab Urukata gəlib.

Addım səsləri eşidildi, södzü yana çəkildi və ilk anda mənə elə gəldi ki, qarşımdakı insan sifəti yox, gözəl ağ çiçəkdir. Biz oturanda fikirləşdim ki, Uryunun sifəti, daha doğrusu, süni gülü xatırladır.

Mehriban görüşdən sonra aktyor dedi:

– Nə vaxtsa Kisiyama-sanın qaldığı otaqda yaşamaq mənə çox xoşdur. Mən onun kitablarını çox sevirəm, onları hələ kollecdə oxumuşam.

“Kollecdə oxuyan gəzərgi aktyor. Qərībədir!” – fikirləşdim, ancaq başqa şey dedim:

– Ancaq bağışlayacaqsınız, dəniz sahilindəki mehmanxanada yaşayrsınız, intəhası, dənizin görünmədiyi otaqda qalırsınız!..

– Çox doğru buyurursunuz, – həmsöhbətim tələsik razılaşdı. – Ancaq mənim ağır xəstəliyim var, ona görə səməyə, dənizə çox baxa bilmirəm. Gözümün qabağında qara dairələr oynaşib hər yanı örtür... – Uryu kirpiklərini qırqıb kor adamı təqlid elədi. Ancaq özü də unamadan gözlərini süzdürdü. Mən bu gözlərin cazibədarlığını hiss elədim. Hətta mənə elə gəldi ki, belə gözəl gözləri olan qızı nə vaxtsa, haradasa görmüşəm və onun məftunedici baxışları könlümdə əlçatmaz arzunun qüssəsini oyadıb. Onun gözləri, elə bil, qadın gözləriydi. Sanki, kədər çökmüş bu gözlər, eyni zamanda çox təmiz və işıqlı idi. Elə bil, bu gözlərin arxasından sənə başqa bir cüt göz də baxırdı. Gözəl, həm də qərībə gözlərdə xoşagəlməz nəsə duyulurdu.

– ...Gözümün qarşısında qara dairələr oynaşmağa başlayır... – Uryu təkrar elədi. – Hərdən mənə elə gəlir ki, – o, sözüünə davam elədi, – bu, mənim həyatımdır, günahlarım, biabırçılıqlarım qara ləkələr kimi üzə çıxıb hər yanı tutur...

Mən stolun üstündəki narıncı sağanaqlı gün eynəyinə baxdım:

– Bilirsiniz, ola bilsin, həmin xəstəliyin bir az yüngül forması məndə də var. Hərdən bu dairələr mənim də gözümün qabağında oynayırlar. Deyəsən, Kisiyamada da var idi.

– Mənim yadımdadır ki, – Uryu etiraz elədi, – cənab Kisiyama öz dzuyxitsisində¹ gözünün qarşısında qara sap qırıqlarının əmələ gəldiyini yazırdı. Ancaq bu sap qırıqları hərəkətsiz idilər, eynəyin şüşəsindəki toz zərrəcikləri kimi, sadəcə, görməyinə mane olurdular, baxışlarının istiqamətini dəyişəndəcə tərpənilirdilər.

– Doğrudur, – mən onun dediklərini təsdiqlədim.

Maraqlıdır, bu adamın neçə yaşı var? Yanaqlarının, boyununun hamarlığına baxanda onun hələ çox cavan olduğunu düşünürdün. Yəqin, heç otuz yaşı da yoxdu. Belə fikirləşib həyəətə baxdım.

– Doğrudanmı, Kisiyama dənizə yox, bu həyəətə baxmağa üstünlük vermiş? – özlüyümdə düşünürmüş kimi bərkədən dedim. – Axı burada baxmalı bir şey yoxdur.

Qaranlıq, ensiz həyəət idi. Qarşıda bir dənə də ikimərtəbəli korpus vardı. Həyətdə budanmış bir neçə xırda ağac bitmişdi. Dekorativ daşlar balaca idi. Görünür, Yamaqata prefekturasında rododendronlar² və cırtdan ağaclar çox idi. Yolda çoxlu güllər görmüşdüm, ancaq burada gözə dəymirdilər.

– Məncə, Kisiyama-san həyəətə baxmırmış, – Uryu dedi. – Bu pəncərə ona yalnız işıq üçün lazımymış. Buradan heç nə görünmədiyinə görə elə bu otağı xoşlayırmış.

Söhbət məni maraqlandırdı və yenə diqqətlə bu gəzərgi aktyoru süzdüm. Nazik yay kimonosunun üstündən hündür yaxalılı köynək geyinmişdi. Bu köynəklər indi dəbdə idi, ancaq mən onların kimono ilə tutmadığını fikirləşirdim. Uryu əlini köynəyin yaxasına toxundurub, başını pəncərəyə

---

¹ *Dzuyxitsi* – qeyd, esse

² *Rhododendron* – dağ yerlərində bitən gözəl çiçəkli kol

tərəf çevirdi. Onun boynunun gözəlliyi məni heyrətləndirdi. Qadın boynunu xatırlatsa da, o qədər də zərif və dolu deyildi.

– Siz deyirsiniz ki, ola bilsin, Kisiyama buradan heç nə görünmədiyi üçün bu otağı xoşlayıb? Maraqlı fikirdir! Ancaq axı siz aktyorsunuz, yəqin, təkçə göstərməyi yox, baxmağı da sevirsiniz.

– Sizə necə deyim... Mən yaşıllığı, ağacları sevirəm...

– Ağacları? İri ağacları mən də xoşlayıram.

– Mən balacalarını da, irilərini də xoşlayıram.

– Heç nəyə baxmamaq doqquz il üzü divara tərəf oturan Bodidarmaya oxşamaq kimi bir şeydir.

– Qocalar məhz elə yaşayırlar. Mən öz əcəlini gözləyən pirani qocaları nəzərdə tuturam.

– Ola bilsin, doğru deyirsiniz, – mən onunla razılaşdım.

– Mənim kənddəki qohumlarımdan arasında doxsan yeddi yaşlı qoca kişi var. Bu kənddə ən uzunömürlü adamdır. Onun “kiçik baba” adlandırdığımız oğlunun yaşı yetmiş keçib. Mayda onlarla görüşməyə getmişdim, doxsan yeddi yaşlı olan bu qoca bütün günü yataqdadır, nə vaxt mürgülədiyini, nə vaxt oyaq olduğunu bilmək olmur. Artıq on beş ildir həyətdə ayrıca evdə qalır, ona yaşlı xidmətçi qadın təhkim olunub. Ancaq müharibədən sonra mülkədar torpaqları müsadirə edildiyindən hər hansı icarədən artıq işləmək lazım gəlir, başqa cür dolanmaq mümkün deyil. Ona görə yaşlı xidmətçi qadın indi qocaya baxmaqdan çox, çöl işləriylə məşğuldur. Hətta çox vaxt onun otağının pəncərə taxtalarını açmağı da unudur. Işıq düşsün deyə, ən yaxşı halda, azca aralayır. Pis havada heç açmır. Qışda, bəlkə də, belə yaxşıdır – isti olur. Ancaq məsələ başqadır – qoca pəncərə taxtalarının açıq olub-olmadığını hiss eləmir. Görünür, artıq gecəylə gündüzü ayırd eləyə bilmir. Məgər bu, onun görmədiyini təsdiq eləmir?

– Ola bilsin. Ancaq bəlkə, gözləri zəifləyib?

– Bilmirəm, intəhası, kataraktası yoxdur, qara gözləri işıqlıdır, hələ də qəşəngdir, belə ki, mənə elə gəlir, görməlidir.

Yəqin, gözləri görür, ancaq başı, ola bilsin, artıq görmür.
– Uryu qoca kişilər kimi dumanlı baxışlarla mənə baxdı:
görünür, yaxşı aktyor idi.

– Güzəl gözləriniz var, – mən dedim, – yəqin, nəsillik-
cədir.

– Qocanın, doğrudan da, qəşəng gözləri var, görünür,
bizim nəslin damarlarında aynuların¹ qanı axır. Deyilənə
görə, qocanın cavanlıqda ağappaq dərisi olub, yaşlaşanda isə
təmiz havada olmadığından get-gedə solub. Dərisi o qədər
şəffaflaşmış ki, qoluna baxanda dərinin altında qanın necə
axdığı görünür.

Sonra Uryu danışdı ki, qocanın saqqalı, saçı ağappaqdır.
Yetmiş yaşlı oğlunun saçına hələ indi-indi dən düşür, onun
öz atasının isə başında bir dənə qara tük tapmazsan.

– Ağ dərinin və gümüşü saçların, – Uryu sözünə davam
elədi, – fonunda qara gözləri daha parlaq görünür, bu da
qəribə təəssürat yaradır. Düşünəndə ki, bu qəşəng qara göz-
lər hər şeyə baxır, ancaq heç nə görmür, məni ağlamaq tutdu.

– Sizi anlayıram, – mən başımı tərpətdim. – Belə uzun
ömür yaşamağın özü böyük şeydir, necə deyərlər, təbii xoş-
bəxtlikdir. Bu yaşa qədər yaşayıb, öz əcəliylə ölən adamların,
görünür, Bodidarmanın meditasiyasına ehtiyacı yoxdur.

– Bəli, – Uryu mənimlə razılaşdı. – Müharibə vaxtı,
təxminən, on il əvvəl qoca da gərgin anlar yaşamalı olmuşdu.
Mən... sizə necə deyim... həmin vaxt, guya, Yaponiyada yox
idim. Mən özümü dirilərin siyahısından silmişdim, yoxa çıxıb
elə vəziyyətə düşmüşdüm ki, nə vaxtsa öz əcəlimlə öləcəyimi,
ya məni güllələyəcəklərini bilmirdim. Bir dəfə kənddən ötrü
bərk darıxdım. Paltarımı dəyişib oraya yollandım. Gecənin
qaranlığında xəlvətcə qocanın həyətdəki evinə yaxınlaşdım.
Çalışırdım addım səslərim eşidilməsin. Evin södzisi örtülü
idi. Birdən evin içindən səs eşidildi: “Kimdir? Kabusdur, ya
oğru? Yoxsa sənsən, Momosuke?” Momosuke mənim adımla

---

¹ *Aynu* – Yaponiyanın qədim yerli xalqı

dır. Mən nəfəsimi içimə çəkdim. Yəqin, xidmətçini oymatmaq üçün qoca dedi: “Nənə! Qapını aç! Deyəsən, Momosukenin ruhu gəlib”. Qorxudan büzişüb qaçdım. Qoca məni necə görə bilərdi? “Deyəsən, Momosukenin ruhu gəlib...” Bu sözləri eşidəndə məni qorxu bürüdü, bunu heç vaxt unutmaram.

– Dediniz ki, özünüzü dirilərin siyahısından silib yoxa çıxdınız?..

– Mən qadına çevrildim, – Uryu mızıldadı. – Kişi Momosuke yoxa çıxıb...

– Qadına çevrildiniz? – qeyri-ixtiyari təkrar elədim və heyrətlə hiss elədim ki, doğrudan da, onun qadına oxşar cəhətləri çoxdur. Ancaq daha bu mövzuya toxunmamağı qərara alıb soruşdum:

– Bəs siz qocayla necə qohumsunuz?

– Bizim soyadlarımız eynidir, ancaq çoxdan uzaqlaşmışıq və qan qohumluğundan, demək olar, heç nə qalmayıb.

Sonrakı söhbətdən bildim ki, Uryunun babası və atası öz doğma yurdlarını tərk eləyiblər. Babası Tokioya gedərək dövlət işinə girib. Mülkü satıb, evi sökərək Tokiodakı yeni yerdə qurublar. Uryunun sözlərinə görə, bombardmanlar zamanı ev, azacıq da olsa, zədələnməyib. Uryunun atası hərbiçi olub, ancaq Momosuke, görünür, babasına oxşayıb, valideynlərinin iradəsinə xilaf çıxaraq evdən qaçıb. Onun ucbatından artilleriya podpolkovniki olan atası istefa verərək, hərbi sənaye firmasında işə düzəlib.

– Oğlunun naxələfliyindən atam o qədər kədərlənib ki, – Uryu dedi, – xarakiri eləmək istəyib. Ancaq Yaponiya müharibəni uduzandan sonra ordudan çıxmaq onun xeyrinə olub. Heç olmasa, işi-gücü var... Bu ilin martında, – Uryu sözünə davam elədi, – qohumlarına baş çəkməkdən ötrü atam kəndə gedib. Qocaya təzim etmək üçün otağına girəndə onun yatdığını görüb. “Son vaxtlar nadir hallarda oyanır”, – yaşlı xidmətçi qadın deyib. Ancaq elə bu vaxt qoca oyanıb. Atam öz adını bir neçə dəfə bərkdən

təkrar eləyib. Qoca soruşub: “Kim? Toranosuke? Hansı? Körpülü?.. Olanların hamısını tamam unutmuşam”. Bunları deyərək yenə yuxuya gedib. Atam və “kiçik baba” acı-acı gülümsəyib evə qayıdıblar. Onda atamla görüşmürdüm, bir ay sonra mən də kəndə gedəndə “kiçik baba” danışıdı...

Bir az əvvəl dediyi kimi, Momosukenin atasının soyadı da Uryu olub. Ancaq kənddə bu soyadlı adam çox idi və ata-babalarının evi körpünün yaxınlığında olduğundan, onları Körpülü Uryu, ya qısaca Xasimoto – Körpülü adlandırıblar, indi də belə soyad var. Uryunun əcdadlarının əslən olduqları kənd kiçik körfəzin sahilində yerləşir. Orada təpələr heyrətamiz dərəcədə yamyaşıl, dəniz gömgöydür. Kənd uzaqdan parlaq rənglərlə çəkilmiş mənşərəyə bənzəyir. Kəndin yarısı əkinçiliklə, yarısı balıqçılıqla məşğul olur. Tarlalar təpəliklərdə yerləşir. Doxsan yeddi yaşlı Uryunun ailəsi balıqçılıqla məşğul olmurdu.

– Qardaş, olanların hamısını mən tamam unutmuşam, – Uryu qocanın sözlərini təkrarlayıb əlavə etdi: – Bunu öz haqqımızda deyə bilsəydik, güman ki, bizim üçün qurtuluş olardı.

– Doğrudur, – mən onun sözlərini təsdiqlədim, – ancaq bu sözləri deyə bilmək üçün biz qırx il, ya hələ ondan da çox gözləməliyik. Bu da çox uzun müddətdir. Ancaq mərhum Kisiyamadan fərqli olaraq, biz hələ sağıq, belə ki, bizim üçün ayrılacaq vaxt naməlumdur. Bunun neçə il olacağını bilmirik.

Uryu, nədənsə, qaşlarını çatıb, yenə danışmağa başladı:

– Qoca tez-tez deyirdi: “Mən martda öləcəyəm, mütləq martda öləcəyəm”. Evdəkilər təbəssümlə ona etiraz eləyirdilər: “Baba, martda hələ qar yağır, çox soyuq olur. Heç olmasa, bir az ləngidin, sakuranın çiçəkləməyini gözləyin”. Qoca isə qaşqabağını töküüb cavab verirdi: “Yox, martda öləcəyəm”. Bu ilin martında ona bərk soyuq dəydi, daha da zəiflədi, özünü bilmirdi, hamı fikirləşdi ki, sonu çatıb.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

Həm yaşı elə yaş deyildi, həm də həmişə martda öləcəyini deyirdi. Qisası, qocanı dəfn eləməyə hazırlaşdılar. Qulluğunda elə də durmurdular. Ancaq qoca yaxşılaşmağa başladı. Hətta həkim də heyrətləndi, deyirdi ki, bu, sadəcə, möcüzədir. Qoca yaxşılaşandan bir az sonra atamla ona dəyməyə getdik... Daha mütləq martda öləcəyini demirdi. Ümumiyyətlə, daha ölməkdən danışırmıdı. Bəlkə, bu elə təbii ölümdür, ancaq qoca indi daha çox yatmağa başlamışdı. Yeməyi yaxşı idi. Doğrudur, adama elə gəlirdi ki, yemir, vurtut çənəsini tərpedir və ona nə verdiklərini bilmir. Düşünmək olardı ki, yeməyin keyfiyyəti onu maraqlandırmır, tək çox versinlər. İntəhası, ucuz peçenye verəndə dərhal gözlərini açıb deyirdi: “Dadlı bir şey yoxdur?” Deməli, ağzının dadını itirməmişdi, elə deyil? Kənddə isə söz çıxartdılar ki, qoca ağılnı itirib, “ikinci uşaqlığını yaşayır”.

– İkinci uşaqlığını yaşayır – yaxşı deyilib, – mən gülüm-sədim.

– Qoca mənim barəmdə “deyəsən, Momosukenin ruhu gəlib” deyəndən sonra, hər dəfə ürəyimdə ağırlıq hiss eləyəndə onu xatırlayıram. Əziz qoca... Ancaq Kisiyama-san, belə yaxşı, belə istedadlı adam necə tez öldü! İstəyərdim ki, hələ yaşasın, yenə bu nömrədə qalsın, doxsan yeddi yaşına qədər yaşasın! Nə eybi, elə lap həmin yaşda o da uşaqlaşaydı!

– Hm-m... – mən başımı tərpedim, – on milyondan biri doxsan yeddi yaşına qədər yaşayır. Mən də elə uzun ömür yaşasam, yəqin, qeyri-ixtiyari deyəcəyəm ki, nə vaxtsa yazdıqlarımın hamısını “tamam unutmuşam”.

Mən söhbətin mövzusunu dəyişib soruşdum:

– Qadına çevrildiyinizi dediniz... Deməli, teatrda qadın rolları oynamısınız?

O, gözəl gözlərini aşağı dikib cavab verdi:

– Yox, sadəcə, qadın rolları oynamadım, aktrisa olub qadın həyat tərzi sürməyə başladım.

– Necə ki? – mən axmaq sual verdim. – Niyə? – Özlüyümdə isə Uryunun, doğrudan da, qadına çox oxşadığını fikirləşdim. Və qeyri-ixtiyari onun budlarına baxdım.

– Hərbi çağırışdan yayındım. Əsgər həyatından zəhləm gedirdi. Mühəribədən qorxurdum.

Uryu həvəssiz cavab verirdi. Görünür, yaralı yerinə toxunmuşdum.

– Mən kollecdə oxuyurdum və ehtiyatda olmalıydım, ancaq istəmədim, qadına çevrilməyi qərara aldım.

– Axı necə? Bunu bacardınız?

– Deyəsən, bacardım. Axı əsgər olmadım...

– Elə?

– Bir vaxtlar mənim kimilərini jurnal məqalələrində Amerika casusu adlandırırdılar. Ancaq indi hətta əsirlikdə olanlar da başlarını dik tutub yeriyirlər. Düşünürəm ki, çağırışdan yayınanlar da məzəmmət olunmamalıdırlar. Üstəlik də, fərari olanda başıma çox bəlalar gəlib, bununla da günahımı yumuşam.

– Ancaq o vaxt, yəqin, elə də pis yaşamamısınız?

– Truppalarda oynayırdım, əyalətlərdə, kəndlərdə qastrollarda olurdum. Mühəribə çoxlarının həyatını korladı, istədikləri kimi ola bilmədilər. Mən, yəqin, o vaxt qadına çevrilən yeganə kişi deyildim. Belələri çox idi.

– Siz “aktrisa” olanda axı truppada çalışırdınız. Nə yaxşı, heç kim sizin sirtinizdən agah olmayıb?

– Görünür, bilməyiblər... Təkcə truppenin rəhbəri mənim haqqımda hər şeyi bilirdi. Başqaları məni ifşa etməsin deyə, rəhbərin rəğbətini qazanıb, onunla bir damın altında yaşadım. Səhnəyə çıxmaq üçün paltarımı dəyişəndə xüsusilə çətin olurdu, çünki istər-istəməz sinəni açmalı olurdun... Ona görə həmişə tənziflə sarıyırdım... Ola bilsin, kimsə şübhələnmişdi, məndə nəsə qəribəlik hiss eləmişdi, ancaq görünür, qadına çevrildiyimi ağılna gətirməmişdi. – Uryu qadın kimi nazla gülümsədi. – Çünki bunu hamı bacarmazdı.

– Əlbəttə, – onun sözünə qüvvət verdim, – sizin görkəminiz hamıda yoxdur.

– Məsələ həтта görkəmdə də deyil, mənim canımda həmişə bir qadın başlanğıcı olub... Əgər müharibə olmasaydı, yəqin, onu içimdə boğardım. Müharibə sayəsində o, özünü daha çox büruzə verməyə başladı. Bir dəfə həтта dedilər ki, haradasa mənə çox oxşayan bir qız görüblər. Nəsə, o vaxt başıma çox işlər gəlib...

Uryu ayağa qalxıb işığı yandırdı. Həyətə artıq qaranlıq çökmüşdü.

– Yəqin, günəş batıb, – mən dedim. – Kisiyama deyirdi ki, buranın son dərəcə gözəl qürubu olur. Siz tamaşa eləmişiniz?

– Yox, – elə bil, bu mövzuya xitam vurmaq üçün Uryu qısaca cavab verdi, ancaq sonra gözlənilmədən əlavə etdi: – Siz günəşin batmağına tamaşa eləmək istəyirdiniz? Bağışlayın ki, sizi yubatdım... Bunu sabaha saxlamalı olacaqsınız.

– Yox, səhər tezdən mən artıq gedirəm.

– Necə, sabah?.. – Uryu qara gözlərini qıyıb təəccübləndi. – Mənsə tarixçəmi axıra qədər dinləyəcəyinizə ümid eləyirdim...

– Məmnuniyyətlə sizə qulaq asardım, ancaq mərhum dostum tez-tez burada qaldığına görə yalnız qısa müddətə gəlmişəm.

– Başa düşürəm, – Uryu başını tərpətdi. – Bilirsiniz, doqquza işləmiş burada bir pampanla görüşəcəyəm. Saat ona kimi yanımda qalacaq. Ondan sonra sizinlə sahilə gəzişib söhbət eləyə bilərik. Ancaq siz, yəqin, səhər tezdən gedəcəksiniz? – Uryu yenə nazla soruşdu...

Fahişənin gələcəyini deyəndə, heç olmasa, bir az utancağını düşünürdüm, ancaq utancaqlıqdan əsər-əlamət yox idi. Görünür, yanına ona maddi köməklik eləyən qadın gəlməliydi...

– Qadına çevrilməyi əvvəlcədən düşünmüşdüm, – Uryu söhbətinə davam elədi, – ona görə hələ kollecdə saçımı

uzatmağa başlamışdım. O vaxtlar kollecdə nizam-intizam ciddi idi, məndən saçımı vurdurmağı tələb eləyirdilər. Qaçmaq lazımydı, yoxsa məni məcbur eləyəcəkdilər, mən də qaçıb gizləndim. Bir müddət avaralanıb Asakusa parkında daldalandım. Ancaq ora tez-tez basqın eləyirdilər, məni istənilən vaxt tuta bilərdilər, ona görə öz yurduma getməyi qərara aldım. O yerləri yurdum adlandırsam da, əslində, ata-babamın yurdu, mən Tokioda anadan olmuşam, ona görə məni orada heç kim üzdən tanımırdı. “Deyəsən, Momosukenin ruhu gəlib...” Həmin aylı gecədə babamın otağının bağlı pəncərə taxtaları arxasından sözləri eşidəndə mənə elə gəldi ki, doğrudan da, artıq sağ deyiləm...

– Aktrisa olmağa bu sizi vadar elədi?

– Bəli. Mən hələ orta məktəbdə teatrı xoşlayırdım, məktəb tamaşalarında həmişə qadın rollarını oynayırdım. Kollecdə də dram dərnəyində iştirak eləyirdim. Ona görə aktrisağa çevrilməyi qərara aldım... Baş qadın rollarını oynamaq üçün bir xeyli məşq elədim. Əyalətlərə qastrola gedən kiçik truppalarda müharibə vaxtı adam çatışmadığından, məni dərhal qəbul elədilər. Gəzərgi aktyorların kişili-ərvadlı hamısında ev kitabçasından çıxarış¹ vardı, müəyyən vaxtda çağırış vərəqəsi alırdılar. Təkcə məndə belə çıxarış yox idi. Momosuke Uryu izsiz-soraqsız yoxa çıxmışdı! Bilirsiniz, gəzərgi aktyorlar küləyin oynatdığı xəzan yarpağıdır, onların keçmişi heç kimi maraqlandırmır, onların özləri haqqında danışıqlarının çoxu isə, adətən, uydurma olur.

– Özünü qadın yerinə qoyub, üstəlik də, qadın rolları oynamısınız; bu, ikiqat aktyorluqdur, elə deyilmi?

– İkiqat aktyorluq?.. Ola bilsin. Ancaq mən o vaxt bunu hiss eləmirdim. Dünyanı lənətləyərək mən onu ələ salırdım, hesab eləyirdim ki, o, buna layiqdir. Mənə çox oxşayan bir qızı gördüyünü deyən gənc tələbə idi və ölümə gedən təyyarəçilər dəstəsinə yazılmışdı. Bizim truppaya o vaxt hos-

---

¹ Belə çıxarışlar Yaponiyada pasportu əvəz eləyir.

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

pitallarda tamaşa verirdi. Hərbi hava qüvvələrinin xüsusi təyinatlı hücum dəstələrinin Küsüdə yerləşən bazasında da olduq.

Orada taxıl zəmisinin böyrü ilə çay axırdı, qarşı tərəf hündür meşəlik idi. Mən çayın kənarı ilə gedəndə həmin keçmiş tələbəylə qarşılaşdım. Aralanmağa macal tapmamışdıq ki, dönüb gözlərini mənə zillədi. Mən də qeyri-ixtiyari dayandım. O, mənə yaxınlaşdı. Soruşdum ki, dünən tamaşada olubmu? Cavab verdi ki, olub, tamaşa onun xoşuna gəlib və birdən dedi: “Sən mənim sevdiyim qıza oxşayırsan”. Cavab verdim ki, mənə çox xoşdur. Sonra aramızda belə bir söhbət oldu:

“İstəyirsiniz, onun şəklini göstərim?”

“Buna görə sizi danlamaz?”

“Heç nə deməz, – sonra birdən soruşdu: – Bu çayın üstündən tullana bilərsən?”

“Yox, – cavab verdim, – mən axı qadınam!”

“Yaxşı, – o dedi, – onda səni keçirərəm”.

“Nə danışırırsınız, nə danışırırsınız!” – mən etiraz elədim, ancaq oğlan məni qucağına alıb çayı keçirərək meşənin içərilərinə apardı.

Tələbə şəkli çıxartdı. Balaca şəkildəki qız mənə çox da oxşamırdı, ancaq bunu ona demədim. May idi, artıq hava qaralırdı. Gözlənilmədən oğlan mənim çiyinlərimdən tutub, dizinin üstündə oturtmaq istədi. Bunu eləseydi, yəqin, qadın olmadığımı dərhal başa düşəcəkdə. Mən onu itələdim.

– Bəs o nə elədi?

– Məni əlindən buraxdı və birdən soruşdu: “Sən hələ qızsan?” Nə cavab verəcəyimi bilmədiyimdən çaşıb qaldım. “Hə” desəm, uğunub gedərdi. Çünki bakirə qıza yalnız gəzərgi aktyorların truppasında rast gəlməzdin. Qısa, qaşqabaqlı halda susub, yavaşca başımı yellədim. Cavabım qeyri-müəyyən idi, bunu oğlanın necə başa düşdüyünü bilmək maraqlıydı. “Belə deyini!” – o, mehrbancasına çiyinimi sıgalladı. Sonra soruşdu, qoxmuram ki, axı burada aerodromu tez-tez

bombalayırlar. Dedim, çox qorxuram, gözlərim yaşardı və göz yaşları içində onun dizləri üstünə yıxıldım. Mənim cavabımdan, yəqin, bakirə olduğumu düşünmüşdü və mənə yazığı gəlirdi. Necə də sadələvh tələbə idi! O dedi ki, iki-üç gündən sonra daha geri dönməyəcəyi bir əməliyyata gedəcək. Fikirləşdim ki, qadına çevrilməsəydim, yəqin, mənim taleyim də elə olacaqdı. O, məni yenə çaydan keçirib, vıdalaşanda hədiyyə verdi... Sizcə nə vermiş olar?

– Hm... doğrusu, bilmək çətindir.

– Sianlı kalium.

– Sianlı kalium?

– Bəli. Onun zavodda işləyən sevgilisi çətin vəziyyətə düşəndə istifadə etmək üçün zəhər albmış. Mühəribənin sonunda fəhlə qadınlar arasında bu, deyəsən, dəb halını almışdı. Tələbənin sevgilisi zəhərdən bir hissə də ona verib. Ancaq ölümə gedən təyyarəçi üçün ölüm elə zəhərsiz də labüddür, belə ki, ona ehtiyacı yoxdur.

– Əlbəttə, – mən dedim.

– Uşaqlaşan qocaya dəyməyə gedəndə mən bir daha həmin tələbəni xatırladım. Bildiyiniz kimi, o vaxta qədər yenə kişi görkəminə qayıtmışdım. Onun otağına getdim. Qapı aralı, otaq ala qararıq idi. Artıq may olsa da, yatağın böyründə hələ də otaq kürəsi yanırdı. Məni müşayiət eləyən “kiçik baba” milçəkləri qovdu. Qurşağına qədər adyalla örtülmüş doxsan yeddi yaşlı qoca sağ əlini yana açıb bərk yatmışdı. Onun ağappaq saçları, elə o cür də ağ saqqalı xeyli uzanmışdı; əgər üzündə əzab dolu ifadə olsaydı, onu tərki-dünya bir adama, ya mənəvi kamilliyin ən yüksək zirvəsinə çatmış zahidə oxşatmaq olardı. Ancaq təbiətə üstün gələn qoca günahsız körpə kimi məsum və rahat idi. Diqqətlə baxanda qocanın sağ əlinin dırnaqlarının qopduğunu gördüm. Qoca, deyəsən, tamam əldən düşmüşdü.

“Kiçik baba” onun qulağına qışqırdı:

– Ata! Körpülü Momosuke gəlib!

Inventas vitam
juvat excoluisse
per artes

O, nəşə mızıldayıb gözlərini açaraq mənə baxdı. Hələ də parlıtısını itirməmiş qara gözlərini görəndə heyrətləndim.

Qoca sağ əlinə dayaqlanıb oturdu. Kimononun üstündən geyindirilən ağ krep qurşağı sinəsində qatlandı. “Tez adını de”, – “kiçik baba” məni tələsdirdi. Ancaq mən qocaya diqqətlə baxana kimi o qalxdığı kimi yenə yüngülcə yatağına uzandı və sağ əlini yavaş-yavaş yanına salıb yenə yuxuya getdi. Görüşümüz bununla da bitdi. Qorxuram ki, bu, bizim son görüşümüz olsun.

– Mümkündür, – mən onunla razılaşdım.

– Mən ağladım. Doğrudur, qoca öz əcəliylə öləcək. Daha o tələbə kimi yox... – Uryu qız kimi dolu dizlərini yana çəkib qaşqabağını tökərək öz qara gözlərini mənə zillədi. – Mən də təbiiliyə, təbiətə qayıtmaq istəyirəm, truppadan çıxıb indi tək yaşayıram... Bu artıq başqa truppa idi, müharibə vaxtı aktrisa olduğum deyildi. Həmin truppa məğlubliyyətdən sonra dağıldı. Ancaq bilirsiniz, mən öz kişi görkəmə qayıdandan sonra da qadın rolları oynamağa davam elədim...

Uryunun qonağının gələcəyinə lap az qaldığından mən narahat oldum.

Uryu başını aşağı salıb oturmuşdu. O, yenə çiçəyə oxşayırdı, ancaq solmuş çiçəyə.

MÜNDƏRİCAT

Yasunari Kavabata: gözəllik
tənha qəlbin səsi kimi 5

Yaponiya gözəlliyindən doğulanlar
Yasunari Kavabatanın Nobel nitqi 13

ROMANLAR

Dağın səsi 27
Köhnə paytaxt 267

POVEST

Qarlı diyar 427

NOVELLALAR

İdzulu rəqqasə 548
İtaliya haqqında mahnı 576
Təbiət 590

NOBEL MÜKAFATI LAUREATI

Yasunari Kavabata

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

Çapa imzalanmışdır 14.03.2010. Format 60×84 ¹/₁₆. Ofset çap üsulu.
Fiziki çap vərəqi 38. Sifariş 55. Tiraj 7000.

“Şərç-Qərb” Nəşriyyat evinin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.
Tel.: (+994 12) 374 83 43; 370 68 03
Faxes: (+994 12) 370 18 49; 370 68 03
e-mail: info@eastwest.az
www.eastwest.az